NAŠ ZBORNIK 1972

NAŠ ZBORNIK

GLASILO DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO
NEZADOSTNO RAZVITIM OSEBAM SLOVENIJE

LETNIK V

UREDIL
UREDNIŠKI ODBOR
ODGOVORNI UREDNIK
ADA KRIVIC

376.3
ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM R. SLOVENIJE
LJUBLJANA
SOZD
inv. št. R-233

LJUBLJANA 1972

URE DNIŠKI ODBOR:

Anton Brejc, Zoran Jelenc, dr. Anica Kos-Mikuš, Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Tanja Plemenitaš, Albin Podjavoršek, Božena Smagur, Slavica Pogačnik-Toličič

Ovojna stran:

akad. slikar Metka Krašovec

risali učenci posebnih šol

KAZALO

Na pravi poti smo — Ada krivic . . . . I— 2
Deklaracija o pravicah duševno prizadetih I— 3
O katerih vprašanjih razmišljamo v tednu otroka — Ada Krivic . . . . . III— 1
Sadovi dosedanjega dela naj spodbudijo še učinkovitejšo pomoč naši mladini in staršem — Ada Krivic . . . . . II— 1
Z novim letom se odpirajo nove perspektive . . . . . IV— 2

POGOVORI S STARŠI IN NASVETI

Bili smo na roditeljskem sestanku — Radgona . . . . . II— 3
Dolžnost nadzorstva nad otrokom — Pismo staršem — prevedel Albin Podjavoršek . . . . . I—11
Duševno prizadeti v sodobni družbi — Skupina staršev iz ZDA — prevedel M. Mencej . . . . . III— 6
Filmi, ki kvarijo mojega otroka — Oče . II—11
Izobčenci iz rodu revežev — M. Raztresen II— 9
Kaj je vzrok prizadetosti mojega sina — Mati N. N. . . . . IV—12
Kako je z brati in sestrami duševno prizadetih — skupina staršev iz ZDA — prevod M. Mencej . . . . . IV—11
Le kaj mu je . . . . . III— 9
Mamica, vaš otrok je prizadet — Tereza Sitar-Žerdin . . . . . III—11
Medsebojna pomoč staršev — dr. Sulejman Mašović . . . . . II— 4
Odgovarjamo — Majda Gaspari . . . . I— 5
Pomagajte materi duševno prizadetega otroka — Marija Udir . . . . . IV— 7
Spoštovana tovarišica Udir — Zora Tomič IV— 8
Srečanja staršev s strokovnjaki — Francka Kušar . . . . . IV—11
Šola za starše — Lojze Bolta . . . . . I—10
Vsako jutro me čakata Lucija in Rok — B. K. . . . . I— 6
Vzrok duševne prizadetosti — odgovor doc. med. dr. Zdenke Humar . . . . IV—12
Dr. Weber — piše Katja Fistrovič . . . . I— 8
Zakaj tako malo razumevanja za otroke, ki so duševno prizadeti — Mati . . . . III— 3
Zapostavljene zaradi duševno prizadetih — Mama med mamami . . . . . III— 3

VARSTVO, REJNIŠTVO, PREHRANA

Ali Olgi res kaj pomagam — Roža Kavčič II— 9
Center za socialno delo Kranj, ureditev varstva in usposabljanja prizadetih otrok v občini Kranj — Zora Tomič IV— 9
Družbena skrb za duševno in telesno prizadete otroke in mladostnike z vidika varstva in vzgoje . . . . . II—44
Evropska študijska skupina o lokalnih programih otroškega varstva — Tone Brejc . . . . . II—47
Je res življenje vredno življenja — Roža Kavčič . . . . . I—20
Prgišče sreče — Janez Sever . . . . . III—44
Ugotovitve o razvoju varstvenih oblik . . II—44
Začasno rejništvo je uspelo — Milica Klokočovnik . . . . . I—41

REKREACIJA

Ali ne bi kazalo urediti letovanja prizadetih otrok — Mati . . . . . I— 8
Četrte republiške igre učencev posebnih šol v Kranju . . . . . III—26
Iz šole za starše . . . . . III— 4
Kam v prihodnje na dopust s prizadetim otrokom — Sonja Zalašček . . . . . III— 4
Letos smo letovali v Poreču — Lucija Jankovič . . . . . III— 5
Naselje palčkov v Materadi — Tone Gošnik . . . . . III— 6
Ob IV. republiških igrah v Kranju . . . III—26
Prihaja čas letovanja — M. Mencej . . . II— 7
Republiške športne igre letos v Kranju — Iztok Belehar . . . . . II—40
Šola v naravi za učence posebne šole — Mira Hiršel in Ivanka Ojsteršek . . III—34

STROKOVNJAKI SVETUJEJO

Ali se naš otrok lahko nauči plavati, Lebenshilfe, prevod M. Mencej . . . . II—17
Anka slabo sliši, zato slabo govori — Marija Lipužič . . . . . I—12
Ljudje, ki jih naš otrok srečuje — Lebenshilfe, prevod A. Podjavoršek . . . . II—19
Otrok mora redno zdraviti zobe — dr. Metoda Rejc-Novak . . . . . IV—12
Pomagajmo otroku, da bo samostojno in radostno živel sam in z drugimi — Slavica Pogačnik . . . . . II—13
Prehrana duševno prizadetih otrok — prevod . . . . . IV—
Tudi naš otrok ima lahko svojega »konjička« — R. Sondersorge — prevod M. Mencej . . . . . I—14
Vpliv otrokovih razvad na razvoj čeljusti in zobovja — dr. Metoda Rejc-Novak II—30

TUDI O NJIH GOVORIJO UMETNIKI

Gričarjev Mart — Ilka Vašte . . . . . II—29
Gudula — Ivan Cankar . . . . . I—16
Hotejčev Matic — Ciril Kosmač . . . . IV—31

Korenova Nanča — Fran Milčinski . . . III—39
Nekaj obrobnih besed k ilustracijam otroških pesmi »Poredni smeh« pisatelja Slavka Savinška — Roman Savinšek . II—23
Pesmi Slavka Savinška — Kristina Brenk III—22
Srečni fantje — Kristina Brenk . . . . III—39

USPOSABLJANJE IN ZAPOSLOVANJE

Kaj delamo v Murski Soboti — Odgovorni za prakso . . . . . IV—38
Nove oblike delovnega usposabljanja v procesu habilitacije na POŠ Maribor — Tanja Plemenitaš . . . . . III—46
O uspešnosti delovne prakse učencev posebnih šol za duševno prizadete otroke — Milko Domanjko . . . . . I—34
Poklicno usposabljanje je v celotni (re)habilitaciji še najbolj nedorečeno — M. Mencej . . . . . I—30
Pred uresničitvijo sklepa s posvetovanja o zaposlovanju huje duševno prizadetih mladostnikov — Pavle Smolej . . . II—42
Tako je pri nas, na posebni osnovni šoli Jesenice — Leštanova . . . . . II—39

KAJ UGOTAVLJAMO

Duševne motnje pri otrocih — dr. Anica Kos-Mikuš . . . . . III—16
Duševno prizadeti slabovidni in slepi otroci so letovali v Izoli s svojimi materami — Ante Kotar . . . . . IV—39
Obravnava centralno motorično prizadetih otrok v Zdravstvenem domu Kranj — Majda Zupančič . . . . . IV—22
Prva slovenska republiška razstava likovnih del učencev posebnih osnovnih šol — Marjan Kukec . . . . . III—28
Razvoj risbe pri učencu posebne osnovne šole — Ivan Likar . . . . . III—30
Revija Otrok in družina opravlja že 20 let posebno poslanstvo v naši družbi — M. M-j . . . . . IV—40
Spremljanje življenjske poti duševno prizadetih po končani habilitaciji — M. Mencej . . . . . IV—24
Tretji mednarodni simpozij o muzikoterapiji v Zagrebu — Janez Tome . . . IV—41
Uspeli smo — Vera Nardin, Boža Madič . IV—21
V prvi po sodobnih normativih zidani in opremljeni osnovni šoli v Sloveniji so svečano odprli vrata — M. Mencej . . III—15
Vzgoja in varstvo prizadetih otrok v šolskem obdobju — Iz publikacije Družbena skrb za telesno in duševno prizadete otroke in mladostnike z vidika varstva in vzgoje . . . . . I—25
Začeli bomo pripravljati topel obrok — Lucija Jankovič . . . . . III—15
Življenje se nam je bistveno spremenilo — P. Kovalar . . . . . IV—22

PRAVNA VPRAŠANJA

Iz razprave na zasedanju socialno zdravstvenega zbora skupščine SRS o osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju — Alojz Potočnik III—36
Ne pozabimo na uveljavljanje pravic do povišanega otroškega dodatka . . . III—10
Novi predpisi in sklepi v vašo korist in korist vaših otrok . . . . . II—26
O delu konference za rehabilitacijo invalidnih oseb v SR Sloveniji — Marjan Grušovnik . . . . . IV—24
O družbeni skrbi za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju — Marija Ivkovič . . . . . III—35
Pripombe in predlogi RO društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam k osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju . . III—37
Rešeno je vprašanje invalidskega in pokojninskega zavarovanja učencev posebnih šol v času delovne prakse . . . III—46

IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA

Dobili smo zbirko slik — Lucija Jankovič I—39
Na občnem zboru v Krškem . . . . .
Občni zbor skupnosti posebnih šol in zavodov SRS v Ljubljani — Albin Podjavoršek . . . . . I—38
Občni zbor društva v Ptuju . . . . . I—40
Obisk iz avstrijske Štajerske — Tanja Plemenitaš . . . . . I—42
Občni zbor društva v Hrastniku . . . . II—49
Občni zbor medobčinskega društva v Slov. Bistrici — Milica Klokočovnik . . . II—51
Občni zbor društva v Laškem . . . . . III—50
Svetovni dan varčevanja na posebni osnovni šoli v Novi Gorici — Mara Miklavič . . . . . IV—40
V Žalcu je bilo ustanovljeno novo društvo — Jože Železnik . . . . . II—49
V Novi Gorici so se spoprijeli z najbolj perečimi odprtimi vprašanji — Mara Miklavič . . . . . III—49
Tudi v Idriji so ustanovili svoje društvo . I—40
Uspel roditeljski sestanek na posebni osnovni šoli v Kočevju — M. Mencej I—39

KAJ JE NOVEGA V DRUGIH REPUBLIKAH

Bosna in Hercegovina ima že nov pravilnik o kategorizaciji — dr. S. Mašović III—52
Do zdaj so že tri osnovne šole dobile ime po pokojnem Zlatanu Sremcu — dr. S. Mašović . . . . . III—52
Iz sekretariata zveznega odbora za pomoč duševno prizadetim — dr. S. M. . . II—53
Nova vrsta ustanove za skrb odraslih z raznimi duševnimi motnjami — dr. S. M. . . . . IV—42
Nov zavod za srednje in težko prizadete — dr. S. M. . . . . III—52
Plenum zveze hrvatskih društev . . . . IV—42
Posebna osnovna šola v Subotici je dobila novo sodobno zgradbo . . . . . IV—42
Postdiplomski študij iz defektologije — dr. S. M. . . . . IV—43
Prva eksterna šola za možgansko prizadete — dr. S. Mašović . . . . . III—52
Rehabilitacija na področju psihiatrije — dr. S. M. . . . . I—44
Skrb za mladino v Zagrebu — dr. S. M. . IV—42
Strokovna posvetovanja . . . . . II—53
Študijska skupina za otroško varstvo bo zasedala v Splitu z mednarodno udeležbo — dr. S. M. . . . . I—44
Tudi v SR Hrvatski so organizirali konferenco za rehabilitacijo invalidnih oseb — dr. S. M. . . . . I—44
Uspel koncert v korist duševno prizadetim — dr. S. M. . . . . IV—42
Učenci posebnih šol SR Hrvatske so že šestič pomerili svoje telesne zmogljivosti in kulturno-umetniške sposobnosti — M. Mencej . . . . . III—51
V Bosanski Krajini so zelo aktivni, so pa še hudo zaostali za razvojem — dr. S. M. . . . . III—52
Visokošolski študij socialnih delavcev — dr. S. M. . . . . IV—43
Vojvodina je dobila nov posebni zavod za teže in težko duševno prizadete otroke in mladostnike — M. Mencej . . I—45
V Zagrebu so odprli raziskovalni center za duševno prizadetost . . . . . I—44
V Zagrebu so začeli akcijo za zbiranje sredstev prek tiska — dr. S. M. . . . III—52

POSEBNOSTI IZ TUJINE

Dachau v srcu Amerike — Giuliano Zincone I—47
Mednarodni seminar strokovnjakov za delo s prizadeto mladino v Sonnenbergu — Ante Kotar . . . . . V—52
Nekaj novic iz tujine — dr. S. Mašović . I—53
III—55
Peti kongres Mednarodne lige društev za pomoč duševno nezadostno razvitim otrokom — dr. S. Mašović . . . . . IV—45
Skrb za duševno prizadete na Švedskem — dr. Kos-Mikuš Anica . . . . . I—48
II—54
Skrb za duševno prizadete v NDR — M. Mencej . . . . . IV—44
V ustanovah za prizadete otroke in odrasle v ZR Nemčiji in na Danskem — po zapisku Francke Dolenc in Nacke Vrhovec . . . . . III—53

KAKO SE JE RAZVIJALO OBRAVNAVANJE IN USPOSABLJANJE DUŠEVNO PRIZADETE MLADINE PRI NAS

O razvoju posebne osnovne šole (oddelka) v Rogaški Slatini — Albin Podjavoršek III—56
Razvoj posebne osnovne šole v Mariboru — T. Plemenitaš . . . . . IV—46
60-letni jubilej posebne osnovne šole Vzgojnega zavoda J. Levca v Ljubljani — Rudolf Sušnik . . . . . II—33
Šola za deco najbednejših — Ludvik Mrzel I—54

IN MEMORIAM

Jurij Bonači — M. Mencej . . . . . I—43
Ludka Trček — . . . . . IV—49

PRILOGA

Analiza globalnih rezultatov sistematičnih psiholoških pregledov otrok v tretjem in petem življenjskem letu na področju dispanzerja za otroke v Mariboru leta 1970 — Peter Skuber . . . . . I—56
Organiziran sistem strokovnih služb — Zoran Jelenc . . . . . II—56
Pedopsihiatrična služba v Sloveniji — dr. Kos-Mikuš Anica . . . . . IV—50

IMENSKO KAZALO SODELAVCEV

Albreht Branko . . . . . I—22
Belehar Iztok . . . . . II—40
Bolta Lojze . . . . . I—10
Brejc Tone . . . . . I—25
II—47
Brenk Kristina . . . . . III—22
III—39
Budna Rozika . . . . . I—23
Cankar Ivan . . . . . I—16
Celebič Sejad . . . . . III—37
Dolenc Francka . . . . . III—53
Domanjko Milko . . . . . I—34
Drenik Irena . . . . . III—30
Erjavec Janez . . . . . III—46
Fistrovič Katja . . . . . I— 9
Gaspari Majda . . . . . I— 5
I—25
Grušovnik Marjan . . . . . IV—28
Gošnik Tone . . . . . III— 6
Haber Štefan . . . . . I—23
Hojski Tonče . . . . . II—38
Horvat Jože . . . . . III—48
Humar dr. Zdenka . . . . . IV—12
Ivkovič Marija . . . . . III—35
Jankovič Lucija . . . . . I—38
III—15
III—49
Jelenc Zoran . . . . . II—56
Jemec Janez . . . . . II—11
Kastelic Franc . . . . . II—52
Kavčič Roža . . . . . I—20
II— 9

Klokočovnik Milica . . . . . I—40
II—51
III—15
III—49
Kos Mikuš dr. Anica . . . . . I—48
II—54
III—16
IV—50
Košec Stana . . . . . III—50
Kotar Ante . . . . . I—19
I—52
IV—39
Kosmač Ciril . . . . . IV—31
Kovalas D. . . . . IV—22
Krivic Ada . . . . . I— 1
I—25
II— 1
III— 1
Kukec Marjan . . . . . III—28
Kušar Francka . . . . . IV—11
Madič Boža . . . . . IV—21
Leštanova . . . . . II—39
Lipužič Marija . . . . . I—12
Majevič Zlatko . . . . . II—38
Mašović dr. S. . . . . I—44
I—53
II— 4
II—53
III—55
IV—42
IV—45
Medlobi Srečo . . . . . I—23
Miklovič Mara . . . . . III—49
Milčinski Fran . . . . . III—39
Mencej Martin . . . . . I—14
I—25
I—30
I—38
I—45
II— 7
II—17
III— 6
III—13
III—51
IV—24
IV—40
IV—44
Mrzel Ludvik . . . . . I—54
Nardin Vera . . . . . IV—21
Poseb. osnovna šola . . . . . III—26
III—48
Paulin Marjan . . . . . II—36
Plemenitaš Tanja . . . . . I—42
III—46
IV—46
Podjavoršek Albin . . . . . I—10
I—38
II—19
III—56
Pogačnik-Toličič Slavica . . . . . II—13
III—19
Potočnik Alojz . . . . . III—36
Požun Brane . . . . . II—37
Raztresen Marjan . . . . . I— 9
Rejc-Novak dr. Metoda . . . . . II—20
IV—12
Sedinovska Jovanka . . . . . II—37
Skuber Peter . . . . . I—56
Smolej Pavel . . . . . II—42
Starši (neimenovani) . . . . . I— 5
I— 6
I— 7
I— 8
II— 3
II—11
III— 3
III— 4
Stepan Cvetka . . . . . I—24
Sušnik Rudolf . . . . . II—35
Sever Janez . . . . . III—44
Sitar-Žerdin Terezija . . . . . III—11
Tome Janez . . . . . IV—41
Tomič Zora . . . . . IV— 8
IV— 9
Učitelji (neimenovani) . . . . . III— 9
III—11
Udir Marija . . . . . IV— 7
Uršej Franc . . . . . I—24
Vašte Ilka . . . . . II—29
Vrhovec Nacka . . . . . III—53
Zalašček Sonja . . . . . III— 4
Zincone Giuliamo . . . . . I—47
Zupan Marija . . . . . I—23
Zupančič Majda . . . . . IV—22
Železnik Jože . . . . . II—50

NAŠ ZBORNIK

LETO 5 ŠT. 1

GLASILO DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITIM

OSEBAM SLOVENIJE — LETO 5 — ŠT. 1

VSEBINA

Na pravi poti smo — Ada Krivic 1
Deklaracija o pravicah duševno prizadetih . . 3
Starši pišejo in predlagajo 5
Starši sprašujejo — mi odgovarjamo (prevod A. Podjavoršek) 10
Anka slabo sliši, zato slabo govori — Marija Lipužič 12
Tudi naš otrok ima lahko svojega »konjička« (prevod M. M.) 14
Gudula — Ivan Cankar 16
Stanko in njegova mama — Ante Kotar . . . 19
Je res življenje vredno življenja — Roža Kavčič 20
Naši otroci pišejo in rišejo 22
Vzgoja in varstvo prizadetih otrok v šolskem obdobju 23
Poklicno usposabljanje je v celoviti (re)habilitaciji še najbolj nedorečeno — M. Mencej . . 30
O uspešnosti delovne prakse učencev posebnih osnovnih šol za duševno prizad. otroke — Milko Domanjko 34
Naši poročevalci poročajo 38
In memoriam — Jurij Bonači 43
Iz drugih republik 44
Dachau v srcu Amerike 47
Skrb za duševno nezadostno razvite osebe na Švedskem — dr. Anica Kos-Mikuš 48
Mednarodni seminar strokovnjakov v Sonnenbergu — Anton Kotar 52
Nekaj pomembnejših novic iz tujine 53
Iz zgodovine našega posebnega šolstva . . . 54
Analiza globalnih rezultatov sistematičnih psiholoških pregledov otrok v 3. in 5. letu na področju dispanzerja za otroke v Mariboru — Peter Skuber 56

Zbornik izhaja 4-krat letno. Izdaja ga društvo za pomoč d. n. r. o. Slovenije, Ljubljana, Parmova 41/II, telefon 314-394

Ureja uredniški odbor: Anton Brejc, Zoran Jelenc, dr. Anica Kos-Mikuš, Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Tanja Plemenitaš, Albin Podjavoršek, Božena Smagur, Slavica Pogačnik-Toličič

Odgovorni urednik: Ada Krivic

Letna naročnina znaša: za ustanove in delovne organizacije . . . din 30,00
za posameznike . . . . . din 18,00
posamezna številka stane . . . . . din 5,00

Številka žiro računa je 501-678-144/2, pošilja se na naslov: Zbornik društva za pomoč dušev. nezad. razvitim osebam Slovenije, Ljubljana, Parmova 41

Ovitek: Metka Krašovec; risba na naslovni strani: učenec pos. šole Trbovlje

Tiska tiskarna PTT v Ljubljani

Na pravi poti smo

Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam SR SLOVENIJE
inv. št. 164

Vsa ta leta smo ugotavljali nujnost hitrejšega vsakdanjega reševanja številnih perečih vprašanj in skrbi za našega otroka in mladine z zahtevo, da preidemo končno od besed k dejanjem.

Sedaj smo sredi tega dogajanja. Ne smemo pa zamuditi možnosti, ki nam jo nudi sedanji trenutek, da namreč postane v prihodnje skrb za prizadete otroke r e s sestavni del družbene skrbi za v s e otroke in mladino pri nas.

To je osnovno vodilo široko zastavljene družbene akcije, ki naj na vseh ravneh — od krajevne skupnosti, občine do nosilcev te skrbi v merilu republike — preverja, kakšna je bila doslej družbena skrb za vse vrste prizadetih otrok, mladine in odraslih oseb pri nas. Rezultat tega bodo ustrezni dogovori in ukrepi, kako v 1972. letu in v prihodnje reševati to posebno problematiko, kako ustvariti pravilen odnos slehernega občana in družbenih organov do teh vprašanj. Da bi v izrazu naš otrok v resnici pojmovali poleg zdravega, tj. normalno razvijajočega se, tudi prizadetega otroka. Med njima ne sme biti razlikovanja, eni kot drugi morajo imeti možnosti razviti svoje sposobnosti za delo in življenje. Prizadeti otrok potrebuje za dosego tega cilja poleg naporov družine še posebno skrbno strokovno vodeno pomoč od ugotavljanja prizadetosti dalje.

ZA SODELOVANJE VSEH

Zagotovilo o resnosti pristopa k preučitvi sedanjega stanja in realni oceni možnosti družbenih vlaganj v prihodnjih letih je že dejstvo, da so ta vprašanja na dnevnem redu samoupravnih interesnih skupnosti, delovnih organizacij ter družbeno-političnih skupnosti.

Republiška skupnost otroškega varstva bo npr. ob poročilu, kakšen je bil njen delež v preteklih štirih letih — v ta namen je izločila 930 milijonov starih dinarjev — ocenila svojo intervencijsko, usmerjevalno in koordinativno vlogo, predvsem z varstveno-vzgojnega vidika, tj. razvijanja novih oblik zdravstvenega in otroškega varstva predšolskih in šoloobveznih prizadetih otrok in različnih oblik pomoči družinam teh otrok.

V skupnem dogovoru z Republiško izobraževalno skupnostjo bosta obe načrtali in določili, kolikšen delež lahko prispevata v letih 1972—1975, da bi se izboljšala predvsem materialna baza za sistematično zdravstveno varstvo, predšolsko vzgojo, osnovno šolanje, se pravi usposabljanje in poklicno usposobitev te mladine.

Na letošnji proslavi Dneva invalida, ki bo konec marca in ki ima motto »invalid-enakopraven občan«, bo konferenca za rehabilitacijo invalidov skupno s SZDL, Zvezo sindikatov in Konferenco mladine Slovenije tudi vprašanje prizadetih otrok vključila v celoten sklop vprašanj mesta in vloge invalidnega prebivalstva v Sloveniji.

V težnji, da bi vse to široko zastavljeno delo imelo čim bolj konkreten, ne pa manifestativen značaj, je odločilno, ali in kako bodo s temi vprašanji seznanjeni tudi delavski sveti naših gospodarskih organizacij. Ti lahko poleg krajevnih skupnosti, strokovnih služb in raznih svetov ter samoupravnih skupnosti v občinah v prihodnje znatno pomagajo urejati socialne pogoje svojih delavk in delavcev, kajti urejena skrb za otroke, zlasti še prizadete, je odločilna za kvalitetno, a zbrano delo teh staršev na delovnem mestu.

NE ZAMUDIMO PRAVEGA ČASA!

V tem času je veliko odvisno od dejavnosti posameznih staršev, strokovnjakov vseh profilov, strokovnih in hurmanitarnih organizacij ter naših društev, ki se dnevno iz leta v leto borijo za izboljšanje stanja prizadetih otrok. V podrobnosti seznanjeni s temi odprtimi vprašanji lahko nudijo vsem, ki bodo v tem letu obravnavali to tematiko, vpogled v realno stanje, dajejo sugestije in predloge za konkretno reševanje, predvsem kot osnovo za realno programiranje in sporazumno dogovarjanje. Gre za skrb za vključevanje teh otrok v redne VVU in za to, kakšne oblike pomoči so družinam najbolj primerne.

Reševanje socialne diferenciacije v vsakodnevni praksi naj nima prizvoka miloščine in karitativnosti, pač pa naj poudari solidarnost, prave človeške odnose in razumevanje, ki sicer nastajajo počasi, vendar vztrajno. Na toplih človeških odnosih vsakodnevnega sožitja posameznika in družine raste zdrava družba, v kateri ima tudi prizadeti otrok zagotovljeno svojo varnost in mesto.

Ada Krivic

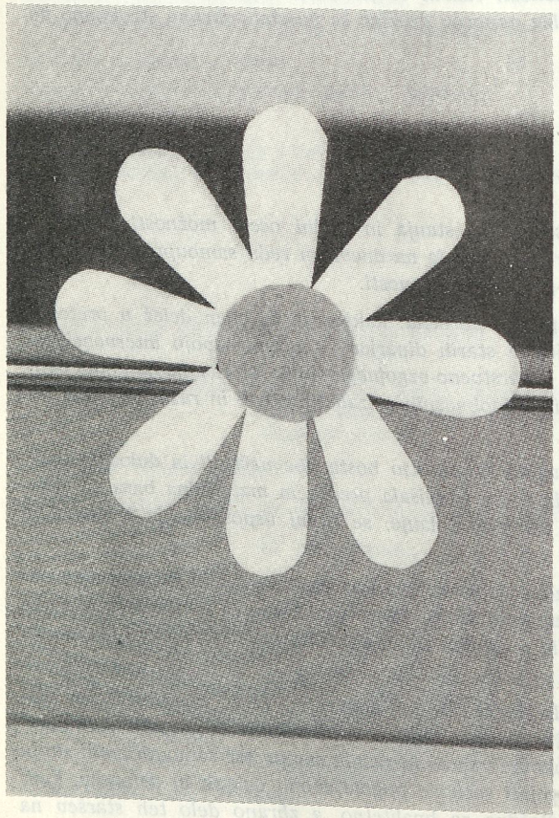

Lepljenka: Sonja Šturm, 5. a razred, POŠ Strunjan

MAMICI
(za 8. marec)

Dal bi Ti sončece,
pa je ušlo,
pustilo je samo
mi rožico to;

Uroš Kalčič

Generalna skupščina OZN je sprejela

Deklaracija o pravicah duševno prizadetih

Na podlagi bogate predhodne razprave, ki je dopolnila prvotni načrt, o čemer je članica komisije za socialni razvoj ekonomsko-socialnega sveta OZN Vida Tomšič seznanila naše bralce v 4. štev. lanskega letnika Zbornika, je konec decembra preteklega leta generalna skupščina sprejela pripravljeno deklaracijo. Deklaracija se glasi:

26. zasedanje

Predmet: **Deklaracija o pravicah duševno prizadetih oseb**

Datum in seja: **20. december 1971, 2027. plenarna seja**

Rezultati glasovanja: **110 glasov za, nobeden proti in 9 vzdržanih glasov**

Dokumenti: poročilo skupščini: **poročilo tretje komisije A/8588**
sprejeta resolucija: **2856 (XXVI)**

BESEDILO RESOLUCIJE

Generalna skupščina,

zavedajoč se truda, ki so ga države članice Združenih narodov na osnovi ustanovne listine skupno in posamezno ter v sodelovanju z organizacijo vložile za povečevanje življenjskega standarda, polne zavzetosti za izboljševanje pogojev napredka in ekonomsko-socialnega razvoja,

ponovno potrjujoč svoje zaupanje v človekove pravice in temeljne svoboščine, načela miru, dostojanstva in vrednosti človeškega življenja ter v socialne pravice, razglašene v ustanovni listini,

opozarjajoč na načela splošne deklaracije o človekovih pravicah, mednarodnih sporazumov o človekovih pravicah in Deklaracije o pravicah otrok ter na norme socialnega napredka, ki jih vsebujejo že ustanovitveni akti, konvencije, priporočila in resolucije Mednarodne organizacije dela, UNESCO, SZO, UNICEF in drugih zainteresiranih organizacij,

poudarjajoč, da je Deklaracija o socialnem napredku in razvoju razglasila potrebo, da se zaščitijo pravice in da se omogoči blagostanje in prilagajanje telesno in duševno prizadetih,

zavedajoč se potrebe, da se duševno prizadetim pomaga, da razvijajo svoje sposobnosti na najraznovrstnejših področjih aktivnosti, kakor tudi, da se v največji možni meri pripomore k njihovemu vključevanju v normalno družbeno življenje,

zavedajoč se, da nekatere države na današnji stopnji svojega razvoja tej akciji lahko posvetijo samo omejene napore,

razglaša to Deklaracijo o pravicah duševno prizadetih in zahteva, da se začne akcija na nacionalni in mednarodni ravni, tako da bi ta deklaracija predstavljala skupno osnovo in priporočilo za zaščito teh pravic:

1. Duševno prizadeta oseba mora v največji možni meri uživati temeljne človeške pravice na isti podlagi kot drugi ljudje.

2. Duševno prizadeta oseba ima pravico do zdravniške nege in zdravljenja, ki ustreza njenemu stanju, kakor tudi pravico do izobraževanja, vzgoje, usposabljanja, prekvalifikacije in nasvetov, ki ji bodo pomagali maksimalno razviti njene sposobnosti in nagnjenja.

3. Duševno prizadeta oseba ima pravico do ekonomske varnosti in primernega življenjskega standarda. Pravico ima, da se, kolikor je to v njeni moči, ukvarja s produktivnim delom ali katerimkoli drugim koristnim poklicem.

4. Če je mogoče, naj duševno prizadeta oseba živi v krogu svoje družine ali v domu, ki družino nadomešča. Sodeluje naj v različnih oblikah družbenega življenja. Domu, v katerem živi, je treba pomagati. Če je potrebna premestitev duševno prizadete osebe v kako specializirano ustanovo, naj bodo okolje in življenjske razmere kolikor mogoče podobne razmeram normalnega življenja.

5. Duševno prizadeti osebi mora biti omogočeno, da uživa kvalificirano skrbstvo, če je to neogibno potrebno za zaščito njene osebnosti in dobrin.

6. Duševno prizadeta oseba mora biti zaščitena pred vsakim izkoriščanjem, zlorabo ali ponižujočim ravnanjem. Če je sodno preganjana, je treba zoper njo uporabiti redni postopek, ki v polni meri upošteva stopnjo njene odgovornosti glede na njene duševne sposobnosti.

7. Če zaradi teže svoje prizadetosti duševno prizadeta oseba ni zmožna učinkovito izvrševati vseh svojih pravic in če se pokaže, da je potrebna omejitev ali ukinitev teh pravic, mora postopek za omejitev ali ukinitev teh pravic zakonsko zaščititi duševno prizadeto osebo vsake zlorabe. Postopek mora temeljiti na oceni njenih socialnih sposobnosti, ki jo podajo kvalificirani strokovnjaki. Tako omejitev ali ukinitev pravic je potrebno občasno revidirati in ohraniti možnost pritožbe na višje instance.

Lepljenka: Veselko Koželj, 5. a razred, POŠ Strunjan

Starši pišejo in predlagajo

Prosim za vsestransko pomoč

Sem delavec pri IMV Novo mesto, obrat Suhor. Na Društvo vlagam prošnjo za vsestransko pomoč glede ureditve kritične zadeve mojega sina, rojenega 20. 11. 1959, ki je nezadostno razvit in je bil v posebni šoli v Celju dve leti in pol, a ni bilo nobenega uspeha. Sedaj je doma, ker ni mesta v Črni na Koroškem, kljub temu, da je temu pritrdila občina, vsa dokumentacija je tam, samo izgovor je, da ni mesta. Otrok pa ni sposoben za kam drugam oziroma jaz se več ne morem znajti, kaj naj ukrenem. Sem v zelo težkem socialnem stanju, ker imam majhno plačo, s katero živimo zelo skromno. Tudi mlajši sin je nezadostno razvit in je v šoli Dobrna pri Celju, vendar je stanje zaenkrat malo boljše. Doma ga ne morem imeti, ker je potem še težje za vso družino. Občinski svet za socialno varstvo družine je pripravljen dati prispevek, prav tako tudi jaz, vprašanje je samo sprejem. Kolikor je v vaši moči, prosim, da mi pomagate vsestransko, humano, da se ublaži družinska tragedija. Če mi ne bo nihče pomagal, veste, kakšno je in bo življenje v moji družini.

Kot sem že navedel, sva z ženo že tako živčna, da se ne vemo kam obrniti po pomoč in pričakujem od vas vsestransko razumevanje, da mi boste pomagali rešiti moj problem v vseh ozirih, z nasveti in dejansko.

A. D.
Suhor pri Metliki

PROSIM S SOLZAMI V OČEH

Ne da mi vest miru, moram se vam oglasiti.

Zaprosila sem, da vzamejo mojega otroka, rojenega 28. 10. 1962, v zavod Črna. Ko je bila punčka od vseh komisij pregledana, so vsi rekli, da je za Črno. Od 7. meseca njene starosti sem hodila v Ljubljano k prof. Avčinu. On je prvi izrekel to mnenje. In sedaj, ko imam vse pripravljeno in prošnjo rešeno, da bi jo dali v zavod, sem bila 10. septembra 1971 sama v zavodu Črna na Koroškem, pa pravijo, da je sploh ne morejo vzeti, ker ni prostora. Sedaj vas vprašam, kako to, da ni prostora, ali res ni denarja za te uboge otroke, da bi se usposobili za neko delo; za vse drugo je denar, za to, kar je najbolj potrebno pa ga ni. Starši takih otrok smo že tako zelo prizadeti in se trudimo, da bi otrok prišel do nečesa, toda vi nam ne pomagate; take otroke je treba mlade navajati in usposabljati za delo.

Prosim vas, imejte sočutje do takih otrok in pomagajte zavodu Črna na Koroškem, da bo napravil prostor za te uboge otroke.

Dve leti že prosim in pišem tu in tam, pa še sedaj nisem toliko vredna, da bi mi pomagali, saj sem vendar človek kot vsi drugi.

Še enkrat vas prosim s solzami v očeh, uslišite mojo prošnjo in napravite toliko prostora v zavodu Črna, da ga bo tudi za mojo punčko.

Prosim vas, uslišite mojo prošnjo!

Vas pozdravljam

A. P.
Grliče,
p. Podplat

Odgovarjamo

Prav imate, da tako odločno terjate pomoč pri varstvu vaših otrok. Skrb za njihov razvoj je tudi dolžnost tistih, ki upravljajo z ustvarjenim dohodkom, in tistih, ki izvajajo družbeno skrb za otroke. Od odločitev npr. delavskih svetov, skupščin, interesnih skupnosti je odvisno, ali bo več sredstev za razvoj zavodov, ki usposabljajo razvojno motene otroke. Taki sklepi pa bodo lahko sprejeti, če bodo zavodi pravočasno pripravili svoje razvojne načrte.

Zavod za usposabljanje otrok v Črni na Koroškem se že dalj časa pripravlja na povečanje svojih zmogljivosti, saj čaka pri njem na sprejem že 80 otrok. Njegov razvojni načrt bo kmalu izdelan in vodstvo zavoda ter starši upravičeno pričakujejo, da bodo odgovorni družbeni organi v republiki zagotovili sredstva za njegovo izpeljavo. V republiški skupnosti otroškega varstva bomo vsekakor podprli ta prizadevanja, pa tudi zagotovili svoj prispevek. Upam tudi, da ob letu ne bo več tako zaskrbljenih pisem staršev in da bo precej več težko motenih otrok deležnih organiziranega varstva in vzgoje.

Majda Gaspari,
sekretarka rep. skup. otroškega varstva SRS

KLIC MATERE

ZAPOSTAVLJENE ZARADI DUŠEVNO PRIZADETIH OTROK

Pod tem naslovom je priobčila revija Jana v svoji 6. številki prispevek matere, ki ga ponatiskujemo.

Dovolite prošnjo: v pogovoru z drugimi materami, ki imajo bolj ali manj duševno zaostale otroke (niso vsi edinčki, poleg takega imamo še po enega normalno duševno razvitega otroka), se močno čutimo zapostavljene in vas prosimo, naj bi vaša revija posvetila nekaj člankov tudi takim otrokom.

Od radia, televizije, dnevnega časopisja in uglednih revij (pomagamo si le s knjigo dr. Marie Egg »Moj otrok je drugačen« in nekoliko s sentimentalno obarvano knjižico Pearl S. Buckove »Moja punčka ne bo nikoli odrasla«), se vsi bolj ali manj izogibajo v resnici čedalje večjega problema umske nerazvitosti ali ga prepovršno obravnavajo. Občutek imamo, da se naša družba teh otrok sramuje in želi zanikati obstoj iz leta v leto večjega števila duševno nerazvitih otrok. Tudi ti otroci so naši otroci. Zakaj se ne bi več pogovarjali o njih, o njihovi vzgoji in predvsem o komplicirani negi v domačem okolju? Pogovarjali naj bi se tudi o tem, kaj čaka te naše otroke v prihodnosti, za katero že sedaj vemo, da ne bo niti malo rožnata?

Tem našim otrokom — čeprav zatrjujemo, da smo vsi člani socialistične družbe — pa naj gre za otroka od debilnega in imbecilnega do idiota, dajemo presneto malo: zanje ni vstopa v otroški vrtec, posebnih šol nam močno primanjkuje, za idiote je samo Dornava in tako naprej. Mar ni dovolj, da je vse te otroke že samo življenje prikrajšalo za najosnovnejše dobrine, kakršnih je lahko deležen normalno duševno razvit otrok, pa naj izhaja iz še tako zaostalega okolja.

Prepričane smo, da bo revija Jana lahko razumela našo prošnjo. Prav ničesar ne bo izgubila na svojem ugledu, če bo v prihodnje zaorala ledino na tem področju. Duševna prizadetost otrok je vse premalo znana bralcem, me matere pa bi se lahko še več naučile iz vaših člankov. Starši z zdravimi otroki bodo spoznali svojo srečo in se zamislili nad prihodnostjo svojih otrok, saj se nikoli ne ve, ali bodo rodili duševno neprizadete vnuke.

Z velikim zaupanjem v Jano vam želim srečno roko tudi na tem področju. Dovolite mi anonimnost, moje ime je tako nepomembno, saj sem le

MAMA MED MAMAMI

NAŠ PRIPIS:

Z zadovoljstvom smo prebrali željo in poziv matere prizadetega otroka, naj bi množična obveščevalna sredstva posvetila več pozornosti vprašanjem duševno prizadetih otrok in mladine kakor tudi njihovim družinam. Enake ali podobne občutke imajo vse matere, zato »mama med mamami« ni pisala uredništvu samo v svojem imenu, kar narekuje, da bo treba še precej napraviti za osveščenost naše družbe.

Hvalevredno je razumevanje uredniškega odbora nove revije Jana, ki se je odločil, da objavlja tudi prispevke s področja duševno prizadetih otrok, saj je nešteto mater, ki jih težijo ta vprašanja.

Hkrati pa poziv te matere kaže, da naše glasilo ZBORNIK, ki je edino glasilo pri nas, ki obravnava izključno vprašanje duševno prizadetih, še vedno ni prodrlo do vseh staršev teh otrok, kljub temu, da izhaja že peto leto. Še več. Še vedno ni vsem staršem znano, da imamo poleg republiškega odbora društva za pomoč duševno nezadostno razvitim skoraj v vseh občinah društva, ki vključujejo predvsem starše. Če s tem še niso seznanjeni vsi starši, je prav gotovo v veliki meri krivda tudi teh društev.

V zvezi s pismom priobčujemo tudi ponatis B. K., ki je izšel v 8. št. revije Jana.

Uredništvo

VSAKO JUTRO ME ČAKATA LUCIJA IN ROK

Že vrsto let vsako jutro zapuščam svoje tri otroke in hitim k duševno prizadetim. Grem na avtobusno postajo in že od daleč me zagledata 7-letna Lucija in 10-letni Rok, ki tudi čakata na avtobus. Pritečeta mi nasproti. Poznate tek hudo prizadetega otroka? Težko prestavlja noge, ni čisto trden v njih, glava je nagnjena k tlom, ta tek je drugačen, a zanj in zame je to pravi otroški tek. Z rokami objamem Lucijo, Rok se mi obesi nanje. Potem mi nese torbo, z Lucijo pa se pogovarjava.

Ko sem odprla Jano, se mi je oko z zanimanjem ustavilo ob tem naslovu. O, nekdo se je spomnil tudi naših otrok. Daleč smo prišli, da bo vsaj eden od naših časopisov obravnaval čustveni svet v naši notranjosti, nas ljudi s smehom, hrepenjem, žalostjo, obupom, stisko, in ne bo pisal samo o zunanjosti, o ličenju, pričeskah, oblačenju, hujšanju, lovu na moške in ženske. Vsi govorimo in beremo tudi o teh rečeh, a vsi časopisi ne bi smeli biti polni samo tega. Tako malo je brati o iskrivosti misli, o ljubeznivosti, prisrčnosti, tovarištvu in stikih med otroki, starši in vsemi ljudmi.

Duševno prizadet otrok je predvsem OTROK, naj bo star 10, 15 ali 20 let. Se spominjate, mame, kakšni so zelo majhni otroci? Moj odnos — sem defektologinja — do prizadetih otrok je vedno tak. Dojenček s telesom otroka, ki bi moral že kmalu v šolo. Starši, kadar opazite, da je vaš otrok drugačen, poglejte okrog sebe. Tudi vse rastline niso enake, vse živali niso enako lepe in močne; tudi z ljudmi je tako. Duševna prizadetost je le ena izmed mnogih. Toda tak otrok je živo bitje s posebnimi zahtevami, željami, s posebnim odnosom do nas. Prizadet otrok prinaša družini težave in skrbi, vendar tudi radosti kot vsi drugi otroci. Kako govorijo duševno prizadeti? Nekaj glasov, kakšna beseda, vendar se razumemo. Z Lucijo se pogovarjava, kako je spala, pa o

mami, bratu, vožnji, pridnosti. O vsem se pogovarjam z njo tako kot s svojo neprizadeto Terezo. Starši, sosedje in sploh ljudje, zakaj se ne pogovarjate s takim otrokom, zakaj ga ne objamete, zakaj se ne smejete z njim, zakaj mu ne obrišete nosu, sline, ki mu teče na brado? Dajte, poslušajte njegovo bebljanje in govorite z njim!

Lucija se začenja počasi ogledovati po »svetu«, ker hodi na sprehod, ker se vedno pogovarjava, ker sme otipavati vse okrog sebe, ker se igramo, ker delava kepe, poskušava sedeti na sankah, dati roko, odpreti vrata in tako naprej. Tereza je vse to delala sama. Lucija za vse potrebuje pomoč.

Rok želi na postaji božati deklice, rad bi jim segel v roke, pogovarja se z ljudmi, a ga težko razumejo. Za Roka je treba narediti mostiček do čakajočil ljudi. Poskusiva. Rok se oprime moje roke. Skupaj stopiva k čakajoči teti. Poveva ji, da bi se je rad dotaknil, ker ima lep kožuh in je zato lepa. Starši, pojdite s prizadetim otrokom med ljudi. Ne ustrahujte otroka, ker se vede drugače kot večina, ne zadržujte ga ob sebi, ne požirajte solz obupa in sramu! Ne vedite se nenaravno in prizadeto. Imejte isto misel — to je moj otrok — napravite mu mostiček do ljudi, do stvari, po katerih je stegnil roko.

Ste že kdaj gledali roko duševno hudo prizadetega otroka? Drugačna je kot vaša. Kratki, debeli, okorni, razbrazdani prsti. Moja Lucija bo nekoč zmogla kaj tudi s temi prsti. Ti prsti, ta roka mora najprej prijemati velike predmete, in tudi ti predmeti smejo v usta, če Lucija to želi. Velike kocke, veliki obroči, velike krogle, oh, kup reči. Njene roke morajo biti zaposlene, saj z rokami vsi ljudje vedno kaj počenjamo. Zakaj ne bi smela imeti tega užitka tudi Lucija in Rok? Kako imenitno se zabavata s plastičnimi kljukami za perilo!

Očka, zvečer z Rokom v kopalni kadi ne pozabita na nohte in mažo. Roke hudo prizadetega otroka so potrebne nege, zato da se bo lahko dotikal soljudi, predmetov in vam ne bo nerodno, če bo stegnil roko ali se s kom rokoval.

Avtobus pripelje. Rdeče barve je. Lucija in Rok me dobesedno vlečeta nanj. Prepoznata ga po tem, da je v njem polno njunih sošolcev. Rok vstopi sam. Lucija še ne more brez pomoči stopiti na prvo stopnico, a čez čas bo to že znala. Naučili jo bomo mamica, očka, bratec in vsako jutro tudi jaz.

B. K.

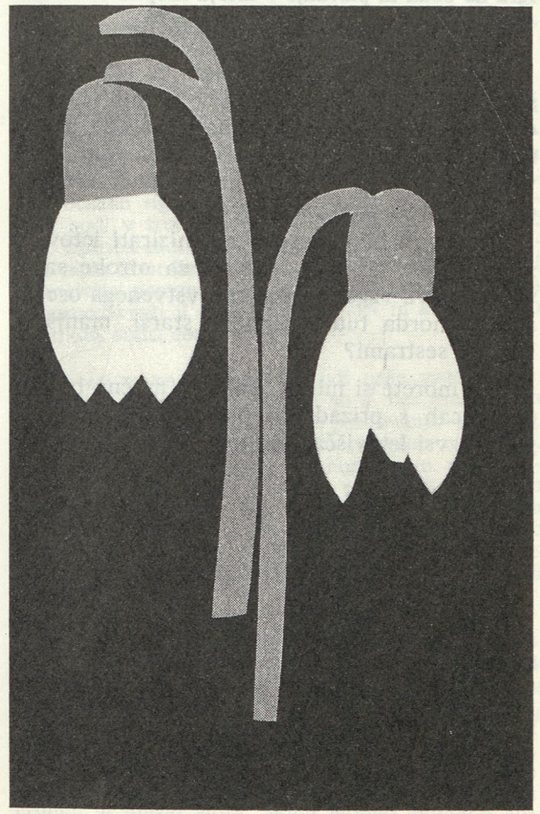

Lepljenka: Zdenka Haramija, 5. b razr., POŠ Strunjan

ALI NE BI KAZALO UREDITI LETOVANJE PRIZADETIH OTROK

Lepo prosim, če bi v vašem Zborniku nakazali možnost letovanja za prizadete otroke.

Igra na obali in plavanje v morju krepita telesne in duševne moči naših otrok

Lahko si mislite, kako nam je težko staršem prizadetih otrok poleti v mestih, ko vse odhaja na izlete v okolico, na kopališča, v planine, mi pa moramo z našim malčkom tičati v vročem stanovanju ali na majhnih vrtičkih okoli hiš, kjer smo vsem na očeh.

Ali ne bi bilo mogoče organizirati letovanj za prizadete otroke — bodisi za otroke same v spremstvu vzgojnega in zdravstvenega osebja ali pa morda tudi skupno s starši, manjšimi brati in sestrami?

Ne morete si misliti, kako je mučno biti na počitnicah s prizadetim otrokom, v katerega gledajo vsi letoviščarji in te sprašujejo, kaj mu je. In potem mama ne ve, ali naj ves dan prenaša ubogega malega, ki še ne more hoditi zaradi svoje prizadetosti, ali naj se gre kopat z zdravimi otroki. Mislim, da bi morali takim družinam pomagati.

Imamo zdravilišče v Kraljevici, na Debelem rtiču, na Rakitni. Kakšne so možnosti v posameznih zdraviliščih za letovanja naših otrok? Morda bi lahko uporabili tudi dom v Črni za družine s prizadetim otrokom, kjer bi prebile prosti čas v naravi in zelenju.

Mislim, da se nihče od staršev ne bi branil plačevanja, ampak bi bil vsak vesel, da bi s svojim prizadetim otrokom lahko neovirano užival sonce in poletje.

Nimamo pač vsi lastnih vikendov, kamor bi se lahko zatekli na počitnice. Zato lepo prosim, da nam pomagate in poveste, kje bomo našli mi in naši otroci zatočišče med počitnicami.

Mati enega od prizadetih otrok

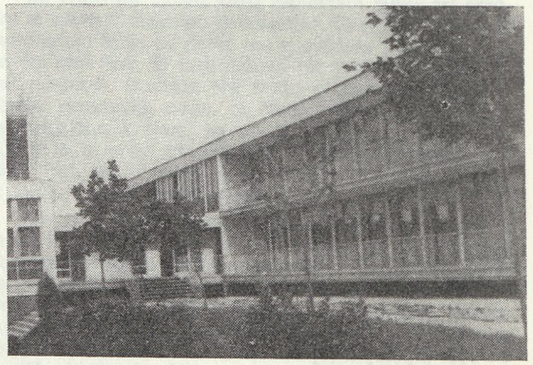

Počitniški dom v Savudriji, kjer letujejo tudi naši otroci

REPUBLIŠEMU ODBORU

Spoštovani,

pišem vam o stvari, ki se mi zdi pomembna tako za vas, ki res vsestransko skrbite za duševno prizadete, kot zame in za vso našo družino, ker imamo prizadeto hčerko. Čeprav sem v zadnjih štirih letih že večkrat govorila s posameznimi od vas osebno ali po telefonu o tej zadevi in čeprav nekateri tudi sami poznate pedagoga, ki nas je obiskal poleti 1969, mi, prosim, ne zamerite, da bom kljub temu poskusila ponoviti celoten potek. Moje pismo je namreč hkrati prošnja.

Odkar sva z možem pred devetimi leti začela opažati, da se najina enoletna punčka počasi razvija, sva šla skozi vse faze, ki jih prežive starši, kot sva midva: najprej »zakaj?«, potem zagrizena prizadevanja, da bi ji pomagala (že s sedemnajstimi meseci sva jo prvič peljala na psihološki oddelek Centralnega otroškega dispanzerja) — in pri tem leta in leta nihanje med večnim upom in strahom, in končno želja, da bi pomagala tudi vsem drugim otrokom in njihovim staršem.

Med mnogimi knjigami in članki, ki sva jih prebrala, sva leta 1968 v avgustovski številki Readers' Digesta slučajno naletela na članek o ameriškem glasbeniku dr. Richardu Webru (prevod ste natisnili

v številki Zbornika 1969). Brala sva, kako dr. Weber pomaga prizadetim otrokom, tudi hudo prizadetim mongoloidom z IQ 20, tako da jih uči preprostih šesttonskih pesmic — in pri pritiskanju tipk na klaviaturi, prelepljenih s črkami, številkami in drugimi znamenji se otroci sproste in hkrati naučijo — počasi, po kapljicah, a zelo uspešno — obvladovati smer, koordinirati gibe, prepoznavati črke, številke, barve, geometrijske like — in zažive, ker jih vseskozi spremljata glasba in občutek uspeha, tako da marsikdaj strmijo največji skeptiki med defektologi.

Članek je tudi naju dva tako prevzel, da sem pisala dr. Webru kar na redakcijo revije in ga poprosila za pomoč. Odgovor je bil osupljiv:

»... Po neverjetnem naključju bom 15. in 16. avgusta v Ljubljani. Udeležiti se nameravam tritedenskega univerzitetnega izleta in tokrat bo prvič tekla pot skozi vaše mesto. Prispeli bomo v petek zvečer, odpotovali pa v nedeljo zjutraj. V soboto popoldne sem popolnoma prost in nadvse bi me veselilo, če bi se lahko sestal z vami in še s kakšnimi pedagogi, ki bi jih to zanimalo, ter vam s pomočjo nekaj otrok, ki bi jih vi izbrali, zastonj predaval in praktično prikazal svojo metodo ...«

Pismu so bili priloženi izvlečki iz poročil o njegovem delu v zadnjih letih ter podroben opis knjige in delovnega materiala, ki ju je sestavil po svojih izkušnjah in sta imela iziti še isto leto. Takoj sem vse izročila dr. Ireni Arkovi, ki sem bila zaradi hčerke z njo v stalnem stiku, in jo prosila za strokovno mnenje in posredovanje pri ustreznem organu, ki bi organiziral predavanje, če bi se strokovnjakom zdela snov dovolj zanimiva. (Nadvse sem si želela, da bi se jim!)

Nadaljevanje vam je znano: kljub poletnemu datumu, ko je večina pedagogov na počitnicah, je Društvo defektologov sprejelo ponudbo. Na željo društva sem ostala posrednica in tudi prevedla izbor materiala, ki ga je poslal v prvem pismu, da so ga lahko dobili udeleženci predavanja.

Zbornica na šoli Janeza Levca je bila polna povabljencev iz vse Slovenije. Tudi za potek in uspeh predavanja veste: najprej je dr. Weber razložil svojo metodo, potem je delal z nekaj prizadetimi in nekaj normalnimi otroki, na koncu nam je prikazal film, v katerem sta dva težko prizadeta mongoloida igrala vsak na svoj instrument. Kateri od teh treh delov je bil osupljivejši, bi težko rekla. Neverjetno je bilo, kako čudovito je znal dobiti kontakt z vsakim otrokom!

Zvečer smo s predsednikom in tajnikom društva v pogovoru z dr. Webrom premišljali, kako bi čez leto ali dve prišel za daljši čas in priredil seminar, kot jih je že vrsto let prirejal po domovini in v zadnjem letu tudi v tujini, celo na Japonskem. Sam je entuziast, zagnan, živi samo za svoje delo, pa je bil navdušen nad toplim sprejemom pri nas in je kljub neštetim povabilom za naslednje leto obljubil, da si bo prihranil dva tedna — celo za najprimernejši čas smo se zmenili: za prvo polovico junija.

Decembra sem se mu še enkrat zahvalila za obisk in predavanje. Odgovoril je 30. decembra: »... Pravzaprav je čas, ki sem ga prebil pri vas v Jugoslaviji, eno od največjih doživetij v mojem življenju. Seminar vam bom z veseljem priredil. Prosim, obvestite me čimprej, ali dogovor dokončno drži.«

Februarja 1970 je spet pisal: »Ponovno poudarjam, da bom, če ne bo šlo drugače, sam plačal vse stroške, vendar bi rad, da bi Jugoslavija pomagala, kolikor bo pač mogla.«

V marcu 1970 je republiški odbor Društva za pomoč duševno prizadetim pretresal možnost njegovega prihoda, a končni sklep je bil ne — zaradi finančnega problema. Predloga dr. Webra o »sofinanciranju« pa — jasno — ne bi bilo vljudno sprejeti, saj bi bila to zanj prevelika žrtev. Ostalo je trdno upanje za poletje 1971, žal ni bilo možno uresničiti ga.

Novembra 1971 pa je dr. Weber nenadoma odpisal: »... Ali se vi in vaši pedagogi še zanimate za eno ali dvotedenski seminar v prvi polovici junija 1972? Če se, mi prosim čimprej sporočite, da bom tisti čas lahko prihranil za vas. Za 600 dolarjev bi priredil seminar in si plačal vse stroške — potovanja, bivanje, hrano itd. Kakšna se vam zdi cena? Nimam drugih virov, a če ne bi mogli zbrati toliko denarja, bi sam poskusil prispevati del te vsote.«

Če le malo premislimo, pomeni že navedena vsota pošteno sofinanciranje!

In zdaj, spoštovani odbor, sledi moja prošnja:
Konec leta 1969 sem od dr. Webra prejela za svojo hčerko knjigo in učni material z naslovom: Podoba, zvok in simbol. Sama sem priredila del tega materiala za slovenske šesttonske pesmice in s hčerko občasno »igrala klavir«. Sicer že pozna črke — zdaj hodi v tretji razred — jih pa izpušča, preveč hiti, izpušča tudi številke in predmete pri prešteva-nju, nima koordiniranih gibov — in vidim, koliko ji ta metoda pomaga. Vsi tudi vidimo, koliko veselja in samozavesti ji nudi njen »klavir« in kako srečno dostikrat sama sede in »igra«.

Po tej metodi so delale tudi naše vzgojiteljice, predvsem v Jaršah (prepisale so si ves material in navodila). Vendar je triurno predavanje premalo, da bi se dalo razpoložljivo snov popolnoma izrabiti. Pojavljajo se tudi težave v skupinskem pouku — dr. Weber pa jih je že dodobra premostil in bi nam to nazorno prikazal. Vrh tega na mnogih posebnih šolah v ZDA že dve leti sistematično preizkušajo njegovo metodo, dr. Weber pa zbira in presoja zaključke — vse to bi nam lahko obširneje razložili na seminarju.

Sam priznava, da njegov način ni edino zveličaven, prepričana pa sem, da bi vsaj obogatil pouk na naših posebnih šolah in zavodih. Zato vas kot mati iskreno prosim, da letos omogočite ta seminar in s tem pomagate našim otrokom.

Katja Fistrovič

ŠOLA ZA STARŠE

Lojze Bolta

Na Zavodu Ivanke Uranjekove v Celju imajo že nekaj let posebno obliko izobraževanja, ki je posredno namenjena za dobrobit njihovih varovančkov. To je tako imenovana »Šola za starše« ali »Posvetovanje ob četrtkih«. Letos je bila ta »Šola za starše« namenjena problemu spolne vzgoje. Na to temo, ki je bila res zanimiva in kakor se je proti koncu pokazalo, tudi nadvse koristna, se je zvrstilo 13 predavanj. Pripravili so jih razredniki in dva profesorja te šole.

Z uporabo najsodobnejše literature so poljudno prikazali otrokov telesni in duševni razvoj, vzporedno pa seveda tudi njegov spolni razvoj. Pričeli so z dojenčkom in končali z mladostnikom, ki zapušča šolske klopi in stopa v življenje. Pojasnili so tudi razliko med spolnim nagonom in pravo ljubeznijo.

Skozi vsa predavanja je bilo čutiti, da so bila pripravljena skrbno. Predvsem pa z enim samim namenom: pomagati staršem in otrokom, da se prebijejo mimo teh čeri, ki čakajo mladega človeka pred vstopom v življenje.

Staršem so znali snov tako približati, da je zanimanje od četrtka do četrtka naraščalo. Predavanj so se udeleževali tako očetje kot matere. Z istim zanimanjem sta sledila izvajanjem tako intelektualec, kakor tudi preprost delavec. Mislim, da je to najboljši dokaz, da so bila predavanja res zanimiva, predvsem pa koristna.

Spoznali smo najvažnejše elemente pravilne spolne vzgoje, ki je posebno pri otrocih, ki obiskujejo POŠ, še posebej važna. Ti otroci morajo še bolj kot vsak drug čutiti, da so porojeni iz ljubezni in v družini zaželeni. V čim večji meri morajo biti deležni topline družinskega doma. Pravi čas je treba otroku na primerih drugih živih bitij prikazati zakonitosti razmnoževanja človeštva. Na ta način bo odpadlo tudi marsikatero nepotrebno vprašanje, ki je včasih bolj mučno za starše kakor za otroke.

Za zaključek so nam razložili, kako važno je tudi, da otroke pravočasno opozorimo na nevarnosti, ki danes grozijo predvsem mladim dekletom, do neke mere pa tudi fantom. To so najrazličnejše oblike prostitucije, zvodništva ipd. In posledice! Razne spolne bolezni, ki se vedno bolj širijo, dalje težke socialne razmere idr.

Očitno je bilo, da so vsi, ki so predavanja obiskovali — in teh ni bilo malo — doumeli pomen in potrebo spolne vzgoje. Poprečen obisk je bil 60 do 70 udeležencev.

Štejem za prijetno dolžnost, da se v imenu vseh staršev, ki so predavanja z zanimanjem spremljali, vodstvu šole najtopleje zahvalim in jim čestitam k doseženemu uspehu,

Prepričan sem, da izražam mnenje številnih staršev, če zaključim z željo: »Takih in podobnih kvalitetnih predavanj si še želimo«.

STARŠI SPRAŠUJEJO — MI ODGOVARJAMO

Dolžnost nadzorstva nad otrokom

Vprašanje: Moj 12-letni duševno prizadeti deček sme popoldne za nekaj ur sam iz hiše. Je zelo previden na cesti in prihaja proti večeru oziroma do večerje spet domov. Znanci nas opozarjajo, da tega ne smemo dovoliti. Vendar pa ne moremo mladega človeka imeti privezanega!

Odgovor: Zares ne morete vašega sinčka »privezati«, morate pa ga kljub temu držati na vrvici. Saj veste: starši odgovarjajo za svoje otroke! Vi odgovarjate za svojega otroka, še posebno pa v tem primeru, ko gre za prizadetega otroka, o katerega razumnosti in njegovem početju ste poučeni. Vaš otrok se ne sme ure in ure potikati okrog. Lahko povzroča škodo, ne sme pa se tudi počutiti popolnoma nevezanega, svobodnega, brez uzd, ker mu to lahko preide v razvado. Mora ostati bodisi pod nadzorstvom ali pa ga pošljite kam s kakšnim naročilom s prav določenim namenom. Morate pa se prepričati, da se bo brez stranskih poti in potepanja takoj vrnil domov.

Če se sme vaš sin že sedaj potikati, bo kot 16-leten fant postajal na križiščih cest s cigareto v ustih ali pa po gozdovih strašil sprehajalce. Mislite na bodočnost vašega otroka že sedaj in ga skušajte navajati na različne omejitve, ki se jih mora držati. Njegovo tako »omejeno življenje« je lahko kljub temu še vedno bogato in mnogovrstno, posebno če si starši vzamejo čas za svojega otroka in mu pomagajo pri nalogah z veseljem in pametno prizadetostjo.

Obleka po modi

Vprašanje: Moja hčerka ima duševno prizadeto hčerko, staro 17 let. Dekleta oblači po najnovejši modi. Čeprav je videti moja vnukinja prav čedna in je tudi lepo razvita, se mi hčerkino početje vendarle ne zdi popolnoma pravilno. Dekle postaja že nečimrna. Moja hčerka pa pravi, da je otrok že tako dovolj prizadet, zakaj bi še hodil okrog v »vreči in pepelu«. Kaj pravite k takšnemu ravnanju?

Odgovor: Proti nečimrnosti vaše vnukinje nimamo pripomb. Treba pa jo bo tako voditi, da bo pridobila smisel za čistočo, to je vse higienske navade, ki so potrebne lepo vzgojenemu človeku: da si bo negovala lase, roke in kožo in imela v redu tudi svojo obleko. Treba se je ozirati tudi na njene želje, ki jih ima v zvezi z oblekami, vsekakor pa ji je treba previdno voditi okus za oblačenje. Mlada ženska naj spozna, katere barve so zanjo ustrezne in kako jih je treba pri oblačenju in izbiri oblek upoštevati, kombinirati. Za mlado duševno prizadeto dekle je treba odklanjati tiste barve, ki bi jo šokirale ali ki bi pritegovale poglede drugih ljudi nase. Ozka ali prekratka krila zahtevajo poseben način gibanja, hoje in pri sedenju pravilno vedenje, če nočemo, da bi bilo spotakljivo. In spotakljivosti vendarle ne mara vzbujati vaša vnukinja, tudi nima namena, da bi preveč izstopala ali vzbujala pozornost pri malopridnežih. To potemtakem pomeni, da ni potrebno oblačiti dekleta v žalobne barve ali jo pustiti, da bi se potikala okrog v ponošenih ali slabo krojenih oblekah. Priporočamo športna oblačila, ki ji pristajajo in ki nikakor ne dajejo vtisa staromodnosti.

Dolžnosti bratov in sester

Vprašanje: Prejšnje čase se je moj sinko, ki ima sedaj 13 let, vedno lepo igral s svojo mongoloidno sestrico, tako da sem lahko oba mirnega srca pustila odhajati na igrišče. Na vsem lepem se je vse spremenilo: deček se pobere svojo pot, če le more, in izgine, takoj ko zasluti, da bi moral s sestrico na cesto. Moj mož je mnenja, da ga moram prisiliti, da bi spet čuval sestrico kakor poprej. Ali bi bilo to pravilno? O tem smo se že dovolj najezili!

Odgovor: Vaš dečko je prišel v leta, ko se fantje ne marajo več ukvarjati z majhnimi otroki, pač pa z otroki svoje starosti. S temi se želijo igrati, družiti, brati ali se udejstvovati v kakršnem koli konjičku. Seveda naj vaš fant izpolnjuje svoje dolžnosti, ne smejo pa te dolžnosti motiti njegovega razvoja. Zaradi tega bi prisiljevanje, da bi se v javnosti igral z mlajšo sestrico, bratske odnose lahko za dolgo dobo zavrlo in pomenilo težjo obremenitev. Ohranite si njegovo zaupanje s pametnimi naročili in nasveti in navajajte svojega prizadetega otroka na to, da pač brat hodi svoja posebna pota. Pri skupnih družinskih podvigih se bo manj sramoval in se bo tudi doma še rad pogosteje igral s svojo sestro. Nikakor pa je ne sme čutiti kot nezaželeno breme!

»Briefe an Eltern«, prevedel A. Podjavoršek

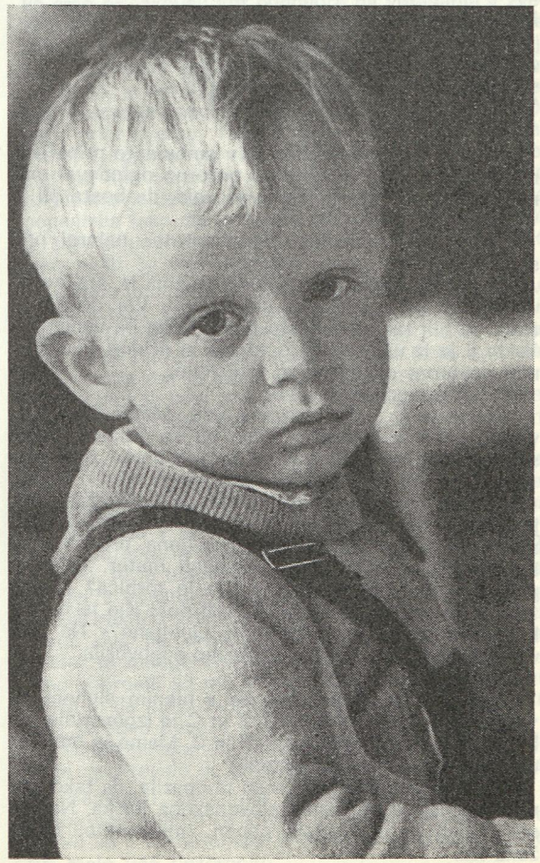

Strokovnjaki svetujejo

OBVESTILO REPUB. SEKRETARIATA ZA ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO

V predlogu Zakona o določitvi premoženjskega cenzusa kot pogoja za pravico do otroškega dodatka in višine otroškega dodatka v letu 1972 je Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo pripravil določilo, da se otroški dodatek poviša za 50 odstotkov za tiste otroke, ki so težje telesno in duševno prizadeti. Omenjeni predlog je bil sprejet in sedaj je v pripravi posebno navodilo, s katerim bo natančno določeno, katerim otrokom pripada ta ugodnost in kako naj bi jo starši uveljavili. Predvideno je, da bi iz skupine duševno prizadetih imeli pravico do povečanega otroškega dodatka otroci, ki jih uvrščamo v skupine zmerno, huje in hudo umsko manj razvitih (otroci na stopnji težje debilnosti, imbecilnosti in idiotije), ki se lahko usposabljajo le v zavodih za delovno usposabljanje in niso sposobni za samostojno življenje. Starši bi to pravico uveljavljali pri ustreznem organu invalidskega in invalidsko-pokojninskega zavarovanja z veljavnim kategorizacijskim izvidom.

Podrobnejše informacije bomo posredovali, ko bo zakon pričel veljati in ko bo objavljeno navodilo.

Marija Lipužič

ANKA SLABO SLIŠI, ZATO SLABO GOVORI

Drobno živahno deklico je v ambulanto pripeljala mamica. Otrok je neverjetno pozorno ogledoval mamina usta, ko ji je ta dopovedovala, da bosta šli k »zdravniku«.

Anko smo zaposlili z igračami ter najprej prisluhnili materi.

Ko je bila Anka dojenček, je družina N. stanovala v vlažnem podpritličnem stanovanju. Vsi družinski člani so bili takrat pogosto bolni, Anka pa venomer. Teklo ji je iz ušes. Zdaj je zdrava in pridna, le z njenim govorom domači niso zadovoljni.

Ali Anka govor razume?

Kadar je pozorna, razume vse. Mater čudi, da včasih kliče iz sosednje sobe, pa se deklica, ki je sicer pridna, ne oglasi. Meni pa, da govor vendarle sliši, saj se je z njo mogoče pogovoriti prav o vsem.

To nam je Ankina mama hotela tudi dokazati. Ker je bila deklica zatopljena v igro, jo je pocukala za rokav. Anka je bila takoj pripravljena prenehati z igro in je pozorno začela opazovati mater. Ta ji je počasi in razločno govorila: »Kje je torbica? Vzemi torbico in jo daj tovarišici! Pokaži nos! Kje je očka? Kako sva se danes pripeljali v Ljubljano?« Na vsa vprašanja in želje je Anka ustrezno odgovorila.

Kako Anka govori?

Ankin govor je pokazal, da z njenim sluhom ni vse v redu. Težje glasove S, Z in C je izgovarjala tako, da so bili bolj podobni Š, Ž in Č. Mama je menila, da otrok govori s »strešicami«.

Anka je govorila tuje, mati je opazila, da tako govore Nemci, ki se nauče slovenskega jezika. Namesto boben je izgovarjala popen, medo-meto, žogaožoka itd.

Mater je motil tudi pretih govor, ki pa ga je Anka že znala po opozorilu malo okrepiti.

V sproščenem razgovoru z deklico pa je bilo očitno, da Anka slabo veže besede v stavke. Izpušča krajše besede kot so: v, na, ob, in itd. ter ne izgovori besed do konca, posebno daljših ne.

Materi smo pojasnili, da tako govore naglušni otroci in da je naglušnost pri njeni deklici razumljiva, ker je imela pogosta vnetja ušes. Povedali smo ji tudi, da mnoge starše, vzgojitelje in učitelje zmoti pri presoji, če gre za naglušnega otroka, dejstvo, da tak otrok tako pozorno gleda sogovorniku na usta. Otrok zamenja ušesa z očmi in na ta način govor razume. To smo hoteli mamici pokazati in smo tiho govorili. Anka nas je pozorno ogledovala ter prinesla izmed mnogih igrač žogo, ker smo jo zanjo prosili. Mati nas seveda ni mogla razumeti, zato smo ji rekli, da bomo Anko vprašali, koliko je stara. Ko smo to vprašanje zastavili Anki — seveda spet popolnoma tiho, je Anka takoj odgovorila.

Preizkus slušnih sposobnosti

Kljub tem dokazom smo se hoteli še natančneje prepričati, koliko deklica sliši. Obrnili smo ji hrbet, da nas ni mogla gledati na usta, in ji z različne oddaljenosti izgovarjali različne besede. Prej smo se pa dogovorili, naj za nami ponavlja slišano. Mati ji je v hudi vnemi hotela pomagati, vendar smo jo morali prepričati, da je namen opustila. Deklica je lahko ponovila za nami le tiste besede, ki smo jih izgovorili iz oddaljenosti do enega metra. Mamico smo s tem preizkusom strašno razočarali, saj je še vedno upala, da se motimo. Seveda pa tak poskus še ni bil dovolj, pučko smo napotili k zdravniku specialistu za uho, grlo in nos.

Anka je dobila slušni aparat.

Mamici aparat ni prav nič ugajal. Motilo jo je, da so se ljudje ozirali za njenim otrokom, prav tako je menila, da Anka nosi aparat »že« štirinajst dni,

izboljšanja pa še ni nobenega. Morali smo jo ponovno razočarati. Opisali smo ji podobne izkušnje vseh tistih, ki so od aparata prehitro preveč pričakovali. Starejši človek že — če je aparat srečno izbran in slušne naprave ne prevelike — takoj občuti veliko razliko, otroka pa moramo šele učiti, da se bo zvokov, ki jih doslej ni slišal, navadil, in glasov, ki jih je pomanjkljivo izgovarjal, odvadil.

Veselilo nas je, da je aparat Anki ugajal. Ni je motila vrvica, ki je vodila od ušesa ob vratu k skritemu aparatu. Prisluškovala je šumom, ki jih v celoti še ni mogla slišati. Njeno pripravljenost smo izkoristili.

Slušne vaje

Lotili smo se razlikovanja raznih šumov. Z Anko smo se dogovorili, da se igramo »uganke«. Ob teh vajah je Anka sklonila glavo, da ni mogla videti, s čim bomo poropotali. Nato je morala s pomočjo poslušanja ugotavljati, kaj je slišala. Vaje so jo zabavale, veselila se jih je in nas celo sama opozarjala, kaj bi še rada poslušala. V začetku je morala med dvema šumoma izbrati tistega, ki je zanj menila, da ga je slišala. Spet je mama le s težavo verjela, da otrok ne loči nam tako znanih šumov, kot je šelestenje papirja, žvenketanje ključev, ropotanje žlice na krožniku ali pa pokašljevanje, kihanje, žvižganje itd. Vse pa nas je opogumilo, ko smo opazili, da tisto, kar Anka enkrat prepozna, prepozna tudi v naslednjih »ugankah«. Tako smo mami le dokazali, da se Anka novih zvokov uči. Poslušali smo tudi oglašanje raznih živali, te glasove smo posneli na magnetofonski trak, ter jo učili slušnega razlikovanja različnih glasbil: trobente, bobna, piščali, klavirja, harmonike, orglic itd.

Popravljanje govora

Za začetek smo skušali Anko voditi k razlikovanju prav izrečenega in napačnega. Mi smo npr. ob sliki sobe izrekli »šoba«, Anka pa je morala oceniti, če je bilo to prav ali ne. To delo je imelo povsem določen namen: Anka sama ni več mogla ločiti, kdaj izreče kakšen glas pravilno ali ne, saj se je svoje izreke navadila. Najprej je Anka ocenjevala izreko nam, nato pa smo ji iste slike še enkrat kazali ter jo vpraševali: »Kaj je to?« Ko je Anka ob sliki sira odgovorila »šir«, smo ponovno povprašali: »Je res šir?« Na ta način smo Anko brez prisile prepričali, da bo treba njen govor popraviti. Najprej smo prav vse glasove skušali popraviti po naravni poti — to je s pomočjo sluha. Anka je poslušala in natančno gledala, nato pa ponovila za nami. Ker smo pred seboj imeli ogledalo, smo kmalu opazili, da Anka za glas »s« sama vleče ustna kota narazen — tako kot je prav, da se torej sama popravlja. Mama je zdaj naša prizadevanja že zelo rada podpirala. Njena naloga je obsegala tudi prav posebno slušno spodbujanje. Zvečer v temi je Anki iz bližine v uho izgovarjala počasi in razločno besede, ki so v začetku vsebovale glas S, kasneje pa druge glasove. To smo namenili Anki kot uspavanko, da bi ji prav izrečene besede odmevale v ušesih čim dlje.

Uspehu smo se približevali tudi na ta način, da smo skrbno razvrstili besede — najprej lažje, nato težje. Dogovorili smo se tudi, da bo lažje za začetek popravljati glasove v krajših besedah kot v daljših, v posameznih besedah in ne v stavkih.

Približno takole smo razvrstili besede s »S«:

sin, sir, siv,
seno, seje, seme, sedi, seka itd.
sanke, Sava, sam, sadje,
sova, sok, sod, soba, sope
suva, sumi, suh, suka itd.

Vrstni red je pomemben, ker je oblika ust odvisna od glasu, s katerim »s« vežemo. Pri tem se oblika najmanj spreminja v zvezi z »i« in najbolj v zvezi z »u«, zato bo ta zveza najtežja.

Pomembno je tudi, da ne popravljamo več glasov hkrati, ampak samo enega. Tako otroku omogočimo, da se posveti le temu, če pa je več vprašanj hkrati, ga zbegamo in tako preprečimo uspeh. Pri popravljanju govora je namreč potrebno, tako kot pri vseh oblikah govornega spodbujanja, otroku omogočiti uspeh, ker ga ta razveseli in zato pri sicer manj zabavnih vajah vztraja. Takoj ko opazimo, da se je otrok neke dejavnosti naveličal, jo zamenjamo z drugo.

V takem primeru smo se pri Anki začeli ukvarjati s stavki. Opisali smo že med njenimi težavami, kako je le težko povezovala besede v pravilne stavke. Prva zahteva ob tej nevšečnosti je ta, da so naši stavki pravilni, da torej otrok sliši lep govor. Stavke smo pričakovali kot odgovore na vprašanja v zvezi z različnimi dejavnostmi, npr. polagali smo kapo na klop, pod klop itd. ter vpraševali »Kje je kapa?« Najprej smo sami odgovarjali, nato je odgovarjala Anka. Kadar je hotela krajše besede: na, pod v itd. »pojesti«, smo jo vnaprej opozorili, koliko besed v odgovoru pričakujemo. Tako smo vprašali: «Kje je mama?«, v odgovor pa zaploskali tolikokrat, kolikor besed naj ima odgovor. Anka je ploskala z nami, nato pa ploskanju dodala še besede. Vajo je deklica sama popestrila tako, da je začela ploskati ona, mi pa smo iz števila udarcev morali uganiti odgovor. Pa smo tako našli še eno uganko.

Vedno smo vaje slušnega razlikovanja ali popravljanja glasov končali s poslušanjem »na golo uho«. Mati je ta naš postopek ocenila kot varovalni ukrep, češ, otrok morda ne bo vedno mogel imeti aparata, pa naj zato zna in more slišati tudi brez njega. Morda res tudi to kdaj prav pride, hkrati pa otroku dokazujemo, da poslušamo z ušesom in naj zato prisluhne.

Anko smo, čeprav je stara šele pet let, tudi naučili, da je znala sama skrbeti za svoj slušni aparat. Znala ga je sama vključiti in izključiti, skrbno ga je spravljala v etui, če se je lotila živahnejših iger: teka, plezanja in skakanja. Znala je tudi sama očistiti olivo, to je ušesni vložek, ki ne sme biti nikoli zamašen z ušesnim maslom. Za aparat ji je mamica sešila majhno vrečko, ki je imela trak okrog vratu, druga dva pa zavezana na hrbtu. Tako nameščen aparat je mnogo bolj varen pred okvarami. Mamico smo poprosili še mi, naj ne pozabi, da otrokovo uho raste in da mora zato najkasneje čez leto dni poskrbeti za novo olivo.

Mama je bila naš odličen pomočnik. Vsa navodila je upoštevala in Anka je neverjetno napredovala.

Predlagali smo, naj Anko poskusi vključiti v vzgojno-varstveno ustanovo. V ta namen smo se povezali še z vzgojiteljico, ki bo Anki le morala posvetiti malo več pozornosti.

TUDI NAŠ OTROK IMA LAHKO SVOJEGA »KONJIČKA«

Konjiček, pravimo mu tudi hobi, je priljubljena dejavnost, ki se razlikuje od resnega dela po tem, da ni usmerjena na pridobitnost. S tem pa seveda še ni rečeno, da nima tudi takega prizvoka, na primer pri zbiranju, odbiranju ali pletenju iz ličja in podobno. Pri naši nadaljnji obravnavi bomo ta moment izločili. Hobi ni čista igra, ker ni spontana dejavnost, ampak je to trajnejše prizadevanje, ki zahteva neko utemeljenost in zaporednost. To pa pomeni, da je pri tem potrebna neka trajnejša zaposlitev, ki prizadetega otroka zaposluje v prostem času.

Starši zelo radi pravijo, da je njihovemu otroku konjiček že to, če vztraja pred televizijskim ekranom, če želi z očetom v nedeljo na športne igre, če ure in ure navija gramofonske plošče ali vztrajno sledi bratcu, ki se igra z električnim vlakom. Vsem tem igram manjka glavna značilnost resničnega konjička, to je njegova **lastna aktivnost**, ki ni samo opazovanje ali poslušanje.

Naj navedemo nekaj primerov pravega konjička

Tomaž je star 20 let in je poleg duševne prizadetosti še na polovico hrom. Že od petega leta starosti zbira določene vrste pisemskih znamk. Zanj so interesantne vse znamke, na katerih so možje z bradami. Ima jih že celo vrsto in to predvsem spominskih znamk iz različnih držav. V treh albumih ima razporejene izredne zbirke motivov in sicer moške z brki, s pristriženo bradico in s polno brado. Zelo posrečeno opravlja svoj posel s pinceto in povečevalnim steklom. Obiskovalce preseneča s smotrno postavljenimi vprašanji: »Poglejte, kakšno brado ima znameniti nemški zdravnik Robert Koch?« K temu konjičku ga je pritegnil oče, ki je arhitekt in navdušen zbiralec znamk (gradov, mostov, stolpov itd.).

Irena je stara 17 let, je duševno prizadeta in delno hroma. Ima pletilni okvir, ki ga lahko pritrdi na svoj voziček. Neutrudno in z zanesljivostjo izdeluje šale na podlagi resnično težkih vzorcev. Izdelane šale poklanja sorodnikom in znancem. Ti pa ji morajo vsakokrat prinesti posebno lepo pisan gumb; pri tem jim reče: »Rabim še en gumb, samo večjega in nekoliko temnejšega«. Potem spoji oba gumba z namenom, da bi napravila stensko pregrinjalo s šestimi šali, ki so prepleteni z vsemi njenimi gumbi. Tako visi originalno stensko pregrinjalo v očetovi predsobi, da obiskovalci »vidijo, kaj je naredila«. Oče je namreč zdravnik.

Janez je star 14 let in je postencephalitik. Zbira že uporabljene vžigalice, ki mu jih oče nareže na določene dolžine. Potem jih Janez lepi na kvadrataste deščice, narejene iz odpadkov v bratovi delavnici. Brat mu deščice tudi izbrusi in na razne načine zgladi. Na ta način je do sedaj sam napravil podstavke in plošče za jedilno mizo.

Že teh nekaj primerov jasno kaže:

— da imajo lahko tudi duševno prizadeti svojega konjička;

— da so sposobni vzdržati tudi dalj časa pri namernem opravilu, če priljubljeno dejavnost vzpodbujajo družinski člani in če jo sorodniki ali znanci podpirajo in njegovo delo občudujejo;

— da duševno prizadeti otrok lahko s pomočjo svojega konjička razvija duševne in telesne sposobnosti oziroma jih popravlja ter dviga svojo samozavest, ker začuti, da je najmanj na enem področju enakovreden drugim članom družine ali pa jih celo prekaša.

Kakšne konjičke pa poleg že navedenih lahko priporočamo staršem oziroma vzgojiteljem in to za vse starostne stopnje prizadetih?

1. Zbiranje oziroma odbiranje

To področje je zelo široko, ker se lahko zbira vse: od ptičjih peres, školjk, kamnov, lesa, gumbov, znamk do listkov in razglednic. Pri tem pa igrajo veliko vlogo krajevne razmere, poklic staršev, bratov, sester ali drugih sorodnikov. Treba pa je pri tem paziti, da ima otrok na razpolago zadovoljivo količino gradiva in da mu vse to povzroča zadovoljstvo. Seveda mora biti vse to uresničljivo. Za primer naj navedemo zbiranje miniaturnih avtomobilov, ki niso poceni, ali pa pisemske znamke. Vprašanje so tudi slike iz prospektov in katalogov, ki jih je treba izrezati in čisto nalepiti v zvezke ali albume. Če naj bo zbirka serijsko urejena, ne smemo zanemariti sistematičnosti. Tako zbira npr. deklica slike predmetov domače uporabe in to iz različnih katalogov; nam znani fant zbira ladje iz prospektov potovalnih agencij. Za zbiranje manjših predmetov, kot so gumbi, kamni itd. moramo otrokom priskrbeti primerne zabojčke, ki se danes dobijo že iz prozorne plastike.

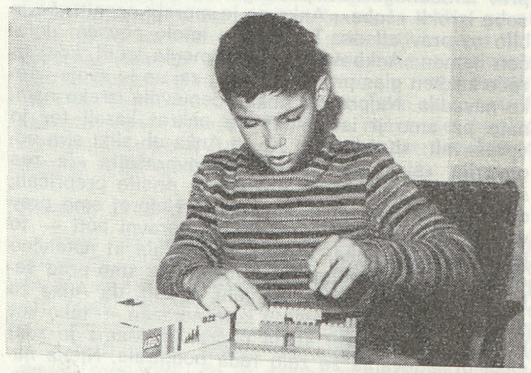

Odbiranje in graditev otroka zaposluje in krepi njegove moči

Gradnja

Priljubljeno opravilo je tudi kombinacija zbiranja in graditve. Pri tem mislimo na primer na plastične vtične dele (lego ali podobni fabrikati), ki se dobijo v različnih oblikah in barvah. Majhni zabojčki takih gradbenih delov so na vsak način bolj priporočljivi kot bonboni in čokolade! Iz kataloga se otrok seveda lahko uči »brati« in planirati ter na ta način priporočiti, kakšne gradbene sestavine naj bi v prihodnje dobil v dar. Tudi zabojčki z lesenimi setavnimi deli, ki se dobijo po trgovinah, so priporočljivi.

Ročna dela

K ročnim delom štejemo v najširšem smislu šivanje, pletenje, tkanje, slikanje, oblikovanje in podobno. Ustreznih katalogov in vzorcev ni težko dobiti v otroškem vrtcu ali v šoli. Pri izbiri in priporočanju pa ni vseeno, ali gre za posebno nemirnega ali posebno apatičnega otroka. Tudi konjiček lahko deluje negativno ali pa vzpodbudno v terapevtskem smislu.

Glasba

Tudi glasba nudi široko polje udejstvovanja, ki lahko postane hobi. V poštev pridejo seveda enostavni instrumenti, npr. Orfov instrumentarij, piščal, orglice in podobno. Mnogi duševno prizadeti so zelo muzikalični, vendar pa potrebujejo intenzivno uvajanje in vzpodbujanje.

Vzgajanje rastlin

Hvaležen konjiček je vzgajanje rastlin, vključno sobnih cvetlic. Pri tem pa ne gre za to, da prizadetemu otroku ali mladostniku dovolimo samo pomagati pri tovrstnih opravilih, ampak da ima svojo lastno gredo ali zabojček na balkonu in, če je le mogoče, tudi lastno orodje. Je cela vrsta rastlin, ki zagotovo uspevajo povsod in vedno, če jih le ustrezno negujemo. Treba je videti samo ponos in veselje otroka, če je na mizi redkvica, ki je njegov pridelek, ali če materi lahko ponudi šopek cvetja, ki ga je sam vzgojil.

Negovanje živali

Tudi negovanje živali se lahko razvije v konjiček. Krmljenje domače živali še ne spada sem. Otrok mora imeti žival, ki je zares njegova, za katero je tudi odgovoren. Mora pa imeti nenehno nadzorstvo. Pri tem je treba tudi paziti, da živali ne pojmuje kot neke vrste igračko, gibljivega »medvedka«, psa ali mačko, ribo ali ptičko in je zato z njo grob, kar se navadno dogaja pri mlajših prizadetih. Za negovanje so zelo primerni morski prašički, kunci in želve. Te živali so nam priporočali sami starši duševno prizadetih. Seveda pa moramo biti pri tem pozorni na higieno, saj so posebno prizadeti otroci dovzetni za razne bolezni. Zato ne bomo dali nobene živali v posteljo, ne bomo dovoljevali nobenih poljubčkov in zahtevali redno umivanje rok po vsakem dotikanju z njimi.

Rudolf Sondersorge
»Lebenshilfe« für geistig Behinderte e. V., Briefe an Eltern. Priredil: M. M-j

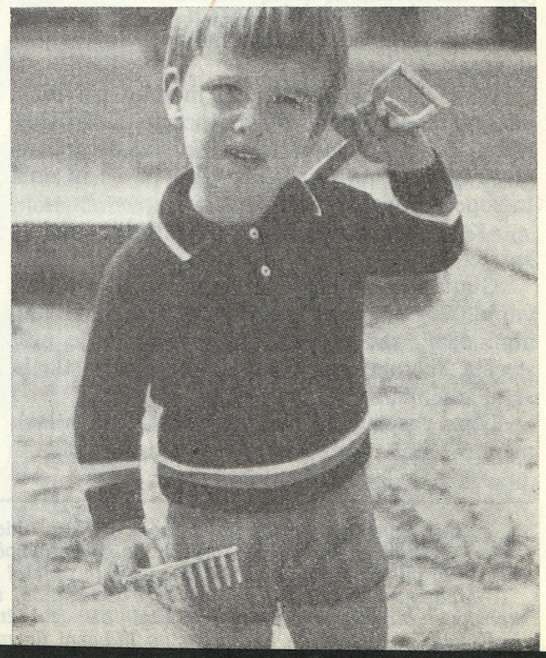

Kako je ponosen na svoje orodje

Tudi umetniki govorijo o njih

Ivan Cankar

GUDULA

I.

Deklo Francko so kasneje prekrstili za Gudulo. Nazadnje je še sama pozabila, da jo je mati klicala kdaj za Francko. Nič ženskega ni bilo na nji, razen krila in rute. Grob, koščen in prsten obraz, močne, žilave roke, život čokat, hoja trda, čisto moška. Še glas je bil rezek in zadirljiv, brez tiste miline, ki poje zamolklo pod glasom ženske, kadar ji kane v srce slutnja ljubezni.

Delavka je bila. Nihče ni videl ženske, še človeka ne, temveč samo tisto raskavo roko, ki ni vedela že od začetka ne, kaj da je praznik. Prisodili so ji časih dvajset let, časih pa štirideset. Bila je pri hiši kakor žaga ali sekira, o kateri nihče ne vé, kedaj in od koga in za kakšno ceno jo je bil kupil gospodar.

Ko smo luščili v kuhinji grah, se je veseli hlapec naglas zasmejal.

»Bog vedi, če je bila Gudula kdaj zaljubljena!«

Misel je bila tako čudna in tako prešerna, da smo se spogledali ter se razsmejali do solz. Nekaj zopernaturnega, skoraj nekaj pregrešnega je bilo v taki misli. Razložiti pa se ni dala ta zopernaturnost in pregrešnost.

»Kakor da bi živali dušo prisodil!« me je spreletelo.

Gudula je stopila v kuhinjo, smeh je bušnil vanjo. Pogledala nas je povrsti s svojimi kalnimi očmi, sedla je za mizo, zgrabila je pest stročja, metala zrna v koš, stročnice na tla in se ni zmenila za nikogar.

Lepa gospa Nina se je naskrivaj nagnila k meni.

»V nedeljo pride Lojz, ta sladki, nečimerni Lojz. Zaljubi naj se vanjo ... pa bomo videli!«

Lica so ji bila narahlo zardela, črne oči so mežikale, život se ji je tresel v pritajenem smehu.

Gudula je bila nenadoma spustila roke v naročje, pogledala zamišljena proti stropu.

»Gospa ... kar zdi se mi, da se telica pomišlja!«

Gospa je vzkliknila od prevelike prešernosti, vzdignila se je sunkoma ter pobegnila v izbo.

Luščili smo še pozno v noč, beseda pa ni marala več gladko iz ust. Dušil jo je smeh in dušil jo je občutek, ki mu ni bilo ne pravega imena, ne prave podobe. Nekje v globočini se je dramil in motal, poskušal se je vzdigniti, ni se mogel.

II.

Lojz je prišel na počitnice. Sama vriskajoča mladost ga je bila, ki išče in še sama ne vé, kje in kako bi se razmahnila. Prsa od same radosti zasopla, usta vroča, oči motne od sanj.

»Ti, Lojz!« se je sklonila k njemu gospa in se je smehljala. »Ti, Lojz, daj, zaljubi se!«

»Kako bi se še?« se je zasmejal toplo. »Saj mi je preveč še to eno ubogo srce!«

»Ne!« je odmahnila gospa. »Ali poznaš Gudulo?«

»Poznam jo!« se je začudil. Začudil se je, pogledal je nastežaj, nato se je ploskoma udaril po kolenih ter se zasmejal, da so se mu usule solze po licih.

»Neusmiljena si! Ali rad bi vedel, kakšna da je taka pomlad ... rad bi videl, kako da ljubita osat in ljulika!«

Osat in ljulika ljubita brez besed.

Ko je Ivan Cankar »prehodil svojo njivo in videl, da je bilo ostalo še mnogo klasja po razorih ... nekaj snetljivega, nekaj pa tudi še polnega in sočnega, da bi bilo škoda, če bi ga pustil vrabcem«, kakor pravi v zbirki novel Moja njiva, je vpletel med klasje tudi novelo z naslovom Gudula.

Medtem ko je Prežihov Voranc v Černjakovi terbi upodobil materinsko ljubezen do njenega nezakonskega otroka, je Cankar v Guduli prikazal dvajsetletno deklo, ko kane v srce njenega grobega, koščenega in prstenega telesa čustvo ljubezni do moža.

Zagoreli, prsteni obraz se ni spremenil, trdi glas se ni umilil, raskave roke se niso nikoli zamislile v naročju.

Gospa se je ozrla na ta čokati život, na ta koščena lica, na te kladivaste roke.

»Rada bi videla!« se je nasmehnila vroče.

Lepi, nečimerni Lojz je stresel z glavo, pogledal je skozi okno z zameglelimi očmi.

»Ni treba!« je ukazal tiho in zlovoljno. »Še žival ... še ta žival ...«

Zamahnil je z roko ter šel proti durim.

»Mislim, da ima še žival več ljubezni ... polna vedra bi nam lahko dajala!«

Široko in svetlo je zastrmela gospa.

»Zaljubil se je vanjo!« je rekel hlapec. »Pa sem dejal, da bo komedija bolj vesela!«

Gospa je nagnila glavo, sklenila roke nad koleni ter se zamislila; ob tej zamišljenosti se je tiho sprehajal po njenih licih bel smehljaj.

»Rada bi videla!«

Kakor blisk nas je ošinilo — njegova dekla je. Ne s tem moškim telesom, ne s tem grobim obrazom, ne s temi razpokanimi ustnicami, ki jih ni mogoče poljubiti; tudi ne s temi težkimi rokami, ki ne znajo božati. Njegova dekla je z vso dušo, ki jo je Bog ji bil dal, kolikor je je bil dal. Njena kri, njena mladost, še njena mati je njegova dekla. Poslušen, na zmerjanje in na bič pripravljen hlapec je vsaka njena misel. »Bog te blagoslovi, če me ubiješ; če bom le mogla, ti umijem še rdeči mezinec, ki je bil tako bel!«

Z nelepim smehljajem, z mežikajočim pogledom izza polzatisnjenih, košatih trepalnic jo je premerila gospa.

»Kaj pa vidva z Lojzom?«

Gudula se je zdrznila sunkoma, nato je planila s svojim rezkim, moškim glasom.

»Rada se imava, če marate vedeti!«

Ponovila je tišje, kakor sama sebi.

»Rada se imava zares, gospa!«

III.

Gudula je napregla, da bi se z Luco peljala v mesto po mleko, meso in zelenjavo in po moje nove sandale.

Lepo jutro je bilo, v solncu pojoče, sama sveta Velika noč.

Od take lepote omamljen, se je Lojz zleknil, zamižal je proti nebu, nato se je ob nenadni misli ozrl na Gudulo.

»Potrpite, Gudula ... dajte, da se peljem z vami!«

Gudula je okamenela, s široko odprtimi ustmi je strmela vanj.

»Prav zares, Gudula, rad bi se peljal z vami!«

»Vi, gospod, s takim vozom ... in z menoj!«

»Pa si misliva, da je gosposka kočija in da ste vi kočijaž v livreji!«

Skočil je k nji na prečnico, Gudula je pognala. Nad klancem se je še enkrat ozrla na nas, zmagoslavno, do nebes vriskaje. Nikoli še nisem videl takih oči. Nič pozemskega ni bilo več v njih, čist paradiž je bil tam. Sanje so bile tako čeznaturno lepe, da jih ni móči popisati.

Gosposka kočija leti po široki cesti, tiho in jaderno, kakor po belem žametu. Od vseh holmov zvoni Veliko noč, polje šumí, poje svatovske pesmi, drevje kraj poti se jima smehljaje priklanja, božje solnce jima lije svoj svetli blagoslov. Njemu in nji, ženinu in nevesti. Nič se ne boj, Gudula, okleni se ga, ženina, tega pravega, tebi zaročenega! Krog pasu ti je ovil levico, nagnil se je k tebi. »Ti sladka moja!« Nič se ne boj, Gudula, poljubi ga s temi ubogimi, žejnimi ustnicami, ki še nikoli niso poljubile! Tisto besedo mu reci, ki prepeva v tvojem srcu, pa jo je sram, da bi planila na jezik, zavrisnila proti nebu. Reci mu, da ga ljubiš! ...

Gospa je temno pogledala za njima.

»To je preveč ... tako nisem mislila!«

S slokimi, belimi prsti je razcefrala rožo, pometala rdeče lističe v prah.

In je stopila v hišo.

VI.

Najlepši žarek spomladanskega solnca je prisijal naravnost k nam na hrib, že zdaleč nas je blagoslovil s svojim smehljajem, polnim toplote, dobrote in ljubezni.

Lojz je zardel, oči so se mu rosno vzplamenele.

»Fancy!«

Oblečena je bila v bele čipke, na svetlih, kostanjevih laseh, z zlatom prepletenih, se je košato pozibaval slamnik, na njem visoko belo pero. Hodila je naglo in lahko, ob vsakem koraku je smehljaje pokimala z glavo, pogledala izpod slamnika z veselimi, ljubečimi očmi — dvoje čistih plavic, utrganih na solnčnem polju.

»Fancy!«

Objela sta se in poljubila, oba ena sama pomlad, obžarjena od mladosti in ljubezni.

Gospa je zaklicala v vežo.

»Gudula! Gudula!«

Stopila je na prag. Nobene besede ni rekla, le ustna so se ji čudno potegnila in so počrnela.

Gospa se je krohotoma zasmejala, zasmejali smo se vsi, le onadva ne.

»Gudula, naprezite! Peljite gnoj na njivo.«

Hlapec se je smejal izpod kozolca.

»Gudula, gnoj boš vozila!«

Vrnila se je v vežo, šla je v kamrico ter si ogrnila nedeljsko židano ruto. Nato se je brez pozdrava in slovesa napotila proti klancu, stopala je trdo in sunkoma s svojim dolgim, moškim korakom. Vrhu klanca se je nenadoma okrenila, zavpila s kričečim, sekajočim glasom, kakor da je bila mahoma bušila iz dna bolečine prava beseda:

»Živali! Živali! Živali!«

Šla je. Po klancu, proti nebesom in Bogu se je razlegal neznan jok, sovjemu smehu podoben.

Lojz je zgrabil mlado belo mačico, ki jo je pestovala gospa v naročju, ter jo je treščil ob plot. —

Risala Rozika Založnik, 7. b razr. POŠ Celje

Ante Kotar

STANKO IN NJEGOVA MAMA

Kovačevi so imeli dve hčerki: Francko in Rezko. Na srednje velikem posestvu je bilo dovolj dela, pa tudi zadovoljstva, saj je bilo v hiši zdravje in razumevanje. Čas hitro beži in Kovačevi starši so se postarali, hčeri pa postali, kot pravijo, zreli za možitev. Mlajša se je poročila v sosednjo vas, na dom pa so dobili »ta mladega«. Vsi ti dogodki so se odvijali čisto normalno, kot se to vedno odvija na vasi, vedno je nekaj jezikov, ki pa utihnejo, ko dogodki niso več aktualni.

Francka in Tone sta se razumela in v prvih letih zakona sta se jima rodila punčka in fantek, ki sta bila mladima v veliko veselje, čeprav sta Francki naložila mnogo dodatnega dela. V skrbi in ljubezni do družine je Francka dočakala tretjega otroka, sinčka Stanka.

Nekaj dni po porodu so Francki povedali, da bo morala z otrokom večkrat na preglede, ker ni čisto zdrav in se ne bo normalno razvijal. Francko je pretreslo, kot pretrese vsako mater, ki ji povedo zdravniki kaj takega, toda kmalu si je opomogla, saj ji je njen zdrav razum dejal, da to ni mogoče, da zdravniki ne vedo vedno. Vsa njena družina je zdrava in to ni mogoče, da bi ne bil zdrav njen otrok. Trdna je bila njena vera in prepričana je bila, da bo Stanko kmalu shodil, govoril, tekal.

Stanku je bilo eno leto, ko ga je mati držala v naročju in smehljaje, da bi prikrila svojo bolečino, dejala: »Spomladi bo gotovo že sam sedel.«

Od takrat je minilo že osem pomladi, a Stanko še vedno ne sedi, ne dvigne glavice, ne prijema igračk, ne igra se z nožicami, ne govori in ne pokliče mame. Njegovo majhno telesce je brez moči in možgančki v njegovi glavi se niso razvili. Ostal je nebogljen kot dojenček in nikoli ne bo drugačen.

Francka je z otrokom v naročju opravila mnogo poti. Romala je od zdravnika do zdravnika, toda vse je bilo brez uspeha. Stanko se ni razvil.

Danes teče življenje pri Kovačevih normalno in ne predstavljajo si, kako bi bilo brez Stanka. Vsi ga imajo radi in kadarkoli kdo utegne, ga dvigne v naročje. Tudi Stanko jih ima rad. Sploh ima rad ljudi in vsakemu, ki ga ogovarja, se smehlja. Seveda večkrat pustijo Stanka samega doma za nekaj ur, preveč je dela, da bi mogel biti stalno nekdo pri otroku. Stanko je priden, čeprav čuti, da je sam, ko pa zasliši odpiranje vrat, ve, da so se domači vrnili s polja, in ves je vznemirjen.

Stanko in njegova mama se najbolj veselita nedelje, saj sta takrat ves dan skupaj. Francka vstane prav tako zgodaj kot ob delavnikih ter opravi v svinjakih ter pomolze, potem pa dela po hiši. Med delom se pogovarja s Stankom. Medtem ko vre juha za nedeljsko kosilo, Francka navadno lika. Otrokovo posteljico potegne čisto do likalne mize, da vidita drug drugega, in tako jima je lepo. Popoldne gresta na dvorišče, po vasi ali pa na obisk k teti in preden zvečer zaspita, si oba vroče želita, da bi bila zopet kmalu nedelja.

Tako minevajo tedni, meseci in Francka je zadovoljna, čeprav že davno več ne upa, da bo Stanko shodil ali pa, da jo bo poklical. Mirna je od takrat, ko je sprejela resnico, da z njenim sinom ne bo nikoli drugače.

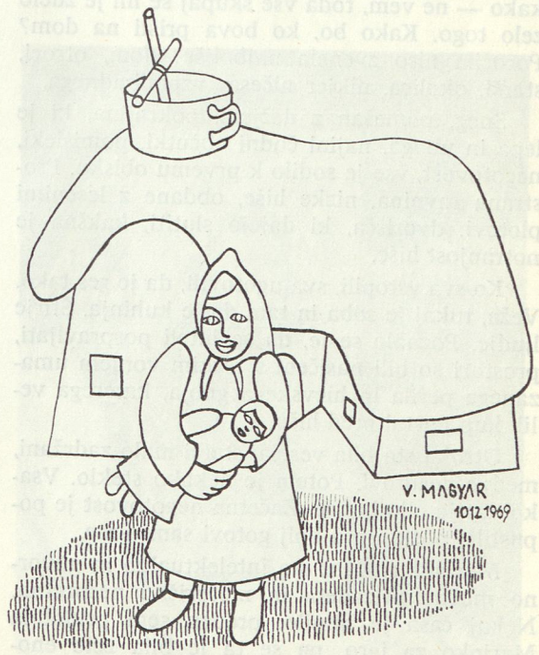

Od koderkoli pride, jo doma vedno čaka z največjo ljubeznijo ta mali dojenček, ki se tako pogosto smehlja in ki ji tolikokrat razjasni lice,

ko jo drugi razžalostijo. Vedno jo bo čakal in vedno jo bo potreboval. In če človek ve, da ga nekdo potrebuje, je srečen in pazi tudi nase in na svoje zdravje, da bi čim dalj živel in delal za nekoga, ki ni kriv, da ni sam sposoben za življenje.

Preprosti materi je uspelo vzgojiti oba otroka, obdržati moža, obdržati družino in urediti odnose s sosedi, z okoljem in kakor smo videli, ji je uspelo sprejeti otroka takega, kakršen je. Stanko ji je v radost in zadovoljstvo, čeprav je težko prizadet. Nikoli je ne bo žalil, nikoli je ne bo razočaral, kar zdravi otroci tako pogosto storijo.

Roža Kavčič

JE RES ŽIVLJENJE VREDNO ŽIVLJENJA?

Prvič sem ju videla v dispanzerju. Marinka in Igor. Deklica je bila starejša. Tudi mama in oče sta bila z njima. Kako naj bi tudi prišla tako daleč sama! Zrak v prostoru, kjer so preoblačili otroke, je zaudarjal po potu in mokrih plenicah. Matere, ko so čakale zunaj, so obračale glave. Vsem je bilo neprijetno. Pomagala sem obleči Igorja in ga nato vzela v naročje.

Kasneje, ko sva se s kolegico predstavili, sta bila otroka že sredi igrač in se nista menila za našo prisotnost. Mislila sem, da bo drugače, kako — ne vem, toda vse skupaj se mi je zdelo zelo togo. Kako bo, ko bova prišli na dom? Poročila niso zvenela najboljše: dom, otroci, starši, okolica, nikjer ničesar vzpodbudnega.

Sneg, pomešan z dežjem, pokrajina, ki je lepa in uboga, najini čudni občutki, pomisleki, negotovost, vse je sodilo k prvemu obisku. Prostrana ravnina, nizke hiše, obdane z lesenimi plotovi, dvorišča, ki dajejo slutiti, kakšna je notranjost hiše.

Ko sva vstopili, sva ugotovili, da je res tako. Veža, tukaj je soba in tam da je kuhinja. Štirje ljudje. Poznalo se je, da so hiteli pospravljati, prostori so bili nasičeni s težkim vonjem umazanega perila in hlevskega gnoja, katerega velik kup je stal pred hišo.

Otroka sta bila vesela, starši malo zadržani, medve negotovi. Potem je nekako steklo. Vsakokrat je bilo boljše. Začetna negotovost je popustila, postali sva bolj gotovi sami vase.

Marinka in Igor sta intelektualno in govorno močno prizadeta in motorično nespretna. Nekaj časa je minilo, preden sem pridobila Marinko za igro, pa še ta je bila zelo enostavna. Kolegica je bila na slabšem. Igor ni ubogal, venomer se je vrtel in delal to, kar je bilo njemu všeč. Pravzaprav to ni bilo delo, ne igra, nekaj je iskal, pa ni našel in njegovemu vrtenju ni bilo konca. Bila sem obupana, posebno še, ko sem opazila, da starši preveč terjajo in pričakujejo od otrok. To se je kmalu pokazalo.

Mati je sicer dobra ženska, toda močno naglušna in tudi govori nerazločno. Oče je zdrav, vendar je njegov odnos do otrok in žene popolnoma zgrešen. Žena mora biti vedno tiho, samo on ima prav, on že ve, kako se dela, da, in tudi z otrokoma se ukvarja. Kako to dela, ne vem, saj ni nikoli sodeloval pri igri.

Starši so seznanjeni z razvojem otrok, vendar so nenehno vpraševali, če bo njuna hči lahko šla v šolo v domačem kraju. S kolegico sva premišljevali, kaj naj rečeva. Težko je izreči vsako besedo. Z Marinko sva sestavljali posodice, ko sem zaslišala kolegičin glas: »Niti misliti ni, da bi šla v osnovno šolo. S tem se pa že morate sprijazniti!« Pogledala sem očeta, mamo, nato njo.

Vsi so bili nekako začudeni. Vedela sem, da je res, kar je povedala, toda izrečeno je bilo ostro, grobo, vsaj tako je zvenelo. Toda, kaj ni vsaka resnica ostra, boleča. Starši beže pred njo že od rojstva otrok dalje, bežali bodo, dokler jim ne bo zmanjkalo moči in bodo zmogli toliko poguma, da bodo otroka sprejeli takega, kot v resnici je. Tudi na dispanzerju so jima povedali, da bo punčka morala v zavod za usposabljanje, da ne bo hodila v osnovno šolo niti v posebno osnovno šolo, toda ni pomagalo. Čeprav sva staršem povedali, kako bo v zavodu, česa se bo punčka lahko naučila, se mi je zdelo, da nista zadovoljna oziroma sta še vedno prepričana, da bo iz njune punčke lahko kaj več.

Bližal se je zadnji obisk. Proti hiši sva šli molče, zatopljeni vsaka v svoje misli. Premišljevala sem o tem, kako hitro in kako počasi teče čas. Nekaj je manjkalo. Hitro — počasi, dobro — slabo, mati — oče. Kdo je komu kos, kdo daje dobro, kaj je slabo. Oče, morda ni slab človek, le življenje ga roti, naj hiti, pa ne

more. Ne zmore. Človek z vsakim dejanjem nekoga osreči, nekoga prizadene. Res, nekaj se ni ujemalo. Ko me je kolegica vprašala, na kaj mislim, sem vedela, da sva istih misli.

Hišna vrata so bila zaprta. Bali sva se, da ni nikogar doma. Pa so bili. Oče, Marinka in Igor. Kje je mati? Nered pa vsej hiši. Zatohel turoben vonj po vseh prostorih, umazana posoda, nepostlane postelje, perilo suho in mokro vsepovsod. Marinka je v sami srajčki tekala okrog. Igor pa se je ravno ponesnažil in je zadovoljen tacal po lužici.

Mati je odšla. Kam, oče ni vedel ali pa ni hotel povedati. Večkrat da je že tako naredila. Samo skuhala je.

Mati je torej prva klonila. Nič čudnega. Ob takem možu, ob dveh tako zelo prizadetih otrocih bi to storila marsikatera mati že prej. To pravzaprav ni beg od teže življenja, to je beg k resnici. Mati torej spoznava, kaj je z otrokoma, samo napačno pot je izbrala. Njena odsotnost otrokoma škoduje. Očeta se bojita. Tudi ona, žena, se boji moža, morda ga celo sovraži. Morda misli, da je on kriv te nesreče, morda isto misli mož o ženi. Neizrečeni očitki, ki žgo, bole, uničujejo življenje in notranji mir človeka.

Ostali so torej sami. Oče je sedel na hišnem pragu. Da bosta šla »vsak k sebi« je rekel, da ne bo delal v tovarni, ona bo pa doma sedela. Marinka bo šla v zavod, tako je najbolje. Igor, on pa bo zrasel, šel bo v šolo. Iz njega nekaj bo, da, oče je o tem prepričan. Igor je njegov ljubljenec, on je zdrav. Vse bo še dobro. Pa bo res?

Socialni delavki v kraju, kjer družina živi, smo poslali poročilo o stanju v družini. Nekaj besed, ki problema ne bodo rešile, morda pa bodo pomagale. Kako bo teklo življenje naprej, ne vem. Prav gotovo ne hitro, niti ne bo dobro. Če bodo šli starši po tej poti naprej, bo slabo. Marinka in Igor bosta zaman pričakovala mamo in očetove besede »vse bo še dobro« bodo zvenele v prazno.

Z razstave učencev posebne šole

Naši otroci pišejo in rišejo

Tudi tega so zmožni naši učenci! Barvna lepljenka iz blaga je presenetljivo delo učenca posebne osnovne šole v Ptuju

DANES DOBIMO PLAČILO

V prvem polletju sem se počutil kar dobro. Malo sem bil priden, malo pa poreden. Ne učim se preveč uspešno. Najbolj me muči predmet spoznavanje narave. Komaj čakam, kdaj bo konec te učne ure. Najrajši pa imam računstvo, slovenščino in glasbeni pouk.

V šoli imam dva prijatelja: Vilija in Tončka. Imel sem tudi kosilo. Plačala mi ga je šola. Zdaj, ko sem se tepel pred poukom, sem izgubil kosilo. Hodim tudi k tehničnem pouku. Imamo zelo dobrega tovariša. Na koncu prvega polletja smo pisali higiensko kontrolno nalogo. Pisal sem kar dobro. Zelo mi je žal, da sem se na koncu prvega polletja tako slabo obnašal. Ko bo drugo polletje, se bom poboljšal, da bom med pridnimi učenci.

Albreht Branko, 7. b

PRI BIOLOŠKEM KROŽKU

Vsak teden imamo biološki krožek in sicer v petkih. Kadar je lepo vreme, gremo ven in iščemo razne živalce in rastline.

Najprej smo krenili proti gozdu. Tudi tu smo iskali. Kar smo našli, smo dali v stekleničke z alkoholom. Nato pa smo zavili ob Unici do Planinske jame. Tu smo slišali žvižganje netopirjev in divjih golobov. Nadaljevali smo s potjo do italijanskih hiš. Sproti smo prevračali kamenje in brskali po zemlji. Našli smo veliko živalic.

Ko smo se vračali v zavod, smo se ustavili še pri kamnolomu. V mlaki smo lovili še mlade žabe. Doma pa smo si vsi veseli ogledovali, kaj vse smo ta dan nalovili pri krožku.

Zupan Marjan

MARTINČEK

Večkrat sem že videl martinčka, čeprav se vsakič hitro skrije. Je lepe barve in tudi koristen je. Ima dolgo telo, ki ga nosijo štiri urne noge. Pri gibanju si pomaga tudi z repom. Hrani se z muhami, metulji, polži in podobno. Pred sovražniki beži. Njegovi sovražniki so: gad, modras in jež. Martinček je ropar in je samo žive živali.

Medlobi Srečo,
I. skupina, Planina

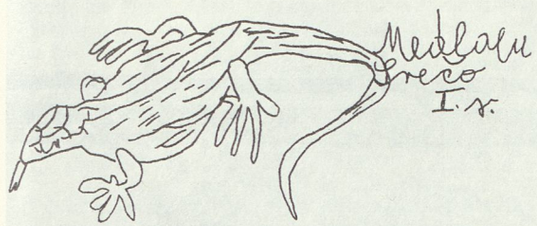

NAŠE SRNE

Ko sem prišel v zavod, so mi povedali, da imamo v zavodu srne. Vse tri so lepe rjave barve. Zanje skrbijo fantje iz tretje in pete skupine. V majhnem seniku na vrtu imajo tudi seno. Pasejo pa se lahko tudi po travi. Večkrat se igrajo in skrivajo po grmovju. Te srne so mi všeč. Povedali so mi tudi, da je srnjak Piko zelo hud in nevaren. Zato se ga bojim in si ne upam blizu.

Lansko leto sta dve srni poginili. Fantje so bili žalostni za njimi.

Haber Štefan,
I. vzgojna skupina, Planina

BOBI MI POMAGA NA PAŠI

Pri sosedu imajo psa, ki mu je ime Bobi. Je rjave barve. Mene zelo dobro pozna. Kadar se vračam iz šole, mi priteče nasproti in me veselo pozdravi z mahajočim repom. Z laježem me spremlja na poti domov. Doma mu dam kos kruha in on veselo odhiti domov.

Popoldan pa sem na paši. Rada pojem. Bobi zasliši moj glas, priteče k meni in mi pomaga obračati krave. Tudi igrava se. Tako mi čas zelo hitro mine in živino moram odgnati zopet domov.

Rozika Budna,
3. razred POŠ Krško

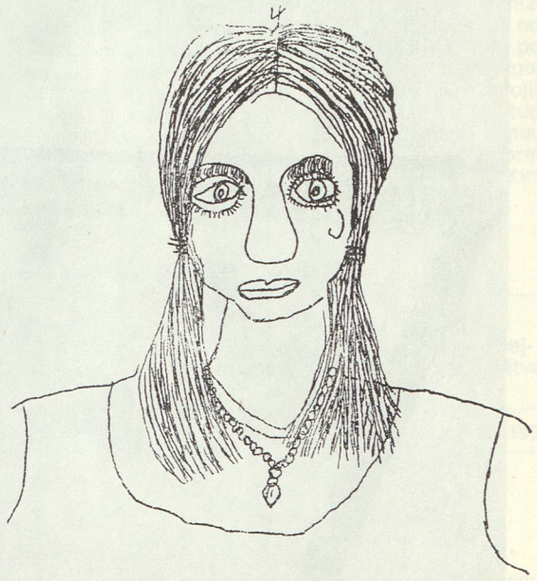

LASTNA PODOBA

Anglič Dušica

NA PRAKSI

Od 8. do 14. novembra sem bila na praksi v tovarni »Labod« v Ločni. Ko sem prišla, sem si ogledala stroje, nato pa mi je mojstrica pokazala, kako se šiva. Prva dva dneva sem šivala na papir.

Kmalu sem dobila krpice in sem šivala; dali so mi urezane srajčke, ki sem jih morala sešiti. Ko sem jih sešila, sem šivala ovratnike. Veliko sem jih morala razparati. Pri tem mi je pomagala mojstrica. Zadnja dva dneva sem šivala manšete na rokave. Zadnji dan sem morala v skladišču zavijati srajce. Ob 12. uri smo vsi odšli v jedilnico, kjer smo dobili kozarec soka. Ob 13. uri smo odšli v šefovo pisarno. Tam smo dobili piškote in sok. Po razgovoru smo odšli domov.

Na praksi sem spoznala, da se zelo težko služi kruh, kajti samo delo je težko. Spoznala sem okolje tovarne in nekatere sodelavke.

Stepan Cvetka, Velenje

KOPLJEMO SE V ZIMSKEM BAZENU

Tovarišice so se dogovorile, da bi imeli tudi učenci posebne šole kopanje v zimskem bazenu.

Vstopnino nam plača POŠ Velenje. Tega smo se zelo razveselili. In res smo šli tja. Slekli smo se in nato stopili pod tuš. Tam teče topla voda. Ko smo se stuširali, smo šli v bazen. Zelo nas je bilo strah. V vodo so skočili le trije in začeli plavati. Neplavalci smo počasi lezli v vodo, ker smo se preveč bali. Še prej smo pogledali, kakšna je temperatura vode, zraka in globina vode. Toplota vode je bila 27° C, zraka 32° C, globina vode pa 150 cm.

Držali smo se hodnika, da ne bi utonili. Tudi jaz sem tak strahopetec, to pa zato, ker sem tako majhen, da se v vodi skrijem. Upam, da se bom drugo polletje naučil plavati. Potem bo veselo, ko bomo znali vsi plavati. Komaj čakamo vsakega drugega četrtka.

Franc Uršej, 7. b
Posebna osnovna šola
Velenje

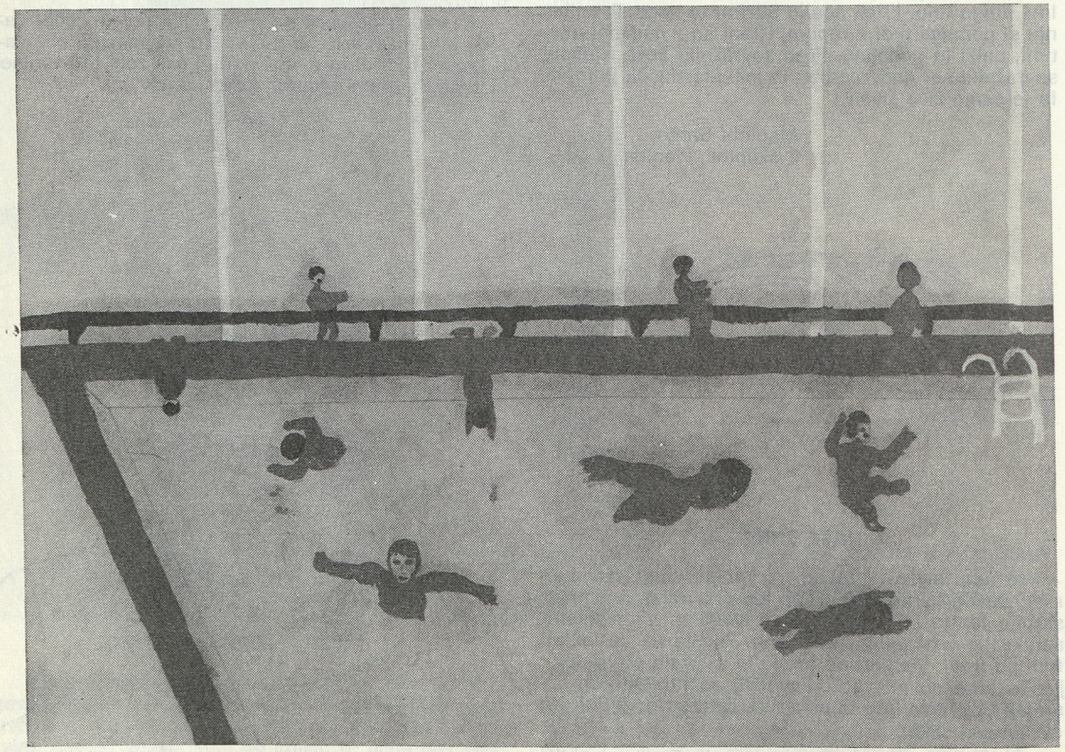

Strokovnjaki ugotavljajo

VZGOJA IN VARSTVO PRIZADETIH OTROK V ŠOLSKEM OBDOBJU

1. Usposabljanje laže duševno prizadetih

Laže duševno prizadete kot »učljive« otroke sedaj usposabljajo na 34 POŠ z 8 dislociranimi oddelki in v 16 posebnih oddelkih pri rednih osnovnih šolah. Po podatkih RO društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam iz septembra 1971 je skupno na usposabljanju 5.280 izmed predvidenih 8.338 učljivih laže prizadetih otrok v Sloveniji. Tako je od predvidenega skupnega števila vseh laže duševno prizadetih vključeno v šolanje 63,3 % izmed vseh šoloobveznih otrok v starosti od 5. do 19. leta.

Razen teh je po nepopolnih podatkih socialnih služb še 1.700 laže prizadetih otrok, ki obiskujejo redne osnovne šole. Ti so brez ustrezne obravnave in mnogi izmed teh končajo osemletno šolsko obveznost v prvih razredih. Seveda so zato slabo pripravljeni za življenje. Ta skupina otrok je bila doslej zunaj obravnave rednih služb in tudi zunaj prizadevanja naših društev za njihovo uspešnejše varstvo in usposabljanje. Razumljivo je, da je največ takih otrok v tistih občinah, kjer še ni razvita mreža posebnih šol, ali pa te šole šele nastajajo. To so predvsem občine Ilirska Bistrica, Cerknica, Sežana, Radlje ob Dravi, Mozirje, Logatec, Dravograd. Iz nekaterih teh občin pošiljajo del laže prizadetih otrok na šolanje v sosednje občine, zlasti tam, kjer imajo možnosti nastanitve v internatih. Tako so npr. otroci iz Ilirske Bistrice in Sežane v Strunjanu, otroci iz Črnomlja in Metlike pa v Celju in Tolminu. V gospodarsko šibkejših krajih in 11 nerazvitih občinah so šele zadnja leta začeli ustanavljati posebne oddelke pri rednih osnovnih šolah, in sicer v Ormožu, Lenartu v Slovenskih goricah, Sevnici, Trebnjem itd. Sedanje stanje posebnega šolstva lepo ilustrira podatek, da so ustanovili prvi posebni oddelek za laže duševno prizadete že leta 1911 v Ljubljani. Od tedaj so na novo zgradili prvo posebno osnovno šolo šele leta 1970 v Črnomlju (in še to samo v prvi fazi). Letos dokončujejo drugo novo stavbo take posebne šole v Celju. V luči »akcije 100 let osnovne šole v Sloveniji« ti podatki dovolj zgovorno pričajo, v kakšni zagati je področje posebnega šolstva za laže duševno prizadete v Sloveniji. In vendar so učenci ene in druge šole otroci, ki imajo ustavno pravico do osemletnega šolanja in s tem do priprave za življenje in delo!

Kot zelo ugodno moramo oceniti dosedanjo intervencijsko vlogo RSOV in njenih namenskih sredstev v razvoju posebnega šolstva, saj je v širšem obsegu pobudila ustvarjanje možnosti za razvijanje vseh možnih oblik varstva in usposabljanja teh otrok. Iz tabele št. 3 vidimo, da so RSOV in delno tudi skupnosti otroškega varstva v občinah izmed 64 organiziranih enot posebnega šolstva (POŠ, dislocirani oddelki, posebni odelki pri osnovnih šolah) kar 44 pomagale z namenskimi sredstvi. Tu ni vključen vzgojni zavod J. Levca v Ljubljani, ki zajema v svojih enotah otroke petih ljubljanskih občin. Doslej tudi niso bili vključeni posebni oddelki pri rednih osnovnih šolah, ki so šele pričeli delovati. Te bodo morali začeti sedaj obravnavati in prav njim je potrebna izdatnejša pomoč.

Oblike varstva laže duševno prizadetih in število v njih zajetih otrok (glej tabelo 3)

Št. oddelkov	Štev. učencev	Varstvo vozačev VV	Podaljšano bivanje PB odd.	Podaljšano bivanje PB otrok	Celodnevno bivanje CB	Domsko varstvo DV	Varstvo ob pr. sobotah	Šolske malice	Topli obrok	Letovanje	Rejništvo
474	5280	1370	18	542	70	1154	13	4511	836	831	193

Februarja meseca t. l. sta izdala republiška skupnost otroškega varstva in društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije tiskan tekst »DRUŽBENA SKRB ZA TELESNO IN DUŠEVNO PRIZADETE OTROKE IN MLADOSTNIKE Z VIDIKA VARSTVA IN VZGOJE«. Poročilo so pripravili: Ada Krivic, Martin Mencej, Majda Gaspari in Tone Brejc.

Objavljamo poglavje iz tega dela, ki bo zanimalo naše bralce.

Uredništvo

a) **Varstvo učencev vozačev — »VV«** — je najbolj razvita varstvena oblika na posebnih šolah in zajema 1370 učencev.

Po podatkih zavoda za šolstvo[1] ima po stanju z dne 15. 2. 1971 izmed skupaj 34 posebnih šol:

— enoizmenični pouk 13 ali 38 % šol — to so oddelki pri osnovnih šolah,

— dvoizmenični pouk 20 ali 58 % šol,

— triizmenični pouk 1 ali 2,3 % šol.

V teh 34 šolah je skupaj 275 oddelkov za pouk in delo v varstvenih oddelkih, na voljo imajo pa le 185 učilnic, ki si jih morajo pogosto deliti še z učenci rednih šol.

Po teh podatkih je organizirano šolsko varstvo v dneh pouka le na 19 izmed 34 šol. Pri tem je v varstvu vozačev zajeto na 13 šolah 334 učencev.

Po sicer nepopolnih podatkih z dne 15. 10. 1971 se je zvečalo število učencev v šolah in oddelkih, ki imajo organizirano VV, na 1370. Torej se je več kot podvojilo, in sicer v skoraj enakih, izredno utesnjenih razmerah teh šol. To priča o prizadevanjih vodstev teh šol, da bi učencem — vozačem omogočili vsaj toliko, da v toplih razredih pričakajo na začetek pouka in da po končanem delu zopet počakajo na avtobus ali vlak. V tem času od ene do pet ur na dan (odvisno od načina prevoza učencev), opravijo pod nadzorstvom razrednikov naloge za prihodnji dan, preostali čas pa porabijo za igro, prostovoljne aktivnosti itd.

Posebna osnovna šola v Mariboru ima med 484 učenci več kot 300 vozačev, otroci lendavske šole se vozijo tudi do 15 km v eno smer, poprečna oddaljenost na radgonski šoli je 6,5 km, vozi pa se letos kar 108 učencev. Na radgonski šoli vozači tudi letos nimajo stalnega prostora. Razen jutranjih učencev (prvi pridejo v šolo že ob 6. uri zjutraj) se vsi selijo iz razreda v razred.

Mnogi otroci odhajajo zdoma že ob petih zjutraj in so bili pogosto do poznega popoldneva brez toplega obroka. Zato se šole trudijo, da bi vozačem in zlasti otrokom iz socialno neurejenih družin priskrbele razen šolskih malic še vsaj zajtrk, če že ne tudi topel opoldanski obrok. Posebna osnovna šola v Velenju je npr. organizirala 40 učencem izmed 122 brezplačne zajtrke.

Programi dela za to obliko varstva nastajajo sproti. Sistematičnost vzgojnega dela ovira dejstvo, da je skupinsko delo otežkočeno zaradi različnega odhajanja otrok, predvsem pa to, da opravljajo vse delo v veliki večini redno zaposleni učitelji. Za to delo tudi še niso uredili financiranja, saj ga marsikateri šoli TIS ne prizna, ker pač niso ustanovili samostojnih oddelkov in namestili za to posebno usposobljenega vzgojnega osebja. Take šole (npr. Homec pri Domžalah) krijejo tako nadurno honorarno delo iz lastnih sredstev in tudi iz sredstev RSOV, ki niso namenjena za osnovno dejavnost.

b) **Podaljšano bivanje učencev »PB«** ima urejeno 15 šol v 41 oddelkih s 543 otroki. Tudi pri tej obliki je napredek očiten. Na posebnih šolah je posebna težava zelo veliko število otrok iz neurejenih družin, ki žive v hudih socialnih razmerah. Tako ima posebna osnovna šola v Mariboru kar 115 otrok iz neurejenih in nepopolnih družin. Strokovnjaki defektologi, psihologi in socialni delavci na POŠ ugotavljajo, da ne morejo popraviti psihofizičnih motenj otrok, ki so delno pogojene tudi z neustreznimi družinskimi razmerami, zato vedno bolj poudarjajo potrebo in zahtevo, da zadrže te otroke po pouku v podaljšanem bivanju. Drugi razlog, ki je povezan s prvim, pa je uvedba 5-dnevnega delovnega tedna na 17 samostojnih posebnih šolah in 17 posebnih oddelkih pri osnovnih šolah s skupno 3.061 učenci po stanju dne 15. 2. 1971. Na novi 5-dnevni pouk niso prešle predvsem tiste šole, ki imajo v sestavu tudi vzgojni dom (internat), kar povzroča posebne kadrovske in materialne težave. Kjer prehod na 5-dnevni delovni teden ni usklajen z delovnim časom zaposlenih staršev, ostajajo otroci brez nadzorstva, prehrane in pomoči. Po istih podatkih je 445 otrok takih, da bi jih morali vključiti zaradi slabih socialnih razmer in pedagoškega okolja v organizirano varstvo. V POŠ Kočevje so sicer tako poskusili, pa niso uspeli, ker žele starši imeti otroke ob sobotah oziroma ob pouka prostih dnevih doma za delo. Doslej ima urejeno sobotno varstvo le ena POŠ s skupno 13 učenci, to je 2,9 % izmed navedenih šol.

Da bi si zagotovile posamezne POŠ vsaj najbolj nujne prostore za razvijanje varstvenih oblik, so v ta namen preuredile kabinete (učila so postavili na hodnike), kletne prostore, pralnice in pomožne prostore, jih opremile s primerno opremo in priskrbele potrebno za telovadbo, tehnično zaposlitev, glasbeno dejavnost in za delo raznih krožkov. Vse to je omogočila RSOV z dodelitvijo namenskih sredstev. Temu so dodali zavodi seveda še lastna sredstva in si zagotovili udeležbo občine, TIS, otroškega varstva in celo nekaterih gospodarskih organizacij.

V letnih mesecih teče delo podaljšanega bivanja v primernem vremenu seveda na dvoriščih in igriščih, ki jih je prav letos uredilo precej šol: v Črnomlju, Črni, Homcu, Laškem, Strunjanu, Tolminu, Slovenski Bistrici itd.

Delo oddelkov podaljšanega bivanja poteka po programih, ki so seveda še marsikje strokovno neizdelani. Delo vodi v večini primerov že stalna moč, defektolog, vzgojitelj itd. To delo financirata kot osnovno dejavnost TIS in temeljna skupnost otroškega varstva po merilih za redno delo na posebnih osnovnih šolah. Financiranje pa bo treba dokončno urediti, da se ne bi ponovil primer POŠ v Šmarju pri Jelšah, kjer je moral letos oddelek prenehati, ker RSOV ni zagotovila več sredstev.

c) **Celodnevno bivanje »CB«.** Tovrstna oblika varstva še ni razvita, čeprav je glede na socialno strukturo in neurejenost posameznih družin nujno potrebna, posebno še zato, ker potrebujejo ti učenci več pomoči za kompleksno usposabljanje kot zdravi otroci, za katere je to varstvo urejeno.[1] Za to varstvo v posebnih šolah in zavodih ni prostorskih, programskih in kadrovskih možnosti. Tej obliki se je pri nas še najbolj približal vzgojni zavod J. Levca, ki je 70 svojim vozačem in učencem s socialno indikacijo omogočil celodnevno bivanje.

[1] Milko Domanjko: Varstvo vozačev na posebnih osnovnih šolah, Zbornik, leto 1971, št. 2/6.

[1] Roman Oberlintner: Vrednost celodnevnega bivanja učencev na razredni stopnji osnovne šole — Vzgoja in izobraževanje, 1971, št. 6, 7.

č) **Domsko varstvo »DV«.** Tu je zajeto 1154 otrok, ki zaradi oddaljenosti od doma ali neurejenih družinskih razmer žive v 15 internatih. Ti so deloma v sestavi POŠ ali zavodov. V petih dijaških internatih imajo za duševno prizadete samostojne skupine. Njim so zadnja leta posvetili večjo pozornost pri varstvenem in vzgojnem delu. Tako imajo posebne vzgojitelje in svojo ureditev v dijaških internatih v Škofji Loki, Idriji, Kamniku in Šmihelu pri Novem mestu.

Oblike domskega varstva imajo pri nas določeno tradicijo in njihovi programi so strokovno dobro pripravljeni (Golovec in Dobrna, pri POŠ Celje, internat V. Z. J. Levca, Vzgojni dom v Mariboru, Vzgojni zavod v Tolminu in Strunjanu).

Po dosedanji praksi je zavod za šolstvo SR Slovenije letošnje poletje **priredil** prvi seminar o vzgojnem delu za vzgojitelje v internatih in vzgojnih domovih. To je prvi poskus poglobitve strokovnega dela v teh ustanovah pri nas.

d) **Prehrana otrok.** Spričo dodatnih sredstev RSOV se je v zadnjih letih tudi na posebnih šolah prehrana znatno zboljšala. Zajeto je več otrok in tudi jedilniki so bolje pripravljeni. Vendar posebne šole zaostajajo po odstotku zajetih otrok za rednimi. Iz poročil je razvidno, da so mnoge šole uredile šolske kuhinje tako, da so uporabljale učne prostore, namenjene za pouk gospodinjstva. Priskrbele so si ustrezno opremo za kuhinje in jedilnice.

Razen boljših šolskih malic za 4514 otrok POŠ vedno bolj skrbe tudi za brezplačne zajtrke in za tople obroke, ki jih dobiva že 826 najbolj socialno ogroženih učencev in vozačev (Jesenice, Gornja Radgona, Kočevje, Kranj, Lendava, Ljutomer, Šmarje pri Jelšah, Velenje, Bled itd.). V številu toplih obrokov so šteti delno tudi učenci, ki stanujejo v internatih npr. v Mariboru in Slovenski Bistrici.

Studio za otroško varstvo pri centralnem zavodu za napredek gospodinjstva v Ljubljani je v letu 1970 izdelal analizo prehrane v šestih zavodih, in sicer v vzgojnem zavodu J. Levca v Ljubljani, zavodu Elvire Vatovec v Strunjanu, zavodu za varstvo in delovno usposabljanje v Dornavi, zavodu za slušno in govorno prizadete v Ljubljani, zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani ter v vzgojnem zavodu Frana Milčinskega v Smledniku. Analiza vsebuje pripombe o izboljšanju kuhinje, organizaciji dela, predvsem pa o količini in kakovosti jedilnikov.

Želja vodstev posameznih šol in zavodov je, da v prihodnje pritegnejo v seminarje tudi kuhinjsko osebje, ki deluje na teh šolah in zavodih. Potrebno bi bilo tudi, da bi »Studio za OV« pri CZNG proučil skupaj z zdravstveno službo nekatere posebnosti prehrane določenih skupin prizadetih otrok in temu prilagodil strokovne napotke in instruktažo staršem.[1]

Hkrati naj bi ista služba pričela sistematično skrbeti tudi za šolsko prehrano na POŠ in zavodih, kot je to že pri VVU in rednih osnovnih šolah, in voditi tudi o njih statistične in tabelarne preglede kot za ostale otroke. Tega namreč še ne vsebuje poročilo RSOV za leto 1971.

Kjer je le možno, naj bi proučili možnost oskrbovanja vseh vzgojnih zavodov in šol iz osrednje kuhinje, zlasti spričo novih kuhinjskih zmogljivosti v VVU in novih osnovnih šolah.

RSOV je dodelila kot pomoč pri financiranju v času med oktobrom 1970 in oktobrom 1971 za šolske malice posebnim osnovnim šolam in posebnim oddelkom pri rednih osnovnih šolah skupaj 116. 986,20 din. Metlika, Mozirje, Logatec, Cerknica, Dravograd, Grosuplje, Ilirska Bistrica, Izola, Kamnik, Koper, Lenart, Radlje ob Dravi, Sežana, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah niso vključeni v tej delitvi, ker še nimajo posebnih oddelkov pri rednih osnovnih šolah ali pa so ti oddelki, kolikor delajo, vključeni v okvire matičnih osnovnih šol (glej tabelo št. 8).

Posebni zavodi J. Premrla Vojka v Vipavi, vzgojna zavoda v Smledniku in Veržeju ter center za korekcijo sluha in govora v Mariboru so pomoč prejeli v letu 1970 le enkrat.

Posebno nujno vprašanje so topli obroki hrane za vozače, saj so mnogi brez toplega obroka po 6 ali 8 ur. Zato so porabile nekatere šole del namenskih sredstev prav za tople obroke vozačem in učencem socialno ogroženih družin.

Zavod za napredek gospodinjstva, ki se je doslej manj ukvarjal s prehrano šolskih in predšolskih otrok, naj bi se zavzel tudi za vprašanja prehrane učencev na posebnih šolah in zavodih, jih proučil in dal potrebne napotke ter izvajal strokovni nadzor nad tem.

e) **Letovanje in rekreacija prizadetih otrok** kot ena izmed varstvenih oblik še ni razvita. Po nepopolnih podatkih letuje le 836 učencev, in sicer v glavnem na morju, deloma na samostojnih letovanjih posebnih šol, deloma pa so učenci vključeni v zdravstvene kolonije posameznih občin. Zavod v Strunjanu je dajal doslej na voljo nekaterim POŠ v letnih mesecih svoje zmogljivosti in tako omogočil otrokom iz Slovenske Bistrice, Murske Sobote in otrokom iz zavodov v Dornavi, da so preživeli nekaj časa na morju. Letovanje naj bi vsaj delno uporabili za obliko »šole v naravi«, ki jo organizirajo posamezne osnovne šole (VZJ Levca ima stalno letno in zimsko šolo v naravi, POŠ Kranj in POŠ Jesenice pa jo prirejata vsako drugo leto za vse otroke). Stanje nazorno prikazujejo podatki POŠ v Kranju. Po opravljeni anketi 23 % otrok ne bi moglo obiskovati šole v naravi, ker starši niso zmožni najmanjšega prispevka, 7 % staršev pa bi moglo prispevati le minimalni prispevek 190 din.

Vprašanja letovanj bomo morali nujno proučiti. Razen že splošno uveljavljenih meril za prirejanje predvsem zdravstvenih letovanj jih bomo morali še prav posebno proučiti z vidika nekaterih posebnosti teh otrok. Pri tem bomo morali upoštevati prilagoditve na novo okolje in svojstvene reakcije, posebno še posameznih duševno prizadetih otrok, ob prirejanju zdravstvenih kolonij, namenjenih vsem zdravstveno šibkim otrokom kake občine ali mesta.

Razen izrednega zdravstvenega pomena imajo razne oblike letovanja prizadetih otrok na morju ali v planinah tudi izreden socialno-vzgojni pomen v razvijanju stopnje socializacije otroka. Tu mislimo na korekcijo oziroma omilitev raznih pomanjkljivosti teh otrok, ki jim jih ne odpravljajo v družini (otrok zna jesti le z žlico, je le juho in kruh, nikoli ne spi sam

[1] Članek v Zborniku 1971, št. 4/28.

v postelji, ne pozna spalne halje, moči v posteljo itd., itd.).[1]

V koordinacijski skupini so ta vprašanja osvetljena iz raznih vidikov glede na kategorije prizadetih otrok. Sprožili so zamisel, da bi bilo najpreprosteje ustanoviti stalne baze (na morju in v planinah), kjer bi lahko uredili take razmere in poseben režim, primeren za tovrstno populacijo. Obenem bi bilo to dosegljivo vsem tistim, ki še nimajo možnosti, da bi razvijali te oblike. Z razumnim usklajanjem bi lahko tako samostojno delujoča središča po načelu servisa uporabljali skozi vse leto za predšolske in šolske starostne stopnje prizadetih otrok.

Vprašanja kaže strokovno proučiti in poiskati možnosti, da bi to zamisel kar najhitreje uresničili.

f) Rejništvo. Razen klasične oblike rejništva, ki ga je seveda teže razvijati za prizadete kot za normalno se razvijajoče otroke, se je uveljavilo v praksi tudi »tedensko rejništvo« kot nujna oblika povsod tam, kjer so otroci oddaljeni od zavoda za usposabljanje, ta pa nima urejenega domskega varstva (internata).

Najbolj je razvito rejništvo pri centru za korekcijo sluha in govora v Mariboru, saj je kar 71 učencev v rejniških družinah. Rejniška družina nadomešča takemu otroku dom, kar je za zdrav psihološki razvoj zelo pomembno, saj stalno spodbuja otroka k čimbolj naravnem govoru. Na posebnem posvetovanju o rejništvu maja v Mariboru so obdelali ta vprašanja z vseh vidikov. Stališča in predloge s tega posvetovanja so posredovali vsem občinskim skupščinam, prizadetim zavodom, republiškim forumom in organizacijam.[2]

Tudi nekatere POŠ so zaradi slabih prometnih zvez, zaposlitve staršev v tujini ali neurejenih družin vključile učence v rejniške družine, in sicer je teh 190.

Tako ima POŠ Murska Sobota 13 takih učencev v sami Murski Soboti. Rejnina se giblje med 300 in 450 din, in sicer prispevajo starši 100 do 300 din, skrbstveni organi 200 do 450 din, socialno zavarovanje 400 din (v 1 primeru). Z rejniškimi družinami sodeluje socialni delavec na šoli. Sedaj pripravljajo seminar za rejnike.

Tudi POŠ v Ptuju je prevzela od centra za socialno delo vse urejanje rejništva svojih 15 učencev. Uspelo jim je že zamenjati nekatere rejniške družine. Socialni delavec na tej POŠ ugotavlja velike razlike v skrbi za otroke v rejniških družinah in zelo pomanjkljivo varstvo v dijaškem internatu, kjer je v skupini kar 25 učencev POŠ z oskrbnino 900 din mesečno.

Nekatere POŠ in zavodi, ki imajo tudi internate, so uredili zadnja leta rejništvo za otroke brez staršev ali za otroke iz neurejenih družin tako, da ti otroci redno prežive praznike ali počitnice pri rejnikih (VZJ Levec, Šmihel pri Novem mestu).

O rejništvu, ki je razen za gluhe in naglušne otroke še zelo malo razvito, pripravlja sedaj sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo priporočilo za nadaljnjo usmeritev. Sem bo treba vključiti tudi posebno problematiko vseh razvojno motenih otrok. Predvsem pa bomo morali čimbolj uskladiti delo socialnih služb v občini z ustrezno službo na POŠ in zavodih. Tu se srečuje skupinsko delo na razvitejših zavodih ponovno s socialnim delom (pri detekciji, kategorizaciji, reševanju in saniranju socialne problematike otrok in njihovih družin, vprašanju brezplačne prehrane socialno ogroženih otrok itd.).

2. Stanje varstva in usposabljanja huje duševno prizadetih otrok

Koliko je huje duševno prizadetih otrok in mladine v Sloveniji, še ne vemo. Po oceni republiškega sekretariata za kulturo in prosveto SR Slovenije naj bi bilo v Sloveniji 2.200 otrok in mladostnikov, potrebnih delovnega usposabljanja.[1]

Postopoma ustvarjajo ta pregled v posameznih področjih. V Pomurju je anketa pokazala, da je tam 1,511 laže duševno prizadetih, 105 huje prizadetih (imbecilov) in 36 najhuje (idiotov).[2] Podobno so opazili tak pregled za gorenjsko področje. Samo v občini Kranj je 44 takih otrok in mladine, v vsej Gorenjski pa je huje prizadetih oseb med 109 in 139.[3]

Na posvetovanju o problematiki huje duševno prizadetih v Sloveniji dne 11. 3. 1971 so ugotovili, da so do tedaj vključili v obravnavo in delovno usposabljanje komaj 350 teh otrok in mladine, v enem letu pa se je to število povečalo na 424. Na istem posvetovanju so sprejeli sklep o nujni sanaciji obeh zavodov za delovno usposabljanje v Črni na Koroškem in Dornavi. Ta dva sprejemata na delovno usposabljanje tovrstne otroke iz vse Slovenije. Po sedanjih podatkih čaka na sprejem v Črno 91 otrok, izmed ka-75 z zagotovilom oskrbnih stroškov, in tudi za Dornavo je vloženo prošenj za 70 otrok.

Oba zavoda sta predložila ustanovitelju — izvršnemu svetu Slovenije sanacijski načrt s perspektivnim programom razvoja.

V zadnjem času se je zvečalo tudi število posebnih oddelkov za delovno usposabljanje huje duševno prizadetih pri POŠ od 4 na 8 (glej tabelo 4).

Določeno tradicijo imajo oddelki za delovno usposabljanje pri VZ J. Levca v Jaršah. Tu imajo letos že VI. stopnjo, to je stopnjo za pripravo prestopa mladine v delavnice za delo pod posebnimi pogoji v nadaljevanju. Prav tako uspešno delajo oddelki na Pobrežju v sestavu POŠ Maribor, v Novi Gorici in v Škofji Loki.

Demonstracijski eksperimentalni center za delovno usposabljanje mladostnikov v Vevčah pri Ljubljani je končal triletno eksperimentalno fazo usposabljanja te mladine in zdaj postopoma prehaja vsa skupina iz tega centra (32 po številu) v delavnice pod posebnimi pogoji. To je prva tovrstna ustanova v Jugoslaviji.[4]

Vključevanje huje duševno prizadetih v delovno usposabljanje je zelo pereče vprašanje, saj smo tu šele na začetku in zato v tolikšnem zaostanku.

RSOV je z namenskimi sredstvi v zadnjih štirih letih pripomogla, da so začeli delo posamezni oddelki za delovno usposabljanje, že obstoječi zavodi za delovno usposabljanje razširili dejavnost in da sta v zavodih v Črni in Dornavi začela delati oddelka za tovrstno predšolsko mladino. Pri oddelku V. Z. J. Levca v Jaršah so ob pomoči RSOV odprli prvi zunanji oddelek za predšolske huje prizadete otroke v Sloveniji. Predvsem pa je bilo RO društva za pomoč duševno nerazvitim osebam omogočeno, da je ustanovil in razvil ustanovo za usposabljanje preostalih mladostnikov, ki do tedaj niso bili vključeni v obravnavo.

Po triletnem delu se je ustanova vključila v redni sistem usposabljanja huje duševno prizadetih mladostnikov.

Poudariti pa moramo, da je najtesneje povezano s sistemom delovnega usposabljanja huje duševno prizadetih tudi varstvo teh otrok. Priložena tabela kaže, da so tudi za te otroke razvite vse oblike varstva kot za laže duševno prizadete, z razliko, da je potrebno zaradi stopnje prizadetosti teh otrok stalno spremstvo in varstvo od doma do kraja usposabljanja, kar gre v breme staršev.

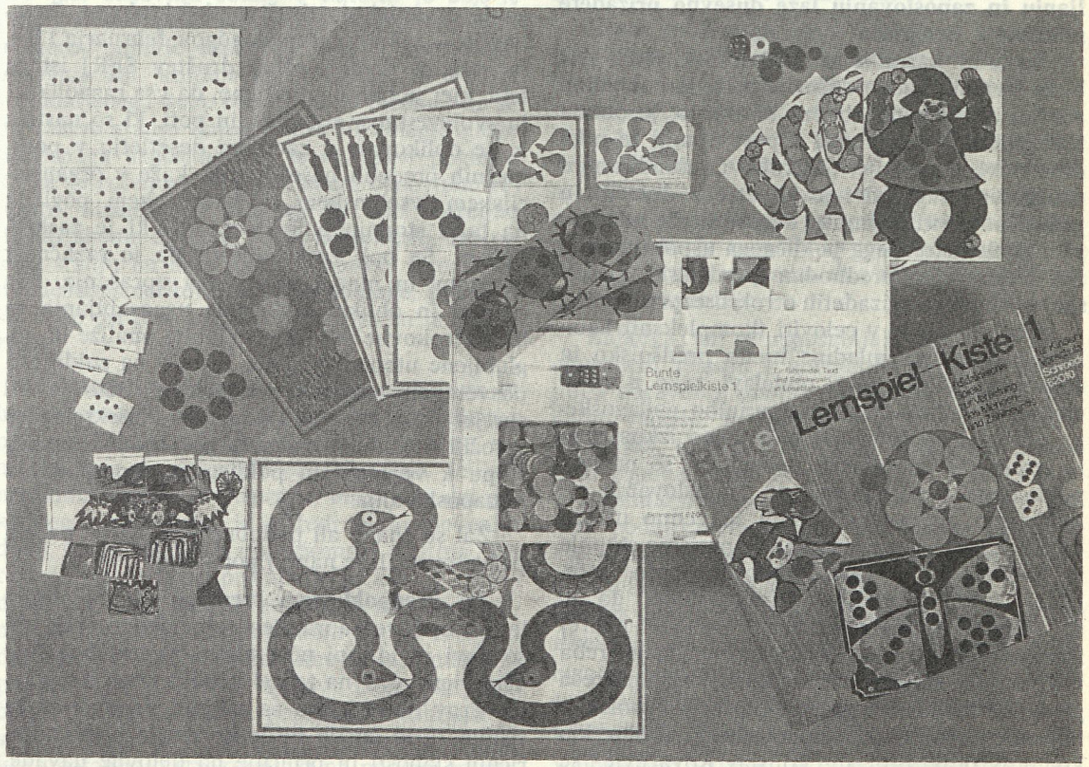

Skupina igrač za otroke. — S svetovnega kongresa o OTROŠKI IGRI

---

[1] T. Plemenitaš: Posebnosti s taborenja (letovanja) duševno laže prizadetih, Zbornik, št. 4/1.

[2] Gradivo, ugotovitve, predlogi in zaključki posvetovanja Stalne konference za rehabilitacijo invalidnih otrok v Mariboru. Referati tov. Romih, Marije Breznik in ostalih.

[1] Perspektivni program za zavode za usposabljanje.

[2] dr. Gruškovnjak: Anketa o telesno in duševno prizadetih v Pomurju.

[3] Ivan Likar: Populacija huje duševno prizadetih oseb v petih gorenjskih občinah (podatki od septembra 1970 do 5. 1971, Kranj, 8. 10. 1971).

[4] Letno poročilo DEC Vevče

Delovna praksa in poklicno usposabljanje

POKLICNO USPOSABLJANJE JE V CELOVITI (RE)HABILITACIJI ŠE NAJBOLJ NEDOREČENO

Martin Mencej

Zapiski s posvetovanja o poklicnem usposabljanju in zaposlovanju laže duševno prizadete mladine v Beogradu

Ko je bil karitativno samaritanski vidik skrbi za (re)habilitacijo duševno prizadete mladine soočen z družbeno obvezo in skrbjo, je dobila tudi politika poklicnega usposabljanja te mladine nove dimenzije. S strokovno fundiranimi družbenimi regulativi je bilo treba določiti in praktično rešiti dolžnosti družbe do te mladine tudi glede ustreznega poklicnega usposabljanja, ker je sicer vsa predhodna (predšolska in šolska) obravnava prizadetih otrok brezpredmetna.

Medtem ko je v celoviti (kompleksni) habilitaciji prizadete mladine njeno predšolsko in šolsko obdobje v resni obdelavi, tako z medicinskega, psihološkega in specialno pedagoškega vidika in dobiva vse bolj jasno izkustveno in strokovno znanstveno spoznanje, so pogledi poklicnega usposabljanja in zaposlovanja po končanem obveznem šolanju še vedno na začetnih izhodiščih, čeprav so vse prejšnje stopnje le priprave za to zadnjo odločilno fazo. Zategadelj zveni naravnost paradoksalno, da je ta stopnja najmanj preučena in kar naprej išče ustrezne rešitve. Spoznanje je, da je treba tudi na to stopnjo rehabilitacijskega procesa gledati z medicinskega, psihološkega, profesionalnega, ekonomskega in socialnega vidika, kakor prav pravi prof. dr. Vojislav Kovačević,[1] se s tem vprašanjem še zmeraj ubadajo v glavnem le defektologi. To nazorno potrjuje še posebno zadnje tovrstno posvetovanje, ki ga je organiziralo republiško društvo za pomoč duševno prizadeti mladini SR Srbije 5. in 6. januarja tega leta v novo odprti šolski zgradbi specialne šole za kvalificirane delavce v Beogradu. Od 14 referentov, koreferentov, ki so ta vprašanja prikazovali izkustveno in opisno, je bilo 13 defektologov, kljub temu, da je tema zahtevala vsestransko osvetlitev.

Če odmislimo vsa predhodna tovrstna posvetovanja in se ustavimo pri posvetovanju, ki ga je organiziralo društvo defektologov Jugoslavije — sekcija ortopedagogov, februarja 1790, in kongres defektoloških društev SFRJ istega leta, kjer je bilo ugotovljeno, da vsa raznolikost in svojevrstnost sistemov in poti, ki so nastale in se oblikovale v zadnjem desetletju v posameznih predelih naše države, kaže v organizacijskem, vsebinskem in kadrovskem pogledu na tako stopnjo polivalentnosti, ki je zaskrbljujoča. Še bolj zaskrbljujoča pa je različnost pogledov in mnenj glede tega vprašanja. Vse te poti in oblike poklicnega usposabljanja so brez strokovne preučitve, globlje analize in poglobljene utemeljitve, kar je bilo na zaključku posvetovanj posebej poudarjeno. Zato je bil sprejet sklep, naj bi na kongresu (defektologov) sprožili pobudo in zahtevo po studioznem pristopu k vprašanjem poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Žal se enake ali podobne ugotovitve na teh posvetovanjih še naprej ponavljajo.

Pri predpoklicnem treningu je v zadnjih letih zagotovo napravljen pomemben korak, saj so novi revidirani učni načrti za posebne šole usmerjeni prav na ta del učnovzgojne dejavnosti. Prav tu se lahko na najbolj uspešen način sistematično izvaja ne le korekcija psihomotoričnih slabosti in priučuje na delovne navade, ampak se v enaki meri opazujejo nagnjenosti in interesi, sposobnosti oziroma nesposobnosti. Pri tem pa morajo biti angažirani različni profili strokovnjakov, sicer je delo enostransko, kar se žal pogosto dogaja in kar je bilo poudarjeno že v osnovnem referatu na posvetovanju.[2]

[1] Prof. Vojislav Kovačević: Rehabilitacija, Pregled, stručno naučni broj I in II, 1971.

[2] Spomenka Džordžević: Problem profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja najlakše mentalno zaostale dece i omladine.

Tehnična vzgoja je dobila v posebnih osnovnih šolah že v precejšnji meri svoje ustrezno mesto. Vsaj kar se Slovenije tiče, so dobile delavnice za tehnični pouk pomembnejši poudarek in večji del zadovoljivejšo opremo. Na ta način nudi ta del (re)habilitiranja ustreznejšo dokumentacijo in orientacijo komisijam za poklicno usmerjanje absolventov posebnih osnovnih šol. Na posvetovanju v Beogradu smo iz referatov slišali, da povsod temu ni tako. Ni ustreznih načrtov ne metod in ne kadrov (Miroslav Miladinović), ni primernih tehničnih delavnic niti na področju Beograda. Še več. »Treba je poudariti, da učenci posebnih oddelkov (pri osnovnih šolah, v katerih je 30,8 % vseh šoloobveznih prizadetih otrok) v večini primerov nimajo možnosti dela v delavnicah osnovnih šol, kolikor pa jo imajo, ni v njih sistematičnega dela. Mirno lahko rečemo, da se pri takem stanju dajejo ocene in mnenja glede poklicnega usposabljanja le »na prvi pogled«, kakor je rečeno v že omenjenem osnovnem referatu. Slišali smo tudi, da bi bilo potrebno tiskati sheme za delo v teh delavnicah. Pri takem stanju ne morejo dati osnovni temelji za poklicno usmeritev zadostne podlage, posebno še, če je pri tem angažiran v glavnem le defektolog.

Poklicna usmeritev se različno razlaga in še bolj neenotno izvaja. Nekajtedenska delovna praksa učencev zadnjih razredov posebne osnovne šole v delovnih organizacijah je pomembna stopnja in priprava, integralni del poklicnega usmerjanja, ki je tudi zunaj Slovenije dobil že svojo resno upravičenost obstoja. Pri tem pa ne gre le za privajanje na delo v delovnem kolektivu, ampak se učenci sredi normalnih proizvajalcev na delovnem mestu rešujejo določenih zavor, ki so značilne za laže duševno prizadete mladostnike; njihova motorika pride bolj do izraza, refleksi postajajo živahnejši in s tem tudi njihova zbranost ter pozornost, kakor ugotavljajo strokovnjaki na podlagi tovrstnih izkušenj.

Žal pa so glede tega tudi pri nas nastopile težave, ker v smislu obstoječe zakonodaje šoloobvezni otrok na delovni praksi v primeru nesreče (ki se tudi lahko pripeti) nima pravice do invalidnine, kar spravlja delovne organizacije v odgovoren položaj.[3]

[3] Glej Zbornik, 1971 št. 4.

Če so nekajletne tovrstne izkušnje pripeljale pri nas do enotnih pogledov in izhodišč, pa so v drugih republikah pogledi in izhodišča zelo različni, s čimer pa seveda tudi tam niso zadovoljni, kar najlepše ilustrira ugotovitev v osnovnem referatu Spomenke Džordžević, ko pravi: »Verjetno bi bili rezultati glede profesionalne orientacije boljši, če bi dosegli, da bi šli učenci osmega razreda posebne šole v drugem polletju na prakso v posebne delavnice (v zaščitne delavnice, v Beogradu pa v delavnice specialne šole za kvalificirane delavce) in v določene delavnice ter oddelke delovnih organizacij odprtega tipa, da bi se na ta način boljše seznanili s sredino, kjer se bodo zaposlili . . .«.

Glede poklicnega usposabljanja je spektrum tako pisan, da meri že na kaotičnost, pa naj si bo glede izhodiščnih točk kot glede izvajanja same prakse. Medtem ko v eni republiki menijo, da je absolvente posebnih šol nemogoče usposobiti za kvalificirane delavce — posamezni primeri ali tudi manjše skupine ne morejo služiti za izhodišče — pa v drugi republiki menijo, da jih je mogoče usposobiti prav do te stopnje. Poglejmo samo dve republiki, in sicer Slovenijo in Srbijo.

Zahteva, naj se usposabljajo učenci po šoloobveznem šolanju v normalnih delovnih pogojih, v naravnem okolju, kjer vlada resnično delovno vzdušje in kjer se znajdejo v različnih situacijah, je bila v Sloveniji vodilo pri začetnem organiziranem tovrstnem delu. Priučevanje v gospodarskih organizacijah v tako imenovanem podaljšanem šolanju poklicnega oddelka, kjer je uveljavljeno kombinirano praktično priučevanje v gospodarskih organizacijah in teoretično delo v šoli, kaže na podlagi dosedanjih izkušenj zadovoljivo rešitev. V poskusni organizaciji posebne dvoletne poklicne šole, ki so jo začeli uvajati v šolskem letu 1968/69, naj se mladostniki usposobijo za določene operacije v nekaterih strokah. V ta namen sta bila izdelana tudi začasni predmetnik in učni načrt. Čeprav ta poskusna oblika poklicnega usposabljanja do sedaj ni studiozno obdelana, pa izkušnje kažejo, da je že dobila svojo domovinsko pravico in se vedno bolj uveljavlja.

Nasprotno temu se v SR Srbiji usposablja večina absolventov posebnih šol za kvalificirane delavce (kvd) in sicer v specialni šoli za

kvalificirane delavce[4] ali pa v posebnih oddelkih tehničnih šolskih centrov. Podoba poklicnega usposabljanja je naslednja (po referatu Spomenke Džordžević):

Naslov ustanove za usposabljanje	Kraj	Na usposabljanju v letu 1971/72			Praktično izučevanje v	
		1. leto	2. leto	3. leto	gospodarski organizaciji	šolskem centru
Specialna šola za kvd	Beograd	173	144	107	182	246
			424			
Šole za kvd — specialni oddelki, pet večjih mest		95	38	12	29	116
Za kvalificirane delavce se usposablja		268	182	119	211	358
			1148			

V primerjavi z zgornjimi podatki se usposablja za polkvalificirane delavce (pkd), ki so v glavnem brez teoretičnega pouka, naslednje število učencev:

Delovna organizacija	Število učencev	Priučevanje v			
		odprti delovni organizaciji	šol. delav. centra	zaščitnih delavnicah	pri privatnikih
Trikotaža v Umki	40	40	—	—	—
»Crvena zastava«	40	40	—	—	—
»Kosmaj« — remont	2	2	—	—	—
»Metalna plastika«	5	5	—	—	—
Skupaj	87				
Specialna šola za kvd in center za delovno usposabljanje Beograd	110	—	110	—	—
V zaščitnih delavnicah	104			104	
Pri privatnikih	30				30
Vsega	331	87	110	104	30

Če upoštevamo, da je v Srbiji 26 posebnih šol (ožja Srbija z Beogradom 18, Vojvodina 8), ki jih obiskuje 4393 učencev, in 165 oddelkov pri rednih osnovnih šolah, ki zajemajo 1955 učencev, skupno 6348 učencev, ki obiskujejo posebne osnovne šole ali oddelke, potem lahko ugotovimo, da je na usposabljanju razmeroma zelo majhno število učencev (1579). Od tega se priučuje za kvalificirane delavce kar 1148 ali 72,7 odstotka.

Podobno kot v Srbiji je stanje glede oblik poklicnega usposabljanja tudi v nekaterih drugih republikah.

Ta polivalentnost poklicnega usposabljanja pa sama po sebi še ne bi vzbujala večje zaskrbljenosti, saj si vsak šolski kolektiv posebne šole in vsaka pokrajina išče izhod iz stiske, da ustrezno usposobi svoje absolvente, dokler se to vprašanje ne reši sistemsko. Huje je glede načina usposabljanja. Če je namreč na posvetovanju ugotovljeno, da nimajo programov za poklicno usposabljanje; da za to dejavnost ni kvalificiranih kadrov (v specialni šoli za kvd v Beogradu je zaposlenih 27 defektologov in le 2 strokovna predavatelja) in angažiranih vseh dejavnikov, ki jih zahteva ta stopnja obravnavanja od psihologa do tehnologa, da je v večini primerov oprema zastarela in da so slabi prostorski pogoji, da opravljajo dela, ki niso v skladu z učenčevimi zmogljivostmi in neusklajena z zahtevami gospodarstva in da se ne priučujejo toliko z vidika rehabilitacije kot z gledišča prodaje itd., potem tako stanje zahteva resnejše posege v to vprašanje.

[4] O organizaciji in delu te ustanove glej v Zborniku 1970, štev. 1/13.

Kako pa je z zaposlovanjem po opravljenem usposabljanju? Na to vprašanje je težko odgovoriti, ker za to ni točnejših podatkov. Je pa glede tega pomembna ugotovitev, ki jo je pri tej priliki povedal prizadevni ravnatelj specialne šole za kvd v Beogradu Zoran Lazarević. Vodstvo šole skuša dobiti od delovnih organizacij podatke o profilu delovnih mest in delovnih operacij na mestih, za katera potrebujejo delovno silo. Na podlagi teh podatkov usposabljajo svoje učence. Po opravljenem usposabljanju pošljejo svoje kvalificirane absolvente tem delovnim organizacijam na preizkušnjo za 3 mesece. Ko pa je treba po treh mesecih podpisati delovno pogodbo, jih navadno ne sprejmejo, ne da bi povedali, zakaj. Meni, da bi bili glede tega uspešnejši, če bi se učenci usposabljali v gospodarskih organizacijah.

— — —

Že te površno prikazane ugotovitve na posvetovanju kažejo, da smo glede sistematične poklicne orientacije in usposabljanja res šele na začetku in da bo treba sistemsko urediti ta pereča vprašanja. Še več, da se kljub določenim desetletnim izkušnjam stvari niso dosti premaknile od prvih tovrstnih posvetovanj. Kljub temu, da se na vseh posvetovanjih enoglasno ugotavlja, da je treba strokovno in studiozno obdelati vse dosedanje izkušnje, ker bo le na ta način možno pristopiti tudi k sistemskemu reševanju celega kompleksa vprašanj, še vedno ni napravljen resnejši korak v tej smeri. Vsaj na posvetovanju ni bilo slišati o tem.

Ovire, ki se kažejo na tej poti, niti niso takega pomena, da jih ne bi bilo možno premagati že danes, kar najbolj zgovorno kaže primer v Sloveniji. Na pobudo RO našega društva je bila organizirana posebna komisija, ki je izdelala študijski načrt »O psihofizičnih zmogljivostih laže duševno prizadetih mladostnikov za zaposlovanje«, ki se pa še danes ni začel izvajati, ker ni bilo nosilca za to raziskovalno dejavnost. Načrt predvideva analizo delovnih mest in njihovih psihofizičnih zahtev ob upoštevanju tudi drugih pogojev v delovnih organizacijah ter ekonomsko oceno in analizo perspektivnosti teh delovnih mest. Ker naj bi bil v to raziskovalno delo vključen širok krog sodelavcev (zavod za zaposlovanje, zavod za šolstvo, posebne osnovne šole, zavod za socialno zavarovanje, gospodarska zbornica itd.), bi bil to prvi resen pristop k strokovni obravnavi vprašanja zaposlovanja duševno prizadete mladine. S tem pa bi bila dana tudi podlaga za sistematično reševanje poklicnega usmerjanja in usposabljanja.

V zadnjem času organizira republiški sekretariat za prosveto in kulturo v dogovoru z zavodom za zaposlovanje Ljubljana študijsko raziskavo ustreznih delovnih mest za absolvente posebnih šol.

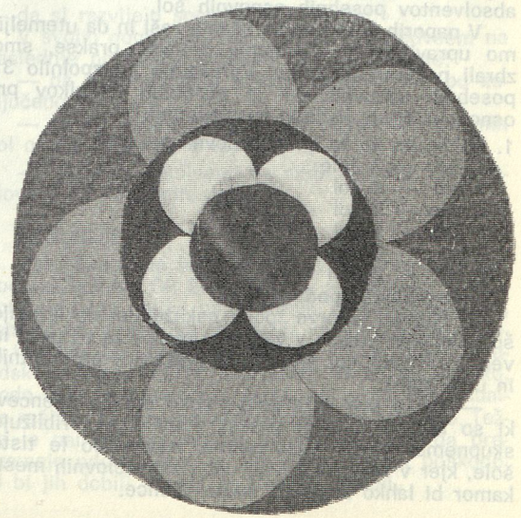

Nada Božič, 5. a razred POŠ Strunjan: barvna lepljenka iz kartona

O USPEŠNOSTI DELOVNE PRAKSE UČENCEV POSEBNIH OSNOVNIH ŠOL ZA DUŠEVNO PRIZADETE OTROKE

Poroča Milko Domanjko, ped. svetovalec

Duševno prizadet mladostnik po končani šolski obveznosti na posebni osnovni šoli nima možnosti pridobitve poklica na srednji šoli ter ustrezne zaposlitve. Manjkajo mu potrebne delovne navade in sposobnost prilagajanja novim pogojem dela na delovnem mestu. Delovne organizacije raje sprejemajo usposobljeno in zdravo delovno silo — ki je marsikje odvišna — prizadeti so v tej borbi absolutno nekonkurenčni.

Vsi ti problemi niso le stvar sedanjosti, temveč nas že nekaj let opozarjajo, da usposabljanje prizadetih otrok ni končano le z zaključkom posebne osnovne šole, temveč z usposobitvijo prizadetega mladostnika za konkretno delo in življenje. Dokler ni rešeno, **kako** in **kje naj** se zaključi usposabljanje absolventa posebne osnovne šole, so posebne osnovne šole same iskale ustrezne rešitve. Med temi so poskusno pričele uvajati tudi delovno prakso, da so absolvente laže vključevale v delovni odnos oziroma vsaj za nekatere dobile ustrezno zaposlitev. Delovna praksa je že v kratkem času pokazala svojo upravičenost. Na osnovi teh rezultatov smo ob uvedbi novega predmetnika in učnega načrta za posebne osnovne šole za duševno prizadete otroke (leta 1969) uvedli delovno prakso v predzadnje in zadnje leto šolanja kot sestavni del usposobitve duševno prizadetega otroka za ročno delo na izbranih in manj zahtevnih delovnih mestih.

Komaj je delovna praksa organizirano stekla, se je pojavil nov problem, da učenec posebne osnovne šole v času delovne prakse ni zaščiten z zakonom o invalidskem zavarovanju. Ta problem nam lahko do kraja onemogoči organizacijo delovne prakse kot začasni finalni del usposabljanja, dokler ne bomo imeli organiziranega posebnega poklicnega usposabljanja absolventov posebnih osnovnih šol.

V naporih, da se to vprašanje reši in da utemeljimo upravičenost obstajanja delovne prakse, smo zbrali nekatere podatke. Vprašalnik je izpolnilo 31 posebnih osnovnih šol in posebnih oddelkov pri osnovnih šolah. Podatki so naslednji:

1. Koliko let se že izvaja delovna praksa?
   1 leto — 3 šole
   2 leti — 5 šol
   3 leta — 9 šol
   4 leta — 9 šol
   6 let — 3 šole
   8 let — 2 šoli

Interpretacija podatkov

— Podatki iz prve točke nakazujejo, da izvajajo šole delovno prakso v večini primerov že tri letat in več, torej prej, kot sta bila sprejeta nov predmetnik in učni načrt.

— Točka dve kaže zelo visoko število učencev, ki so bili na delovni praksi. Število se približuje skupnemu številu absolventov. Izjeme so le tiste šole, kjer v kraju ni dovolj ustreznih delovnih mest, kamor bi lahko usmerile svoje učence.

Podatki za dve šolski leti:

	Šolsko leto 1969/70 učencev	1970/71 učencev
2. Na delovni praksi je bilo	523	649
3. Od skupnega števila je bilo na delovni praksi pozitivno ocenjenih .	498	630
4. Od skupnega števila v času delovne prakse ni menjalo delovnega mesta	485	589
5. Od skupnega števila učencev, ki so bili na delovni praksi, je dobilo redno zaposlitev:		
a) na delovnem mestu, kjer so bili na praksi	205	249
b) drugje	160	184
SKUPAJ SE JE ZAPOSLILO:	365	433

Za učence, ki niso zaposleni, navajajo šole različne in številčno pomanjkljive podatke. Navajamo naslednje:

— nadaljujejo posebno poklicno usposabljanje	21	33
— nadaljujejo šolanje v 8. r. posebne šole	15	32
— izstopilo iz dela	13	14
— prejema invalidnino	8	
— nadaljnja habilitacija in posebna obravnava	36	
— zaradi močne prizadetosti niso sposobni za delo	8	
— zaposlovanje še ni zaključeno		
— v kraju ni delovnih mest		
— šole nimajo podatkov		

— Podatka pod točko tri sta zelo zadovoljiva, saj izražata predvidevanja, da so bili v podjetjih z učenci zelo zadovoljni. Poudariti je treba, da podjetja učencev niso postavljala v izjemen položaj, niti jim podarjala pozitivnih ocen. Učence so ves čas prakse spremljali njihovi razredni učitelji, urejali event. konflikte in v primeru potrebe zamenjali delovna mesta učencev (teh primerov je bilo malo).

— Podatka pod točko štiri dajeta priznanje našim šolam oziroma učnemu kadru, da je bila v redu izvedena poklicna usmeritev in izbor ustreznih delovnih mest. To velja seveda za kraje, kjer je na voljo dovolj delovnih mest.

— Podatki pod točko pet so najbolj zanimiv in prepričljiv dokaz o upravičenosti obstajanja delovne prakse. Že vrsto let nazaj smo čutili problem in nanj tudi opozarjali: da absolventi posebnih osnovnih šol ne dobijo zaposlitve, da postajajo socialni problem, da je bilo usposabljanje prekinjeno pred finalnim delom itd. Po nepopolnih podatkih se je takrat uspela zaposliti le slaba tretjina absolventov. Po podatkih ankete pa se je v šolskem letu 1969/70 zaposlilo 69,7 % učencev (ki so bili na delovni praksi), od tega 39,1 % na delovnem mestu delovne prakse. V šolskem letu 1970/71 se je zaposlilo 66,7 % učencev, od tega 38,3 % na delovnem mestu delovne prakse. Iz teh podatkov je možno zaključiti, da je delovna praksa občutno pripomogla k uspešnosti zaposlovanja duševno prizadetih mladostnikov.

Na delovni praksi učencev posebne šole v Celju 1971

Tudi ostalih 30 % učencev ni na cesti, saj nam podatki pričajo o nadaljnjem šolanju, nadaljnji rehabilitaciji itd. Predvidevamo, da je procent nezaposlenih izredno nizek in ne predstavlja več socialnega problema, kot je bilo to očitno pred uvajanjem delovne prakse.

Ugotovitve šol o uspešnosti organizacije delovne prakse

Šole smo zaprosili, da nam posredujejo svoje ugotovitve in mnenja o delovni praksi. Na vprašalnikih so navedle naslednje:

— Delovna praksa je koristna in potrebna, navaja vseh	31 šol
— Učenci se spoznajo z delovnimi navadami, navaja vseh	23 šol
— Vključevanje v stalno delovno razmerje je lažje in uspešnejše, navaja vseh . .	24 šol
— Ob redni zaposlitvi se hitreje uveljavijo, navaja vseh	12 šol
— Podjetja spoznajo svoje bodoče delavce, navaja vseh	17 šol
— Večina učencev dobi zaposlitev v podjetjih, kjer so bili na delovni praksi, navaja vseh	14 šol
— Učenci ne živijo več v negotovsti zaradi zaposlitve, navaja vseh	8 šol

V manj primerih navajajo šole še:

— da so izkušnje prakse pozitivne,

— da je doživeto delo realna podoba bodočega poklica,

— da se spoznajo z normalnim okoljem,

— da si razvijejo socialne odnose itd.

V svojih odgovorih šole opozarjajo predvsem na naslednje posledice ukinitve delovne prakse:

— da usposabljanje prizadetih otrok ne bo zaključeno v celoti,

— da bo večina absolventov posebnih osnovnih šol ostala brez redne zaposlitve,

— da bodo absolventi na skrbi zavodov za zaposlovanje in socialnih služb.

ZAKLJUČEK

Vse anketirane šole se pridružujejo naporom Zavoda za šolstvo SR Slovenije, da se delovna praksa kot prehodna oblika usposobitve za delo **ne ukine,** temveč da se dopolni obstoječa invalidska zakonodaja tako, da bo učenec na delovni praksi užival invalidsko zaščito. Dokler ta problem ne bo rešen tako, bodo šole ali čakale na rešitev ali iskale individualne rešitve, ki pa problema ustrezno ne rešujejo. Težko je namreč pričakovati od vodstev šol, da prevzamejo odgovornost za posledice trajnih poškodb, ki bi jih dobili učenci na delovni praksi.

Iz naših časopisov

Prosvetni delavec, 26. 11. 1971

MAČEHA ZAPRE VRATA IN OTROK GRE V POSEBNO ŠOLO

Z OBČNEGA ZBORA SKUPNOSTI POSEBNIH ŠOL IN ZAVODOV

Šola — otrokov drugi dom. Množe se dokazi, da je ta trditev že zdavnaj iz mode, da današnji otroci (pri nas, ne drugod po svetu) ne marajo šole. S tem pa ni rečeno, da so vsi otroci nedelavni, nedisciplinirani, ne ... Starše postaja strah, kako bodo takega »ne« učenca prepeljali nepoškodovanega skozi osemletno kalvarijo. V tem drugem domu dobivajo namreč otroci nenehno potrdila o svoji neuspešnosti in neuspešnost piše legitimacijo otrokovi prihodnosti.

Če zapre mačehovska osemletka otroku vrata, je pogost izhod iz zagate — vpis v posebno šolo. Zato je otrok v posebnih šolah iz leta v leto več. Posebne šole rešujejo probleme tistih, ki redne osemletke ne zmorejo.

ŠOLE MENTALCEV SPREMINJAJO V ŠOLE MEJNIH PRIMEROV

Na to je opozoril predsednik skupnosti posebnih šol in zavodov Anton Kebe na občnem zboru te skupnosti v soboto, 13. novembra. Ko je govoril o politiki razvoja tovrstnih zavodov, novih investicij in šolanja novih kadrov, je dejal, da je prav ta politika močno oprta na obstoječi šolski sistem in nasprotno: — Ne upoštevamo pravila, da je treba osnovno šolo približati vsem otrokom, da mora ta šola upoštevati otrokove intelektualne zmogljivosti. Kar precej je otrok, ki jim sedanji model osemletke ne ustreza. Zato spreminjamo šole mentalcev v šole mejnih primerov in tako otroka po nepotrebnem dajemo v posebne šole.

Posebno šolstvo je v razvoju, v »razcvetu«, pravijo nekateri. Veliko let prepričevanja smo potrebovali o tem, da je šolanje v posebnih šolah in zavodih dražje zaradi speifičnosti dela in učnih pripomočkov, ki jih je mogoče dobiti le za precejšnje denarje. Veliko besed za pojasnjevanje, da morajo biti delavci v teh šolah in zavodih primerno nagrajeni za svoje delo, ker je to zahtevnejše od tistega na drugih šolah; da je osnovno dejavnost posebnih šol in zavodov treba šteti tudi delo strokovnih služb (psihologov, socialnih delavcev, logopedov in drugih strokovnjakov). In tako naprej. t

Te zaheve so bile uradno potrjene in uveljavljene v zakonu o financiranju vzgoje in izobraževanja SRS in v zakonu o usposabljanju otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju. Veliko zaslug za to ima prav skupnost posebnih šol in zavodov.

Ljubljanski dnevnik

TELESNO IN DUŠEVNO PRIZADETI OTROCI POTISNJENI OB STRAN

Največ prizadetih otrok je iz revnih družin — v Sloveniji je kakih 32.398 prizadetih otrok, ki jim družba doslej ni nudila dovolj pozornosti

(mf) LJUBLJANA, 24. — Računajo, da je v Sloveniji kakih 32.398 prizadetih otrok, kar je 7,3 odstotka vseh od pet do devetnajst let starih otrok. Od tega je laže duševno prizadetih 8338, težje duševno prizadetih 2224, vsi drugi pa so telesno prizadeti (bodisi da so slabovidni, naglušni, slepi ipd.). Kako živijo ti otroci, iz kakšnih družin izhajajo, kako smo zanje poskrbeli?

»Pri nas sploh nimamo utečenega sistema, ki bi omogočil prizadetim otrokom celovito rehabilitacijo, s tem da bi jih zgodaj odkrili, jih ustrezno obravnavali do usposabljanja, jih nato usposobili in naposled zaposlili«, je na včerajšnji seji izvršnega odbora republiške skupnosti otroškega varstva dejala Ada Krivic, predsednica republiškega društva za pomoč duševno nezadostno razvitim otrokom. »Problematiko duševno prizadetih otrok bi morali začeti reševati v okviru celotne skrbi za otroke, ne pa ločeno kot do zdaj.«

Do zdaj so namreč to problematiko obravnavali nekako ob strani, češ — še za normalne otroke ni dovolj vrtcev, kaj šele za prizadete. Pri tem je treba omeniti, da izhajajo ti otroci zvečine iz revnejših družin, kjer so starši nekvalificirani ali polkvalificirani.

Zato bi bilo treba v prihodnje realnejše načrtovati reševanje te problematike, so menili na včerajšnji seji, izdelati ustrezne družbene dogovore, poskrbeti za izobraževanje ustreznih kadrov, dopolniti zdajšnjo zakonodajo na tem področju.

Posebna strokovna služba republiške skupnosti otroškega varstva pa bo pripravila razvojne programe, ki bodo revnejšim občinam pomagali reševati to problematiko v prihodnje. Pomagala bo tudi drugim občinam s svojimi nasveti. Prav tako bo kot eden izmed treh partnerjev (druga dva sta republiški izvršni svet in republiška izobraževalna skupnost) pomagala sofinancirati v naslednjih štirih letih prednostni program zavodov za prizadete otroke. Sofinancirala bo najbolj pomanjkljive točke tega programa in sicer področje varstva.

Dolenjski list

SEVNIŠKA POSEBNA ŠOLA

TRETJE IZMENE NE BO

(md) Sevniški zdravstveni dom se je preselil v novozgrajeno stavbo in so zato staro dodelili osnovni šoli Savo Kladnik, da bodo v tej stavbi organizirali posebno šolo. Stavbo bodo skušali čimprej prilagoditi zahtevam pouka.

Stavba bivšega zdravstvenega doma je zelo dobrodošla, ker je posebno šolo krepko mučil problem prostora. Doslej je bila posebna šola organizirana v osnovni šoli Savo Kladnik, vendar so le s težavo reševali prostorske probleme, posebej še, ker so letos organizirali tudi že šesti razred posebne šole. Zaradi tega je v prihodnje grozila že tretja izmena.

V posebno šolo bi morali hoditi 104 otroci, vendar jo obiskuje le 52, 39 pa jih je vključenih v redne oddelke, ker ima v občini le sevniška osnovna šola posebne oddelke, medtem ko jih ostale popolne osemletke nimajo.

V predšolskem varstvu pa ni niti enega duševno prizadetega otroka. Zaradi tega mnogi ne dokončajo niti petih razredov osnovne šole in jim je nato onemogočeno tudi poklicno usposabljanje. V posebno šolo v Sevnico pa jih ne morejo vključiti, ker ni urejen prevoz.

Osnovna šola Savo Kladnik je doslej dosegala lepe uspehe pri organizaciji posebnega šolstva, novo pridobljeni prostori pa ji bodo omogočili nadaljevanje te uspešne prakse.

IZ UPRAVE ZBORNIKA

ZAHVALA, KI JE HKRATI PROŠNJA

V želji, da bi bilo naše glasilo prisotno v vseh ustanovah, ki se srečujejo z duševno nezadostno razvito mladino, smo konec preteklega in v začetku tega leta poslali vsem osnovnim šolam, ki še niso bile naročene na Zbornik, na ogled 4. številko Zbornika s prošnjo, da ga naročijo.

Ko se zahvaljujemo zavodu za šolstvo SRS za okrožnico s priporočilom vsem šolam, da naročijo naše publikacije, se hkrati zahvaljujemo vsem upravam osnovnih šol, ki so pravilno razumele pomembnost naših izdaj ter poslale naročilnico. S tem so pripomogle, da bo naše glasilo prodrlo v čim širši krog prosvetnih delavcev.

Prepričani smo, da pedagoški, socialni, zdravstveni in drugi delavci na rednih osnovnih šolah ne boste ostali samo naročniki na naše glasilo, ampak da boste postali tudi naši sodelavci, saj se dnevno pojavlja pred vami vrsta vprašanj učenčevih intelektualnih slabosti, osebnostnih odklonov in težav pri učenju, ki izvirajo iz njihove večje ali manjše duševne prizadetosti. Zbornik pa je pri nas edino glasilo, ki obravnava izključno ta vprašanja. Z vašo pomočjo in sodelovanjem boste pripomogli, da bo vsebina Zbornika še kvalitetnejša in še bolj vsestranska.

Nekatere centralne šole so samoiniciativno naročile Zbornik tudi za svoje podružnične šole, kar je še posebno razveseljivo.

Da bi se v prihodnje izognili nevšečnostim pri obračunavanju, bo naše računovodstvo napravilo račun za posamezne podružnične šole, vse skupaj pa poslalo centralni šoli. Prosimo pa, da uprave šol napišejo na hrbtni strani poštne oziroma bančne položnice »za Zbornik 1972« in številko našega računa.

Redakcija in uprava Zbornika

Opravičujemo se vsem tistim naročnikom, ki so naročili knjižico Dr. Marije EGG? »MOJ OTROK JE DRUGAČEN« — pa je niso prejeli. Povpraševanje po njej je bilo veliko, pa nam je zaloga kmalu pošla.

Imamo pa na zalogi še starejše letnike »ZBORNIKA«, nadalje »GRADIVO« s posvetovanja o duševno nezadostno razvitih osebah v Sloveniji, Pearl S. BUCK: »MOJA PUNČKA NE BO NIKOLI ODRASLA« in Marije KOMAN: »DUŠEVNO NERAZVIT OTROK DOMA IN V ŠOLI«.

Naši poročevalci poročajo

OBČNI ZBOR SKUPNOSTI POSEBNIH ŠOL IN ZAVODOV SRS V LJUBLJANI

V 2. številki Zbornika smo kratko poročali o ciljih in nalogah skupnosti posebnih šol in zavodov SRS, ki ima svoj sedež v Ljubljani (v zavodu za slepo in slabovidno mladino, Langusova 16). 13. novembra 1971 je imela Skupnost občni zbor, ki se ga je od 67 članov udeležilo 57, delegatov posebnih šol in zavodov za usposabljanje ter vzgojnih posvetovalnic, ki so vključene v to organizacijo. Občnega zbora so se udeležili v lepem številu tudi mnogi gostje in zastopniki drugih organizacij, da je bila slavnostna dvorana zavoda za slepo in slabovidno mladino povsem zasedena.

Poročilo o delu skupnosti je prebral predsednik prof. Tone Kebe, ki je uvodoma prikazal razloge za ustanovitev skupnosti in okoliščine, v katerih je skupnost nastajala. Ustanovili so jo 4. junija 1966 na iniciativo društva defektologov Slovenije, delovni program pa so sprejeli na izrednem občnem zboru 17. decembra 1966. Takrat je pristopilo v članstvo 31 šol in zavodov. Od takrat je skupnost reševala mnoga vprašanja organiziranja posebnega šolstva na Slovenskem in uspešno sodelovala pri oblikovanju zakona o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Pri odgovornih organih v republiškem merilu je posredovala svoje predloge v zvezi z ureditvijo finančnih potreb posebnega šolstva, osebnih prejemkov za učitelje in tehnično osebje, zagovarjala potrebe posebnega šolstva za dvig kvalitete dela z izboljševanjem materialnega stanja posebnega šolstva, opozarjala pa tudi na formiranje dobrih strokovnjakov za težko delo v naših zavodih za usposabljanje. Poleg analiz in nalog v zvezi s problemi posebnega šolstva in usposabljanja telesno in duševno prizadetih otrok in mladostnikov je naša skupnost uspešno sodelovala tudi z mnogimi organizacijami, ki delajo na področju usposabljanja teh otrok, zadnje leto pa je sodelovala tudi pri pripravi samoupravnega sporazuma o dohodkih in osebnih dohodkih v posebnem šolstvu. Zdaj izdeluje analizo oskrbnega dne v naših vzgojnih zavodih.

Po poročilih predsednika in nadzornega odbora je sledila razprava o mnogih vprašanjih dosedanjega in nadaljnjega dela skupnosti. Pogovorili so se tudi o načrtu dela, v katerem je na prvem mestu izdelava osnutka letnega delovnega načrta, analiza materialnega stanja z vidika zaključnih računov, pedagoške ure, osebnih dohodkov strokovnih in drugih delavcev v zavodih za usposabljanje, študij meril za delitev dohodka dejavnosti ambulantnih oblik usposabljanja, kakor so npr. logopedski ambulatorij, individualni slušni trening, vzgojno svetovanje ipd. Skupnost si je postavila posebno nalogo še za aktivnejše sodelovanje z vsemi tistimi organizacijami, ki po svojih nalogah kakorkoli prispevajo k usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Posebno pozornost bo skupnost posvetila zakonodaji, ki obravnava problematiko usposabljanja; razmišljajo tudi o poglobljenejši skrbi za organiziranje aktivov, npr. formiranje aktivov ravnateljev, psihologov in socialnih delavcev, ki delajo v posebnem šolstvu. Posebna skrb pa naj bi veljala organizaciji sekcije za vzgojne posvetovalnice ter aktivu računovodij naših zavodov, katerih pravilno delo je za uspešnost razvoja našega šolstva še posebne važnosti. Kot uvod v praktično zaživetje novega samoupravnega sporazuma o delitvi dohodkov in osebnih dohodkov v posebnem šolstvu, ki ga je podpisalo 53 naših članov, bodo podpisniki sporazuma prejeli osnutek pravilnika o delitvi osebnih dohodkov v svoji delovni organizaciji.

Po izvolitvi novega predsedstva, ki šteje v smislu prečiščenega statuta 15 članov, ter novega nadzornega odbora, je bil občni zbor, ki je trajal skoraj 5 ur, zaključen.

Albin Podjavoršek

DOBILI SMO ZBIRKO SLIK

V začetku šolskega leta, točneje od 10. septembra do 24. septembra 1971, je v galeriji Krško razstavljala akademska slikarka Nada Lukežičeva.

Bila je to zelo lepa razstava grafik s cvetličnimi motivi.

Tovariš Branko Rudolf je o barvnih grafikah Nade Lukežič napisal: »Ljubke in prikupne, kakršne so mnoge teh podob, so na videz tudi v pomenu lahko dostopne, dopadljive, približno takšne, kakor so mnoge nekdanje podobe ‚slikaric cvetja', katerih prizadevanje se je rade volje omejilo na podajanje očarljivosti rastlin, skupaj z rahlo zbujenimi čustvi ob njih.«

Zelo veselo pa smo bili presenečeni, ko smo izvedeli, da slikarka vse slike poklanja posebnim oddelkom osnovne šole Jurij Dalmatin.

V septembru smo se preselili v stavbo osnovne šole, ki je sedaj v novi stavbi. Tu imamo prostorne razrede, ki pa so kot vsa šola potrebni temeljite adaptacije. Vzporedno s pripravami na osamosvojitev šole potekajo tudi priprave za adaptacijo.

POSEBNA ŠOLA V KOČEVJU SEZNANJA STARŠE Z VPRAŠANJI ŠOLE IN NJIHOVIH OTROK

USPEL RODITELJSKI SESTANEK

Novembra lani so se zbrali starši učencev posebne osnovne šole v Kočevju na roditeljski sestanek. Polnoštevilna udeležba (z majhnimi izjemami so bili prisotni vsi starši) je pokazala, kako se starši zanimajo za vprašanja, uspehe in neuspehe svojih otrok. Pozornost in zanimanje, s katerim so sledili obširnemu in izčrpnemu poročilu ravnateljice šole. pa hkrati pove, da jim ni vseeno, kako družba zagotavlja uspešno usposobljanje prizadete mladine.

Iz poročila ravnateljice je razvidno:

Šolo obiskuje 93 učencev. Medtem ko so bili vključeni do nedavna v posebno šolo le otroci iz mesta in bližnje okolice, ki imajo možnost prevoza z avtobusom, so ostajali zunaj ustrezne obravnave in usposabljanja šoloobvezni otroci iz oddaljenejših vasi, ker nimajo prevoznih sredstev. Z letošnjim šolskim letom so začeli reševati tudi to vprašanje in sicer na ta način, da so jim našli mesto v domu D. Remiha. Ta dom je sicer namenjen vajencem in je zavoljo tega prišlo do nevšečnih situacij, ker skupino prizadetih v tem domu, med katerimi so tudi učenci prvih razredov, ni vodil ustrezni vzgojitelj.

Z uvedbo varstva za vozače so rešili mnoga učnovzgojna vprašanja, odprto pa je ostalo še vprašanje kosila. Učenci dobivajo brezplačno malico, prav tako dobiva kosilo 30 učencev, to je tretjina učencev. Kosilo plačuje le pet staršev, za vse druge krije stroške svet za varstvo otrok pri TIS, ki sploh kaže zelo veliko razumevanje za naše otroke. Nekateri starejši hodijo h kosilu, videti je, da se nekako sramujejo. O tem naj svoje mnenje in predloge povedo starši.

Prizadevajo si, da bi razširili varstvene oblike. Sedaj deluje le en oddelek za podaljšano bivanje, v katerem je 15 učencev od 1. do 4. razreda, kar zelo otežkoča uspešno delo. Zato sta potrebna še dva oddelka, za katera pa ni prostora, čeprav so sredstva na razpolago. Odprto je tudi vprašanje sobotnega varstva. Pri tem gre za tiste učence, ki nimajo varstva doma (zaposlenost staršev, socialne razmere itd.) in so prepuščeni cesti. Ker pa je bilo prijavljenih premalo učencev za to varstvo, so z njim prenehali. Tudi o tem naj starši povejo svoje mnenje.

Kadrovsko vprašanje je na šoli zadovoljivo rešeno. V kratkem bo nastopila delovno mesto socialna delavka, ki bo starše in učence obiskovala tudi na domu in z njimi reševala sporna vprašanja. Nujno je potreben samo še psiholog. Mesto zanj je sicer razpisano, ni pa prijav, ker primanjkuje tovrstnih strokovnjakov.

Z ozirom na pomembnost treniranja praktičnih veščin za naše učence so za prvo silo opremili prostore za mizarsko, kovinarsko, šiviljsko, gospodinjsko in vrtnarsko dejavnost, kar je v veliki meri omogočil RO društva za pomoč d. n. r. o. Slovenije s finančnimi prispevki. Pereče je ostalo vprašanje prostorov za telesno vzgojo in igro, kar mislijo začasno rešiti z ureditvijo športnega telovadišča.

Komisija za poklicno usmerjanje na šoli je organizirana skupinsko in uspešno opravlja nalogo usmerjanja in zaposlovanja učencev po končanem obveznem šolanju in sicer po končani delovni praksi v gospodarskih organizacijah. Od 21 lanskih absolventov se jih je 10 zaposlilo po opravljeni delovni praksi, 8 se jih je pa vpisalo v oddelek za poklicno usposabljanje pri poklicnih šolah dealvske univerze in le trije so ostali doma.

Na šoli uspešno delujejo pionirska in mladinska organizacija, mladinski krožek RK, športno društvo, krožek za varstvo živali ter lutkovni krožek. Učiteljski kolektiv želi, da s strani staršev ne bi bilo ovir pri aktivnem delovanju učencev v teh organizacijah in krožkih.

Šolska stavba je stara že 44 let in je bila grajena za tovarno perila. Razumljivo je, da ni ustrezna za šolske namene. Izdelan je že idejni načrt za novo stavbo, gradnjo pa je zavrla gospodarska reforma. Zato je izdelan načrt za preureditev in razširitev sedanje stavbe, ker je neogibno potrebno tudi zaradi tega, ker avtobusi vozijo v okoliške kraje samo v dopoldanskem času in je potreben enoizmenični pouk.

Ker je bil to prvi skupni sestanek staršev z učiteljskim kolektivom, so bili starši v začetku nekoliko zadržani. Pereče vprašanje dijaškega doma je sprožilo razpravljanje o nakazanih vprašanjih, ki je oživelo še po predavanju predstavnika RO društva iz Ljubljane M. Menceja o stanju in skrbi za duševno prizadeto mladino pri nas in vlogi društev za pomoč duševno nezadostno razvitim.

Učnovzgojnemu kolektivu na šoli je bilo dano vse priznanje za njegovo prizadevno, samoinicativno in uspešno delo.

M. M.

Ko bo vse urejeno, bodo slike, ki nam jih je poklonila akademska slikarka Nada Lukežič, zelo lep okras, obenem pa bodo tudi veliko pripomogle k estetski vzgoji naših učencev.

Lucija Jankovič

TUDI V IDRIJI SO USTANOVILI SVOJE DRUŠTVO

Občni zbor novoustanovljenega društva je bil 23. februarja 1972. Uvodno besedo je imela ravnateljica posebne osnovne šole **Dobromila Kosič,** ki je med drugim povedala naslednje:

V matični knjigi POŠ je vpisanih 135 učencev. Kako živo imam pred očmi vsakega od njih! Srečali smo se, spoznali, vzljubili, skupaj prehajali preko težav in prepletali naša življenja. 70 jih je že odšlo od nas. Za popotnico so odnesli najboljše, kar smo jim lahko dali, in največ, kolikor so lahko sprejeli. Sedaj so delavci v verigi delovnih ljudi, matere v toku človeštva, ljudje v vsakdanjem krogu naporov, uspehov in padcev.

Morda mi je najdražji spomin na nekega dečka, ki je prišel med prvo generacijo učencev. To je bilo v šolskem letu 1955/56. Takrat je občina Idrija ustanovila Pomožno šolo. Četrtič je že ponavljal prvi razred, ko je postal moj učenec in premagal abecedo. Branje je postalo njegov konjiček. Zbiral, kupoval in kopičil je časopise in revije, da jih je bilo v njegovi podstrešnici cele gore. Spoštovali smo to njegovo strast. Na izletih smo potrpežljivo počakali, da si je ogledal izložbe knjigarn. Zanima me, kaj zdaj bere? Ampak enako rada bi poslušala, kakšna mamica je Metka in ali se Janku še vedno oči tako »iskrijo« od smeha. Morda bomo sedaj, ko nam boste pomagali vi, lahko prisluhnili našim prejšnjim učencem.

Mnogo jih je, ki nam napišejo razglednico ali pismo (bolj potiho moram povedati, da še vedno pogledam, kakšni sta pisava in oblika in celo, koliko je napak). Včasih nas pridejo tudi obiskat. Doma so iz številnih vasi idrijske občine in celo zunaj njenih meja.

V šolskem letu 1962/63 je postala šola pomembna za celotno področje idrijske občine. Tedaj smo se preselili. Iz ene učilnice v osnovni šoli v prostore Dijaškega doma. Delovati je pričela tudi Komisija za kategorizacijo in evidenco. Usmerila je k nam otroke, ki bi v osnovni šoli ostajali v ozadju in ob neuspehih trpeli zaradi vedenjskih in čustvenih motenj. Matere so pripeljale otroke. Strah pred neznanim je v njih prevladal vse razumske odločitve.

Kako poln trpljenja je bil 5. september 1962! Jokali so starši, jokali so otroci in mi smo skozi zatajevane solze trudoma bodrili in prepričevali starše, da bodo pozneje zadovoljni z razvojem svojih otrok. Res so bili. S tem pa so pomagali mnogim, ki so morali pozneje prehoditi isto pot, a že dosti laže.

Iz leta v leto je šola postajala večoddelčna, poslavljala se je od enih in sprejemala več in več novih učencev. Organizem šole je rastel, raztegoval se je pod okriljem vedno enako velike strehe in začelo je neprijetno pihati od vseh strani. Premalo prostora je. Daleč od normativov smo — od potrebnega števima m³, luxov in stopinj.

Šola je sedaj sedemoddelčna z vsemi osmimi razredi in enim oddelkom podaljšanega bivanja. V delovni skupnosti šole nas je deset. Kot honorarni sodelavec se nam je priključil še tovariš učitelj tehničnega pouka.

Zaupanih nam je 65 učencev. Zanje bi hoteli lepše in boljše učilnice, telovadnico, prijetne dnevne prostore in spalnice. Skupaj z dijaškim domom želimo, da bi se otroci dobro počutili, da bi bili zdravi in veseli.

Morda bo že naslednje leto bolje. Z napori občine in TIS, s pomočjo republiške skupnosti otroškega varstva in z vašim deležem v obliki samoprispevka bo dijaški dom postal bolj domač in topel.

OBČNI ZBOR NAŠEGA DRUŠTVA V PTUJU

Konec decembra lanskega leta je imelo društvo za pomoč DNRO v Ptuju svoj redni občni zbor.

Predsednik Adalbert Slekovec je v svojem poročilu med drugim navedel težave posebne osnovne šole v Ptuju. Šola je bila ustanovljena leta 1964. Ima 6 svojih učinic v bivšem internatu vajenske šole, ki je bil nekoč samostan. Pouk poteka ves čas v dveh izmenah. Zadnja leta pa je število učencev tako naraslo, da so morali doslej najeti že 4 učilnice v dijaškem domu. Tako razpolaga šola sedaj z 10 učilnicami, všolanih pa imajo 225 učencev. Lahko trdimo, da so vsi prostori res samo zasilni.

Poseben problem je dnevno varstvo učencev te šole, saj se vozi z avtobusi v šolo več kot 100 otrok, ki jih v času čakanja nimajo praktično kje namestiti in varovati. 53 učencev je sedaj v internatu dijaškega doma, kar je prav tako izhod v sili, saj učenci tam nimajo prave nege in pomoči pri učenju.

Gradnja novega šolskega poslopja je končno prišla v srednjeročni program razvoja šolstva občine. Začetek gradnje je predviden za leto 1973. Poznavalci prilik v občini pa so precej skeptični, češ da občina ne bo zmogla tolikih sredstev za vse predvidene investicijske gradnje. Vendar pa je le upanje, da bodo zaradi res težkih delovnih pogojev šole uspeli s skupnimi močmi izboljšati položaj prizadetim otrokom Haloz in Slovenskih goric. Pri reševanju tega problema bo imelo društvo v Ptuju v prihodnje skupno z ostalimi problemi duševne prizadetosti mnogo hvaležnega in koristnega dela.

ZAČASNO REJNIŠTVO JE USPELO

Posebna osnovna šola v Slovenski Bistrici dela od decembra 1961. leta. Vključuje duševno prizadete kategorizirane otroke iz območja občin Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice. Ker je v okviru šole tudi internat, se za vpis zanimajo tudi druge občine in sicer Radlje, Ravne, Maribor in Ptuj.

Prostori internata so v stavbi, ki je stara okrog 200 let. Stavba je bila za ta namen nefunkcionalna, zdravstveni, higienski in estetski pogoji so bili že dolgo neustrezni. Oprema dnevnih prostorov, spalnic, šivalnice, kuhinje ter ostalih prostorov je bila pomanjkljiva in dotrajana. Skupna površina vseh funkcionalnih prostorov je merila 391,45 m. V teh prostorih in pogojih je v lanskem letu živelo 59 gojencev.

Delo v takih pogojih je bilo nemogoče. Naj so si vzgojitelji in tehnično osebje še tako prizadevali, uspeha in pravilnih rezultatov ni bilo. Vzgojno delo, katerega glavni namen je habilitacija in socializacija gojencev v smislu odpravljanja psihofizičnih motenj in priprava za samostojno življenje, ni bilo uspešno.

Vse to je narekovalo potrebo po adaptaciji internata. To ni bila nova naloga naše šole, pač pa je pri tem šlo za vprašanje, o katerem je v Slovenski Bistrici tekla razprava že več let. Težave so bile skozi vsa leta velike, vendar je bilo žal vse premalo posluha in interesa za rešitev tega problema.

V jeseni 1970 je končno prišlo do sklepa, da se internat POŠ adaptira. Zagotovljena so bila potrebna sredstva.

Adaptacijska dela so se tako pričela maja 1971. leta.

Da bi pouk potekal nemoteno, je bilo potrebno razmisliti, kam preusmeriti gojence internata. S starši otrok smo se na roditeljskem sestanku dogovorili, da vključimo oddaljene gojence, kjer ni možnosti vsakodnevnega prevoza, v začasne rejniške družine, ostale pa začasno v matične družine. Stroške začasne rejnine je prevzel internat, prav tako stroške prevozov in varstva, ki je organizirano za vozače; o vsem smo predhodno obvestili plačnike — to je pristojne KZSZ oziroma skupščine občin.

Preusmeritev otrok v začasno rejništvo

Kot socialna delavka na šoli sem prevzela nalogo vključitve gojencev internata v začasne rejniške družine.

Od 59 gojencev internata jih je bilo treba vključiti v rejniške družine 30; to število se je z novim šolskim letom dvignilo na 49, kar predstavlja 67 % vseh gojencev internata z ozirom na novo kapaciteto v adaptiranih prostorih, kjer bo možno vključiti 70 gojencev.

Zavedala sem se, da je izbor družine in oddaja otroka v rejo odgovorno delo in da je od pravilne izbire rejnikov odvisna tudi uspešnost nadaljnje habilitacije.

Po individualnem delu s starši, kjer je šlo za pristanek oddaje otroka v začasno rejniško družino, sem se lotila iskanja. Vedela sem, da te naloge ne more prevzeti družina, ki bi bila pripravljena otroku nuditi le hrano in ležišče, pač pa mu mora nuditi mnogo več. Ne le, da naj ustrezajo ekonomski in stanovanjski pogoji, rejencem bo treba nuditi primerno pomoč pri učenju, jim dati primerno vzgojo in ustrezno zdravstveno varstvo. Otroka bo torej lahko prevzela taka družina, ki se bo za sprejem odločila prostovoljno s pristankom vseh družinskih članov in ki mu bo sposobna nadomestiti toplino, ljubezen in razumevanje družinskega okolja.

Kljub temu, da je Slovenska Bistrica majhno mesto in da mnogi spremljajo učence posebne šole z nerazumevanjem, mi je uspelo najti primerno število ustreznih družin.

Pred vključitvijo sem gojence poučila, kakšni naj bodo v novem okolju. Kljub temu, da so vsi gojenci internata v času praznikov in počitnic odhajali na svoje domove, je obstajala bojazen, da se bodo teže vključili v normalno socialno sredino. Življenje v internatu jih na nek način vendarle izolira od drugih ljudi in otrok — gre torej za pomanjkanje socialnih kontaktov, kar je lahko vzrok nerazumevanja in predsodkov nasproti njim.

Ko je bila vključitev opravljena, je sledila zadnja faza dela — spremljanje rejencev v družinah, vzpostavljanje kontakta med rejniško družino, šolo in starši.

Večina rejencev se je lepo vživela v novo sredino. Družine so jih lepo sprejeme ter jih obravnavale kot enakovredne družinske člane. Rejnice izkoristijo prosti čas za nudenje pomoči pri domačih nalogah, jih vzpodbujajo k učenju ter jih navajajo k opravljanju vsakodnevnih hišnih del. Ob domačih nalogah in učenju pa se je pojavil prvi problem. Stroge učne ure internatskega tipa ni bilo na programu, domače naloge so rejenci hoteli delati, kakor se jim je ljubilo. Veliko opozoril je bilo potrebnih, kontrol v šolskih torbicah in zvezkih ter kontaktov z razredniki in tudi to se je uredilo.

Tudi socialni kontakt s člani nove družine je v glavnem uspel.

Kaj sem opazila?

Drago je našel v rejniški družini svoj pravi dom, ki ga ni imel pri očetu in materi. V prostem času rejnici pomaga pri likanju, pomivanju posode in brisanju tal. Lepo mu je in rad bi ostal v rejniški družini. Igor je svoji bolni teti sredi noči skuhal in prinesel topel čaj v posteljo. Solzna je bila in srečna. Svojih otrok ni imela, tega fanta pa je zelo vzljubila.

Silvo, ki boleha za enurezo, gre v posteljo povit kot dojenček; bolezen se tako odpravlja.

Peter, ki je prišel iz zelo neurejenega domačega okolja z nezdravo barvo, se je pri teti zelo popravil. Pridobil je delovne navade, teta mu je priskrbela obleko in zredil se je. Rad je pri njej in ne želi domov, ker pravi, da oče preveč razgraja.

Tilčka je k teti prihajala tudi v počitnicah. Prej tiha in plaha deklica je postala socializirana in priljubljena.

Še veliko pozitivnih stvari je in tudi negativnih. Z dobrim kontaktom in s prizadevnostjo rejnic nam že sedaj uspeva reševati probleme. Skupaj, v sodelovanju s tarši in razredniki ortopedagogi, rešujemo težave in skrbimo, da poteka pouk nemoteno. Težave se pojavljajo zlasti sedaj, ko se je poslabšalo vreme, naši rejenci pa imajo pomanjkljivo in dotrajano garderobo. Vsi upamo, da bo adaptacija inter-

nata kmalu zaključena in da bo delo v urejenih pogojih potekalo še bolj uspešno in kvalitetnejše.

In kaj nam je pokazalo to rejništvo?

Mnenje domačinov o duševno prizadetih otrocih se je spremenilo. Zanimajo se zanje in nam pomagajo. Stiki z rejniki naj ostanejo tudi kasneje, ko bodo gojenci zopet v internatu. Marsikatera, sedaj le začasna rejniška družina bo lahko otroku iz neurejenih razmer nudila topel in prijeten dom.

Sestavek bi zaključila z iskreno zahvalo pedagoškega zbora POŠ Slovenska Bistrica vsem družinam in posameznikom, ki so nam pomagali in prevzeli odgovorno nalogo vzgoje duševno prizadetih otrok.

Milica Klokočovnik

OBISK IZ AVSTRIJSKE ŠTAJERSKE

Sončnega oktobrskega dne, ko se je mesec že skoraj iztekel, je mariborsko posebno osnovno šolo obiskala delegacija defektologov iz različnih krajev avstrijske Štajerske. Nekateri gostje so bili naši stari znanci, ker so bili že večkrat na naši šoli in smo jim že vrnili obisk. Med njimi je bilo nekaj mladega naraščaja in to obeh spolov, kar je posebej razveseljivo, saj se za naš poklic odloča premalo moških defektologov.

Najprej je gostom zapel pevski zbor naše šole. Petje je bilo ubrano, ritmično in melodično pravilno in zveneče. Posebno v zadnji pesmi so otroci z niansiranjem prikazali vsebino pesmi in uvedli goste v prisrčno razpoloženje, ki ni popustilo ves čas obiska. Po pozdravnem govoru in medsebojni izmenjavi daril so se zvrstile hospitacije po razredih v treh skupinah.

A skupina si je ogledala glasbeni pouk muzikoterapije. V Mariboru smo s poukom muzikoterapije pričeli pred 4 leti. Ta metoda osvaja v svetu pri habilitaciji duševno prizadetih otrok vedno važnejše mesto. Potek muzikoterapije smo avstrijskim kolegom predstavili na treh stopnjah. Na prvi stopnji so bile prikazane osnovne ritmično melodične vaje, ki so obsegale enostavne plese, uganke, igre itd. Na tej stopnji je cilj prebuditi ritmični občutek.

Na drugi stopnji sledi prehod na ritmične instrumente, na Orffejev instrumentarij. Otroci igrajo enostavne melodije ob enostavni spremljavi in to izključno samo po posluhu. Na tretji stopnji sledi delitev v nove skupine. Otroci igrajo druge instrumente (kitara, frulica, flavta), učijo se čitanja in pisanja not. Na šoli smo vključili v pouk muzikoterapije umsko nerazvite otroke z dodatnimi spremljevalnimi motnjami (legastenija, zavrt govor, prestrašene, čustveno motene, vedenjsko iztirjene otroke, eretike . . .). Doslej je ta metoda poleg veselja, ki ga je otroku nudila, prinesla tudi omilitev otrokove motnje, boljše vključevanje v družbeno življenje in v najtežjih primerih vsaj sprostitev odnosa med učiteljem in učencem oziroma njuno zbližanje.

A skupina si je nadalje ogledala tehnični pouk lesne stroke: žaganje s tračno in krožno žago — vezane plošče debeline 4 mm. Izdelki so loparji za namizni tenis. Dosežen je bil dvojni smoter. Abstraktni: usposabljanje učencev pri stroju — žaganje s krožno in tračno žago. Konkretni smoter: izdelek učila za fizkulturo.

B skupina si je ogledala pouk spoznavanja narave in družbe v III. razredu. Učna tema so bile gozdne živali, učni smoter pa spoznavanje gozdnih živali. Učna metoda: reševanje nalog na učnih lističi. Po obravnavi gozdnih živali, razgovoru, je sledilo polaganje izrezanih živali na flanelograf, kjer je bil že pripravljen gozd. Sledila je obrazložitev, kako bodo reševali učne liste, ki so vsebovali vprašanja kot npr.: kako živijo gozdne živali, kako prezimijo; napisati so morali stavek o lisici, znana imena listavcev in iglavcev ter rešiti uganko. Rezultati: okoli 90 % otrok je obvladalo snov o gozdnih živalih, okoli 60 % bolj slabo pozna imena iglastih in listnatih dreves v gozdu, kar je pokazalo, da je potrebno to snov še utrjevati.

Ta skupina si je nadalje ogledala pouk v ženski tehnični delavnici — poskusno vajo osnovnega strojnega šivanja. Abstraktni smoter je bilo utrjevanje strojnega šivanja za prikaz samostojnega obvladovanja šivalnega stroja. Konkretni smoter je bila blagovna minivadnica z različnimi šivi.

C skupina si je ogledala učno uro spoznavanja narave v 8. razredu. Učna snov je bila čutilo za vid, učni smoter pa pridobivanje nove snovi. Za učila smo uporabili grafoskop in responder. Ponavljanje po vsakem učnem koraku je bilo preverjeno z responderjem. Preverjanje z responderjem je pokazalo, da je na 16 pripravljenih vprašanj napačno odgovorilo dvoje, troje otrok. Otroci zelo radi delajo z responderjem, možno je obdržati koncentracijo vso učno uro, otrok ima veselje, ker na svoj odgovor takoj sprejme obratno informacijo.

Ta skupina si je potem ogledala tehnični pouk v kovinarski delavnici, in sicer izdelavo roštilja. Abstraktni smoter je bil utrditev posameznih delovnih tehnik — žaganje, vrtanje, rezanje pločevine, zarisovanje — konkretni smoter pa zarisovanje, vrtanje lukenj.

Avstrijski kolegi so se seznanili tudi z delom oddelka za varstvo predšolskih duševno prizadetih otrok, ki deluje v sklopu vrtca Borisa Pečeta in se je do sedaj že uspešno uveljavil. Nato so si ogledali oddelke za delovno usposabljanje težje duševno prizadetih otrok, kjer so jim bile prikazane različne stopnje in uspehi dela.

Popoldne smo imeli strokovni razgovor, ki so se ga udeležili tudi pedagoški svetovalci in vodja mariborskega centra za psihohigieno. Sledil je živahen razgovor, avstrijski kolegi so izražali živo zanimanje za naše delo in delovne uspehe naše šole. Iz njihovih pojasnjevanj pa smo povzeli, da so naši napori skupni, da imamo enake cilje in isti skupni smoter. Njihovemu prisrčnemu povabilu za ogled ustanov za duševno prizadete otroke avstrijske Štajerske se bomo gotovo odzvali.

Tanja Plemenitaš

In memoriam

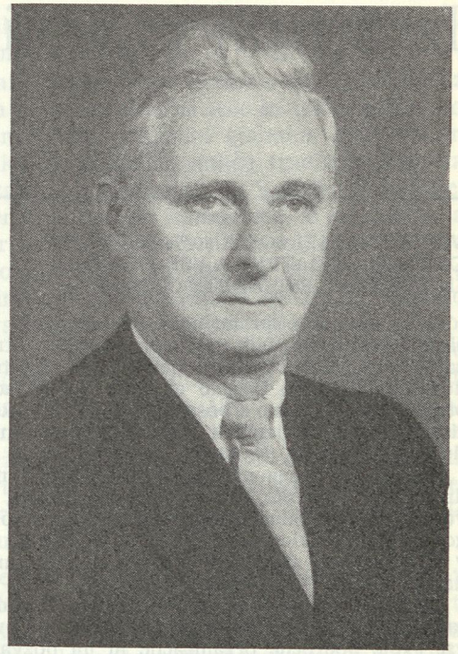

JURIJ BONAČI

Samo nekaj mesecev za tem, ko smo spremljali pokojnega predsednika Zveznega odbora društev za pomoč duševno prizadetim SFRJ dr. Zlatana Sremca na zagrebško pokopališče Mirogoj, je pretreslo žalostno poročilo, da je prenehalo biti srce predsednika republiškega odbora društev za pomoč duševno prizadetim SR Hrvatske in člana zveznega odbora. Njegova neugnana sila je klonila zakonom narave v 68. letu starosti.

Že ob prvem srečanju z njim je v slehernem zbudil izredne simpatije in hkrati spoštovanje, spoštovanje, ki izvira iz najglobljih spoznanj človeka v pravem smislu besede. In kako tudi ne! Nekdanji komandant mornarice za Hrvatsko primorje in Istro v času NOB, komandant jugoslovanskega rečnega brodovja po osvoboditvi, ustanovitelj in komandant vojne mornarice itd., ki je dosegel stopnjo kontraadmirala, je skrival pod plaščem vojnega starešine srce, ki je bilo tako čudovito uglašeno z njegovim razumom in čutom do pravice in resnice. Zato sta se tudi tako ujemala in dopolnjevala v delu s pokojnim dr. Z. Sremcem po njegovi upokojitvi 1960. leta. Prežet z resnično humano invencijo brez primesi tiste samaritanske in solzavo človeške narejenosti do duševno prizadetih je stopil na vodilna mesta društev za pomoč duševno prizadetim.

Da je bilo v Jugoslaviji med prvimi organizirano društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam v Splitu, je največja zasluga pokojnega Bonačija, saj ga je vodil vse do preselitve v Zagreb 1964. leta, kjer je prevzel predsedstvo republiškega odbora za Hrvatsko in ga vodil vse do svoje smrti. Njegove organizacijske sposobnosti so dopolnjevale delavnost, vztrajnost, točnost in objektivnost, ki so odsevale v vsem njegovem delu. Z enako gotovostjo ter samozavestjo, kot je poveljeval ladjam, ki so rezale brazde po Jadranskem morju, je odmerjal vsebino na sejah, sestankih in strokovnih tečajih. Aktiven in prisoten je bil povsod, pa naj si bo pri manifestacijah in prireditvah duševno prizadete mladine ali pa pri intervencijah v njihov prid.

Prav tako, kot so starši vedeli in videli, je mladina čutila, kar je pokazala na njegovi zadnji poti. Ko smo pustega svinčenosivega novembrskega dne spremljali njegove posmrtne ostanke, se je nudila čudovita podoba: poleg vseh vojaških časti, mornariških oficirjev, predstavnikov političnih in humanitarnih organizacij je mladina višjih razredov zagrebških posebnih šol prevzela vence, s katerimi je prekrila gomilo svojega dobrotnika.

Salve ob odprtem grobu so opozorile daljno okolico, da je legel v grob zaslužni kontraadmiral, množica prebivalstva pa je ob govorih v vsej svoji globini dojela, da je izgubila moža, ki je v zadnjem desetletju svojega življenja posvetil vse svoje sile in sposobnosti humanemu delu za prizadeto mladino.

Hvala in večna slava!

Iz drugih republik

V SR HRVATSKI SO ZA 50 % POVEČALI OTROŠKI DODATEK ZA VSE TELESNO IN DUŠEVNO PRIZADETE OTROKE

Z zakonom o spremembah zakona glede financiranja nekaterih oblik družbenega varstva otrok so za 50 % povečali otroški dodatek vsem koristnikom dodatka, ki imajo telesno ali duševno prizadetega otroka, in to skladno s posebnimi predpisi o kategorizaciji in evidenci otrok, prizadetih v telesnem in duševnem razvoju (čl. 48, tč. 3).

Na podlagi tega naj se javijo vsi starši na področju SR Hrvatske, ki imajo takega otroka, odgovorni službi socialnega varstva s potrdilom o kategorizaciji in evidenci, ne glede na to, ali je otrok v posebni šoli, zavodu ali pa doma. Povečani dodatek jim pripada od 1. julija tega leta.

Zveza društev za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam SR Hrvatske je o tem obvestila vse svoje področne organizacije in jih pozvala, da o tem informirajo vse prizadete starše.

TUDI V SR HRVATSKI SO ORGANIZIRALI KONFERENCO ZA REHABILITACIJO INVALIDNIH OSEB

Konec decembra preteklega leta je bil v Zagrebu ustanovni občni zbor Konference za rehabilitacijo invalidnih oseb SR Hrvatske. S tem je tudi Hrvatska dobila organizacijo, ki bo koordinirala in združevala zapleteno problematiko (re)habilitacije vseh vrst invalidnih oseb. Za formiranje organizacije, ki bo predstavljala invalidne osebe v raznih forumih, spremljala in preučevala njihova vprašanja ter dajala predloge, se je za začetek odločilo 12 obstoječih organizacij; za prihodnje pa so odprta vrata tudi za včlanjenje organov oblasti, služb in delovnih organizacij.

Formiranju te organizacije pripisujejo velik pomen, kar dokazuje že sama prisotnost uglednih predstavnikov SRH in Zagreba. Na občnem zboru so sprejeli statut in program dejavnosti te organizaije. izvoljen je bil izvršni odbor, v katerem je podpredsednik sekretar zveznega odbora naših društev dr. Sulejman Mašović. S tem je poudarjena posebna pomembnost republiškega društva za pomoč duševno nezadostno razvitim otrokom Hrvatske v tej organizaciji.

Dr. S. M.

ŠTUDIJSKA SKUPINA ZA OTROŠKO VARSTVO BO ZASEDALA V SPLITU Z MEDNARODNO UDELEŽBO

Od 16. do 25. aprila t. l. bo v sklopu programa OZN za Evropo študijska skupina razpravljala o izvajanju socialnega varstva pri nas. Razprave se bodo udeležili tudi predstavniki iz tujine. V imenu naše države je organizator zvezni sekretariat za delo in socialno politiko. Na dnevnem redu bodo tri teme in sicer razporeditev odgovornosti na različne službe, lokalni organi in planiranje otroškega varstva ter samoupravljanje otroškega varstva.

Poleg glavnega referata o jugoslovanskih izkušnjah bo občina Split pokazala svoje praktične izkušnje v občinskem merilu. Na sodelovanje bodo povabljeni vsi, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem. Naš zvezni odbor društev za pomoč duševno prizadetim bo referiral o nekaterih izkušnjah varstva duševno prizadetih otrok v občini. Ker je v Evropi veliko zanimanje za naš samoupravni sistem na tem področju, pričakujejo veliko udeležbo iz tujine.

V ZAGREBU SO ODPRLI RAZISKOVALNI CENTER ZA DUŠEVNO PRIZADETOST

Po daljših pripravah so v Zagrebu odprli zavod za duševno prizadetost na Hrvatskem. To je prva tovrstna ustanova v naši državi. Za začetek svoje dejavnosti bo center financiran iz projekta na temo »Nekateri dejavniki, ki vplivajo na uspešnost duševno prizadetih v industriji«. Denarna sredstva daje ZDA s tehnično pomočjo. To je hkrati prvi projekt o duševni prizadetosti v naši državi, ki je financiran na ta način. Center si je zadal zelo široke naloge — od znanstveno-raziskovalnih, izdelave programa standardov, organiziranja strokovnih posevtovanj do izdajanja publikacij in osveščanja javnosti.

Ustanovitelj tega centra je zveza društev za pomoč duševno prizadetim osebam SR Hrvatske, prvi direktor centra pa je prof. Angelina Borić.

REHABILITACIJA NA PODROČJU PSIHIATRIJE

Ob 110. obletnici obstoja in dela bolnice »Laza K. Lazarević« v Beogradu bo mednarodni simpozij o rehabilitaciji na področju psihiatrije in sicer 21. do 24. junija t. l. V petih glavnih temah bo zajeta široka problematika socialne psihiatrije od diagnostike do rehabilitacije. Ker je v tej bolnici še vedno veliko število duševno prizadetih oseb, v glavnem z nekaterimi drugimi zdravstvenimi problemi, bo za nas še posebej zanimiva obravnava pacientov s pravno-socialnega in medicinskega gledišča. Zavoljo tega je želeti, da se naši strokovnjaki udeležijo simpozija s svojimi referati, posebno še, ker bodo obravnavana odprta vprašanja bivanja in patronaže ter nadaljnje skrbi za duševno prizadete, ko so odpuščeni iz bolnice. Še posebno bo potrebno, da se udeležijo tega simpozija predstavniki specialnih zavodov za teže in težko duševno prizadete. To bo tudi najlepša priložnost, da se poiščejo in najdejo nekatere skupne rešitve na tem zapletenem socialno-zdravstvenem področju duševne prizadetosti.

Dr. S. Mašović

VOJVODINA JE DOBILA NOV POSEBNI ZAVOD ZA TEŽE IN TEŽKO DUŠEVNO PRIZADETE OTROKE IN MLADOSTNIKE

Za SR Makedonijo (zavod za rehabilitacijo otrok in mladine v Skopju ter depandanse zavoda v Demir Kapiji), ožja Srbijo (Sremčica) in SR BiH (Višegrad) je dobila tudi AP Vojvodina svoj novo zgrajeni zavod za (re)habilitacijo, usposabljanje in zaposlovanje teže in težko prizadete mladine. Zavod je začel z delom konec januarja letos.

V Vojvodini se je zadnje desetletje zelo povečala skrb za duševno prizadeto mladino, k čemer je dosti pripomogel tudi pokrajinski odbor društev za pomoč duševno prizadetim osebam, ki danes s svojimi desetimi občinskimi in medobčinskimi društvi zajema skoraj vso pokrajino. Vse do l. 1967 so imeli le dve posebni osnovni šoli (Novi Sad in Subotica) in 50 oddelkov pri rednih osnovnih šolah. Danes imajo že osem posebnih osnovnih šol in 225 posebnih oddelkov pri rednih osnovnih šolah ter pri treh centrih za usposabljanje kvalificiranih delavcev specialne oddelke za absolvente posebnih osnovnih šol.

Naše bralce smo občasno že seznanjali z delom treh zavodov za teže in težko prizadeto mladino v tej pokrajini (Jabuka, Krušedol in Vrdnik), ki imajo že daljšo tradicijo. Ker sta bila zavoda v Krušedolu in Vrdniku v zelo neprimernih zgradbah (samostana, ki sta zaščitena kulturna spomenika in jih zavoljo tega ni bilo možno preurejati za potrebe obravnavanja te mladine), sta pokrajinska skupščina in socialno zdravstveni zbor 1963. leta sklenila, da za potrebe Vojvodine zgradijo centralno sodobno ustanovo za (re)habilitacijo te mladine. Z gradnjo so začeli oktobra 1969. Je paviljonskega tipa in ima: paviljon za teže prizadete, paviljon za težko prizadete, paviljon za delavnice za delovno usposabljanje in učilnice, paviljon delavnic pod posebnimi pogoji, upravno poslopje in druge pritikline.

Delovno usposabljanje izvajajo v polivalentnih delavnicah, učilnicah in na ekonomiji (vrtnarstvo, živinoreja in podobno). Habilitacijo, korekcijo, kineziterapijo, korektivno in zabavno

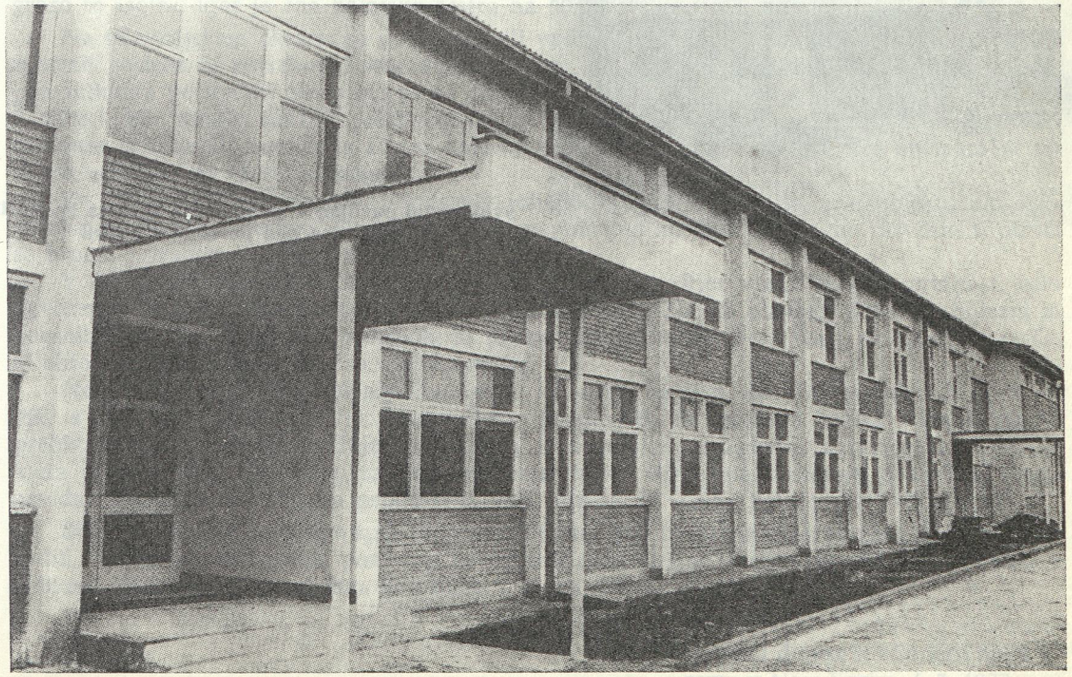

Del paviljonskega sistema v Futogu pri Novem Sadu

rekreativno gimnastiko bodo opravljali v telovadnici, v bazenu za hidroterapijo, na športnih terenih in v diagnostičnem centru. V diagnostičnem centru bo poskrbljeno za pediatrijsko, nevropsihiatrijsko in defektološko obravnavo.

V zavodu je prostora za 434 prizadetih oseb (mladine), in sicer: 240 za teže prizadete, 150 za težko prizadete, 32 za nepokretne in 12 mest za izolacijo.

Zavoljo neposredne bližine Novega Sada ima zavod tudi to prednost, da bo lahko tesno in neposredno sodeloval z upravnimi organi, službami in društvi, ki se na kakršen koli način ukvarjajo z varstvom in obravnavo duševno prizadete mladine. Mimo tega pa bodo v zavodu dani dobri pogoji za razvoj raziskovalne dejavnosti, kakor tudi znanstveno strokovno delo.

Ob otvoritvi zavoda so pokrajinski odbor zveze društev za pomoč d. n. r. o., pokrajinski odbor združenja defektologov in občinski odbor združenja defektologov Novi Sad organizirali dvodnevno posvetovanje o zaščiti in habilitaciji teže in težko duševno prizadete mladine, na katerem je bilo to vprašanje vsestransko osvetljeno.

M. M-j.

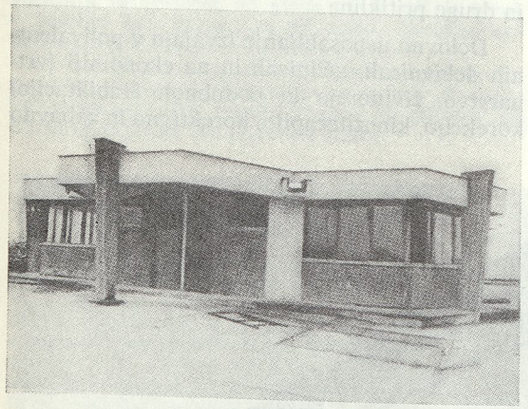

Svojevrstni paviljon v sklopu tega sistema bo služil za delavnice pod posebnimi pogoji

Kaj je novega na tujem?

Strahotne slike na televizijskem zaslonu

DACHAU V SRCU AMERIKE

Ameriška televizija je prikazala strahote državnega inštituta za prizadete otroke v New Yorku. Desetine in desetine duševno prizadetih otrok, degradiranih na najnižjo stopnjo. Ena bolniška sestra na vsakih 50 duševno prizadetih otrok.

Dolga, umazana soba, polna golih, zapuščenih teles na tleh. Na desetine in desetine brezupno jokajočih otrok, mučenih v grobih prisilnih jopičih, ponižanih na najnižjo stopnjo. Te slike je ameriška televizija posnela v enem izmed največjih inštitutov na svetu, v »državni šoli« v Willowbrooku. Nismo v Dachauu, smo v eni izmed četrti visokociviliziranega New Yorka.

To »šolo« obiskuje 50.300 pacientov, med katerimi je mnogo otrok. Televizijska oddaja je prikazala milijonom Amerikancem tragedijo teh zapuščenih bitij. »To je koncentracijsko taborišče,« je rekel televizijski napovedovalec, »to je kraj za gobavce moderne dobe. Tu smrdi po umazaniji, tu je trpljenje, smrt.« Vsaka beseda je bila odveč: zidovi z razpraskanim ometom, gola telesa otrok, kriki, zanemarjenost — vse to je govorilo dovolj jasno in glasno. V času »relaxa« in večerje so meščani, s svojo mirno vestjo lahko 30 minut spremljali vso grozo te »šole«, kjer je ena bolniška sestra na 50 otrok, gnusnih, na tleh ležečih bitij.

Na televizijskem ekranu so pokazali tudi večerjo otrok iz Willowbrooka. Mali, duševno zaostali pacient bi potreboval vsaj dvajset minut, da bi lahko pospravil obrok hrane; zaradi pomanjkanja personala pa so mu za to odmerjene le pičle tri minute. Zaradi te zločinske naglice je bilo mnogo smrtnih primerov. Otroci morajo skoraj neužitno hrano dobesedno metati vase (z žlico ali z rokami). Hrana zaide v sapnik in otrok se zaduši, ker običajno ni nikogar v bližini, da bi mu pomagal.

Ko otroci ne jedo, ležijo na umazanih ležiščih. Tu ni ene igrače, ene obleke, niti najmanjše zdravstvene pomoči. 50 izmed njih je popolnoma normalno duševno razvitih; ti otroci so hromi, prizadeti od paralize.

V Združenih državah je mnogo lepih otroških vrtcev, kjer vlada čistoča, pridnost, celo ljubezen. Predvsem Kalifornija prednjači v zdravljenju mišičnih obolenj, duševnih bolezni in telesnih invalidov. Toda Willowbrook, ki je sramota za mesto New York, je zgovorna priča, ki obtožuje družbo in maje vero v njene odlike.

New York s svojim prelepim županom, ki stremi za tem, da bi postal prelep predsednik, s svojim kultom zdravja, sposobnosti, popolnosti, ne prenese teatra »nenormalnih« prebivalcev. To mesto obožuje in podpira lepe otroke, inteligentne zamorce, uspešna dekleta iz Portorike. Za druge, za prizadete nesrečnike, sirote, pa obstajajo pozabljeni kraji, nevidna skladišča družbenega protislovja, geti, »slums« in »šole«, kakršna je Willowbrook.

Sijaj parka Avenue stane tudi to ceno sramote. Bilo bi dovolj prostodušno, če bi se temu čudili. To je pravilo vsake poslovne in organizirane družbe. Willowbrooškemu škandalu v velikem stilu odgovarja majhna delavnica v Italiji, Diletta Pagliuca.

Posebni dopisnik »Coriere della sera« v New Yorku, 4. 2. 1972,
Giuliano Zincone

SKRB ZA DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITE OSEBE NA ŠVEDSKEM

Dr. Kos-Mikuš Anica

Švedska je država, ki danes nedvomno zavzema vodilno mesto glede organizacije in strokovne ravni služb za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam (DNRO). Na Švedskem v laičnih in strokovnih krogih kroži rek, da je za DNRO bolje preskrbljeno kot za umsko normalno razvite osebe. Tujci prihajajo, gledajo in občudujejo administrativno in strokovno organizacijo služb in ustanov za DNRO. Visok ekonomski standard države in celotna socialno-zdravstvena politika omogočata vlaganje velikih denarnih sredstev v organizacijo služb in ustanov, namenjenih za pomoč duševno prizadetim osebam. Kopiranje švedskih oblik pomoči DNRO je za večino držav, v katerih so za ta namen razpoložljiva sredstva znatno manjša, nemogoče. Vsekakor pa je poučno in koristno spoznati modele in izkušnje države, ki je pristopila k reševanju problemov DNRO izrazito usmerjeno in sistematično ter skorajda brez finančnih omejitev.

Septembra 1971 sem se v okviru študijskega potovanja na Švedskem imela priložnost seznaniti z organizacijo skrbi za DNRO in si ogledati večje število ustanov, v katerih DNRO živijo, delajo, se učijo in zdravijo. Ko premišljujem o tem, kako bi pričela pisati svoje poročilo, se mi najprej vsiljujejo vtisi, ki so bili najbolj vznemirljivi:

Malmö — Zavod za težje duševno prizadete otroke, grajen po paviljonskem modelu. Paviljoni imajo dva trakta, v vsakem traktu živi na površini 140 m² 8 otrok. Vsak otrok ima svojo sobo, od katerih je vsaka opremljena s tapisomom in pohištvom v drugi pastelni barvi. Ko si ogledujemo to in druge sorodne ustanove, se ukvarjamo z zelo banalnim vprašanjem, kako je možno čistiti vse te rumene, oranžne, svetlomodre in rožnate tapisome po hodnikih in sobah tako, da ni na tleh niti enega madeža. Tudi otroci so že kar nenaravno čisti. Velike sanitarije z različnimi higienskimi napravami in pripomočki so najbolj obiskovan prostor v paviljonu.

Folke Bernardotte Home pri Uppsali — zavod, v katerem se zdravijo predvsem duševno prizadeti otroci s prizadetim lokomotornim aparatom v starosti od 9. meseca do 20. leta. Na ogromnih površinah hodnikov, prostorov za okupacijsko terapijo in fizioterapijo, prostorov za razvedrilo, spalnic in drugih prostorov živi in se rehabilitira 40 internih pacientov. Otroci prihajajo v zavod predvem zaradi diagnostične obravnave. Po zaključeni diagnostični obravnavi za vsakega otroka posebej izdelajo rehabilitacijski načrt. Pri nekaterih otrocih izvajajo ta načrt starši sami doma in se otrok vrača vsakih nekaj mesecev ponovno v zavod na kontrolo oz. po nova navodila glede rehabilitacije. Pri manjšem številu otrok pa poteka celotna rehabilitacija v zavodu. V času diagnostične hospitalizacije z majhnimi otroki lahko za majhen denar, ali če je potrebno tudi brezplačno, živijo v zavodu starši. Pri večjih otrocih je zaželeno, da starši ostanejo nekaj dni po prihodu otroka v zavod z otrokom, dokler se otrok ne navadi na novo okolje. Pred odhodom domov prav tako preživijo starši z otrokom nekaj dni v zavodu zato, da se priučijo fizioterapevtskih in ortopedagoških prijemov, ki so del rehabilitacijskega programa. V oddelek za dnevno bivanje prihaja še 40 eksternih pacientov. Ti se vozijo vsak dan s posebnim avtobusom. Če je otrokov dom zelo oddaljen, otroka vsak dan pripelje v zavod taksi. Avtobus, ki vozi otroke, ima sedeže posebej prilagojene okvari posameznega otroka. V zavodu ima vsak otrok svoj voziček ali drug ortopedski pripomoček, ki je prirejen posebej zanj.

Pa zopet Malmö z **varstvenimi ustanovami za predšolske otroke** z upočasnjenim ali odklonjenim duševnim razvojem. Takih specializiranih vrtcev je v mestu večje število, otroci se grupirajo glede na svojo osnovno motnjo, npr. otroci z govornimi motnjami idr. Tudi te otroke pripelje v vrtec posebni avtobus. Če je otrokov dom predaleč, bo otrok spet dnevno prihajal v posebni vrtec s taksijem. Posebne vrtce najraje naselijo v starih vilah z vrtovi; pravijo, da je bolj domače kot v novih stavbah. S tremi otroki se ukvarja en vzgojitelj.

Še vedno Malmö — stanovanje v bloku, 70 m², za 4 lažje duševno prizadete mlajše žene. Tri žene odhajajo dnevno na delo v zaščitne delavnice, četrta gospodinji. Vsako jutro jim pripeljejo na dom pol pripravljeno hrano. Zanje skrbi gospodinja oz. skrbnica, ki pride vsak dan za nekaj ur v stanovanje in pomaga z nasveti in pri opravljanju bolj zapletenih gospodinjskih del. Ena glavnih dolžnosti skrbnice je, da ženam vsako jutro razdeli kontracepcijske tablete. Socialna delavka lokalne skupnosti, kjer je stanovanje, prav tako redno obiskuje stanovalke. Skrbi za njihove socialne kontakte, razvedrilo in uporabo prostega časa. V sosednem bloku je enako stanovanje, v katerem živijo štirje lažje duševno prizadeti moški. Družijo se z ženami iz sosednjega stanovanja. Ob sobotah hodijo na posebne zabave za DNRO. Iz zaslužka za svoje delo varčujejo za poletne počitnice. Zadnji dve leti so statnovalci obeh sanovanj skupno preživeli dopust v Španiji v spremstvu socialne delavke, ki zanje skrbi. S sostanovalci v bloku se dobro razumejo, v dveh letih še ni bilo nobenih problemov ali konfliktov.

V eni izmed vrstnih hišic naselja v Malmöju živi rejniška družina, ki ima v oskrbi šest otrok, učencev posebne šole. Vsak otrok ima svojo spalnico. Poleg skupnih prostorov ima hiša še velik atrij in od stanovanja ločen prostor za različna ročna in tehnična dela oz. za konjičke posameznega otroka. Ob koncu tedna odhajajo otroci bodisi k svojim pravim staršem, če pa to ni možno, preživijo konec tedna na deželi v lesenih hišah ob jezerih. Ker skušajo biti Švedi kar se da demokratični, so pred naselitvijo rejniške družine v soseski prosili sosede za pristanek. Nekateri so imeli pomisleke glede novih stanovalcev, toda tudi tu se je pozneje izkazalo, da se je nova družina brez večjih težav vključila v življenje soseske.

Prevladujoči vtis je, da je vse urejeno, organizirano, za vsakega je poskrbljeno, vse je bogato opremljeno, čisto, moderno, funkcionalno ... Toda po nekaj dneh prične človek v prostranosti stavb, moderni opremi, pastelnih barvah, tapisomih in skoraj sterilni čistoči bivališč in otrok pogrešali več

domačnosti, ki je neločljivo povezana s hrupom otroških glasov in glasov vzgojiteljev, pa tudi z umazanijo in neprijetnimi vonjavami ... Toda celotno vzdušje, ki ga doživljam kot nekoliko hladno in brezosebno, ni značilno za ustanove, namenjene DNRO. Je odraz švedske mentalitete, splošne zadržanosti, manjšega števila in manjše intenzitete emoncionalnih interakcij v medsebojnih odnosih. Sprašujem se, v kolikšni meri ta vsestranska in zanesljiva socialna, medicinska in pedagoška skrb za DNRO in še posebej za duševno prizadete otroke nudi občutek varnosti oz. nadomešča občutek varnosti, ki se poraja iz bolj intenzivnih čustveno ugodnih kontaktov s sočlovekom.

Sicer pa tudi oni mene sprašujejo: Mar ni čudno, da jugoslovanske matere, ki živijo na Švedskem, nerade oddajo svoje duševno prizadete otroke v internatsko oskrbo, čeprav imajo majhna stanovanja. V pojasnilo: To, kar imenujejo na Švedskem majhno stanovanje, je prav gotovo še vedno nad stanovanjskim standardom, v katerem so delovni emigranti živeli doma! In še to — vselej znova sem bila začudena nad tem, kako hitro pridejo Švedi do ugotovitve, da je koristno ločiti otroka od matere zaradi ekonomskih, stanovanjskih, zdravstvenih, vzgojnih ali drugih vzrokov.

Glavno vodilo pri načrtovanju pomoči za DNRO, tako za otroke kot za odrasle osebe, je načelo normalizacije. Osrednji cilj, h kateremu težijo vsa organizacijska in strokovna prizadevanja, je, da bi se DNRO v svojem načinu življenja, v svojih socialnih odnosih, na področju dela in interesov, čim bolj približale normalnim vzorcem vedenja in odzivanja. DNRO naj se v največji možni meri vključujejo v delovne in socialne odnose normalnega življenja. Princip normalizacije ne zanika prilagoditvenih težav ali ovir, ki jih imajo DNRO. Te težave in ovire je treba oceniti realistično, jih skušati z posebnimi oblikami socialnega in spoznavnega učenja omiliti ali odpraviti oziroma kompenzirati prizadeta področja duševnega življenja in fizičnih sposobnosti z razvijanjem tistih telesnih in duševnih sposobnosti, ki so manj ali pa sploh niso okrnjene. V idejnih konceptih skrbi za DNRO zavzema pomembno mesto mnenje, da nimajo le družba in neprizadeti posamezniki pravic in obveznosti do DNRO, temveč imajo tudi DNRO svoje pravice in obveznosti v odnosu do drugih ljudi in do družbe. Posebna administrativna telesa zagotavljajo DNRO vso potrebno strokovno in materialno pomoč. V zadnjih letih so uspeli Švedi smotrno integrirati in koordinirati različne tehnične, strokovne in organizacijske možnosti oziroma službe, tako da skrb za DNRO ni več razdrobljena, temveč celostna.

Švedi si dokaj uspešno prizadevajo, da bi duševno prizadeti pričeli prejemati različne oblike socialne, zdravstvene in specialno pedagoške pomoči kar se da zgodaj. Pri odraslih pa naj bi družba nudila tako pomoč na čim bolj diskreten in nedramatičen način. Da bi dosegli harmoničen in socialno prilagojen osebnostni razvoj, skušajo ustvariti v razvojnih letih kolikor mogoče ugodno čustveno vzdušje in nuditi otroku in odrasli osebi čim več možnosti socialnega učenja.

Nekaj načelnih izhodišč

Če naštejemo le nekaj praktičnih načel, ki so prisotna pri skrbi in varstvu DNRO, vidimo, katere stvari se zdijo Švedom predvsem pomembne: DNRO naj živijo kar se da normalno življenje, duševno prizadeta oseba naj ima svojo sobo, pri dnevnih obrokih in drugih skupinskih aktivnostih naj se večkrat dnevno srečuje s člani skupine, v kateri živi. Ima naj normalni dnevni ritem. Delo naj bo prostorsko ločeno od stanovanja. Sama naj izbere način za preživljanje prostega časa. Razvedrilo mora biti individualno programirano in prilagojeno letnemu času. Življenjsko okolje mora biti prilagojeno starosti posameznika. Mlade osebe morajo imeti priložnost seznaniti se in poskušati se v aktivnostih in oblikah življenja odraslih; s tem se jim olajša oziroma omogoči vstop v svet odraslih in osamosvojitev od staršev. DNRO mora živeti v biseksualnem svetu.

Za institucionalne oblike življenja DNRO veljajo ista načela. Posebej pa je treba pri ustanavljanju zavodov biti pozoren na to, da stanovanjski in sanitarni standardi omogočajo čimbolj individualno življenje, da je lokacija zavoda v okviru naselja. Institucija ne sme biti prevelika — zavzema lahko toliko prostora, da jo naselje ali lokalna skupnost lahko asimilira. Socialni kontakti ustanove se morajo razvijati v obeh smereh; pomembno je, da se življenje v ustanovah organizira v majhnih skupinah. Osebe, ki živijo v zavodu, morajo imeti možnost spremeniti bivališče ob koncu tedna, v počitnicah in praznikih. Poklicno usmerjanje in delo mora biti usklajeno z željami in prizadevanji same DNRO, njenih staršev in sorodnikov.

Trenutno je v ospredju prizadevanj skrbi za DNRO zgodnje odkrivanje motnje. Kljub tosmernim naporom, kažejo podatki iz leta 1968, da se mentalna retardacija pri mnogih otrocih odkrije šele z vstopom v šolo. Od sistematičnih pregledov štiriletnih otrok, s katerimi so pričeli v zadnjih dveh letih, pričakujejo boljše uspehe pri zgodnji detekciji duševne prizadetosti.

Omenili smo že, da je trenutno v ospredju švedskih prizadevanj, da bi kar se da zgodaj zajeli otroke, ki zaostajajo v svojem duševnem razvoju, in da bi jim nudili čim boljšo pedagoško pomoč. Švedska ima približno 200 posebnih šol za duševno prizadete otroke, mnoge med njimi so povezane z internati. Duševno prizadeti otroci, ki imajo težave v socialni prilagoditvi oziroma disocialne ali že asocialne motnje, živijo in se šolajo v dveh specializiranih zavodih. Poleg tega obstajata še dve internatski ustanovi za otroke, ki kažejo vedenjske motnje brez disocialnih značilnosti. Posebna šola je tudi pri bolnišnici v bližini Uppsale, ki je namenjena duševno prizadetim otrokom s težjimi okvarami lokomotornega aparata. Večina internatskih zavodov je bila zgrajena v zadnjih šestnajstih letih in so temu ustrezno funkcionalno, moderno in za naše predstave že razkošno opremljeni. Število internatskih ustanov ne narašča, kajti težnja je, da bi čimveč otrok ostalo v domači oskrbi in obiskovalo posebne šole od doma ali iz rejniške družine. Skladno s principom normalizacije se posebne šole vse pogosteje priključujejo devetletnim rednim normalnil osnovnim šolam. Dosedanje izkušnje so pokazale, da je strah pred

zasmehovanjem duševno prizadetih otrok s strani drugih otrok neutemeljen in da ni tovrstnih problemov, pod pogojem, da dobijo vsi šolski otroci ustrezna pojasnila o svojih duševno prizadetih vrstnikih.

Domovi družinskega tipa

V zadnjem času je vedno več domov družinskega tipa, v katerih živi običajno 6 otrok, ki obiskujejo posebno šolo. Za take otroke navadno skrbita zakonca, ki sta sama brez otrok ali imata tudi svoje otroke. Otroci in skrbniki živijo v družinski formaciji. Praviloma stanujejo v vrstnih hišah, vilah ali v stanovanjih v blokih, vključeni v sosesko. Izkazalo se je, da je za otrokov socialni in emocionalni razvoj najbolj ugodno, če je taka družinska enota vključena v normalno stanovanjsko naselje. Otroci odhajajo ob petkih zvečer na svoje domove in se vračajo ob ponedeljkih zjutraj v skrbniško družino. Če otrok ne more domov, gre za konec tedna na počitnice na deželo ali v lesene hiše ob jezerih, kamor pridejo tudi drugi otroci, ki ne morejo preživeti konca tedna doma.

V posebni šoli je zajeta celovita (re)habilitacija.

Posebne šole za duševno prizadete otroke vključujejo več organizacijskih enot: varstveno ustanovo za predšolske otroke, redno posebno šolo za otroke med 7. in 17. letom in oddelek za poklicno usmerjanje učencev, starih nad 17 let. Razvite so še posebne oblike strokovnega dela z duševno prizadetimi otroki s kombiniranimi motnjami. Tako obstajajo posebni razredi pri posebnih šolah za duševno prizadete naglušne in gluhe otroke ali duševno prizadete otroke z motnjami vida, z govornimi motnjami in druge. V teh posebnih razredih se uporabljajo tako imenovane metode kliničnega poučevanja. Nekateri otroci so deležni individualnega pouka. Ta se lahko izvaja v okviru šole, v izjemnih primerih, na primer pri dolgotrajni bolezni, pa izvaja individualni pouk učitelj na otrokovem domu ali v bolnišnici.

Duševno prizadeti otroci v predšolskem obdobju obiskujejo posebne vrtce, ki so vezani na posebne šole. Za otroke s tako imenovanimi razvojnimi motnjami, kot so na primer specifični zaostanek v razvoju govora, specifični zaostanek v razvoju motorike, izredna nemirnost itd., pa ima Švedska posebne predšolske varstvene ustanove. V specializiranem vrtcu se zbirajo otroci z enako motnjo iz celega mesta. V zadnjih dveh letih pa se vse bolj poudarja koristnost vključevanja duševno prizadetega predšolskega otroka ali otroka s specifičnimi razvojnimi motnjami v običajno varstveno ustanovo za umsko normalno razvite otroke. V okviru take varstvene ustanove se formira posebna skupina oziroma razred za te otroke ali pa se otrok individualno obravnava v skupini neprizadetih otrok.

Zavodi internatskega tipa

Pri ustanavljanju internatskih zavodov za duševno prizadete otroke Švedi še posebej pazijo na to, da bi take institucije ne bile prevelike in da bi ne bile preveč oddaljene od bivališča otrokove družine. Njihovo stališče je, da je bolje imeti večje število majhnih internatov. Tako je zavod bližje otrokovemu domu. To pa zagotavlja večje število obiskov, tesnejše kontakte med otrokom in svojci, večjo povezanost otrok z ljudmi in dogajanji zunaj ustanove in več časa, preživetega zunaj ustanove. Poleg tega se je izkazalo, da je mnogo lažje socialno in ekonomsko integrirati manjšo institucijo v krajevno skupnost, medtem ko velike institucije ostajajo izolirane. Večje število socialnih kontaktov med učenci posebne šole in občani zagotavlja večjo tolerantnost do DNRO in njeno manjšo izoliranost.

Na drugi strani pa nekateri ekonomski in organizacijski momenti govore vprid ustanavljanja večjih zavodov za duševno prizadete otroke. Tako je na primer v večjih zavodih možno organizirati več kompletnih strokovnih služb, investicije v tehnične objekte, kot so telovadnice, bazeni, zaščitne delavnice itd., so bolj ekonomične, ker lahko služijo večjemu številu oseb. V manjših zavodih ima osebje manjše možnosti za skupinsko strokovno delo in za strokovno izpopolnjevanje. Kljub temu pa so prednosti majhnih institucij tolikšne, da se Švedska odloča zanje; pri tem izboru je prav gotovo pomemben visok ekonomski standard dežele.

Švedska ima 132 zavodov internatskega tipa, v katerih živi 7.900 duševno prizadetih odraslih oseb. 22 od teh zavodov nudi zavetje tudi otrokom. Število postelj v takih zavodih se giblje od 10 do 500. V velikih zavodih so posebni oddelki za otroke, ki so težje duševno prizadeti in ne morejo obiskovati posebne šole. Na splošno so Švedi mnenja, da ni priporočljivo imeti zavoda za odrasle in otroke skupaj. Organizacijsko najbolj ugodno rešitev predstavljajo ustanove za 100 do 200 odraslih oseb. Posamezni oddelki — običajno so to paviljoni ali vrstne hišice, so namenjeni dvanajstim osebam. Stanovanjski objekti, grajeni v zadnjih letih, imajo spalnice, ki so namenjene eni ali dvema osebama. Tako je omogočena razporeditev sostanovalcev glede na starost, navade, interese, simpatije itd. Osebje, ki dela v takih zavodih, je posebej poučeno o problemih duševno prizadetih oseb. Življenje v zavodu se organizira po družinskem tipu. Notranja oprema, medosebni odnosi in dnevni red omogočajo vzdušje domačnosti. Vzpodbujajo samostojnost stanovalcev, socialne kontakte in vključevanje posameznikov v različne delovne ali razvedrilne aktivnosti.

Okupacijska terapija zavzema zelo pomembno mesto. Stanovalci zavoda delajo v zaščitnih delavnicah bodisi v okviru samega zavoda ali pa se vozijo na delo s posebnimi avtobusi. Zavodi, zgrajeni v zadnjih letih, imajo posebne oddelke za kronično bolne in za stare DNRO. Vodilo je, naj bi taka oseba tudi kot kronični bolnik in v starosti ostala v zavodu, kjer je preživela velik del svojega življenja. Število geriatričnih postelj za DNRO bo v prihodnjih letih porastlo glede na daljšo življenjsko dobo.

Za otroke v starosti 0 do 17 let, ki so težje duševno prizadeti in ne morejo obiskovati posebne šole, ima Švedska 24 zavodov. V teh živi 2.200 otrok. Število postelj v takih zavodih se giblje od 12 do 140. V mnogih zavodih obstajajo posebni oddelki za kratkotrajno bivanje otrok, na primer za otroke z ortopedskimi motnjami v poletnih mesecih. Duševno prizadet otrok se lahko zateče v zavod tudi v času

družinskih kriz, ki se pojavljajo npr. ob bolezni staršev, ob konfliktih med staršema ipd. Upošteva se tudi potreba staršev in drugih svojcev duševno prizadetih otrok, da si občasno odpočijejo od otroka. Zato imajo svojci možnost pripeljati otroka v zavod, če gredo na počitnice ali če družina zaide v težave, spričo katerih je prisotnost težje duševno prizadetega otroka za družino še posebej obremenjujoča.

Zavode za težje prizadete otroke v zadnjem času gradijo v bližini mest, v katerih so večji zdravstveni centri. Tako je omogočena tesna povezava s pediatričnimi in pedopsihiatričnimi strokovnimi službami. Otroški zdravniki in psihiatri praviloma delajo v strokovni skupini zavoda. Tesna povezava zavoda z medicinskimi in pedagoškimi strokovnjaki spreminja pasivno skrb za duševno prizadete otroke v maksimalno aktivni pristop. V zavodih je zaposleno večje število psihologov in pedagoških delavcev. Terapevski in korektivni načrt se pripravi za vsakega otroka individualno v čim zgodnejšem življenjskem obdobju, vsekakor pa prične otrok s specifičnim treningom že v predšolskem obdobju. Pouk se izvaja v zavodu po specialnih pedagoških metodah, ki so individualno prirejene glede na specifično motnjo oziroma razvojno raven posameznega otroka. Švedski sistem skrbi za duševno prizadetega otroka izhaja iz predpostavke, da so vsi otroci bolj ali manj učljivi in da danes ni več ločnice med učljivimi in neučljivimi duševno prizadetimi otroki. Zato tudi ni ostre meje oziroma razlike med pedagoškim delom v zavodu za težje prizadete otroke in med posebno šolo.

Nadaljevanje in konec prihodnjič

Skandinavci so ponosni na svoje vrtce za huje duševno prizadete otroke, ki na zunaj niso razkošni, so pa funkcionalni, čisti in dobro opremljeni. Slika je iz Finske.

MEDNARODNI SEMINAR STROKOVNJAKOV ZA DELO Z DUŠEVNO PRIZADETO MLADINO V SONNENBERGU

Anton Kotar

Das Internationale Haus v Sonnenbergu v Hartzu (70 km od Brownschweiga) v Zah. Nemčiji sprejme pod svojo streho dvakrat mesečno po sedemdeset do devetdeset strokovnjakov iz različnih področij in med njimi enkrat letno tudi strokovnjake za delo z duševno prizadeto mladino. Organizatorji so Nemci, ki pa povabijo na ta seminar tudi strokovnjake iz drugih evropskih dežel, bodisi kot udeležence ali kot predavatelje. Na zadnjem takem seminarju, ki je trajal od 20. XI. do 29. XI. 1971 je bilo devetdeset udeležencev, pretežno Nemcev, ter gostje iz Holandije, Belgije, Luxemburga, Švedske, Italije, Avstrije, Madžarske, Romunije in Jugoslavije, skupno devetindvajset.

Dnevno smo poslušali po dva referata ali koreferata in to zahodnonemških avtorjev, po en referat pa so prispevali gostje iz Avstrije, Madžarske in Romunije.

Mednarodni seminar v Sonnenbergu je imel nekoliko drugačen značaj kot naši zvezni seminarji, ki jih vsako leto prireja naša sekcija ortopedagogov in to v organizacijskem in vsebinskem pogledu. Morda ne bo škodilo nekaj besed o sami organizaciji seminarja. Naše ortopedagoge bo za primerjavo gotovo zanimalo.

Seminar se prične vsako leto ob istem času v istem kraju. Udeleženci iz Nemčije plačajo nizko kotizacijo, odvisno od ustanove, v kateri delajo, študentje ne prispevajo nič, vsi udeleženci plačajo hrano in stanovanje, vabljeni gostje ne plačajo nič. Referati se ne tiskajo, niti tez posameznih referatov ni mogoče dobiti. Jedilnico, ki je obenem tudi predavalnica, in kuhinjo pospravljajo udeleženci sami po vrstnem redu, ne glede na spol, starost, poklic, naziv ali položaj. Zanimivo, da je to potekalo zelo hitro in brez pripomb. Vsi obroki hrane in referati so se pričenjali točno ob napovedani uri. V prostem času smo imeli na razpolago dve knjižnici — strokovno in poljudno ter klubsko sobo. V hiši so na voljo tudi mnogi avtomati in to za pisma, znamke, pijače ipd.

V času seminarja je bil organiziran tudi mednarodni in poslovilni večer, ki sta potekala ob razgovorih in družabnih igrah, višek večerov pa je bil nekakšen »pokaži kaj znaš«.

Preden bi spregovoril o vsebini seminarja, naj povem še to, da je bil sestav udeležencev tako raznolik, da je morala nujno trpeti vsebina seminarja. Pri eni mizi so npr. sedeli dr. psihologije, učitelj pos. šole, dijakinja, ki bo verjetno študirala logopedijo, mojster, ki dela šele nekaj mesecev pri teže prizadetih v zaščitni delavnici, »mama« iz nekega internata družinskega tipa in dve vzgojiteljici. Vsakomur je jasno, da ti ljudje ne sprejemajo vsebine referatov tako, kot bi jo morali, saj je obseg njihovega znanja o duševno prizadetih otrocih tako raznolik.

Razprava o referatih je največkrat potekala že kar med referatom in se včasih zelo zavlekla; verjetno je to navada, mene pa je motilo, ker so bili referati tolikokrat prekinjeni, da je bila celota razbita. Glavni uvodni referat je prikazal vzroke duševno prizadetih na skoraj preprost način, toda zelo izčrpno. Referat o mongolizmu ni prispeval nič neznanega. Vsi ostali referati so obravnavali prosti čas težje prizadetih in delo s starši. Ta tematika me je najbolj zanimala, toda bil sem nekoliko razočaran. Glavni referat s tega področja je imela gospa Teodora Schmid, ki je statistično prikazala, kje in kako preživljajo mladostniki (težje prizadeti) nekega zavoda svoj prosti čas in kako si ga želijo preživljati. (Glej Lebenshilfe št. 4, oktober—december 1971). Vsebinsko obsežnejši je bil referat madžarskega avtorja, ki je prikazal probleme današnjega časa in prostega časa v tem trenutku in organizacijo madžarskega pos. šolstva. Med seminarjem je bilo prikazanih več filmov s spremnim besedilom, ki so bili posneti v različnih zavodih ali šolah ter na letovanjih. Delo s starši je bilo le nakazano s filmom in razlago. To delo se odvija v Zah. Nemčiji na letovanjih, kamor starši spremljajo otroke, potem pa ostanejo na letovanju kot opazovalci celotnega dogajanja in tako pridobljeno znanje uporabijo pri vzgoji svojega prizadetega otroka doma.

Iz skromnega poročila je težko dobiti neko popolnejšo predstavo o seminarju in težko določati vrednost. Prav gotovo je bil seminar organizacijsko odlično izpeljan, vsebinsko plat pa je težko oceniti, ker je bila populacija udeležencev tako različna po znanju, izkušnjah, izobrazbi in inteligentnosti. Mnogi so si pridobili veliko novega, drugi malo, končno pa se tako na splošno seminarji mnogokrat ocenjujejo.

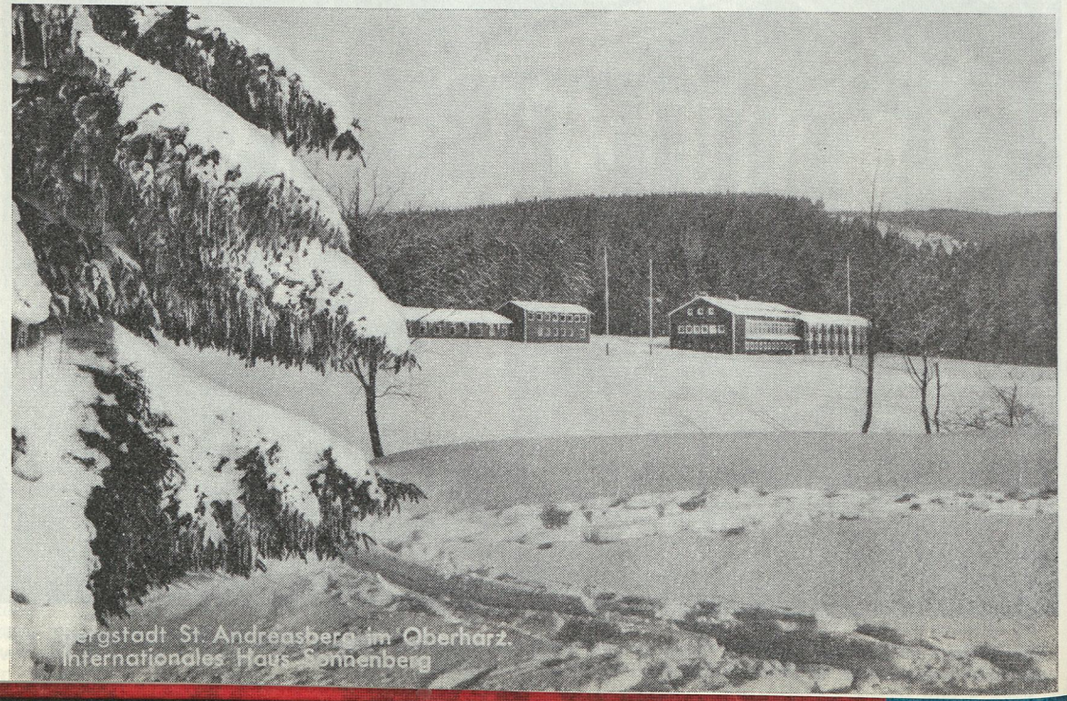

Bergstadt St. Andreasberg im Oberharz.
Internationales Haus Sonnenberg

NEKAJ POMEMBNEJŠIH NOVIC IZ TUJINE

1. Za dvajseto obletnico izhajanja znanega časopisa »Lebenshilfe«, ki ga izdaja društvo za pomoč duševno prizadetim v ZR Nemčiji, je bilo glasilo odlikovano z medaljo Theodora Heussa in nagrajeno z 10.000 DM. V podeljeni diplomi je rečeno, da daje to nagrado predsednik republike časopisu Lebenshilfe za njegovo »borbo proti zablodam in resignaciji javnosti«.

Priporočljivo bi bilo, da bi tudi pri nas ustanovili podoben sklad za podeljevanje nagrad popularnim izdajam na tem področju, kar bi spodbudno vplivalo za tovrstno dejavnost.

2. Dansko narodno združenje je ustanovilo tri nagrade, ki jih daje za najboljše odgovore strokovnih delavcev na vprašanje: »Kakšne potrebe čutite pri obravnavanju težko duševno prizadetih?« Med prvimi sta tako nagrado dobili dve dekleti, ki delata v taki ustanovi. Ideja je zanimiva in bi jo lahko uresničila tudi naša društva ali pa skladi socialnega varstva kot vzpodbudo vsem tistim, ki so najbolj prizadevni in dosežejo najboljše uspehe pri opravljanju teh težkih nalog.

3. Kakor poroča znani novozelandski časopis IHC (Intelectually Handicapped Child), je narodno združenje za duševno prizadete otroke v Novi Zelandiji sprejelo angleški vzorec zbiranja sredstev od staršev, dokler so ti živi, v korist posebnega sklada; društvo pa se obveže, da bo po njihovi smrti prevzelo vso in trajno skrb za njihove otroke.

4. Belgijsko društvo za pomoč duševno prizadetim je med prvimi prevedlo novo delo Američanke Laure Dittman »Mentalno prizadeti otrok v družini«. Knjiga na poljuden in zanimiv način daje staršem odgovore na mnoga pereča vprašanja, zato ima velik odmev pri starših in strokovnjakih. Morda bi jo kazalo prevesti tudi pri nas.

5. Na letni konferenci angleškega društva za pomoč duševno prizadeti mladini je imela referat ministrica Margaret Thatcher; v referatu je podala celovito analizo stanja te problematike v Angliji in obljubila vso podporo za nadaljnji razvoj v materialnem in moralnem pogledu. Časopisi so obširno pisali o tem.

MEDNARODNI SESTANKI V LETU 1972

1. Pomemben dogodek z našega področja bo v letu 1972 peti kongres Mednarodne lige društev za pomoč duševno prizadetim, ki bo v Kanadi v Montrealu od 1. do 6. oktobra. Osnovna tema na tem kongresu bo »Pravice duševno prizadetih«. Se pravi, da bo obdelano vprašanje realizacije Deklaracije o pravicah duševno prizadetih, ki jo je konec lanskega leta razglasila generalna skupščina OZN. Za to priložnost je planiranih tudi več simpozijev in drugih sestankov, na katerih bodo obravnavali vprašanja z najrazličnejših zornih kotov. O kongresu bomo še poročali.

2. V portugalskem glavnem mestu Lisbona bo od 20. do 22. marca letos simpozij o delovanju in razvoju nacionalnih društev za pomoč duševno prizadetim. Namen simpozija bo izmenjava dosedanjih izkušenj na tem področju od leta 1966, ko je bil podoben simpozij v Frankfurtu. Organizator sestanka je Mednarodna liga in nacionalno društvo za pomoč duševno prizadetim na Portugalskem. Ker ni možnosti, da bi se simpozija udeležil predstavnik naših društev, bomo informirali o tem vse zainteresirane takoj, ko bomo dobili gradivo s tega sestanka.

3. Za nas bo zanimivejši simpozij, ki ga organizira tudi Mednarodna liga skupno s francoskim društvom za pomoč duševno prizadetim, in sicer v Parizu od 11. do 13. maja t. l. Namen tega sestanka bo razprava o dognanjih nekaterih raziskav s področja dela s starši in družinami duševno prizadetih otrok in mladine. Vsekakor bo udeležba na tem sestanku koristna, ker se nanj pripravljajo strokovnjaki iz različnih držav.

Dr. S. Mašović

Kako se je razvijalo obravnavanje in usposabljanje duševno prizadete mladine pri nas

IZ ZGODOVINE NAŠEGA POSEBNEGA ŠOLSTVA

Družbena skrb za varstvo in vzgojo duševno prizadete mladine ima pri nas razmeroma kratko zgodovino. Zelo počasi in z velikimi napori je prodiralo v zavest spoznanje, da ta del naše mlade populacije ne more biti prepuščen le karitativnosti in samaritanstvu, ampak da je ta skrb družbena obveza. Kako težko je bila zaorana ledina na tem področju, najbolj zgovorno kaže dejstvo, da smo dobili prve posebne oddelke šele v začetku drugega desetletja tega stoletja in to samo v Ljubljani in Mariboru. Šele v četrtem desetletju je oblast začela ustanavljati posebne oddelke pri rednih osnovnih šolah tudi na podeželju.

Namenili smo se, da v tej rubriki našim bralcem z ustreznimi prispevki prikazujemo in osvetljujemo trnjevo pot razvoja posebnega šolstva pred drugo svetovno vojno. Danes priobčujemo prispevek pokojnega pisatelja in publicista Ludvika Mrzela, ki je izšel v podlistku tedanjega dnevnika Jutro 25. januarja 1932. leta.

»Jutro«, 25. 1. 1932

ŠOLA ZA DECO NAJBEDNEJŠIH

Osnovna šola v Trbovljah je odprla pomožni razred za duševno defektno deco.

Ko sem po dobrih trinajstih letih spet enkrat prestopil prag šolskega poslopja, so mi s hodnika, s stopnic, iz razredov zaveli v obraz vsi tisti dobri, grenki vonji, sredi katerih sem nekoč tudi jaz živel, trepetal in upal kot majhen šolarček; to so tisti majhni, sramežljivi, malo zdravi, malo umazani vonji, ki smo jih proletarski otroci v svojih cekarjih, žepih in dušah nosili z Njive, s Terezije, Posetja in Petelinove vasi in ki so jih kmečki otroci s svojimi uležanimi jabolki sredi zime in s svojim ajdovim kruhom prinašali izpod Sv. Planine, iz Knezdola in iz Podmeje. Skoraj vse je že šlo v teh trinajstih letih, da se nikoli več ne vrne nazaj. Sluga, ki je bil s svojimi silnimi, zmerom namrščenimi obrvmi in brki strah in trepet naše otroške grešnosti, je že zdavnaj šel, in izmed učiteljev, ki so včasih s šibo, včasih z dobro besedo tedaj uravnali naše prve korake v življenje, je zdaj že marsikoga zagrebla prst in tovariši smo se raztepli po svetu, sam Bog ve, kam. Toda življenje nikoli ne ugasne — na hodnikih, na stopnicah, na vratih se pojavljajo obrazi otrok, ki so prišli za nami, majhni, plašni, bedni, z velikimi, razumnimi očmi, ti otroci se učijo naštevanke, slovenske besede in prvega znanja, kakor smo mi nekoč pričeli z gledanjem v svet, in nazadnje bodo stopili čez prag na cesto življenja in se bodo šli bit, za kar se pač moramo biti ljudje. Aj, šola, ti naša prva ječa v življenju, ti naša prva domovina, ki smo jo za domom našli sredi sveta: lep in grenak je nate spomin, kakor so človeku lepi in grenki spomini na vse minute, v katerih so se mu odprle oči.

V Ljubljani sem izvedel, da so na trboveljski šoli otvorili pomožni razred za otroke, ki kakorkoli ne morejo dohajati normalnega pouka, in zdaj sem se oglasil, da zaprosim gospoda R. Plavšaka, šolskega upravitelja, naj mi dovoli malo pogledati to stvar, in da bi potem kaj malega napisal za list; saj svet nikoli ne bo nehal biti radoveden nad življenjem po teh velikih hišah, po katerih se rod za rodom pretakajo usode vseh ljudi in ki so si od daleč vse tako žalostno podobne med seboj: šole, cerkve, bolnice, kasarne. Prijazno sem bil povabljen in učitelj Mencej, ki se ukvarja z oddelkom, me je uvedel v stvar.

Nekaj neznansko težkega je — tako za učitelja kakor za učence — kako včasih nekateri otroci po razredih ne morejo pa ne morejo držati koraka s svojimi tovariši. Vsaka šola ima v svojem učnem načrtu strogo odmerjeno višino in kvantiteto snovi, vsaka ura, vsak dan prinese otrokom nekaj novih odkritij in novih nalog, in komur je duša od česarkoli malo utrujena in zvezana, mora žalostno ostati zadaj; in če je v njem še toliko zdravja, da lahko obupa nad svojim porazom, je bedno izgubljen. Matere, ki imajo pogostem na dlani vso pot svojih otrok od zibelke do življenja, v svoji slepi zaljubljenosti marsikdaj kar ne morejo razumeti in verjeti, da njihovi mali ne zmorejo pa ne zmorejo tega, kar lahko zmore vsak sosedov otrok; matere pač nikoli ne bodo mogle razumeti, da so njihovi otroci lahko obsojeni tudi na najhujše, kar jih lahko pričaka pod solncem. In kadarkoli se je še na kakšni šoli pojavil namen, da bi se duševno slabotni šolarčki zbrali in oddelili v poseben razred, kjer naj bi se vzgoja in pouk odmerila po njihovih revnejših sposobnostih, še zmerom so se matere — zavoljo svoje slepe zaljubljenosti, zavoljo namišljene sramote — postavile takšnemu načrtu po robu. Toda ko se je pred meseci po uvidevnosti šolskega vodstva v Trbovljah začela pripravljati takšna pomožna šola in ko je prišel nalašč za to izvežban učitelj, da realizira načrt, je bilo med starši toliko razumevanja za stvar, kolikor ga je lahko pač samo med preprostimi ljudmi, ki so vajeni živeti sredi vsega hudega in ki dobro vedo, da se je iz bede zelo težko prikopati do sonca. Matere in očetje so prihajali v šolo, da povedo žalostne življenjepise svojih otrok, in ko so videli, da se hoče šola posebej potruditi ž njimi, so bili samo hvaležni.

Razen v Ljubljani in Mariboru doslej pri nas še ni bilo podobnih učilišč; Trbovlje so med prvimi podeželskimi kraji, ki so dobili to pomožno šolo. Razrednika I. in II. razreda sta izbrala 14 učencev in učenk, ki so prešli v ta oddelek, da učitelj ugotovi njih duhovno starost in da se s pomočjo zdravniške preiskave dožene, kdo izmed njih je sploh še pripraven za pouk in kdo morda spada v posebne zavode. Za učitelja takšen razred ni ravno igrača — mnogo ljubezni je treba imeti do stvari in mnogo žilavega potrpljenja. Slednji izmed teh otrok je svet zase, slednjemu izmed njih se je nekoč zgodila kakšna nesreča ali kakšna težka krivica, slednji ima čisto drugačen začetek svojega zla in z vsakim se je treba ukvarjati čisto posebej. Največ jih je pač med njimi, ki se jim sicer ni zgodilo nič drugega kakor da so od zibelke stradali mleka in kruha; ostali so šibki in bledi, v njihovih mišicah in v njihovih dušah manjka sil, življenje se v njih ni moglo razmahniti do tistega viška, ko človek lahko s svojimi rokami in s svojim srcem objema svet in se gre borit za svojo veljavo pod solncem. Tihi, vase skrušeni ždijo ti otroci po svojih klopeh, življenje jim je že v zibelko in morda že tedaj, ko so jih še matere nosile pod srcem, naneslo toliko gorja, da so se zrušili pod pezo. Drugi so spet, ki so nekoč zdavnaj, še čisto majčkeni, doživeli karkoli hudega, padli so nekod, vse najfinejše nitke v njihovih dušah so se potrgale — in zdaj so ostali nekje, čisto odrezani od sveta, ničesar ne morejo razumeti, kar se godi okrog njih, ne morejo si zapomniti, kako se imenuje kolonija, iz katere so doma, ne morejo doumeti, koliko je dve in dve. Otroci, ki so stari po sedem, po devet let, so ostali tako revni in majčkeni, kakor da so jih stari komaj tri. Potomci rudarskih družin so to, njihove matere so jim rodile po deset, po šestnajst bratcev in sestra, njihovi oče je delajo v jami in služijo po pet sto, po šest sto dinarjev na mesec. Otroci so to, ki so jih v zibelkah zaznamovali obup, tuberkuloza in glad.

Počakal sem do konca, poslušal sem, kako so ti najbednejši izmed bednih vstali in molili: Sveti angel, varuh moj — Molili so in iz njihovega težkega govora je trepetala nezavestna prošnja, da naj bo v resnici nekdo pri njih. Kako neki bodo šli ti otroci skozi življenje, če nikogar ne bo z vso ljubeznijo pri njih?

Ničesar ni tako hudo najti na tem svetu kakor angela varuha.

Ludvik Mrzel

Prvi posebni oddelek pri posebni osnovni šoli v Trbovljah je bil odprt prve dni oktobra 1931. leta. Svoj prostor je dobil v z deskami pregrajeni kuhinji šolskega sluge, ki je meril dobra dva metra v širini in pet metrov v dolžini.

Priloga

Peter Skuber, dipl. psihol.

ANALIZA GLOBALNIH REZULTATOV SISTEMATIČNIH PSIHOLOŠKIH PREGLEDOV OTROK V TRETJEM IN PETEM ŽIVLJENJSKEM LETU NA PODROČJU DISPANZERJA ZA OTROKE V MARIBORU LETA 1970

Sistematični pregledi imajo trojen namen:

1. omogočijo nam spoznati »stanje na terenu«. Na tej osnovi načrtujemo strokovne potrebe za odpravljanje motenosti in to v obliki ambulant, dispanzerjev ali pa tudi ukrepov drugih ustanov in družbenih organizacij;
2. pri motenih otrocih lahko takoj terapevtično ukrepamo z razpoložljivimi možnostmi znotraj ustanove ali pritegnemo še druge institucije na področju, ki so za rešitev posameznih problemov usposobljene;
3. preventivno ukrepamo v primerih, kjer predvidevamo nastanek motenosti.

NAČIN DELA DO USTANOVITVE CENTRA ZA PSIHOHIGIENO (CPH)

Dispanzer za otroke že nekaj let opravlja sistematične preglede z namenom odkrivati predvsem somatsko patologijo. Že od vsega začetka je višja medicinska sestra, ki sodeluje v strokovni skupini, obravnavala otroke tudi glede na njihov duševni razvoj in to na osnovni razvojne lestvice po Gesellu oziroma Binetu. Otroke, katerih duševna starost ni ustrezala kronološki ali pa so bili pri obravnavanju negativni, so poslali na pregled in eventualno nadaljnjo obravnavo k psihologu.

NAČIN DELA PO USTANOVITVI CPH

Strokovna skupina, ki je doslej opravljala sistematične preglede, se je zavedala, kako je težko in z dosedanjim načinom negotovo ter večkrat tudi ne brez slabih posledic, če otrokove psihične sposobnosti ocenjuje laik. Čutili so, da so takšni pregledi enostranski. Takoj ko preidejo na obravnavanje otrokovih psihičnih sposobnosti in lastnosti, vstopijo na široko, za laika nepregledno polje. To opazijo tudi starši, ki pripeljejo otroka, saj se ni mogoče izogniti njihovim vprašanjem.

Ko je bil ustanovljen CPH in se je povečalo število psihologov, smo dobili realno možnost, da se psiholog kot stalni član zdravniške strokovne skupine vključi pri sistematičnih pregledih. CPH se je zavezal, da bo v te namene moral dati na razpolago dobršen del svojih kadrovskih kapacitet, ki bi jih sicer lahko namenil za delo z že prizadetimi. Vendarle se zaradi odlične možnosti preventivnega dela temu zavestno ni izognil.

Psihološki sistematični pregled je potekal predvsem glede na:

1. stanje družine in vzgoje ter negativnega faktorja v družini in vzgoji;
2. otrokov zgodnji psihomotorični razvoj;
3. otrokova negativna doživetja;
4. iskanje znakov neustrezne prilagojenosti in
5. druge motnje (npr. govorna motnja, motnje lateralizacije).

Uporabljali smo dve razvojni lestvici (Valentine in Vinelandsko lestvico socialne zrelosti) ter jih opazovali v testni situaciji.

Pregled so opravljali trije psihologi centra za psihohigieno.

GLOBALNI REZULTATI

Število pregledanih triletnih otrok:	1365
Število pregledanih petletnih otrok:	776
Skupno število pregledanih otrok:	2141

Legenda:

f — število, v katerem se določena kategorija pojavlja

f % — odstotek, v katerem se pojavlja določena kategorija — glede na celotno število otrok pri tretjem ali petem letu.

D — razlika med odstotkoma

Pomembnost razlike je bila izračunana med dvema odstotkoma po formuli:

$$P_{hip} = \frac{N_1P_1 + N_2P_2}{N_1 + N_2}$$

$$\delta\, D\,\% = \sigma\, P_1 - P_2 = \sqrt{\sigma\, P_1 + \sigma\, P_2}$$

ali

$$\sqrt{PQ\left(\frac{1}{N_1} + \frac{1}{N_2}\right)}$$

P — je odstotek, ki ga obravnavamo
Q — je 1 — P
N — je obseg vzorca
Nato je bilo izračunano:

$$KR = \frac{(P_1 - P_2) - 0}{\sigma\, P_1 - P_2}$$

Pomembnost razlike je bila testirana pri stopnji 0,05 (1,96) ali pri stopnji 0,01 (2,58).

	f	f %	f	f %	D	KR	razlika med 3. in 5. letom
znaki neustreznega vedenja	769	56,3	409	52,7	3,6	1,75	ni stat. pomemb.
govorna motenost	242	17,7	212	27,3	9,6	5,70	vis. stat. pom. na niv. 0,01
infantilni govor	106	8,8	—	—			
jecljanje			13	1,7			
govorna motenost, infantilni govor, jecljanje	348	26,5	225	29	2,5	1,27	ni stat. pomembno
motnje v duševnem razvoju	114	8,4	39	5	3,4	3,18	je vis. st. pom. na niv. 0,01
akceleriran razvoj	142	10,4	66	8,5	1,9	1,52	ni stat. pomembno
svetovanje	804	58,9	410	52,8	6,1	2,87	je vis. st. pom. na niv. 0,01
naročeni v CPH	62	4,3	24	3,1	1,2	1,53	ni stat. pomembno
naročeni k logopedu	55	4,0	119	15,3	11,3	10,90	je vis. stat. pom. na niv. 0,01

INTERPRETACIJA

Iz rezultatov je razvidno, da je pri psihološkem pregledu predšolskih otrok možno evalvirati naslednje motnje: Znake neustreznega vedenja, zaostajanja (tudi prehitevanja) v duševnem razvoju, govorno motenost, pa tudi motenost lateralizacije (levičarstvo).

Predšolska doba je odločilen čas za razvoj osebnosti, pa tudi osnova za poznejše vedenjske in osebnostne motnje. Sorazmerno visoko število pojavljanja znakov neustreznega obnašanja (56 % oziroma 53 %) nam potrdi popolno upravičenost za intervencijo s strani psihohigienske dejavnosti. Verjetno preventiva niti v somatični medicini ni tako očitna kot v klinični psihologiji, kjer večina hujše simptomatike pravzaprav izbruhne šele kasneje, v dobi najintenzivnejšega človekovega udejstvovanja. Marjan in Tea KOŠIČEK sta pri svoji raziskavi, ki je bila izvedena zaradi utemeljitve psihohigienske dejavnosti, dobila celo večji odstotek motenosti (v mestu 61,6 odstotka, na podeželju 53,5 %). V svoji knjigi »I vaše dijete je ličnost« navajata še druge podatke iz tuje literature, po kateri naj bi bilo motenih 49 % dečkov in 35 % deklic. Številke veljajo za šolsko populacijo.

Osebnostne motnje se torej po številu pojavljanja lahko primerjajo z najpogostejšimi motnjami iz somatične medicine.

Motnje nastopajo v tretjem in petem življenjskem letu približno v enakem številu ter v tem pogledu razlika ni bistveno pomembna.

Morda je izraz osebnostna motnja za to dobo še nekoliko neupravičen. Dejstvo, da se iz teh začetkov pojavijo prave motnje, ki se še v šolskem obdobju pojavljajo v tako visokem številu, nas zavezuje za resno delo. Pripomba velja tudi za kategorijo govorne motenosti. Tu še ne gre za prave motnje. Večina motenj artikulacije, fonacije in jecljanje se razvije iz nepravilnega odnosa okolja do otrokovih prvih govornih začetkov ali pomanjkljivosti. Za pravilni govor smo šteli, če je triletni otrok že govoril v kratkem stavku in izgovarjal glasove večinoma razumljivo. Ker je glasovna razumljivost v tem času slabša, smo odprli rubriko »infantilni govor«. Zatikanja pri govoru nismo posebej beležili, ker je v času od 3. do 4. leta pogosto — nekateri avtorji navajajo celo 85 %. Pri petletnem otroku smo kriterij glasovne razumljivosti zaostrili (pravilna izgovarjava glasu »r«). Konča se osnovni razvoj otrokovega govora, zato smo izpustili rubriko infantilni govor in odprli rubriko jecljanje. Govorna motenost z navedenimi pripombami nastopa v precejšnjem številu (26,5 % oz. 29 %). Med obema starostnima skupinama ni pomembnih razlik.

To, kar velja za osebnostno motenost, velja za govorno, da je namreč specifična za predšolsko dobo. Razliko opazimo, če primerjamo naše podatke s podatki Z. Omerze, da je pregled na ljubljanskih osnovnih šolah odkril »le« 5 % logopatov; če izvzamemo posebno šolo, kjer je odstotek višji (31,5 %).

Naše delo je pomembno, če se zavedamo, da govor ne nastopa kot izoliran fenomen, temveč ima velik pomen na celoten psihični razvoj. Zato bomo postavili ob stran logopedskim vajam ali pa še prednje higieno govora, katere naloge so:

1. pospešiti tempo razvoja govora;
2. omogočiti boljšo slovnično pravilnost govora;
3. razviti sposobnost izražanja;
4. bogatiti besedni zaklad;
5. odpravljati fiziološke motnje (zatikanje);
6. preprečevati brbranje;
7. preprečevanje jecljanja;
8. hitrejšo sanacijo eventualnih govornih napak.

Kriterij motenosti v duševnem razvoju je, če je RQ manjši od 80. Zaostajanje v duševnem razvoju je spremljajoč pojav vsake populacije, kjer se javlja v določenem odstotku. Namen ocenjevanja mo-

tenosti je bil, da se s takimi otroki prične čimprej s terapevtskim oziroma korektivnim delom. Za nas je zanimivo, da je pri petem letu odstotek motnje bistveno manjši kot v tretjem letu. Morda bi si pojav lahko razložili s tem, da motene že nekaj let sistematično zajemamo v tretjem letu in takoj nato uvedemo habilitacijski postopek. Če smo s tem omilili vsaj sekundarni vzrok zaostajanja v duševnem razvoju (vzgojno zanemarjanje, nepravilen odnos okolja — staršev do otrokove motenosti), se tu že odraža naše prizadevanje.

Za kriterij akceleriranega razvoja smo šteli, če je bil RQ večji od 120. Za našo ustanovo kot oddelek zdravstvenega doma je pravzaprav ta skupina otrok še najmanj važna, ker tu ne gre za motnje v prejšnjem pomenu. S tem pa ne moremo zanikati pomena dela tudi s takimi otroki, saj lahko predstavljajo bodoče možgane družbe, po drugi strani pa lahko postane akceleriranost moteč faktor za mentalno-higiensko zdravje, če z otrokom ravnamo nepravilno.

Končno je sledil ukrep: psihološko svetovanje. V diagnostično manj jasnih in težjih primerih smo otroka naročili na CPH ali pa ga zaradi govorne motnje napotili k logopedu. Psihološkemu pregledu je najpogosteje neposredno sledilo svetovanje in s tem se je za večino pregled tudi končal. Nekatere smo še naročali na kontrolo. To je doba v razvoju otroka, ko se s sorazmerno najmanjšimi sredstvi da največ doseči. Simptomatika je dokaj jasna, reakcije sledijo neposredno obremenitvam, tako da v večini primerov ne zahteva obširnejše psihološke eksploatacije. Ker je skupina dokaj homogena, se isti problemi ponavljajo.

V vseh primerih neustreznega obnašanja smo svetovali in nekatere naročili na kontrolo. Svetovali smo tudi v večini primerov govorne neadekvatnosti in se sploh ravnali po principih higiene govora. Svetovanje je sledilo tudi za primere motene lateralizacije in levoročnosti. Vseh motenih v duševnem razvoju nismo naročili na individualni program, ampak smo najprej svetovali in to še zlasti v primerih, ko je bilo vzgojno zanemarjanje očitno. Nasvete smo dajali tudi staršem, katerih otroci so v razvoju prehitevali.

Diagnostično manj jasne primere s pestrejšo simptomatiko oziroma očitno obremenitvijo smo naročali na CPH, kjer smo jih z razpoložljivimi sredstvi obravnavali dalje. Zanimivo je, da ta odstotek niti ni tako velik (4 % oz. 3 %) in smo torej večino dela opravili že ob pregledih. Pri naročanju velja posebej omeniti tiste otroke, ki zaostajajo v duševnem razvoju.

K logopedu smo v glavnem pošiljali otroke šele pri petem letu, ker smo se raje poslužili svetovanja staršem. V mnogih primerih bi govorne vaje otroku samo škodile (zatikanje). Triletni otroci tudi še niso psihološko sposobni za sodelovanje pri logopedskih vajah. K logopedu smo poslali otroka, če je šlo res za govorno napako, saj imajo le v takšnih primerih govorne vaje svoj pomen.

ZAKLJUČEK

Analiza rezultatov psihološkega pregleda je pokazala, da je možno 3 in 5-letne otroke ocenjevati glede na:

1. osebnostno motenost,
2. govorno motenost,
3. motenost v duševnem razvoju in
4. akceleriran razvoj.

Visok odstotek motenosti, ki v večini primerov sama po sebi ne preide, ampak se celo fronificira, utemeljuje psihohigiensko delo s predšolskimi otroki.

Možni ukrepi so naslednji:

1. psihološko svetovanje ob pregledu in
2. temeljitejša obravnava na CPH vključno z govornimi vajami.

Visoko število svetovanj ob pregledu nam govori za relativno dostopnost obravnavanja motenosti pri predšolskih otrocih. Prav tako nam zagotavlja porabo relativno majhnih materialnih sredstev. Evalvirane motnje narekujejo profil strokovnjakov, s katerimi bi moral biti zaseden CPH:

pediater, psihiater, psiholog, specialni pedagog ter socialni delavec.

KOVINOPLASTIKA LOŽ

IZDELOVANJE KOVINSKE GALANTERIJE, IZDELKOV IZ PLASTIČNIH MAS, LITIH IN ELEKTRIČNIH PREDMETOV TER IZDELKOV IZ NERJAVEČE PLOČEVINE.

Pošta: Stari trg pri Ložu — Tel. 797 — 010, 011, 012
Železniška postaja Rakek — Tekoči račun 5016-1-181
Telegram — Kovinoplastika Lož

LONG SIZE
FILTER
57
CIGARETE
TOBAČNA TOVARNA LJUBLJANA

TRGOVSKO IZVOZNO PODJETJE
ZA DOMAČO IN UMETNO OBRT

LJUBLJANA — MESTNI TRG 24

ODKUPUJE IN PRODAJA IZDELKE DOMAČE IN UMETNE OBRTI SLOVENIJE IN JUGOSLAVIJE

Poleg prodaje na notranjem trgu v engroju in poslovalnicah obsega dejavnost podjetja tudi izvoz izdelkov domače in umetne obrti ter uvoz artiklov široke potrošnje.

PLUTAL

PLUTAL

INDUSTRIJA PLUTOVINASTIH IZDELKOV
LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 32

Proizvajamo:

— kronske zaporke različnih izvedb
— PP (alu) zaporke različnih dimenzij
— aluminijske zaporke z jezički
— plutovinaste zamaške vseh dimenzij
— plošče in profile iz ekspandirane plute za toplotno in zvočno izolacijo v gradbeni industriji

imp

Industrijsko montažno podjetje

Ljubljana, Titova 37

Projektira, montira in proizvaja:

— centralno ogrevanje, sanitarne naprave, plinske instalacije, prezračevalne in klimo naprave;

— električne naprave jakega in šibkega toka, komandne in signalne naprave za industrijo in komunalne zgradbe;

— regulacije;

— opravlja kalorične in električne meritve;

— v lastni livarni odliva visoko kvalitetne odlitke sive litine, ki jih po želji tudi obdela.

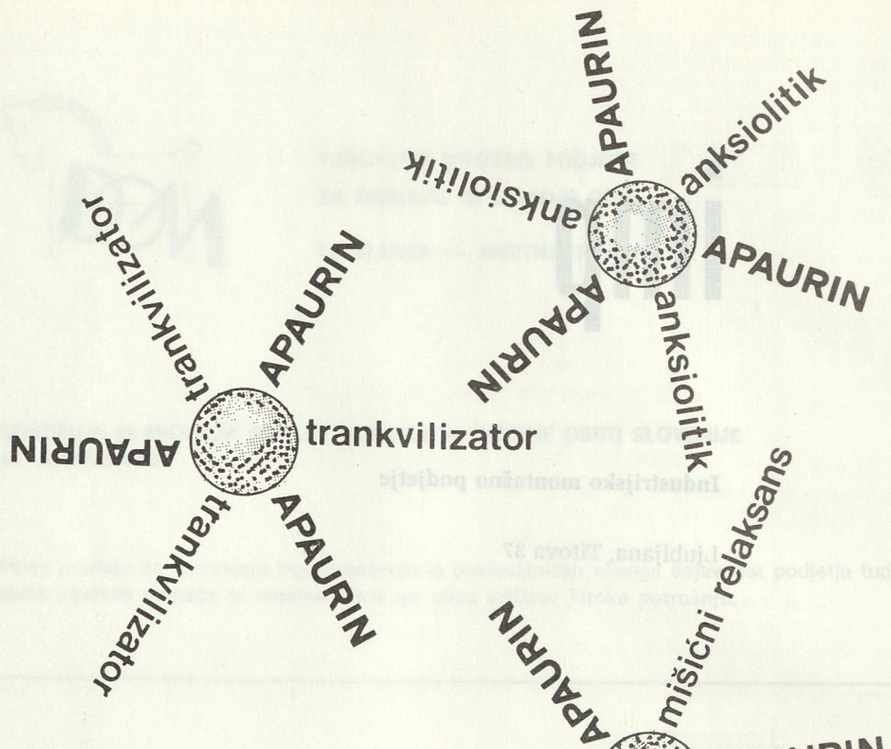

- nevrotična stanja z občutji napetosti, tesnobe, strahu, utrujenosti, osamljenosti
- hipohondrične, klimakterične in histerične depresije
- depresije med abstinenčnim zdravljenjem alkoholikov
- epileptični status

KRKA tovarna zdravil, Novo mesto

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA
EMBALAŽA — AVTOOPREMA

LJUBLJANA

Proizvaja:

Raznovrstno pločevinasto embalažo za prehrambeno, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine.

Artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, igračke, razpršilce itd.

Dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst, svetilke in žaromete.

Litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice.

Telefon 33-666
Žiro račun pri NB 501-1-134/1
Brzojav: Saturnus Ljubljana

Tovarna glinice in aluminija »Boris Kidrič«

KIDRIČEVO

Telefon: 79-610
Teleks: Kidričevo — 033116
Pošta: 62325 Kidričevo
Železniška postaja Kidričevo

Proizvajamo:

Surovi aluminij v valjarniških formatih in ingotih,
kalcinirano glinico Al_2O_3,
aluminijske legure.

OBRTNO PODJETJE

»Oprema«

KOČEVJE

Izdelovanje opreme za gostinske in trgovske lokale,
ter izdelovanje vseh vrst PVC ponjav.

MALI GOSPODINJSKI APARATI- VELIKO DARILO

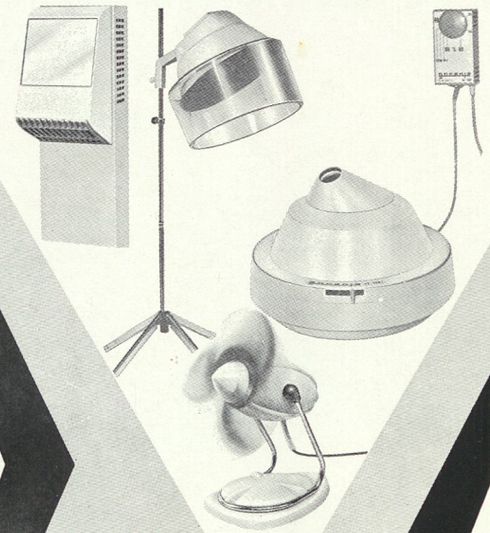

gorenje
gorenje
gorenje

GORENJE GARANCIJA – GORENJE GARANCIJA

sušilna havba
sušilec za roke
vlažilec zraka
ventilator

novo udobje in užitek v vsakem trenutku

stenska tehtnica
el. rezalni strojček
el. ročni mešalec
mlinčka za kavo cofim in mocca **1130**

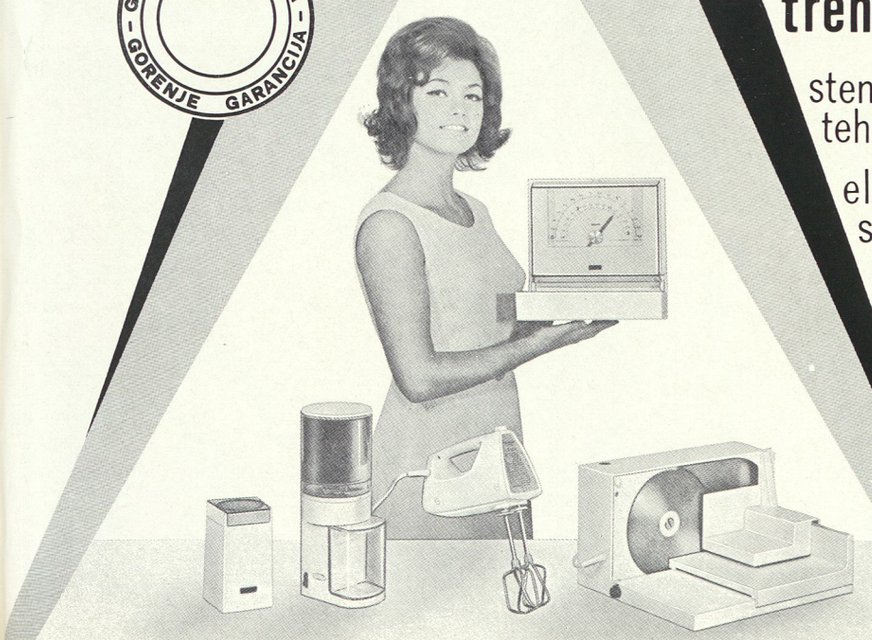

JUGOREKLAM Ljubljana

NAŠ ZBORNIK

LETO 5 ŠT. 2

GLASILO DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITIM

OSEBAM SLOVENIJE — LETO 5 — ŠT. 2

VSEBINA

Sadovi dosedanjega dela naj spodbudijo še učinkovitejšo pomoč naši mladini in staršem — Ada krivic 1

Bili smo na roditeljskem sestanku — Radgona 3

Medsebojna pomoč staršev — dr. Sulejman Mašović 4

Ali Olgi res kaj pomagam — Roža Kavčič . . 6

Prihaja čas letovanja — M. Mencej 7

Da bi bilo čim manj takih primerov — M. Raztresen 10

Filmi, ki kvarijo mojega otroka — Oče prizadetega mladostnika 11

Pomagajmo otroku, da bo samostojno in radostno živel sam in z drugimi — Slavica Pogačnik-Toličič 13

Ali se naš otrok lahko nauči plavati? — prireditev iz Lebenshilfe 17

Ljudje, ki jih naš otrok srečuje — prevod . . 18

Vpliv otrokovih razvad na razvoj čeljusti in zobovja — dr. Metoda Rejc-Novak 20

Novi predpisi in sklepi 26

Gričarjev Mart — Ilka Vašte 29

60-letni jubilej posebne osnovne šole v vzgojnem zavodu Janeza Levca v Ljubljani — Rudolf Sušnik 33

Naši otroci rišejo in pišejo 36

Tako je pri nas, na posebni osnovni šoli Jesenice — Leštanova 39

Republiške športne igre letos v Kranju — prof. Iztok Belehar 40

V Ljubljani tečejo priprave za prvo delavnico pod posebnimi pogoji — Pavel Smolej . . . 42

Ugotovitve o razvoju varstvenih oblik 44

Evropska študijska skupina o lokalnih programih otroškega varstva — Tone Brejc . . . 47

Iz društvenega življenja poročajo 49

Iz naših časopisov 51

Iz drugih delov države in tujine 53

Priloga: Sistem služb za pomoč otrokom z motnjami — Zoran Jelenc 56

Zbornik izhaja 4-krat letno. Izdaja ga društvo za pomoč d. n. r. o. Slovenije, Ljubljana, Parmova 41/II, telefon 314-394

Ureja uredniški odbor: Anton Brejc, Zoran Jelenc, dr. Anica Kos-Mikuš, Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Tanja Plemenitaš, Albin Podjavoršek, Božena Smagur, Slavicač Pogačnik-Toličič

Odgovorni urednik: Ada Krivic

Letna naročnina znaša: za ustanove in delovne organizacije . . . din 30,00

za posameznike . . . . . din 18,00

posamezna številka stane . . . . . din 5,00

Številka žiro računa je 501-678-144/2, pošilja se na naslov: Zbornik društva za pomoč dušev. nezad. razvitim osebam Slovenije, Ljubljana, Parmova 41

Ovitek: Metka Krašovec; risba na naslovni strani: Ivan Koletnik, 4. b razr., POŠ Ptuj

Tiska tiskarna PTT v Ljubljani

Sadovi dosedanjega dela naj spodbudijo še učinkovitejšo pomoč naši mladini in staršem

Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam SR Slovenije
Inv. št. 164

Ada Krivic

Naš Zbornik s svojimi štirimi številkami letno lahko poroča o aktualnih vprašanjih le za večmesečno obdobje. Tako v današnji 2. številki na začetku poletja 1972 lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da je uspešno opravljen p r v i del široko zastavljene družbene akcije, katere namen je bil ugotoviti stanje družbene skrbi za telesno in duševno prizadete otroke in mladostnike, podati kritično oceno in vključiti ta vprašanja v skupni družbeni napor za zdravo rast vseh otrok pri nas.

Otroci, prizadeti v svojem razvoju, predstavljajo tisto skupino naših bodočih državljanov in občanov, za katere lahko že z gotovostjo trdimo, da se bodo — ko odrastejo — v veliki večini vključili v normalno družbeno življenje, seveda pod pogojem, da jim d a n e s omogočimo zdravo nego in ustrezno varstvo, vzgojo ter usposabljanje. Vse to v Sloveniji sicer uresničujemo na različne načine, niso pa še vsa prizadevanja dovolj usklajena, posebno še za nekatere kategorije in stopnje prizadetih otrok.

Praktično so vsi nosilci, ki so na ravni republike odgovorni za razvijanje in izvajanje družbene skrbi za vse vrste prizadetih otrok in mladine, sodelovali v razpravah o tej problematiki. Za osnovo je služila posebna izdaja — poročilo: Družbena skrb za telesno in duševno prizadete otroke in mladostnike z vidika varstva in vzgoje, ki sta jo pripravila Republiška skupnost otroškega varstva in RO naše organizacije.

Marca je bila to osnovna tema zasedanja RSOV, enako tudi posebna točka seje predsedstva Stalne konference za rehabilitacijo invalidov Slovenije. Konec aprila pa je bila ta problematika vključena tudi v številna sektorska posvetovanja na zasedanje republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije s temo: Ustvarjanje boljših družbenih razmer za razvoj otrok. Te dni pa bodo to obravnavali tudi poslanci socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije. Poleg rednih članov so sodelovali v teh razpravah še številni gostje in strokovnjaki, ki so jim ti problemi blizu.

Vsi ti forumi so sprejeli ustrezna stališča in sklepe, kako v prihodnje reševati to specifično problematiko, da postane sestavni del bolj načrtne in kompleksne družbene skrbi za v s e otroke v okviru rednih sistemov in obstoječih zdravstvenih, varstvenih, vzgojnih in izobraževalnih zavodov in ustanov pri nas; kako v naših sedanjih razmerah uveljaviti edino pravilno pot, ki je strokovno in ekonomsko utemeljena z vidika otroka, njegove družine in vse družbe in ki je v tem, da tak otrok oziroma mladostnik ne bo izključen iz svojega normalnega okolja. Razvijati je treba take oblike varstva in tak sistem usposabljanja in zaposlovanja, ki bo omogočal, da bo prizadeti otrok rastel, kolikor je le možno, kot vsi otroci, v okolju, kjer bo kasneje živel kot usposobljena, habilitirana odrasla oseba, kot enakopraven občan, seveda primerno stopnji svoje prizadetosti.

Tako so bila pri nas p r v i č c e l o v i t o obravnavana vprašanja vseh razvojno motenih otrok in mladine pred celotno slovensko javnostjo. S tem so se odprla vrata za vstop doslej še vedno odrinjenih kategorij prizadetih otrok v družbo vseh otrok.

Pred nami vsemi je sedaj obsežna, zahtevna in dolgoročna naloga, k a k o sprejeta izhodišča, predloge in sklepe spraviti v življenje, da postanejo sestavni del programov in dnevne politike naših občin, samoupravnih skupnosti, krajevnih skupnosti, delavskih svetov naših gospodarskih organizacij in vseh ostalih. Prebujena zavest občanov je tisti močni subjektivni faktor, ki mora vplivati na posluh in zavest vseh, ki bodo v prihodnje dajali več od ustvarjenega dohodka za vse otroke, saj je pravočasno reševanje teh specifičnih vprašanj tudi sestavni del skrbi za človeka nasploh, za zdravo rast družine in družbe kot celote.

POIŠČIMO SLEHERNEGA DUŠEVNO PRIZADETEGA OTROKA IN NJEGOVO DRUŽINO!

Ker nas tu zanima predvsem duševno prizadeti otrok, naj naštejemo le nekatere pozitivne premike, ki so bili storjeni za takojšnje reševanje težkih, odprtih vprašanj prizadetih otrok in njihovih družin:

Pred nami sta dva nova zakonska predpisa. Predpis o povečanem otroškem dodatku za vse huje prizadete otroke (podrobnosti o tem objavljamo v tej številki), se že izvaja. O drugem, ki ureja pomoč socialno šibkim k m e č k i m družinam, sedaj tečejo zadnje razprave s ciljem, da bi že letošnje leto zajeli ne le prvotno predvidenih 6.000 otrok oziroma družin, temveč vsaj 10.000. Tu bodo vključene tudi naše družine, saj imajo mnoge izredno težke življenjske razmere, pri tem pa še skrb za enega ali celo več prizadetih otrok.

Obe nalogi bodo izvajale občinske socialne službe, zato je potrebno, da starši, strokovnjaki in člani naših društev pomagajo tem službam, da pridejo do čim popolnejših podatkov in da bodo tako lažje solidno izvajale zanje nove naloge.

Zato naj bo naša s t a l n a naloga dobiti stik z vsemi starši, ki imajo duševno prizadetega otroka, jih povezati med seboj, jih obveščati o raznih možnostih, ki že obstajajo oziroma se odpirajo za izboljšanje njihovega stanja, da bo tudi njihov otrok vključen v redno obravnavo in usposabljanje za življenje. Zavedati se moramo, da so prav najbolj socialno šibke družine praviloma tudi najbolj zaprte same v svojo nesrečo in potrebujejo vsestransko pomoč.

Pregledi in evidence, zlasti o teh otrocih, ki so med prizadetimi najštevilnejši, so še zelo pomanjkljivi. Pot rednih obveščanj pa je, kot vemo, lahko pogosto zapletena in dolgotrajna.

Vloga naših društev — sedaj jih imamo že 35 — je pri tem pomembna, saj lahko s solidno zastavljeno a k c i j o o d s p o d a j preko svojih članov in občanov v krajevnih skupnostih, pa seveda preko posebnih šol ter zdravstvenih zavodov, ustvarijo in dopolnijo preglede družin s prizadetim otrokom in razmer, v katerih žive.

Akcija ima dve razsežnosti. — Prva je pomoč strokovni socialni službi v občini in v prihodnje tesnejše sodelovanje naših društev v številnih in težkih naporih te službe, da v duhu sodobnih načel in sprejetih izhodišč, predvsem pa v okviru svojih, žal vedno preskromnih materialnih možnosti, uspešno rešuje tudi vprašanje duševno prizadetih otrok, mladine in odraslih ter njihovih družin.

Drugo pa predstavlja neposredno povezovanje in aktivizacija staršev in najbližjih sorodnikov teh otrok za urejanje njihovih materialnih razmer in uveljavljanje pravic, za katere se prav sedaj odpirajo nove možnosti. V dovolj zapletenem sistemu samoupravljanja in dogovarjanja številnih nosilcev in virov financiranja za to področje pa se mnogi zainteresirani starši ne znajdejo. Vendar naj pomeni to le prvo stopnjo, preko katere bomo postopoma vključili starše v redno sodelovanje in jih privedli do tiste stopnje, ko se bodo zavedli, da je od njihove notranje trdnosti in umirjenosti največ odvisno, kako sprejemajo napore družbe, da bi jim pomagala pri njihovem tako odgovornem delu.

Tu pa nas vse še čaka pot iskanja in preverjanja, na kakšen način to doseči, katera pot je najbolj primerna, življenjska in humana.

Starši med seboj

BILI SMO NA RODITELJSKEM SESTANKU

Na roditeljskem sestanku šestega, sedmega in osmega razreda posebne osnovne šole smo poslušali predavanje o duševnih in telesnih značilnostih otroka v 12. do 15. letu starosti, ko prihaja v puberteto. Za nas starše je to zelo pereče vprašanje. Kako naj otrokom pravočasno razložimo pojave spolne zrelosti in vlogo, ki jo s tem sprejemajo; kako ravnati z občutljivim pubertetnikom, da ne bo čutil vodeče roke za sovražnika svojih korakov k samostojnosti. Vodstvu se pubertetnik na zunaj upira, čeprav je tega najbolj potreben prav sedaj, ko viharji v njegovi notranjosti burno spreminjajo otroka v mladostnika. Sam težko razume in obvladuje te spremembe.

Kje so prave meje in do kje naj segajo naši prijemi, da ne bomo več škodovali kot koristili; do kje smemo s prepovedmi in kdaj postanejo te nevarne; kako ostati otroku prijatelj in zaupljiv vodnik; kako mu s čim manjšimi posledicami pomagati prek njegovega »drugega rojstva«? Na taka in podobna vprašanja smo dobili odgovore in jih sami dopolnjevali. Takole smo se sproščeno razgovorili:

Ferijeva mama: Ko sta moji dve punčki prihajali v čas, o katerem smo ravnokar slišali, sem hodila okrog njiju kot mačka okrog vrele kaše. Zavedala sem se, da jima moram te stvari nekako razložiti, pa nisem vedela prave poti. Plaha sem bila še bolj zaradi tega, ker sem se spomnila, kako grobo me je moja mati poučila o zadevah doraščajoče deklice. Nekaj let ji nisem mogla tega oprostiti. Takrat sem občutila velik prepad med seboj in materjo! In sedaj sem se zbala, da se mi ne bi zgodilo kaj podobnega. Rada bi še ostala prijateljica svojih dveh punčk!

Fant pa, ki hodi sedaj k vam v šolo, nekam zreleje gleda na to. Veliko mu je pomagal spolni pouk, ki ste mu ga posredovali v šoli. Mi na vse to gledamo drugače, zastarelo, nazadnjaško. Zato težko spregovorimo. Saj veste, smo pač na kmetih . . .

Borisov oče: Tudi jaz imam tri take doraščajoče otroke. Z ženo sva se zmenila in jim omogočila vsak torek gledanje televizijske oddaje o spolni vzgoji. Trudila sva se, da je pri vsaki oddaji sedel z njimi tudi eden od najin. Če je bilo potrebno, sva povedala kak stavek, da je bolj držalo. Tako sedaj nimava posebnih težav.

Vladova mama: Otroci imajo v času zorenja velike težave s seboj in s svojo zunanjostjo. Koliko sramu povzroča npr. fantom nenadni »puh« po bradi! Tudi tu so potrebni pouka. Zgodilo se je, da si je fant z golo britvico razrezal vso brado, ker ni vedel, kako bi se na primeren način znebil nadležnih dlak.

Lojzov oče: Jaz moram z mojimi vse samo zlepa. Če sem strog, se mi razbeže in ne dobim nobenega k hiši, da bi mi kaj pomagali.

In še Daničina mama: Pri Danici opažam zadnje čase neko zbeganost. Če jo doma kregamo ali pa se ji kaj zameri, odide k teti, pa je ni po nekaj dni domov. Ko se ji pa teta zameri, pride zopet domov in se tako izogne vsaki odgovornosti za svoje nepravilnosti. Na svarila in opozorila reagira s potuhnjenostjo. Včasih res več ne vem, kako bi ravnala, da bi bilo pravilno in učinkovito.

In še je bilo mnenj, težav in predlogov, ki govorijo o pomembnosti ter koristnosti takih sestankov in posvetovanj. Razšli smo se zadovoljni, obogateni z novimi spoznanji. Bili smo zadovoljni mi in učitelji.

Radgona

PRIPIS UREDNIŠTVA

Prešernova družba je za leto 1971 izdala knjižico Franca Demšarja OD KOD IN KAKO.

Pisatelj je na poljuden in razumljiv način napisal, kako naj otroku na primeren način razložimo nastanek življenja. Na 156 straneh obravnava vprašanja: »KJE SEM BIL, KO ME ŠE NI BILO; OD SEDMEGA DO ENAJSTEGA LETA; KAJ PA ŠOLA; PUBERTETNIK IN SPOLNA VZGOJA«.

Knjižico priporočamo vsem staršem, ki jih mučijo vprašanja, kako naj otroku razložijo, kar bi rad vedel, posebno pa še vzgojiteljem, da bo manj negativnih vplivov ceste in več načrtne vzgoje.

MEDSEBOJNA POMOČ STARŠEV

Dr. Sulejman Mašović, sekretar Zveznega odbora

Kako naj si medsebojno pomagajo in sodelujejo starši duševno prizadetih otrok, je bila glavna tema posvetovanja posebnega združenja društev staršev duševno prizadetih otrok (UNAPREI), ki sta ga organizirala to združenje in Mednarodna liga društev za pomoč duševno prizadetim. Posvetovanje je bilo v Parizu od 11. do 13. maja letos. Na ta mednarodni sestanek smo prišli predstavniki iz 15 držav. Glavno besedo so imeli starši; pripovedovali so o svojih izkušnjah in izmenjavali svoja mnenja s strokovnjaki. Sedeli smo za veliko okroglo mizo (po načelu sodobne mentalne higiene) in razpravljali iskreno, brez vsakih predsodkov, sramu in samohvale.

Kaj je meddružinsko gibanje?

Pod imenom »Inter-family action« se je pred desetimi leti v Franciji oblikovalo združenje staršev duševno prizadetih otrok. V okviru tega narodnega združenja, ki ima urejene prostore sredi Pariza, so se razvile manjše skupine staršev, ki so se obiskovali, se dogovarjali in skupno delili svoje skrbi. Gibanje se je razširilo v sosednje države in v zadnjem času tudi na področje Skandinavije. Postopoma je nastalo gibanje navdušenih članov, ki zajema več kot 3000 dobro organiziranih družin. Organizirani so v krajevnih društvih in povezani s centralno organizacijo.

Ko se je gibanje razvilo v vsej državi in se je s svojim delom že uveljavilo, se je rodila potreba, da dobi teoretično utemeljitev, rešuje sprotne težave in se strokovno usmeri. O teh vprašanjih so razpravljali na vsakoletnih skupščinah nacionalnih in regionalnih društev. Ko pa so spoznali pomen teh društev in se ogreli za gibanje tudi starši drugih evropskih držav — Amerike in Severne Afrike — se je pokazala potreba po mednarodnem sodelovanju, ki bi gibanju zgradilo še solidnejše temelje. To pa je bil tudi namen posvetovanja v Parizu, ki ga je — kljub razkošnemu hotelu Meridien — prevevalo družinsko vzdušje od začetka do konca.

Mize so obkrožale podobe nadarjenega Marc Ebersanweilerja, znanega pod umetniškim imenom »Ditmeb«, ki je pred kratkim končal usposabljanje v zavodu za srednje duševno prizadete, danes pa je že znan po svojstvenem stilu umetniškega ustvarjanja.

Smisel in cilj »Inter-family action« je v čisto preprostih resnicah. Ker velik del staršev doživi odkritje, da je njihov otrok duševno prizadet, nenadno in nepripravljeno, so različno pretreseni, kar je odvisno od mnogih subjektivnih in objektivnih okoliščin, ki vladajo v družini in med njenimi člani. Ali se lahko kdo boljše približa tem staršem in jih razume, kot tisti, ki so šok že preboleli? S telefonskimi razgovori, obiski, na klubskih sestankih ali v krajevnih društvih si starši sežejo v roke in drug drugemu pomagajo, da pogledajo resnici v oči, da spoznajo, kako je treba premagati dani položaj, se sprijazniti z dejanskim stanjem in iskati najboljšo rešitev. Potrebno je najti pravilno razumevanje za skupne tegobe in stremeti za tem, da se normalizirajo razmere v vsaki družini. Konec koncev je treba pomagati tudi odraslim duševno prizadetim, da najdejo svoje mesto v družini in okolici. Eden od navzočih staršev je na kratko povedal: »Res je, da mi sedaj premagujemo težave, vendar kaj bo s prihodnostjo naših otrok, posebno še, če osirotijo? Kaj lahko drugi starši tedaj storijo zanje?«

Ko starši stopijo v društvo (Inter-family groups), strogo zavračajo vsako pomilovanje in karitativnost. Ena od mater, ki je imela glavni referat, je med drugim navajala dva znana francoska književnika, ki sta v svojih delih poudarjala, da francoski duh išče prijateljstvo in ne milosti. Znani pisatelj Andre Gide pravi: »Navadno se obnašamo nasproti siromašnim pomilovalno, potrebno pa jim je prijateljstvo.« In Voltaire je zapisal: »Pomilovanje je slabše kot prezir.« Medtem ko strokovnjaki pogosto zavzamejo birokratski odnos do staršev, ko odkrijejo, da imajo duševno prizadetega otroka, pa tisti, ki so to fazo že prehodili, storijo to s toploto in razumevanjem. To pa je tudi eno od načel sodobnega socialnega dela: doumeti je treba človeka v okoliščinah njegov potreb, pa četudi se ne strinjamo z njegovim zgrešenim odnosom do otroka ali družbe. Izkušnje v Švici so pokazale, da prehaja daljša povezava med starši v trajno in pristno prijateljstvo, ki se prenaša tudi na njihove družinske člane. Seveda pa se spoštovanje in odnos staršev do strokovnjakov s tem ne spremeni, želijo pa, da strokovnjaki pravilno vrednotijo vlogo staršev in da jim pomagajo, da svojo nalogo čim bolje opravijo, pa naj si bo kot člani strokovne skupine ali kot posamezniki. Nikakor pa naj se recepti ne predpisujejo od zgoraj.

Oblike sodelovanja

Oblike sodelovanja med starši so zelo različne in se nenehno izpopolnjujejo. Za primer navajamo: »Slišala sem, da imate takega otroka, tudi jaz ga imam, zelo rada bi se sestala z vami.« Nato sledijo obiski na domu, v klubu, na pikniku (v ZDA), na društvenih sestankih, po biltenu, ki ga izdajajo starši sami, sodelovanje na skupnih seminarjih in posvetovanjih. Mati iz Švedske je opisala optimistično atmosfero na sestankih krajevnega društva, na katerih se starši srečujejo tedensko ali mesečno in na katerih sodeluje tudi socialni delavec. Pravi, da lahko veliko lažje prenaša bolečine, ko vidi, da ni edina. Resnica, da obstajajo še težji primeri, kot je naš, je odlično terapevtsko sredstvo, posebno še, če so starši premagali občutek sramu in krivde. Skupine staršev v krajevnih društvih same izvajajo nekatere akcije kot npr.: prodajajo karte za dobrodelne prireditve, pakirajo časopise, nosijo kovčke, ko gre otrok v zavod ali na letovanje, in podobno.

Najbolj pogosto starši sprašujejo: zakaj se je to pripetilo prav meni; kaj lahko jaz nudim mojemu otroku in družini; kaj lahko storim za druge prizadete v svojem kraju? Velik del strokovnjakov, ki so preučili »Inter-familiy action«, ocenjuje to gibanje zelo pozitivno. Na znanem tretjem mednarodnem kongresu o duševni prizadetosti, (ki ga je organizirala naša Liga v Parizu 1966. leta z glavno temo: prizadetost družine duševno nerazvitih otrok) je priznani strokovnjak prof. Illingworth izjavil: »Ne verjamem, da bi mogel nekdo dobro razumeti duševno prizadetega otroka, če ga nima v lastni družini.« In dr. C. Kohler: »Starši pomembno vplivajo na to, da se primer v družini ne dramatizira.« S prostovoljnim delom in prijateljstvom se družine duševno prizadetih pogosto dvignejo nad lastno tragedijo in vzljubijo tudi druge prizadete otroke. Ljubiti svojega lastnega otroka ni težko! Nasveti, ki si jih starši medsebojno dajejo, niso napotki, dobljeni od strokovnjakov (vrsta terapije, hospitalizacije in podobno), ampak podpora in spodbuda za lastno dejavnost in samospoštovanje ter za spoštovanje svojega otroka.

Kako je gibanje organizirano?

Organizacija »Inter-family action« ima v vsaki državi različne oblike. Povsod pa je osnova krajevno društvo, kjer se starši zbirajo in delajo. Skupine so različne, štejejo pa od 5 do 15 družin, ki so med seboj povezane v glavnem po teritorialnem načelu: rajon, daljša ulica, kjer so ugodnejše prometne zveze. Starši izberejo iz svojih vrst »animatorja«, ki ima največ izkušenj, največ znanja in je najbolj aktiven. Ta sklicuje skupino, predlaga naloge in nadzoruje opravljeni dogovor. Biti mora iznajdljiv, sproščen in prizadeven ter pripravljen žrtvovati svoj prosti čas.

Krajevno društvo poskrbi za sredstva, ki jih potrebuje skupina staršev, med sabo pa tudi zbirajo sredstva za posamezne akcije (pošiljanje siromašnih otrok na letovanje in podobno) tedaj, če izdatek ni krit z zakonskimi določili V času obiska pri taki družini sem poskušal globlje prodreti v njihove medsebojne odnose. Bil sem srečen, ko sem videl, da so v skupine vključeni vsi starši četrti, ki sem jo obiskal, ne glede na razredne razlike. Bogati in izobraženi ne zavračajo siromašnih, pomagajo jim previdno, da jih ne prizadenejo. Važna ni niti starost niti poklic in ne število družinskih članov; veže jih le prizadeti otrok ali odrasli.

Izbrani delegati, ki se po potrebi pogosto menjavajo, predstavljajo regionalni odbor animatorja. Iz širšega območja prihajajo v okrožni center vsaka dva do tri meseca, da izmenjajo izkušnje, prenašajo uspehe in razširijo gibanje. Na voljo jim je strokovna služba regionalnega društva za pomoč duševno prizadetim (2 do 3, najpogosteje pa socialni delavec). Ta jim daje tudi sredstva za širše sestanke. Njihova posvetovanja dobijo ustrezen odmev v tisku, radiu in na televiziji. Imajo tudi regionalna tekmovanja. Na teh izbirajo delegate za nacionalno društvo v Parizu (UNAPEI), ki so polnopravni z drugimi delegati. Iz poročila z njihove letne skupščine

v 1971. letu je razvidna vloga in pomen delegatov. Aktivnejši starši pridejo tudi v nacionalni odbor in v komisije. Biti delegat v kateremkoli društvu pa pomeni veliko čast in na to so ponosni oboji: navadni ljudje in vidnejši in bogatejši starši. V Franciji so začeli te delegate vključevati v odbore za pripravo zakonov kot svetovalne organe. Posamezni starši so pritegnjeni tudi v parlamentarne odbore, kadar gre za pripravo kakega zakona ali načrta.

Ko na kratko opisujem te vtise in misli s posvetovanja v Parizu, imam pred očmi željo, da spodbudim naša društva, predvsem krajevna (občinska), da v čim večjem številu pritegnemo starše k našim prizadevanjem za čim večji napredek pri delu s problematiko. Del staršev je v vrstah našega članstva; nekateri so aktivni na zborih volilcev in krajevnih skupnosti. Res je, da ne moremo kopirati tujih izkušenj, treba pa je njihove napore vsekakor proučevati. Ne smemo pozabiti, da je celoviti problem duševne prizadetosti splošno družbeni problem in da ga ni mogoče uspešno reševati brez tisočev staršev, ki so najbolj živo vezani z našimi pozitivnimi težnjami. Število staršev v društvih nikakor ni zadovoljivo; v nekaterih društvih ne dobijo vloge, ki bi jim nudila možnost pobud. Pričakujem, da bodo plenumi naših republiških, pokrajinskih in zveznih društev globlje proučili to odprto možnost, ki ima v naši socialistični družbi najlepše možnosti.

Posebno sem vesel, da bo Zbornik prvi objavil te misli in načel razpravo o tem, kako bolje in hitreje pritegniti starše v vse naše akcije! Dosti je takih primerov, kjer so starši kot predsedniki ali tajniki občinskih društev mnogo napravili. Lahko bi storili še več, če bomo našli tople in človeške oblike sodelovanja. Zbornik je v nekaj letih svojega izhajanja dosegel zavidanja vredno raven glasila za starše, razvil je mnogo idej ter odprl vrata staršem in drugim družinskim članom. Bil sem priča tudi sestankom v tujini, kjer so visoko ocenili članke in ilustracije v Zborniku in Pregledu. Lahko pa napravimo še več, da bodo ta glasila staršem čim bližja in čim razumljivejša.

ALI OLGI RES KAJ POMAGAM?

Roža Kavčič:

Kraj, kjer živi Olga, ni majhen. Hiše so posejane po vsej dolini, marsikatera pa se stiska ob robu gozda, kjer ni hrupa in težav. Pa jih res ni? Človek nosi svojo bolečino skrito v sebi; če le more, jo skrije. Toda vse bolečine niso majhne, tudi velike so, take, ki živijo in rastejo z nami, ki so na očeh nam in drugim. Nekoč je dejala neka mati: »Nekateri imajo križ pribit v hiši na steni, jaz ga imam pa kar pred hišo.«

Olga je stara 14 let. Končala je štiri razrede osnovne šole, potem pa je prenehala. Težka kožna bolezen jo je telesno zelo prizadela, skoro iznakazila. Dekletce je že kot otrok občutilo, da se je ljudje izogibljejo, dali so ji čutiti, da se razlikuje od njih. Starši so otroke svarili, naj se ne družijo z njo zato, da se ne bodo nalezli, kot da je kužna. V šoli so je to poglobilo. Ni mogla pisati, težko je brala, nikdar ni mogla loviti žoge, teči in skakati tako kot drugi otroci. Da je bila mera polna, tudi učitelji niso bili taki, kot bi morali biti. Niso se je ravno izogibali, toda premalo so ji pomagali. Olga se je čutila zapostavljeno, izolirano in odpor do šole in sošolcev je rasel iz dneva v dan. Prišlo je tako daleč, da ni več marala v šolo. Tudi odrasli so uvideli, da je tako najbolje.

Deklica je razumna in iz dneva v dan se bolj zaveda, da bo vedno navezana na materino oskrbo, da ne bo nikoli skrbela sama zase, da ne bo nikoli odrasla. Tako sedaj pomaga materi, se igra z mucki ali pa gre na sprehod s starejšo sestrico.

Kljub prizadetosti pa ima močno voljo in veliko vztrajnosti. Vsako delo, pa naj bo še tako težko, bo naredila ali pa vsaj poskusila. Navadno delo tudi dokonča. Nekateri izdelki so bili prav lepi. Šivala je na blago, delala mozaik iz fižola, usnja, risala, pisala naloge. Vedno se je potrudila in potem z nekakim otožnim veseljem pokazala izdelek.

Zelo si želi, da bi delala nekaj, kar bi ji prineslo vsaj kakšen denar. Saj ni potrebno veliko. Ko bi kdo vedel, koliko bo to vredno! Njeno bo, zaslužila bo z delom svojih ubogih rok, v katerih je očasih komaj toliko moči, da držijo pletilke.

Tako minevajo dnevi v majhni hiši. Včasih je veselo, včasih žalostno. Žalostna je predvsem Olga, ko ji mama pripoveduje o njeni bolezni. Takrat deklica utihne, v očeh se pojavijo solze in le težko je preprečiti jok. Morda nekje v podzavesti že sluti resnico. Ni pomoči. Nihče je ne bo rešil, nihče ji ne more vrniti zdravja.

Pravijo, da človek človeku ne sme vzeti življenja. Vprašujem se, ali ima pravico, da da življenje novemu bitju? To vprašanje je morda nepotrebno, toda ljudje smo, živimo, dobri in slabi, zdravi in bolni, v veliki premoči nad naravo, kadar pa je potrebno pomagati sočloveku, smo tako majhni in nebogljeni, tako nemočni kot kaplja, ki bo zdaj zdaj padla na tla.

PRIHAJA ČAS LETOVANJA

M. Mencej

Poletje je pred vrati. S toplejšimi dnevi se tudi že vsiljuje vprašanje, kam na letovanje in odmor z našim otrokom. O tem smo v našem glasilu že pisali. Pismo ene izmed mater prizadetega otroka, ki smo ga objavili v prvi številki letošnjega Zbornika, pa je to vprašanje ponovno odprlo v vsej njegovi resnosti in neodložljivosti.

Žal je bilo to vprašanje vse do danes prepuščeno le zavodskim in šolskim kolektivom ter samim staršem, ni pa bilo vključeno v sklop družbene skrbi varstva in vzgoje za te otroke, predvsem pa niso bili deležni tiste pozornosti kot zdravi otroci. Ko pa v zadnjem času beležimo pomemben premik glede reševanja številnih perečih vprašanj in skrbi tudi za našega otroka in našo mladino z zahtevo, da preidemo končno od besed k dejanjem, ne bi smeli pozabiti, da **je letovanje in odmor pomemben sestavni del celovite habilitacije in rehabilitacije naših otrok in da mora biti zategadelj to vprašanje reševano v sklopu splošne družbene skrbi varstva in vzgoje naše prizadete mladine.**

Dejstva, ki jih navaja omenjena mati v zvezi z letovanjem, so grenka in težka. Večina naših staršev nima vikendov, kamor bi »skrili« svojega prizadetega otroka pred pogledi in vprašanji neosveščene okolice, zato so njeni predlogi na moč sprejemljivi in čakajo rešitve. Z mobilizacijo vseh dejavnikov, ki imajo na skrbi našo mladino in pomoč staršem, pa je to vsaj deloma že danes uresničljivo. Preden od-

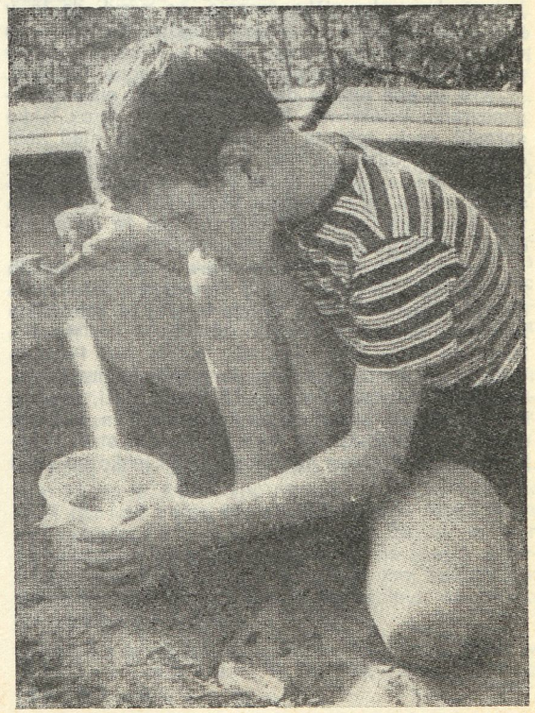

Z igro v naravi nabira nove moči

Pred odhodom s plaže

govorimo na to vprašanje, je potrebno, da se dotaknemo nekaterih izhodiščnih momentov.

Večina staršev si ne more predstavljati letovanja brez morske obale in morske vode ne glede na telesno in duševno stanje svojega otroka. Prav to zadnje pa mora biti odločilno za orientacijo letovanja vsakega posameznika. Kakor posameznemu odraslemu, tako lahko tudi otroku, predvsem prizadetemu, morska klima bolj škoduje kot koristi. Zavoljo tega je potrebno zdravniško mnenje, se pravi, da je v prvi vrsti potrebna zdravnikova ugotovitev, ali je za otroka ustreznejša morska klima in morska voda ali pa celinske oziroma planinske podnebne razmere.

Niti za ene niti za druge pri nas še nimamo organiziranih kolektivnih letovišč, kjer bi otrok lahko sprostil svoje telesne in duševne moči med sebi enakimi v kolektivu pod vodstvom vzgojnega in zdravstvenega osebja, **ki naj bi se mu pridružili tudi starši,** morda še z mlajšimi sestricami in bratci. Za taka letovanja pa imamo tudi pri nas že danes začetne subjektivne in objektivne možnosti.

Zavod v Črni na Koroškem gre v letnih mesecih z določenim številom svojih varovancev letovat na morje. Ali ne bi izrabili ta čas in kraj za kolektivno letovanje tistih otrok naših staršev, ki jim morska klima ne prija. Tiho planinsko okolje pod Peco in Uršlo goro je čudovit kraj za planinsko letovanje. Stezice in poti za sprehode ob bistri Meži, gozdovi in gozdne jase, košenice, igrišče z igrali in podobno nudijo lepe možnosti za rekreacijo naših otrok v poletnih mesecih. Dom na Rakitni bi bil lahko po svoji legi, urejenosti in dostopnosti prav tako posrečena točka rekreacije za otroke in starše. In še so take možnosti, kjer bi lahko naši otroci letovali brez kakih večjih vnaprejšnjih priprav in stroškov (adaptacije).

Prav tako kot planinske predele bi bilo možno izkoristiti našo morsko obalo za vse tiste otroke, katerim zdravstvena služba priporoča morsko klimo in morsko vodo. Če so že do sedaj posamezni zavodski in učnovzgojni kolektivi našli ustrezna mesta za letovanja svojih varovancev na morski obali, potem bi se našli ustrezni kraji tudi za otroke, ki niso vključeni v te kolektive.

Če smo rekli, da so dani subjektivni in nekateri objektivni pogoji za reševanje tega vprašanja, potem ostane samo še vprašanje iniciatorja in organizatorja. Ker je letovanje in rekreacija prizadete mladine ena od oblik varstva in vzgoje kot sestavnega dela celovite (re)habilitacije, morajo biti pri tem angažirani vsi tisti, ki imajo na skrbi varstvo in vzgojo. Nedvomno pa bodo morala biti pri tem najbolj zavzeta naša društva, biti bodo morala resen pomočnik pri izvajanju te naloge, da bi že za prihodnje leto pripravili vse potrebno in nadomestili zamujeno.

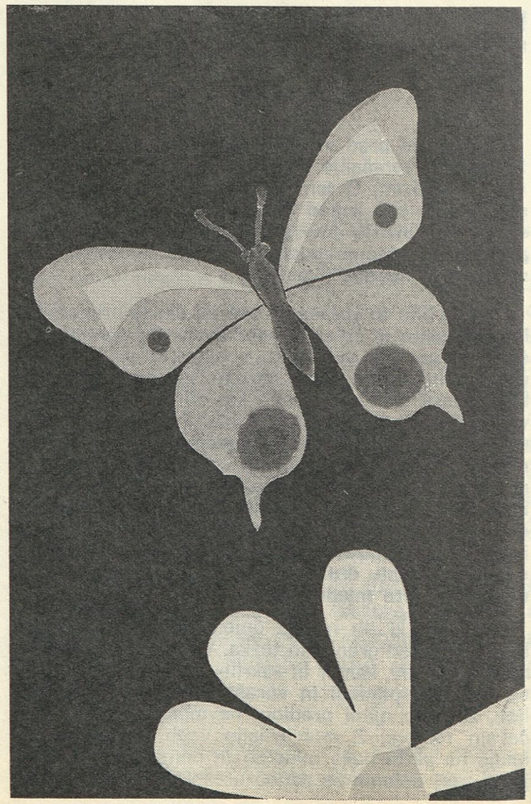

Leoljenka učenke POŠ v Strunjanu

DA BI BILO ČIM MANJ TAKIH PRIMEROV

Duševno prizadet otrok se lahko rodi v vsaki družini, v zdravnikovi prav tako kot v advokatovi. Večina teh pa je le iz družin, ki žive v nezdravem družinskem vzdušju, v težkih ekonomskih razmerah in neustreznih socialnih prilikah. Vsi ti pojavi spremljajo vsako družbo, vsak dosedanji družbeni sistem, tudi socialistični, posebno v njegovem začetnem razvoju. Da, tudi v socialističnem, kjer so posledica družbenih deviacij, ki se zadržujejo nekje bolj zagrizeno, drugje pa zopet manj očitno.

Pri nas so se družbeni forumi in družbeno-politične organizacije v zadnjem času spoprijeli s temi pojavi in na vseh ravneh družbenega življenja razmišljajo, kako bi zajezili socialno razlikovanje, bogatenje enih na račun drugih ter na ta način omilili bedo z vsemi njenimi posledicami, bedo, ki še vedno vlada ponekod pri nas. Kako krute posledice izvirajo prav iz takih razmer in kako porazno vplivajo na doraščajoči rod, najzgovorneje pripoveduje primer, opisan v časopisu »Ljubljanski dnevnik« dne 23. aprila tega leta.

Uredništvo

IZOBČENCI IZ RODU REVEŽEV

Kadarkoli je bilo v razredu kaj narobe, je bil kriv Jožko.

Kadarkoli so koga tepli, je bil to vedno Jožko.

Če so se otroci v razredu pogovarjali, kakšen je bil prejšnji večer film na televiziji, so v razgovoru sodelovali vsi razen Jožka. Vedno ob takih priložnostih je najprej žalostno pogledal naokrog in nato povesil glavo.

V šolo hodi, ogrizen od bolh in raztrgan. Čeprav je šola na deželi in otroci niso čisto tako lepo oblečeni, kot so v mestnih šolah, se vendarle razlikuje od njih.

Najhuje mu je moralo biti v prvem razredu. V šolo je prišel kot mali izobčenec, kot so izobčenci vsi iz njegove družine: stara mati, mati in oče, brat in sestra. Menda so redki sosedi, ki so prestopili prag njihove hiše.

Ena izmed prvih je bila Jožkova učiteljica Jožica Jaklič, ki že nekaj let uči v Žalni. »Hotela sem videti, kako živi Jožko,« nam je rekla. »Zvedeti sem želela, če imajo doma sploh mizo, na kateri bi Jožko lahko pisal domače naloge. Mizo imajo, to je res, toda vse ostalo je tako, da se bog usmili.«

Neznanci na vasi

Jožkova oče in mati sta se nekega lepega dne pred leti nenadoma pojavila v Veliki Loki nedaleč od Žalne in se naselila v revni hišici, ki je tako borna, da nima niti dimnika. S seboj sta pripeljala slepo materino mater in majhnega otroka, deklico.

Radovedni sosedi so kmalu vedeli, da sta se priselila nekje iz Šentvida ali iz Stične ali od tam nekje. Deklica je iz materinega prvega zakona, materina mati pa je slepa že vrsto let; nekateri so vedeli povedati, da je celo od rojstva. Oslepela da je, ker je živela v revščini in umazaniji.

Hišica, to je bilo vse, kar je bilo začasno materino in očetovo. Ni bilo njuno in še zdaj ni, le stanuje lahko družina v kajži. Čeravno so na kmetih, nimajo okrog hiše niti kjerkoli drugje niti pedi zemlje, iz katere bi lahko izkopali košarico krompirja ali s katere bi lahko narezali skledo solate, kakršno pri sosedih mečejo prašičem.

Hiša ima tri prostore, vežo in dva prostora, v katerih stojijo postelje, miza in omara pa nekaj stolov in krušna peč. Tisti, ki so bili v veži, povedo, da sami vanjo niti motike ne bi spravili.

Za Jožka in njegove je to eden izmed življenjskih prostorov.

Kadar je toplo, je življenje nasploh prijetnejše. Ko pritisne zima, kurijo pri Jožkovih peč in imajo odprta vrata, da se skoznje vali gost dim, Jožkovi pa imajo od dima neprestano vnete oči.

Kmalu po prihodu starke, ženske, deklice in moškega v Veliko Loko so domačini spoznali, da je moški tiste vrste, ki bi bil pripravljen za kozarec pijače prodati zadnjo cunjo s telesa in zatajiti otroke. Začel je hoditi od hiše do hiše in prosjačiti za pijačo.

Včasih so berači prosili za kos kruha; prišlec je prosjačil za kozarec pijače že zgodaj zjutraj in končal svoje delo pozno zvečer. Potem se je vrnil domov.

Rodil se je Jožko in kmalu za njim Lojzek. Medtem ko se je Jožko lepo razvijal, je postajal Lojzek vsak dan vse večja sirota; zdaj je tako ubog, da ga ne sprejmejo niti v pomožno šolo, čeprav je star že devet let; ne zna govoriti in se ne znajde v življenju; sosedi ga branijo, če bi se vanj spustil kak poreden otrok in neprestano pričakujejo, da se mu bo zgodilo kaj hudega.

Babica je uboga, kot je bila tedaj, ko je prišla v Žalno. Njen vnuk Lojzek je še večji revež, ki pa se tega ne zaveda.

Oče še vedno živi tako življenje, kakršnega je živel tedaj, ko je prišel nekje iz Stične ali od kod že. Pravijo, da bo tak ostal vedno, dokler bo živ.

Hčerka je pridna in hodi v osemletko v Grosuplje, kajti v bližnji Žalni je le štirirazredna šola. Sama je začela gledati nase, ko je uvidela, da bi bila sicer sošolcem v posmeh.

Mati se je vdala v usodo. Pred leti je nekaj časa hodila v Ljubljano in tam pospravljala in pomivala vagone na železnici. Potem so ji menda začele zatekati noge in je morala pustiti to delo.

Petčlanska družina živi zdaj od revnih dohodkov; oče dobi 660 dinarjev invalidnine ali pokojnine, slepa babica dobi mesečno 200 ali 250 dinarjev podpore, hčerka pa dobi od svojega očeta 200 dinarjev mesečno. Tako pride na člana družine mesečno manj kot 200 dinarjev dohodkov — in s tem denarjem je treba živeti, se oblačiti in preskrbeti šolske potrebščine za dva otroka.

Babica takih problemov s šolo ni imela; nepismena je. Tudi mati jih ni imela; tudi ona je namreč skoraj popolnoma nepismena.

Osamljeni učenec

Jožkove družine se vsi izogibajo. Soseda je nekoč rekla učiteljici, ki je obiskala Jožkove: »Kaj, vi si upate k njim? Sama sem tako rekoč pred njihovim pragom dan za dnem, pa še nisem stopila v njihovo vežo.«

Jožka so se vrstniki izogibali in ga zasmehovali, ker je bil vedno najslabše oblečen in ker ni znal toliko, kot so znali sošolci. Če se je komurkoli zahotelo pretepanja, se je spravil nad Jožka. Le-ta se ni niti branil. Vedel je, da nihče ne bo potegnil z njim in da bi potem še drugi padli po njem.

»Moje kolegice so morale dolgo prepričevati otroke, da je Jožko njihov tovariš, kot so vsi ostali,« nam je rekla Jožica Jaklič, ki zdaj uči v tretjem razredu Jožka. »Še vedno je sicer vsega kriv le Jožko, vendar vedno najdem pravega krivca in ga primerno kaznujem. Jožko pri tem molči.«

Šibak fant je in ne najboljši učenec — pa tudi najslabši ne. »Pogosto mu rečem, naj po pouku ostane v razredu, da bova skupaj prebirala čitanko,« pravi učiteljica Jakličeva. »Rad ostane in vesel je, da sem z njim prijazna. Nikoli se mi še ni potožil, nikoli ni prosil, naj ga vzamem v zaščito. Knjige, zvezke in druge šolske potrebščine mu kupijo doma, v šoli pa zastonj dobiva malico.«

Boječ je in o samozavesti, ki jo tako radi kažejo mestni otroci in otroci premožnejših staršev, ni ne duha ne sluha. »Če samo nekoliko povišam glas,« je rekla učiteljica, »se že ves skljuci v dve gubi in pogleda v tla. Strašno se boji, da bi ga tepli. Menda je doma pogosto tepen, ko pride oče pijan v hišo in se znese nad družino. Skoraj gotovo že dobiva manjvrednostni kompleks.«

Tega ima gotovo tudi njegova mati. »Vsaka mati želi slišati le vse najlepše in najboljše o svojem otroku,« je menila učiteljica Jakličeva. »Na roditeljskem sestanku sedijo matere v šolskih klopeh in pričakujejo, kaj bom lepega povedala o njihovih otrocih. Jožkova mati me na roditeljskih sestankih vedno vpraša: Tovarišica, kajne, naš pa nikoli nič ne zna, saj je tako ali ne? Jožkova družina je navajena biti vedno zadnja, vedno zaničevana in vedno tako ali drugače tepena.«

Vdani v usodo

»Kako poskušate odpravljati razlike med učenci različno premožnih staršev, da bi se vsaj v šoli počutili tudi revnejši enaki bogatejšim?«

»Težko,« je rekla učiteljica Jakličeva. »V razredu so otroci, katerih starši imajo televizijske sprejemnike, lepa stanovanja in avtomobil. Pri Jožkovih doma nimajo niti elektrike; morebiti imajo tranzistorski radijski sprejemnik, toda ne vem natančno, če ga imajo. Jožko najverjetneje nikjer ne gleda televizije, ker se ga povsod izogibajo in ga nikjer ne bi hoteli imeti doma več ur, ker bi se bali, da jim ne bi umazal doma. Okolica menda sovraži vse Jožkove in pravi, da bi starši lahko delali, pa nočejo.«

»Kako živijo iz meseca v mesec? Kako se šesterica preživi z dobrimi sto starimi tisočaki?«

»Vse kupijo v trgovini v Žalni.«

»Ali je torej mogoče, da človek živi s starimi dvajsetimi tisočaki na mesec?«

»Kot vidite, je mogoče. Sicer sama ne vem, kako jim to uspe, toda mogoče je, ker drugega denarja ne dobijo, zemlje pa tudi nimajo, da bi na njej kaj pridelali.«

Jožko in njegovi živijo v bajti, kjer so na tleh deloma steptana zemlja in deloma trhle deske, pokrite s plastiko, in kjer je nekaj oken, obitih s papirjem, namesto da bi bila zasteklena.

Kje je rešitev?

Ob potoku, ki teče skozi Veliko Loko, je ondan prala ženska srednjih let. Popolnoma nerazumljivo se ji je zdelo, čemu sprašujemo po Jožkovi hiši, saj po njej še nikoli ni nihče povprašal. »Hudo je pri njih,« je rekla kot mimogrede. »On vse zapije . . .«

Nekaj deset korakov dalje smo srečali Jožkovo mamo. »Saj bi vas povabila v hišo,« je rekla »pa je tako slaba, da me je sram.«

»Kako živite?« smo jo vprašali.

Ni vedela, kaj bi odgovorila. »Tako,« je rekla. »Stanovanje je slabo. Če bi dobili tisto hišo v Žalni . . .«

»Kako je z možem?«

»Čuden je,« je rekla in pogledala v tla. »Kar tava okrog . . .«

»Se otroka pridno učita?«

Morebiti se nam je samo zdelo, da se ji je prižgala iskrica v očeh ob tem vprašanju. »Mislim, da sta še kar pridna,« je rekla, »kolikor je pač mogoče . . .«

Z dvema posodama je odšla proti potoku, da bi prinesla v bajto vodo za kosilo.

Na nepogrnjeni mizi tisti dan pred Jožkom ni bilo mesa, kot ga ni vse te dni, ki se jih spominja.

M. Raztresen

FILMI, KI KVARIJO MOJEGA OTROKA

Posebej me zanima vpliv množičnih obveščevalnih sredstev na oblikovanje mlade generacije. Pri tem imam v mislih predvsem film, pa naj ga prikazujejo na televizijskem ekranu ali pa v kinodvorani. Ker imam v družini duševno prizadetega otroka, še posebej opazujem vpliv filma na duševni razvoj te mladine.

Tudi naš prizadeti otrok ni neko abstraktno bitje. Treba ga je vzeti in opazovati v času in prostoru, v katerem živi, z vsemi pozitivnimi in negativnimi vplivi njegove okolice, ki soodgovorno vplivajo na njegov razvoj. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je duševno prizadeta mladina veliko bolj občutljiva za sprejemanje zunanjih vplivov, zelo sugestibilna, kakor pravimo, manj samostojna v oceni dobrega in slabega kot zdrava mladina. Zavoljo tega moramo zaostriti kriterije pri ocenjevanju teh vplivov. To pa nam narekuje, da smo še posebno pozorni na to, kaj gleda naš otrok na platnu ali na ekranu. Zaradi tega ne smemo in ne moremo mimo filmov, ki razkrajajoče delujejo na zdrav razvoj naše mladine. Taki filmi se, žal, vedno bolj množijo.

Ne želim posploševati. Ustavil bi se samo pri dveh novejših filmih, ki sta vse prej kot primerna za naše kinodvorane ali pa ekrane. Da pa mi ne bi kdo očital subjektivnosti, naj pustim govoriti druge, ki so spregovorili v imenu tisočev zaskrbljujočih staršev.

Najprej pustimo besedo očetu, ki je zapisal v dnevniku Delo z dne 28. I. t. l., kjer med drugim beremo:

»Naključje je hotelo, da sem v soboto stopil v kino Šiška, se usedel v razprodani dvorani na svoj sedež in v pričakovanju filma, ki bo pregnal moje težke misli, uprl oči v platno. Toda to, kar sem videl v tistih dveh urah, mi je pognalo kri v glavo. Kako le lahko odkupimo in vrtimo takšen film, ki se po prvih dvajsetih minutah, ki obetajo zanimiv western z romantičnim zapletom, spremeni v pravi ameriški propagandni film. Na filmskem platnu se koljejo med seboj vojaki v modrih uniformah in Indijanci ali bolje, prvi koljejo druge v imenu pravice in generalovega ukaza. To smo videli že v mnogih westernih, toda »Plavi vojak« je nekaj drugega. Filmu so za osnovno zgodbo vzeli rasničen dogodek, ki je »pretresel« ameriško javnost sredi devetnajstega stoletja, ko je odred njihove slavne konjenice izbrisal z zemljinega površja nekaj sto Čejenov.

Prepričan sem, da je bila tretjina gledalcev pri prvi predstavi premlada. Torej tretjina, ki ji film ni mogel koristiti. In zdaj se vprašam, ali v Ljubljani ni človeka, ki bi brez strahu nad blagajno obesil napis: FILM MLADINI POD 18 LET PREPOVEDAN? Ali res ni nikogar, ki bi si film pred predvajanjem ogledal z etične plati, ki je pri naših distributerjih potisnjena v ozadje?

Namenoma sem počasi odšel iz dvorane. Tako sem imel dovolj časa, da sem si ogledal žareče obraze mlajših obiskovalcev in da sem prisluhnil tej ali oni njihovi pripombi. Nad filmom so bili navdušeni, navdušeni nad klanjem, skalpiranjem, posiljevanjem . . .

Za menoj se je oglasil poba, kakšnih dvanajst let je moral imeti: »Uf! Si videl, kako ji je odrezal prsi?« Drugi je pristavil to, tretji ono in vsa skupina se je smejala na račun odrezanih prsi.

Zaradi enega filma, zaradi ene pripombe, zaradi enega večera, polnega razmišljanja, marsikdo ne bo hotel videti problema. Toda enkrat mora priti tisto, tolikokrat zatajeno vprašanje: ‚Kam drvimo slepi in gluhi za vse, kar se dogaja okoli nas?'«

Janez Jemec,

Ljubljana, Roška c. 17

Med to mladino je tudi del naše prizadete mladine, ki še bolj nekritično dojema in sprejema dogajanja na platnu. Pogled na dvorišče neke posebne šole v času odmora o tem dovolj zgovorno pove: izza vsakega drevesa, kamna ali plota štrli kos palice ali letve, ki v rokah gojenca ponazarja brzostrelko in »udarja« na nasprotnika, dokler se s huronskim vpitjem ne »spopadejo«. To je sicer igra, je pa hkrati najslabša igra, ki ponazarja ubijanje.

Res je, da velik del naše prizadete mladine ne hodi pogosto v kino in tako ni toliko pod tem vplivom. Zato pa večina spremlja dogajanja na televizijskem ekranu, med drugim tudi prikazovanje filma »Mrtva ladja«, »v katerem sta se (igralca, prip. je moja) za honorar v delovnem času na pol naga do onemoglosti valjala drug po drugem ter s svinjsko požrešnostjo žrla na mrtvi ladji slovensko kulturo. Če je že avtor tega neprebavljivega filma v svojem izobilju tako daleč zašel na zgrešeno pot abstrakcije, naj to zadrži zase, ne pa, da še prek ekrana namerno ali podzavestno škodljivo vpliva na mlade ljudi, ki si v prepričanju v boljšo bodočnost in s trdim delom služijo vsakdanji kruh . . . Če je kultura namenjena delovnemu človeku, ki jo plačuje, naj ga ne zavaja k moralni razsulosti, temveč k ljubezni in popolnosti, h kreposti in volji do življenja, a ne k sovraštvu in sebičnosti . . . Če odgovorni producenti na višji stopnji slovenske kulture tega ne zmorejo, je bolje, da se odrečejo svojemu poslanstvu,« zaključuje Jože Arih iz Podkorena v Nedeljskem dnevniku dne 7. 5. letos.

Temu ni kaj dodati. Namenoma sem pustil govoriti druge, kljub temu, da je tudi moj prizadeti pubertetnik gledal ta zadnji film in vem, kako je reagiral nanj. Vem, da so posamezni protesti le glas vpijočega . . .; vsa načelna opozorila in nasveti družbeno-političnih organizacij pa prazne besede, če jih ne spremljajo ustrezne akcije.

Oče prizadetega mladostnika

Že v zgodnji mladosti se navaja k samostojnosti

Strokovnjaki svetujejo

POMAGAJMO OTROKU, DA BO SAMOSTOJNO IN RADOSTNO ŽIVEL SAM IN Z DRUGIMI

Slavica Pogačnik-Toličič, prof. psih.

Za udeležence svetovnega kongresa o otroški igri v Bonnu avgusta 1971 je bila organizirana tudi vrsta razstav in ogledov posameznih strokovnih institucij. Ker sem želela čim več videti in pridobiti za svoje delo z duševno prizadetimi predšolskimi otroki, sem obiskala posebne otroške vrtce in svetovalnice. Za svoje delo sem največ pridobila v Svetovalnici za starše duševno prizadetih otrok mesta Bonn.

Svetovalnica je v centru mesta. Prostori so dokaj skromno urejeni, toda funkcionalni za delo, ki ga svetovalnica opravlja. V strokovni skupini so zdravnik psihiater, psiholog, socialni delavci in specialni pedagogi. Prav tako ima svetovalnica možnost povezave s posebnimi kliničnimi ustanovami, ki s svojimi medicinskimi uslugami pomagajo prizadetemu otroku. V svetovalnico prihajajo starši s prizadetimi otroki iz okolice Bonna; direktor ustanove nam je pojasnil, da zajamejo področje približno 60 kilometrov.

Za svetovalnico starše priporoči zdravnik, pridejo na lastno željo ali na pobudo socialne službe in posebnih organizacij za pomoč duševno prizadetemu otroku (Lebenshilfe für das geistig behinderte Kind).

Namen dela svetovalnice je predvsem POMOČ STARŠEM PRI VZGOJI IN VODENJU PRIZADETEGA OTROKA.

Kot nam je vsem znano, to delo ni lahko. Če je v družini duševno prizadeti otrok, je več ali manj močno čustveno prizadeta vsa družina. Še več, vsak izmed družinskih članov na poseben način sodoživlja otroka, ki se ne razvija v skladu s pričakovanji. Mati se je lahko razumsko spoprijaznila, da otrok zaostaja v duševnem razvoju, čustveno pa se ne bo nikoli. Po svoje je prizadet oče! Na osnovi posebnih analiz so ugotovili, da je oče še posebej močno prizadet, če je duševno nezadostno razvit njegov sin! Tudi bratje in sestre to posebej sodoživljajo. Zato v bonnski svetovalnici na svetovanje pokličejo vso družino.

Prisostvovala sem prvemu obisku neke družine v svetovalnici. Starša, oba intelektualca, sta pripeljala 3-letnega mongoloidnega dečka. Z njim sta prišla še starejša brat in sestra. Socialni delavec (medicinsko orientiran) je zapisoval osnovne podatke o prizadetem otroku v razgovoru z vso družino. Med tem časom pa se je specialni pedagog v prostoru, ki je bil ograjen s steklom, ukvarjal z mongoloidnim dečkom. Tako so starši in otrok imeli ves čas tudi neko povezavo, čeprav drug drugega niso motili. Tudi brat in sestra sta dala socialnemu delavcu dokaj dragocenih podatkov. Že samo to, da jima je prizadeti bratec »igračka, ker je tako prisrčen«, in da mu vselej in povsod pomagata, je bil zelo pomemben podatek pri svetovanju. Specialni pedagog je ugotovil, da je Peter (tako je bilo ime mongoloidnemu fantku) močno nesamostojen. In to ne zaradi svoje nizke mentalne starosti, temveč zato, ker ga ni nihče v domačem okolju navajal na samostojnost. Še danes imam v mislih stavek: »Zakaj bi Peter sam jedel z žličko, če ga pa jaz tako rada hranim v naročju. Vi ne veste, kako prisrčno odpira svoje ustnice«. Tudi če ga je hotela mati »kaj naučiti«, sta oba sorojenca ravnala drugače. In zares jima je bil bratec samo za igračko!

In tako je vsak član družine razložil svoj odnos do prizadetega otroka! Posebno močno je bil čustveno prizadet otrokov oče. Čeprav intelektualec — biolog — je neprestano vnašal v razgovor občutek krivde: »Takrat, ko je moja žena zanosila, sem se jaz zelo slabo počutil. Imel sem veliko strokovnega dela, tako da še spati nisem utegnil. Zakaj je bil ravno v tem času spočet otrok?«

Otrokova mati pa je natančno pripovedovala o nosečnosti, porodu in otrokovem razvoju. S seboj je prinesla tudi vse zdravniške izvide.

Vsi podatki so bili skrbno zabeleženi. Prav tako je svetovalca tudi zanimalo: Katera vprašanja v zvezi z otrokovo prizadetostjo starše najbolj vznemirjajo?

Nato so staršem razložili načrt dela z otrokom. Fantek je bil zatem psihiatrično, pediatrično in psihološko pregledan, prav tako je specialni pedagog z njim vzpostavil nekajkratni kontakt, da bi ugotovil stopnjo učljivosti, dosedanjega znanja, že vzpostavljenih navad in privajenosti. Ker Petra starši niso mogli vključiti v posebni otroški vrtec v Bonnu (stanovali so 28 km zunaj mesta) so se odločili za obisk ortopedagoškega vodenja v svetovalnici in za kontinuirano svetovanje zase oziroma za vso družino.

Po prvem obisku so starši prejeli v svetovalnici posebno mapo, v katero bodo vlagali pismene nasvete in navodila za trening s prizadetim otrokom. V mapi je bil že vložen list, na katerem so zbrane knjižice za starše duševno prizadetih otrok. Morda bo koga zanimal izbor:

M. Egg: Moj otrok je drugačen; Drugačen otrok, drugačna vzgoja; Drugačni ljudje, drugačna življenjska pot
Heinz Bach: Pedagogika duševno prizadetih
Paul Reichenbach: Vzgoja mongoloidnega otroka
Alan Ross: Posebni otrok
H. Hetzer: Učiti se igrati — naučiti se igrati
J. L. Deikes: Ritmika po Scheiblauerjevi

Nato je bilo pripisanih še nekaj brošur, ki jih izdajajo posamezne organizacije za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam.

Starši s prizadetim otrokom prihajajo v svetovalnico enkrat ali dvakrat mesečno. Prisostvujejo ortopedagoškemu treningu, dobijo navodila za ravnanje z otrokom doma. Vsakič prejmejo napisano vsebino svetovanja in vaj, ki so bile aplicirane z otrokom v svetovalnici. Te vaje so razmnožene na listih, ki jih potem starši vlagajo v svojo mapo. Tako lahko vedno znova in znova doma prebirajo in poglabljajo pridobljeno znanje.

V današnjem sestavku bom prikazala vsebino nekaj takih lističev. Napisana je enostavno, razumljivo.

I.

Vzgoja prizadetega otroka k samostojnosti:

Večina staršev prizadetega otroka ne navaja dovolj zgodaj k samostojnosti. Ker se jim otrok smili, mu na vsakem koraku pomagajo. In tako držijo otroka preveč dolgo na stopnji »dojenčka«. Res je, da naš otrok potrebuje nenehno pomoč, toda mnogo že tudi sam zmore. Čemu bi mu dajali v usta žličko, če jo lahko sam, čeprav nespretno nosi v usta, čemu bi mu dajali v usta kruh, če to lahko stori sam. Zato je potrebno že zelo zgodaj — in to v majhnih stvareh — otroka navajati na samostojnost. Če se bomo tega držali, nam bo tudi lažje življenje s prizadetim otrokom. Zato moramo otroku pomagati, da se bo zelo zgodaj naučil samemu sebi pomagati: se obleči, si umiti roke, pospraviti svoje igračke. Šele ko otrok to zmore, lahko govorimo o nadaljnjem učenju.

Sedaj nekaj praktičnih nasvetov:

1. Pustimo, da otrok nekaj sam naredi, čeprav povzroča nered. Nato mu pomagajmo, da bo sam pospravil.

2. Pohvalimo našega otroka bolj kot zdravega! Če se je naš otrok nekaj novega naučil, se je pogosto tudi zato, da bo pohvaljen!

3. Naš otrok se nauči in uči samo ob posnemanju! Zato, če je le možno, vodimo njegove ročice!

Pokažimo mu, kako se pospravijo kocke v predalčke, kako se pobere papir od tal, kako se postavi stolček k mizi. Vedno znova in znova mu pokažimo, kam se dajo umazani čevlji, kam milo in kako naj skrbi zase na stranišču. Tudi če imamo otroka še tako radi, če se nam še tako smili, naj vse to otrok poskuša narediti sam. Če pa še ne zmore, smo veliko uspeli, če smo mu ob tem opravilu vodili vsaj ročico.

4. Že zgodaj pustimo, da nam otrok v gospodinjstvu »pomaga«. Prinese naj nam krpo za brisanje prahu, pomaga naj zložiti iz torbice nakupljene stvari itd.

Naš otrok bo za to »svojo pomoč pohvaljen«, starši se bodo razveselili. Vedeti namreč moramo, da je duševno prizadeti otrok najbolj srečen, če vidi okoli sebe zadovoljne obraze tistih, ki jih ima rad.

5. Posebno pa je potrebno paziti, da otroka v tem pogledu ne prenatezamo. Vedeti namreč moramo, koliko naš otrok more in zmore. Če od njega karkoli zahtevamo, moramo vedno zahtevati v skladu z njegovo duševno starostjo, o kateri nam je govoril psiholog. Čeprav ima vaš fantek že 6 let, je duševno razvit za stopnjo 3-letnega otroka. Zato od njega zahtevajte samo toliko, kolikor je duševno zrel! Če ga boste poskušali obremenjevati, bo postal otrok sitnav, nemiren in boječ.

6. Ne kregajmo se na otroka, če kaj narobe naredi! Po vsej verjetnosti otrok ne zmore — a ne, kot mislijo starši — noče!

II.

Igre z balonom

Ročice vašega otroka so še zelo nespretne. Prav tako je otrok nespreten tudi v gibanju. In ker se rad igra s pisanim balonom, se bomo poizkušali igrati z njim. Igra bo za otroka zelo prijetna, lahka, istočasno pa bo razvijal pozornost, spretnost ročic, nog in vsega telesa. Nekaj vaj smo vam pokazali v naši svetovalnici, lahko pa jih tudi po svoji iznajdljivosti dopolnjujete.

Vaje za ročice:

Balon vržemo v zrak, otrok ga poskuša z ročicami odrivati . . .

Otrok poskuša nositi balon na veliki kuhalnici . . .

S kuhalnico poriva otrok balon po tleh . . .

Otrok poskuša metati balon v košaro ali škatlo . . .

Otrok drži v rokah balonček, mati ga polagoma napihuje . . .

Vaje za nožice:

Otrok sedi. Pred noge mu damo balon, otrok ga odriva . . .

Otrok leži, z nožicami odriva 2 balona . . .

Balon vržemo v zrak, otrok se ga poskuša dotakniti z nožico . . .

Vaje z balonom za telesne spretnosti:

Balon vržemo v zrak, otrok pa se ga poskuša dotakniti z noskom . . .

Balon vržemo v zrak, otrok se ga poskuša dotakniti z glavico . . .

Balon vržemo v zrak, otrok ga poskuša uloviti . . .

Tako napisana navodila dobijo starši tudi za učenje drugih aktivnosti. V svetovalnici so izkušnje pokazale, da si starši zapomnijo nasvete samo 30 %, zato je potrebno vaje ponazoriti s prikazanimi lističi. Te vložijo, kot sem že omenila, v svojo mapo, in kadar poskušajo doma z otrokom vaditi, jih ponovno skrbno preberejo. Teh lističev se sčasoma nabere mnogo.

Starši tudi na osnovi posebnih zabeležk lahko kontrolirajo, koliko je otrok napredoval, ali si je že osvojil osnovne številčne pojme, barve itd.

Meni je bil tak način dela zelo všeč. Tembolj, ker starši danes nimajo časa, da bi prebirali številne debele knjige o prizadetem otroku. V taki mapi pa imajo zbrano domala vse, kar morejo vedeti o svojem otroku in kako mu lahko najbolje pomagajo. Zanimiv je tudi listič, ki obravnava nego in prehrano prizadetega otroka. Zame je bil posebno poučen pristop matere **pri hranjenju mongoloidnega dojenčka:**

Ni dovolj, da prizadeti otrok sprejme iz materinih rok stekleničko. Istočasno s sprejemanjem hrane poskušajmo pri otroku vzpostavljati koordinirane povezanosti med posameznimi čutili. Po prvih dveh mesecih po rojstvu poskušamo pri otroku vzpostavljati posebne povezanosti čutil, preden dobi stekleničko za sesanje.

1. S toplo stekleničko se dotaknemo najprej njegove ročice, nato ust in otrok prične nato piti.

Risba L. Osterc

2. Čez nekaj tednov mu najprej pokažemo stekleničko, da jo gleda, nato prične piti.

3. V starosti od 12. do 14. meseca preden damo otroku stekleničko v usta, ponavljamo: »Takoj boš dobil piti«. Otrok bo ta »abstrakten« govor razumel šele po nekajmesečnih dotikih stekleničke.

Poleg tega je še zelo pomembno, kako se starši čustveno odzivajo mongoloidnemu dojenčku: Vedeti namreč moramo, da je povsem napačno, če čakamo na prvi smeh pri našem otroku! Starši lahko veliko pripomorejo, da se bo njihov dojenček nasmehnil! Toda kako?

Ko se oče ali mati sklanjata nad mongoloidnim dojenčkom, naj se potrudita poiskati s svojimi očmi otrokove oči — zlasti naj poskusita fiksirati njegovo pupilo. Takoj ko jima to uspe, naj se ljubeznivo »pogovarjata« in smehljata otroku. Otrok se bo čez nekaj časa naučil gledati osebo v obraz in se na njen nasmeh tudi sam nasmehnil.

Vedeti moramo, da je obraz staršev prizadetemu otroku zelo pomemben. In zato je potrebno prav posebno paziti, da je njegova mimika topla in prisrčna! Če se nad prizadetim dojenčkom sklanja žalosten obraz matere, bo

Risba: L. Osterc

tudi izraz prizadetega otroka žalosten; s temi besedami je zaključil misli na lističu za starše posebni pedagog!

V svetovalnici so mi mapo za starše ljubeznivo poklonili. Prav rada bom v naslednjih številkah zapisala še nekaj misli teh izkušenih pedagogov. Zame so bile zanimive še prav posebej zato, ker obravnavajo majhne probleme, kot so hranjenje, smeh pri otroku, kar pa je za oblikovanje otrokove osebnosti zelo pomembno.

V isti svetovalnici sem imela priložnost prisostvovati **skupinskemu svetovanju staršev prizadetih otrok.** Takrat sta bila vodja skupine psiholog in socialni delavec. Tema razgovora je bila NAVAJANJE OTROKA NA SAMOSTOJNOST. Razgovor je potekal tako, da so bili starši med seboj učitelji in učenci. Drug drugega so učili na osnovi svojih izkušenj in drug od drugega so se nekaj naučili. Poleg tega pa naj bi taki skupni sestanki imeli tudi psihološki značaj. Večina staršev ob prvem obisku v svetovalnici izraža težko misel: »Zakaj imamo ravno mi takšnega otroka?« Večina ima občutek, da so s svojim prizadetim otrokom osamljeni in da imajo druge družine samo zdrave otroke. Ko pa so ti starši v skupini staršev, ki imajo enake težave, jim je lažje. Saj vidijo, da je še mnogo staršev, ki imajo prizadetega otroka. V skupnem razgovoru se tudi najlaže naučijo, kako je potrebno temu otroku pomagati, da bo v svojem malem svetu srečen in zadovoljen in da bodo tudi oni zadovoljni z njim.

Res pa je, da se staršem ni lahko naučiti raznih aktivnosti za delo s prizadetim otrokom. Ko je v skupini specialni pedagog razlagal urjenje grafomotoričnih spretnosti — tu mislim risanje — so morali starši sami to praktično preskusiti. V skupini, kjer sem bila zraven, je pedagog razdelil neenakomerno kamenje (majhni koščki skale). Starši so dobili čopič in vodene barve in mazali hrapave in neenakomerne ploskve. Sami so morali najprej poskusiti vaje, ki jih bodo nato zahtevali od svojega otroka. To je bila zame zelo pomembna oblika dela! Toliko govorimo v naših svetovalnicah staršem, kaj in kako naj delajo z otrokom. Dobro pa bi bilo, da bi se sami najprej naučili igrati, modelirati in risati pod vodstvom specialnega pedagoga. »Potrebno je na svoji koži občutiti zahteve, ki jih polagamo v zavest prizadetemu otroku,« je zaključil skupinski sestanek svetovalec v bonnski svetovalnici.

V sestavku sem prikazala nekaj pisanih razglednic iz svojega obiska v svetovalnici. Prepričana sem, da bo vsakdo našel skromno, a dragoceno misel za pomoč našemu prizadetemu otroku.

Zame so bili na videz še tako skromni nasveti pri delu s prizadetim otrokom nadvse pomembni. In koder imam v otroškem dispanzerju starše prizadetih otrok, vedno znova in znova prebiram lističe bonnske svetovalnice. Za vse te drobne nasvete so zelo hvaležni!

ALI SE NAŠ OTROK LAHKO NAUČI PLAVATI?

Pri orientaciji letovanja na morju, kjer naj otrok nekaj časa preživi na morski obali v neposrednem kontaktu z vodo, se starši sprašujejo: »Ali se tudi moj otrok lahko nauči plavati?« Na podlagi izkušenj lahko odgovorimo samo pritrdilno. Za to pa je potrebno več časa in potrpljenja kot pri zdravem otroku. Medtem ko se zdrav otrok nauči plavati nekako mimogrede, so prizadetemu otroku potrebne sistematične in vztrajne predvaje. Otroka je treba smotrno in postopoma vaditi, kar je seveda odvisno od stopnje in vrste prizadetosti.

Glede tega daje Herbert Höss v glasilu »Pomoč staršem« (Lebenshilfe), od koder povzemamo glavne misli, naslednja navodila.

Večina naših otrok je še posebno občutljiva za prehlad in seveda za s tem zvezane bolezni. Zato je dobro, če imamo na razpolago kopalnico, da začnemo s kopanjem v njej. Tudi tu je važna temperatura vode, kopalnice ter zraka zunaj nje. Šele ko smo otroka dodobra osušili po kopanju, predvsem njegove lase in ušesa, lahko otrok menja temperaturo. Zategadelj priporočamo, da **začnemo učenje plavanja poleti.** V začetku naj »plavalna ura« ne traja več kot 3,5 do 10 min., pozneje pa 15 do 30. Vse pa je odvisno od otrokovega počutja; nič ga ne smemo siliti. Otrokovo srečanje z vodo je treba urediti tako, da bo to vedno njegov prijeten doživljaj. Vedno mora imeti občutek varnosti v vodi; pogrešimo in preskočimo stopnjo učenja in zagotovo bomo vzbudili strah in odklonilno stališče do vode in s tem za daljši čas zavrli nadaljnje vaje.

Prva stopnja učenja je v tem, da se otrok igra s posodico in vedrom. Otrok bo počasi pridobil zaupanje do vode. Na ta način postane voda del njegovega igralnega sveta. V banji (paziti je treba na temperaturo, ki naj ne bo nižja od 26 do 28° C) pustimo otroka, da brazda in čofota po vodi. Voda naj ne bo več kot 15 do 20 cm visoko. Če se otrok počuti dobro, mu je dodamo nekoliko več. Vendar pa vedno le toliko, da se počuti dobro. Del njegovega predplavalnega treninga naj bo povezan z rednim tedenskim kopanjem, intenzivnost vaje pa naj bo usklajena z njegovim počutjem in zadovoljstvom v vodi in pa seveda z razpoložljivim časom staršev. Kdor ima možnost in lahko uredi na vrtu ali na balkonu plastično banjo (vsekakor poleti), bo to za otroka toliko mikavnejše, ker bo lahko nemoteno škropil okoli sebe, kar mu bo še posebno ugajalo. Ne smemo pa pri tem pozabiti na temperaturo.

Naslednja stopnja igre že dobi določene tendence usmerjevalne igre. (To bo še v predšolski dobi). Za seboj ima že določene elemente (čofotanje v vodi), pri čemer je otrok dobil zaupanje do vode in tako že lahko napolnimo banjo do približno 35 cm višine. Da se bo počutil varnega, ga pustimo, da najprej stoji in potem kleče brazda po vodi. V vodo vržemo kamen ali kak drug podoben predmet v velikosti kurjega jajca, ki naj ga pobere. Pri tem se bo naučil potapljati glavo v vodo. Na ta način bo pridobil nov važen element, ki je potreben pri plavanju. Seveda moramo pri tem paziti, da ga ne bomo pustili predolgo pod vodo. S to vajo bomo dosegli, da otrok premaga vodno silo.

Sedaj pa že lahko stopi v bazen (stopnja šolske obveznosti) ali v letno kopališče. Tu je postavljen v povsem novo okolje in zato moramo začeti zopet od začetka: navaditi se mora na novo situacijo (najprej si zmoči noge, potem roke, pa hrbet in šele potem potopi celo telo pod vodno gladino). Najprej bomo vadili seveda v plitvini (prve stopnice, ki peljejo v vodo, če smo v bazenu), potem pa vedno globlje. Otroka vodimo za roko ob robu bazena. Če se počuti varnega, ga pustimo, da gre ob kraju sam, če je v bazenu držalo ali vrv, pa ob njej. Najprej se močneje oprijemlje, pozneje se giblje svobodneje s preprijemom in končno hodi popolnoma prosto ob steni, dokler ne začne sam broditi po vodi.

Temu sledi potapljanje, najprej samo do ramen, potem do vratu in nazadnje čez glavo, pri čemer stisne nos s prsti. Najprej mu sami pokažemo, potem skupno vadimo, končno pa naj otrok vadi sam, pri tem pa ga držimo za roko. S tem naj otrok spozna, da nas voda sama sili na površino. Pri predhodnih vajah potapljanja ga je treba navajati na globoko vdihovanje zraka pred potapljanjem. Tu je treba dosti potrpljenja in vse mora potekati v obliki igre.

Temu sledi klečanje v vodi tako, da z rokami objema kolena. Najprej globok vdih, potem poklek, nakar ga voda vrže na površje. Ko smo z mnogimi poskusi dosegli, da je otrok spoznal in občutil učinek vodnega vzgona na lastnem telesu, ni več daleč pot do plavanja. Moramo pa se vztrajno truditi, da to stopnjo čimbolj temeljito obvlada. Priporočljivo je, da vključimo v to igro majhno tekmovanje dveh do treh otrok, ki skupno vadijo; kdor najdlje vztraja pod vodo, je zmagovalec.

Sedaj pa že lahko preidemo k vajam za spust. Ko si je otrok pridobil držo počepa v vodi, in sicer tako dolgo, da hrbet doseže vodno gladino, stegne roke v širini glave, hkrati stegne noge ter dvigne glavo. Začetki prsnega plavanja so tu.

Od statičnega preidemo na dinamični spust.

Lebenshilfe, Brief 4/1967
Priredil M. M.

LJUDJE, KI JIH NAŠ OTROK SREČUJE

Nikoli ne moremo dovolj poudariti tegale: ob vsakem srečanju z drugimi ljudmi lahko naš otrok raste! Razvija lahko svoje zmožnosti kontaktiranja, vadi in uči se načinov občevanja, vljudnosti in prijaznosti — lastnosti ljubeznivosti, ki jih nujno potrebuje, če ni poleg njega njegovih staršev. Tudi njegova spoznanja o svetu razširjajo takšna srečanja, pa če so še tako skromna. Skratka: morali bomo srečanja z drugimi ljudmi za našega otroka poiskati in jih sistematično pripravljati.

Pismonoša

Tu se pojavi pismonoša. Vsak dan prihaja v hišo približno ob isti uri, včasih prinese pisma, včasih časnike, včasih samo reklamne pošiljke. Kakšne možnosti se postavljajo pred otroka, da da bi kaj storil za družino: ob oknu opazuje, kdaj se bo pismonoša pojavil. Pri tem se uči razločevati uniformirane osebe: miličnike, vojake, gasilce, poštne uslužbence. Lahko prismonoši steče naproti k vežnim vratom in sprejme pošto, posebno če se poznata. Lahko ga vpraša, če je prinesel kaj pošte za družino. Lahko se uči tudi razločevati različne pošiljke: razglednice, pisma, pakete, časnike itd. Posebno veselje pripravljajo otroku razglednice in voščila. Skrbite zaradi tega, da boste večkrat prejeli pošto! Vaš otrok ima gotovo kakšno botro, ki bi se ga spomnila. Dandanes imamo že prvovrstne barvne fotografije rož in živali. Lahko bi se dal izoblikovati friz za čez otrokovo posteljo.

Verjetno si bo še sam zaželel postati pismonoša. Kakšno izrabljeno potovalno torbo najdeno v vsaki družini; če želimo prihraniti denar, lahko iz blaga, lepenke in papirja napravimo primerno poštno čepico. In priložnosti, poslati pisemce teti ali vrniti pri sosedih posojeno sol ne manjka. Potem lahko naučimo otroka tudi pesmico o malem poštarčku, ki jo bo rad prepeval.

Kajpak tudi na pošto bo treba pogledati! Tam vidimo rumene nabiralnike, telefonsko celico, ljudi, ki stoje pred okenci in čakajo, da pridejo na vrsto. Kupimo znamke in jih nalepljamo na pisma, jih frankiramo. Morda naš otrok že ve, kam moramo znamko nalepiti. Seveda bo potem sam vrgel pismo v nabiralnik. Morda bi lahko kdaj poklicali po telefonu tudi očeta.

Na bencinski črpalki

»Nek mož sedi v majhni hišici ob cesti. Hišica je vsa iz stekla. Mnogi avtomobili se tam ustavljajo. Vsi so žejni. Mož pride iz hišice in daje avtomobilom pijačo. Kako se imenuje mož?« — Tako ali podobno bi vprašali otroka, ko se je z vožnje z avtom vrnil domov. Seveda ste pri polnjenju na črpalki izstopili in natančno opazovali celotno dogajanje: kako je treba avto odpreti, odviti cev pri tanku, nalivanje. — »Le glej, kako hitro bežijo številke!« Preskušamo stanje olja, pritisk koles, opazujemo pomivanje oken, posebno šipe spredaj, in tudi poravnavanje stroškov. Nikakor ne recite: vse to je pretežko za našega prizadetega otroka! Seveda se ne razume na stanje olja in pritisk zračnic, vendar se mu vsi opravki v zvezi z avtom in kolesi živo vtisnejo v zavest, posebno če to večkrat gleda. Celo nekaj bo pogrešal, če ste »samo« enkrat polnili bencin. Ne obotavljajte se dalj časa pomuditi na takšnem mestu: vaš otrok si bo s stalnim ponavljanjem pridobil zanesljivo znanje o poteku določenega postopka; pridobil bo gotovost tudi za lastno življenje, ki je podobno smiselno urejeno. Nam odraslim pomeni takšna »avtomatizacija« prav nekaj samoumevnega, saj imamo v hrupu in trušču vsakodnevnega življenja toliko drugega v glavi, da na stanje olja ali pritisk zračnic sploh ne mislimo.

Če ima naš otrok avtomobilček-igračo in se z njim konstruktivno igra: če nalaga, tovor prevaža na določeno mesto in ga tam zopet stovarja, potem mora brez dvoma po poti tudi polniti bencin. Dobimo tudi narejene črpalke iz lesa ali plastike. Še bolje je, če otrok sam postavi bencinsko črpalko iz kamnov — steber za polnjenje je tudi mogoče dobiti v trgovini.

Večji samo z igro niso zadovoljni; lahko pomagajo pri pranju avtomobila, npr. prinašajo svežo vodo, pomivajo stranska okna, lahko avto tudi zgladijo z volneno krpo ipd.

Frizer

Naša dekleta se verjetno zmeraj bolj zanimajo tudi za frizerja, predvsem pa za frizerko. V frizerskem salonu je kaj videti; tam je tudi nešteto opravil, ki jih je možno posnemati. Kdo prvi odkrije česalnico? Če se kdaj sprehajamo po cestah skozi mesto, se lahko še posebej posvetimo temu. V delavnicah občudujemo bleščeče svetle predmete: velika ogledala, lepe kotlice, lepe, udobne stole, katerih višina se lahko spreminja. Morda je tam tudi vrtljivi stol za otroke. Pogosto je treba čakati, da pridemo na vrsto. V tem primeru priporočamo vzeti za otroka s seboj kakšen predmet, da bi ga zaposlili; slikanico, punčko; ilustrirani listi najbrž niso najprimernejši za otroke. Morda pa bomo lahko pokukali, kako kakega tovariša namilijo in ga brijejo ali kako spretno brivec ravna s škarjami ali s strojčkom za striženje las. Pri ženskah lahko opazujemo umivanje las in navijanje las na navijače, pri tem lahko ugotovimo, da mati niti ničesar ne sliši, ko so ji namestili nad glavo sušilec als.

In potem doživetje, da bi postal tudi sam »lep«! Saj prav nič ne boli, če nekoga striižejo! Pogosto je treba, podobno kakor pri zobozdravniku, premagati otrokov odpor, da se je voljan podrediti brivčevemu delu — to najbolje dosežemo s tem, da pustimo otroka nekaj časa brivca priložnostno opazovati, kadar striže druge člane družine. Ni izključeno, da se bo v otroku sama od sebe pojavila želja: »Mene tudi!«

Doma se igramo brivca: sedemo na stol pred ogledalo. Pustimo si namestiti okrog vratu prtič ali si oviti okrog ramen večji prt. Če ima otrok spretne prste, lahko pritrdi tudi nabornico iz krep papirja. Potem pa mora previdno česati: sprva vse lase naprej in nazaj, potem pa napraviti prečko. Kdor je posebno spreten, lahko napravi tudi kodre in pritrdi lase z lasnico. Škarij kajpak ne bomo dajali otroku v roke, pač pa naj dela gibe škarij z roko in posnema vse dejavnosti, kakor da bi imel v roki pravo orodje, ali pa mu napravimo škarje iz papirja. Seveda naj se otrok vadi ravnati tudi s pravimi škarjami, to pa le pod nadzorstvom in na primernem predmetu.

Čevljar

Čeprav imamo dandanes prodajalne čevljev, ki svoje proizvode same popravljajo — navadno jih pošiljajo svojim tovarnam, prava čevljarska obrt še ni povsem izumrla. Otrok mora izkoristiti priložnost in našega čevljarja obiskati v njegovi delavnici. Morda imamo kakšno popravilo, na katerega bo treba počakati — raztrgan šiv ali odpadlo peto. V delavnici lahko marsikaj vidimo: stojala s številnimi čevlji, škornji, sandali, coklami in kopiti. Tu je trinožnis tolček, železna noga, na kateri tolčejo po čevljih, posoda s klejem, omara z mnogimi majhnimi klinčki itd. Predvsem lahko čevljarja opazujemo pri njegovem delu: kako odtrga stari podplat, kako nalepi novega, udarja, reže, šiva, rašplja in gladi. Lahko nam dovoli ponovni obisk, da bi ga opazovali in se učili.

Prodajalec

V manjših krajih in tudi v mestih imamo trgovine, kjer lahko nakupimo marsikaj potrebnega: od sladkorja do mila, od šivalne niti do šolskega zvezka. Tudi čas je opravil svoje: marsikje imamo samopostrežbo s pripravljenim blagom. Prodajalec ali prodajalka ima kljub temu še čas, da vam pomaga pri izbiri blaga: prinese, česar ne najdete, posvetuje se z vami, če česa ne poznate, priporoča vam to ali ono pralno sredstvo, ki je za pranje tistega perila najbolj smiselno. Če stanuje v vaši bližini takšen prodajalec, lahko postane vač dober prijatelj in tudi pomočnik pri vzgajanju vašega prizadetega otroka.

Imenujte prodajalce z njihovimi imeni: tovariš ali tovarišica (gospod ali gospa, gospodična) Ostrožnik; opozorili smo že, naj prizadeti otrok v stiku s tujimi ljudi ne uporablja zaupnih izrazov »teta«, »stric« ipd., s čimer označujemo le bližnje sorodnike, in naj bodo ti izrazi namenjeni le njim. Brez zadrege ljudem pojasnite, da imate prizadetega otroka in jim morda tudi razložite vrsto prizadetosti, predvsem pa vse v zvezi s tem, kar otrok že zna in česa ne ve. Tako ne boste dosegli pri ljudeh le razumevanja za vaše težave in skrbi, marveč tudi podporo za vaša lastna prizadevanja. Če ste se vi npr. z uspehom potrudili, da se vaš otrok ni navadil na prosjačenja za sladkarije, je pomebno, da ga tudi prodajalec ne nagrajuje z bonbonom.

Od vtisov, ki si jih je pridobil otrok v resnični prodajalni, lahko marsikaj uporabi doma, ko se bo igral »trgovino«. Prodajalno lahko ustrezno opremi s stoli, mizo, praznimi škatlami, puščicami, plastičnimi kozarci in steklenicami ipd. Ravnanje s predmeti, kakor ovsenimi kosmiči, rižem, orehi, jabolki in pomarančami itd. ne bo napravilo vašemu otroku samo mnogo veselja, marveč bo zahtevalo tudi primerno poznavanje materiala in ročnih spretnosti.

Iz glasila Pomoč staršem (Lebenshilfe)
prevedel prof. A. Podjavoršek

IZ UPRAVE ZBORNIKA
VSEM NAROČNIKOM IN POVERJENIKOM NAŠEGA GLASILA

Precej naših naročnikov je v zaostanku z naročnino. Razumemo, da pri svojih dnevnih skrbeh in zaposlitvi pozabite poravnati obveznosti do Zbornika. Ne bi pa smeli pozabiti, da imamo z izdajanjem velike stroške, ki nenehno naraščajo, kljub temu, da so prispevki minimalno honorirani. Za vsa naročila pa imamo 8-dnevni plačilni rok. Izdatke pa moramo kriti v glavnem s prispelo naročnino.

Zategadelj prosimo vse naročnike in poverjenike, ki so v zaostanku z naročnino za prejšnje in letošnje leto, da poravnajo svojo obveznost, ker bo le na ta način moglo glasilo še naprej izhajati, izboljševati vsebino in obliko.

V prepričanju, da boste pravilno razumeli naše opozorilo, vas tovariško pozdravljamo!

Uprava

Tudi otrokovo zobovje ne smemo zanemariti

KAJ PRAVIJO GLEDE TEGA ZDRAVNIKI

VPLIV OTROKOVIH RAZVAD NA RAZVOJ ČELJUSTI IN ZOBOVJA

Dr. Metoda Rejc-Novak

Trda in mehka tkiva žvekalnega sistema se morajo razvijati v pravilnem medsebojnem odnosu, da lahko opravljajo svoje tri osnovne funkcije: grizenje in žvečenje hrane, pravilno izreko in dihanje skozi nosno votlino.

Pod vplivom številnih škodljivih faktorjev se lahko razvijejo različne deformacije žvekalnega sistema, ki ogrožajo posamezno funkcijo ali več funkcij hkrati.

Razvade otrok so številne in različne; omejili se bomo na skupino razvad, ki kvarno vplivajo na normalen razvoj žvekalnega sistema, to je zobovja, čeljusti, žvekalne in mimične muskulature, jezika in čeljustnega sklepa.

Najpogostejša razvada predšolskega otroka je **sesanje prsta ali cuclja.**

Pri neciviliziranih narodih, kjer se otroci hranijo samo z materinim mlekom, te razvade domala ni.

Rakosi je ugotovil, da je pri ciganskih otrocih, ki so dojeni več in dlje, manj razvad kot pri primerjalni skupini otrok švicarske vasi iste starosti.

Samo dojenje ni značilen faktor pri zmanjševanju te razvade, prav tako ne čas posameznega hranjenja; pomembno je dnevno število obrokov. Matere v nerazvitih deželah hranijo otroka takrat, ko je lačen, in ne v naprej določeni uri.

Otrokov nagon po sesanju je tako zadovoljen. Levy je tudi dokazal, da dojenčki, ki se pogosteje hranijo, redkeje sesajo cucelj kot tisti, ki dobivajo hrano v daljših časovnih presledkih.

Kantorowicz zato predlaga, da bi vsaj do drugega meseca in pol otroka hranili po principu »free demand« (svobodna zahteva). Do tretjega meseca starosti je nagon sesanja najmočnejši; nato polagoma upada in po tem kritičnem času bi lahko začeli s hranjenjem v določenih časovnih presledkih.

Pri sesanju otroci običajno drže še s prosto roko odejo, uho ali pa zvijajo lase.

Različni način sesanja palca, drugih prstov ali tudi več prstov hkrati povzročajo zaradi pritiska na zobne skupine in čeljust različne deformacije.

Najpogostejše posledice sesanja so: odprti grizi med zgornjimi in spodnjimi sekalci, nagnjenost zgornjih sekalcev in zgornje čeljusti navspred, nagnjenost spodnjih sekalcev proti jeziku in pomaknitev celotne spodnje čeljusti navzad (slika 1 in 2).

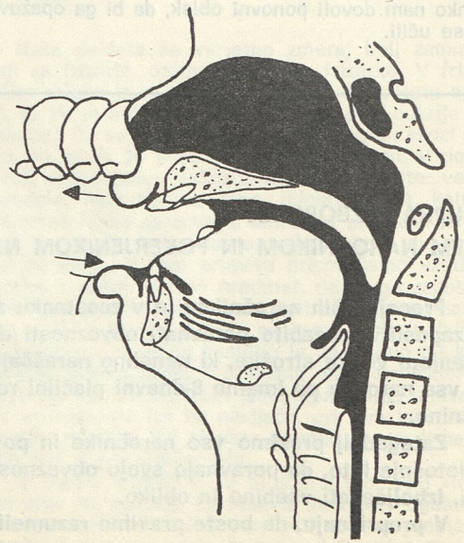

Slika 1. Sesanje palca; zgornji sekalci in čeljust so nagnjeni navspred, spodnji sekalci in čeljust navzad.

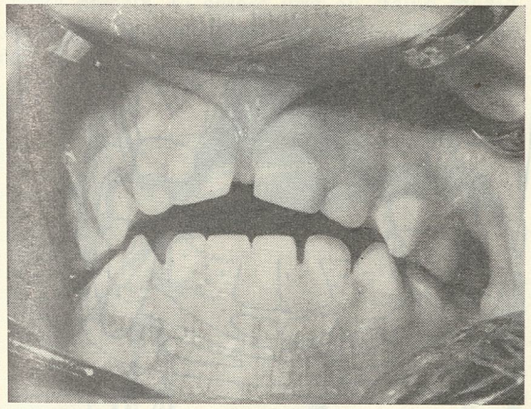

Slika 2. Deklica, stara 3 leta, sesa cucelj.

Pri sesanju običajnega cuclja nastajajo podobne deformacije.

Če se razvadi pridruži še rahitično obolenje, so deformacije težje: mehka, rahitična kost se hitreje vda pritisku cuclja ali prsta (slika 3).

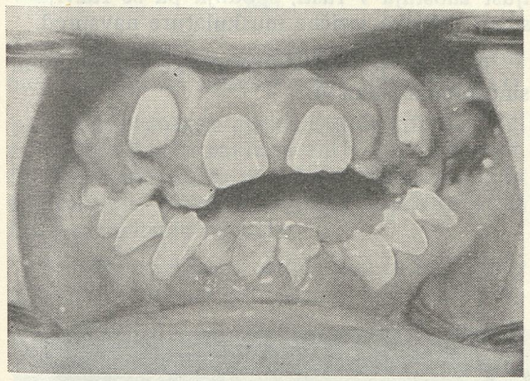

Slika 3. Deček, star 14 let — rahitis čeljusti in zobovja. Palec je sesal do sedmega leta.

Poprečno opuščajo otroci razvado med 3. in 4. letom starosti; če so deformacije majhne in niso vezane še na druge pojave, ki jih bomo omenili kasneje, se ozdravijo brez zdravljenja. V večini primerov pa je le potrebno ortodontsko zdravljenje.

Čustveno moteni otroci sesajo prst tudi še v šolski dobi; celo do 12. ali 17. leta. Vedno znova iščejo tolažbe v razvadi, zlasti če so psihično prizadeti ali bolni (sliki 4, 5).

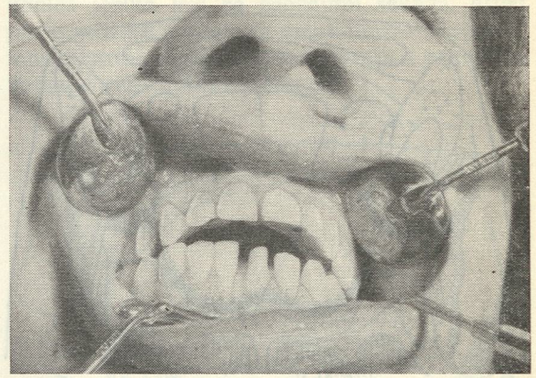

Slika 4. Deklica, stara 17 let — še vedno sesa prst.

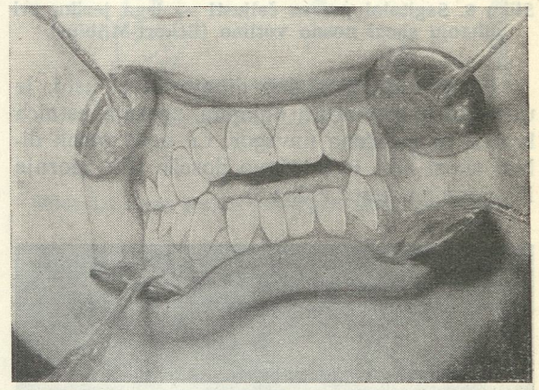

Slika 5. Deklica, stara 20 let — prst je sesala do 15. leta.

Zaradi deformacij zobovja in čeljusti nastajajo tudi drugi nefiziološki pojavi: **dihanje skozi usta, nenormalno požiranje in govorne napake.**

Brückel je ugotovil, da dve tretjini otrok, ki sesajo prst ali cucelj, diha skozi usta, kar še otežuje normalen razvoj.

Pri pravilnem dihanju skozi nosno votlino se jezik s hrbtom dotika trdega in mehkega neba ter zavzema ves prostor ustne votline. Pritisk zunanje žvekalne in mimične muskulature na čeljustne kosti je v ravnotežju s pritiskom jezika. Čeljustne kosti se lahko pravilno razvijajo (slika 6).

Pri dihanju skozi usta pa jezik leži na dnu ustne votline in na zgornjo čeljust deluje samo pritisk zunanje žvekalne in mimične muskulature. Zgornja čeljust zaostaja v rasti in izraščajoči stalni zobje nimajo dovolj prostora (slika 7).

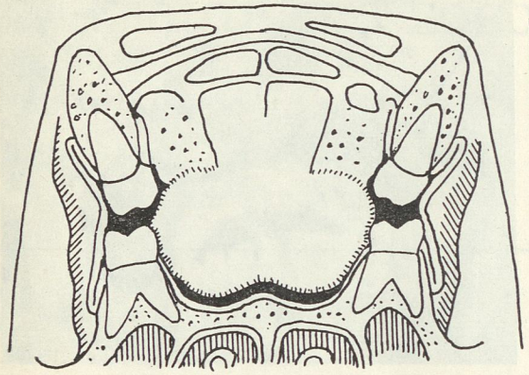

Slika 6. Sagitalni prerez čeljusti — lega jezika pri dihanju skozi nosno votlino (Eckert-Möbius).

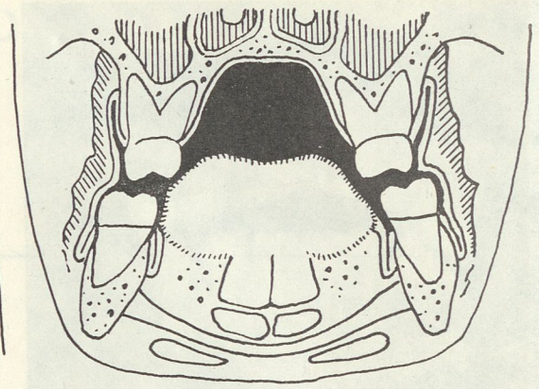

Slika 7. Pri dihanju skozi usta leži jezik na dnu ustne votline.

Pri otrocih, ki stalno dihajo skozi usta, je ustnična muskulatura ohlapna, zgornja ustnica kratka in usločena navzgor. Če hoče otrok dihati skozi nos, le s težavo doseže stik zgornje in spodnje ustnice (slika 8).

Duševno prizadeti otroci, zlasti težje prizadeti, pogosto dihajo skozi usta. Njihova muskulatura je ohlapnejša, pogosto povečan jezik leži na dnu ustne votline in s konico potiska naprej spodnje sekalce in čeljust. Zgornja čeljust zaostaja v rasti, spodnja pa se razvija v smeri pritiska jezične muskulature navspred.

Ta pojav je značilen za otroke z Downovim sindromom (slika 9).

Slika 8. Deklica, stara 10 let — stalno diha skozi usta.

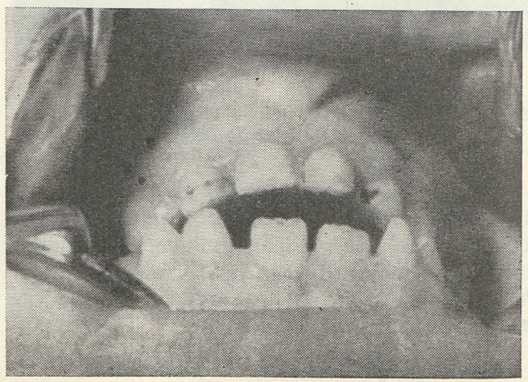

Slika 9. Mongoloid — star 9 let — stalno diha skozi usta.

Pri otrocih, ki sesajo prst ali stalno dihajo skozi usta, pogosto opažamo zaradi deformacije čeljusti in zobovja tudi **nepravilno požiranje.**

Pri normalnem požiranju so usta zaprta, konica jezika leži za zgornjimi sekalci, hrbet pa se pritisne na trdo in mehko nebo. Napetost muskulature jezika je v ravnovesju s pritiskom zunanje muskulature (slika 10).

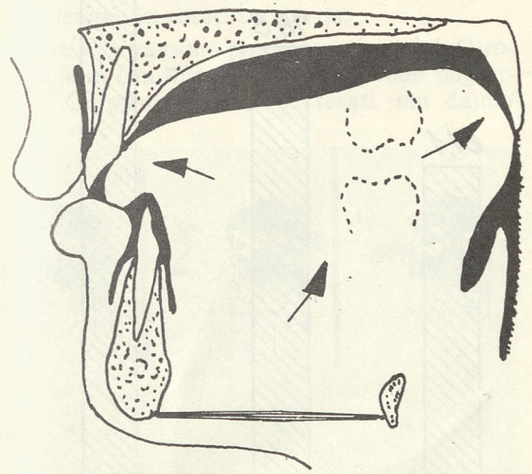

Slika 10. Lega jezika pri pravilnem požiranju (Tulley).

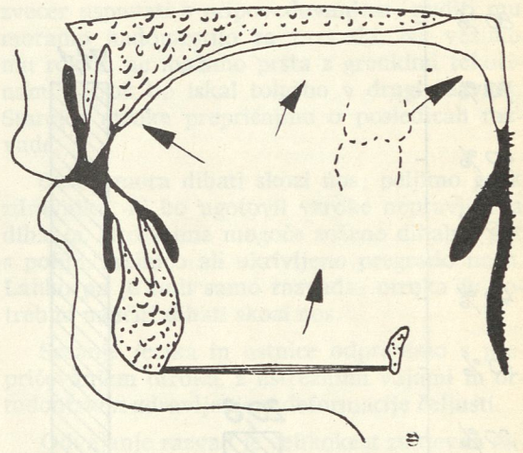

Slika 11. Lega jezika pri nepravilnem požiranju

Pri nepravilnem požiranju pa se jezik vrine med sprednji ali stranski zobni vrsti (slika 11).

Akt požiranja se opravi dva do trikrat v eni minuti čez dan in enkrat v eni v minuti ponoči. Stalni pritiski jezika povečujejo deformacije in preprečujejo samoozdravljenje odprtega griza kljub prenehanju razvade.

Številne raziskave ortodontov in logopedov so potrdile, da so deformacije zobovja in čeljusti dispozicije za periferne govorne napake. Lieb in Mühlhausen sta primerjala pogostnost sesljanja pri različnih deformacijah zobovja in čeljusti in ugotovila pri otrocih z odprtimi grizi najvišji odstotek. Pogostnost sesljanja je v pozitivni korelaciji s stopnjo odprtega griza in pri najtežjih deformacijah je sesljanje pri otrocih 100 % (grafikon 1).

Ugotovila sta tudi, da je najvišji odstotek interdentalnega sigmatizma v dobi menjave sprednjih sekalcev; dispozicija za govorno napako je pri fiziološkem odprtem grizu večja.

Nekateri otroci z dobro razvito motoriko lahko tudi pri težje odprtih grizih v celoti kompenzirajo nepravilno izreko z dvigom spodnje ustnice navzgor. Jezik se ustavi na dvignjeni spodnji ustnici in se ne vrine med zobni vrsti.

Duševno prizadeti otroci store to težje in je zato potrebno čim bolj zgodnje ortodontsko zdravljenje odprtih grizov. Stalne nepravilne lege glave med spanjem so tudi vzrok nepravilnemu razvoju žvekalnega sistema in glave. Z nazaj upognjeno glavo otrok ne more dihati skozi nos in če dojenček leži stalno na isti strani, nastanejo deformacije obraza in glave, ki se po opustitvi ozdravijo ali pa tudi ne.

Sesanje spodnje ustnice in jezika je redkejša razvada. Pri zelo nagnjenih zgornjih sekalcih navspred otrok vrine spodnjo ustnico pod zgornje sprednje zobe in še poslabšuje težko disgnatijo (slika 12).

Sesanje jezika običajno opažamo pri emocionalno motenih otrocih, pri katerih smo s silo odpravili sesanje prsta ali cuclja. Otroci se zatečejo k novi razvadi. Disgnatija se zaradi pritiska jezika povečuje (slika 13).

Pri duševno prizadetih otrocih, zlasti pri mongoloidih, je zaradi makroglosije razvada pogostnejša.

Grizenje nohtov se lahko začne že pri tretjem letu starosti (3,3 % Pennington), doseže najvišji odstotek med 12. in 15. letom (42 %),

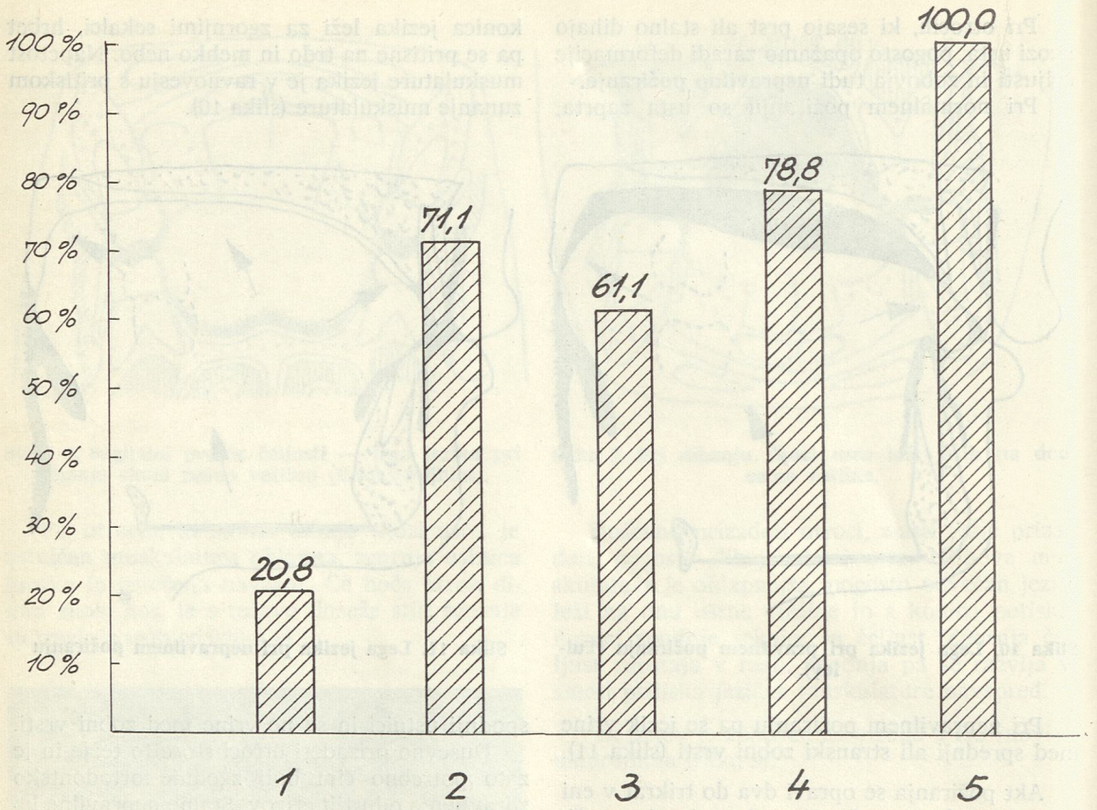

Grafikon 1. (Reichenbach) — Korelacija med inter-(71,1 %); 3 = odstotek sigmatizma pri lažji stopnji dentalnim sigmatizmom in stopnjo odprtega griza —odprtega griza (61,1 %); 4 = odstotek sigmatizma 1 = odstotek sigmatizma pri otrocih od 6.—18. letapri težji stopnji odprtega griza (78,8 %); 5 = odsto-(20,8 %); 2 = odstotek sigmatizma pri odprtih grizihtek sigmatizma pri najtežji stopnji odprtega griza (100,00 %).

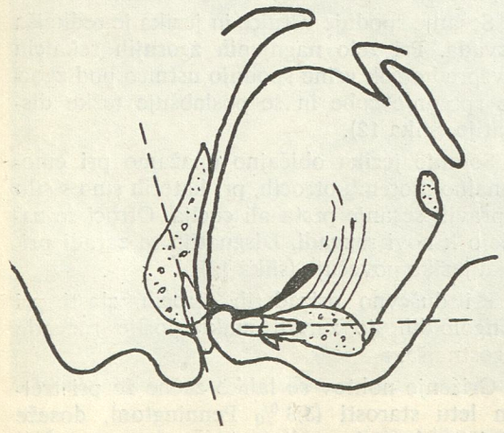

Slika 12. Sesanje spodnje ustnice (Tully).

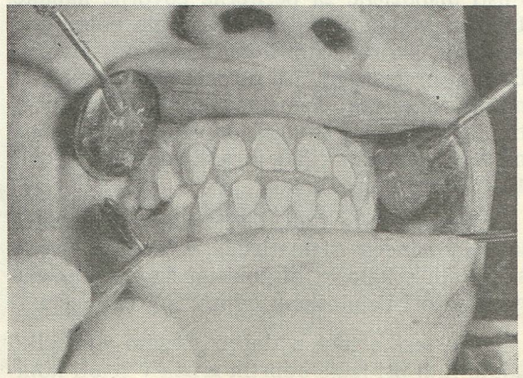

Slika 13. Deklica, stara 17 let — sesa jezik.

potem pa upada. Tudi pri starosti 35 do 37 let je avtor ugotovil še pri 8,6 % oseb to razvado. Nohte grizejo preobčutljivi in aktivni otroci vseh stopenj inteligence. Zaradi pritiska na posamezne zobe ali skupine zob nastajajo preobremenitve in rotacije zobovja.

Razvade moramo preprečevati zgodaj. Otroka dojimo čim dlje in obroki naj bodo pogostnejši. Če otrok le hoče še sesati, mu dajmo Nuckov cucelj, ki preprečuje deformacije. Prehod cuclja med zunanjim in notranjim delom je ozek in ploščat. Širok ščit preprečuje dihanje skozi usta (slika 14).

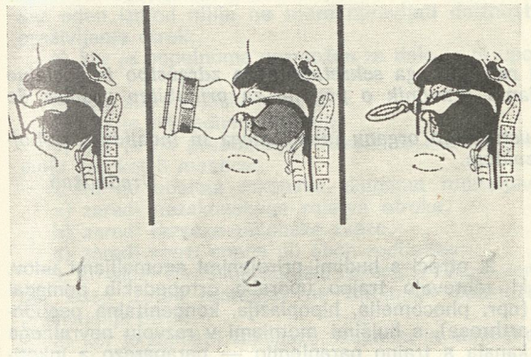

Slika 14. 1 = običajni cucelj; 2 = Nuckov cucelj za steklenico; 3 = Nuckov cucelj za sesanje

Majhnega otroka moramo zaposliti in ga zvečer uspavati s pripovedovanjem; nuditi mu moramo nadomestilo za razvado. Ne vežimo mu rok in ne mažimo prsta z grenkimi tekočinami; otrok bo iskal tolažbo v drugi razvadi. Starejše otroke prepričajmo o posledicah razvade.

Otrok mora dihati skozi nos; peljimo ga k zdravniku, ki bo ugotovil vzroke nepravilnega dihanja. Otrok ima mogoče zoženo dihalno pot s polipi, žrelnico ali ukrivljeno pregrado nosu. Lahko pa je tudi samo razvada; otroka je potrebno naučiti dihati skozi nos.

Sesanje jezika in ustnice odpravimo s prepričevanjem otroka, z ustreznimi vajami in ortodontskim zdravljenjem deformacije čeljusti.

Odvajanje razvad je velikokrat zahtevna naloga staršev; a odlašanje povečuje deformacije in njene spremljajoče pojave. Njihovo zdravljenje je pogosto še dolgotrajnejše.

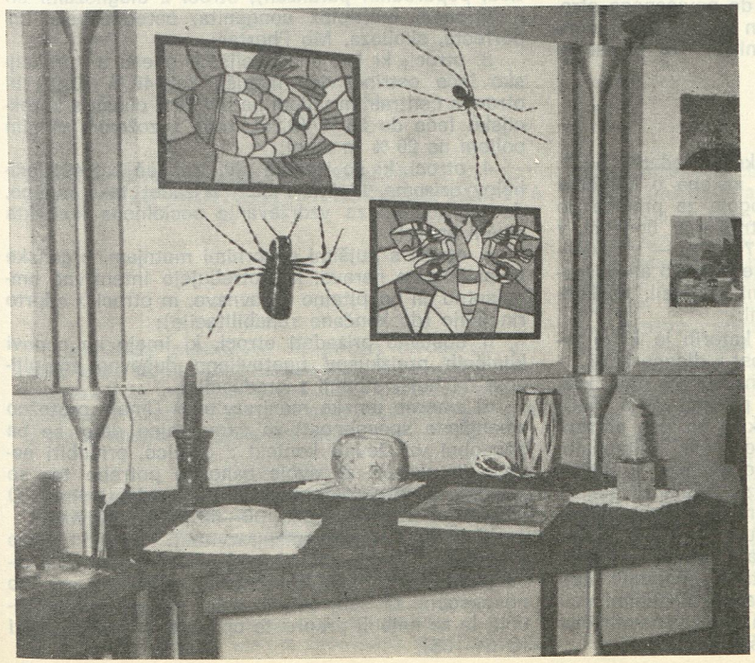

V času letošnjih športnih iger učencev posebnih šol Slovenije, ki bodo 17. junija v Kranju, bo tudi likovna razstava učencev posebnih šol, na kar posebej opozarjamo.

Z republiške razstave marca 1969

Novi predpisi in sklepi v vašo korist in korist vaših otrok

POVEČAN OTROŠKI DODATEK

V prvi naši letošnji številki smo objavili obvestilo republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo o povišanem otroškem dodatku. Danes objavljamo Pravilnik o pogojih za pridobitev pravice do povišanega dodatka.

Pozivamo vse starše, da to pravico uveljavijo pri ustreznem organu invalidskega in invalidsko pokojninskega zavarovanja z veljavnim kategorizacijskim izvidom.

Uredništvo

Na podlagi 3. člena zakona o določitvi premoženjskega cenzusa kot pogoja za pravico do otroškega dodatka in višine otroškega dodatka v letu 1972 (Uradni list SRS, št. 7-83/72) izdaja republiški sekretar za zdravstvo in socialno varstvo

PRAVILNIK

o pogojih za pridobitev pravice do povišanega otroškega dodatka za težje telesno in duševno prizadete otroke in za otroke edinih hranilcev ter o načinu uveljavljanja teh pravic.

1. člen

Pravico do povišanega otroškega dodatka po 1. točki prvega odstavka 3. člena zakona o določitvi premoženjskega cenzusa kot pogoja za pravico do otroškega dodatka in višine otroškega dodatka v letu 1972 (Uradni list SRS, št. 7-83/72 — v nadaljnjem besedilu: zakon) imajo težje telesno ali duševno prizadeti otroci z naslednjimi obolenji, poškodbami ali funkcionalnimi okvarami:

1. kronično bolni otroci, pri katerih je kljub terapiji pričakovati trajno prizadetost z diagnozami;

kronična kardiopatija, kronična nefropatija, kronična endokrinopatija, kronična pnevmopatija, TBC, hujša oblika astme (najmanj trikrat na leto potrebna hospitalizacija zaradi napadov, cor pulmonale, kronične pljučne spremembe), kolagenoza, kronična gastroenteropatija (mucoviscidoza, malabsorbcijski sindrom, colitis ulcerosa), kronične hepatopatije, haemophilia (težke in srednje skupine), kronična encefalopatija (heredodegenerativna obolenja, rezidualna stanja po vnetnih in travmatskih obolenjih, epilepsija — neuravnovešena s terapijo in hudimi psihičnimi spremembami), mišična in živčno-mišična obolenja, maligne bolezni v otroški dobi;

2. otroci s hudimi prirojenimi anomalijami udov, ki zahtevajo trajno uporabo ortopedskih pomagal (npr. phocomelia, hipoplazija, kongenitalna pseudoarthrosa), s hujšimi motnjami v razvoju nevralnega kanala s trajno paraplegijo — paraparezo z inkotinenco (meningocoele, myelocoele), cerebralno — motorno invalidni otroci (vse vrste spastičnih monoparez, hemiparez, tetraparez, atetoz), otroci z parezami in paralizami udov, ki zahtevajo uporabo ortopedskih pripomočkov (po poliomyelitisu, encefalitisu, poporodnih paralizah), otroci z diagnozami arhrogriposis multiplex congenita, osteogenesis imperfecta, skolioza, Mb Phertes;

3. otroci, ki imajo na boljšem očesu s korekcijsko lečo ostrino vida manjšo kot 40 % (0,40) in otroci s centralnim vidom na boljšem očesu s korekcijsko lečo do 25 % (0,25), toda z zoženim vidnim poljem na 20 % in manj;

4. otroci, ki so izgubili sluh za več kot 40 decibelov oziroma, ki imajo sluh prizadet tako močno, da potrebujejo za vzdrževanje socialnega kontakta slušni aparat;

5. otroci s hujšimi govornimi motnjami organske in psihogene narave, ki potrebujejo intenzivno ambulantno ali hospitalno obravnavo, in otroci z odprto rinolalijo (do končane rehabilitacije);

6. duševno prizadeti otroci, ki imajo na osnovi kliničnih preizkusov ugotovljeno duševno zmogljivost na hujši stopnji z graduacijo;

a) zmerne umske manjrazvitosti (imajo pretežno zmanjšane sposobnosti za samostojno delo, so pa sposobni vzdrževati kontakt z okolico, pridobiti navade in skrbeti za svoje osnovne potrebe ter se priučiti za preprosta opravila — orientacijski IQ 36—50 po Binet-Termanu, 36—52 po BIASCHU),

b) hujše umske manjrazvitosti (imajo toliko zmanjšane umske sposobnosti, da so omejeni v gibanju, govoru in skrbi za osnovne potrebe in so zato nesposobni za samostojno delo, da pa se jih priučiti le za najbolj preprosta opravila — orientacijski IQ 21—35),

c) hude umske manjrazvitosti (imajo tako slabo razvite umske sposobnosti, da so zelo omejeni v svojih sposobnostih gibanja, govora in skrbi za svoje osnovne potrebe in potrebujejo vse življenje stalno nadzorstvo, posebno oskrbo in nego — orientacijski IQ pod 20).

2. člen

Pravico do povišanega otroškega dodatka po 2. točki prvega odstavka 3. člena zakona imajo edini hranilci otrok v naslednjih primerih:

1. Ko obstaja zakonska skupnost roditeljev, vendar eden izmed nijiju ne more opravljati dolžnosti preživljanja otrok:

a) ker je popolnoma nezmožen za delo in ni upokojenec,

b) ker služi vojaški rok,

c) ker je na rednem šolanju,

č) ker je na prestajanju prostostne kazni v trajanju več kot 3 mesece;

2. ko ne obstaja zakonska skupnost roditeljev;

a) zaradi nezakonskega rojstva otroka,

b) zaradi razveze zakonske zveze,

c) zaradi smrti enega ali obeh roditeljev;

3. ko sicer formalno obstaja zakonska zveza, vendar eden izmed roditeljev ne izpolnjuje dolžnosti preživljanja otrok:

a) ker je zapustil zakonsko skupnost in nima znanega bivališča,

b) ker s sodbo ali s poravnavo določena preživnina ni izterljiva.

Določbe prejšnjega odstavka se smiselno uporabljajo tudi v primerih:

1. ko ima otrok očima ali mačeho,

2. ko pripada pravica do otroškega dodatka za tuje otroke.

3. člen

Pravica do povišanega otroškega dodatka se uveljavlja za težje telesno ali duševno prizadete otroke na podlagi izvida in mnenja:

— ali dispanzerske pediatrične službe oziroma ustrezne specialistične klinike,

— ali komisije za razvrščanje (kategorizacijo), če je bil otrok razvrščen (kategoriziran),

— ali invalidske komisije, da je otrok zaradi prirojenih okvar, bolezni ali poškodb nezmožen za samostojno delo in življenje.

V spornih primerih daje mnenje strokovni kolegij pediatrične klinike v Ljubljani.

4. člen

Ta pravilnik začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SRS«, uporablja pa se od 1. januarja 1972.

Št. 193 1/72
Ljubljana, dne 29. marca 1972

K temu pravilniku je dala soglasje republiška skupnost otroškega varstva s sklepom
št. 190/72 z dne 22. 3. 1972

Članica izvršnega sveta
in republiška sekretarka
za zdravstvo in socialno varstvo
Zora Tomič

UGOTOVITVE, STALIŠČA IN SKLEPI REPUBLIŠKE SKUPNOSTI OTROŠKEGA VARSTVA

Skupščina republiške skupnosti otroškega varstva je 24. marca 1972 razpravljala na podlagi dokumentiranega poročila o družbeni skrbi za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju, posebej še z varstvenega in vzgojnega vidika ter

UGOTOVILA

Pregled dejavnosti na področju varstva, vzgoje in usposabljanja otrok, motenih v razvoju, priča o tem, da smo v preteklem obdobju dosegli naslednje uspehe:

— v različne oblike varstva smo zajeli precej več otrok;

— uveljavljajo se nove oblike varstva;

— v programe razvoja otroškega varstva se že vključujejo potrebe razvojno motenih otrok v specifične oblike dela z njimi;

— pri varstvu in vzgoji teh otrok so se že uveljavili novi profili delavcev, pa tudi številnejši so.

K doseženim rezultatom so veliko pripomogle s svojimi vzpodbudami in akcijami humanitarne organizacije. Tudi republiška skupnost otroškega varstva je prispevala pomemben delež s tem, da je pomagala uveljaviti nove oblike varstva in povečati število otrok, zajetih v razne oblike varstva, ter vključila te naloge v programsko usmeritev pri razvoju otroškega varstva.

Takšen razvoj pa so spremljale tudi nekatere težave, ki jih lahko razdelimo na tiste, ki so nastale zaradi zapostavljanja potreb otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju, in na tiste, ki so posledica premalo sistematičnegap ristopa in usklajenega delovanja družbenih in strokovnih dejavnikov. Tako moramo ugotoviti, da:

— materialna osnova za varstvo prizadetih otrok še zaostaja za potrebami, kar se zrcali v nepopolni mreži zavodov za usposabljanje in pomanjkanju

zmogljivosti za varstvo in usposabljanje te skupine otrok;

— ni še dovolj kadrov, ki bi bili usposobljeni za delo pri varstvu in usposabljanju teh otrok;

— v sedanji zakonodaji — zlasti invalidski — so še vrzeli (npr., da nimajo vsi otroci pravice do poklicne rehabilitacije), ki otežujejo celotno obravnavanje prizadetih otrok;

— sistem rehabilitacije otrok ni dokončno izoblikovan in zaradi vrzeli v njem še vedno ni povsem mogoča kompleksna habilitacija otrok. V zvezi s tem je treba ugotoviti tudi pomanjkljivo sodelovanje, ki se odraža v delnem reševanju problematike prizadetih otrok;

— premalo so se še uveljavile oblike zgodnje detekcije prizadetih otrok, kot so: sistematični zdravstveni pregledi, preizkusi šolske zrelosti;

— vzgojnovarstvenih oblik za prizadete otroke še ne obravnavamo kot sestavni del vzgojno-izobraževalnega sistema, kar se odraža v strokovnem usmerjanju in financiranju;

— eksperimentalne oblike varstva se prepočasi vključujejo v redni sistem zdravstvene in vzgojno-izobraževalne dejavnosti;

— potrebe po varstvu in usposabljanju prizadetih otrok še niso vključene v vse programe razvoja šolstva ter zdravstvenega in otroškega varstva.

Potrebna bodo nova prizadevanja, da odpravimo pomanjkljivosti in dohitimo zamujeno. Prepričani smo, da bomo to lažje dosegli, če bo skrb za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju, postala sestavni del načrtne in kompleksne družbene skrbi **za vse otroke.** Zato se bomo zavzemali za jasno koncepcijo družbenih in strokovnih prizadevanj, s katero želimo zagotoviti razvojno motenim otrokom pogoje za razvoj že v okviru obstoječih varstvenih, vzgojnih, izobraževalnih in zdravstvenih ustanov za otroke, predvsem pa jim omogočiti sistematično zdravstveno varstvo, predšolsko vzgojo, osnovno šolanje in poklicno usposabljanje. Pogoje za razvoj prizadetih otrok je treba izenačiti s pogoji ostalih otrok, zato jim je treba zagotoviti take oblike družbene skrbi, ki bodo omogočale njihov neoviran in spodbujan psihofizični razvoj ter vključevanje v družbeno življenje. Hkrati s tem je treba krepiti tudi družbeno pomoč družinam za vzrejo prizadetih otrok.

To so nedvomno zahtevne naloge, ki jih bomo lahko izpolnili le z večjo zavzetostjo vseh, ki so v našem družbenem sistemu zavezani, da skrbijo za otroke: staršev, delovnih organizacij, krajevnih skupnosti, občin, republike, interesnih skupnosti, družbenih organizacij in strokovnih institucij. Zato naj bi se v občinah, pokrajinah in republiki povezovali in sporazumeli o programu, s katerim naj bi se izboljšala družbena skrb za prizadete otroke, med drugim tudi o tem, koliko sredstev bodo za to namenili in kako naj bi jih zbrali. Temeljne skupnosti otroškega varstva morajo zagotoviti dokumentacijsko osnovo za tako sporazumevanje in sprožiti skupno akcijo vseh družbenih dejavnikov v krajevnih skupnostih in občinah pri uresničevanju tega programa. Pri tem bi se morali opreti na občinske programe razvoja šolstva, zdravstva in otroškega varstva, ki jih je treba dopolniti in uskladiti s programi razvoja dejavnosti, namenjenih varstvu, šolanju in poklicnemu usposabljanju prizadetih otrok.

Na podlagi teh ugotovitev je skupščina sprejela naslednja

STALIŠČA IN SKLEPE

Republiška skupnost otroškega varstva bo tudi vnaprej pobudnik za poenoteno, povečano in bolj učinkovito družbeno skrb za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju, ki se mora odraziti v programih otroškega varstva in akcijah na tem področju in tudi v sklenitvi družbenih dogovorov. Ti naj bi povezali vse nosilce družbenih interesov v občini in republiki pri skrbi za otroke. V ta namen bo predlagala republiškim interesnim skupnostim na področju izobraževanja, zdravstvenega in pokojninsko invalidskega zavarovanja ter republiškim upravnim in strokovnim organom, da bi se skupno zavzeli za:

— strokovno pomoč pri izdelavi tako zasnovanih občinskih programov svojih področij, da bo v njih zajeta tudi skrb za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju;

— uresničevanje programov razvoja tistih posebnih zavodov za usposabljanje otrok, ki delujejo za območje vse republike;

— oblikovanje in uveljavitev potrebnih profilov strokovnjakov za delo z otroki, motenimi v telesnem in duševnem razvoju;

— močnejšo uveljavitev strokovne svetovalne službe, zlasti za aktivno usmerjanje praktičnega dela na sodobnih konceptih;

— novelizacijo sedanje zakonodaje, da bodo odpravljene vse vrzeli, ki ovirajo kompleksno habilitacijo v razvoju motenih otrok;

— uveljavitev in uskladitev raziskovalnega dela na tem področju.

Republiška skupnost otroškega varstva bo:

— predlagala izvršnemu svetu SR Slovenije, naj kot ustanovitelj sproži postopek za sklenitev sporazuma o izpeljavi srednjeročnega programa razvoja posebnih zavodov, ki imajo pomen za vso republiko;

— vključila skrb za razvojno motene otroke v svoje vsakoletne programe in finančne načrte ter zlasti pospeševala to skrb na manj razvitih območjih;

— pristopila k sporazumu o sanaciji in razvoju posebnih zavodov za razvojno motene otroke, ki imajo pomen za vso republiko. Pri prevzemanju obveznosti bo težila k temu, da se hitreje uresničijo tisti načrti, s katerimi bomo pridobili nove zmogljivosti za najbolj deficitarne oblike varstva;

— ustanoval skupino strokovnjakov, ki bo začrtala in uskladila strokovna prizadevanja na tem področju in spremljala njihovo izvajanje.

Republiška skupnost otroškega varstva poziva delovne organizacije, ki izvajajo zdravstveno varstvo, vzgojo, izobraževanje in usposabljanje otrok, krajevne skupnosti, občinske skupščine, temeljne in republiške skupnosti, da razpravljajo o družbeni skrbi za razvojno motene otroke in da v okviru svoje vloge, odgovornosti in pooblastil sprejmejo ustrezne sklepe.

Tudi o njih govorijo umetniki

Ilka Vašte

GRIČARJEV MART

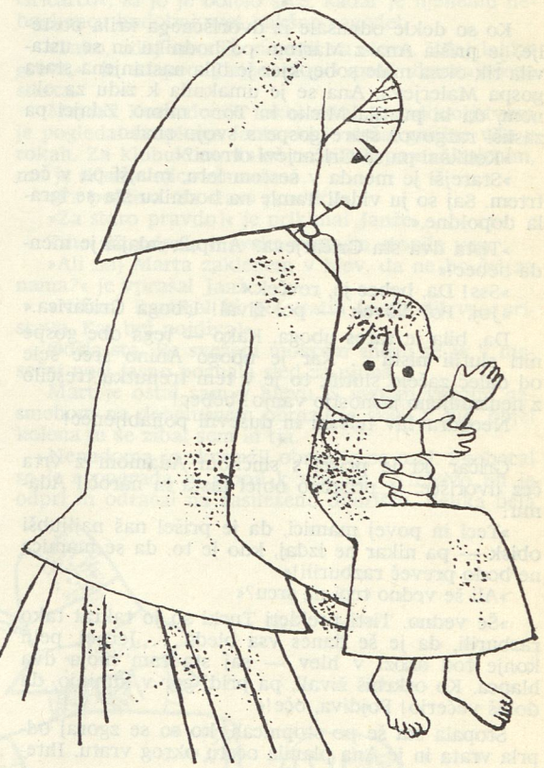

Služkinja Micka je pogledala v sobo in vprašala:

»Gospa, ali smem prinesti Martka v sobo? Strašno sili k njim.«

»No, daj ga sem in pripravi malico zanj!«

Dekla je prinesla v sobo dve leti staro dete, Gričarjevega drugorojenega sina Marta. Fantek je imel okrogel obrazek, obdan od gostih zlatih kodrčkov. Lasišče mu je segalo tako globoko v čelo, da so se mu kodrčki povešali prav na obrvi. Njegove oči so bile rjave kakor materine, le pogled je bil čudno nemiren. In hodilo dete še ni, čeprav je že dopolnilo dve leti. Izpod krilca sta gledali dve slabotno ukrivljeni nožici. Tudi govoriti otrok še ni znal.

»Mam — mam — mam!« je brbljal in iztegnil ročice z dolgimi prstki k materi.

*

Dve leti pozneje.

»Mart! Pridi k mami!«

Otrok jo je pogledal, se nasmehnil in zaklepetal:

»Mamamam — — lala — bab!«

Izpustil je leseno žlico, s katero je presipaval pesek, se s težavo skobacal kvišku in se z gugajočim koraki zaletel proti materi.

Izluščila je koščico in dala otroku češnjo v usta. Mart je prikimal s kodrasto glavico, ki se mu je nekako težko zibala na tankem vratu.

Obrnil se je in s težavo odkoracal po peščeni vrtni stezi:

»Mamamam — — lala — — bab!« je zablebetal.

Že nekaj mesecev — vedno isto ... Kdaj bo začel razločno govoriti? Drugi otroci njegove starosti že govore kakor odrasli ... Adam je bil star dve leti, pa je znal že vse razločno povedati. Ta pa ... Kaj je s tem otrokom? Ali se mu noge ne bodo zravnale? Bile so še vedno zvite. Pri hoji — shodil je šele pred štirinajstimi dnevi — je udarjal s kolenom ob koleno in v bokih se je gugal z ene strani na drugo kakor raca. Glavo je držal sklonjeno naprej, kakor da bi mu bila pretežka. Jokal ni skoraj nikdar. Prijazno se je smehljal, toda njegov nemirni pogled se je malokdaj ustavil na kakšnem človeku. Le kadar je mater zagledal, so se mu oči zasvetile v zadovoljstvu, rjave oči, obrobljene z dolgimi, črnimi trepalnicami. Nos ni bil Gričarsko orlovski, ampak kratek, širok in top, na koncu navzgor zavihan. Ustnice je imel otrok nabrekle in blede, držal pa jih je vedno

Pisateljica Ilka Vašte je v zgodovinskem romanu GRIČARJI opisala podobo družbenih razmer v dolenjski metropoli v času kmečkih uporov. Središče teh dogajanj je trgovska družina Gričarjevih, v kateri se je rodil telesno in duševno prizadet otrok. S svojo invencijo je pisateljica prikazala odnos družinskih članov in neposredne okolice do prizadetega otroka.

Ilustrirala Marija Koren
Uredništvo

nekoliko razprte, vedno v nasmešek raztegnjene. Ves drugačen je bil kakor njegov dve leti starejši bratec Adam.

Ana je pogledala za starejšim sinom, ki se je igral sredi vrta poleg vodnjaka ... Da, Adam je bil zdrav, lep otrok.

Ampak Mart! Kaj je s tem ubožčkom? Ali je bolan?

Skrb se je oglasila v Aninem srcu.

*

Ko so dekle odnašale iz dvorišnega krila postelje, je prišla Ana z Martom po hodniku in se ustavila tik okna male sobe, kjer je bila nastanjena stara gospa Malerjeva. Ana se je umaknila k zidu za oknom, da bi pustila Micko in Tono mimo. Zdajci pa zasliši razgovor stare gospe s svojo snaho:

»Kolikšni pa so Gričarjevi otroci?«

»Starejši je menda v šestem letu, mlajši pa v četrtem. Saj so ju videli, tamle na hodniku sta se igrala dopoldne.«

»Tista dva sta Gričarjeva? Ampak mlajši je menda bebec!«

»Sss! Da, bebec je, revček.«

»Joj. Pol človek — pol žival! Uboga Gričarica.«

Da, bila je zares uboga. Kako — tega obe gospe niti slutili nista ... Kar je ubogo Anino srce šele od daleč začelo slutiti, to je v tem trenutku treščilo z neusmiljeno jasnostjo vanjo: bebec!

Neozdravljiv telesni in duševni pohabljenec!

*

Gričar, ki je prišel s sinčkom Adamom z vrta čez dvorišče, je prisrčno objel tasta in naročil Adamu:

»Teci in povej mamici, da je prišel naš najljubši obisk — pa nikar ne izdaj, kdo je to, da se mamica ne bodo preveč razburili!«

»Ali še vedno trpi na srcu?«

»Še vedno. Tisti prekleti Turki so jo takrat tako razburili, da je še danes vsa bleda ... Jernej, pelji konje tod skozi v hlev — saj sta tam moja dva hlapca. Ko oskrbiš živali, pa pridi gor v kuhinjo, da dobiš večerjo! Pojdiva, oče!«

Stopala sta še po stopnicah, ko so se zgoraj odprla vrata in je Ana planila očetu okrog vratu. Ihtenje jo je streslo.

»No, no, dečva moja! Le mirno! Le mirno! Saj to ni nič hudega, če pride tvoj očka na obisk — ali ne?« se je šalil, jo poljubil na obe lici in skrivaj ugotovil, da je precej shujšala, odkar je ni videl.

Vendar je rahločutno zamolčal svojo ugotovitev.

*

Ana se je vrnila k očetu in začela pogrinjati mizo za večerjo.

»Kje pa je Mart? Nisem ga še videl,« se je oglasil oče.

Ana se je vsa stresla. Njene velike oči so se z grozo uprle v očeta: Zdaj mu mora povedati!

Bleda kakor zid se je zrušila na stol, zakrila obraz in zaihtela. Žagar se je prestrašil:

»Ana! Kaj ti je?« Vstal je in stopil k njej: »Ana! Kaj je z Martkom?«

»Oh, oče! Mart je — je — b e b e c !«

Čutila je, kako mu je roka, ki jo je bil položil na njeno glavo, zadrhtela.

»Bebec!« je šepetaje ponovil in s prestrašenim pogledom zastrmel v plapolajoči plamen lojenke: »Bebec!« je še enkrat zašepetal ... Zdaj je razumel spremembo, ki jo je bil opazil na hčeri! ... Sklonil se je, jo rahlo objel z obema rokama in vzdihnil: »Ubogi moj otrok!«

Še bolj je zajokala ... Le počasi se je umirila, si z robcem obrisala oči in vstala. Dolžnost jo je klicala. Mart je moral iti spat.

»Prinesem jim ga.«

Šla je ponj v kuhinjo, kjer ga je krmila postarna Micka z večerjo. »Pravkar sva pojedla. Tudi umila sem ga že,« je rekla Micka.

»Daj mi ga!« je Ana iztegnila roke po otroku.

»Mamamam — lala — bab!« je blebetalo dete in se oklenilo njenega vratu z veselim smehom.

Nesla ga je v sobo.

»Kako lepe kodrčke ima!« je rekel Žagar, da bi skril žalost, ker je takoj ugotovil v otrokovem obrazu vse znake bebavosti ... Da, tukaj ni bilo pomoči.

Otrok je s prisrčnim nasmehom tolkel z ročico po Aninem licu: »Mamamam — lala — bab!«

»To je vse, kar zna govoriti. To ponavlja, kadar me vidi. Ako me ni, molči cele ure, vrti kakšno reč v roki in gleda v prazno.« Oče je prikimal.

»Hude križe boš imela z njim. Vendar — če se je navadil govoriti nekaj zlogov, ga boš — seveda z velikim potrpljenjem — navadila tudi več. Govori mu spet in spet glasno in razločno, ker je morda tudi naglušen! Mogoče se ti posreči, da ga čez nekaj let naučiš govoriti. To je največ, kar more tak otrok dobiti od svoje matere.«

Ana je prikimala. Očetove besede so se ji vtisnile globoko v srce ... Čez nekaj let? Bridko je to, ampak — zdaj je imela vsaj smoter pred očmi. Tam, k r je bila prej brezupna bodočnost, ji je oče prižgal majhno, vendar trdno upanje. Naložil ji je dolžnost, bolj tolažilno kakor vsaka tolažba ...

*

Med kosilom, ko so bili okrog dolge mize vsi zbrani, je Ana vprašala svakinjo:

»Kaj pa je z Martom? Ali je prišel na pristavo? Videli so ga, da jo je pred dvema dnevoma mahal po Ločenski poti. Odtlej ga ni bilo domov.«

»Da, prišel je v ponedeljek pod večer na Grič. Sinoči je po večerji — z žganci in mlekom sem ga napitala — šel spat v konjski hlev kakor po navadi. Davi pa ga nisem več videla. Ali ni prišel domov?«

Ana se je nemirno zdrznila:

»Ni. Prav skrbi me, kam je zašel.«

»Nič ne skrbi, Ana! Saj ni prvikrat, da se je potepal. Vsa novomeška okolica ga pozna. Ne more se izgubiti.« je Gričar miril ženo.

Adam je podržal pred seboj kurje bedro in se zasmejal:

»Ha! Ga bo že spet pritiral kakšen kmet na svojem oslu in ga izročil mami kot najdragocenejši tovor — haha! Saj vsi vedo, da naša mama ne skoparijo z napitnino.«

Ana se je sinu nasmehnila, na pol potolažena. Res je Mart že večkrat izginil za nekaj dni.

Vselej se je srečno vrnil, čeprav dostikrat strahovito umazan, raztrgan, celo ušiv ali polgol — potepuhi so mu ukradli obleko in ga oblekli v svoje cape. Toda Ana je ob takih Martovih izletih vedno

trpela. Zdrznila se je pri vsakem drsajočem šumu, ki je prihajal iz veže, dokler ni vsa srečna zaslišala značilno drsanje omahujočih nog svojega nebogljenca. Tedaj je z globokim vzdihom olajšala svoje ubogo srce in s srečnim nasmehom prisluhnila njegovemu sicer zoprnemu, hripavo hreščečemu vrisku:

»M-mi s-smo Gri-gričarji!«

Tako je bilo skoraj vedno. Mart je imel kljub svoji bebavosti čudovit čut za krajevno razvedanje. Malokdaj se je izgubil v okolici. Vselej pa so ga z veliko vnemo privedli okoličani Gričarici nazaj — njena radodarnost je bila res znana.

Ana je tistega dne potlačila v svojem srcu skrb za sina, vsaj trudila se je, da jo potlači, dasi jo je vedno znova napadal nemir, ki ji je stiskal bolno srce.

*

Še pred dnevnim svitom se je Mart prebudil na pogradu v hlevu, kjer je po navadi prenočeval, kadar je prišel na pristavo. Temno je bilo v hlevu. Razsvetljevala ga je le leščerba, ki je visela sredi obokanega hleva s stropa. Slišalo se je hrustanje konj in šumenje sena v jaslih. V kotu je hlapec Janže napajal konja in se jezil:

»Na! Pij zdaj! Jedel boš lahko še ves dan!«

Mart se je vzpel na pogradu. Z bedastim nasmeškom se je ozrl na hlapca in si z obema rokama objel kolena. Na koncu pograda se je zganila skljućena postava: starec, ki mu je dolgo petelinje pero krasilo širok črn klobuk. Izpod klobuka so mu viseli dolgi lasje, redka siva brada mu je prekrivala prsi. Z edino roko se je opiral na debelo gorjačo — Korneder!

Spoznanje je predrlo meglo bedakove zavesti:

»He, he! K-K-Korned-der!« je zajecljal.

Korneder je bil Martu bliže kakor rodni oče. Premnogokrat sta skupaj kolovratila po novomeški okolici. Premnogokrat je drzni stari prosjak rešil bedaka, če so ga nadlegovali potepuhi ali okoliška razposajena mladina. Morda posmehljivi siromak, ki mu je življenje nasulo zvrhano mero tegob, sam sebi ne bi hotel priznati kakršenkoli plemeniti nagib za svoje ravnanje z ubogim bebcem. Vendar je bilo res, da je ob vsaki taki priliki mislil na »drobno, bolehno Gričarco«, ki jo je bolelo srce, kadar je njenemu nebogljencu hudobni svet kakšno zagodel.

»Tako, zdaj sem jih napojil za slovo. Zdaj lahko greva,« je hlapec Janže stopil pred dremajočega starca.

Matevž Korneder je takoj vstal. Z zadovoljstvom je pogledal krepkega fanta, ki je držal gnojne vile v rokah. Za klobukom, daleč na tilnik pomanknjenim, mu je tičala vejica zimzelena.

»Pa pojdiva. Za staro pravdo!«

»Za staro pravdo!« je prikimal Janže.

Tiho sta odprla hlevska vrata in stopila ven.

»Ali naj Marta zaklenem v hlev, da ne bo šel za nama?« je vprašal Janže.

»Nikar! Razbijal bi po vratih in zbudil vso pristavo. Kar brž pojdiva!«

Odšla sta. Po svežem mokrem snegu se je v mesečni noči jasno poznala sled za njima.

Mart je ostal sam v hlevu. S svojim večnim nasmehom na debelušnem obrazu je škilil v luč, objel kolena in se zibal sem in tja.

Nenadoma je skremžil obraz in se ozrl. Skobacal se je s pograda in stopil k vratom. S težavo jih je odprl in odracal na zasneženo dvorišče. Velika bela

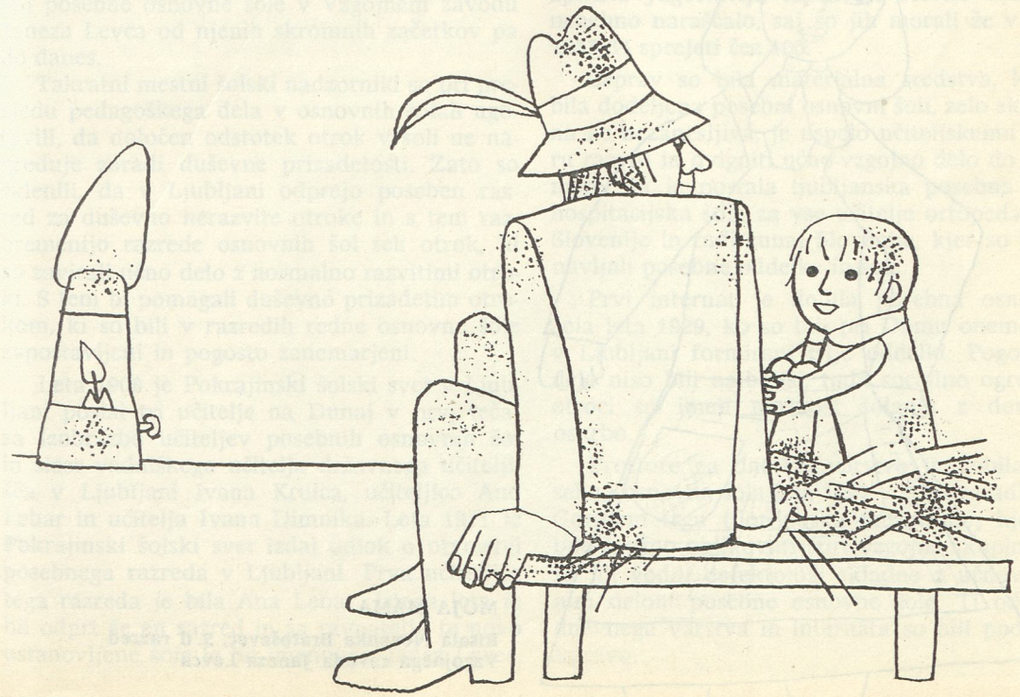

ploskev ga ni presenetila. Ne da bi se obotavljal, jo je ubral po gazi, ki sta jo napravila Korneder in Janže. Voda, ki se je nabirala v odtisih stopinj, je žmokala pod njegovimi nogami.

»K-Korne-d-der!« je glasno blebetal, motovilil z rokami in se v drsajočih korakih zaganjal po sveži sledi, da je voda pljuskala na vse strani.

Vztrajno je racal po gazi dalje.

Drugo jutro ga je v tovornem konjskem oprtnjaku, na drugi strani obloženim z vrečo moke, pripeljal Pimperli v mesto. Mart je v košu zaspal. Ko so ga na dvorišču vzeli iz koša, ni mogel stati na nogah. Bil je brezbrižen za vse, tudi matere ni spoznal. Zanesli so ga v njegovo — nekdaj Adamovo sobo in ga spravili v posteljo. Kuhala ga je vročina.

Poklicali so padarja Jošta Gregoriča — zdravnika Novo mesto še vedno ni imelo. Ugotovil je, da se je Marta lotila pljučnica. Spet je legla težka skrb na Anino bolno srce.

*

Gričar je stopil v sinovo spalnico v trenutku, ko sta lekarnarica in dekla Micka počasi vodili okrevajočega Marta k naslonjaču, ki ga je Ana oblagala z blazinami in odejo.

»No, no, saj bo šlo,« je Jakob z bodrilnim glasom dajal ženi pogum. Vse te tedne Martove bolezni se je bolj bal za ženo kakor za sina — bebca.

Pristopil je — v veliko začudenje svoje žene — in z močnimi rokami dvignil nebogljenega otroka v naslanjač. Ana je skrbno zavila sinove noge v odejo. Skrivaj si je obrisala solzne oči. Sočutje, ki ga je čutila v moževih besedah, jo je spravilo iz ravnotežja. Saj je vedela: ni mu bilo do sina bebca. Nikoli ni vprašal po njem, nikoli se zmenil zanj.

Gledal je nekako preko njega. Hodil je mimo njega, ne da bi ga ogovarjal... Saj v njegovih očeh ni imelo smisla ogovarjati bebca, ki je bil brezčuten za vse okoli sebe, za vse — razen za tri osebe: za mater, za svojo strežnico Micko in za Matevža Kornedra. Mimo očeta je bebec hodil kakor oče mimo njega — tujec mimo tujca.

Ano je to bolelo. Ona je ljubila oba sinova z enako močno ljubeznijo matere, vendar vsakega drugače: enega s skritim ponosom, drugega z usmiljenjem in žalostjo.

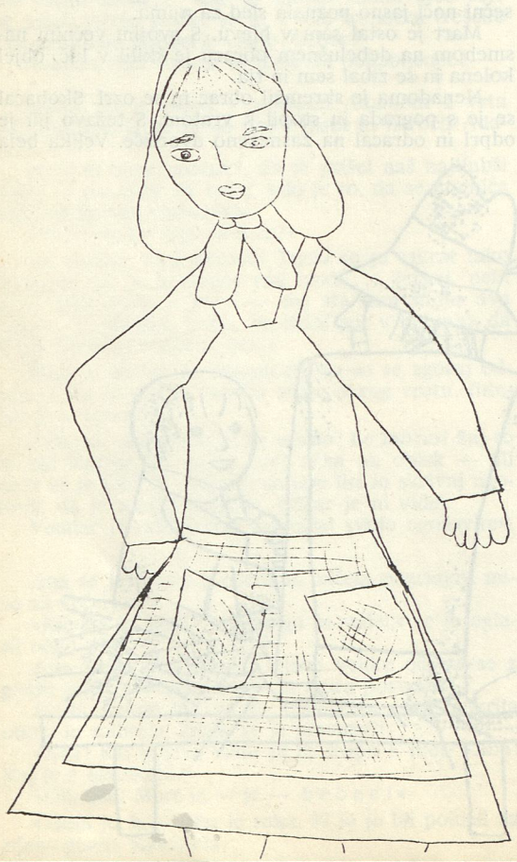

MOJA MAMA

Risala Nevenka Bratoševec, 5. d razred Vzgojnega zavoda Janeza Levca

60-letni jubilej

POSEBNE OSNOVNE ŠOLE V VZGOJNEM ZAVODU JANEZA LEVCA V LJUBLJANI

Minilo je 60 let, odkar je pri nas napravila družbena skrb za varstvo in vzgojo duševno prizadete mladine prve korake. Začetki so bili v Ljubljani. Iz teh skromnih začetkov se je razvil sedanji Vzgojni zavod Janeza Levca, ki te dni praznuje 60-letnico.

Ko čestitamo zavodu in njegovemu prizadevnemu kolektivu k njegovemu pomembnemu jubileju, želimo, da bi se zavod tudi v prihodnje razvijal v zadovoljstvo staršev in njihovih prizadetih otrok.

Uredništvo

Minilo je 60 let, odkar je bil ustanovljen prvi razred za šolanje duševno prizadetih otrok mesta Ljubljane. To je bil hkrati začetek sistematičnega usposabljanja duševno prizadetih otrok v Ljubljani, Sloveniji in Jugoslaviji.

V pričujočem članku želimo prikazati razvoj posebne osnovne šole v Vzgojnem zavodu Janeza Levca od njenih skromnih začetkov pa do danes.

Takratni mestni šolski nadzorniki so pri pregledu pedagoškega dela v osnovnih šolah ugotovili, da določen odstotek otrok v šoli ne napreduje zaradi duševne prizadetosti. Zato so sklenili, da v Ljubljani odprejo poseben razred za duševno nerazvite otroke in s tem razbremenijo razrede osnovnih šol teh otrok, ki so zavirali učno delo z normalno razvitimi otroki. S tem bi pomagali duševno prizadetim otrokom, ki so bili v razredih redne osnovne šole zapostavljeni in pogosto zanemarjeni.

Leta 1908 je Pokrajinski šolski svet v Ljubljani poslal tri učitelje na Dunaj v prvi tečaj za izobrazbo učiteljev posebnih osnovnih šol in sicer vadniškega učitelja državnega učiteljišča v Ljubljani Ivana Krulca, učiteljico Ano Lebar in učitelja Ivana Dimnika. Leta 1911 je Pokrajinski šolski svet izdal odlok o otvoritvi posebnega razreda v Ljubljani. Prva učiteljica tega razreda je bila Ana Lebar. Istega leta je bil odprt še en razred in za ravnatelja te novo ustanovljene šole je bil imenovan Janez Levec, ki je bil istočasno upravitelj osnovne šole na Prulah v Ljubljani.

O sprejemu otrok v posebno šolo je odločala posebna preizkusna komisija na podlagi pravilnika o sprejemu otrok v posebno šolo, ki ga je predpisalo ministrstvo prosvete v Beogradu. Prvi preizkusna komisija je delala 10. in 11. septembra 1911, v njej pa so bili okrajni šolski nadzornik, upravitelj osnovne šole in šolski zdravnik. Prijavljenih je bilo 40, sprejetih pa 24 otrok.

Po prvi svetovni vojni je dobila posebna osnovna šola prostore v zgradbi osnovne šole na Grabnu. Dodeljene so ji bile tri učilnice, v katerih je bil pouk za šest razredov, soba za tehnični pouk, telesno vzgojo pa so imeli v telovadnici osnovne šole.

Šestrazredna posebna osnovna šola se je razvila pod vodstvom ravnatelja Ivana Dimnika, ki je bil eden prvih defektologov v Sloveniji.

Veliki župan ljubljanske oblasti je že leta 1927 priporočil tedanjemu oblastnemu šolskemu odboru v Ljubljani gradnjo posebne osnovne šole z internatom za duševno nezadostno razvite otroke. Do realizacije ni prišlo zaradi nerazumevanja odgovornih forumov v predaprilski Jugoslaviji, čeprav je število učencev nenehno naraščalo, saj so jih morali že v letu 1933/34 sprejeti čez 100.

Čeprav so bila materialna sredstva, ki so bila dodeljena posebni osnovni šoli, zelo skromna ne nezanesljiva, je uspelo učiteljskemu zboru razviti in dvigniti učno-vzgojno delo do take mere, da je postala ljubljanska posebna šola hospitacijska šola za vse učitelje ortopedagoge Slovenije in tudi zunaj Slovenije, kjer so ustanavljali posebne oddelke in šole.

Prvi internat je dobila posebna osnovna šola leta 1929, ko so bili pri Domu onemoglih v Ljubljani formirani trije oddelki. Pogoji za delo niso bili najboljši, toda socialno ogroženi otroci so imeli možnost šolanja z domsko oskrbo.

Prostore za dnevno varstvo je dobila posebna osnovna šola leta 1940 v stari zgradbi na Gornjem trgu (florijanska mežnarija), kjer je bilo možno oblikovati štiri vzgojne skupine, ki so jih vodili defektologi skladno z učnovzgojnim delom posebne osnovne šole. Ti oddelki dnevnega varstva in internata so bili pod isto upravo.

Druga svetovna vojna tudi posebni osnovni šoli ni prizanesla. Prostore posebne osnovne šole je zasedel okupator, posebna šola pa se je morala preseliti v prostore dnevnega varstva na Gornjem trgu. Stalni alarmi so ovirali nemoten potek šolanja, žična pregrada pa je onemogočila šolanje otrokom iz predmestja.

Po osvoboditvi so pričeli redno delo na posebni šoli kot v razredih posebnih oddelkov pri rednih osnovnih šolah, ki so bili razmeščeni po vseh delih mesta. Delo na posebni osnovni šoli je zaživelo, ko je šola dobila svoje prostore v zgradbi osnovne šole na Ledini, kjer je ob ugodnejših pogojih mogla razviti specialno pedagoško delo in ga prilagoditi novim dosežkom defektologije ter razmeram socialistične skupnosti. Učiteljski zbor je bil sposoben nastežaj odpreti šolska vrata in duševno prizadete otroke vključiti v vsakdanje življenje pri obnovi naše domovine. Kvaliteta pedagoškega dela se je dvignila do take višine, da je učiteljski zbor pomagal pri sestavljanju predlogov za nove učne načrte in predmetnike za vso Slovenijo in aktivno sodeloval pri strokovnem usposabljanju defektologov Slovenije. Pedagoško delo se je še poglobilo, ko je posebni osnovni šoli uspelo pridobiti za sodelovanje psihiatra, tedanjega univerzitetnega asistenta dr. Marijana Borštnarja, ki je postal strokovni mentor posebne osnovne šole v Vzgojnem zavodu Janeza Levca in to zlasti s posredovanjem referatov s področja psihiatrije, psihopatologije in mentalne higiene.

Ker je Dom onemoglih v Ljubljani postal internat Srednje tehnične šole, so bili duševno prizadeti gojenci začasno vključeni v redne mladinske domove mesta Ljubljane za osnovnošolske otroke. Pritožbe vzgojiteljev teh domov, ki so jim duševno prizadeti gojenci zavirali njihovo vzgojno delo, in prizadevanje pedagoškega zbora posebne osnovne šole, so imeli uspeh. Mestni ljudski odbor je l. 1950 dodelil Mladinski dom Vide Janežičeve za duševno prizadete gojence mesta Ljubljane.

Z dotokom otrok je osnovna šola na Ledini nujno potrebovala prostore, ki jih je zasedala posebna osnovna šola. Mestnemu ljudskemu odboru v Ljubljani je uspelo dobiti za posebno šolo zgradbo na Karlovški c. 19, ki je zajela takrat vse oddelke posebne osnovne šole in Mladinski dom Vide Janežičeve. Ta fuzionirana ustanova je dobila septembra 1952. leta naziv: »Vzgojni zavod Janeza Levca«. V dvoriščni zgradbi zavoda je bila že naslednje leto organizirana učna delavnica — knjigoveznica za poklicno usposabljanje absolventov posebne osnovne šole, ki pa more zaradi utesnjenosti prostorov sprejeti le manjše število absolventov. Vseh gojencev je bilo tedaj 131.

Zaradi velikega dotoka novih duševno prizadetih učencev je postala zavodska zgradba kmalu premajhna. Zato so bila na vztrajne po-

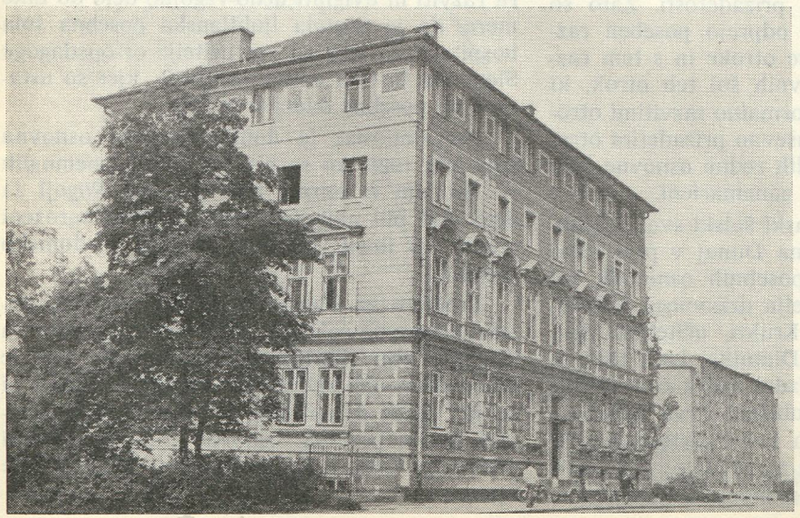

Centralna ustanova Vzgojnega zavoda Janeza Levca v Ljubljani

bude uprave Vzgojnega zavoda Janeza Levca leta 1958 odobrena potrebna investicijska sredstva, da so zavodsko stavbo na Karlovški cesti dvignili za eno nadstropje, kletne prostore pa adaptirali za telovadnico in za delavnice za tehnični pouk. Toda tudi ta razširitev stavbe je zadostovala le kratek čas. Izvajanje Pravilnika o evidenci in kategorizaciji otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je povečalo dotok duševno prizadetih otrok v posebno osnovno šolo Vzgojnega zavoda Janeza Levca do te mere, da je bilo ponovno potrebno iskati učilnice v rednih osnovnih šolah poleg že dodeljene šolske stavbe bivše osnovne šole Frana Levstika. Zaradi tega je pet občinskih skupščin Ljubljane na osnovi perspektivnega razvoja posebne osnovne šole za mesto Ljubljana za obdobje 1971—1975 spoznalo, da je potrebna poleg že obstoječih zgradb še gradnja dveh novih posebnih osnovnih šol za duševno prizadete učence, saj šteje danes zavod že 663 gojencev.

V zavodu je bilo strokovno delo poglobljeno z intenzivnim študijem, s strokovnimi ekskurzijami pri nas in v inozemstvo, s hospitacijami specialno pedagoškega oddelka pedagoške akademije. Poleg pedopsihiatra so bili nameščeni na zavod šolski psiholog, logoped, korektivni gimnastik in socialni delavec. Tako je možno skupinsko strokovno obravnavanje duševno prizadetih otrok. Samoupravni organi in pedagoški zbor si prizadevajo, da bi dobili toliko prostorov, da bi bilo mogoče organizirati pouk v eni izmeni in da bi omogočili učencem celodnevno bivanje v šoli. Na ta način bi mogli duševno nezadostno razvite učence razvrstiti v skupine po njihovih psihofizičnih sposobnostih.

V zavodu deluje pionirski odred »Črni murni«, ki že več let izdaja svoj časopis. Mladinski aktivi učencev osmih razredov organizirajo s svojimi razredniki poučne ekskurzije v posamezna gospodarska podjetja zaradi spoznavanja poklicev, ki so primerni za absolvente posebnih osnovnih šol. Posebna zavodska strokovna komisija za poklicno usmerjanje in vključevanje na delo pomaga učencem pri usmerjanju v poklice in organizira delovno prakso v posameznih delovnih organizacijah. Da bi bilo usposabljanje duševno prizadetih otrok Vzgojnega zavoda Janeza Levca zares uspešno, je nujno potrebna gradnja delavnic za poklicno usposabljanje absolventov posebne šole z zmogljivostjo 60 delovnih mest. Gradbeni

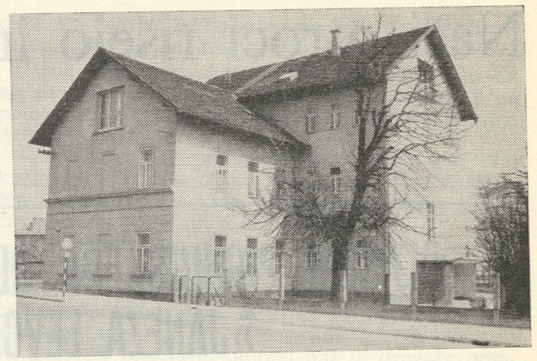

Zgradba v Jaršah pri Ljubljani, v kateri so oddelki za delovno usposabljanje srednje prizadetih

načrt (glavni projekt) za učno-vzgojno delavnico je že pripravljen in čaka na realizacijo.

Samoupravnim organom in pedagoškemu zboru Vzgojnega zavoda Janeza Levca je uspelo prikazati potrebo po oddelkih za delovno usposabljanje srednje duševno prizadetih otrok, ki niso sposobni za šolanje na posebni osnovni šoli. Z delom v teh oddelkih, ki so imeli svoj začetek v pripravljalnih razredih posebne osnovne šole Vzgojnega zavoda Janeza Levca, smo pričeli po nakupu zgradbe bivše osnovne šole v Jaršah l. 1965. Tudi v teh oddelkih specialno pedagoško delo s srednje duševno prizadetimi otroki ne bo popolno, dokler ne bo tam formirana še učna delavnica za zaključek delovnega usposabljanja. Usposobljeni gojenci bodo prešli v delavnice pod posebnimi pogoji mesta Ljubljane.

Vzgojni zavod Janeza Levca je edina tovrstna ustanova za šolanje in usposabljanje duševno prizadetih otrok v mestu Ljubljani. Po osvoboditvi se je zavod razširil do take mere, da je za mestno področje v bližnji prihodnosti potrebno naslednje:

1. zgraditi poleg obstoječe zavodske zgradbe vsaj še eno posebno osnovno šolo za 240 duševno prizadetih učencev;
2. za kompleksno habilitacijo absolventov posebne osnovne šole je potrebno zgraditi ob obstoječi zavodski stavbi učno-vzgojno delavnico. Konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb SR Slovenije je priporočila novo gradnjo;
3. oddelke za delovno usposabljanje v stari šolski zgradbi v Jaršah je treba dopolniti z učno delavnico.

Rudolf Sušnik

Naši otroci rišejo in pišejo

GLASILO PIONIRSKEGA ODREDA VZGOJNEGA ZAVODA
»JANEZA LEVCA«, LJUBLJANA

MOJA MAMA

Mama me vsak dan vozi z ortopedskim vozičkom v šolo, ker težko hodim. Tudi kadar je sneg ali dež me pelje. To je zanjo zelo naporno. Po pouku grem peš domov. Moja mama se zame veliko žrtvuje. Hvaležen sem ji in hvaležen ji bom za njeno skrb in njen trud.

Marjan Paulin, 7. b
Vzgoj. zavod J. Levca

DAN MLADOSTI

25. maj je Dan mladosti. Takrat ima tovariš Tito rojstni dan. Mladina mu na ta dan priredi veličastno proslavo. Na stadionu JLA v Beogradu se zbere veliko ljudi, ki prisostvujejo proslavi. Na častni oder stopa tovariš Tito. Ljudstvo ga z navdušenjem pozdravlja. Oblečen je v vojaško uniformo.

Po prihodu Tita na tribuno se začne proslava. Mladina zapleše folklorne plese jugoslovanskih narodov. V proslavi nastopajo tudi vojaki in gojenci vojaških akademij in športniki. Tito je zelo vesel proslave. Spremlja jo s ponosom in veseljem. Ob koncu proslave mu mladina preda štafetno palico. V njej so čestitke in pozdravi za njegov rojstni dan. Tito se v kratkem govoru zahvali za lepo in veličastno proslavo. Nastopajoči in gledalci so veseli, ker vidijo Tita; spominjajo se na vse tisto, kar je storil za nas Jugoslovane. Zato je to za vse nas nepozaben dan.

Brane Požun, 7. c
Vzg. zavod J. Levca

MOJA ENOTEDENSKA PRAKSA

Enotedenska praksa je potekala v Železarni, v obratu transport. Transport delimo v dve skupini: na cestni in železniški promet. V tem obratu imajo mnogo pripomočkov, ki jih uporabljajo pri delu. To so razni viličarji, bagerji, žerjavi, tovornjaki itd. Na delovni praksi sem spoznal več strojev: vrtalni in brusilni stroj, stroj za dviganje težkih in lahkih bremen.

Na praksi so zahtevali, da sem točno prihajal in odhajal z dela in da sem bil na svojem delovnem mestu. Najbolj všeč mi je bilo, ko sem delal v elektro skladišču.

Naš delovodja je bil tov. Kavalar. Njegov odnos do učencev je bil najboljši. Če bi jaz vodil delovno prakso, bi se morali vsi učenci ravnati po pravilih dosledneje kot sedaj. Moral bi imeti veliko izkušenj, da bi lahko vodil tako delo.

Na praksi sem spoznal to, kar mi bo koristilo pozneje v delovnem razmerju:

1. redno prihajanje v službo,
2. točno prihajanje na delo in odhajanje z dela,
3. poslušati delovodjo,
4. spoznal sem, kako moram nositi zaščitna sredstva, ki jih potrebujem na delovnem mestu, da se obvarujem nesreče.

Na delovni praksi smo bili poučeni tudi o nevarnosti pri delu. Preden smo šli delat v Železarno, smo imeli predavanje o nevarnostih pri delu. Pa tudi delovodja nas je vseskozi opozarjal na nevarnosti. Nekateri učenci so imeli nevarno delovno mesto. Za svojo varnost sem skrbel tudi sam. Če sem šel preko tračnic, sem pogledal na levo in desno stran in sem skrbel za svojo varnost kot na cesti. Pri delu se lahko vsakemu delavcu pripeti nesreča, še hitreje pa, če si nepreviden!

Moji sošolci so bili med delom tovariški. Če nisem mogel česa sam narediti, so mi priskočili na pomoč. Pomagali so mi narediti to, kar je bila moja naloga.

Prosti čas sem preživel doma. Doma sem bral knjigo za obvezno čtivo. Včasih sem bral časopis. Hodil sem tudi v kino. Večinoma pa sem prosti čas preživel poleg radia in televizije.

Na delovni praksi mi je koristil šolski pouk tehnične vzgoje. Zato bi morali pri tem predmetu dopolniti snov, ki spada v posamezne razrede. Predlagam dopolnilni pouk, ki bi se ga morali udeležiti skoraj vsi učenci.

Delovna praksa bi morala biti še drugače organizirana. Tisti učenci, ki so bili na delovni praksi v Železarni, naj bi v drugem delu delovne prakse delali pri splošnem gradbenem podjetju. To je moja želja.

Sejad Čelebič,
Pos. osn. šola
Jesenice

LISICA

Lisica — tatica
po vrtu skaklja
in krade kokoši,
ki tu so doma.
Lisica ni uboga,
čeprav je lačna,
saj hrane dovolj
v gozdu ima.

Jovanka Sejdinovski
Pos. osn. šola Strunjan

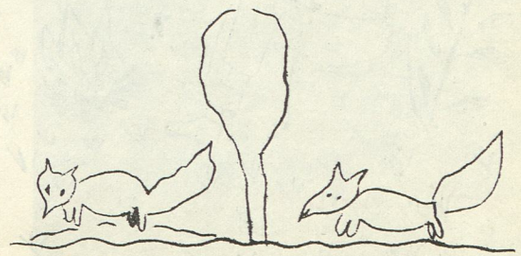

OGLEDALI SMO SI ČEBELNE DRUŽINE V KAMNICI

V četrtek nas je povabil tovariš Lobnik na ogled čebel. Najprej nam je pokazal čebelnjak, panje in čebele. V panju so: matica, delavke in troti. Čebele delavke prinašajo medičino — sladki sok — in ga predelajo v med. V vsakem panju je okoli osemdeset tisoč čebel. Zimske čebele živijo osem mesecev, poletne pa dva meseca.

Tovariš nam je povedal, da smo Slovenci prvi čebelarji na svetu. Povedal nam je še, da goji čebele že 40 let.

Tonček Hojski, VII. c
Pos. osn. šola Maribor

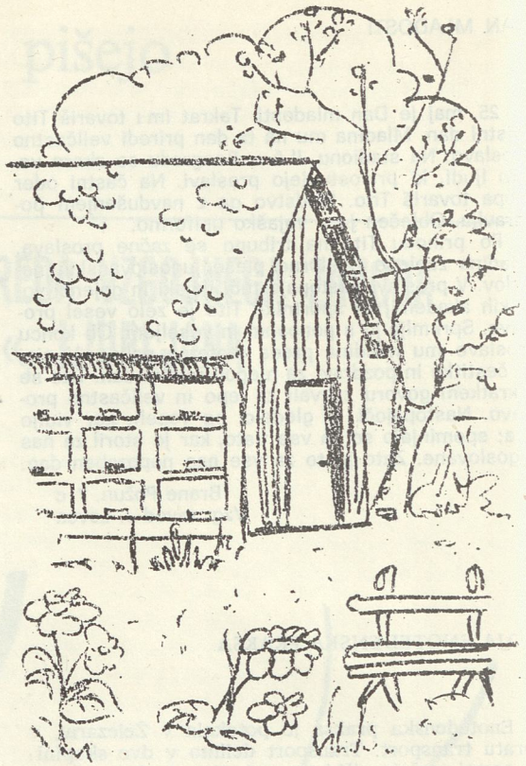

NA PAŠI

Tudi jaz sem bil že večkrat na paši. Ali sem pasel ali pa sem šel na pašo s prijatelji. Tudi nekega dne sem šel zraven. Ko smo prišli na travnik, smo pustili krave, da so se pasle, mi pa nismo vedeli, kaj bi počeli. Plezanje po drevju ni bilo več zanimivo, tudi peči ni bilo kaj. Nenadoma je eden prijateljev predlagal, da bi poskusili jahati krave. Predloga smo se vsi razveselili. Nismo se mogli zediniti, kdo bo prvi jezdil. Odločil sem se jaz. Šel sem po kravo in se začel vzpenjati nanjo. Kravi to ni bilo po volji, odmikala se je, a je nazadnje le popustila. Ker pa ni bila vajena nositi tovora, se je spustila v dir ob meji. Ker sem se njenega beganja ustrašil, sem se vrgel v mejo.

Padel sem v trnje in se ves opraskal. To predstavo so spremljali moji prijatelji, ki so se mi na vse grlo smejali. Komaj sem se zvlekel iz grmovja in se otresel trnja.

Sklenil sem, da krav nikoli več ne bom poskušal jezditi, a na pašo bom še šel.

Zlatko Majerič
4. b razred
Pos. osn. šola
Slov. Bistrica

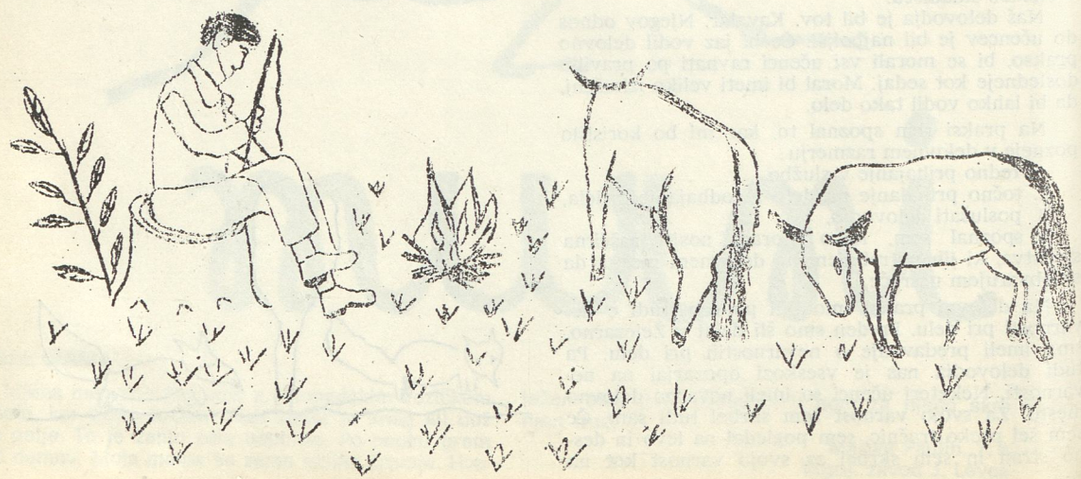

Strokovnjaki ugotavljajo

TAKO JE PRI NAS, NA POSEBNI OSNOVNI ŠOLI JESENICE

Aprila so učenci, ki so dopolnili petnajsto leto starosti, opravili polovico delovne prakse, drugo polovico pa bodo opravili maja.

Na delovno prakso sta naše učence sprejela Železarna Jesenice in Lesno galanterijski obrat Jesenice.

Letos zapušča našo šolo 29 učencev. Od teh zaključuje osemletno šolanje 26 učencev, samo en učenec bo izstopil s sedmimi razredi naše šole.

Poklicno usmerjanje v osmem razredu je namenjeno individualni pomoči učencev pri izbiri poklica oziroma delovnega mesta v delovni organizaciji. Istočasno pa na roditeljskih sestankih ali na posebnih predavanjih obveščamo starše naših otrok o poklicih in delu, ki so primerni za naše otroke. Žal imajo dostikrat starši prevelike želje in zahteve in potrebno je veliko truda, da jih prepričamo o pravilnem.

Učenci osmih razredov so bili letos deležni tudi redne dodatne pomoči iz slovenskega in računskega pouka. Pouka dodatne pomoči so deležni predvsem učenci, ki bodo obiskovali poklicno šolo. Dodatno pomoč vodita tovarišici Šemrlova in Kokaljeva, ki se na to delo vestno pripravljata. Dodatna pomoč iz računstva obsega snov šestega razreda redne osnovne šole. Pri pouku slovenščine utrjujejo pismeno in ustno izražanje, poglabljajo in razširjajo snov iz slovnice. Učenci z veseljem obiskujejo pouk. S to obliko dela mislimo nadaljevati tudi prihodnje leto.

Do sedaj se je 11 dečkov odločilo nadaljevati dvoletno poklicno šolo, ki jo organizira IZOBRAŽEVALNI CENTER ŽELEZARNE JESENICE. Učenci se bodo lahko odločili za poklice ozkega profila, kot so: talilci pri plavžih, strojni kaluperji-livarji, valjalci pločevine in žice, hladni valjalci.

Deklice se bodo zaposlile pri PLANIKI, obrat Zabreznica, kot prešivalke, pri šiviljskem podjetju KROJ, nekaj učenk bo šlo v LESNO-GALANTERIJSKI OBRAT. Tudi deklice bodo morale opravljati občasne izpite in bodo tako dosegle polkvalifikacijo.

Leštanova

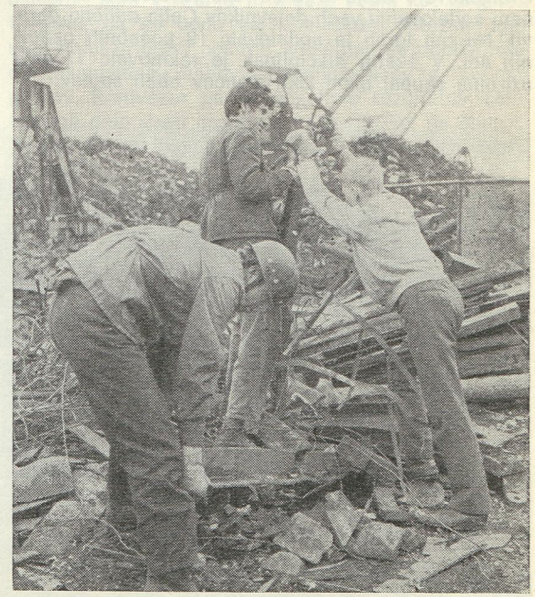

Na delovni praksi

REPUBLIŠKE ŠPORTNE IGRE LETOS V KRANJU

Prof. Iztok Belehar, Kranj

Usposabljanje duševno prizadetih otrok je v preteklih letih doživljalo temeljite kvalitetne spremembe. Spoznanje, da duševno prizadete otroke **lahko** usposobimo za ustrezna ročna dela, je vplivalo na odločitev, da je na posebni osnovni šoli ob pridobivanju osnovnega znanja v slovenskem jeziku, računstvu ter spoznavanju narave in družbe treba razvijati sposobnosti za čimbolj samostojno življenje ter privzgajati delovne navade. Življenje oziroma konkretno delovno mesto zahteva za delo pripravljenega in telesno dobro razvitega človeka. V tej zahtevi duševno prizadete osebe niso izvzete.

Telesno zdravje in moč si duševno prizadet otrok uspešno razvija predvsem pri kvalitetnem pouku telesne vzgoje. Ideja, da bi tudi duševno prizadete otroke vključili v športne aktivnosti, je postala realnost šele leta 1969, ko je bil ustanovljen aktiv učiteljev telesne vzgoje na posebnih osnovnih šolah za duševno prizadete otroke v SRS. Z ustanovitvijo aktiva in njegovim delovnim programom je prišlo do izraza tesnejše sodelovanje na področju telesne vzgoje ter odločitev, da tudi posebne osnovne šole organizirajo športne igre v republiškem obsegu.

»Niso važni dosežki, temveč sodelovanje ter s tem kvalitetnejši razvoj telesne vzgoje na posebnih osnovnih šolah«, je bilo vodilo za organizacijo prvih športnih iger posebnih osnovnih šol. To zahtevno nalogo je leta 1969 kot prvi prevzel Vzgojni zavod I. Uranjekove v Celju in jo ob razumevajočem in aktivnem sodelovanju vseh dejavnikov Celja odlično opravil. Na teh igrah je sodelovalo 19 posebnih osnovnih šol. V šestih disciplinah je tekmovalo 17 ekip oziroma skupaj okoli 250 učencev obeh spolov.

V Celju so prvič pomerili svoje telesne zmogljivosti in spretnosti učenci posebnih šol Slovenije

II. športne igre so bile leta 1970 organizirane v Ravnah na Koroškem. Izbor za udeležbo na teh igrah je bilo treba z ozirom na večji odziv spremeniti. Že je bil namreč dosežen namen, da se športna dejavnost razvije na večini posebnih šol. Tako so bila določena področja, na katerih so potekala področna tekmovanja, na republiške igre pa so prišli najboljši iz teh tekmovanj. V Ravnah so bile na programu iste discipline, zaradi predhodnih področnih tekmovanj pa seveda nižje število udeležencev. Tekmovalo je 13 ekip, skupno v smislu ekipnega in individualnega tekmovanja 201 učenec obeh spolov.

Hkrati s spremembo v izboru za udeležbo na igrah so bila delno izpopolnjena tudi pravila. Vse priprave na izvedbo drugih športnih iger so prispevale k načrtnejšemu delu na področju telesne vzgoje, predvsem pa razvile množično udeležbo učencev v športnih aktivnostih: izbirna tekmovanja na šoli, področna tekmovanja in končno republiške igre.

Tretje športne igre so bile organizirane leta 1971 v Novi Gorici. Tekmovalni program je bil obogaten

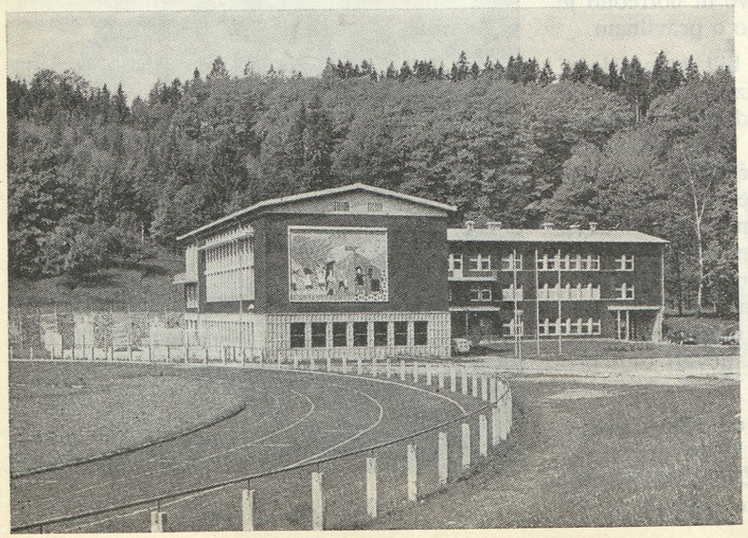

Na tem štadionu so bile II. športne igre učencev posebnih šol Slovenije

z novo disciplino — krosom. Na igrah je iz osmih področij sodelovalo 13 ekip oziroma čez 200 učencev obeh spolov.

Vse dosedanje športne igre so bile dobro pripravljene, čeprav so imeli organizatorji še malo izkušenj. Doseženi so bili nepričakovani tekmovalni uspehi, udeležba na tekmovanju je bila povezana s prijetnim izletom, vsak organizator je poskrbel za kako presenečenje. Športne igre so dale možnost medsebojnega spoznavanja učencev ter izmenjave izkušenj med delavci posebnih osnovnih šol. Organizatorji športnih iger so bile pod vodstvom aktiva učiteljev telesne vzgoje in pedagoške službe tiste posebne osnovne šole, kjer so igre potekale. To ni bilo majhno delo in samo zahvala ter pohvala je le skromno priznanje delavcem teh šol. Šole bi vsega tega obsežnega dela ne zmogle tako uspešno opraviti, če ne bi imele konkretne pomoči krajevnih faktorjev. Finančno pomoč za kritje stroškov organizacije sta poleg krajevnih virov izdatno nudila tudi Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam SRS in republiški center šolskih športnih društev pri zavodu za šolstvo SRS.

Letošnje športne igre — četrte po vrsti — bomo organizirali v Kranju. Ob sprejemanju programa tekmovanja je bilo predlagano, da bi kazalo programu dodati še plavanje. Plavanje goji s plavalno šolo posebna osnovna šola v Kranju zelo uspešno že tretje leto. Ker pa vse šole zato nimajo pogojev, bomo priporočili, da se plavanje uvede v športne igre v bližnji prihodnosti.

Tudi letos tečejo izbirna področna tekmovanja v osmih krajih. Najboljši bodo prišli v Kranj tekmovat v teku na 60 m, krosu na 600 in 800 m, v metu žogice in skoku v višino. Ekipe bodo med seboj igrale nogomet in med dvema ognjema. Tekmovanje bo ocenjeval kranjski sodniški zbor. Kranj pričakuje okoli 240 udeležencev, ker bodo vsako skupino tekmovalnega področja predvidoma vodili trije spremljevalci.

Letošnje športne igre bomo obogatili še z novo dejavnostjo. V času iger bomo priredili tudi razstavo likovnih del učencev posebnih osnovnih šol. To bo prvi poskus razstave likovnih del naših učencev v republiškem obsegu.

Športne igre so določene za 17. junij 1972. Organizacijski odbor za izvedbo iger se trudi, da bi udeležencem in gostom pripravil prijetna doživetja, Zato naj bi tekmovalci po možnosti prišli v Kranj že v petek, 16. julija, da bi v Kranju kot gostiteljskem kraju doživeli razen športnih še druge radosti. Prešernovo gledališče v Kranju bo v petek pripravilo zabavno prireditev in mladinsko igro. Večina tekmovalcev bo lahko prenočila pri družinah, kjer bo dobila tudi večerjo in zajtrk. V soboto bo po dopoldanskem tekmovanju slovesna podelitev kolajn in diplom v kinodvorani Center. Popoldne pa se bodo naši mladi športniki srečali s tristo pionirji in pionirkami iz vse Slovenije, ki bodo prišli v Kranj na folklorni festival. V skupni povorki skozi mesto ter spremstvu godbe na pihala bodo manifestirali svojo mladost in veselje. Slovo od Kranja je predvideno okrog 17. ure, ko bo zaključena folklorna revija.

Pokroviteljstvo nad IV. športnimi igrami in likovno razstavo posebnih osnovnih šol je prevzela tovarna gumijastih izdelkov »Sava« Kranj. Tovarna bo zmagovalce nagradila s svojimi izdelki ter prispevala finančna sredstva za stroške likovne razstave.

Za plačilo stroškov organizacije športnih iger je temeljna izobraževalna skupnost v Kranju dodelila organizatorju 10.000,00 din. Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam SRS je prispevalo 8.000,00 din, republiški center šolskih športnih društev pri zavodu za šolstvo SRS 8.000,00 din.

Po vzoru zelo uspele organizacije vseh dosedanjih športnih iger se strokovni delavci posebne osnovne šole v Kranju in mesto Kranj kot gostitelj trudimo, da se bodo vsi udeleženci športnih iger med nami prijetno počutili. Veselimo se obiska mladih tekmovalcev, njihovih spremljevalcev in številnih gostov. Predvsem pa se veselimo rezultatov celoletnega dela vseh posebnih osnovnih šol na področju telesne in likovne vzgoje, ki bodo manifestirani na letošnjih igrah.

Domačin III. športnih iger je bila Nova Gorica

PRED URESNIČITVIJO SKLEPA S POSVETOVANJA O ZAPOSLOVANJU HUJE DUŠEVNO PRIZADETIH MLADOSTNIKOV

Pavel Smolej

V Ljubljani tečejo priprave za prvo delavnico pod posebnimi pogoji

Na posvetovanju o obravnavanju, delovnem usposabljanju in zaposlovanju huje duševno prizadetih otrok, mladostnikov in odraslih oseb Slovenije, ki ga je organiziralo republiško društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije 11. marca lani, je bilo med drugim poudarjeno, da je z republiškim zakonom o razvoju posebnih socialnih zavodov dana pravna osnova za ustanavljanje delavnic pod posebnimi pogoji (DPP). Na razgovoru v Izvršnem svetu SRS, ki je bil ob tej priliki, sta članica IS Zora Tomšič in sekretarka sekretariata za zdravstvo in socialno skrbstvo Majda Gaspari med drugim dali spodbudno izjavo, »naj se takoj začne z organiziranjem delavnic pod posebnimi pogoji, kjer so za to že dane potrebe in pogoji . . .«

Tam je bilo tudi ugotovljeno, da se je Demonstracijski eksperimentalni center v Vevčah še najbolj približal taki delavnici. V treh letih je zavodu uspelo izoblikovati jedro gojencev, s katerim bi lahko prešel v take delavnice. Že na začetku se je namreč strokovni kolegij, ki zavod vodi, odločil, da bodo vsakega gojenca proučevali in ga potem usposobili v tisti dejavnosti, za katero bo pokazal največ zmožnosti. To nalogo smo izvajali s pomočjo najrazličnejših ročnih dejavnosti. Pri odbiranju so bili nekateri gojenci uspešni pri različnih, drugi pa zopet pri enakih delih. Na tej podlagi je zavod pričel iskati kooperantska dela. Vsa dela za tovarne so vse bolj preraščala prvobitno ročno dejavnost. Ker pa se kooperatska dela hitro spreminjajo in so nestalna, je zavod skrbno gojil in razvijal najrazličnejše ročne dejavnosti. Rezultat tovrstnih prizadevanj je bil, da zavod v nekaterih ljubljanskih trgovinah (Mladinska knjiga, Cankarjeva založba, Nama) uspešno prodaja svoje izdelke, kot so: prtički, izdelki iz gline, voščilnice, različni obeski in podobno. Ti izdelki nimajo posebne oznake, prodajajo se le zaradi kvalitetne izdelave. Spremenili so se časi, ko je zavod ponujal svoje izdelke, zakaj danes so v veliki meri že iskani.

Kooperantska dela pa zahtevajo izpolnjevanje principov, kakršne mora izpolnjevati vsaka delovna organizacija. Tako delo pomeni za zavod veliko odgovornost, saj nosi za slabo opravljene izdelke tovarna vse posledice. Sprejeti tako delo pomeni, da morajo gojenci narediti izdelek kvalitetno in v določenem času. To so naloge, ki jih je zavod sprejel in jih bo reševal tudi v prihodnje, ko se bo preselil v nove delavnice. V kooperantskih odnosih je zavod že s Kolinsko tovarno, Totro in Velano. Pri teh delih se gojenci usposabljajo v vedno ožjih dejavnostih, da bi dosegli potrebno hitrost in ustrezno kakovost. Če je delo stalno, delamo pri gojencih meritve storilnosti, s čimer se dokopljemo do delovnih norm pri posameznikih. Tako izurjeni gojenci manj zamujajo in izostajajo. Izoblikoval se jim je občutek lastne moči in potrebnosti. Vedo, da ni drugega, ki bi namesto njih opravil dano delo v določenem času.

Kooperantska dela zahtevajo točnost, natančnost in hitrost, če hočejo zadovoljiti delovne organizacije

Sedanji prostori DEC so primerni za usposabljanje, ne pa za delavnice pod posebnimi pogoji. Zato je mestno društvo za pomoč duševno prizadetim osebam poiskalo zgradbo v ta namen. V teku so dela za temeljitejšo preureditev in prilagoditev nalogam, ki naj bi jim zgradba služila. Predvidoma se bodo gojenci že konec poletja preselili v nove prostore, v katerih bodo »eksperimentalne delavnice p. p.«, eksperimentalne zavoljo tega, ker bodo v njih delali gojenci različnih usposobljenosti in zmogljivosti. Sem bodo namreč prihajali vedno novi gojenci in bo treba tehniko dela nenehno spreminjati. Prav zaradi tega bodo eksperimentalne. Pri vsakem novem gojencu bo potrebno določiti in izkoristiti njegove specifične sposobnosti in zmogljivosti, kar pa ne bo težko, ker je jedro že izoblikovano.

Lokacija zgradbe je izredno ugodna, saj leži ob sami glavni prometni žili mesta Ljubljane (Titova c.) in v neposredni bližini avtobusne postaje, kar bo ugodno za odhod in prihod od doma.

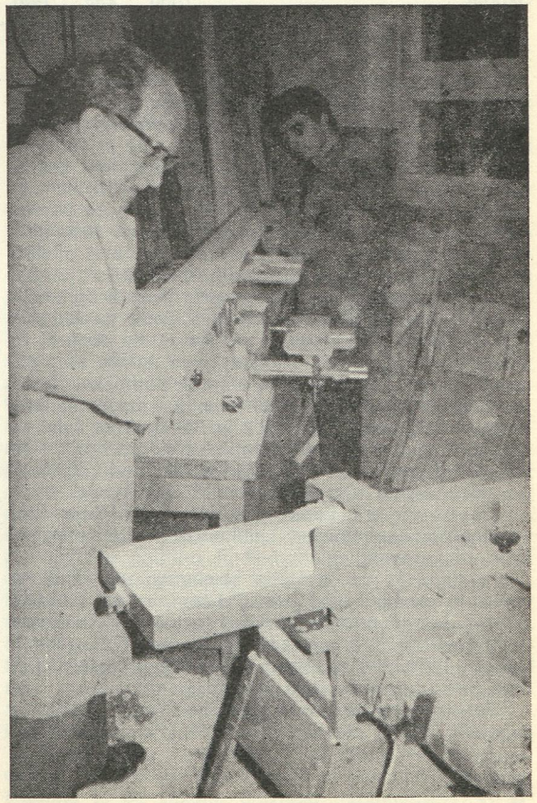

Pred prehodom v eksperimentalne delavnice pod posebnimi pogoji so zaposleni tudi pri strojih, seveda skupno z mojstrom

UGOTOVITVE O RAZVOJU VARSTVENIH OBLIK

Iz prikazov je razvidno, da imamo po nepopolnih podatkih zajeto v razne varstvene oblike naslednje število vseh kategorij prizadetih otrok, ki so na usposabljanju.

Od skupnega števila otrok na usposabljanju uporablja varstvo

Vrsta prizadetosti	Število otrok	predšolsko varstvo	varstvo vozačev	podaljšano bivanje	celodnevno bivanje	domsko varstvo	matica	kosila	letovanje	rejništvo
Laže duševno prizadeti	5280	83	1370	542	70	1154	4511	836	831	191
Huje duševno prizadeti	424	56	11	183		226	378	368	194	16
Telesno prizadeti	819	34				819	819	819	140	
Slušno in govorno prizadeti	357	92	34	29		103	322	103	160	151
Slepi in slabovidni	254	34	82	34		109	149	149	83	
Vedenjsko moteni	532									
Skupaj	7666	299	1497	788	70	2411	6179	2275	1408	358

Programi dela za razne oblike varstva v predšolski in šolski starostni stopnji laže prizadetih so še neizdelani in so v začetni fazi. Odobreni programi usposabljanja vsebujejo tudi osnovne prvine varstva, saj so neločljiva celota, ker se delo dopolnjuje. Programi za varstvo nastajajo sproti, kot se ustvarjajo pogoji za to delo. RO društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam je v letu 1970 izdelal in poslal vsem POŠ in zavodom prvi okvirni program za razvijanje varstvenih oblik in dela v njih, ker je bila večina šol in zavodov brez programov. Naloga strokovnih služb, zlasti zavoda za šolstvo SRS kot nosilca svetovalne službe je, da poskrbi za izdelavo programov za predšolsko in šolsko stopnjo, pa tudi za ostale vzgojne in učne pripomočke. Nujno je tudi programirati seminarje za usposabljanje kadra za to delo. V letu 1969 je RO društva izdal za starše huje duševno prizadetih otrok priročnik »To zmore tudi moj otrok«, v vsaki številki revije Zbornik pa priobčujemo napotke različnih strokovnjakov za starše in vzgojni kader. To delo dopolnjuje tudi vzgojna posvetovalnica v Ljubljani s svojimi prispevki in posvetovanji.

To delo, ki ga je treba strokovno usmerjati in voditi, je premalo usklajeno. Pri tem seveda ne kaže zavirati lastne pobude številnih strokovnih ustanov in humanitarnih organizacij, ki v svojih programih neposredno skrbe za posamezne vrste prizadete mladine in so imele že lepe uspehe.

Uspeh pa bo mogoč le, če si bo Zavod za šolstvo zagotovil dovolj številčno in strokovno zasedbo posebne svetovalne službe za prizadeto mladino. Doslej opravljajo to obsežno delo le 2 redna in 6 honorarnih svetovalcev za vso Slovenijo. Razumljivo je, da se ne morejo dovolj posvetiti splošno pedagoškemu in svetovalnemu delu ter tudi ne vzgojno varstvenemu vidiku. Brez tega pa ne bo dobrih programov in tudi vzgojno-varstveno delo ne bo na potrebni strokovni ravni.

Doslej razvite oblike varstva prizadetih otrok se ne ločijo bistveno od varstvenih oblik, ki jih razvijajo na rednih osnovnih šolah. Te že od leta 1964 uveljavljajo podaljšano bivanje (PB) in že prehajajo tudi na celodnevno bivanje (CB) učencev na razredni stopnji osnovne šole. Oblika »CB« za kategorije prizadetih otrok sploh še ni začeta, čeprav bi bilo prav za to vrsto naše mladine najbolj primerno celodnevno bivanje. Seveda so izvzeti otroci v domskem varstvu v zavodih, ki imajo organizirano domsko internatsko bivanje.

Dosedanje izkušnje kažejo, da bodo morali strokovno obdelani programi za posamezne oblike varstva, ki jih doslej še nimamo oziroma so v eksperimentalni fazi, upoštevati naslednje:

— da je na posebnih šolah veliko več vozačev kot na rednih šolah, ker se otroci že od 1. razreda vozijo v šolo, medtem ko se na rednih osnovnih šolah vozijo iz krajev podružničnih šol šele od 5. razreda dalje;

— da je potrebna za te vozače zaradi pogostne telesne zavrtosti posebna pozornost že na prevozih samih (ustrezen režim na avtobusih in podobno);

— da potrebujejo ti otroci za korekcijo različnih vrst telesnih hib in svojo telesno krepitev več korektivne gimnastike in več možnosti sistematičnega vodenja rekreativnega življenja v naravi in na igrišču, za kar je spet potrebno podaljšano ali celodnevno bivanje v šoli, razne oblike rekreacije in letovanj, šole v naravi itd.;

— da so ti otroci bolj sugestibilni, manj samostojni in zaradi tega potrebujejo več vodenja ter nadzora kot neprizadeti;

— da izhaja precejšen del teh otrok iz neurejenih družinskih razmer (samohranilec, ločeni zakoni, alkoholizem, duševna prizadetost staršev, primitivizem itd.), iz neustrezne soseščine, ki kvarno vpliva na otrokov razvoj in temu podobno. Vse to narekuje poleg razvijanja varstvenih oblik v šoli še poglobljeno delo s starši teh otrok z obveščanjem, svetovanjem in drugimi oblikami prosvetljevanja.

Prikaz stanja vzgojnovarstvene dejavnosti glede na usposabljanje prizadete mladine opozarja na potrebnost študije, s katero naj bi obdelali načela, vsebino, metodiko in organizacijske oblike te pomembne dejavnosti družbene skrbi za ta del našega prebivalstva. To pa je prihodnja naloga zavoda za šolstvo SRS in pedagoškega instituta.

Za sistematičnejše in bolj strokovno izvajanje naštetih nalog je potrebno zagotoviti razen izdelanih programov še ustrezno strokovno osebje, prostore, sistem financiranja osnovne in investicijske graditve ter vključiti ta vprašanja v srednjeročno programiranje posameznih dejavnikov, ki skrbe za ta del prizadetega prebivalstva pri nas.

Kako je zajeta problematika družbene skrbi za prizadeto mladino v srednjeročnem programu razvoja v republiki in v občinah v razdobju 1971—1975

1. Zakon o otroških skupnostih in financiranju nekaterih oblik otroškega varstva je uveljavil program kot neogibno sestavino razvoja otroškega varstva. Potem so v vseh občinah izdelali in potrdili programe razvoja otroškega varstva. RSOV pa je sprejela programsko usmeritev otroškega varstva v Sloveniji za obdobje 1971—1975.

Sedaj oblikujejo metodologijo za spremljavo izvajanja sprejetih programov otroškega varstva v občinah in republiki. Ta naj omogoči sprejemati odločitve za pravočasno uresničevanje in tudi za izpolnjevanje programskih zasnov.

Pregled sprejetih programov o otroški problematiki priča, da vsi še ne obravnavajo potreb otrok v celoti in tudi še ne vključujejo vseh oblik otroškega varstva, potrebnih za uspešen razvoj otrok. V programih obravnavajo zelo pomanjkljivo ali sploh ne posebne potrebe razvojno motenih otrok.

Po prejetem prikazu bodo do leta 1975 npr. v 12 občinah vključili v varstvo na novo 522 predšolskih prizadetih otrok vseh kategorij, v petih občinah pa sploh niso programirali vključevanja te skupine predšolskih otrok v varstvo. Glede vključevanja šoloobveznih otrok so programi tako nerealni, da so npr. v celjski občini (šolski okoliš posebne šole) že v letošnjem letu prekoračil planirano število za leto 1975. V drugih občinah (Cerknica, Škofja Loka itd.) določajo za novo vključitev le 4—8 učencev v razdobju 1971 do 1975, medtem ko je po podatkih republiškega sekretariata za kulturo in prosveto letni prirastek npr. v Škofji Loki 9, v Sloveniji pa 595 duševno prizadetih otrok.

To kaže, da spremljajo programiranje otroškega varstva še začetne težave in da si je treba vztrajno prizadevati, da bi se okrepilo. Tako bi bolje spoznali potrebe vse otroške populacije, celoviteje načrtovali ukrepe in s tem tudi laže odločali, katerim potrebam bomo dali prednost v posameznih letih.

»Studio za otroško varstvo« bi se zategadelj moral še okrepiti, da bi lahko usmerjal programiranje celovitega razvoja otroškega varstva in izdatneje pomagal pri izdelovanju občinskih in regionalnih programov.

2. Program za razvoj zavodov za usposabljanje otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju

V letu 1964 je republiški sekretariat za kulturo in prosveto izdelal program razvoja posebnega šolstva v Sloveniji, ki ga je obravnaval prosvetno-kulturni zbor skupščine SRS in ga nato odložil zaradi prezahtevnih finančnih sredstev (22 milijard starih dinarjev).

Sedanji perspektivni program razvoja zavodov za usposabljanje otrok, prizadetih v telesnem in duševnem razvoju, ki ga je izdelal januarja 1970 republiški sekretarat za kulturo in prosveto, vsebuje prvič skrbno zbrane podatke o sedanjem stanju za vse kategorije prizadetih otrok pri nas. V tem programu pa ni finančnih izračunov — okvantifikacije programskih potreb za obdobje 1971—1975. Dokument, ki je bil v javni razpravi, so sprejeli odbora Izvršnega sveta Slovenije, kulturno prosvetni zbor ter socialno zdravstveni zbor skupščine in sekretariat stalne konference za rehabilitacijo invalidov SR Slovenije. Vsa razprava pa ni prispevala bistvenih strokovnih dopolnil k perspektivnemu programu za razvoj duševno prizadetih otrok in mladostnikov. Še vedno je ostalo odprto vprašanje virov financiranja, delno osnovne dejavnosti, predvsem pa poklicnega usposabljanja in investicijske graditve. Po sklepu 64. seje odbora IS za socialno politiko in komunalna vprašanja naj bi sekretariat za prosveto in kulturo in republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo izdelala operativni načrt realizacije predlaganega programa, ki naj bi bil podlaga za dogovor med IS skupščine SRS in samoupravnimi skupnostmi (RIS, RSOV, skupnost zdravstvenega zavarovanja, skupnost invalidskega in pokojninskega zavarovanja) o njegovem financiranju.

Finansiranje investicijske graditve mreže zavodov za usposobljavanje telesno in duševno prizadete mladine je po zakonu dolžnost ustanovitelja, ki je

odgovoren za 19 republiških zavodov IS Slovenije, za posebne osnovne šole in oddelke za delovno usposabljanje huje duševno prizadetih pa posamezne občinske skupščine. Zavoljo zaostajanja in nezadostnega vlaganja investicijskih sredstev v to področje v preteklosti sami ustanovitelji ne morejo kriti tolikšnih bremen, kot jih predvideva perspektivni program za obdobje 1972 do 1975. Skupne potrebe samo republiških zavodov (19) so namreč 41,978.000 din, medtem ko operativni načrt graditve prostorov za posebne osnovne šole določa za isto obdobje (14 novih gradenj in 7 večjih adaptacij) skupno 83,556.424,00 dinarjev.

Oba republiška sekretariata predlagata, naj bi del teh bremen nosila tudi RIS in RSOV, ki sta že s pridom uveljavila tretjinski sistem v zadnjih dveh letih pri sanacijskih programih vzgojnih zavodov.

Za nujne investicijske potrebe v zavodih za usposabljanje predlagata oba sekretariata 31,712.000 din.

Če RSOV sprejme predloge glede svojega deleža, tj. tretjinski sistem za tako imenovane zavode republiškega pomena, ali morda kako drugo merilo, je nujno, da v prihodnjem obdobju bolj pomaga gospodarsko manj razvitim občinam pri urejanju razmer za razvoj te skupine otrok, če naj uresničimo sprejeto načelo, da moramo postopoma izenačiti razmere za razvoj vseh otrok v Sloveniji. Glede na to sodimo, da bi bila nujna republiška pomoč tudi pri izvajanju operativnega načrta graditve prostorov za posebne osnovne šole v obdobju 1971—1975, posebno še, ker so te šole namenjene laže in huje prizadetim, ki sedaj delujejo v najslabših razmerah. Razen tega 36 % te šoloobvezne mladine nima možnosti za ustrezno obravnavo predvsem zavoljo pomanjkanja šolskega prostora.

3) Na osnovi sklepov posvetovanja o obravnavanju, usposabljanju in zaposlovanju huje duševno prizadetih otrok in odraslih v Sloveniji, je izdelal republiški sekretariat za zdravstvo in socialno politiko predlog o razvoju delavnic pod posebnimi pogoji v Sloveniji, ki je sedaj v javni razpravi.

Iz tiskanega teksta **»Družbena skrb za telesno in duševno prizadete otroke in mladostnike z vidika varstva in vzgoje«,** ki sta ga izdala Republiška skupnost otroškega varstva in RO našega društva februarja meseca t. l.

Pomoč v kuhinji Vzgojnega zavoda Janeza Levca v Ljubljani navaja gojence k samodejavnosti in k spretnostim, ki so zvezane z opravili v kuhinji

EVROPSKA ŠTUDIJSKA SKUPINA O LOKALNIH PROGRAMIH OTROŠKEGA VARSTVA — SPLIT 1972

Tone Brejc

V Splitu se je v dneh od 16. do 25. aprila sestala Evropska študijska skupina, ki je obravnavala lokalno vodenje programov otroškega varstva. Študijsko skupino je v okviru Evropskega programa za socialni razvoj organizirala Uprava za socialne posle Urada Združenih narodov v Ženevi skupaj z Zveznim sekretariatom za delo in socialno politiko. Pri tem je strokovni del organizacije — pripravo gradiva in usklajevanje programa — opravil Institut za socialno politiko v Beogradu pod vodstvom direktorja študijske skupine dr. Marka Mladenovića, praktični del — ureditev delovnih pogojev skupine in prikaz nekaterih oblik varstva otrok — pa je bil prepuščen mestu Split, ki je bil izbran kot primer, kako teče lokalna politika otroškega varstva pri nas.

Sestanek študijske skupine je pomenil uresničitev pobude Četrte konference o planiranju Evropskega programa socialnega razvoja, ki je bila v Ženevi v oktobru 1970, naj bi posvetili posebno pozornost programom za varstvo otrok, saj je bilo ugotovljeno, da jih v zadnjih desetih letih v okviru Evropskega programa niso obravnavali. Evropski program se je namreč ukvarjal predvsem z vprašanji metod vodenja socialne službe, pri čemer je bilo s posebno pozornostjo obravnavano vprašanje decentralizacije programov socialnega varstva, se pravi vprašanje kako prenesti pretežni del skrbi in odločanja na lokalne nivoje.

Z decentralizacijo je seveda tesno povezano vprašanje aktivne udeležbe prebivalcev pri uresničevanju programov ekonomskega in socialnega razvoja. Ugotovljeno je bilo, da predstavlja dejanska udeležba skupin in posameznikov v aktivnostih, ki lahko vplivajo na njihov položaj, cilj, ki se danes bolj ali manj vsiljuje pri ekonomski in socialni politiki evropskih dežel. Pri tem lahko začetni ukrepi na nivoju vlad pripomorejo, da se premagajo številne ovire, ki se v sodobni zapleteni družbi pojavljajo ob prizadevanjih doseči udeležbo občanov v okviru njihovih lokalnih skupnosti pri izboru politike in upravnih ukrepov, ki imajo pomen za dobrobit vseh.

Zaradi tega je jugoslovanska pot decentralizacije in omogočanja udeležbe posameznikov pri vodenju politike razvoja v obliki samoupravljanja za druge evropske dežele še posebej zanimiva. Sklenjeno je bilo, da se prouči, kako se ta jugoslovanski poskus decentralizacije odraža pri razvoju otroškega varstva, opirajoč se pri tem na primer lokalnega samoupravnega vodenja politike otroškega varstva. Za metodo dela je bila izbrana oblika študijske skupine in ne seminarja, saj je na ta način bolje omogočeno, da se posamezna vprašanja, kot so npr. oblikovanje programov za telesno in duševno prizadete otroke, za socialno neprilagojene otroke in otroke brez roditeljskega varstva, v diskusijah temeljito pretresejo in ugotove splošna načela.

V Splitu so se 16. aprila 1972 zbrali predstavniki trinajstih evropskih držav. Na uvodnem sestanku je pomočnica zveznega sekretarja za delo in socialno politiko Novakovičeva poskušala predstaviti razvoj politike glede varstva otrok v Jugoslaviji s posebnim poudarkom na planiranju in združevanju sredstev komune na osnovi principa samoupravljanja. Nato so se udeleženci razdelili v tri diskusijske skupine, ki so potem, ko so poslušale uvodne povzetke prispevkov jugoslovanskih udeležencev, razpravljale o naslednjih treh temah:

1. Udeležba in prispevek lokalnih oblasti pri planiranju in uresničevanju programov v korist otrok;
2. Vpliv koncepta samoupravljanja na organizacijo in vodenje programov za varstvo otrok;
3. Preventivni programi proti socialno-patološkim pojavom pri otrocih.

Opaziti je bilo, da se prva dva dneva diskusija ni mogla povsem usmeriti v nakazana tematska področja, saj so tuji udeleženci želeli dobiti predvsem osnovna pojasnila o našem političnem in socialnem sistemu in o terminologiji, ki jo uporabljamo. Marsikdaj so jim bile misli, ki so jih lahko že prej prebrali v sestavkih jugoslovanskih udeležencev, povsem nedostopne, kar je razumljivo, saj je njihova miselna naravnanost zrasla v drugačnem svetu, ki mu je naš, zlasti kar zadeva organizacijo politične moči, tuj. Zato so začetne diskusije potekale bolj v obliki dialoga med tujci in Jugoslovani in to je bil eden od razlogov, da je ob prvi temi tekel pogovor že o drugi, saj so delegate zanimali različni samoupravni organi, način njihovega izbiranja (volitev), vloga občinske skupščine in njenih organov pri razvoju otroškega varstva itd.

V diskusiji o pojmu samouprave in njenem odnosu do otroškega varstva so delegati prišli do zaključka, da mora biti odgovornost za otroško varstvo prepuščena tistim, ki čutijo te potrebe, in da se mora vodenje ustanov in služb, namenjenih otrokom, enakomerno porazdeliti med ustanovitelje in porabnike. Lep primer za to je prav Split, kjer so se nedavno samoupravno sporazumeli, da bodo pri gradnji novega predela mesta, imenovanega Split 3, k vsaki investiciji dodali določen odstotek za »nekomercialno« gradnjo: za otroške varstvene ustanove, šole, zdravstvene dispanzerje itd.

Delegati so tudi veliko razpravljali o ciljih programa otroškega varstva, ki ga izvajajo lokalne oblasti, in pokazali veliko zanimanja za prioriteto, ki se pri nas daje predšolskim institucijam in ukrepom za oblikovanje skrbi za otroke zunaj okvira šolskega pouka. Menili so, da je glede na visoko stopnjo zaposlenosti žena pri nas in tendenco, da se tak način zaposlovanja ohrani, prioriteta razumljiva.

V okviru druge teme, ki sva jo predstavila slovenska udeleženca z modelom naše samouprave pri otroškem varstvu, so delegati razpravljali o pomenu koncepta samoupravljanja pri organizaciji in programih otroškega varstva, o njegovih prednostih in pomanjkljivostih, kot tudi o predlogih, kako bi te pomanjkljivosti odpravili. Zavedajoč se, da ni takšne organizacijske strukture, ki bi bila popolna, da

se napetosti in konflikti pojavljajo v vsakem sistemu, so delegati posvetili posebno pozornost temu, kako se s pomočjo samouprave rešuje problem neenakosti uslug, ki jo imamo v Jugoslaviji zaradi različne ekonomske in kulturne razvitosti. Tako se npr. lahko dogaja, da ima področje z največjimi potrebami po otroškem varstvu najmanj denarja. Oblikovanje republiških ali zveznih fondov se je zdelo udeležencem eden od načinov, ki ta problem najbolje rešuje.

Pred diskusijo o drugi temi smo delegate zaprosili, da bi posebno pozornost posvetili naslednjim trem vprašanjem: kako doseči resnično udeležbo ljudi pri oblikovanju programov otroškega varstva, kako usklajevati brez samovoljne uporabe avtoritete in kako preprečiti birokratizacijo samoupravnih teles. V iskanju odgovora na prvo vprašanje so delegati navedli niz razlogov za neudeležbo ljudi pri oblikovanju in vodenju javne politike: npr. nedozorelo lokalno skupnost (zlasti v novih naseljih), premalo konkretni, a preveč dolgoročni programi, prevelika dominacija strokovnjakov, slaba informiranost in nepoznavanje rezultatov. Drugo vprašanje je delegate opozorilo na pomen skrbne izmenjave informacij in spodbujanja k splošnemu sodelovanju pri oblikovanju programov otroškega varstva.

Glede nevarnosti, da bi se samoupravna organizacija birokratizirala, so delegati menili, da lahko do nje pride iz več razlogov, npr. zaradi čezmernega spoštovanja strokovnjakov in sprejemanja odločitev, ki temelje na principih in gomili papirja in zaradi prevelikih pooblastil ozkih skupin. Omenili so več poti, ki vodijo proč od birokratizacije in so pri tem zlasti poudarili sodelovanje odjemalcev uslug s tistimi, ki te usluge dajejo pri planiranju in delovanju službe otroškega varstva.

Tretja tema je bila zaradi svoje obširnosti in potencialne nejasnosti, pa tudi zaradi omejenega časa, obravnavana le bolj na splošno. Delegati so prišli do soglasja, da obstajajo različne stopnje in nivoji glede preprečevanja socialno-patoloških pojavov s pomočjo družbenega varstva otrok. Tako želimo npr. najprej izboljšati lastnosti otrokove okolice, ki lahko povzroče patološko vedenje, na drugi stopnji skušamo ugotoviti znake patologije in jih skrbno in hitro preceniti, v tretji fazi pa navežemo stik z otrokom in njegovo družino in poskušamo napraviti načrt za rehabilitacijo. S stališča otroškega varstva je najvažnejša prva stopnja, kar med drugim pomeni, da morajo biti poglavitni ukrepi usmerjeni v pomoč družini. Pri tem morajo biti aktivne vzgojna, zdravstvena in socialna služba, ki morajo poskrbeti za varne bivanjske pogoje. Posebno pozornost so delegati posvetili tudi vprašanju izključevanja problematičnih otrok iz normalnega okolja — šole, soseske, družine. Menili so, da se z izločanjem pospešuje proces odtujevanja, zato imamo lahko vsak ukrep, ki omogoča, da tak otrok ostane v okolju, za preventiven.

Tudi strokovne službe, zlasti socialna, bi se morale reorganizirati in prilagoditi zahtevam preventivnega delovanja: pri socialnem delu bi se morali usmeriti k oblikovanju polivalentnih strokovnih skupin in k združenemu pristopu. Centri za socialno delo imajo zato veliko potencialno vrednost, posebej pri koordinaciji vseh služb in otrok, ki s svojim delovanjem vplivajo na življenje otrok in družine.

Razen diskusijam smo udeleženci posvetili tri popoldneve obiskom različnih institucij otroškega varstva. Tako smo videli enega od več kot petdeset vrtcev oziroma podružnic matičnega v splitski komuni, dva vrtca za duševno huje prizadete, šolsko polikliniko in novo moderno šolo s kabinetnim poukom ter imeli priložnost, da se obširno pogovorimo z delavci teh institucij. Ugotovili smo lahko, da je vodenje politike otroškega varstva v občini Split v rokah ljudi, ki vedo, kako je treba uresničevati načrte. In če je morda imel kdo vtis, da udeležba občanov pri oblikovanju politike otroškega varstva še ni povsem zadovoljiva, da so poglavitne odločitve vendarle prepuščene ožji skupini ljudi, so rezultati, ki so jih dosegli, in cilji, h katerim so namenjeni, vredni spoštovanja. Splitski primer je dokaz, da ozko, lokalistično reševanje problemov otroškega varstva (recimo na nivoju krajevnih skupnosti) v velikih urbanih skupnostih ne more pripeljati do hitrega napredka, čeprav je seveda res, da se lahko načrti uspešno uresničijo le, če se zmanjša pregrada med tistimi, ki dajejo, in tistimi, ki sprejemajo. Kajti ključ do boljše socialne politike je v omogočanju udeležbe tistih, ki imajo potrebe pri oblikovanju in vodenju te politike.

Študijska skupina je po osmih dneh zanimivih diskusij zaključila svoje delo. Sadovi tega dela bodo čez nekaj mesecev objavljeni v posebni publikaciji OZN, ki bo dostopna vsem, ki jih zanima otroško varstvo. Tedaj bo tudi jasno, koliko je sestanek v Splitu pripomogel, da pridemo do izboljšane zamisli organizacije otroškega varstva, do organizacije, ki je lahko uspešna le, če pomaga otroku.

Iz društvenega življenja poročajo

USTANOVNI OBČNI ZBOR DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITIM OSEBAM V HRASTNIKU

Prijetnega popoldneva 21. aprila so se v prostorih Posebne osnovne šole v Hrastniku zbrali starši, pedagogi in vsi tisti, ki želijo pomagati duševno nezadostno razvitim ljudem. Za uvod in v pozdrav je zborček Posebne osnovne šole Hrastnik zapel tri pesmi in ustvaril prijetno ozračje za pričetek ustanovnega občnega zbora Društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam.

Poleg staršev naših otrok, so se ustanovnega občnega zbora udeležili tudi nekateri predstavniki družbeno-političnih organizacij ter številni prijatelji duševno nezadostno razvitih oseb. Posebno pa smo bili veseli, da smo v naši sredini lahko pozdravili večje število delavcev Steklarne Hrastnik.

Uvodno poročilo o delu Posebne osnovne šole v Hrastniku je podala ravnateljica tov. Jelka Zalar. Seznanila je starše učencev in vse povabljene s težkim in humanim delom te šole v letih obstoja. Šolska kronika nam pove, da so že v težkih povojnih razmerah leta 1946 ustanovili prve oddelke za otroke, motene v duševnem in telesnem razvoju, pri osnovni šoli. Samostojna ustanova pa je postala 1954. leta in od takrat dalje so v njenih tesnih učilnicah našli toplo besedo, razumevanje in strokovno pomoč številni duševno nezadostno razviti učenci, ki so sedaj že marljivi delavci na delovnih mestih in dobri delovni tovariši.

Besede tov. ravnateljice so bile namenjene predvsem staršem, ki naj nikoli ne obupajo nad svojim otrokom, saj v svojih prizadevanjih niso ostali sami. »Človeška dobrota je luč prihodnosti za vse starše in še posebej za naše otroke, zato smo se danes zbrali tukaj vsi, ki tako čutimo,« je končala svoje spodbudne besede tov. Zalarjeva.

Tov. Mencej, podpredsednik Republiškega društva pa je v sproščenem pogovoru povedal, zakaj in kako so nastala in nastajajo podobna društva po vsej Sloveniji, kakšnega ugleda in spoštovanja so deležna pri svojem humanem delu, in spregovoril o nalogah, ki stojijo pred njimi.

Prebran in osvojen je bil tudi statut društva in sprejet program dela. Javno sta bila izvoljena izvršni in nadzorni odbor. V izvršni odbor, ki bo opravljal glavno funkcijo društva, so bili izvoljeni predstavniki staršev, pedagogov, zdravstva in delovnih organizacij. Izvršni odbor naj bi bil tisti, ki bo s svojimi močmi stal na strani staršev, jih osveščal in jim pomagal. Ustanovni občni zbor je izvolil za predsednico društva mlado ortopedagoginjo Milico Deželakovo.

Prijeten pogovor je potekal tudi ob zakuski, ki so jo pripravile učenke gospodinjskega krožka. S toplino v srcu so se starši in gostje vračali na svoje domove.

Tako smo se tudi v Hrastniku pridružili številnim občinam, ki imajo društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam. Zadali smo si naloge, ki obsegajo pomoč staršem naših učencev in vključevanje absolventov posebne osnovne šole po končanem šolanju v delovni proces. Važna naloga pa je tudi zgodnje odkrivanje teh otrok na terenu in pomoč tistim, ki so zaradi težje duševne nerazvitosti ostali za vedno doma v breme staršem. Trenutno bodo vsa naša prizadevanja usmerjena v ustanovitev dnevnega varstva za učence naše šole. Vendar pa šola nima za to vseh materialnih pogojev. Predvsem ji manjka prostorov.

Društvo pričakuje, da mu bodo pri delu pomagali vsi odgovorni družbeno-politični činitelji in vsi občani, ki so s svojo tako številno udeležbo na občnem zboru pokazali pripravljenost za delo.

V ŽALCU JE BILO USTANOVLJENO OBČINSKO DRUŠTVO ZA POMOČ DNRO

Marca je bil na POŠ Žalec formiran iniciativni odbor za ustanovitev društva za pomoč DNRO. Odbor je ožjo in širšo javnost na svojem področju začel seznanjati s pomenom in nalogami, ki jih bo imelo novo društvo. Zbranih je bilo 142 individualnih in 5 kolektivnih članov društva.

Ustanovni občni zbor društva je bil 23. aprila 1972 v Žalcu. Udeležilo se ga je 62 staršev, članov organizacij in predstavnika republiškega odbora. Občni zbor so pozdravili pionirji POŠ Žalec in z nastopom pevskega zbora prispevali svoj delež k uspešni ustanovitvi novega društva.

V žalski občini so že pred mnogimi leti pričeli reševati nekatere probleme v zvezi s pomočjo družinam, ki imajo težje ali lažje prizadete osebe. V sklopu občine je bila ustanovljena socialna služba. Veliko je pripomogel k skrbi za to področje tudi Zakon o posebnem osnovnem šolstvu, ki ureja šolanje lažje prizadetih otrok. Šolanje teh otrok se je

do nedavnega reševalo v okviru Zavoda Ivanke Uranjekove, Celje. Jeseni 1971 je Skupščina občine Žalec osamosvojila posebno osnovno šolo v Žalcu, ki pokriva celotno občino in skuša programsko reševati področje vzgoje in izobraževanja duševno prizadetih otrok. V ta namen se v okviru TIS Žalec štipendirajo ustrezni kadri za delo na posebni šoli.

Skupščina občine Žalec si prizadeva v prihodnjem obdobju odpraviti pomanjkljive prostorske kapacitete posebne osnovne šole z dograditvijo novih učilnic in delavnic za praktične predmete, ki so v učnem programu, in na ta način kompleksno reševati in odpraviti pomanjkljivosti, ki so nerešene v sferi predpoklicnega usposabljanja duševno lažje prizadetih otrok. Reševanje vseh teh problemov zahteva velika finančna sredstva, mnogo razumevanja vseh prizadetih in vsestransko moralno pomoč staršev, pedagogov in vseh prijateljev duševno nezadostno razvitih oseb.

Občinsko društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Žalec ima še posebno nalogo, da organizirano vključi svojo dejavnost in pomoč tam, kjer je ta pomoč na sedanji stopnji razvoja posebne osnovne šole in skrbi za duševno prizadete osebe najbolj pomembna.

Osnovna izhodišča za dejavnost društva na območju SOB Žalec so v naslednjih statističnih ugotovitvah: v občini je okoli 34.000 prebivalcev. Od celotne populacije je ugotovljenih 468 duševno nezadostno razvitih oseb ali 14 %. Od vseh duševno nezadostno razvitih je 65 odraslih oseb.

V obvezno osemletno šolanje je zajetih 4.396 otrok, od tega je 238 otrok vključenih v posebne osnovne šole v Žalcu, Celju in Velenju, tj. 5,4 % celotne šoloobvezne populacije med 7. in 15. letom.

Posebna osnovna šola Žalec zajema 166 od vseh 238 duševno nezadostno razvitih otrok, ki so všolani na posebnih šolah.

Učenci POŠ Žalec izhajajo iz socialno najbolj ogroženega sloja prebivalstva. 18 staršev naših otrok je kmetov, 33 upokojencev, 3 starši so na delu v tujini, 5 staršev je brez zaposlitve in 107 staršev je delavcev. Občinsko društvo za pomoč DNRO si je v svoj letni program postavilo posebno nalogo, da po svojih močeh zbira sredstva in nudi pomoč pri odpravljanju socialne diferenciacije na svojem področju. Posebna skrb bo posvečena otrokom pri prehrani, letovanju, pri šolanju, varstvu in habilitaciji.

Za starše duševno nezadostno razvitih otrok bo društvo organiziralo predavanja z namenom, da starše usposablja in jim pomaga pri vzgoji, poklicnem usmerjanju in obravnavanju otrok.

Upravni odbor društva se v celoti zaveda odgovornih nalog in še nerešenih problemov na tem področju, zato bo skušal poleg šole in staršev angažirati še ostale družbene činitelje, da čim hitreje začno uresničevati vse zastavljene programe, ki zajemajo problematiko duševno nezadostno razvitih oseb.

Jože Železnik

OBČNI ZBOR MEDOBČINSKEGA DRUŠTVA V SLOVENSKI BISTRICI

Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam na območju občine Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice je bilo ustanovljeno maja 1967. leta. Takrat je bil sprejet statut društva in program dela.

Ob mnogih težavah je delovanje društva v obdobju po letu 1969 nekoliko stagniralo, vendar so delo kljub temu opravljali delavci posebne šole. To je bilo obdobje intenzivnih prizadevanj za sanacijo internata, pri čemer je bila šola deležna velikega razumevanja in pomoči Temeljne izobraževalne skupnosti Slovenska Bistrica in njene sekcije za otroško varstvo, predsednice RO DPDNRO in nekaterih predstavnikov najvišjih republiških organov.

Oktobra 1971, ko je bilo regionalno posvetovanje o delu DPDNR v Mariboru, je zopet prišlo do pobude za delo društva. Pričele so se priprave na občni zbor, ki je bil organiziran z zamudo zaradi angažiranosti in težav pri zaključnih adaptacijskih delih internata.

Občni zbor društva je bil v četrtek, 11. maja 1972. Vabilu se je odzvalo okrog 50 udeležencev, med njimi starši, predstavniki delovnih in družbenopolitičnih organizacij, patronažne službe ter tajnik RO DPDNRO, tov. Trobiš.

Izčrpno in kritično poročilo je podal predsednik IO društva tov. Slavko Kleindienst. Poročilo je zajemalo analizo dosedanjega dela društva in predlog programa dela društva za naslednje obdobje. Nakazano je bilo tudi nekaj problemov duševno nezadostno razvitih oseb oziroma njihovih svojcev in posebne osnovne šole, ki jih bo potrebno intenzivno reševati v najbližji prihodnosti:

— izdelati je treba perspektivni program razvoja posebnega šolstva v občini Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice;

— kadrovska struktura zaposlenih se izboljšuje z izrednim študijem pedagoških delavcev; nastaviti je treba še strokovne sodelavce (psihologa, logopeda, korektivnega gimnastika);

— zagotoviti je treba pravočasno detekcijo otrok, motenih v razvoju, hitrejši kategorizacijski postopek in takojšnjo vključitev duševno nezadostno razvitih otrok v usposabljanje v ustrezen zavod;

— zagotoviti je treba načrtnejše vključevanje duševno nezadostno razvitih otrok, absolventov POŠ, v poklicno usposabljanje;

— treba je podati predlog za spremembo predpisov v zvezi z zdravstvenim in invalidskim zavarovanjem učencev v primeru poškodbe v času delovne prakse;

— treba je podpirati potrebno prizadevanje za združitev skladov zdravstvenega zavarovanja delavcev v družbeni proizvodnji in kmetov ter vzporedno zagotoviti enake pravice iz invalidskega zavarovanja.

Predlog programa dela je bil potrjen in zajema naslednje naloge:

— priprava evidence vseh kategorij duševno nezadostno razvitih otrok ter izdelava analize življenjskih razmer, ki bo služila nadaljnji obravnavi teh oseb;

— društvo si bo prizadevalo na osnovi zgodnje in popolnejše detekcije duševno prizadetih otrok za vključitev v vzgojno-varstvene ustanove. V ta namen bo društvo organiziralo ciklus predavanj o problematiki in obravnavi duševno nezadostno razvitih otrok za vzgojiteljice;

— priprava programa za organizacijo mobilne ortopedagoške službe;

— IO društva bo v sodelovanju z osnovnimi šolami in drugimi službami ugotovil, koliko kategoriziranih otrok je še vključenih v osnovno šolo. Pri tem si bo prizadeval za vključitev v POŠ odnosno bo v nasprotnem primeru poskrbel za rekategorizacijo;

— skrb za širjenje društvenega tiska;

— pomoč pri prizadevanjih za gradnjo prizidka pri posebni osnovni šoli, ki bo služil varstvu vozačev;

— prizadevanje pri vključevanju v članstvo.

Razprava je tekla zlasti po nakazani problematiki v poročilu in predlogu programa. Načeli so tudi vprašanje oskrbnin za bivanje v internatu, pri čemer Komunalni zavodi za socialno zavarovanje v osnovo zavarovanca, katerega otrok ima pravico do rehabilitacije, vključujejo tudi otroški dodatek. Zato so oskrbni stroški nekaterih staršev zelo visoki (tudi od 300 do 500 din), kar pa vsekakor ni v skladu z določili Zakona o osnovni šoli ter Zakona o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki govorita, da je obvezno šolanje brezplačno.

Poseben problem je tudi oskrba pri zdomcih, kjer bi bilo potrebno upoštevati ločeno življenje in višje stroške preživljanja v tujini.

Za novega predsednika IO društva je bila izvoljena tov. Elza Sabolič, defektolog posebne šole.

Po uspešnem občnem zboru društva je bil ogled preurejenega internata. Prisotni so, presenečeni in navdušeni nad novimi prostori, novo opremo ter mansardnim nadzidkom, dali vse priznanje vodstvu šole in izrazili zaupanje v uspešno delo društva in šole v naslednjem obdobju.

Milica Klokočovnik

Iz naših časopisov

SPODBUDNO IN POSNEMANJA VREDNO!

V Delu 8. aprila t. l. pod naslovom **Za lepši dom prizadetim otrokom** beremo:

»Učitelji in učenci posebne šole Šmihel se toplo zahvaljujemo Slovenskemu oktetu za humano dejanje: izkupiček koncerta v Novem mestu je dne 27. januarja t. l. dodelil za gradnjo nove posebne šole v Novem mestu.

Od tedaj je odprt investicijski račun št. 521-765-50 pri SDK Novo mesto za gradnjo nove posebne šole. Obračamo se na delovne organizacije, naj podpro našo pobudo in s prispevki pomagajo postaviti lepši dom prizadetim otrokom.

Kdo od nas, zdravih ljudi, lahko trdi, da ga ne more zadeti nesreča, ki bi na otroku pustila težke posledice, telesne ali duševne? Kolikokrat je prikrajšan v življenju tak otrok? To lahko ve le tisti, ki z njim dela. Zdaj pa naj bo tak otrok prikrajšan še pri vzgoji in izobraževanju? Naši razredi so tako natrpani, da delajo učitelji v najtežjih razmerah, učenci pa so prikrajšani, ker z njimi ne morejo individualno delati. Manj učencev bi učitelj normalno zaposlil, dvajset pa jih silno težko. Delo z našimi učenci je že v majhnih skupinah dvakratni napor.

V našem internatu je 45 otrok v eni učilnici, ki je hkrati tudi jedilnica. Otroci so stari od 7 do 17 let. Na stisnjenem internatskem dvorišču je le košček prostora za igranje; telovadnico si sposodimo le nekajkrat tedensko — takrat, ko

pridemo na vrsto. V dežju in pozimi vzgojitelji s svojimi številnimi skupinami nimajo nikjer prostora za delo in razvedrilo.

Koliko bo v takih delovnih pogojih napredoval prizadeti otrok in koliko let bo lahko ob tako napornem delu vzdržal učitelj — defektolog?

Za kolektiv Posebne šole Šmihel pri Novem mestu:

FRANCE KASTELIC

REPUBLIŠKA SKUPNOST OTROŠKEGA VARSTVA JE ZAČELA Z IZDAJANJEM SVOJEGA GLASILA

Republiška skupnost otroškega varstva je začela z izdajanjem svoje periodične publikacije OTROŠKO VARSTVO.

Do sedaj sta izšli dve številki. V drugi številki revija objavlja med drugim PRAVILNIK o pogojih za pridobitev pravice povišanega otroškega dodatka za huje telesno in duševno prizadete otroke in za otroke edinih hranilcev ter o načinu uveljavljanja teh pravic, ki ga ponatiskujemo v tej številki ZBORNIKA.

Nadalje objavlja tudi Družbeni dogovor o uresničevanju politike na področju otroškega varstva v SR Sloveniji v letu 1972, ki so ga podpisali Republiška skupnost otroškega varstva, Skupščina SR Slovenije, Republiška konferenca SZDL, Zveza sindikatov Slovenije, Zveza prijateljev mladine Slovenije in Republiška konferenca Zveze mladine Slovenije. V 7. členu dogovora je rečeno, da se podpisniki tega dogovora strinjajo, da se v letu 1972 plačuje republiški prispevek za otroško varstvo: od osebnih dohodkov po stopnji 1,44 odstotka, od izplačanih pokojnin pa po stopnji 1,2 odstotka. V 7. členu pa je rečeno, da se bodo podpisniki družbenega dogovora zavzemali:

— za ustanovitev in utrditev delegatsko zasnovanih interesnih skupnosti, ki naj postanejo nosilci in usklajevalci družbene skrbi za otroke v občini ter porok za to, da se bodo uveljavile razne oblike sporazumevanja med zainteresiranimi dejavniki — starši, občani, delovnimi organizacijami, krajevnimi skupnostmi in družbenimi organizacijami o zasnovi in uresničevanju programov otroškega varstva;

— za razvoj samoupravljanja v vzgojno-varstvenih zavodih, ki naj z večjim sodelovanjem staršev in drugih občanov omogoči širši delovni program teh institucij;

— za zbiranje večjih sredstev za razvoj otroškega varstva s samoprispevkom občanov in prispevkom delovnih organizacij;

— za uveljavitev takšnega sistema programiranja, projektiranja in graditve vzgojno-varstvenih zmogljivosti, da bomo z zbranimi sredstvi zagotovili kar največ mest za otroke;

— za bolj smotrno organizacijo vzgojno-varstvenih ustanov, da bodo njihove prostorske zmogljivosti kar najbolj izkoriščene, stroški pa kar najnižji;

— za razširitev zmogljivosti vzgojiteljskih in medicinskih šol, da bi z rednim šolanjem in usposabljanjem na delovnem mestu zagotovili dovolj strokovnih moči za delo v vzgojno-varstvenih ustanovah;

— za uveljavitev diferenciranega plačevanja cene v vzgojno-varstvenih ustanovah glede na plačilno zmogljivost staršev, da bodo te ustanove postale dostopne vsem otrokom;

— za povečanje števila otrok iz socialno šibkih kmečkih družin, ki bodo prejemali denarno pomoč iz dodatnega prispevka občin.

*

Tudi o marčnih in aprilskih posvetovanjih predstavnikov oblasti, ustanov, družbeno-političnih in humanitarnih organizacij, na katerih so bila v vsej širini obravnavana vprašanja družbene skrbi, varstva in vzgoje naših otrok, so poročala naša množično obveščevalna sredstva.

Tako je dnevnik **Delo** 22. in 23. marca obširneje poročal s posvetovanja in razpravljanja z razširjene skupščine republiške skupnosti otroškega varstva, ki je bila posebej posvečena vprašanju posebne pomoči vsem tistim prizadetim otrokom, ki bi si brez nje ne mogli ustrezno vsestransko pomagati. Tam je med drugim rečeno:

»Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim je odigralo pionirsko vlogo pri koordiniranju dela ustanov in strokovnjakov, ki se ukvarjajo s prizadetimi otroki, vse priznanje pa gre tudi republiški skupnosti otroškega varstva, ki je veliko problemov premaknila z mrtve točke ... Pohvalno je tudi, da smo se letos bolj obrnili k družini in to s posebno družbeno pomočjo za motenega otroka. Med problemi, ki so jih navajali v razpravi, so razen pomanjkanja zavodov poudarili tudi problem pomanjkanja posebnih pedagoških kadrov. Skupščina se je zavzela, naj republiška skupnost otroškega varstva vnese skrb za razvojno motene otroke v svoje vsakoletne akcijske programe in finančne načrte ter finančno pomaga zlasti manj razvitim območjem ...«

Iz drugih delov države in tujine

IZ DRUGIH REPUBLIK

1. V Puli bodo od 7. do 10. junija t. l. pete republiške športne igre in tekmovanja učencev posebnih šol SR Hrvatske. Pričakujejo, da bo sodelovalo okoli 700 učencev iz vseh posebnih šol Hrvatske.

2. Zveza društev za pomoč duševno prizadetim osebam SR Makedonije je tudi letos organizirala »Teden za pomoč duševno prizadetim osebam« in sicer od 14. do 21. maja. V tem tednu so bila na sporedu športna tekmovanja, razstave in mnoge druge prireditve. Za to priložnost je Zveza izdala posebne značke in proglase.

3. V SR Makedoniji so sprejeli odlok o izvajanju projekta pod naslovom: Sistem varstva in rehabilitacije fizično in psihično razvojno motenih oseb v Makedoniji. To je hkrati prvi večji projekt v naši državi, ki naj bi obširno obdelal sedanje stanje in perspektivni razvoj celovite problematike duševne prizadetosti. Dosilec projekta je republiški zavod za socialna vprašanja Makedonije.

STROKOVNA POSVETOVANJA

1. 24. aprila t. l. so se v Beogradu sestali predstavniki zaščitnih delavnic iz vse države, kjer so razpravljali o zahtevah carinskih olajšav in o spremembah predpisov prometnega davka. Ob tej priliki so tudi sklenili, da bodo pripravili ustanovno skupščino Skupnosti organizacij za poklicno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidnih oseb. Skupnost naj bi zajela 70 zaščitnih delavnic in 40 pogonov v industriji. Ker je ta tematika pomembna tudi za duševno prizadete, ki so ali naj bodo vključeni v delavnice pod posebnimi pogoji, je v tej razpravi sodeloval tudi predstavnik zveznega odbora naših društev; v iniciativni odbor za pripravo občnega zbora in ustreznega gradiva je imenovan sekretar našega zveznega odbora dr. S. Mašović. Ustanovni občni Zbor Skupnosti bo junija t. l. v Sarajevu.

2. Zvezni odbor defektoloških društev SFRJ — sekcija ortopedagogov — bo na svoji plenarni seji sklepal o posvetovanju glede varstva in usposabljanja srednje in teže duševno prizadetih otrok in mladostnikov. Posvetovanje naj bi bilo predvidoma septembra v Skopju.

3. Oktobra t. l. bo prvi kongres zdravnikov šolske medicine SR Hrvatske. Na kongresu, ki bo v Splitu, bodo obravnavali tudi vprašanje lažje duševno prizadetih otrok v šolskem obdobju. Ker bo to prvi kongres šolskih zdravnikov v naši državi, bo prav gotovo pomembno, da bodo pri tem sodelovali tudi strokovnjaki s področja mentalne retardacije, saj bo to lepa priložnost, da ugotovijo naloge in odgovornosti šolskih dispanzerjev glede odkrivanja, observacije, terapije in rehabilitacije tudi duševno prizadete mladine.

4. Zavod za mentalno zdravje v Beogradu organizira seminar socialne psihiatrije, ki bo od 15. do 17. junija t. l. Obravnavali bodo zunajbolniško varstvo ter organizacijo primarne, sekundarne in terciarne prevencije.

5. Na četrtem jugoslovanskem simpoziju o epilepsiji, ki je bil zavoljo črnih koz odložen na 21. in 23. junij t. l., bo razpravljal o učnovzgojnih in socialnih vprašanjih epileptične mladine. Simpozij bo v Dubrovniku. Ker je del te mladine tudi duševno prizadete, bo na simpoziju sodeloval tudi predstavnik našega zveznega odbora in sprožil vprašanje ustanavljanja zavodov za to mladino. Izkušnje v tujini in nekatera znanstvena dognanja so namreč pokazala, da je tovrstno mladino mogoče uspešno rehabilitirati.

6. Za 110-letnico psihiatrijske bolnišnice »Dr. Lazarević« v Beogradu bo od 21. do 24. junija t. l. mednarodni simpozij o rehabilitaciji v psihiatriji. Ker bodo na tem mednarodnem zboru razpravljali tudi o obravnavanju duševno prizadetih, ki jim je potrebna psihiatrična nega, bo naš zvezni odbor sodeloval na simpoziju z referatom o socialno pravnih aspektih teh pacientov.

IZ SEKRETARIATA ZVEZNEGA ODBORA ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM

1. Na podlagi sklepa plenarne seje in izvršnega odbora pripravlja IO naše zveze publikacijo, ki bo prikazala dejavnost naše organizacije v razdobju od 1963 do 1973. Uvodoma pa naj bi bil na kratko obdelan zgodovinski razvoj varstva in (re)habilitacije duševno prizadetih oseb v naši državi. Načrt edicije naj bi bil gotov do jeseni, da bi publikacija lahko izšla pred zveznim kongresom, ki je predviden za

spomlad 1973. leta. Da bi bil prikaz čimbolj popoln in točen, so k sodelovanju pritegnjena vsa republiška in pokrajinska društva. Sedaj proučujejo načrt vprašalne pole, ki naj bi dobila končno redakcijo na sestanku sekretarjev republiških in pokrajinskih društev konec maja. Na podlagi tega bodo začeli z zbiranjem gradiva za publikacijo.

2. Komisija SZDL Jugoslavije je marca letos organizirala posvetovanje o mestu in vlogi družbenih organizacij pri nas; na posvetovanju je sodeloval tudi predstavnik našega zveznega odbora. Zatem je prišlo do spremembe glede financiranja posameznih organizacij, ki jih podpira jugoslovanska loterija. Mednje so vključene humanitarne organizacije. V prehodnem obdobju 1972. leta bo financiranje potekalo še po starem načinu, ki pa bo v letu 1973 že spremenjeno. Zato po republikah in pokrajinah pospešeno pripravljajo predpise o igrah na srečo.

Na podlagi zaključka na omenjenem posvetovanju bo s tem v zvezi 1. in 2. junija t. l. v Beogradu posvetovanje o financiranju družbenih organizacij v prihodnjem obdobju. Naš zvezni odbor bo na tem posvetovanju aktivno sodeloval, da bi čim jasneje opredelil vlogo naših organizacij v sedanjem obdobju. Po republikah in pokrajinah pa so bila v zvezi s tem republiška posvetovanja, na katerih so naše organizacije aktivno sodelovale.

Dr. S. Mašović

SKRB ZA DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITE OSEBE NA ŠVEDSKEM

(Nadaljevanje in konec)

Dr. Kos-Mikuš Anica

Bolni duševno prizadeti otroci

Bolne DNRO, ki potrebujejo bolniško zdravljenje, zdravijo v posebnih bolnišnicah. Te so lokacijsko in organizacijsko največkrat povezane s splošnimi bolnišnicami, nekatere pa so še vedno izolirane. V posebnih bolnišnicah za DNRO se zdravijo pacienti z akutnimi in kroničnimi obolenji, ortopedski pacienti in drugi. Poleg somatsko bolnih se v takih bolnišnicah zdravijo tudi epileptiki v času, ko se napadi stopnjujejo ali ko se spreminja medikamentozna shema. Posebni oddelki so namenjeni bolnikom z infekcioznimi obolenji in tuberkuloznim bolnikom. V posebne bolnišnice prihajajo tudi DNRO z akutnimi psihičnimi motnjami, kot so anksioznost, depresivnost, reaktivna agresivnost pri sicer dobro vodljivi osebi itd.

Posebni oddelki so namenjeni preoperativni in postoperativni negi. Zlasti razvite medicinske dejavnosti v specialnih bolnišnicah so: interna medicina, ortopedska in fizikalna terapija, nevrofiziološka diagnostika, genetska in biokemična diagnostika, testiranje sposobnosti za poklicno usmeritev, intenzivna nega in klinično raziskovalno delo. Glede na visoko strokovno raven takih bolnišnic se v njih opravi celostna diagnostična ocena in programira habilitacijski program za duševno prizadete otroke in mladostnike, ki so obenem tudi telesno prizadeti. Specialne bolnišnice za DNRO se povezujejo z univerzitetnimi in raziskovalnimi centri, kar zagotavlja visoko strokovno raven dela.

Posebne ustanove so namenjene DNRO, ki kažejo antisocialno vedenje. Število teh oseb je v veliki meri odvisno od razvoja preventivnega in korektivnega programa za duševno prizadete v določeni socialni skupnosti. Na Švedskem se število zaradi antisocialnih dejanj interniranih DNRO zmanjšuje. DNRO z antisocialnim vedenjem potrebujejo posebne preventivne ukrepe v obliki strogega nadzora, posebnega urejanja življenjskih, rekreacijskih in delovnih pogojev. Na splošno pa je znano, da je preventivno in korektivno delo s temi osebami znatno manj zahtevno kot isto delo z normalno inteligentnimi osebami. Dobra organizacija služb za DNRO z antisocialnimi tendencami lahko bistveno zmanjša število kaznivih dejanj, ki jih naredijo te osebe.

Nove oblike skupnega življenja

V zadnjem času se vse bolj uveljavlja nova oblika skupnega življenja DNRO v stanovanjih, vrstnih hišah ali blokih. Taka stanovanja so namenjena največ 8 do 10 osebam. Ugodna je kombinacija dveh stanovanj — enega, v katerem živi 4 ali 5 oseb ženskega spola, in drugega, v katerem živi 4 ali 5 oseb moškega spola. V takih stanovanjih živijo DNRO, ki nimajo lastnih družin, so pa sposobne relativno samostojno živeti in opravljati delo v zaščitnih delavnicah. Posebna majhna stanovanja so namenjena parom ali posameznim osebam, ki želijo živeti same.

Posebno pozornost posvečajo na Švedskem skrbi za DNRO v okviru domačega družinskega kroga. S posebnimi oblikami pomoči staršem duševno prizadetih otrok skušajo doseči, da bi čimveč otrok živelo v krogu svoje družine. Pomoč družini z duševno prizadetim otrokom obsega svetovalno delo s starši, redne obiske strokovnjakov na otrokovem domu (zdravnikov, delovnih terapevtov, logopedov, fizioterapevtov, socialnih delavcev itd.). Posebno olajšavo za duševno prizadete otroke predstavlja dobro organiziran transport v vzgojnovarstvene in šolske ustanove. Omenili smo že, da se otroci vozijo v šole in varstvene ustanove s posebnimi avtobusi ali s taksijem.

Kaže, da Švedi nimajo dobrih izkušenj z rejniškimi družinami za duševno prizadete otroke. Čeprav načelno dajejo prednost rejniški družini pred zavodom, se v praksi izkaže, da je bivanje otroka v taki družini največkrat le kratkotrajno. Švedska družina je namreč znatno manj trdna enota kot družina pri nas in prenese tudi znatno manj obremenitev. Prav zato se rejniško varstvo duševno prizadetih otrok slabo obnese. Pač pa živi v tujih družinah večje število odraslih DNRO (900). Pri tej obliki varstva Švedi posebej pazijo na to, da bi bilo delo ločeno od bivališča, torej, da oseba ne bi delala v isti družini, ki zanjo skrbi.

Organizacija prostega časa

V zadnjih letih Švedi posvečajo posebno pozornost organizaciji prostega časa, razvedrila in svobodnih aktivnosti DNRO. Skušajo v prostem času kar se da aktivirati interese in kreativnost DNRO. Za to delo posebej šolajo strokovnjake. Organizacija prostega časa je diferencirana glede na starost, stopnjo duševne prizadetosti in druge faktorje. Za odraslo DNRO je bilo v zadnjih letih organiziranih več kot tisoč interesnih krožkov. Izkušnje v teh krožkih so pokazale, da DNRO marsikdaj pokažejo izjemno spretnost in iznajdljivost na področjih, ki niso zajeta v šolsko učenje ali v njihovo vsakodnevno delo. Posebni izobraževalni tečaji so organizirani za skupine približno 20 oseb, ki trajajo nekaj tednov. Različne oblike organizacije prostega časa za otroke in mladino vključujejo približno 2.000 mladih oseb. Nova oblika aktivnosti so skupinske razprave, pri katerih DNRO razpravljajo o svojih problemih.

Leta 1952 je bilo ustanovljeno nacionalno združenje staršev duševno prizadetih otrok, ki ima 10.000 članov. Združenje izdaja svoj časopis, skrbi za informiranje staršev in opozarja javnost na probleme DNRO. Organizira počitniške kolonije, različne oblike razvedrila za otroke, klube itd. Skandinavsko združenje za duševno prizadete pa se ukvarja z organizacijskimi in strokovnimi problemi za celotno področje duševne prizadetosti in izdaja svojo revijo.

Zakonske zveze duševno prizadetih

Po švedskem zakonu je bila duševna prizadetost dolgo časa ovira za sklenitev zakonske veze. Danes velja, da se lahko DNRO poroči z dovoljenjem skrbnika. Leta 1941 je Švedska sprejela akt o sterilizaciji, po katerem se lahko sterilizirana oseba, pri kateri obstaja verjetnost, da bo prenesla dedno duševno obolenje ali subnormalnost na svojega otroka. Nadalje se lahko sterilizirajo osebe, za katere se domneva, da bi zaradi duševne bolezni, duševne subnormalnosti ali kake druge duševne motnje ne mogle zadovoljivo skrbeti za otroka. Taka sterilizacija se lahko opravi le s privolitvijo prizadete osebe. Pri osebah, ki niso dovolj prištevne, da bi dale svoj pristanek, pa se lahko sterilizacija opravi tudi brez tega. Vendar se tak ukrep le redko uporablja. Glede na vsebino zakona bi lahko pričakovali razmeroma visoko število sterilizacij. Vendar statistike kažejo, da se število steriliziranih oseb zmanjšuje. Tako je bilo leta 1947 steriliziranih 586 žena in 186 moških, v letu 1966 pa le 32 žena in 1 moški. Švedi so zelo previdni glede sterilizacije. Zmanjšanje števila steriliziranih v zadnjih letih pa je pripisati predvsem sodobnim možnostim kontrole rojstev, kot so spolna vzgoja, svetovanje, kontracepcija itd.

Problem na področju duševne prizadetosti, s katerim se Švedi trenutno najbolj intenzivno ukvarjajo, je zgodnja detekcija. V tej smeri veliko pričakujejo od sistematičnih pregledov štiriletnih otrok. In po tem, kar sem imela priložnost videti, poteka perlustracija otrok v tem starostnem obdobju tako temeljito in poglobljeno, da rezultati ne morejo izostati.

Zahvaljujem se dr. Ingmar Lagergårdu iz Barnpsykiatriska kliniken v Malmöju, ki me je v času mojega obiska na Švedskem strokovno usmerjal in mi omogočil ogled mnogih ustanov za otroško psihiatrijo in ustanov za DNRO.

Zahvaljujem se tudi dr. K. Grunewaldu, avtorju knjižice The Mentally Retarded (publikacije švedskega instituta v Stockholmu), ki mi je ljubeznivo dovolil uporabiti nekatere podatke iz omenjene publikacije.

Priloga

Zoran Jelenc

ORGANIZIRAN SISTEM STROKOVNIH SLUŽB

Poleg razvitega temeljnega sistema vzgoje in izobraževanja, zdravstvenega in socialnega varstva otrok zahteva današnji čas tudi sistematično oblikovan in dovolj razvejan sistem služb za pomoč otrokom, ki imajo motnje, odklone in posebnosti v osebnostnem razvoju.[1]

Kdor ima stik s področjem in vprašanji pedagoškega, zdravstvenega in socialnega razvoja otrok, ne bo iskal podrobnejših dokazov, da je potreba po sistematičnem obravnavanju motenih otrok resnično velika in da, ko govorimo o tem, ne govorimo o neki postranski, za družbo manj pomembni zadevi. Različni avtorji, ki so se ukvarjali s proučevanjem populacije motenih otrok, navajajo različne številke o tej populaciji. Tisti, ki uporabljajo strožje kriterije za selekcijo, se zadovoljujejo s podatkom, da je motenih 5 % celotne populacije otrok, nekateri pa govorijo celo o 20 ali več odstotkih motenih otrok.[2]

A z dokazi o pogostosti motenj pri otrocih se srečujemo tudi v vsakodnevnem življenju. Vsak učitelj, ki ga boste pobarali o tem, koliko težavnih otrok ima v razredu, vam bo navedel vsaj tri učence. Upoštevajoč, da je v razredu navadno okoli trideset učencev, bi to pomenilo, da je med njimi 10 % problematičnih. Take podatke nam potrjujejo ali celo presegajo tudi statistični podatki o učnih uspehih naših učencev, saj je za leto 1969/70 v Sloveniji ugotovljeno, da znaša osip (to je število učencev ene generacije, ki ne končajo osnovne šole v osmih letih) 38,6 %[3]. Podobno nam govorijo številke o porastu mladinske delikvence in prestopništva in o splošnem naraščanju števila težavnih otrok in težav vzgojiteljev pri vodenju otrok. Sicer pa ni bil naš namen v pričujočem prispevku govoriti o tem. Predpostavljamo, da to ni potrebno. Zaradi boljše orientacije naj navedemo le podatke o verjetnem številu otrok v Sloveniji, ki potrebujejo pomoč te ali one institucije iz sistema služb za pomoč otrokom z motnjami. Upoštevajoč, da je v Sloveniji 444.761 otrok[4], lahko trdimo, da zajema populacija motenih otrok od 22.500 (5 %) do 90.000 (20 %) otrok. To pa so že številke, ki jih ne kaže zanemarjati.

Ni potrebno kdo ve kako dokazovati, da so mnogi moteni otroci tudi že potencialni prestopniki oziroma kandidati za uvrstitev v to ali ono skupino socialne ali duševne patologije. Vsaka motenost, ki se pojavlja v otroški dobi, predstavlja potencialno nevarnost za moteno osebo, saj ima neobravnavana ali neustrezno obravnavana motnja težnjo, da bi se v človeku utrdila, če že ne nadalje razvila. Motena oseba pa navadno ni neugodna le sama sebi, temveč tudi okolju, v katerem živi, oziroma širši družbeni skupnosti.

Vprašanje, kako so razvite in organizirane službe za pomoč motenim otrokom, je za družbo, ki hoče biti zdrava, silno pomembno, saj je jasno, da pomeni razvit sistem služb za pomoč otrokom z motnjami, posebnostmi in odkloni v osebnostnem razvoju (v nadaljnjem besedilu: otroci z motnjami) poleg možnosti za kurativno obravnavanje še dragocenejšo možnost: preventivno ublaževanje ali odstranjevanje nevarnosti potencialnega prestopništva, socialno-patološkega in drugega za posameznika in družbo neugodnega delovanja in vedenja. Te možnosti omogočajo omenjene službe za obravnavanje motenih otrok tako z organizacijo in uresničevanjem nalog s področja primarne prevencije[5] kot tudi z opravljanjem sekundarne prevencije različnih oblik duševne in socialne patologije s svojim neposrednim svetovalnim, korektivnim oziroma terapevtskim delom. Omenili smo že, da je za obravnavanje vseh vrst motenj v razvoju otrok potreben razvit sistem služb oziroma ustanov. Zamišljamo si, da je lahko tak sistem učinkovit le, če nam more zagotoviti:

— da lahko z njim zajamemo vse vrste in kategorije osebnostnih motenj pri otrocih,

— da lahko z njim zajamemo večino otrok iz navedenih kategorij,

— da lahko te otroke obravnavamo na ustrezni strokovni ravni upoštevajoč sodobna teoretska spoznanja in ugotovitve,

— da delujejo posamezne službe in ustanove v tem sistemu smiselno, da ima vsaka svoje specifične cilje, naloge in populacijo, ne da bi se med seboj pomembneje prekrivale oziroma se celo rivalsko-konkurenčno spodbijale,

— da je sistem služb za specialno pomoč otrokom z motnjami organizacijsko, vsebinsko in strokovno povezan s sistemom vzgojno-izobraževalnih. socialnih in zdravstvenih institucij, ki obravnavajo vse otroke.

Pri nas imamo ta čas tele ustanove in službe, ki obravnavajo otroke z motnjami, odkloni in posebnostmi v osebnostnem razvoju[6]:

— psihohigiensko ambulantno službo,
— šolsko svetovalno službo,
— vzgojno-svetovalno ambulantno službo,
— službo v okviru zavodov za socialno delo,
— psihiatrično ambulantno službo,
— triažno-diagnostično stacionarno službo,
— pedopsihiatrično hospitalno službo,
— sodišča za mladoletnike in oddelke za mladoletne prestopnike pri organih Uprave javne varnosti,
— prehodna zatočišča za begavce,
— domove za prevzgojo otrok.

Na prvi pogled se zdi, da imamo dovolj razvejan in diferenciran sistem za obravnavanje motenih otrok. Vendar pa nam praksa pokaže povsem nasprotno sliko. Naš sistem oziroma stopnjo razvoja ustanov za pomoč otrokom z motnjami bi lahko kritično ocenili takole:

a) Pri nas imamo zadosti različnih oblik, vrst in tipov ustanov, saj smo jih pri našem pregledu našteli deset.

b) Ne glede na to pa imamo premajhno kapaciteto pri skoraj vseh tipih ustanov (izjeme so bržkone le diagnostično-triažni center mladinsko sprejemališče, oddelki za mladoletnike pri UJV in sodišča za mladoletnike).

Ko smo z anketo ugotavljali, kako je razvita vzgojno-svetovalna ali sorodna služba v Sloveniji, smo dobili tele porazne in sramotne rezultate:

— le 10 % slovenskih občin ima ustrezno vzgojno-svetovalno oziroma mentalno-higiensko ustanovo za pomoč staršem motenih otrok,

— 86,6 % slovenskih občin nima take ustanove,

— 55 % slovenskih občin nima nobene od navedenih služb za pomoč motenim otrokom,

— le v enem kraju (pa še to je vprašljivo) navajajo, da ustanova za obravnavanje motenih otrok zadošča za potrebe tistega kraja, povsod drugod pa kapacitete ne zadoščajo,

— razmerje med tistimi kraji, ki imajo vzgojno posvetovalnico, in tistimi, ki je nimajo, a jo želijo imeti, je 1 : 7; to pomeni, da je teh ustanov pri nas vsaj sedemkrat premalo (68,1 % anketiranih organov navaja potrebnost vzgojne posvetovalnice za svoje občane)[7].

Podobno bi lahko rekli za šolsko svetovalno službo, psihohigienske in psihiatrične ambulante, pedopsihiatrični oddelek in vzgojne domove, saj zelo pogosto slišimo glasove in dokazovanje, kako deficitarni smo v razvitosti teh služb:

c) Delo navedenih tipov ustanov se pri nas koordinira povsem stihijsko, priložnostno. Ni razmejitev, ki bi nam kazale, do kod segajo pravice in pristojnosti ene, od kod pa se začenjajo pristojnosti druge ustanove, ker pa smo v celoti še vedno deficitarni in nam vse ustanove skupaj ne dajejo zadostnih kapacitet, se to zaenkrat še ni močneje pojavilo kot problem, saj je dela dovolj za vse ali bolj točno: večina ne more zadostiti vsem potrebam, tako da niti ne more priti do rivalskih odnosov.

č) Tudi povezava z ustanovami oziroma sistemom za obravnavanje normalnih otrok je večkrat bolj slučajna kot sistematična. Izjema v tej smeri so sistematični pregledi predšolskih otrok s strani psihohigienskih dispanzerjev, tesna povezava vzgojne posvetovalnice s šolami in še kak posamezen primer.

d) Podobna nekoordiniranost se kaže pri financiranju teh dejavnosti, čeprav vse pomagajo blažiti in odpravljati težave motenih otrok. Vsak sistem (na primer zdravstvo, šolstvo, socialno varstvo) togo vztraja le pri financiranju ustanov iz svojega sistema, čeprav je jasno, da problematika pri enem otroku ne more biti omejena le na šolsko težavnost, pri drugem pa le na zdravstveno stanje.

e) Manjkajo nam jasno izdelani programi in koncepti ustanov oziroma služb, po katerih bi lahko presodili tudi, kakšne vrste je problematika, ki jo služba obravnava in kdo je dolžan skrbeti za razvoj teh ustanov

f) Manjkajo nam nadalje jasni koncepti razvoja različnih ustanov iz navedenega sistema. Stihijsko razvijanje je možno toliko časa, dokler ne nastanejo konflikti med ustanovami. Ti pa se pojavijo takrat, ko ena ustanova namerno ali nenamerno posega na delovno področje druge.

Dosegli smo razvojno stopnjo, ki ne dovoljuje več stihije, improvizacij in uveljavljanja ozkih strokovnih interesov. Treba bo graditi sistem, ki bo zagotavljal koordinirani razvoj vseh služb, ki so po-

---

[1] Ko govorimo o motnjah, odklonih in posebnostih v otrokovem osebnostnem razvoju, mislimo na tiste psihološke, pedagoške, sociološke in medicinske probleme otrokovega razvoja, da povzročajo staršem in vzgojiteljem tolikšne skrbi in težave, da jih sami niso sposobni pozitivno rešiti brez ustrezne pomoči strokovnjakov. Problemi seveda lahko izvirajo iz različnih virov: pomanjkljive dedne opremljenosti otroka, obolenj in pridobljenih okvar centralnega živčnega sistema, nekaterih somatskih obolenj, motenj, okvar in posebnosti, neugodnih socialnih razmer ali drugih negativnih zunanjih okoliščin, neobveščenosti staršev oziroma odgovornih skrbnikov o primernih ciljih in pravilnem vzgojnem ravnanju, motenega psihosocialnega odnosa med starši in otrokom. Kažejo se lahko v moteni storilnosti, motenem vedenju, motenih navadah in motenem psihičnem delovanju otroka. Več o tem glej: Koncepcija vzgojne posvetovalnice — teze izdelala Skupina za razvoj vzgojnega svetovanja v Sloveniji, Ljubljana 1970.

[2] Dr. Marjan Košiček na primer v svoji študiji o številu motenih otrok na Hrvaškem ugotavlja, da je 61,6 % vseh anketiranih osnovnošolskih otrok kazalo vsaj po en znak osebnostne motenosti, resnejše težave so našli pri 24,5 % otrok, zelo hude motnje pa pri 2,3 % šolskih otrok. Glej referat »Medicinsko-pedagoški značaj otklanjanja i sprečavanja neuspeha u školi« na posvetovanju o mentalnohigienskem aspektu šolskega neuspeha, Čortanovci 1961.

[3] Podatki iz statistike Zavoda za šolstvo SRS za leto 1969/70.

[4] Perspektivni program za razvoj usposabljanja vedenjsko in osebnostno motenih otrok in mladostnikov v SR Sloveniji — podatki o številu otrok v starosti od 5—19 let, gradivo Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SRS.

[5] Če omenimo le možnosti, ki se izpolnjujejo z delovanjem vzgojnih posvetovalnic, potem vidimo, da te ustanove opravljajo izrazito preventivno delo s tem, ko v svoje programe vključujejo tele naloge: izobraževanje staršev in poklicnih vzgojiteljev, popularizacija sodobnega pedagoškega in psihološkega znanja, strokovne publikacije s področja vzgojnega svetovanja, raziskovanje problematike, povezane z dejavnostjo vzgojne posvetovalnice, aktivno spremljanje in vplivanje na kreiranje politike glede vprašanj vzgoje, pravočasna detekcija motenih otrok itd. Glej delo, navedeno v opombah pod št. 1 — Koncepcija vzgojne posvetovalnice.

[6] V ta sistem ne sodijo različne službe, ki se tesno povezujejo z zgoraj navedenimi oziroma občasno ali parcialno obravnavajo tudi motene otroke (na primer: šolski ali otroški dispanzerji in druge zdravstvene ustanove za ugotavljanje in zdravljenje telesnih bolezni in pomanjkljivosti, socialno-varstvena služba pri občini, posebne osnovne šole in drugi vzgojno-izobraževalni zavodi, zavodi za telesno prizadete otroke, logopedska služba, poklicne posvetovalnice, komisije za kategorizacijo in druge).

[7] Podrobneje o tem glej: Zoran Jelenc »Analiza in prikaz stopnje razvoja vzgojno-svetovalne službe v Sloveniji in pregled možnosti za njen razvoj« (ciklostirana izdaja), izdelano za potrebe Skupine za razvoj vzgojnega svetovanja v Sloveniji pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana 1971.

trebne za ustrezno obravnavanje vseh motenih otrok. Pri tem bi bilo treba upoštevati tele osnovne potrebe in zahteve:[8]

1. Potreba po sistematičnem zajemanju otrok vseh starosti

Sistem mora zajemati otroke v vseh obdobjih njihovega razvoja. Skrb za to, ali ima otrok motnje, odklone ali posebnosti, se mora začeti že ob otrokovem rojstvu (testiranje otrokovega stanja ob porodu, skrbna zdravniška opazovanja), intenzivno moramo otroke opazovati že v prvem letu starosti, nakar naj postanejo pregledi redkejši, zato pa uvedemo sistematične preglede triletnih in petletnih otrok. Sistematični pregledi se nato nadaljujejo ob vstopu otroka v šolo in v drugih kritičnih ali prelomnih obdobjih šolske dobe (denimo ob prehodu iz četrtega v peti razred, ob koncu osemletnega šolanja — pred odločitvijo za poklic). Ta sistematika ostane ista več ali manj tudi v srednjih šolah. Bistveni pogoj za uspešnost in učinkovitost tega sistema detekcije je, da morajo postopek odkrivanja in pregledovanja otrok opravljati ustrezni strokovni profili ali teami strokovnjakov. Pri tem je jasno, da se pomembnost vloge posameznih profilov spreminja glede na specifičnost problematike v različnih fazah otrokovega razvoja.

Tako lahko z gotovostjo trdimo, da je v najzgodnejši dobi otrokovega razvoja najpotrebnejši spremljevalec otrokove rasti in razvoja pediater, ki druge pristojne strokovne delavce tudi obvešča o posebnostih in odklonih, ki jih je opazil v otrokovem razvoju, kasneje — zlasti še, ko začne otrok obiskovati šolo, pa tudi že vzgojno-varstveno ustanovo — pa se umaknejo problemi telesne rasti in razvoja v ozadje, poudarek pa preide na psihološko in pedagoško problematiko; s tem pa prevzameta težišče skrbi za otroka pedagog ali psiholog.

Iz povedanega je razvidno, da en sam sistem ne more biti ves čas otrokovega razvoja kompetenten in zadolžen za spremljanje otrokove rasti, temveč prehaja otrok iz rok enega sistema v roke drugega. Konkretneje povedano: v zgodnejši dobi otrokovega razvoja je zdravstvena služba tista, ki mora poskrbeti za sistematično pregledovanje in spremljanje otroka, kasneje — najkasneje pa v mali šoli ali pred vstopom v šolo — pa preide otrok pod okrilje šolske strokovne oziroma, ker se je ta terminologija pri nas že uveljavila, svetovalne službe. Jasno je, da se morajo vsi pomembnejši podatki iz otrokove zdravstvene kartoteke kasneje prenesti v kartoteko tiste ustanove, ki je zadolžena za nadaljnje opazovanje otrokovega razvoja.

[8] O osnovnih izhodiščih za razvoj sistema je razpravljala tudi sekcija za strokovne službe v šolskem sistemu in ob njem na Drugem posvetovanju slovenskih pedagogov na Bledu (27. do 29. maja 1971) in osvojila osnovne predlagane postavke za oblikovanje sistema služb. Podobna stališča ima tudi Komisija za razvoj vzgojnega svetovanja v Sloveniji pri Republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo. Obe skupini sta predlagali, naj o teh predlogih čimprej razpravlja ustrezen republiški organ in omogoči njihovo realizacijo. Glej poročilo o delu sekcije za strokovne službe v šolskem sistemu in ob njem- Bled 28. maja 1971 in Zapisnik druge seje Komisije za razvoj vzgojnega svetovanja v Sloveniji, Ljubljana, 7. julija 1971.

2. Potreba po sistematičnem zajemanju vseh kategorij motenj

Iz pregleda ustanov, ki zdaj delujejo pri nas, je razvidno, da si delijo otroke predvsem po vrsti motenosti, ne pa toliko po starosti. Če skušamo ustanove razvrstiti glede na to, kako široko populacijo zajemajo oziroma kako ozko so specializirane, jih lahko razdelimo na **temeljne** in **specialistične.**

Temeljne so tiste, ki obravnavajo celotno populacijo otrok (ali vsaj poskušajo zajeti skoraj vse otroke) in jo zajemajo pretežno s sistematičnimi, standardiziranimi metodami, da bi izvedli ustrezno detekcijo in odkrili poprečne prereze skoz celotno populacijo. Seveda potem to populacijo budno spremljajo in poskušajo odstranjevati tiste odklone in posebnosti, ki so sorazmerno lažje odpravljive z nekaterimi standardnimi tehnikami in postopki. Med obstoječimi že prej navedenimi službami sta le dve, ki izpolnjujeta navedene pogoje. To sta: psihohigienski center (dispanzer, posvetovalnica) in šolska svetovalna služba. Ti dve tudi po svoji formalni sistemski uvrstitvi (sedežu delovanja) ustrezata tistim zahtevam, ki smo jih omenili v prejšnji točki, ko smo govorili o specifičnosti razvojnih obdobij otrokovega zorenja. Prva imenovana ustanova deluje pri zdravstvenem domu in obravnava predvsem populacijo predšolskih otrok, druga pa deluje v šoli in obravnava šolske otroke. Druge ustanove ne morejo postati temeljne, ker po svojem položaju in strukturi ne prihajajo v stik s celotno populacijo otrok (to velja tudi za vzgojno-varstvene ustanove, ki bi lahko opravljale temeljno pedagoško in psihološko službo po vzorcu šolske svetovalne službe, vendar ni mogoče pričakovati, da bi kdaj lahko zajele celotno predšolsko populacijo otrok, kakor jo lahko zajame zdravstvena služba).

V odnosu do navedenih temeljnih služb so vse druge službe specialistične. To pomeni, da zajemajo ožjo populacijo otrok, ki jo obravnavajo s svojimi specifičnimi strokovnjaki in metodami. Specialistično službo za motene otroke opravljajo torej: vzgojna posvetovalnica, diagnostično-stacionarna služba, služba v okviru zavodov za socialno delo, pedopsihiatrična hospitalna služba, psihiatrična ambulantna služba, sodišča za mladoletnike in oddelki za mladoletne prestopnike pri UJV,[1] prehodna zatočišča za begavce in domovi za prevzgojo otrok. Tu smo navedli le službe za obravnavanje osebnostno motenih otrok; če bi upoštevali še druge kategorije, bi lahko ta seznam specialističnih služb še precej povečali (na primer: z logopedsko službo, službo poklicnega usmerjanja, različne posebne šole in zavodi), kar pa ne sodi v okvir tega prispevka.

Navedene službe bi lahko razvili tudi drugače, in sicer:

a) Glede na to, kako obravnavajo svojo populacijo, ki jo lahko delimo na **stacionarne** (hospitalne) in **nestacionarne** (ambulantne). Jasno je, da mora biti mreža ambulantnih ustanov gostejša kot mreža stacionarnih. (Pri nas, žal, ta razmerja v praksi niso

[1] Morda ni najbolje, da v ta sistem uvrščamo tudi sodišče in tudi zatočišče za begavce. Vendar pa sodimo, da je tudi ti dve obliki potrebno vsaj omeniti, saj sta samostojen člen v obravnavanem sistemu in lahko razvijeta lastno bolj ali manj močno strokovno službo.

ustrezno uveljavljena, niti zakonito priznana, saj imamo v Sloveniji, denimo, sedem vzgajališč za težko vzgojljive otroke, a le štiri vzgojne posvetovalnice, ki podobno populacijo obravnavajo ambulantno. Tudi to je znak premajhne načrtnosti razvoja specialnih služb za pomoč otrokom). K ambulantnim službam[2] prištevamo: centre za psihohigieno, vzgojne posvetovalnice, zavode za socialno delo, psihiatrični dispanzer in tudi sodišča ter oddelke za mladoletne prestopnike pri UJV; stacionarne službe pa so: diagnostično-triažni center, pedopsihiatrični oddelek otroške bolnice, zatočišča za begavce in domovi za težko vzgojljive otroke.

b) Glede na to, kateri stroki ali sistemu so po vsebini svojega dela najbližje, lahko razdelimo ustanove na:

— pretežno **pedagoško-psihološke** narave, ki se tesno povezujejo s šolskim sistemom (to so: šolska svetovalna služba, vzgojno-svetovalna služba, diagnostično-triažna stacionarna služba in domovi za prevzgojo otrok);

— pretežno **psihiatrično-psihološke** narave, ki se naslanjajo na sistem zdravstvenih ustanov in sestavljajo vejo zdravstvene skrbi za človekovo mentalnohigiensko in psihično zdravje (te ustanove so: center za psihohigieno, psihiatrični dispanzer in pedopsihiatrični oddelek otroške bolnice);

— tiste, ki se ukvarjajo s pretežno **socialno-pravno** problematiko in so tudi formalno vključene v socialno-varstveni oziroma pravosodni sistem (zavodi za socialno delo, oddelki za mladoletne prestopnike pri UJV in sodišča za mladoletnike).

Vsaka od navedenih skupin je povezana in dopolnjujoča se celota sorodnih ustanov, a tudi vse tri navedene skupine ustanov se med seboj dopolnjujejo in so potrebne druga drugi. Včasih se njihovo delo tudi prekriva, vendar ne toliko, da bi morali razmišljati o redukciji ustanov oziroma združevanju posameznih tipov. Lahko celo rečemo, da bi bilo formalno združevanje ustanov škodljivo, saj bi se s tem zgubili specifični poudarki, ki karakterizirajo delo posameznih tipov ustanov. Raznolikost ustanov in sistemov daje koristnikom teh ustanov bogate možnosti, da izberejo pravi kraj za reševanje svojih težav. Še najbolj se lahko prekrivajo centri za psihohigieno in vzgojne posvetovalnice, delno pa tudi navedeni psihiatrični dispanzerji in zavodi za socialno delo. Pri teh ustanovah pogosto ne moremo razdeliti populacije po nekih konstantno veljavnih objektivnih kriterijih, temveč bolj po poudarku oziroma vsebini in intenziteti obravnavanih problemov.

3. Potreba po koordinaciji služb

Ker se navedene službe, kakor že rečeno, v praksi povezujejo, pa tudi delno prekrivajo, je nujno, da svoje delo koordinirajo. Koordinacija pa ni možna, dokler te službe — vsaka zase — ne opredelijo svojega področja delovanja. To pa pomeni, da bi morali izdelati koncepcijo za vsako od navedenih služb, koncepcijo, ki bi za vsako od navedenih dejavnosti določala najpomembnejše prvine njenega delovanja.[3]

Šele ko bi se navedene službe same definirale in izdelale svoje koncepcije, bi se bilo mogoče lotiti razmejevanja njihove dejavnosti, kar je eden glavnih smotrov koordinacije.[4] Na podlagi teh podatkov bi lahko pametno usmerjali razvoj sistema in posameznih služb iz sistema služb za pomoč otrokom z motnjami; natančno bi lahko vedeli, kakšna mreža nam je potrebna za posamezne tipe ustanov.

Potrebovali bi še ustrezen koordinativni organ tako v fazi izdelave koncepcij kot tudi potem.

4. Potreba po upoštevanju specifičnih možnosti in posebnosti različnih krajev pri razvijanju služb

Predlagani sistem se zdi morda za naše možnosti preambiciozen, megalomanski. Taka kritika bi bila lahko upravičena, če bi zahtevali, da se vse navedene službe razvijejo povsod po nekakšnih mehaničnih togo formalnih vidikih. To pa seveda ne bi bilo niti smiselno, niti možno, saj sistema ni mogoče izdelati le na teoretičnih izhodiščih, ne da bi upoštevali specifične objektivne razmere v posameznih krajih. Jasno se moramo zavedati, da pozna življenje različne vmesne in prehodne oblike in da so čisti tipi sorazmerno redki. Zato morajo tudi v našem sistemu obstajati vmesne kompromisne oblike povsod tam, kjer ni pogojev za nastanek bolj diferenciranih in specializiranih oblik. Ne more biti škodljivo, denimo, če se v kakem kraju najprej pojavi strokovni team pri temeljni izobraževalni skupnosti, zadolžen za obravnavanje problematike več šol, in če ta team, ustanovljen za potrebe šolske svetovalne službe, začne širiti svojo dejavnost in vključevati v svoj program tudi specializirano vzgojno svetovanje (seveda, če ima za to ustrezno usposobljene strokovnjake). Škodljivo pa bi bilo, če bi pri tem ostalo tudi takrat, ko bi že obstajali pogoji za osamosvojitev teh dveh služb.

Kompromisne oblike naj bi v praksi obstajale toliko časa, dokler v posameznih krajih, kjer te ustanove delujejo, ne bi dosegli možnosti za njihovo diferenciacijo in osamosvojitev. V fazi razvijanja sistema je potrebna izredna elastičnost. Ne more škoditi, če dopuščamo različne razvojne oblike, če so nam le jasne teoretične zamisli o prihodnjem siste-

[2] Izraz ambulanta ni najboljši za vse navedene ustanove, ker preveč spominja na sistem dela v zdravstvenih ambulantah, saj je v resnici način dela teh ustanov čisto drugačen. Z nazivom ambulanta hočemo poudariti predvsem to, da je to ustanova, ki opravlja svoje delo v obliki občasnih sestankov s klienti, ki jih zaradi tega ni treba hospitalizirati.

[3] Tega dela se je v Sloveniji že lotila komisija za razvoj vzgojnih posvetovalnic pri republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo, ki bo še letos sprejela dokončno besedilo koncepcije vzgojne posvetovalnice. Glej delo, navedeno pod 1, str. 1. Koncepcija bo vsebovala tele prvine: uvod, kratka opredelitev, naziv ustanove, stranke in njihovi problemi, cilji in naloge, pravni status, vrste in metode strokovnega dela, organizacija zavoda in njegovega dela, strokovni delavci, prostori, financiranje, in priloge — normativi za delo, perspektivni plan razvoja, komentarji in tabele.

[4] Kriterije za razmejitev posameznih dejavnosti smo opisali že na strani 80.

mu. Skrbeti moramo le, da ne pride do nepopravljivih odstopanj od teoretičnega modela (koncepcije) posamezne dejavnosti.

5. Potreba po skupnem viru financiranja sorodnih služb

Kakor moramo zagotoviti koordinacijo v vsebinskem in konceptualnem razvoju služb, moramo poskrbeti tudi za koordinacijo pri financiranju različnih dejavnosti za pomoč otrokom z motnjami. Ne glede na različne vidike, s katerimi ločujemo in razmejujemo posamezne službe, obstaja med njima neka sorodnost, zaradi katere se včasih posamezne službe ne morejo izogniti obravnavanju zelo sorodne ali podobne problematike (na primer: podobne etiologije, a različne pojavne slike motenj ali pa različne etiologije pri enakih zunanjih znakih, pojavnih oblikah motenosti). Sedanji sistem financiranja je tak, da financira posamezno ustanovo tisti, ki jo je organiziral ali vključil v svoj sistem (gre torej za sistem formalne, sistemske pripadnosti). Taka rešitev pa ni ustrezna, saj storitev, ki jih opravljajo ustanove iz sistema za pomoč otrokom z motnjami, ne moremo tako formalno opredeliti, ker so raznovrstne, kompleksne in nedeljive (tako, denimo, otroka enuretika lahko obravnava vzgojna posvetovalnica in bo storitev plačala izobraževalna skupnost, čeprav gre pri tem — vsaj na videz — le za motnjo telesnega delovanja, ki se jo med drugim zdravi tudi z zdravili; otroka z govorno motnjo, ki potrebuje specialno pedagoško urjenje in mogoče tudi psihološko nego, pa bo plačeval sklad za socialno zavarovanje, ker je logopedska služba vključena v sistem zdravstva, čeprav gre za izrazito pedagoško delo — (korekcijo specifične nesposobnosti). V obeh primerih pa bi lahko rekli, da gre za obravnavanje celotne psihološke, pedagoške, socialne in medicinske problematike in bi težko določili točna razmerja med deleži teh strok pri obravnavanju posamezne oblike motenosti, prav tako pa bi tudi težko a priori opredelili, v čigavo pristojnost primer spada).

Rešitev je bržkone v tem, da za storitve nekaterih zavodov za specialno pomoč motenim otrokom združimo sredstva iz različnih ali pa vsaj dveh poglavitnih virov — socialnega zavarovanja in izobraževalne skupnosti — po dogovorjenem ključu, in jih potem uporabljamo za plačevanje dogovorjenih dejavnosti ali storitev.[5]

6. Potreba po uskladitvi vseh sistemov, ki skrbijo za zdrav osebnostni razvoj otrok

Sistem služb za pomoč otrokom z motnjami bo toliko bolj uspešen, kolikor bolje bo urejen splošni sistem skrbi za zdrav osebnostni razvoj vseh otrok (normalnih in tistih, ki imajo motnje v razvoju); to pa je smotrna urejenost zdravstvene nege, zadostnost in primerna urejenost vzgojnega varstva, sodobnost sistema rednega izobraževanja in vzgoje, razvito socialno varstvo. Poleg potrebe po splošni razvitosti navedenih sistemov, je s stališča potreb sistema ustanov za pomoč otrokom z motnjami pomembno zlasti še:

— Usklajenost programov, tako da vsak sistem upošteva potrebe drugega in mu poskuša pomagati pri uresničevanju njegovih ciljev. To koordinacijo je mogoče doseči prek skupnih strokovnih služb s pomočjo aktivnega medsebojnega obveščanja in sporočanja stališč, opažanj, predlogov v obeh smereh. Najboljšo koordinacijo bi dosegli, če bi v ta namen imeli skupna koordinativna telesa.

— Formiranje mejnih oblik za obravnavanje populacije motenih otrok. Te oblike služijo potrebam obeh sistemov in so največkrat organizirane v obliki skupin za obravnavanje specifične oblike motenosti. Organizira jih lahko redno otroško varstvo (na primer: posebno korektivno urjenje za otroke z disfazičnimi in govornimi motnjami, informiranje staršev), šolstvo (na primer: razvojni oddelki pri redni osnovni šoli za obravnavanje otrok s specifičnimi učnimi in razvojnimi težavami, izvirajočimi predvsem iz blažjih cerebralnih okvar; posebna skupinska urjenja za legastenične otroke), socialno varstvo (na primer: disciplinski centri) in drugi.

— Sistematičnost in organiziranost detekcije in triažiranja, s čimer je zagotovljeno, da bodo otroka pravočasno napotili v ustrezno obravnavo. Tako je, na primer, mogoče organizirati detekcijo otrok, ki jih je treba napotiti v posebno osnovno šolo, tako, da sistematično zbiramo opažanja učiteljev od male šole dalje s posebnimi obrazci; z dodatno zbrano dokumentacijo in ustreznimi preskušnjami že v prvem letu šolanja lahko zanesljivo določimo, kateri otroci spadajo v posebno šolo, katere pa je treba obravnavati, ker so drugače moteni;[6] tako sistematično detekcijo pa jem ogoče izvesti tudi za druge namene.

— Sistematično izvajanje predlogov, ki jih daje ta ali ona služba in opazovanje poteka uresničevanja predlaganih ukrepov oziroma opazovanje otrokovega razvoja. Te naloge lahko natančno izvede dobro organizirana šolska svetovalna služba ali pa strokovna služba vzgajališč, posebnih šol in drugih ustanov za izobraževanje, vzgajanje in usposabljanje otrok.[7]

Prepričani smo, da bi nam organizacija sistema za pomoč otrokom, kakor smo jo prikazali v tem prispevku, prinesla bistveno zboljšanje v načinu obravnavanja motenih otrok in s tem tudi večjo učinkovitost dela na tem področju. S tem pa bi lahko učinkovito vplivali na zboljšanje preprečevanja socialno patoloških pojavov in prestopništva pri otrokih in mladini. Tako bi predlagani sistem dobil tudi svojo družbenoekonomsko upravičenost.

---

[5] Predloge v tej smeri je dala sekcija za strokovne službe v šolskem sistemu in ob njem na drugem posvetovanju slovenskih pedagogov na Bledu v maju 1971. O tem pa so baje septembra 1971 že razpravljali tudi na republiški izobraževalni skupnosti in podprli urejanje problemov financiranja v tej smeri.

[6] Tak sistem detekcije predvideva poslovnik za delo komisije za kategorizacijo pri vzgojni posvetovalnici v Ljubljani.

[7] Poslovnik, omenjen pod točko 21, vključuje tudi načine za opazovanje razvoja kategoriziranih otrok.

Trgovsko podjetje na debelo in drobno

»DOLENJKA«

NOVO MESTO

s svojimi prodajalnami po vsej Dolenjski prodaja različne vrste industrijskega, prehrambenega in drugega tehničnega blaga po zmernih cenah.

Za nakupe se priporoča kolektiv!

„TABOR“

TRGOVSKO PODJETJE GROSUPLJE

nudi

potrošnikom v svojih 41 prodajalnah različnih strok vse vrste potrošnega blaga in trajne predmete po konkurenčnih cenah. Za nakup trajnih predmetov nudi potrošniške kredite. Potrošniki, poslužite se ugodnosti, ki vam jih nudimo, in prepričajte se o našem solidnem poslovanju!

Se priporočamo.

VELETEKSTIL

TRGOVINSKO PODJETJE S TEKSTILOM NA DEBELO IN DROBNO

LJUBLJANA, Masarykova 17

ima na zalogi vse vrste tekstilnega blaga iz domače proizvodnje in iz uvoza. Še posebej opozarjamo na izredno izbiro tepihov in blaga za tla.

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA

je izdala izredno prikupno knjižico za male otroke

POJTE, POJTE, DROBNE PTICE

To je zbirka ljudskih pesmic s prelepimi ilustracijami znane slikarke Marlenke Stupičeve. S to knjigo smo se Slovenci pridružili dolgi vrsti narodov, ki že imajo takšne antologije. V kartonske platnice vezana knjižica, v kateri je 50 najlepših slovenskih ljudskih pesmic za otroke, stane 45 din.

S knjigo lahko kupite tudi

GRAMOFONSKO PLOŠČO z enakim naslovom. Pesmice bereta Alenka Svetelova in Tone Kunter. Plošča stane 18,20 din.

Knjigo in ploščo prodajaoj vse knjigarne, naročila pa sprejemajo zastopniki in poverjeniki na šolah, akviziterji in neposredno Mladinska knjiga, Ljubljana, Titova 3.

TOVARNA ELEKTROPORCELANA IZLAKE

Tel. 061/817-512, 817-513, 817-523, 817-527

Izdeluje:

talilne vložke od 2-200 A 500 V, podstavke varovalke TZ in EZ od 25—200 A, podstavke varovalke EZR-25 in 63 A, kape varovalk K-II do K-V, velikostne vložke 6-200 A, varovalne vložke NV, tip NV-100, NV-200, NV-400, NV-600, podstavke varovalk NV tip PK-100, PK-200, PK-430, PK-600, tropolne podstavke varovalke PK-430 tip Z, avtomobilske talilne vložke AVA, vse vrste porcelanskih, kordieritnih in steatitnih izdelkov po načrtu kupca.

Izvaža:

v Poljsko, Avstrijo, Madžarsko, Vzhodno Nemčijo, Zahodno Nemčijo, Indonezijo, Švico.

Izvozni artikli:

talilni vložki, kape varovalk, velikostni vložki, podstavki varovalk, porcelanske izdelke po načrtih kupca.

SGP

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

Telefon: GROSUPLJE 77-010

Projektiramo in izvajamo vsa gradbena dela

Interesentom nudimo za nakup vse vrste stanovanjskih enot na področju občin Ljubljana-Vič in Bežigrad.

Opravljamo tudi vse vrste investicijskih objektov, vsa popravila, dozidave, nadzidave in adaptacije.

Imamo lastne stranske obrate in projektni biro.

Vsa pojasnila dobite telefonično ali ustmeno na upravi podjetja v Grosupljem

SE PRIPOROČAMO!

COMMERCE

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH PODJETIJ

LJUBLJANA

zastopa

ugledna tuja podjetja,
med drugim tudi podjetje

ENKA — GLANZSTOFF AG in KVAG-TEKSTIL
Wuppertal,

producenta znanega vlakna in preje

Diolen®

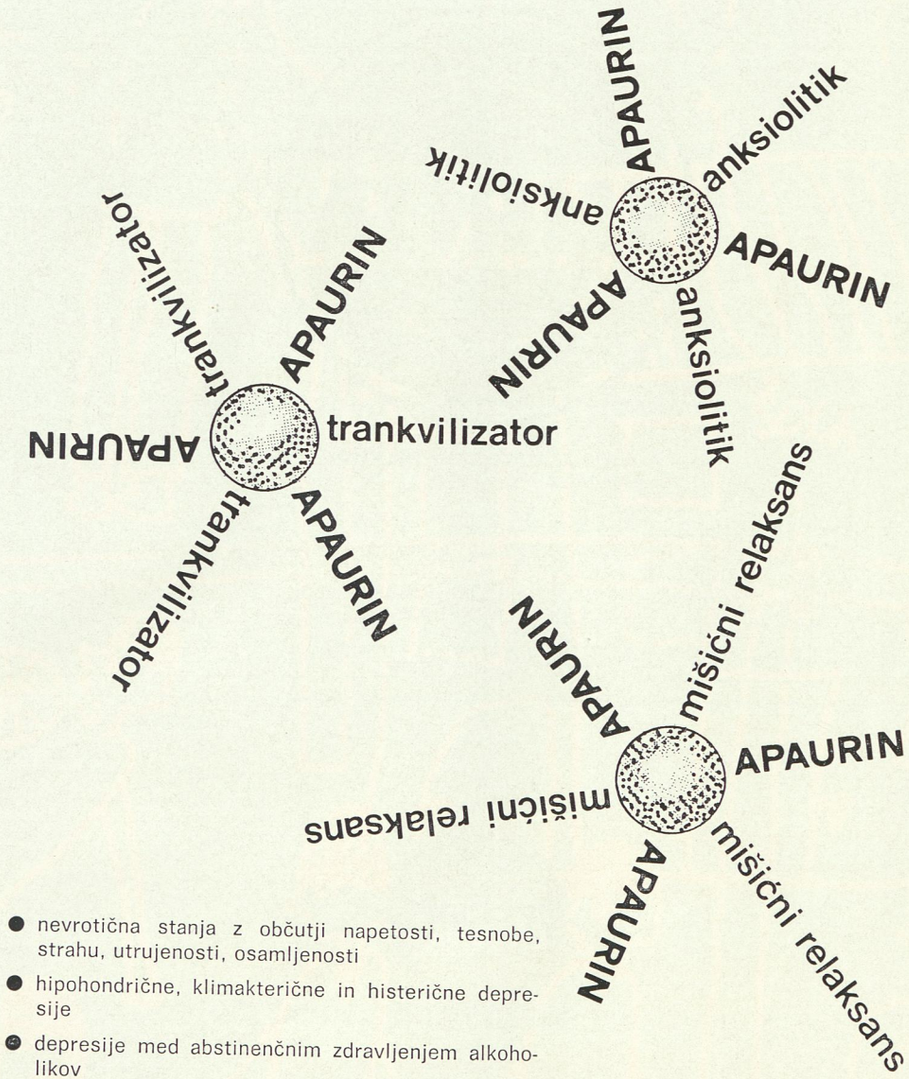

- nevrotična stanja z občutji napetosti, tesnobe, strahu, utrujenosti, osamljenosti
- hipohondrične, klimakterične in histerične depresije
- depresije med abstinenčnim zdravljenjem alkoholikov
- epileptični status

KRKA tovarna zdravil, Novo mesto

ILIRIJA

TOVARNA KEMIČNIH IZDELKOV
LJUBLJANA, Tržaška 32

PROIZVAJA:

KREME ZA ČEVLJE, SPRAYE ZA NEGO NAVADNEGA, LAKASTEGA IN SEMIŠ USNJA,
SREDSTVA ZA ČIŠČENJE TAL, SVEČE, NAVADNE IN OKRASNE;
FRIZERSKE PREPARATE, BARVE IN PRELIVE ZA LASE, LAKE ZA LASE, ŠAMPONE;
NARTALAS IZDELKE — LASULJE IN LASNE DODATKE

ILIRIJA — TRADICIJA IN KVALITETA

LJUBLJANSKE MLEKARNE

ZA ZDRAVO PREHRANO

— **ALPSKO MLEKO Z NIŽJIM % TOLŠČE (1,6 %) LJUBLJANSKIH MLEKARN**

— **VEČ BELJAKOVIN, MANJ MAŠČOBE**

NAŠ ZBORNIK

LETO 5 ŠT. 3

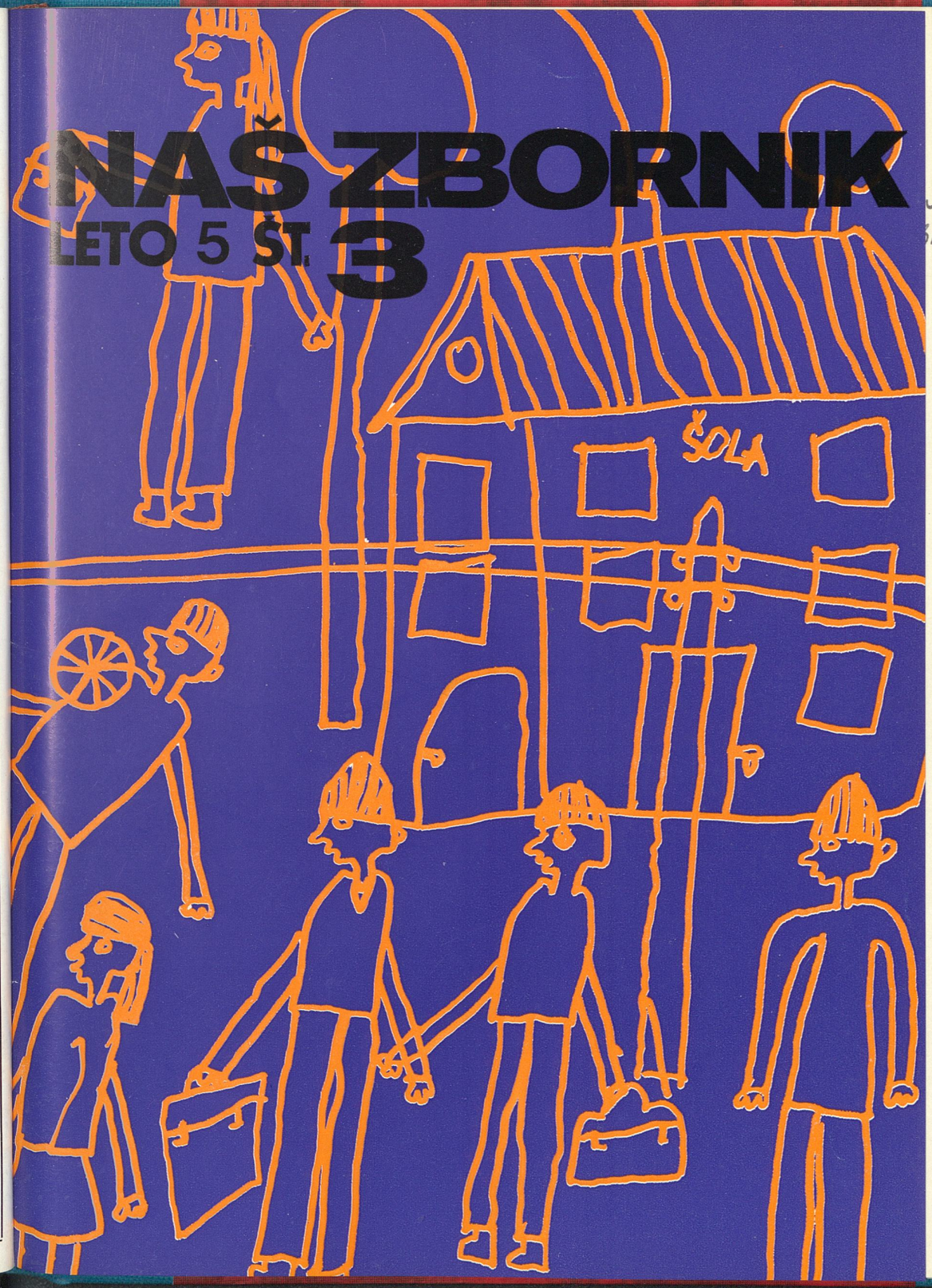

GLASILO DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITIM

OSEBAM SLOVENIJE — LETO 5 — ŠT. 3 Oktober 1972

VSEBINA

O katerih vprašanjih razmišljamo v tednu otroka — Ada Krivic 1
Zakaj tako malo razumevanja za otroke, ki so duševno prizadeti — mati prizadetega otroka 3
Kam v prihodnje na dopust s prizadetim otrokom — Sonja Zalaščak 4
Iz »šole za starše« — mamice prizadetih otrok z Gorenjske 5
Letos smo letovali v Poreču — Lucija Jankovič 5
Naselje palčkov v Materadi 6
Duševno prizadeti v sodobni družbi (prevod M. M.) 6
Le kaj mu je 9
Ne pozabimo na uveljavljanje pravic do povišanega otroškega dodatka 10
Mamica, vaš otrok je prizadet — Tereza Sitar-Žerdin 11
V prvi po sodobnih normativih zidani in opremljeni osnovni šoli v Sloveniji so svečano odprli vrata 13
Začeli bomo pripravljati topel obrok — Lucija Jankovič 15
Duševne motnje pri otrocih — dr. Anica Kos 16
Prstki rišejo in pripovedujejo — Slavica Pogačnik-Toličič 19
Pesmi Slavka Savinška — Kristina Brenk . . 22
Nekaj obrobnih besed k ilustracijam otroških pesmi Slavka Savinška — Roman Savinšek, akad. slikar 23
Manifestacija dosežkov učencev posebnih šol Slovenije v Kranju 26
Razvoj igre pri učencu posebne osnovne šole — Ivan Likar in Marjan Kukec 30
Šola v naravi za učence posebne šole . . . 34
Socialno-zdravstveni zbor o družbeni skrbi za otroke motene v razvoju 35
Razprava na zasedanju socialno-zdravstvenega zbora o osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 36
Srečni fantje — Kristina Brenk 39
Korenova Nanča — Fran Milčinski 39
Prgišče sreče 44
Rešeno je vprašanje invalidskega in pokojninskega zavarovanja učencev posebnih šol v času delovne prakse 46
Nove oblike delovnega usposabljanja — Tanja Plemenitaš 45
V nekaj vrstah 48
IZ NAŠIH DRUŠTEV POROČAJO 49
KAJ NAM POROČAJO IZ DRUGIH REPUBLIK 51
KAJ JE NOVEGA NA TUJEM 53
Kako se je razvijalo obravnavanje in usposabljanje duševno prizadete mladine pri nas . . 56

Zbornik izhaja 4-krat letno. Izdaja ga društvo za pomoč d. n. r. o. Slovenije, Ljubljana, Parmova 41/II, telefon 314-394

Ureja uredniški odbor: Anton Brejc, Zoran Jelenc, dr. Anica Kos-Mikuš, Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Tanja Plemenitaš, Albin Podjavoršek, Božena Smagur, Slavica Pogačnik-Toličič

Odgovorni urednik: Ada Krivic

Letna naročnina znaša: za ustanove in delovne organizacije . . . din 30,00
za posameznike . . . . . din 18,00
posamezna številka stane . . . . . din 5,00

Številka žiro računa je 501-678-50022, pošilja se na naslov: Zbornik društva za pomoč dušev. nezad. razvitim osebam Slovenije, Ljubljana, Parmova 41

Ovitek: Metka Krašovec; risba na naslovni strani: učenec POŠ Kranj

Tiska tiskarna PTT v Ljubljani

O katerih vprašanjih razmišljamo v tednu otroka?

Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam - SR SLOVENIJE
inv. št. 164

Izenačevanje pogojev za zdravo rast in razvoj VSEH otrok je geslo letošnjega Tedna otroka. To še prav posebno opozarja našo javnost na celotno populacijo prizadetih otrok. Prav njim je to nujen pogoj, da se bodo vključili v redne sisteme zdravstvenega in socialnega varstva, usposabljanja in zaposlovanja, kar vse je poudarila pravkar izvedena javna razprava o tej problematiki v Sloveniji.

Nedvomno zaznamujemo ob letošnjem začetku šolskega leta tudi za duševno prizadete otroke in mladino pozitivne premike, npr. otvoritev prve nove sodobne posebne osnovne šole v Celju ter sodobno urejenih internatov v Slovenski Bistrici in Strunjanu, ki omogočajo redno osnovno šolsko usposabljanje otrokom iz oddaljenih vasi in zaselkov izpod Pohorja in širokega zaledja obalnih občin tja do Sežane.

Priče smo naporom, da se uredijo ustrezni pogoji za delo na posebnih osnovnih šolah v Slovenj Gradcu, Ormožu, Krškem, Sevnici, Kočevju, Sežani in drugod. V sistemu celotnega obravnavanja teh otrok sta zlasti važna sestavna dela varstvo in prehrana, še posebno za številne učence-vozače.

Pri 10 posebnih osnovnih šolah so pričeli z delom posebni oddelki za delovno usposabljanje huje duševno prizadetih otrok. To so nove organizacijske enote, kot jih predvideva Program razvoja zavodov za usposabljanje telesno in duševno prizadetih otrok in mladostnikov. Trenutno zajemajo ti oddelki in 3 posebni zavodi približno 525 otrok in mladostnikov, kar pomeni šele začetek, saj po oceni še enkrat toliko staršev čaka na vključitev svojih otrok v reden sistem usposabljanja, kjer naj bi se ti otroci pripravili. za življenje.

Te dni je posvet v Kranju na osnovi solidno izvedene evidence in analize opozoril na stanje v petih gorenjskih občinah, kjer je število 109 do 130 huje prizadetih resen problem ter ga bodo posredovali tudi skupščini občin. Doslej je bilo to namreč prepuščeno v glavnem le skrbi družin teh oseb.

Vsi ti in še drugi premiki v korist prizadetih otrok so brez dvoma izraz večjega družbenega razumevanja in odgovornosti številnih dejavnikov, ki kljub težkemu gospodarskemu stanju prispevajo svoj delež za hitrejše in sistematičnejše urejanje številnih perečih vprašanj, ki smo jih vse predolgo zanemarjali.

DRUŽBENA SKRB ZA OTROKE IN SOCIALNO VARNOST DRUŽIN

Manj razveseljivi so podatki o izrabi povišanega otroškega dodatka za težje telesno in duševno prizadete otroke in za otroke edinih hranilcev. Doslej je uveljavilo to pravico samo okrog 1500 staršev, od teh v NAJMANJŠI meri prav starši težje duševno prizadetih otrok. (Več podrobnosti o tem bomo objavili v članku v prihodnji številki Zbornika.) Kdo je tu odpovedal: socialne službe v občinah, ostali strokovnjaki in službe, naša družba, starši? To bo pokazala analiza. Res pa je, da s težavo priborjene pravice v korist prizadetih družin NE ZNAMO izrabiti!

Enako je javna razprava o osnutku republiškega zakona pokojninskega in invalidskega zavarovanja ostro opozorila, da je problematika vseh invalidnih otrok ostala izven tega zakona in se v 4 letih to vprašanje ni premaknilo z mrtve točke. Kljub vsem resolucijam je še neizdelano enotno reševanje invalidskega varstva VSEH otrok, to je ne glede na položaj njihovih staršev.

Ob javni razpravi o noveliranju republiškega zakona o skupnostih otroškega varstva in o financiranju nekaterih oblik tega varstva, ki je sedaj v teku, pričakujemo, da bodo v bodoče družine s prizadetimi otroki dobile neposredno in učinkovito družbeno pomoč prav v sistemu otroškega varstva in socialne varnosti družin.

VKLJUČIMO VEČ STARŠEV V NAŠA DRUŠTVA

V času, ko prek najrazličnejših oblik in sistemov pritegujemo občane k reševanju številnih življenjskih vprašanj, je pri reševanju naše problematike vloga in mesto staršev — razen v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih — prav v društvih; tu namreč pridejo njihove težnje in napori najbolj do izraza. Žal je članstvo staršev v občinskih društvih še preskromno. Od okoli 5000 članov je trenutno v društvih le 1880 staršev, v odborih pa imamo 61 staršev. Zato je vključevanje staršev in njihova aktivizacija pri reševanju zanje življenjsko važnih vprašanj nujna zahteva in naša vsakodnevna naloga! — Metoda medsebojne pomoči »starši—staršem« je že doslej pokazala svoje prednosti. Saj je kot svet stara resnica, da najlažje pomaga prav tisti, ki je sam občutil vso težo bremena imeti prizadetega otroka v družini. Zato starši sami lahko najbolje govore in najbolj upravičeno zahtevajo in se borijo za boljše in pravičnejše mesto prizadetih otrok v naši družbi. Nič zato, če je ta govorica včasih bolj okorna in manj uglajena — izraža pa neposredno in prepričljivo vso človeško stisko staršev in ožjih članov družin s prizadetim otrokom.

Zrelost družbe se izraža prav v tem, kako zna prisluhniti tem občanom, da jih postopoma vključi in pomaga ne le neposredno prizadetemu članu, temveč vsej družini, da ji omogoči normalno življenje in delo v svoji sredini.

Ada Krivic

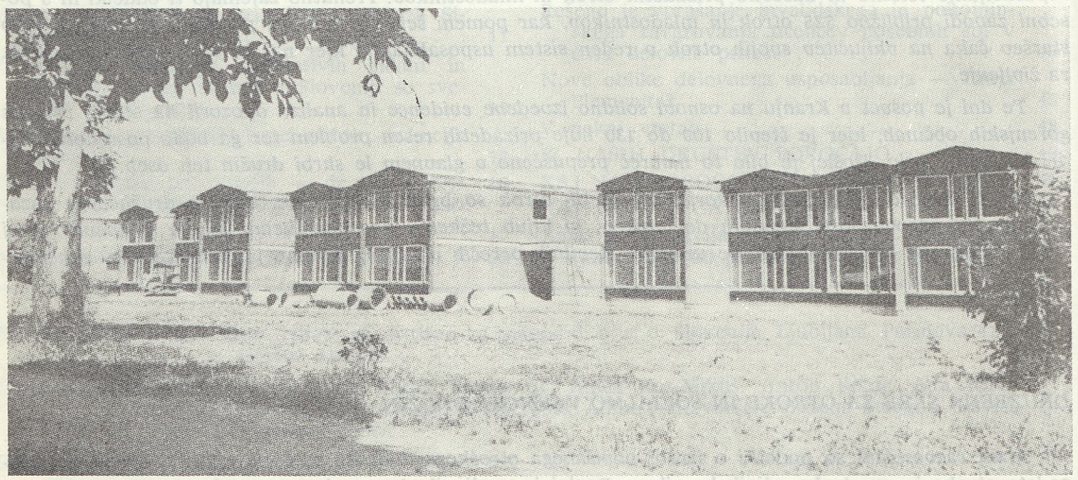

Prvo sodobno zgrajeno posebno osnovno šolo v Sloveniji so odprli v Celju v začetku letošnjega šolskega leta

Starši staršem

Društvo za pomoč duševno razvitim osebam - SR SLOVENIJE

ZAKAJ TAKO MALO RAZUMEVANJA ZA OTROKE, KI SO DUŠEVNO PRIZADETI?

Trnjeva pot ene izmed mater

Sem ena izmed mater, kateri je bolezen opeharila otroka za največje bogastvo — zdrav duševni razvoj. Z besedami ne morem opisati žalosti, ki zavoljo tega vlada v naši družini. Pač pa bi hotela opisati trnjevo pot, ki sem jo prehodila, preden sem za svojega otroka našla kraj, kjer mu edino lahko pomagajo — Zavod za delovno usposabljanje mladine v Črni.

V dobi enega leta in pol sem potrkala na nešteto vrat in v imenu najmanj tisoč mater, ki so podobno kot jaz prikrajšane za največjo srečo, prosila, naj vendar ustanove še kak podoben Zavod, kot je v Črni, ker je ta že dolgo popolnoma zaseden. Skoraj povsod sem dobila en sam odgovor: »Ni sredstev.« Tega ne morem razumeti. Kaj so besede »Vse za naše otroke« uresničljive samo za zdrave otroke? Kaj otroci, ki so duševno težje prizadeti, nimajo enakih človečanskih pravic? Na poti iskanja pomoči svojemu otroku sem naletela celo na žalitve in ponižanje s strani zdravnikov. (Pri Zavodu za socialno zavarovanje sem prosila za denarno pomoč, če bi bil otrok sprejet v zavod. Komisija treh članov me je osorno odpravila z besedami: »Vašo prošnjo smo rešili negativno, ker iz otrokovih izvidov vidimo, da iz njega nikdar nič ne bo, le kaj rinete z njim v zavod, če nimate denarja, da bi ga vzdrževali. Imamo izkušnje, da iz takih otrok nikdar nič ni.«) Vprašujem se, ali smejo tako krute besede priti iz zdravnikovih ust? Kaj ne terja poklic zdravnika najbolj humanih ljudi?

Na poti iskanja pomoči pa sem srečala tudi ljudi, ki so vredni spoštovanja, ljudi, ki imajo razumevanje za duševno prizadete otroke. Ravnateljica Zavoda za delovno usposabljanje mladine v Črni tovarišica prof. Štandekerjeva je žrtvovala svoj dopust, da je lahko uresničila svojo željo: pomagati nesrečnim otrokom in povečati zmogljivost zavoda za sprejem vsaj nekaj otrok. Nenehno bdi nad svojimi varovančki in pomaga kolektivu, da dosegajo s temi otroki neverjetne uspehe.

Tisti, ki sem jih navedla v oklepaju, bi si morali ogledati njen zavod, prisluhniti razgovorom tovarišice ravnateljice in njenega kolektiva. Spoznali bi, kako so nekateri ljudje požrtvovalni, kako žrtvujejo sebe, da pomagajo nesrečnim. Opazovati bi morali otroke, kako so vljudni, kako prisrčni, kako se trudijo pri delu.

Srečna sem, ker je danes tudi moj otrok v tem zavodu. Vem, da bodo tudi njemu pomagali, ker poznam njihovo požrtvovalnost in dosežene uspehe. Boli pa me, ker je v Sloveniji še najmanj tisoč mater, ki še niso našle pomoči za svoje otroke.

Vsem, ki usposabljajo duševno prizadete otroke, prisrčne pozdrave!

mati prizadetega otroka

OBVESTILO VSEM NAROČNIKOM!

Vse naročnike NAŠEGA ZBORNIKA obveščamo, da je služba družbenega knjigovodstva določila naši upravi novo številko žiro računa.

Nova številka žiro računa je: 501-678-50022.

Stara številka: 501-678-144/2 ni več veljavna!

Uprava
NAŠEGA ZBORNIKA

KAM V PRIHODNJE NA DOPUST S PRIZADETIM OTROKOM?

Sonja Zalašček

Poletni meseci so za nami in z njimi čas dopustov, odmora in obnavljanja telesnih in duševnih sil. Tedaj skušamo kar najbolj izkoristiti gibanje na svežem zraku, na soncu in v vodi, da si pridobimo dovolj odpornosti proti boleznim, ki nam groze v zimskem obdobju. To koristi zdravim, še v mnogo večji meri pa velja to za prizadete otroke, ki so zaradi pomanjkljive biološke opreme bolj dovzetni in pogosteje izpostavljeni različnim infekcijam.

Mnogi starši so v veliki dilemi, kako naj bi organizirali svoj in otrokov dopust v prihodnje. Čeprav se zavedajo nujnosti spremembe okolja zase in za svojega otroka, se mnogi le težko odločijo za tak korak. Ljudje, s katerimi otrok živi, in okolica, s katero je otrok v stiku, ga je bolj ali manj sprejela takšnega, kakršen je. V vsakem drugem okolju so starši znova izpostavljeni vsem čustvenim pretresom, ki jih povzročajo pripombe nekulturnih in objestnih ljudi.

Prav spodbudno delujejo različna prizadevanja društev za prizadete otroke, ki skušajo pomagati staršem pri iskanju možnosti, kje bi lahko mirno in nemoteno preživeli dopust. V reviji »Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie« je med obvestili navedeno, da je časopis »Das behinderte kind« objavil v nekaj številkah naslove hotelov, gostiln, penzionov in zasebnikov, kjer so družine s prizadetim otrokom dobrodošli gostje.

Primer je posnemanja vreden. To najbrž tudi pri nas ne bi terjalo večjih finančnih sredstev, pač pa nekaj dobre volje in pripravljenosti pomagati sočloveku!

NAŠA PRIPOMBA:

V prejšnji številki našega glasila smo o gornjem vprašanju poudarili: »Ker je letovanje in rekreacija prizadete mladine ena od oblik varstva in vzgoje kot sestavnega dela celovite (re)habilitacije, morajo biti pri tem angažirani vsi tisti, ki imajo na skrbi varstvo in vzgojo. Nedvomno pa bodo morala biti pri tem najbolj zavzeta naša društva, da bi že za prihodnje leto pripravili vse potrebno in nadomestiti zamujeno.«

V načrtu je, da bo RO našega društva začel z akcijo v tej smeri. Danes pa objavljamo nekaj prispevkov, kako so si letos pomagali.

Uredništvo

PISMO STARŠEV DUŠEVNO IN TELESNO PRIZADETIH OTROK

Iz »Šole za starše«

Na pobudo dr. Veličkoviča, nevropsihiatra iz kranjskega zdravstvenega doma, in na željo staršev je bilo od 11. 8. do 30. 8. 1972 organizirano letovanje za možgansko motorično prizadete otroke, ki so večinoma tudi duševno nezadostno razviti. Otroci so skupaj s svojimi mamicami in strokovnim spremstvom letovali v Pineti pri Novem gradu.

Najprej je kazalo, da zamisel ne bo dozorela tako hitro, toda organizatorji so se dela temeljito lotili. Zavedali so se, kaj to pomeni za prizadete otroke. Tako so letos prvič v Sloveniji letovali tudi naši prizadeti otroci pod strokovnim nadzorstvom in spremstvom mamic. To je bila prava šola za starše, kjer smo se seznanili z različnimi vajami na suhem in v vodi, ki so našim otrokom potrebne vsak dan, ker bodo le tako hitreje napredovali v svojem gibalnem in umskem razvoju. Starši smo se naučili sami izvajati te vaje z otrokom. Ker nas je precej iz oddaljenejših krajev, nimamo možnosti bolj pogosto obiskovati treninga za možgansko prizadete otroke v kranjskem zdravstvenem domu, ki se izredno trudi, da bi strokovnjaki različnih profilov našim otrokom kar največ pomagali. Znanje, ki smo si ga pridobili v šoli za starše, nam bo še toliko bolj koristilo, saj bomo lahko večino vaj izvajali z otrokom tudi doma, ker se zavedamo, da bo samo vsakodnevni trening prinesel zaželene in prepotrebne korake naprej pri naših prizadetih otrocih. Otroci so se na morju zelo dobro počutili. Imeli so dober tek, prebavnih motenj niso imeli, pridobili so na teži. Na splošno je bilo pri vseh opaziti napredek, kar so še posebno opazili tisti, ki so bili ta čas ločeni od otrok. V Pineti smo se poslovili z željo, da bi se drugo leto zopet vsi našli z istim ciljem: kar največ pomagati našim otrokom v njihovem razvoju in jim olajšati pot do kar se da normalnega življenja.

Da se je šola za starše tako uspešno končala, gre posebna zasluga fizioterapevtki Majdi Zupančič. Zahvaljujemo se ji za njeno vestno delo, ki se ga je intenzivno lotila in v katerega je vložila vse svoje sile in ljubezen do otrok. Ni poznala počitka in prostega časa in je bila vsem staršem najboljši zgled, kako se je treba žrtvovati za prizadete otroke, ki si brez tuje pomoči ne morejo pomagati.

Otroci in starši smo odnesli lepe vtise iz Pinete v naše gorenjske domove, od koder se iskreno zahvaljujemo vsem ustanovam in posameznikom, ki so kakorkoli prispevali za to spoštovanja vredno in koristno akcijo. Upajmo, da ne bomo ostali sami in da se nam bo še kdo pridružil v prizadevanju, da ta »šola za starše« ne bo ostala osamljen primer.

Udeleženke »šole za starše«, mamice prizadetih otrok z Gorenjske

LETOS SMO LETOVALI V POREČU

Lansko leto smo izvedeli, da ne bomo imeli več možnosti za letovanje v Rovinju.

Za učence posebne osnovne šole, seveda pa tudi za ostale, bi bila to velika izguba. Letovanje nam je dalo priložnost za stik z otroki, da smo jih še bolje spoznali in razumeli. Marsikateri otrok je bil na letovanju veliko drugačen kot v šoli. Velik pomen pa je imelo letovanje tudi zato, ker smo se v Rovinju srečali učitelji z vseh šol v občini, kajti skoraj z vsake šole je prišel učitelj s svojo skupino.

Prvo leto, ko smo letovali skupaj, je bila prav razveseljiva ugotovitev, da lahko živimo skupaj, se kopamo, igramo, jemo ... se podrejamo skupnemu tabornemu redu. Na prvem letovanju smo se bolj opazovali. Niti z otroki niti s tovarišico se nismo dosti družili. S tovarišico Ano Marijo ne zvečer ne med opoldanskim počitkom nisva mogla zapustiti številne skupine.

Naslednje leto pa so se otroci v taboru že precej zbližali. Med njimi so se spletle globlje vezi, nekateri so se poznali že od lani, drugi s ceste, ali pa so se spoznali v Rovinju. Zvečer so ostajali skupaj in prepevali ob spremljavi harmonike. Dve naši skupini otrok sta imela na skrbi učitelja iz osnovne šole. V začetku sta se zelo bala, kako bo šlo. Le nerada sta pristala na to, da morata prav onadva prevzeti skupini »tistih«. V naslednjih dneh pa sta ugotavljala, da je z našimi učenci prav prijetno.

Imeli smo večjo leseno hišico z dvema sobama v vsaki po 20 ležišč. Tako so bili vsi učenci skupaj, ne pa razdrobljeni po majhnih hišicah s štirimi ležišči.

Ob odhodu smo izvedeli, da se mora tabor umakniti pred gradnjo avtoceste. Vsem nam je bilo hudo. Zato je bilo tembolj razveseljivo, ko smo izvedeli, da je občinska Zveza prijateljev mladine ob velikem prizadevanju predsednice tovarišice Rezke Pirčeve in ob pomoči družbenopolitičnih organizacij ter tovarne Celuloze pripravila letovanje v Poreču. Postavili so tabor, sestavljen iz 10 prijetnih lesenih hišic, poleg pa še sanitarije, kuhinjo in obednico.

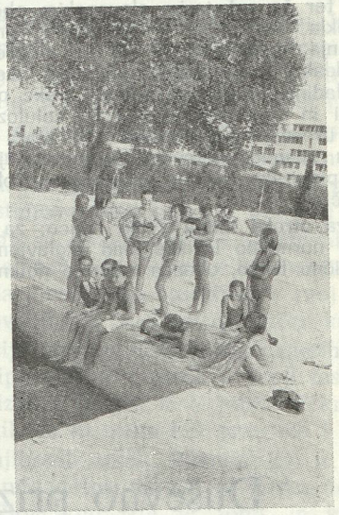

Otroci so letovali v več izmenah. Naša izmena je letovala od 1. do 14. avgusta, počitnic je bilo deležnih 40 otrok iz posebne osnovne šole, Rake in Koprivnice.

Skupine otrok smo sestavili glede na to, iz katere šole so otroci. Hitro so se spoznali med seboj. Nič jih ni motil tako pisan sestav. 14 dni je minilo, kot bi mignil. Še zadnji poslovilni večer, lutkovna igrica, pesmi v slovo in že smo se naslednji dan odpeljali domov.

Začela se je šola. Otroci si sedaj dopisujejo. Radi pripovedujejo o doživetjih, čeprav deževna jesen pridno izpira spomine na igrive, sončne navihanosti na morju.

Lucija Jankovič

NASELJE PALČKOV V MATERADI

Eno bo držalo kot pribito: pet izmen šolarjev, katerim so zdravniki in pedagogi v drugi polovici minulega šolskega leta priporočili letovanje ob morju, uživa počitnice kot v pravljici! Nekaj nad dvesto otrok iz delavskih in kmečkih družin iz krške občine se bo naučilo sonca, morja in dobrega zraka; domov se bodo vrnili okrepljeni, zagoreli in polni toplih spominov na lepe, koristne počitnice.

Če rečem »kot v pravljici«, me je k temu napotila nevsakdanja podoba: 40 šolarjev krške posebne šole in osnovnih šol z Rake ter iz Koprivnice se je igralo ali sedelo pred desetimi ličnimi hišicami v novem ali »čez noč podaljšanem« naselju počitniške skupnosti Krško v Materadi pri Poreču. Dosedanja pogodba za taborni prostor v Rovinju je krški ter še nekaterim slovenskim občinam letos potekla. Kam zdaj? — je vrtalo vprašanje v razmišljanja vzgojiteljev, ki pa so si sredi junija lahko oddahnili: po zaslugi občinske zveze prijateljev mladine, upravnega odbora krške počitniške skupnosti in tovarišev iz tovarne celuloze in papirja je uresničena pravzaprav že stara želja. V podaljšku znanega letovišča Materada je zraslo zdaj še pionirsko naselje, namenjeno šolarjem iz krške občine.

Po dva otroka imata svojo hišico; za vsakega je v njej normalno ležišče, nad vzglavjem stikalo za električno lučko, okenca zapirajo polknice z izrezanimi srčki, vmes predali, proti dnevni vročini še zelen zastor . . . Zato ponavljam: kot v pravljici! Vse naokoli zelenje in pesek, mlado drevje, v smeri proti hotelu Turist senčnato igrišče. Pa morje, igre in kopanje dopoldne ter popoldne. Kolonija ima svojo kuhinjo, otroci uživajo in se veselijo.

»Nič nam ne manjka, pa še veliko hrane smo pripeljali s seboj, da bodo stroški čim manjši,« mi je dejala tovarišica Lučka Jankovič, ki vodi četrto izmeno. »Posebno iz Koprivnice so dali starši precej hrane, krški Agrokombinat pa nam je podaril 60 kg kumaric, tako da imata kuharici Zofka Vahčič in Marija Hiti sicer res polne roke dela, a sta z nami vred veseli ješčih otrok in njihovih zadovoljnih obrazkov,« je še poudarila. Pomagajo ji vzgojitelji Janez Habjan, Lidija Omerzel in Ivan Robek.

V prvih treh izmenah so bili šolarji iz Brestanice, Kostanjevice in Krškega; peta izmena bo sklenila krog letošnjih obmorskih letovanj.

»Imamo 450 gostov, a lahko trdimo, da pionirske kolonije skoraj ni opaziti: odlično je organizirana, njeno vzgojno delo vidimo na vsakem koraku, otroci so res zadovoljni; niti ene pritožbe še ni bilo od gostov zaradi pionirskega naselja!« Tako menijo o najmlajših krških »občanih na morju« v vodstvu počitniške skupnosti v Materadi.

In naj ne bo odveč, če na koncu sporočim tovarišici Rezki Pirčevi, predsednici občinske zveze prijateljev mladine v Krškem, prisrčne pozdrave vseh, ki uživajo ob morju neskaljeno veselje svoje rosne mladosti! Njej in vsem, ki so kakorkoli pripomogli do »naselja palčkov v Materadi«, velja iskrena zahvala!

Tone Gošnik

Duševno prizadeti v sodobni družbi

Pripoveduje delovna skupnost staršev skupaj s strokovnjaki duševno prizadetih mladostnikov v ZDA

Važno je, da sestre in bratje odkrito govorijo s svojimi prijatelji-cami o tem, da imajo v družini duševno prizadetega. Minilo bo namreč še precej časa, da bo javnost spoznala in priznala duševno prizadetega človeka za sestavni del družbe. Treba bo premagati še mnoge predsodke in nerazumevanje. Tudi to zahteva svoj čas in se ne da kar tako prehiteti, če se razmere za naše prizadete ne zboljšajo. Medsebojni odnosi se ne spreminjajo hitro in razumevanje le počasi prodira. Sicer pa od razvoja ne moremo terjati kaj več kot pripravljenost, da ljudje odkrito in z razumevanjem sprejmejo to, da imate v družini duševno prizadetega otroka. Na ta način pomagate svojim sosedom in prijateljem, da z razumevanjem in spoštovanjem gledajo na vašega odraščajočega otroka kot člana vaše družine.

Samo na ta način lahko pomagate, da bo javnost spoznala, kako pomembno je usposabljanje duševno prizadetih, s čimer se jim omogoči vključevanje v družbeno skupnost, iz katere ne bodo več izobčeni člani. Posebni otroški vrtci, šole za življenjsko praktične dejavnosti za habilitacijo sposobnih otrok, delavnice pod posebnimi pogoji, program svobodnih dejavnosti v prostem času — vse te ustanove bi morale biti zgrajene iz javnih sredstev in z namenom, da se pomaga vašim otrokom. Če bi javnost vedela o nujnosti vsega tega, bi morala biti tudi pripravljena pomagati.

To bi morali podpirati sestavki v časopisih in publikacijah, radijski in televizijski programi, kakor tudi vsa druga sredstva množičnega obveščanja. Najvažneje pa je vsekakor pojasnjevanje od človeka do človeka. V zadnjih letih je marsikaj doseženega, treba pa je še mnogo napraviti. Nerazumevanja in predsodkov ni mogoče odstraniti čez noč; vse zahteva svoj čas. Vaša družina lahko napravi mnogo, da se sproži pojasnjevanje od ust do ust. Bodite odkriti in neposredni do vaših sosedov in prijateljev; potrudite se, da bodo končno razumeli vašega otroka, ga obravnavali kot sočloveka, človeško sprejeli njegovo prizadetost in mu pomagali. Vaši prijatelji in sosedje bodo pripovedovali svojim znancem o tem, ti pa bodo potem govorili zopet z drugimi.

Izogibajte pa se v razgovoru poudarjati, da tudi nje lahko doleti podobna usoda, da bodo imeli duševno prizadetega otroka. Razume se, da obstajajo za to možnosti v vsakem zakonu. Vemo, da je duševna prizadetost mnogokrat pogojena v času nosečnosti ali pri rojstvu. Vendar pa večina ljudi nerada sliši, da bi bil ravno njihov otrok duševno prizadet. To je čisto razumljivo in je treba s tem računati.

Nasprotno temu pa ne imejte prav nobenih pomislekov govoriti o tem, da je vaš otrok duševno prizadet. Samo dejstvo, da imate realen odnos do tega — ljubezen, razumevanje, pozornost, ki jo nudite vašemu otroku — bo pomagalo vaši okolici do podobnega stališča.

V splošnem starši, ki imajo telesno prizadetega otroka, ne kažejo nobenega strahu govoriti s sosedi o njegovi prizadetosti. Iz tega ne delajo nikakih velikih vprašanj in vključujejo v pogovor njegovo zdravje kot nekaj naravnega. In zakaj tudi ne? Saj je del življenja in spada v pomenek, ko govorimo med seboj, kot je navada, o počutju in razpoloženju. Če se pogovarjate s sosedi ali prijatelji, naj bo prav tako, saj je vaš otrok človek in član vaše družine. Vi ste zaskrbljeni zanj. Zakaj ne bi o tem govorili? Kot ljudje se lahko le tedaj zbližamo, če si medsebojno zaupamo tisto, kar nas teži, kar nas skrbi in kar ljubimo.

Ko je otrok odrastel, že lahko sam pripomore k temu, da se spoprijatelji s sosedi. Če ste fanta ali dekle usposobili toliko, da se obnaša kot odrasli, ga bodo tudi kot takega sprejeli in ga bodo imeli radi. Če se ne bo obnašal kot majhen otrok, ki hoče objemati in poljubovati vsevprek, ga bodo obravnavali spoštljivo. Mogoče je tudi, da bo soseščina zaskrbljena, če se bo že odrasel sin igral z majhnimi otroki. Lahko tudi, da ga sama igra niti ne bo zanimala, ampak bo le z veseljem v družbi otrok, ki jih ima rad, kakor imamo tudi mi sami veselje z majhnimi otroki, lahko si pa tudi misli, da bi jih moral varovati.

Dvajsetletni mongoloid, po imenu John, je pogosto pazil, da ne bi majhni otroci drveli od svojega stanovanjskega bloka na tramvajsko postajo. Njegova mati je s sosedi govorila o njegovi duševni prizadetosti. Zato so njegovo ravnanje sprejeli z razumevanjem in ga imeli radi. Ko je bil star 17 let, so se preselili v novo stanovanjsko naselje. Mati je kmalu opazila, da so mnogi sosedje zadrževali svoje otroke v stanovanju, če je bil fant zunaj. Sklenila je, da povabi vso soseščino v svoj vrt na kavo. Povabila je tudi predsednika krajevne organizacije staršev duševno prizadetih otrok. Ta je pripovedoval gostom o svoji lastni duševno prizadeti hčerki in o Johnu. Hkrati jim je pojasnil, da ni treba biti prav nič v skrbeh zavoljo njihovih otrok. Razložil jim je, kaj je duševna prizadetost in kaj se lahko doseže z mladim človekom, kot je John, in kako se lahko z ustreznimi vajami ter privajanjem usposobi za pozitivno vključitev v družbeno skupnost. Sosedje so pokazali veliko zanimanje in so tudi postavljali vprašanja. Zanimali so se za vse to in govorili o tem z Johnovimi starši. Po tem sestanku niso imeli nikakega strahu več, da bi začeli razgovor s samim Johnom in mu ponudili kako poživilo — kozarec soka ali skodelico čokolade. Drugi so ga opazovali, kako žanje travo, in spraševali, če morda ne bi hotel zaslužiti kak denar s tem, da bi tudi pri njih požel travo. Če je John predolgo obtičal pri sosedovih, so ga skušali opozoriti, da je treba iti domov. Njegovi starši so jih prosili in jim pojasnili, da bodo Johnu napravili samo uslugo, če ga bodo opomnili,

kdaj mora domov. Sedaj je John dobrodošel gost v soseščini in otroci ga imajo radi.

Tudi vi lahko govorite na podoben način z vašimi sosedi. Obrnite se tudi na vašo krajevno organizacijo staršev. Tudi vi lahko dosežete, da boste odgovorili na vprašanje o odnosu sosedov do vašega sina oziroma hčere: »Moji sosedje? Jaz se odlično razumem z njimi; so prijazni in iščejo priložnost, da se pogovarjajo z mojim otrokom. In tega ne delajo zato, ker je moj otrok prizadet, ampak zato, ker ga imajo radi.«

Na ta način se bomo približali temu, da bo skupnost gledala v duševno prizadetem sočloveka in ga priznala za svojega. In če bo ta proces še dolgo trajal, se ne boste zanimali le za položaj svojega otroka. Svoj pogled razširite na usodo vseh duševno prizadetih, pa naj bodo to telesno ali pa duševno prizadeti.

Le počasi ga družba sprejema kot sočloveka

Tako kot vi jemljete svojega otroka in pomagate drugim zavzeti enako stališče, morate pustiti tudi otroku samemu, da se udeležuje vsakdanjega življenja. To je stvar spoštovanja in časti, ki mu pripada kot sočloveku. Kot spoštovani član družine ima duševno prizadeti pravico, da v mejah možnosti ureja svoje življenje v danih razmerah. Mnogo je v življenju stvari, pred katerimi ga ne boste mogli obvarovati, in tega se morate zavedati.

Vaš otrok bo nekega dne odkril, da ljudje niso vedno prijazni, še več, da so si med seboj sovražni in okrutni. Vsi smo doživljali neprijetnosti; doživljali smo trenutke, ko so bila ranjena naša čustva. So npr. ljudje, ki govorijo, da je vaš otrok »neumen« ali »čez les«. Pojasnite otroku, da so te besede pogosto uporabljene, če delamo nekaj napačnega, čemur bi se bilo treba izogniti. Priložnostno uporabljajte te besede tudi sami, če se pregrešite: »Oh, kako sem neumna!« Morda bo pri tem vaš otrok začutil, da se ti izrazi uporabljajo tedaj, ko napravimo nekaj nepravilnega in ne zadevajo neposredno človeka. Občasno vsi delamo »neumne« stvari, če nismo zadosti zbrani. Če pa nekdo uporablja ta izraz za vašega otroka z namenom, da ga rani in poniža, kar je skrajno brezčutno in neodgovorno, govorimo o tem z otrokom. Recite mu, da noben pameten človek ne govori tako o drugem, ki se trudi, da bo vse, kar dela, pošteno naredil. Kdor pa že ima take izraze na jeziku, ni samo sovražnik, ampak dela krivico. Če se bo vaš otrok čutil varnega in glede razumevanja ter ljubezni zasidranega tako v družini kot pri sosedih in znancih, bo zagotovo postal neobčutljiv do netaktnih pripomb tujih ljudi, s katerimi je pa še vedno treba računati. V določenih primerih bo vzel prizadeti otrok neprijaznosti drugih celo manj resno kot njegovi domači, ki zaradi svoje inteligence to bolj občutijo. Kdor se s tem ne bo sprijaznil in zaradi svojih nazorov ne najde miru, naj se potrudi, da se bo v razgovoru z zaupno osebo osvobodil takih pritiskov.

Tudi ne smete prikrivati vašemu otroku žalosti ob določenih neprijetnostih, ki nastopajo v življenju. Če ste žalostni zavoljo bolezni ali smrti znanca ali prijatelja, ne skrivajte tega pred otrokom. Morda se boste posvetovali s strokovnjakom, kako bi take kočljive dogodke najbolje razložili vašemu odraščajočemu prizadetemu otroku.

Čim starejši postaja mladostnik, tem bolj se mora privajati, da bo prevzemal odgovornosti in spoštoval meje, ki mu jih morate vcepiti, seveda skladno z njegovo prizadetostjo. So stvari, ki jih ne zmore in jih tudi ne sme. Predvsem se mora učiti ubogati vas in to v vsaki situaciji. Vsi moramo izpolnjevati odredbe drugih, ker živimo v skupnosti. Tudi vaš otrok mora, seveda na svoj način, prevzemati prijetnosti in težave, ki so povezane s človekovim življenjem.

Lahko pomagate svojemu otroku, sami sebi, vaši družini in vaši okolici, če upoštevate naslednja navodila:

1. Ne žalujte za svojimi željami, vzemite svojega otroka takšnega, kakršen je.
2. Razumevajte mladega človeka kot osebnost, ki ima svoje lastne pravice in cilje; pomagajte mu, da bo srečen, seveda v mejah svojih sposobnosti.
3. Veselite se z njim; tudi duševno prizadeti se znajo smejati in biti veseli kakor vsak drug človek.
4. Skrbite za njegovo prihodnost, ko boste bolni ali ko boste umrli.
5. Ne delajte si nobenih varljivih upov.
6. Iščite nasvete in pomoč pri strokovnjakih, predvsem tedaj, ko se pojavijo novi problemi glede vodenja in usmerjanja, da boste vi in vaša družina še bolje razumeli in pomagali vašemu mladostniku do čim bolj polnega življenja.
7. Ne pozabite na svoje zakonsko življenje in pomislite tudi na pravice svojih zdravih otrok in skušajte usmeriti svoje življenje po lastnem konceptu.
8. Delajte vse s premislekom in imejte pred očmi vso družino.
9. Ne govorite v navzočnosti svojega prizadetega otroka o njegovih slabostih in pomanjkljivi nadarjenosti.
10. Pojasnite svojim zdravim otrokom, svojim sosedom in prijateljem jasno in neposredno, kaj je to duševna nezadostna razvitost; govorite odkrito o prizadetosti svojega otroka.
11. Ne mislite samo na svojega otroka in pomagajte, da se zboljšajo razmere vsem duševno prizadetim.

Prevedel iz knjižice »Nun sind sie erwachsen« M. Mencej

Le kaj mu je?

Bilo je nekega popoldneva, ko sem prvič stopila med štirinajst varovancev. Z radovednimi očmi, polnimi pričakovanja, so me sprejeli. Med njimi je bilo šest črnih, kuštravih ciganskih glavic. Tudi jaz sem negotovo stopila mednje. Toda kmalu smo našli drug drugega in smo danes dobri prijatelji. Večkrat pa skali to ubranost tudi kakšno grenko spoznanje.

Ko sem nekega dne stopila v razred, me je sprejela neobičajna tišina. Otroci se niso podili po razredu, niso kričali, le poltiho so klepetali. Hitro sem odkrila vzrok spremembe. Vlado Ciganček s sajasto črnimi očmi sedi na svojem stolu kot od vseh zapuščen. Glava je upognjena, pogled uprt v tla, le od časa do časa potegne z roko čez obraz, kjer ostane marogasta sled. Jože? Le kaj mu je?

Stopim k njemu. Pogleda me tuje, sovražno, solze mu polzijo po licih, čeprav stiska ustnice, da bi zadržal jok. Ko je dvignil pogled k meni, je bil to pogled globoke užaljenosti, ki so ga izpirale solze. Le kaj ga je tako prizadelo?

Po kratkem razgovoru izvem, da ga je Tomaž zasmehoval in mu trikrat zalučal v obraz zanj najbolj bolečo psovko: cigan. Ta beseda ga vedno tako zadene, da se brani z vsemi sredstvi. Sedaj se je stepel. Toda to še ni najhuje. Bolelo ga je predvsem to, da jih je potem sam dobil zato, ker se je pač branil.

Te proseče, užaljene oči so mi dale misliti. Kolikokrat storimo komu krivico, ga užalimo, ponižamo, ne da bi o tem sploh kaj razmišljali! Kako dolgo bo med ljudmi še vladala ošabnost, da je nekdo več in nekdo manj vreden?

Vzgojitelji, prisluhnimo dogajanju v otrokovem srcu, pa čeprav je cigansko. Saj ni v njem samo hudobija! Mnogo je praznega prostora, ki čaka naših prijaznih in razumevajočih besed. Dajmo tudi njemu to, kar dajemo drugim, pa se nam bo tudi ljubezen do njih bogato obrestovala.

VSE NAŠE NAROČNIKE OBVEŠČAMO

Današnji številki smo priložili položnice.

Prosimo vse naročnike, ki še niso poravnali letošnje naročnine, naj to store ob tej priložnosti, ker se konec leta bliža s hitrimi koraki.

Ne pozabite, da je Naš zbornik odvisen v glavnem od naročnikov in da vsaka posamezna terjatev še bolj obremenjuje naš finančni položaj, ki že tako ni rožnat.

Vemo, da ste obremenjeni z dnevnimi opravki in da zavoljo tega pozabljate na naročnino. Pa se ob tej priložnosti spomnite tudi na naročnino na Naš zbornik in izpolnite priloženo položnico.

Prepričani smo, da boste naše opozorilo z razumevanjem sprejeli.

Uprava

Ne pozabimo na uveljavljanje pravic do povišanega otroškega dodatka

V naši prvi letošnji številki smo objavili obvestilo republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo o povišanem otroškem dodatku, v drugi številki pa o pogojih za pridobitev tega dodatka. Hkrati smo opozorili starše, da to pravico uveljavijo pri ustreznem organu invalidskega in invalidsko pokojninskega zavarovanja. Upravičenci bi morali vložiti zahtevek že do 29. februarja t. l., vendar je mogoče pravico še vedno uveljaviti.

Dobljeni podatki pa kažejo, da na terenu mnogi starši oziroma skrbniki niso obveščeni o teh spremembah, ki jih je prinesel Zakon in določil Pravilnik. To so navadno upravičenci z nizkimi osebnimi dohodki in družinski upokojenci, ki imajo poleg prizadetega otroka mlajše šoloobvezne otroke ali celo več prizadetih otrok v družini. Njihovo socialno stanje je zelo težko, navadno o njem ne govorijo, zakonskih pravic pa ne izkoristijo, ker ne vedo zanje. Pravilna in namenska poraba v ta namen določenih sredstev pa se s tem otežkoča. To nam potrjujejo primeri Centra za dnevno varstvo in delovno usposabljanje duševno prizadete mladine v Vevčah, kjer je več staršev šele na pobudo zavoda uvedlo postopek za priznanje pravice do višjega otroškega dodatka.

Pravilnik o pogojih za pridobitev pravice do povišanega otroškega dodatka, ki smo ga objavili v prejšnji številki, določa stopnjo prizadetosti za upravičen zahtevek in način, kako se ta uveljavlja. Nekateri sprašujejo glede premoženjskega cenzusa kot pogoja za pravico do otroškega dodatka in višine dodatka v tem letu; zakon to določa v primeru:

1. če dohodki ne presegajo 900 din mesečno na člana v gospodinjstvu, če gre za osebni dohodek iz delovnega razmerja ali druge dohodke, ki jih določa zakon;

— 1080 dinarjev na člana gospodinjstva, če izvira ta dohodek iz kmetijske dejavnosti;

— 300 dinarjev mesečno na člana gospodinjstva, če gre za dohodek od samostojnega opravljanja obrtnih ali drugih gospodarskih dejavnosti.

2. **Pravico do otroškega dodatka v višjem znesku pa imajo v primeru:**

— če dohodek ne presega 600 dinarjev mesečno na člana gospodinjstva, če gre za osebni dohodek iz delovnega razmerja ali drugi dohodek; izvzet je dohodek, ki ga predvideva zakon;

— če dohodek ne presega 720 dinarjev letno na člana gospodinjstva, v primeru, ko gre za dohodek iz kmetijske dejavnosti.

Zakon pa določa tudi način ugotavljanja mesečnega dohodka iz delovnega razmerja in način, kako se določa cenzus, če izvirajo dohodki iz več virov. Tako znaša v tem letu otroški dodatek mesečno:

1. za upravičenca podl.: za enega otroka 85 din, za vsakega nadaljnjega pa po 115 din;

2. **za upravičence, navedene pod t. 2, pa: za enega otroka 140 din, za vsakega naslednjega otroka pa 180 din.**

Odmerjena višina otroškega dodatka pri navedenih cenzusih se poviša za 50 % za otroke, ki so težje telesno ali duševno prizadeti.

Omenjeni zakon prvič zagotavlja družbeno pomoč tudi otrokom iz socialno ogroženih kmečkih družin. Za te odobri sredstva republiška skupnost otroškega varstva, ki skupaj z izvršnim svetom določi kriterije za razdelitev teh sredstev.

Da bi bile v polni meri uveljavljene pravice do povišanega otroškega dodatka, bi morali vsi, ki vključujejo v svojo dejavnost huje prizadete otroke (šole, zavodi, službe itd.) informirati starše oziroma njihove zakonite zastopnike, da vložijo zahtevke na pristojnih mestih (ustrezni organi invalidskega in invalidsko pokojninskega zavarovanja) za priznanje pravice do višjega otroškega dodatka. Predvsem so za to poklicane družbenopolitične organizacije, **posebej pa bi morala naša društva za pomoč d. n. r. o. poskrbeti, da bi bili vsi starši, ki imajo otroke doma, seznanjeni z njihovimi pravicami.**

Tudi v tem naj se pokaže življenjska sposobnost in aktivnost naših osnovnih organizacij!

Posebna osnovna šola vzgojnega zavoda Janeza Levca v Ljubljani je svečano proslavila svojo 60-letnico obstoja

20. junija t. l. je bila v zavodu najprej slavnostna seja sveta zavoda, katere so se udeležili poleg zavodskega delovnega kolektiva ugledni gostje iz Ljubljane, predstavniki oblasti in služb, predstavniki posebnih šol in zavodov Slovenije in drugih republik, ki so čestitali slavljencu k pomembnemu jubileju.

Po slavnostni seji so si gostje ogledali razstavo izdelkov, ki je po svoji okusni priredbi, še bolj pa po izdelkih učencev navdušila vse navzoče. Kdor si je ni ogledal, je zamudil lepo priložnost.

Popoldne so učenci zavoda izvedli slavnostno akademijo v ljubljanski Drami. Ob spremljavi harmonikarskega zbora Zavoda za glasbo in baletno izobraževanje Ljubljana-Center so učenci na temo »Pomladno prebujenje« pričarali s petjem, folkloro in simboličnimi vajami pravo doživetje, za kar je dalo občinstvo izvajalcem in organizatorjem spontano priznanje.

Tako so občani ob tej priložnosti spoznali, kaj zmore tudi prizadeti otrok, če je pravočasno in ustrezno obravnavan.

Učnovzgojni kolektiv zavoda je za ta jubilej izdal posebno brošuro, v kateri je opisano obravnavanje učencev tega zavoda. Iz brošure ponatiskujemo prispevek ortopedagoginje TEREZE SITAR-ŽERDIN:

MAMICA, VAŠ OTROK JE PRIZADET

Kako povedati Janezovi mami, da njen sin razreda ne more izdelati, ker njegove okrnjene sposobnosti niso kos zahtevam drugega razreda?

To vprašanje mi je vzelo mnogo noči spanja, ko se je prvo leto mojega službovanja bližalo kraju. Takrat se mi jez delo, da je moj primer edinstven, da samo jaz ne morem spati, ker bo potrebno nadvse skrbni in prizadevni materi povedati resnico. Kako naj to naredim, da matere ne bi še bolj prizadela? Žal žalostne resnice ni mogoče povedati lepo.

Neka mati mi je pripovedovala:

Ko se mi je rodil prvi sin, mi ga niso prinesli dojit kot drugim materam. Rekli so mi, da je popil malo vode, da pa ni nič hudega. Toda tudi drugi in tretji dan mi ga niso prinesli. Po neskončno dolgih treh dneh sem ga šla lahko sama pogledat.

»Veste, mamica, vaš otrok je hudo prizadet,« je rekla zdravnica, »nič čudnega ni, saj je tako težko prišel na svet. Lega ni bila prava, popadki ne zadosti močni. Ima ohromljen obrazni živec, gibljivost je spastična, refleksov nima.«

Trepetaje so se mi roke same stegovale proti njej v prošnji, naj neha, naj vendar že neha. Pa je vseeno še dodala: »Imel je rahlo krvavitev v možgansko mreno.«

Le kako je mogla biti tako kruta? Le zakaj mi je vse to pripovedovala? Saj sem ga sama videla, tega ubogega otroka! Skoraj ni bilo znaka življenja v njem. Tudi jesti ni mogel. Ob posteljici je bila postavljena naprava, podobna vislicam. Skozi to napravo so mu dajali hrano, naravnost v glavico so zapičili iglo. Še sedaj slišim: »Ja, mama, vaš otrok je hudo prizadet.« Prav nobenega upanja mi niso pustili.

Slišala sem nekega očeta, kako je pripovedoval: »Ko je bil otrok star nekaj mesecev, so nam povedali: ‚Prizadet je! Ne bo se mogel tako hitro razvijati kot njegovi vrstniki. Počasneje bo napredoval.'

To je bil prvi udarec. Boleč, neskončno boleč.

A upanje je ostalo. Morda mu bomo z vso prizadevnostjo le lahko toliko pomagali, da razlika med njim in sovrstniki ne bo tako velika. Prišel je čas za šolo. Zdravniki, psihologi in pedagogi so ga zopet pregledali. ‚Ne bo mogel delati na osnovni šoli. Morate ga vpisati na posebno šolo,' so rekli.«

Drugi udarec. Še močnejši.

»Pričel se je pouk v posebnih pogojih, s posebnimi metodami, toda naš fant mu vseeno ni bil kos. Posebna šola je bila zanj pretežka. Spomnite se, tovariš ravnatelj, kako težko ste izdavili: »Moramo ga premestiti v zavod za delovno usposabljanje.'«

Tretji udarec. Še močnejši.

»Lahko bi mi prihranili vsaj en udarec in mi povedali resnico že na začetku. Le zakaj so mi dajali to jalovo upanje? Zato, da so me še bolj udarili?«

Nehote, samo od sebe, se vsiljuje vprašanje, kako povedati staršem, da njihov otrok ni tak, kot jih je večina, da je prizadet. Ali jim brezobzirno vreči resnico: mamica, vaš otrok je hudo prizadet, ali jim povedati ali nakazati le pol resnice, drugo polovico pa naj opravi nekdo drug.

Tudi tega se moramo še kako zavedati, da starši niso krivi, da je otrok prizadet. Vedeti moramo, da so zelo občutljivi, da zelo težko prenesejo vsako besedo, ki bi lahko pomenila, da za otroka zavestno niso naredili vsega, kar bi lahko, kar od njih pričakujejo.

Zavedati se moramo, da se večina staršev ne bo nikoli sprijaznila s tem, da je otrok prizadet. Če se, morda le razumsko.

V želji, da bi otroku pomagali, hočejo mnogi starši z glavo skozi zid. Hočejo ga prisiliti, da bo naredil nekaj, česar ne zmore. Pomagajo mu na vse načine, samo da bi ostal na osnovni šoli, ali pa si krčevito prizadevajo, da bi ostal na posebni šoli, čeprav bi bilo zanj bolje in edino pravilno, da bi obiskoval oddelek za delovno usposabljanje.

Mar naj jih zato obsojamo? Ne! Toda skušajmo jih prepričati, kaj je za njihovega otroka bolje. Naj vedo, da bo tudi njihov otrok lahko srečen. Vsakdo pa je lahko srečen le tam, kjer začuti, da ima uspeh, tam, kjer ga drugi otroci ne podcenjujejo, kjer se lahko s čim izkaže, kjer ga občudujejo — tudi njega.

Vsak človek ima pravico do sreče; tudi otroci.

Prizadet otrok v družini pušča na mnogih starših neizbrisne sledove: psihično napetost, utrujenost, živčno razrvanost. Otroku skušajo na silo pomagati, ga vzgajati, otrok jih ne razume, ni kos njihovim zahtevam. Potrpežljivost staršev popušča, otrok postaja napet, brani se, postane nevrotik. To starše še dodatno vznemirja in pričenja se začarani krog. Drug na drugega delujejo neugodno. Starši morajo spoznati otrokove sposobnosti, da ne bi od njih zahtevali preveč.

Velika večina duševno prizadetih otrok je tudi nespretna. Roke jih ne ubogajo, kot bi bilo treba. Vemo pa, da si bodo prav z rokami služili kruh. Tudi starši morajo to spoznati, kajti le po tem spoznanju bodo začutili, kako važno je urjenje prstov in rok. Majhen otrok bo prijemal predmete različne velikosti, oblik in teže. Prenašal jih bo z enega mesta na drugega, jih postavljal v vrsto, metal in spet pobiral. Če bo zmečkal časopis, mu svetujmo, naj iz njega naredi žogico, če ga bo pa strgal, naj ga trga na še bolj drobne koščke. Tudi razreže naj ga ali pa naj iz revij izrezuje prijetne slike. Mami lahko pomaga prebirati fižol, pa prekljo in potko naj naredi iz njega. Prav gotovo bo zelo vesel kepice testa, ki je bila namenjena v koš, prihodnjič pa bo dobil plastelin ali pa glino; in nikdar se ne jezite, mame, če se bo umazal, ko bo delal jabolko in podobne umetnosti. Spretnost, ki jo bo pridobival ob vsakodnevnih vajah, bo več vredna kot pranje umazanih hlač.

Čim bolj bodo prsti spretni, tem manj težav bo delalo tudi pisanje, bolj hitro bodo telovadili prstki pri računanju, lepše bodo dekleta pletla in šivala, fantje pa žagali ali tolkli po kovini, in to tudi zaradi včasih celo smešnega igračkanja s fižolčki. Zelo pomembno je tudi navajanje na samostojnost v oblačenju in obuvanju, pomoč pri domačih delih, ki jih je več ali manj sposoben vsak naš otrok, pa navajanje na čut dolžnosti, ki naj bo sprva majhna, nato čedalje večja.

V otroku se bodo postopoma razvijale tiste sposobnosti, ki jih bo v življenju najbolj potreboval.

Sproti svetujemo staršem, kaj naj z otrokom delajo, seznanimo jih, s čim bodo najbolj koristili otroku in pomagali šoli. Ne vznemirjajmo jih po nepotrebnem, toda četudi je hudo, zelo težko izreči sodbo, menim, da moramo biti do staršev pošteni, povedati jim moramo resnico o otroku, o njegovih sposobnostih oziroma nesposobnostih. Ne puščajmo jim jalovega upanja. Kajti včasih je negotovost v zraku še bolj moreča kot trda tla.

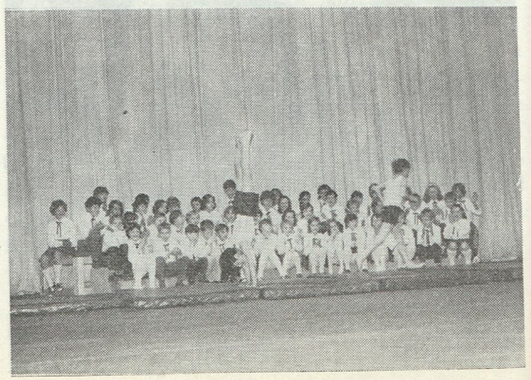

V prvi po sodobnih normativih zidani in opremljeni osnovni šoli v Sloveniji so svečano odprli vrata

»V lepem mestu Celju ob Savinji na Glaziji je zgrajen spomenik socialističnega humanizma; to je moderna, lepa posebna osnovna šola.

Otrok posebne osnovne šole, upognjen v senci rastoči cvet, dobil si svoj prostor na soncu, kjer ti bodo dani vsi pogoji, da se ob strokovni skrbni negi, vzgoji in pouku vzravnaš, zakoreniniš v domači zemlji in razviješ v zdravega, poštenega, delovnega, enakovrednega in srečnega socialističnega človeka!«

Te misli, ki jih je zapisala ravnateljica celjske posebne osnovne šole Milica Bizjak za otvoritev nove šole, z navdušenjem spremljajo vse nas, ki kakor koli obravnavamo duševno prizadeto mladino. In kako tudi ne? Nova posebna šola ni samo spomenik socialističnega humanizma, ponos Celja, ampak je hkrati svetel primer skrbi za prizadeto mladino, ki se v večini nekako odmaknjeno od zdrave mladine usposablja za življenje v starih in dotrajanih šolskih stavbah, srednjeveških samostanih in celo v bivši jetnišnici, adaptirani v šolo.

Ko se sprehajamo po arhitektonsko dognani, funkcionalno in sodobno opremljeni zgradbi, se nam vsiljuje prispodoba ptice, ki prileti iz zatohle kletke na prostost in zadiha s polnimi pljuči svežino narave. Sicer pa je to spremembo najbolje občutil delovni kolektiv te šole; njihove občutke je strnila ravnateljica M. Bizjakova v uvodni besedi vsebinsko bogate brošure, ki jo je zavod izdal za 25-letnico obstoja posebne osnovne šole in otvoritev nove zgradbe:

»Zavod je z vsemi svojimi oddelki, delavnicami, strokovnimi službami še letos gostoval pod enajstimi tujimi strehami, pod katerimi se je izobraževalo in vzgajalo 367 učencev, 4 administrativne stroke in 15 tehničnega kadra. (Poleg tesnih prostorov na I. osnovni šoli v Celju še dislocirani oddelki v Črešnjici, Frankolovem, Vojniku, Dobrni ter dva oddelka v Štorah.) Če pomislimo na koordinacijo celotnega dela, homogeno načrtno vzgojno delo in delovno usposabljanje v smislu predpoklicnega treninga, potem je posebna osnovna šola v vrsti celotnega šolstva opravljala svoje veliko poslanstvo v zelo težkih in nemogočih pogojih«.

Zato je delovni kolektiv vložil vse sile, da si zagotovi boljše možnosti za svojo dejavnost. Njihova aktivnost v tej smeri je bila zares vsestranska, kakor pripoveduje ravnateljica Bizjakova v omejeni uvodni besedi: »Zadnji dve leti smo na široko odprli javnosti vrata našega zavoda, povabili na ogled šole in njene dejavnosti družbene predstavnike v občinskem merilu, predstavnika republiškega društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam, vključili v naše občinsko društvo za pomoč d. n. r. o. predstavnike vseh važnejših celjskih podjetij in jim na posebnih sestankih, na roditeljskih sestankih, na razstavah, v časopisju, v Zborniku, Pregledu in radiu približevali našo problematiko in pojasnjevali naše delo.

Uspeh ni izostal, razumevanje je raslo vsestransko, širok krog ljudi je dobil pogled v naše delo in naše probleme, predstavniki naše občinske skupščine, naše enote zavoda za šolstvo, temeljne izobraževalne skupnosti, občinskega komiteja ZKJ, predstavniki otroškega varstva, centra za socialno delo, društva prijateljev mladine, zavoda za zaposlovanje delavcev, zavoda za socialno zavarovanje in predstavnikov delovnih organizacij. Podprli so našo željo po novi šolski zgradbi, po zgradbi, ki bi bila samo naša, ki bi služila izobraževanju in usposabljanju prizadetih otrok, zgradbi z lepimi sončnimi učilnicami, delavnicami, s telovadnico in bazenom, kjer bi si krepili svoje mlado telo.«

Idejni projekt je po osnovni zamisli napravil ing. arh. Milivoj Lapuh pri republiškem sekretariatu za šolstvo, glavni projekt pa Projektbiro Ljubljana. Odobrena je bila lokacija na Glaziji, kar pomeni za posebno osnovno šolo center mesta. Projekt je predvidel poleg klasičnih učilnic in kabinetov dobro opremljene delavnice, telovadnico in možnosti za celodnevno varstvo učencev, kar je za prizadetega otroka še posebno važno, da ni prepuščen cesti. Stavba bo dajala možnost razvijanja dejavnosti strokovnim službam, logopediji in korektivni gimnastiki.

Arhitektura upošteva specifičnost pouka in vzgoje na posebni šoli. Idejni projekt si je prizadeval, da bi se učenci razvrstili z ozirom na razvojno stopnjo v tri skupine: nižjo, srednjo in višjo. Tako so učilnice v glavnem v šestih četvorčkih, vsak četvorček ima po štiri učilnice, lasten vhod, svojo garderobo in svoje sanitarije. Malico prineso v učilnico, kjer imajo otroci v posebni niši možnost, da ločeno pri stranski mizi malicajo. Učenci vseh razredov se srečujejo samo pri obedu v glavnem v večnamenskem prostoru ali v jedilnici, na poti v telovadnico ali v bazen ter v tehnične delavnice. Posebnost zgradbe so predvsem še sodobno urejene delavnice z ločenim strojnim delom, velika sodobna telovadnica in pokrit bazen za hidroterapijo. Urejeno okolje pa bo omogočilo telovadbo tudi na telovadišču zunaj zgradbe.«

Res je, da so začeli v Celju s posebnim poukom za duševno prizadete otroke že leta 1933, ko so odprli na okoliški deški osnovni šoli posebni oddelek, tako imenovani pomožni razred za defektno deco, in da so zaradi povečanih potreb do vojne odprli še en razred. Toda šele ljudska oblast je po osvoboditvi posvetila potrebno pozornost vzgoji, izobraževanju in usposabljanju duševno prizadetih, saj je Celje dobilo že leta 1946 samostojno, takrat imenovano pomožno šolo, ki je uživala vse doslej gostoljubje na I. osnovni šoli. Za eksterne učence je šola dobila leta 1957 internat v reprezentančni vili bivšega celjskega tovarnarja Westna na Golovcu. S priključitvijo internata je dobila posebna osnovna šola naslov Vzgojni zavod, ki ga nosi še danes z imenom Zavod Ivanke Uranjekove, posebna osnovna šola Celje.

Tako se je v 25 letih obstoja razrasla v zavod, ki je imel v šolskem letu 1970/71 511 učencev, vključenih v 56 oddelkov, to je 44 oddelkov posebne osnovne šole in 12 vzgojnih skupin v dveh internatih na Golovcu in v Dobrni.

Vemo, da bodo to šolo obiskovali pedagogi in drugi strokovni delavci ne le iz Slovenije, ampak tudi iz drugih delov države, kar je razumljivo, saj je enkratna, ker je po svoji arhitektonski izgradnji in opremi usklajena s sodobnimi zahtevami (re)habilitacije učljive duševno prizadete mladine. Obiskovali pa bodo tudi delo v tej šoli; pri tem čakajo učno-vzgojni kolektiv zahtevne naloge. Prepričani smo, da bo v novih razmerah žel ustrezne uspehe v zadovoljstvo njegovih varovancev, staršev in vseh, ki so kakor koli pripomogli k uresničitvi dolgo snovane zamisli.

M. M-j.

ZAČELI BOMO PRIPRAVLJATI TOPEL OBROK

V letošnjem šolskem letu se je 1. januarja posebna osnovna šola osamosvojila. Obiskujejo jo otroci iz vse občine Krško. Ima 8 oddelkov.

Anketa je pokazala, da starši ne želijo otrok vključiti v internat. Še pri prešolanju iz osnovne na posebno šolo večkrat naletimo na težave, zato bomo otrokom pomagali drugače. Ker so nekateri zelo oddaljeni, nekateri pa so iz socialno šibkih družin, bomo z novim šolskim letom pripravljali na šoli hladen in topel obrok hrane.

Želeli smo dobiti socialni sestav družin. Po podatkih, ki so nam jih posredovali starši, smo dobili naslednjo tabelo:

GMOTNO STANJE V DRUŽINI

Nekvalificirani delavci

S posestvom	štev.	zaposlenost: oče	zaposlenost: oba	nepreskrb. otroci	imajo otroški dodatek	opomba
brez zemlje	12	11	1	2—5	11	2 učenca na pos. šoli
do 1 ha	9	9	2	2—6	11	
do 5 ha	9	9	—	2—5	1	
do 10 ha	3	3	—	2	—	
do 15 ha	4	4	—	1—5	—	
Polkvalificirani delavci						
brez zemlje	1	samo mati		3	oče umrl	mati v Nemčiji
do 1 ha	2	1	1	2	2	
do 10 ha	1	1	—	2	—	
do 15 ha	1	1	—	4	—	
Kvalificirani delavci						
brez zemlje	1	1	—	1	1	
do 1 ha	1	samo mati NK		3	1	
do 5 ha	1	1	—	2	—	
do 10 ha	1	1	—	3	—	
do 15 ha	—	—	—	—	—	
Kmetje						
do 5 ha	1	—	—	6	—	
do 10 ha	3	—	—	2—3	—	
do 15 ha	1	—	—	3	—	
Upokojenci						
brez zemlje	1	—	—	4	4	
do 1 ha	2	—	—	2	2	
do 5 ha	1	—	—	3	—	
Matere samohranilke						
brez zemlje	3	1	—	1	1	2 materi dninarki
vdova	1	1	—	2		

S pomočjo te razpredelnice bomo poskusili zagotoviti najbolj ogroženim učencem naše šole brezplačen topel obrok.

LUCIJA JANKOVIĆ

Kaj vam govorijo strokovnjaki

DUŠEVNE MOTNJE PRI OTROCIH

Dr. Anica Kos-Mikuš

Otroška psihiatrija ali pedopsihiatrija je veja psihiatrije, ki se ukvarja z duševnimi motnjami pri otrocih. Ko govorimo o duševnih motnjah otroškega obdobja, nimamo v mislih duševnih obolenj, kot so psihoze, ker so pri otrocih izjeme. Pri otrocih, ki se zatečejo po pomoč k otroškemu psihiatru, srečujemo predvsem čustvene in nevrotične motnje v duševnem razvoju, ki izvirajo iz upočasnjenega ali neskladnega razvoja psihičnih funkcij, in duševne posebnosti, ki imajo svoj vzrok v lažji ali težji okvari možganskega tkiva. Področje otroške psihiatrije ni ostro omejeno od sorodnih strok, ki se ukvarjajo s problemi duševnih motenj pri otrocih.

Mnogi vzgojni, vedenjski in čustveni problemi otroškega obdobja spadajo v vrsto razvojno pogojenih težav, s katerimi se srečujejo v milejši ali resnejši obliki skorajda vsi starši: gre npr. za tako imenovano obdobje trme, pubertetno obdobje in druga. Večina staršev sama razreši te prehodne razvojne probleme in se zaradi njih ne zateče na posvet k psihiatru. Nekateri pa so zaradi otrokovega vedenja čezmerno zaskrbljeni in prihajajo k otroškemu psihiatru tudi zaradi običajnih problemov. Taka pretirana zaskrbljenost staršev zaradi otrokovega vedenja izvira večkrat iz nevednosti. Otrokov razvoj si predstavljajo kot premočrtno pot navzgor in ne vedo, da obstajajo v tem razvoju praviloma koraki vstran in celo nazaj, ko postane otrok bolj težaven in prične kazati nezaželene oblike vedenja.

Večkrat ugotavljamo, da so starši, ki pripeljejo otroka k otroškemu psihiatru zaradi kakega odklona v vedenju ali čustvovanju, sami v duševni stiski in jim otrokova motnja pomeni (kot pravi ameriški psihiater) dobrodošlo vstopnico v psihiatrično ambulanto. V takih primerih prično starši otroškemu psihiatru kaj kmalu govoriti predvsem o svojih težavah in očitno postane, da je v jedru duševni problem staršev, ne pa duševna motnja otroka. Vendar je ob duševnem problemu staršev posredno prizadet tudi otrok, kajti starši prenašajo svoje nevrotične in čustvene težave tudi na otroka.

Iz povedanega se nam izlušči ena od zakonitosti otroške psihiatrije, namreč ta, da je otrokov prihod k otroškemu psihiatru odvisen v prvi vrsti od tega, kako starši gledajo na otrokovo vedenjsko sliko. Otrok praviloma ne prihaja sam k otroškemu psihiatru, vselej so starši tisti, ki ga pripeljejo. Nekateri ga bodo pripeljali že zaradi nepomembnih vzgojnih problemov, ki so del normalnega otrokovega duševnega razvoja, drugi šele z motnjo, ki terja pomoč otroškega psihiatra. Nekateri pa bodo za otrokovo vedenjsko odklonjenost ali čustveno motenost neobčutljivi in se tudi pri težji duševni motenosti ne bodo zatekli po strokovno pomoč za otroka.

Drugi moment, ki je vzročno pomemben pri tem, koliko otrok bo potrebovalo pomoč otroškega psihiatra ali drugih strokovnjakov sorodnih strok, kot je npr. otroška psihologinja, vzgojno svetovanje in druge, je zahtevnost določene kulture glede otrokovega vedenja in njegove šolske storilnosti. Prav za našo kulturo je značilno, da je dokaj zahtevna do otroka na obeh omenjenih področjih. Od otroka pričakujemo, da bo v določenem starostnem obdobju dosegel neke razvojne mejnike in osvojil določene vedenjske navade. Če pričakovanih razvojnih in vedenjskih standardov ne doseže, so starši zaskrbljeni in iščejo strokovno pomoč za otroka. Če mestni otrok npr. v petem letu še vedno moči posteljo, bodo mnogi starši zaradi tega pojava vznemirjeni in se bodo posvetovali z otroškim psihiatrom ali psihologom. Isti pojav v primitivnejšem okolju sploh ne bo vzbujal pozornosti. Šolski otroci so velik del klientele otroškega psihiatra. K njemu se zatečejo zaradi šolskega neuspeha, vedenjskih odstopov, zaradi katerih so v šoli moteči. Zopet imamo opraviti s kulturno determiniranim pojavom: če šolanje ne bi bilo obvezno in če izobrazba ne bi bila tako pomembna za to, kakšen materialni in socialni status bo človek dosegel, se prav gotovo v šoli neuspešni otroci ne bi v tolikšnem številu zatekali po pomoč v ambulante otroških psihiatrov.

Ko govorimo o velikem številu oseb z nevrotskimi težavami, vselej poudarjamo nevrotizirajoče vplive sodobnega življenja, kot so: velika življenjska naglica, borba za materialne dobrine, tekma za socialni in statusni prestiž in drugi. Omenjeni vplivi vnašajo v življenje mnogih staršev napetosti in nevrozo ter posredno prizadevajo tudi otroka. Zaradi njih mora marsikateri otrok v enem dnevu menjati več vzgojiteljev in preživi s starši le kratek čas. Zajeti v naglico in hlastanje našega časa, so nekateri starši preveč utrujeni in premalo sproščeni, da bi lahko vnesli v stik z otrokom neposrednost, toplino in umirjenost. Prav to pa so osnovne dobrine, ki varujejo otroka pred čustveno in nevrotično motenostjo.

Nadaljnji vzrok za porast števila otrok, ki jim je potrebna psihiatrična pomoč, je iskati v napredku medicinske znanosti: medicinska veda je v zadnjem času toliko napredovala, da je smrtnost v otroškem obdobju v visoko civiliziranih deželah bistveno manjša, kot je bila pred nekaj desetletji. Mnogi otroci, ki bi v času pred iznajdbo antibiotikov ali v času, ko porodniške tehnike še niso bile na današnji ravni, zaradi bolezni ali že pri porodu umrli, se danes razvijajo v telesno in duševno zdrave otroke. Toda vedno več je otrok, ki jih je medicinska znanost rešila smrti, ni pa uspela preprečiti škodljivih možganskih posledic bolezenskega stanja. V mislih imamo predvsem otroke, ki so utrpeli pri porodu možgansko krvavitev, daljše pomanjkanje kisika, hudo zlatenico ali kako drugo porodno komplikacijo, ki je prizadela možganske celice. V to skupino spadajo tudi otroci, ki so preboleli vnetje možganov ali težja gnojna vnetja možganskih ovojnic; otroci, ki so utrpeli možganske poškodbe med prometnimi ali drugačnimi nezgodami, in drugi otroci, ki zaradi blažje ali težje možganske prizadetosti prej ali slej pridejo k otroškemu psihiatru.

Že neznatna možganska prizadetost ali le kaka posebnost v delovanju osrednjega živčevja, ki otežkoča učenje, postaja za otroka tembolj pomembna, čim večja so pričakovanja okolja glede otrokove šolske storilnosti. Prav gotovo ni naključje, da se v zadnjih dveh ali treh desetletjih v strokovni literaturi s področja otroške psihiatrije veliko piše o nekaterih posebnostih umskega razvoja, ki ovirajo manjše število normalno inteligentnih otrok, da ne morejo zadovoljivo slediti programu redne šole. Ti imajo kljub normalnim ali celo višjim prvotnim umskim zmožnostim posebne sposobnostne okrnjenosti blažje, pa tudi težje stopnje, zaradi katerih se ne morejo enako dobro kot njihovi vrstniki naučiti brati in pisati (bralno-pisalne motnje) ali računati, imajo slabo koncentracijo, slabši spomin ali druge motnje pri učenju. Prav te specifične učne težave so skupaj z nekaterimi vedenjskimi posebnostmi posledica škodljivega bolezenskega vpliva, ki je blažje prizadel razvijajoče se možgane. Pred seboj imamo v takih primerih otroka, ki je normalno umsko nadarjen, vendar ima zaradi določenih posebnosti delovanja osrednjega živčevja v šoli težave tam, kjer jih drugi otroci nimajo.

Za otroško psihiatrijo pri nas in v svetu je značilno, da bi potrebovalo njeno strokovno pomoč veliko več otrok, kot pa jih lahko sprejmejo v obravnavo ustanove, ki se ukvarjajo z njo. Zato imajo skorajda vse tovrstne ustanove v svetu čakalne liste in morajo otroci največkrat čakati mesece, preden pridejo do otroškega psihiatra.

Otroka pripeljejo starši k otroškemu psihiatru zaradi različnih odklonov v vedenju in čustvovanju, ki vzbujajo sum, da je otrokov duševni razvoj ali njegovo čustveno doživljanje moteno, ali pa kažejo na to, da se otrok ne more prilagoditi zahtevam okolja glede dela in vodenja.

Najbolj pogoste pritožbe, ki jih otroški psihiater sliši od staršev, ko prvič pripeljejo otroka na pregled, so: šolski neuspeh, boječnost, nervoznost, motnje spanja (nespečnost, nočni strah, nemirno spanje), močenje postelje, mazanje hlač z blatom, jokavost, neješčnost, psihosomatski simptomi, govorne motnje, izostajanje iz šole, nemirnost, nevodljivost, pomanjkljiva koncentracija, agresivnost, laganje, kraja, nezaželene oblike seksualnega vedenja, neubogljivost, trma, pretepaštvo, potepuštvo, beganje in samomorilni poskusi.

Ko slišimo, da se je neki otrok zdravil pri otroškem psihiatru, običajno najprej pomislimo na to, da so starši in druge osebe iz otrokovega okolja ravnali vzgojno nepravilno ali pa, da je otrok doraščal v okolju, ki ga je čustveno prizadelo.

In res najdemo pri večini otrok, ki kažejo znamenja čustvene motenosti ali vedenjske motnje, podatke o neugodnem čustvenem vzdušju ali o neustreznem vzgojnem ravnanju. Dejavniki, ki so neustrezno vplivali na otrokov razvoj, so včasih že na prvi pogled očitni: npr. očitno odklanjanje otroka s strani staršev ali grobo zanemarjanje otroka. Še večkrat pa izvirajo otrokovi problemi iz prikritih motenj v medsebojnih odnosih med posameznimi družinskimi člani, iz neustreznih čustvenih reakcij staršev do otroka iz preteklih čustvenih problemov samih staršev. Pri tem je lahko zunanja fasada družine povsem urejena, starši so skrbni in sami začudeni nad tem, da kaže otrok znamenja čustvene motenosti.

Tako se npr. mati, ki je sama razočarana v zakonu, lahko izredno močno naveže na svojega sina, ga čezmerno varuje in s tem zavira razvoj njegove samostojnosti ter ga omejuje. Ko sin dorašča, se mati vedno bolj opira nanj in ji prične sin na nekaterih področjih nadomeščati moža. Ob takem ravnanju se sin razvija v nesamostojno, odvisno osebnost ali pa se prične materi upirati na grob način ter kazati neprilagojene oblike vedenja. Tako lahko zelo skrbna in ljubeča mati povzroči pri otroku moten čustveni razvoj. Včasih se zgodi, da mati podzavestno odklanja otroka, ker je nesečnost prekrižala njene življenjske načrte in jo prisilila v poroko ali ji onemogočila, da bi uresničila svoje ambicije. Čustveno hladnost skuša nadomestiti s tem, da za otroka materialno in zdravstveno vzorno skrbi in se tako skuša znebiti občutka krivde. Otrok pa, ki je izredno občutljiv za to, v kolikšni meri je ljubljen in sprejet pri starših, vendar zazna materino hladnost in kaže takšna ali drugačna znamenja čustvene prizadetosti. V primerih, ko gre za tako vrsto čustvene motenosti, marsikdaj šele razgovor pri psihologu ali psihiatru razkrije vzroke otrokovih težav, medtem ko jih starši sami ne prepoznajo in se čudijo, kako da ima njihov otrok, za katerega tako dobro skrbijo, čustvene probleme.

Pri vedenjskih motnjah so poleg vplivov okolja vzročno pomembne tudi vrojene ali v prvih letih življenja zadobljene duševne lastnosti, zaradi katerih je otrok lahko teže učljiv, teže vzgojljiv ali slabše prilagodljiv.

Na splošno lahko rečemo, da se znamenja čustvene motenosti in vedenjski odkloni razvijejo, bodisi če je otrok zdrav, pa so neugodne stvarne okoliščine ali čustveno vzdušje, v katerem odrašča, ali pa, če je otrok zaradi svojih konstitucionalnih posebnosti bolj ranljiv ali težje prilagodljiv zahtevam okolja.

Skratka, pri otroku, ki kaže neprilagojene oblike vedenja ali čustvene motnje, gre vselej za neskladje med zahtevami okolja in otrokovo zmožnostjo ustreči tem zahtevam. Šele osvetlitev otrokovih psihičnih lastnosti in posebnosti ter vplivov okolja v sedanjem in preteklem času pokaže, v kolikšni meri je pripisati otrokovo motenost prvemu ali drugemu vzroku. Največkrat pa je tako, da se oba vzroka motenosti medsebojno prepletata.

Otroški psihiater skuša ugotoviti vzroke otrokove motenosti ter vplivati na otroka in njegovo okolje v smeri izboljšanja vzajemnih odnosov. Namen njegovega dela je omiliti čustvene probleme v družini in še posebej otrokove čustvene probleme ter doseči boljšo prilagoditev otroka na miselne, vedenjske in učne zahteve okolja.

Prstki rišejo in pripovedujejo...

Slavica Pogačnik-Toličič, prof. psih.

V našem Zborniku sem pisala o pomembnosti risanja za duševno prizadetega otroka. Omenila sem tudi, da risanje in slikanje spadata k osnovnim oblikam izražanja otrokove osebnosti. In prav iz teh razlogov so otroške risbe posebno zanimive za tiste, ki želijo bolje spoznati otroka.

Seveda so risbice prizadetega otroka drugačne od risbic otrok, ki se duševno in telesno normalno razvijajo. Zato strokovnjaki zelo radi uporabljajo otroško risbo tudi kot eno izmed diagnostičnih sredstev, na osnovi katerega ugotavljajo specifičnosti otrokovega duševnega razvoja. Tu mislimo predvsem na faktorje motorične zrelosti, na stilne posebnosti psihomotoričnega izražanja, medtem ko so vsebinski vidiki otroške risbe vezani predvsem na otrokovo čustveno doživljanje. Psihologi zatrjujejo, da se otrok v jeziku svojih risbic izraža bolje kot v katerikoli drugi obliki. To sem poskušala tudi pri duševno prizadetih otrocih, ki so jih starši pripeljali v svetovalnico otroškega dispanzerja.

Zbrala sem nekaj risbic lažje duševno prizadetih otrok v starosti od 5. do 7. let. Otroci so imeli na razpolago vodene barvice, barvnike, svinčnike in flumastre. Uporabili so lahko risarsko tehniko, ki so si jo sami izbrali. Pripominjam, da pri nas pri korektivno-terapevtski obravnavi duševno prizadetih otrok predvsem pri vajah grafomotoričnega sproščanja uporabljamo različne risarske tehnike, seveda ustrezne otrokovim specifičnostim.

Če primerjamo priložene risbice z izdelki duševno normalno razvitih otrok, opazimo seveda velike razlike. Zdrav otrok zmore v razvojni starosti od 5. do 7. leta z grafičnimi elementi lepo povezati kompleksne slike, ki so močno podobni zaznanim predmetom ali pa jih predstavljajo v simbolični obliki. Še več, otrokove risbe ustrezajo realnim predmetom in osebam. Otroci v tej razvojni starosti zelo radi rišejo človeka, živali, rože, skoraj v vseh slikah najdemo sonce. Risbice otrok od sedmega leta dalje pa prikazujejo polno dogajanj. Zares lahko trdimo, da so v tem razvojnem obdobju risbe zdravih otrok žive in igrive, kakršni so otroci sami.

Risbice otrok, ki se duševno počasneje razvijajo, pa ob kronološki starosti od 5. do 7. leta ne kažejo tiste dinamike kot risbice zdravih sovrstnikov. Največ otrok šele postopoma prehaja od oblike čečkanja k prvim grafičnim elementom, ki so že malce podobni zaznanim predmetom. Še vedno pa jih ne povezujejo v logično celoto, kot bomo videli na sličici šestletne Mojce: nad streho hišice vozi vlak, pod hišico pa so narisani mucka, metuljček in zvezdica.

Toda tudi prizadeti otrok se v svoji sicer grafično zelo skromni risbici razodeva. Zato staršem svetujem, naj otrok vedno, ko je prenehal risati STARŠEM RAZLOŽI, KAJ JE NARISAL. To je eden izmed zelo pomembnih pristopov do prizadetega otroka. Otrok je moral najprej »misliti«, kaj bo risal, nato si narediti načrt, uporabiti primerno risarsko tehniko, uriti svoje prstke in ročice, si razporediti prostor, ko je sličica gotova, pa mora povedati, kaj »njegov izdelek predstavlja«. Če bodo starši to poskušali sami, bodo videli, da je to za otroka zelo težko. Saj bo največkrat odgovoril, da ne ve ali bo rekel »nič« ali pa samo z eno besedo poimenoval narisani predmet. Toda če otroku pomagamo komentirati njegov grafomotorični izdelek, se bo sčasoma »naučil«, da svoj notranji svet izrazi tudi z besedami. S takimi vajami zelo pomagamo pri razvoju otrokove grafomotorike in govora. Še več, dosežemo čustveno sprostitev. Mnogokrat pa nam otrok lepo nakaže, kako vidi in doživlja okolje, v katerem živi! Seveda tega doživljanja ne moremo primerjati z doživljanjem zdravih sovrstnikov. Vedeti moramo, da risanje duševno prizadetega otroka prav tako navduši in tudi sprosti ter pomirja kot duševno zdravega. Zato barvice in papir ne smejo manjkati prav nobenemu otroku. Še več, znani psiholog je celo napisal, da ne sme miniti dan, ne da bi otrok risal!

Kaj in kako pripoveduje naš otrok v svojih sličicah, bomo videli na priloženih lističih.

6-letna Mojca

»To je vlak in naša hiša in naša mucka in metulj.« Mati pa je kasneje psihologu povedala, da se Mojca zelo rada vozi z vlakom in da je njena najljubša igračka doma živa mucka.

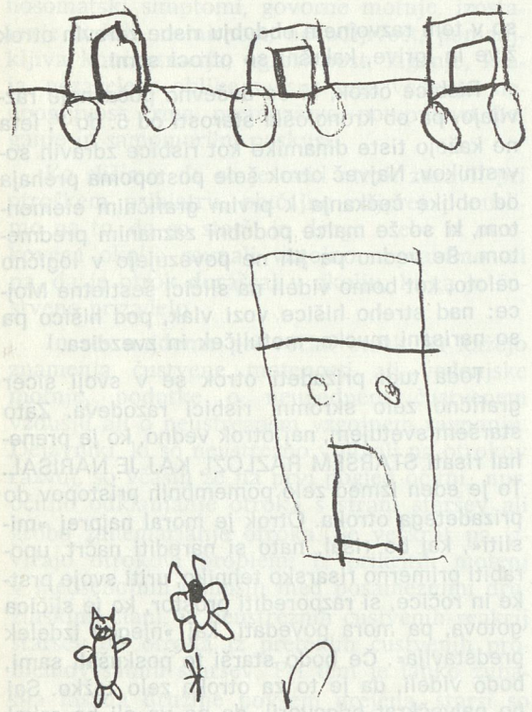

5-letni Jožek

Otrokov oče je na delu v Nemčiji. Na vprašanje, kaj je narisal, je Jožek odgovoril: »Veš, tak avto bo pripeljal atka.«

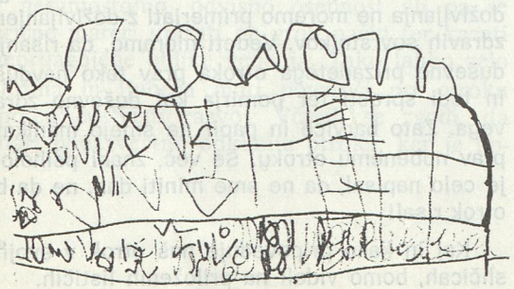

7-letni Lojzek

Na vprašanje, kaj je narisal, pove psihologu: »S starim atkom sem bil v gozdu. On je grabil listje. Jaz sem tudi pomagal. To je gozd in to je listje«.

Tomaž, star 6,7 let

»To je Runo, kužek, tega se jaz zelo bojim.«

Tudi strah se zrcali v sličici prizadetega otroka. In če to otrok o svoji sličici pove, je vredno o tem razmisliti in mu pomagati. Pogosto starši uporabljajo strah kot vzgojno sredstvo.

Šestletna mongoloidna punčka M. je narisala svojo mamo.

(Risarska tehnika — risanje s prstki).

Pred otroka položimo vodene barvice, prekrite z mokro penasto gumo. Otrok vanjo namaka prstke in riše po papirju!

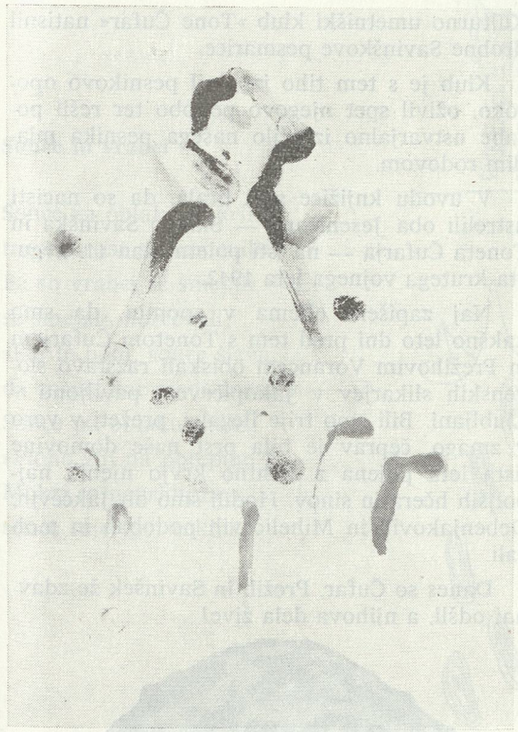

5,7-letna Jurka

»Tu moja mama kuha juho.«

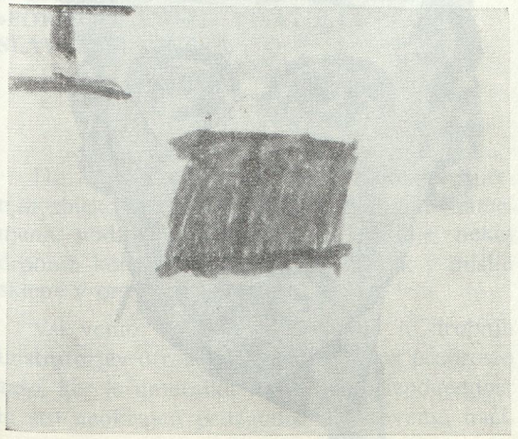

Irenca, stara 7,4 leta

»To je moja mama.«

Pripomniti moram, da je bila punčka v našem dispanzerju kategorizirana za posebno šolo. Deklica je ob rojstvu utrpela možgansko krvavitev in se je zelo počasi razvijala. Napredek v duševnem razvoju se je pokazal šele v zadnjem letu. Vseskozi pa je živela ob materi samohranilki, ki je bila z njo zelo ljubeča. Če risbico dobro pogledamo, vidimo, da je ob mami cvetje in sonce. Menim, da je komentar odveč!

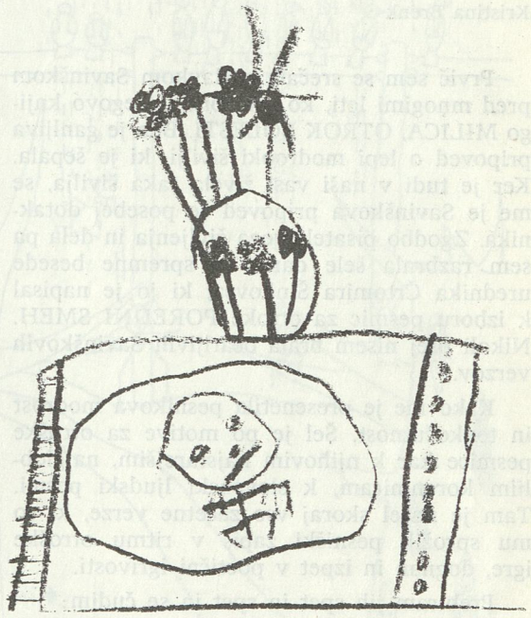

Staršem priporočam, da na risbice svojih otrok napišejo datum in kaj je otrok o svojem izdelku povedal. Mnogokrat bodo zasledili, da otrok v svojih sličicah nakazuje tudi želje, strah in druge čustvene potrebe. Seveda je ta njegov izraz v risbici grafično zelo skromen — a za dobrega poznavalca otroka pomemben. Še več, če bo otrok veliko risal in bomo risbice zasledovali, bomo videli tudi v njih otrokov duševni napredek. NAŠ OTROK PA BO DOBIL ŠE POSEBNO VESELJE ZA RISANJE, ČE BOMO NJEGOVE RISBICE OBESILI NA STENO!

Poredni smeh

PESMI SLAVKA SAVINŠKA

z ilustracijami otrok Posebne šole na Jesenicah

Kristina Brenk

Prvič sem se srečala s Slavkom Savinškom pred mnogimi leti, ko sem brala njegovo knjigo MILICA, OTROK BOLESTI. Bila je ganljiva pripoved o lepi modrooki šivilji, ki je šepala. Ker je tudi v naši vasi živela taka šivilja, se me je Savinškova pripoved še posebej dotaknika. Zgodbo pisateljevega življenja in dela pa sem razbrala šele danes iz spremne besede urednika Črtomira Šinkovca, ki jo je napisal k izboru pesmic za otroke POREDNI SMEH. Nikoli prej nisem brala očarljivih Savinškovih verzov.

Kako me je presenetila pesnikova modrost in tenkočutnost. Šel je po motive za otroške pesmice kar k njihovim najstarejšim, najglobljim koreninicam, k slovenski ljudski pesmi. Tam je našel skoraj vse začetne verze, ki so mu sprožili pesniški zapis v ritmu otroške igre, dognan in izpet v poetični igrivosti.

Prebiram jih spet in spet in se čudim:
Biba leze — biba ni . . .
En panj, pet podgan . . .
Jure iz Podgore debele je vole na sejmu prodal . . .
Tinka-Tonka pod goro, urni zajček, hop, za njo . . .
Križ-kraž, kralj Matjaž,
Delajmo, delajmo, zlata kolesa . . .
Dirjaj, konjič, dirjaj . . .

Najboljši učenec mojstrov Otona Župančiča in Frana Levstika, ki sta oba vedela, kje teče zmeraj živi vir poezije za naše otroke. Mikavni, v otrokovem svetu zasidrani motivi, s trdno roko preoblikovani za današnjico, igriv ritem, zvestoba rimi, vse to so odlike drobnega izbora pesmi v knjižici POREDNI SMEH.

Nikoli ne bi izvedela, da je Slavko Savinšek v zagonu moških sil padel — eden od stotisočev žrtev človeškega nasilja — če ne bi Kulturno umetniški klub »Tone Čufar« natisnil drobne Savinškove pesmarice.

Klub je s tem tiho izpolnil pesnikovo oporoko, oživil spet njegovo podobo ter rešil pozabe ustvarjalno izročilo našega pesnika mladim rodovom.

V uvodu knjižice sem brala, da so nacisti ustrelili oba Jeseničana — Slavka Savinška in Toneta Čufarja — na isti poletni dan 11. avgusta krutega vojnega leta 1942.

Naj zapišem obema v spomin, da smo kakšno leto dni pred tem s Tonetom Čufarjem in Prežihovim Vorancem obiskali razstavo slovenskih slikarjev v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani. Bili smo trije ilegalci, prežeti v vero v zmago, čeprav je bila prst naše domovine tista leta pojena z žlahtno krvjo njenih najboljših hčera in sinov. Hodili smo ob Jakčevih, Debenjakovih in Miheličevih podobah in molčali.

Danes so Čufar, Prežih in Savinšek že zdavnaj odšli, a njihova dela žive!

Sonce in vrabci

Sonce za oblak se skrilo,
trudno spat se namenilo.
Pa so vrabci se smejali,
se smejali, norčevali:
»Fej te bodi, sonce šleva,
da zaspiš kar sredi dneva.«
Sonce pa oblaku pravi:
»Ploho zlij na potepine!«
Mokri so nepridipravi,
sonce seje spet cekine.

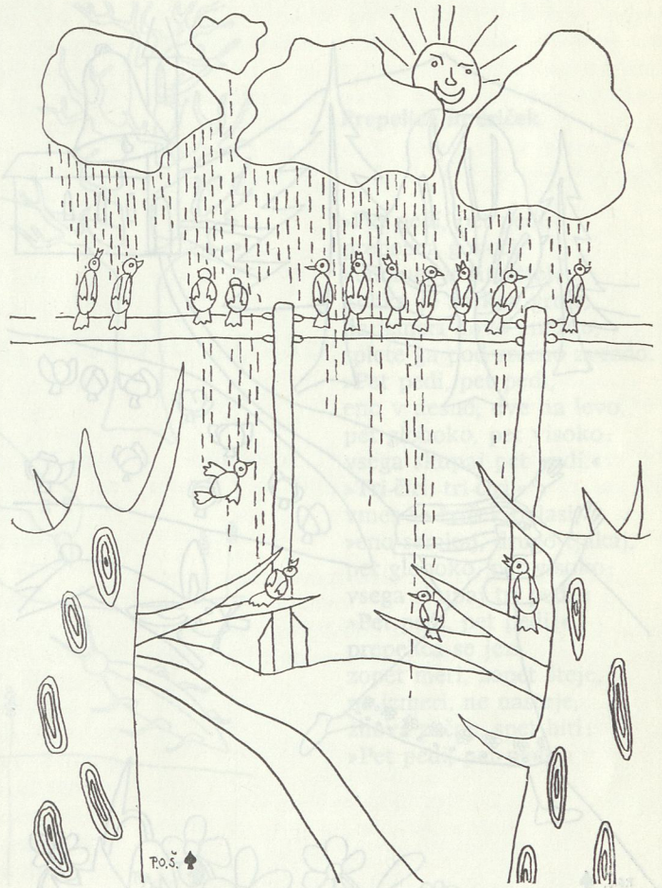

NEKAJ OBROBNIH BESED K ILUSTRACIJAM OTROŠKIH PESMI »POREDNI SMEH« PISATELJA SLAVKA SAVINŠKA

Do zamisli, da bi otroci sami likovno opremili zbirko pesmi, ki je prav njim tudi namenjena, vodi le majhen korak, še bolje, nekaj drobnih korakov, ki jih lahko človek v mislih sklene v prav kratkem času.

Vsi vemo, kako resnično malo je drobnih ilustratorjev otroške literature, to pa preprosto zato, ker je umetniku težko svojo izpovednost in stil neokrnjen prilagoditi otrokovemu načinu gledanja in razmišljanja. Vsak likovni umetnik lahko z uspehom ilustrira vsako literaturo, namenjeno odraslim. Tisti pa, ki hoče resnično risati in slikati za otroke, mora temu delu posvetiti vso svojo življenjsko silo in domala vsa svoja likovna snovanja.

Čeprav dobro poznam likovni svet otrok, si ne bi upal brez velikega napora narediti dobrih ilustracij pričujočih pesmi. In še vedno bi obstajala možnost, da bi otroci to delo sami bolje opravili. Otroci namreč ustvarjajo zase, v igri in razmišljanju delajo sproščeno in s hvalevredno preprostostjo. Zamislite si tale mali čudež: skoraj sto otrok naše šole je mesec dni pridno risalo. S tako močjo je lahko ilustrirati tudi veliko zajetnejše knjižice od Porednega smeha.

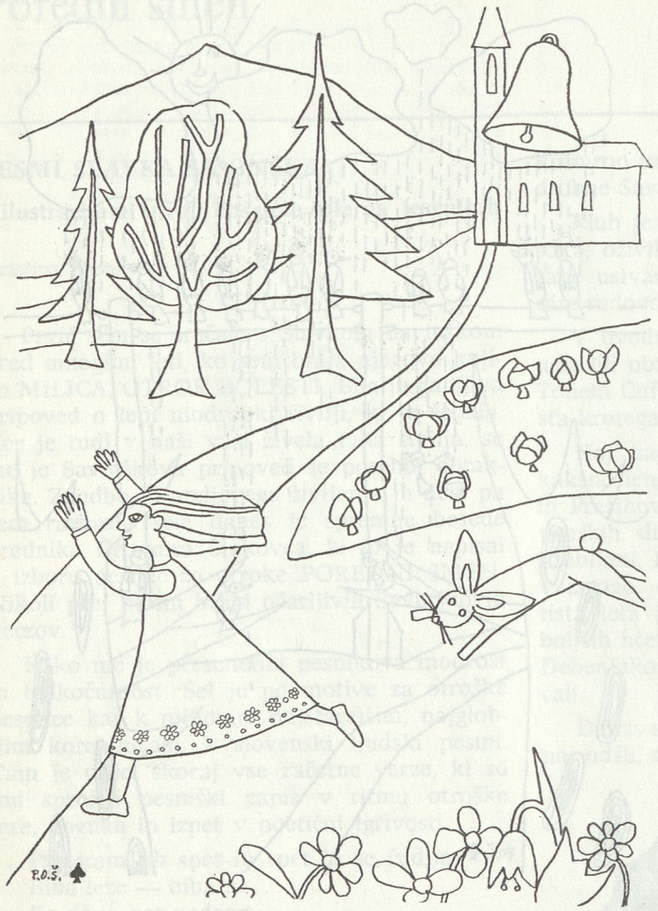

Kadar pritrkavajo zvonovi

Tinka-tonka pod goro,
urni zajček, hop, za njo,
hitro, hitro, da jo vjameš,
da domov jo s sabo vzameš.
Preko ceste po stezici,
čez razore po pšenici,
mimo zelja in korenja,
čez potoček do zelenja,
po goščavi čez grmovje
in po deblu na vrhovje,
s smrečja v bukve, z vej v goljavo
tja na jaso v sočno travo.
— Zajček, zajček pod goro,
tinka-tonka ušla ti bo. —
V linah pa done zvonovi:
»Zajček, zajček, lôvi, lôvi!
Zajček, zajček pod goro,
s tinko-tonko nič ne bo!«

Nimam namena podrobno opisovati, kako je delo potekalo. Rad bi le povedal, da je bilo to delo skupinsko v pravem pomenu besede. Večkrat se je zgodilo, da so izredno uspeli posamezni deli risbe ali slike. V višjih razredih učenci po dogovoru z učiteljem slabe stvari v svojem delu hitro popravijo. V nižjih razredih, kjer so otroci še bolj celoviti v svojih občutjih in težje odstopajo od svojih stvaritev, je tak način korekcije dosti težji. Zato sem v tem primeru dopustil, da smo slabše dele na nekaterih risbah dopolnili s primernimi dobrimi deli drugih risb. Tako se je občutek, da so ilustracije ustvarjali vsi skupaj, še poglobil. Ker so bile risbe narejene z različnimi risali, veliko popravljene in končno tudi sestavljene, so najbolj spretni učenci osmega razreda z enakim risalnim materialom nad lučjo prekopirali vse risbe na čist papir. S tem je bila na prvi pogled dosežena enotnost risb, ki je tej zbirki potrebna. Ker je bil na ta način jasno zaznaven napor vseh učencev v skupnem delu za »našo knjižico«, kot so jo radi imenovali, so se posamezniki zelo radi odrekli svojim podpisom. Končno so bili ob uspehu vsi enako veseli, tako učenci kot založnik, kulturno umetniški klub Tone Čufar, ki je za uspešno sodelovanje poklonil naši šoli lepo darilo.

Morda bo koga zanimalo, katere risbe spadajo k posameznim stopnjam duševnega razvoja otrok. Brez širšega študijskega razglabljanja je to težko na hitro določiti. Za pojasnilo naj omenim drobno zanimivost. Če bi označil npr. pod vsako ilustracijo stopnjo duševnega

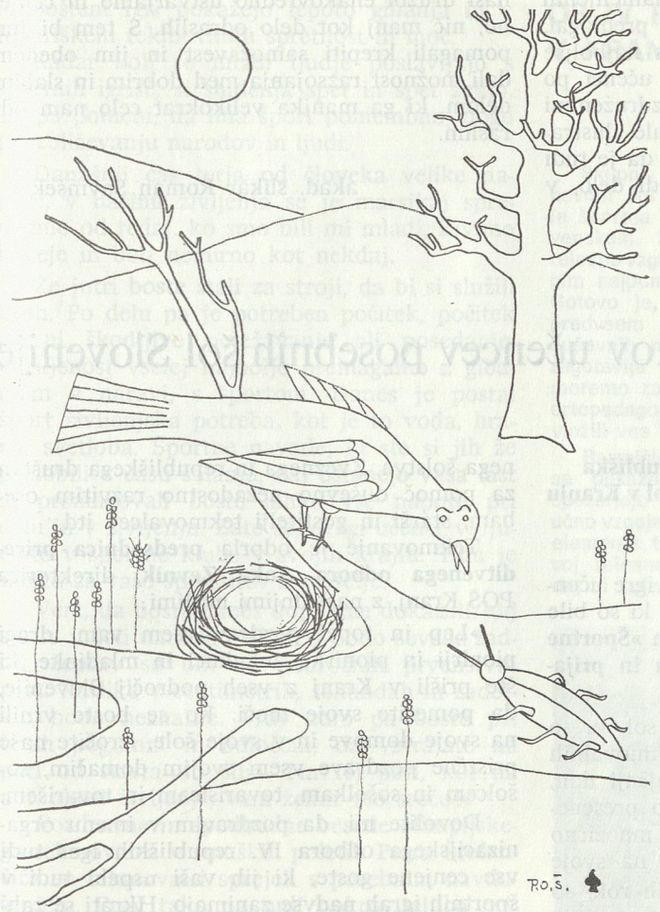

Prepelica in čriček

»Pet pedi, pet pedi,«
prepelica govori,
venomer v žitu šteje,
koliko jo žarkov greje,
da izmeri novo gnezdo,
splete ga pod srečno zvezdo.
»Pet pedi, pet pedi,
eno v desno, dve na levo,
pet globoko, pet visoko:
vsega skupaj pet pedi.«
»Tri-čiri, tri-čiri,«
vmes se čriček oglasi,
»eno semkaj, drugo tjakaj,
pet globoko, pet visoko:
vsega skupaj tri pedi.«
»Pet pedi, pet pedi!«
prepelica se jezi,
zopet meri, zopet šteje,
ne izmeri, ne našteje,
znova začne, spet hiti:
»Pet pedi, pet pedi!«

razvoja, bi bili menda nemalo začudeni, ko bi opazili, da se kvaliteta slik velikokrat ne ujema z označeno stopnjo (laično gledano). Toliko je silnic, ki soustvarjalno vplivajo na nastanek vsakega dela, da ne kaže o tem površno pisati. Zato ostanem rajši pri uvodnih besedah.

Včasih sem že slišal pripombo: »Tu je pa tovariš pomagal,« ali pa: »Čuti se tovariševa roka.« Tudi pri teh ilustracijah sem tu in tam slišal podobno mnenje. Taki pomisleki so do neke mere popolnoma razumljivi. Nekateri poznamo delo z učenci bolj, drugi manj — pri tem delu se tudi učitelj vedno kaj novega nauči — in odkrivamo nove možnosti, ki dajejo slutiti, da bodo danes odlična likovna dela naših učencev jutri še boljša. Take ugotovitve slišimo največkrat od ljudi, ki niti ne slutijo, kakšne so zmožnosti naših otrok na tem področju, čeprav se ti ljudje z njimi celo ukvarjajo. Vendar pa jim ni zameriti, saj v likovni umetnosti niso prav doma, kot se temu reče, kar pa ni jemati za žalitev, ker tudi vsak, kdor rad posluša resno glasbo in zna morda celo brenkati na kitaro, še ni glasbenik ali glasbeni sladokusec. Takim je recimo najbolj pri srcu amaterski realizem, ki ga pa dobre otroške stvaritve po svoji enostavnosti in izrazni moči največkrat prekašajo. To gledalec čuti in kar verjeti ne more, da je to delo ustvaril otrok. Vedeti pa je treba, da je to delo dobro prav zato, ker je **delo otroka.**

Osebno sem z ilustracijami v Porednem smehu zadovoljen, čeprav ne trdim, da se ne bi dalo narediti še bolje. Vem, da so te ilu-

stracije boljše od mnogih drugih, namenjenih našim otrokom. Zato bi na koncu predlagal, naj bi naše založbe obdržale le res najboljše ilustratorje, druge pa zamenjale z učenci po šolah iz vse Slovenije. Tako bi z združenimi močmi umetnikov in učencev nastale ilustracije, vredne naših otrok. Začutili bi, da je tudi njihovo delo in celo igra, ki je tudi delo, v naši družbi enakovredno ustvarjalno in cenjeno, nič manj kot delo odraslih. S tem bi jim pomagali krepiti samozavest in jim obenem dali možnost razsojanja med dobrim in slabim delom, ki ga manjka velikokrat celo nam odraslim.

akad. slikar Roman Savinšek

Manifestacija dosežkov učencev posebnih šol Slovenije

IV. republiške športne igre in I. republiška likovna razstava učencev posebnih šol v Kranju

Za nami so tradicionalne športne igre učencev posebnih osnovnih šol Slovenije, ki so bile letos 17. junija v Kranju pod geslom **»Športne igre, trenutki veselja v tekmovanju in prijateljstvu«.**

Skupine učencev vseh posebnih šol, ki so bile odbrane na osmih izbirnih tekmovalnih področjih, so prišle v Kranj že prejšnji dan, kjer jih je čakalo nenadejano veselo presenečenje. Starši mesta Kranja so jih množično pričakali, da jih čez noč sprejmejo na svoje domove. Ker so mnogi ostali praznih rok, so se žalostni in nekam užaljeni vrnili na svoje domove brez pričakovanega gosta. Celo solze so bile v nekaterih očeh, ker niso imeli priložnosti pokazati svoje ljubezni do te mladine, kar najbolj zgovorno dokazuje, kako globoko je že prodrla osveščenost in zdrav človeški odnos do prizadetih.

Po tako toplem in iskrenem sprejemu tudi mračno in rosno jutro naslednjega dne ni moglo skaliti razpoloženja, kar je bilo očitno, ko so tekmovalci strumno prikorakali s svojimi vaditelji od posebne šole na stadion Stanka Mlakarja, kjer so se razvrstili pred tribuno, na kateri je čakalo občinstvo. Med publiko so bili predstavniki pokrovitelja tovarne gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov Sava Kranj, predstavniki Zavoda za šolstvo in sekretariata za kulturo in prosveto SRS, Skupnosti posebnega šolstva, Zveznega in republiškega društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam, starši in gostitelji tekmovalcev itd.

Tekmovanje je odprla **predsednica prireditvenega odbora Anka Zevnik,** direktorica POŠ Kranj, z naslednjimi mislimi:

»Lep in topel pozdrav vsem vam, dragi pionirji in pionirke, mladinci in mladinke, ki ste prišli v Kranj z vseh področij Slovenije, da pomerite svoje moči. Ko se boste vrnili na svoje domove in v svoje šole, izročite naše prisrčne pozdrave vsem svojim domačim, sošolcem in sošolkam, tovarišicam in tovarišem.

Dovolite mi, da pozdravim v imenu organizacijskega odbora IV. republiških iger tudi vse cenjene goste, ki jih vaši uspehi tudi v športnih igrah nadvse zanimajo. Hkrati se zahvaljujem tovarni gumijevih izdelkov Sava v Kranju za pokroviteljstvo naše prireditve.

Letošnje športne igre imajo za nas še poseben pomen, saj se vključujejo v »tisoč radosti« naše socialistične države. To je naslov iger, ki jih letos praznujejo pionirji po vsej Jugoslaviji.

Učenci posebnih osnovnih šol Slovenije ste se zbrali že četrtič na športnih igrah. Kakor v Celju, na Ravnah na Koroškem in v Novi Gorici, se tudi letos lahko srečujete s šolarji vse Slovenije.

Sreča je za mladino, ki se lahko srečuje in tke vezi prijateljstva in ljubezni. Le malokatera dejavnost človeštva ima tako silno moč povezovanja kot prav šport. Kadar se srečujejo mladi ljudje, ni prav nič važno, s katerega kraja so. Pridejo, tako kot vi danes, da v lepi in pošteni igri pokažejo lepoto gibanja in v tovariškem tekmovanju spretnost in moč.

Kadar koli se mladi ljudje poslavljajo s športnih igrišč, si snidenja spet in spet želijo. To pa pomeni, da ima šport pomembno vlogo pri zbliževanju narodov in ljudi.

Današnji čas terja od človeka velike napore, v načinu življenja se je marsikaj spremenilo od tedaj, ko smo bili mi mladi. Živimo hitreje in bolj nemirno kot nekdaj.

Že jutri boste stali za stroji, da bi si služili kruh. Po delu pa je potreben počitek, počitek pa ni škodljivo poležavanje ali posedanje. Utrujenost vselej najbolje premagamo z gibanjem v naravi, s športom. Danes je postal šport življenjska potreba, kot je to voda, hrana, svetloba. Športne navade, ki ste si jih že pridobili v času šolanja, naj ostanejo vaša last in premagovali boste lahko vse napore pri delu in v življenju. Zato se, dragi učenci, vključujte v športne klube v svojih krajih. Tam je mesto za vašo sprostitev in veselje.

Vem, da boste danes dopoldne dokazali, kaj ste se v šoli naučili. Nekateri bodo seveda zadnji, čeprav so bili na področnih prvenstvih prvi. Razlike v centimetrih, sekundah in zadetkih bodo neznatne. Prav zato pa boste pri igrah pogumni in odločeni, da vztrajate na poti od starta do cilja. Na tej poti, kot na poti skozi življenje, vam želim vso srečo!«

Pozdravne in spodbudne besede olimpijskega tekmovalca v smuških poletih **Petra Štefančiča** so tekmovalci sprejeli s posebnim navdušenjem. Prav tako pa tudi pokroviteljico prireditve, predsednico delavskega sveta tovarne Sava **inž. Zdenko Jurančičevo.**

In začelo se je tekmovanje. Na stadionu je završalo. O tem poroča organizacijski odbor prireditve.

OB IV. REPUBLIŠKIH IGRAH V KRANJU

Skupni, izbirni nastopi učencev posebnih osnovnih šol so že četrto leto prepričljiva, do lani le športna manifestacija posebnega šolstva na Slovenskem. Ker je izbirna, terja vse bolj načrtno telesno-vzgojno delo po šolah, to pa je med drugim najpomembnejši cilj republiških športnih iger. Gotovo je, da so uspehi telesne vzgoje odvisni predvsem od sistematike, poznavanja telesnih in duševnih zmogljivosti otroka. To sistematiko lahko zagotavlja strokovna usposobljenost, čeprav ne moremo zanikati prizadevanj razrednih učiteljev — ortopedagogov, ki so v telesno vzgojo na šolah vložili ves trud.

Razmišljanja ob skupnih športnih nastopih, kjer se pokažejo rezultati telesne vzgoje po šolah, opozarjajo na potrebo po vsebinski izpopolnitvi učno-vzgojnega načrta. Še bolj bo treba vnašati elemente telesne vzgoje, ki najbolj vplivajo na razvoj telesne aktivnosti našega otroka. Vse to pa naj bi vplivalo tudi na pripravo prihodnjih športnih

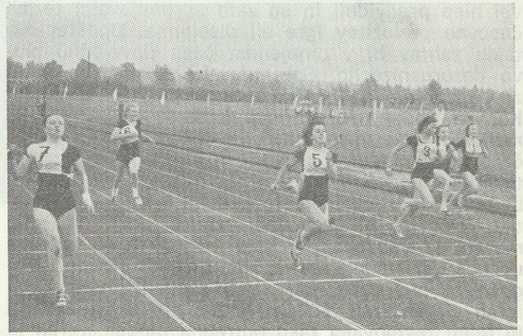

iger. Kranjska posebna osnovna šola lahko na osnovi rezultatov večletne plavalne šole vztraja na predlogu, da se v igre vnese tudi plavanje. Nekatere šole po Sloveniji (Kranj, Celje, Velenje, Krško, Radovljica) imajo možnosti za uvedbo plavalne šole in bi vsaj v začetku mogle organizirati medsebojna srečanja. Nekatere posebne osnovne šole organizirajo šolo v naravi ob morju, kjer se intenzivno posvetijo plavanju. Učitelji telesne vzgoje in defektologi razmišljajo, ali naj nogomet še ostane v programu športnih prireditev. Nogomet terja od moštva ne samo obvladanje žoge, ampak sposobnost smiselnih kombinacij v napadu in obrambi. Naši učenci se nauče pri tem dveh ali treh taktičnih variant. Do vsaj delno ustvarjalne igre pridejo šele v dveh, treh letih. Lahko tudi prej, a na račun drugih sistematičnih vadb. Med rednimi urami je vadba otežkočena tudi zaradi skupine, ki po spolu ni ločena. Zelo priporočljiva je seveda igra med dvema ognjema, saj v njej

ni frontalnih situacij, kjer bi se naš otrok zmedel. Seveda so igre nepogrešljive v internatskih tipih šolanja, kjer imajo mnogo več ustreznega telovadnega prostora in časa izven šole. Le malokatera eksterna šola je imela doslej ugodne prostorske možnosti za vadbo in so zato ekipe športnih iger iz zavodov uspešnejše pri skupnih nastopih. Seveda ne gre omaloževati pomena iger, ki nudijo priložnost za krepitev kolektiva z vsemi pozitivnimi cilji: pripadnost skupini, tovariški odnos in želja po športnem udejstvovanju po končani šoli.

Četrte republiške športne igre so bile po oceni prisotnih strokovnjakov in gostov zelo dobro organizirane. Do nepotrebnih razburjanj je prišlo v obeh dneh v zvezi s prihodom v Kranj in nastopom na stadionu pri tistih, ki so motnje sami povzročili. Organizacijski odbor je poslal prva navodila s predlogom že 30. marca t. l., dva biltena do začetka iger, enega s podrobnimi navodili za tekmovanja ob prihodu (in s pojasnili na skupnem sestanku), četrtega ob odhodu. Nekateri prvih navodil niso prebrali natančno. S sprejetimi predlogi na aktivu telesne vzgoje v začetku marca je smel otrok nastopiti ali samo v crossu ali v dveh atletskih disciplinah ali v eni atletski disciplini in eni igri. Skupine za igre s sedmimi igralci so morale imeti še dva rezervna igralca, da bi vskočila v igro tudi v primeru, če bi kateri od igralcev moral nastopiti v neki atletski disciplini. Tega vsi niso predvideli in so zato spremljevalci terjali časovno preložitev igre ali discipline. Upoštevanje takih zahtev bi v omejenem času povzročilo pravo dezorganizacijo. Spremljevalci so bili določeni za nadzorstvo nad otroki in povezavo na stadionu. Ker pa vodje področij svojih otrok (t. j. otrok iz različnih šol) niso poznali, so povzročali rahle časovne zamude za začetek nastopov. Prav zaradi takih in podobnih motenj se vsiljuje misel, da bi vendarle republiške igre delili na igre in atletiko. Dosegli bi tudi večjo množičnost, saj zdaj moreta iz vsakega področja tekmovati le po dva učenca ali učenki za posamezne discipline. Mogoče bi bilo prav, da bi ob republiških športnih igrah organizirali šolske izlete ali ekskurzije in bi imeli tekmovalci tako potrebne gledalce. Teh je namreč še na vrhunskih športnih prireditvah premalo.

Letošnjih športnih iger se je udeležilo z osmimi področnimi skupinami 226 učencev in učenk iz 32 posebnih osnovnih šol. Rezultati so bili relativno dobri in so jih dobili učenci iz vseh področij. V malem nogometu je zmagala ekipa Celja pred Koprom in Pomurjem. V igri med dvema ognjema so bile najboljše igralke Goriške, drugo mesto je pripadlo Kopru, tretje Dolenjski. Najzanimivejše je bilo tekmovanje v atletiki. Učenci in učenke so letos prvič tekmovali za ekipnega zmagovalca. Prvo mesto je osvojila Ljubljana, drugo Gorenjska, tretji pa je bil Maribor. Med posamezniki se je odvijalo pravo tekmovanje. Doseženi rezultati se v primerjavi z rezultati prejšnjih športnih iger v Celju, Ravnah, Novi Gorici in zdaj v Kranju niso bistveno spremenili. Znaten napredek je le v metu žogice. Fantje so dosegli v Celju 49,5 m, dekleta 35 m, v Kranju pa fantje 62,8 m in dekleta 42,8 m.

Ob atletskih disciplinah se vsiljuje vprašanje, kakšna primerjava je možna z učenci rednih šol. Izkušnje govore, da so rezultati naših učencev nižji, ob upoštevanju največkrat tudi motorične zavrtosti in ogromnega truda pa so zelo veliki. Ob uvedbi telesno-vzgojnih kartonov bo v prihodnje mogoča in potrebna raziskava, t. j. primerjava telesne zmogljivosti. Vse to naj bi v prihodnje vplivalo tudi na kvaliteto telesne vzgoje pri duševno prizadetem otroku.

Prireditve so se udeležili številni ravnatelji, republiški strokovni in drugi javni delavci. Žal se niso mogli udeležiti še slovesne podelitve priznanj, diplom in nagrad v prelepi kinodvorani Center. Tekmovalci so bili navdušeni tudi nad folklornim pionirskim nastopom preddvorske osnovne šole. Tovarna gumijevih izdelkov Sava je zmagovalce obdarila s svojimi izdelki, organizacijski odbor je podelil prvim trem atletskim skupinam kristalne vaze, učenci posebne osnovne šole Kranj so vsaki področni skupini darovali grafiko z motivi mesta Kranja, vsi udeleženci prireditve pa so prejeli ob prihodu lepo značko s panoramo Kranja in Karavank.

Organizacijski odbor

I. SLOVENSKA REPUBLIŠKA RAZSTAVA LIKOVNIH DEL UČENCEV POSEBNIH OSNOVNIH ŠOL

Na sestankih likovnega aktiva posebnih osnovnih šol Slovenije smo se večkrat pogovarjali o tem, da bi bilo dobro prikazati javnosti likovne izdelke naših učencev. Ponudila se nam je priložnost v času republiških športnih iger posebnih osnovnih šol v Kranju.

Do datuma, ko se je sestala žirija in izbrala eksponate za razstavo, je 28 posebnih šol in zavodov poslalo več sto izdelkov v najrazličnejših tehnikah in iz različnih materialov. Žal je plastične izdelke poslalo le 6 šol, čeprav je razpis, ki ga je razposlal Zavod za šolstvo SRS, prav posebej poudaril, da želimo razstaviti čimveč plastik, ker bi radi še bolj razvili oblikovanje plastike v naših šolah.

Razstava ni imela tekmovalnega značaja, zato se je sestala žirija, v kateri so bili:

Vida Slivniker, prof. na Vzgojnem zavodu J. Levca v Ljubljani, Jolanda Pibernik, likovni pedagog na osnovni šoli v Kranju, Milko Domanjko, ped. svet. pri Zavodu za šolstvo SRS v Ljubljani, Marjan Kukec, likovni pedagog na posebni osn. šoli v Kranju.

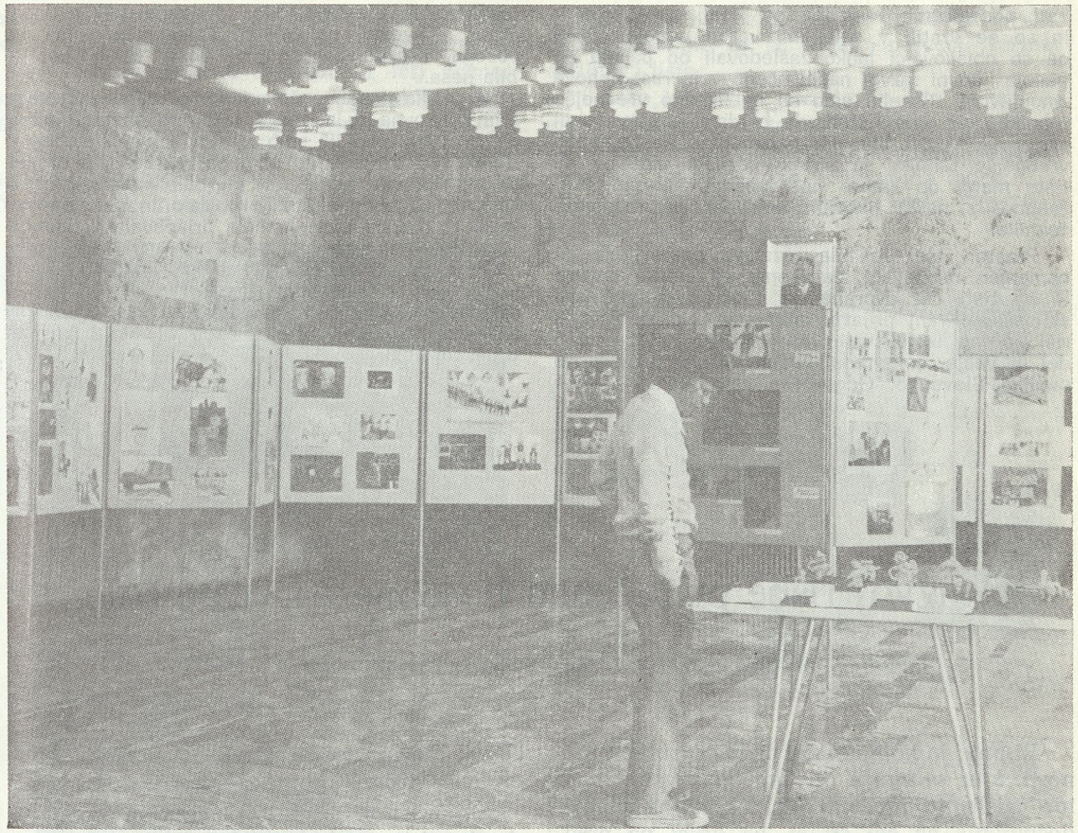

Z razstave v Kranju

Da bi bile odločitve žirije sprejemljivejše, naj pojasnim naše delo. Izbrali smo izdelke, ki so resničen izraz učenčevega dela, ki je v šoli vodeno, saj se tehnik brez učenja ne da osvojiti. Zahteve, ki so še vplivale na izbor, so: domiselnost, vsebinska in oblikovna, način reševanja dane naloge in čistost likovnega dela(lahko je izdelek po videzu skoraj nerazumljiv, spackan, kot smo včasih rekli, vendar ne sme biti na njem prstnih odtisov, madežev, ki niso od barv, razcefranih robov in vogalov ter podobnega).

Odklanjali smo vse kopije in vajenice, ker kljub pomembnosti za učenčev razvoj niso tipične za njegov izraz. Morda bodo taka dela našla svoj prostor na eni prihodnjih razstav, ki bo posvečena metodičnim postopkom pri likovni vzgoji.

Ko smo izbirali plastike, smo zaradi premajhnega odziva izbrali skoraj vse, kar so iz šol poslali.

Preden smo začeli izbirati likovne izdelke, smo imeli nekaj tehtnih pomislekov, kako prikazati ustvarjalnost naših učencev z likovnimi deli, ki so po svojih kvalitetah tako različna:

1. Ali razstaviti vse, kar so šole poslale; edina omejitev naj bi bilo število eksponatov, ki jih prenese prostor. Taka razstava bi nujno postavila nekatere šole v slabo luč, ker za kvaliteto izdelkov niso odgovorni le učitelji, saj so nekateri morali prevzeti likovno vzgojo, čeprav niso strokovnjaki. Delajo pa v slabih materialnih razmerah po svojih najboljših močeh.

2. Ali izbrati najboljše izdelke in bi zato nekatere šole ne prišle v poštev. Razstava bi pridobila na kvaliteti, ki bi bila le plod izbire, ne pa resničnega stanja in dela v šolah. Kršili pa bi tudi razpis, ki je obljubljal, da bodo vse šole zastopane vsaj z enim izdelkom.

3. Ali izbrati od vsake pošiljke po že znanih kriterijih, le da likovne izdelke razvrstimo po nekem logičnem redu.

Tretji način izbire se nam je zdel najpravičnejši in najboljši. Od vseh pošiljk smo izbrali najbolj tipične izdelke različnih stopenj likovnega razvoja otrok od prvega do osmega razreda. Ekspo-

nati posameznih razredov so imeli svoj prostor in so se vrstili v sklenjeni verigi panojev tako, da so obiskovalci lahko zasledovali od panoja do panoja likovni razvoj naših učencev in rast njihove zmogljivosti. Omejili smo se na likovno vrednejše tehnike, ker smo hoteli, da bi dala razstava svoj prispevek vzgoji likovnih pedagogov. Posnemajmo vrednejše tehnike in širimo seznam motivov do tiste mere, do katere naši učenci zmorejo. Preženimo iz naših likovnih delavnic kič in kvazitehnike.

Prostor, kjer je bila razstava postavljena, ni namenjen razstavam, zato smo se morali omejiti le na tisti del dvorane, ki nam ga je občinska skupščina Kranj prijazno odstopila. Nekateri tovariši so me izpraševali, zakaj število razstavljenih del ni večje, saj predstavljamo likovno vzgojo republike Slovenije. Odgovorim naj, da tudi velike mednarodne razstave, kjer sodeluje nekaj deset držav s svojimi najboljšimi kolekcijami, niso po obsegu, številu eksponatov, dosti večje, kot je bila naša.

Kranjska posebna šola je prispevala iz svojega arhiva likovna dela enega lažje prizadetega učenca. Na petih panojih smo razstavili njegove likovne izdelke od tretjega do osmega razreda. Ta otoček smo pripravili zato, da bi dali razstavi nekaj smernic za bodoče študijsko delo in obenem prikazali, v kakšni meri je šola prispevala k učenčevemu likovnemu razvoju.

V imenu žirije, pripravljalnega odbora in svojem imenu se zahvaljujem vsem, ki so nam poslali izdelke, saj smo s to razstavo likovnih stvaritev duševno prizadetih otrok uspeli obvestiti javnost o našem delu.

Marjan Kukec, vodja likov. aktiva

Razvoj risbe pri učencu posebne osnovne šole

(Povzetek referata ob otvoritvi 1. republiške razstave likovnih izdelkov)

Risanje je kompleksen prikaz otroške osebnosti, kjer se izraža otroško opazovanje, znanje, mišljenje, predstavljanje, spomin, čutenje, doživljanje na eni strani, na drugi pa predvsem otrokove finomotorične sposobnosti. Risba se pri otroku ne razvije naenkrat, temveč gre proces razvoja po določenih stopnjah. Kakšna je hitrost razvoja, je odvisno od celotne osebnosti otroka in vplivov okolja. Strokovnjaki so ugotovili, da se risba pri lažje prizadetem otroku razvija po istih stopnjah kot pri normalnem otroku, le da so v teh risbah opazne določene motnje (npr. roke in noge so na izdelkih prikazane samo kot črte). Tudi motorika je slabše razvita, kar pomembno vpliva na razvoj risbe. Vse to pa povzroča razkorak med življenjsko in duševno starostjo teh otrok.

Ta ugotovitev nam narekuje misel, da bi s sistematičnim, nepretrganim treningom zmanjšali motnjo in primanjkljaj na področju motorike, kar bi se pozitivno pokazalo tudi v spretnosti risanja. Likovnemu pedagogu na šoli je ta ugotovitev eden izmed ciljev likovne vzgoje.

Pri pripravljanju republiške likovne razstave se je likovni pedagog odločil prikazati likovni razvoj enega izmed učencev posebne osnovne šole v Kranju.

V povzetku Izvida in mnenja kategorizacijske komisije za ugotavljanje motenj v telesnem razvoju iz leta 1961 je za tega učenca razvidno, da je njegov razvojni primanjkljaj tolikšen, da je potrebno specialno šolanje in vključitev v posebno osnovno šolo. Ugotovljeno je bilo med drugim tudi to, da je učenec motorično izredno nespreten in da ne razlikuje barv. Še istega leta je bil učenec vključen na posebno osnovno šolo, kjer je šolanje zaključil v lanskem šolskem letu. Torej je posebno osnovno šolo obiskoval 11 let.

Na razstavnih panojih je bilo moč videti likovne izdelke — risbe od tretjega razreda naprej, ko se začne predmetni pouk likovne vzgoje. V nadaljevanju bom skušal iz njegovih risb izluščiti tisto, kar se mi zdi za likovni razvoj najznačilnejše. Do tretjega razreda risbe niso ohranjene, iz letnih poročil razrednikov pa je razvidno, da so njegovi izdelki zelo skopi in brezizrazni. Likovno se ni sposoben izražati in živi v svojem svetu, kjer oblikuje neodvisno od dane teme. Barve, ki jih uporablja, ne ustrezajo realnosti, oblike so brezpredmetne. Izdelki so podobni izdelkom predšolskega otroka.

V tretjem razredu (starost 11 let) učenec sestavlja risbo iz elementov, uporablja samo dve barvi, orientacije v prostoru ni.

Slika 1 zgoraj: prebarvana ploskev postane nerazumljiva podoba, hiša ima rdečo streho in črne stene, kompozicija je neurejena.

Slika 2 spodaj: hiše, drevesa in ljudje so naslikani brez vsakega reda, učenca ne moti, če predmete in osebe prikazuje v rumeni in zeleni barvi.

V četrtem razredu, prav tako tudi v petem, se pojavljajo iste značilnosti kot v prejšnjih letih. Njegovo izražanje je zelo široko in na največjem formatu papirja. Oblike so še vedno nečitljive. Pri delu je nesamostojen in nekritičen, izdelki so nekvalitetni.

Naslednje leto, ko je bil učenec star 13 let in je peti razred ponavljal, je v svojih risbah postal čistejši in tudi izdelki so postali spoznavnejši.

Slika 3: trganka iz barvnega papirja; uporablja tri barve, prostora še vedno ne obvlada, forme so že nekoliko jasnejše.

Pri slikanju s čopičem mu je najljubši najdebelejši čopič in še vedno največji format risalnega lista.

Šolsko leto, ki je sledilo, je bilo za učenca obdobje zastoja. Likovno izražanje je obstalo na nivoju, ki ga je dosegel v prejšnjih letih, kazalo je celo na upad. V njegovih izdelkih je bilo razbrati močno čustveno stisko. Značilna je temna barvna paleta.

Slika 4: lepljenka; vaza z rožami; čeprav je imel dovolj prostora, je vazo in rože prikazal v miniaturi; opazen je strah pred praznim prostorom in močna motorična nespretnost.

Takšno stanje je likovni pedagog uvidel in je zato uvedel specialni trening, ki je sistematično potekal skozi celo šolsko leto. Trening je temeljil na konkretnem materialu: sestavljankah, izpolnjevanju zaznamovanih ploskev z različnimi realno izbranimi barvami, raznovrstnih barvnih kompozicijah in podobno.

Rezultati takšnega dela so bili vidni šele v naslednjem letu. Barvna paleta se je razširila

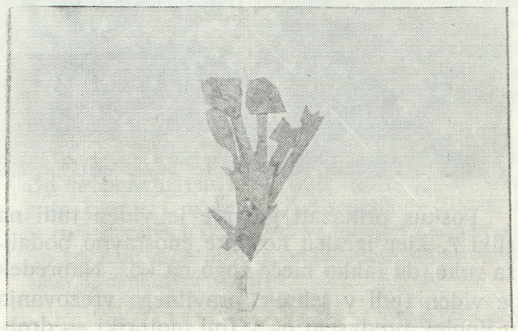

(slika 5), v prostoru je postal zanesljivejši, produktivnost se je povečala. Pri starosti 15 let je njegova slika postala konkretnejša. Barva je nosilec izražanja, čeprav je včasih še neustrezna. Tehnike risanja še vedno ni osvojil in zato risbo poskuša prekriti z barvami.

V »šoli v naravi« na Debelem rtiču pri Ankaranu učenec že zna opazovati in samostojno upodobi obalo, plavalce in ladjo.

Slika 6: pomol gradi iz kamnov, kopalci so prikazani v gibanju, na ladji so vidni jambori in vrvi.

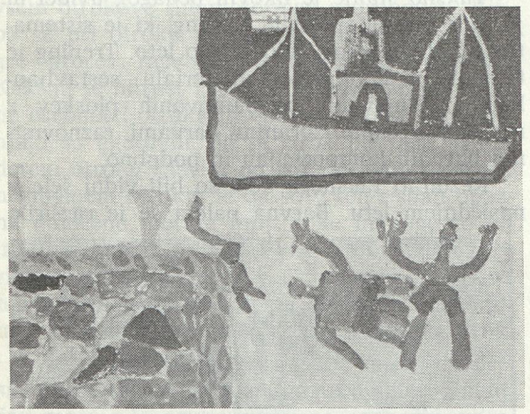

Poskus prikazati gibanje je viden tudi na sliki 7, kjer igralcu košarke enostavno podaljša roke, da lahko meče žogo na koš. Napredek je viden tudi v tehniki pravilnega vrezovanja v linolej, predvsem pa v fini motoriki — drobne poteze; v ploskev samo vrezuje in je ne luknja.

V osmem razredu, ko je star 17 let, učenec doseže vrh likovnega izražanja. Njegovi izdelki so postali kvalitetnejši, tehnike risanja so deloma osvojene, barvna paleta je postala bogatejša in širša, razmerja so realnejša (glava ni največji del telesa).

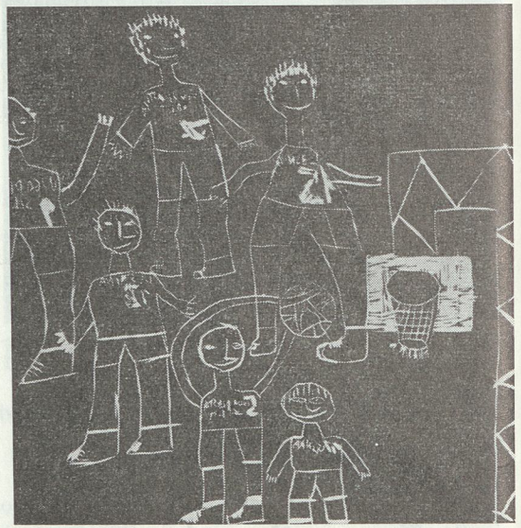

Slika 8: po predlogi črnobelega originala Vlaminckove »Poplave« je učenec samostojno izdelal kopijo. Barve je izbral sam.

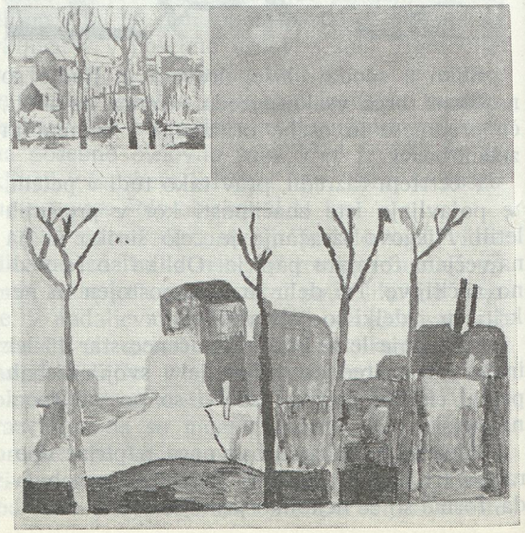

Temnejši črnobeli odtenki na originalu so na kopiji slikani skoraj črno in temnozeleno. Svetlejše dele je na kopiji prikazal s toplimi barvami (rdeče, rumeno, oranžno).

Opisani likovni razvoj učenca posebne osnovne šole ima namen prikazati, kako je mogoče nekatere učence, za katere včasih mislimo, da je njihov razvoj že zaključen, s sistematičnim delom in treningom pripeljati skoraj do maksimalne stopnje razvoja in hkrati s tem do ublažitve motenj. Takšno delo nam omogoča predvsem temeljito poznavanje posameznega učenca z vsemi njegovimi osebnostnimi lastnostmi in z lastnostmi njegovega življenjskega okolja.

Ivan Likar

Fotografija: Marjan Kukec

Del razstave

RAZSTAVA UČENCEV POŠ V ZAGORJU JE PRISPEVALA K VEČJEMU RAZUMEVANJU NJIHOVIH VPRAŠANJ

Učenci Posebne osnovne šole v Zagorju ob Savi so želeli počastiti 80-letnico tovariša Tita, saj je ta dan istočasno tudi njihov praznik — dan mladosti. Za to priložnost so pripravili v osrednjem domu kulture v Zagorju razstavo likovnih in tehničnih izdelkov. Likovni izdelki, ki so jih naslikali učenci od tretjega razreda dalje, so vsebovali tehnike, kot so: akvarel, pokrivajoči akvarel, jajčna tempera, mozaik, relief-mavec, gvaš.

Tehnični izdelki deklet so pokazali njihovo spretnost krojenja, šivanja, tkaničenja, pletenja in vezenja. Dečki pa so se predstavili s predmeti, ki so jih oblikovali iz lesa in kovine.

Ob tej priložnosti so učenci izdali tudi glasilo »NAŠ LIST«, ki je prinesel njihove proste sestavke in ilustracije. Razstavo je obiskalo lepo število obiskovalcev. Ob otvoritvi so bile podane uvodne misli, ki so izražale kratek opis dela naše ustanove in probleme, ki se ob delu porajajo.

Vtise ob razstavi so številni obiskovalci zapisali. Ob prebiranju teh misli smo ugotovili, da smo z našo razstavo marsikoga presenetili in da imamo v naši družbeni skupnosti vedno več razumevanja. To pa nam daje nove spodbude pri našem zahtevnem, a zanimivem delu!

Irena Drenik

ŠOLA V NARAVI ZA UČENCE POSEBNE ŠOLE

Prvi poskus šole v naravi v tržiški občini je v lanskem letu izvedla Bračičeva šola. Zimovali so na Ljubelju vsi njihovi učenci 4. razredov. Glede na dobre rezultate se je skupščina temeljne izobraževalne skupnosti Tržič odločila, da kljub zelo omejenim sredstvom s to prakso nadaljuje. Za enoto posebne šole so se odločili iz več razlogov. Eden iz njih je prav gotovo ta, da je večina učencev te šole iz socialno šibkih družin in so tako večkrat prizadeti otroci še posebej potrebni večje družbene skrbi. Zato je tudi skoraj celotno materialno breme prevzela TIS, del stroškov pa je pokrila tudi šola.

Poročilo o delu šole v naravi sta pripravili razredničarki na posebni šoli **Mira Hiršel in Ivanka Ojsteršek.**

Učenci enote posebne osnovne šole so letos prebili teden dni v šoli v naravi v odlično urejenem otroškem centru (Jugoslavenski dječji rekreacioni centar — JDRC) v Puntiželi pri Pulju. Bil je to poskus, ki je prinesel mnogo izkušenj.

Formiranje osebnosti našega otroka je zvezano z dolgotrajnim pedagoškim delom, katerega del je bila tudi letošnja šola v naravi. Naš cilj je bil, da učencu približamo morje, ga seznanimo z vsem, česar v novem okolju ne pozna, in mu pomagamo, da ugodno razvija svoje telesne in duševne sposobnosti. Pri pouku otrok preživi v šoli največ štiri do pet ur na dan. V šoli v naravi pa smo postali velika družina, ki je delala načrtno: skrbeli smo drug za drugega, drug drugemu pomagali in pri tem utrjevali vezi pravega tovarištva.

Šole v naravi so se udeležili vsi učenci enote posebne šole, razen dveh, ki sta zbolela. Otroke sta spremljali obe razredničarki, organizacijo pa je prevzela socialna delavka.

Naloga razredničarke ni bila zgolj delo po učnem načrtu, ampak ga je poglabljala s temelji vzgoje pri vsakem posamezniku. Podrobni učni načrt za vsak predmet smo izdelali že doma in pri tem upoštevali spremenjeno okolje. Svoje šolsko delo smo tesno povezali z življenjem. Učna snov učencem ni delala težav, saj jih je učila narava, ki nas je obdajala z lepoto in mirom. Za ponavljanje in utrjevanje smo izbrali najbolj primeren čas.

Šola v naravi je potekala od 24. junija do 1. julija. Imeli smo šest dni pouka. Vsak dan smo imeli spoznavanje narave in družbe, druge predmete (slovenščina, glasbeni in likovni pouk) pa smo menjavali.

Pri spoznavanju narave in družbe smo hodili po pokrajini, jo opazovali in primerjali s tržiško. Opazovali smo tudi rastlinstvo in živalstvo ter pojasnjevali vzroke, zakaj je ob morju drugačno. Pri slovenskem jeziku smo dvakrat pisali pismo staršem, obravnavali pa smo tudi berilo o morju in plavanju. Tudi likovni in glasbeni pouk smo prilagodili morju in njegovi pokrajini.

V popoldanskih urah smo imeli le plavanje in igranje. Otroci so se sprva vode bali.

Strogi red je prenekateremu učencu delal težave, saj večina živi doma v okolju, kjer so prepuščeni sami sebi in lahko počno, kar jih je volja.

Šola v naravi je imela pozitivne in negativne strani. Predvsem je bilo pozitivno, da smo si lahko ogledali pokrajino ter favno in floro ob morju in delno v njem. Veliko učencev je bilo tokrat prvič na morju. Sedaj si ga bodo lahko predstavljali, ker so ga videli in doživeli. Zgolj s ponazorili ne bi mogla vzbuditi pravilne predstave.

Žal pa je bila šola v naravi prepozno. Ne le vročina, tudi to, da nismo imeli vsaj še teden dni pouka potem, da bi lahko utrdili nove pojme in predstave, nam ni šlo v račun. Predvsem bo učinek zaradi slednjega manjši pri tistih učencih, ki snov osvajajo mehansko.

Uprava JDRC nas je takoj vključila v delo pionirske organizacije. Učenci so se v tekmovanju v teku zelo obnesli in dosegli lepa mesta.

V šoli v naravi je pionirska organizacija utrdila svojo aktivnost. Učenci so vsak dan organizirano sodelovali pri dviganju in spuščanju pionirskih zastav. Takrat so bili tudi obveščeni o rezultatih delovnih in športnih akcij prejšnjega dne, o načrtih in o vsem, kar je bilo del skupnega življenja mladih iz vse Jugoslavije v Puntiželi. Pri enem od veselih večernih pionirskih srečanj se je zaslišala tudi slovenska pesem: naši pionirji so zapeli Titovo kolo.

Prosti čas je mineval po načrtu: kopanje, sončenje, sprehodi, ekskurzije in športne igre. Mnogi učenci so prvič premagali strah pred vodo in stopili vanjo.

Šola v naravi je učencem nudila tudi telesno in zdravstveno vzgojo. Delo in odmori so se vrstili po načrtu, določen je bil opoldanski počitek, ki je trajal poldrugo uro. Takrat so mlajši ležali in spali, starejši pa mirovali. Učenci so dobivali dnevno pet kalorično in vitaminsko ustrezno sestavljenih obrokov.

Kot učence Grajzerjeve šole so v JDRC naše učence sprejeli z največjo pozornostjo. Posebno pomembno za mlade Tržičane s posebne šole je bilo, da so živeli v spoznanju, da so enakovredni člani velike družine pionirjev iz vseh bratskih republik, in da sta bili želja in povabilo, naj se še vrnejo, izrečeni iskreno.

Še pomembnejšo delo kot na področju izobrazbe smo opravili pri vzgoji. Učence smo v skupnosti navajali na kulturne in higienske navade, na delovne navade, na pravila lepega vedenja. Razvijal se jim je čut za tovarištvo v medsebojni pomoči in v okolju, kjer ni bilo razlik. Dvigala jih je pohvala vodstva JDRC, ki so nam jo izrekli na pionirskem sestanku, ker smo bili disciplinirani. Učenci so nekaj svojih likovnih izdelkov oddali za razstavo, ki jo bodo v JDRC priredili ob zaključku sezone.

Šola v naravi naj bi postala stalna oblika našega šolskega dela. Le čas bi bil bolj primeren v začetku junija ali pa v septembru. Naši skupni napori bodo dosegli prave uspehe, če bodo tudi starši lahko upoštevali naše napotke. Po vrnitvi smo jim naše ugotovitve tudi posredovali.

Socialno-zdravstveni zbor

SKUPŠČINE SR SLOVENIJE JE RAZPRAVLJAL IN SKLEPAL O DRUŽBENI SKRBI ZA OTROKE, MOTENE V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU

Na seji 15. junija letos je socialno-zdravstveni zbor skupščine SRS obravnaval poročilo o družbeni skrbi za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju, ter ugotovitve, stališča in sklepe republiške skupnosti otroškega varstva, ki zadevajo to problematiko.

Na podlagi uvodne besede Marije Ivkovič, predsednice IO republiške skupnosti otroškega varstva Slovenije, in razprave, ki je temu sledila, je socialno-zdravstveni zbor sprejel svoje ugotovitve, predloge in stališča, ki jih objavljamo.

Iz uvodnega poročila Marije Ivkovič

Osnovni namen poročila je soočiti vso družbo s sedanjim stanjem in spodbuditi aktivnost, ki bo pripomogla, da bodo ti problemi sestavni del načrtne in kompleksne družbene skrbi za vse otroke. To pomeni, da moramo za potrebe prizadetih otrok vključiti v programe sistem in delovanje vseh zdravstvenih ustanov in interesne družbenopolitične skupnosti.

Takšna usmeritev je utemeljena v deklariranih ciljih naše socialne politike do prizadetih oseb, ki težijo k temu, da prizadete osebe aktiviramo, da jim damo možnost, da kolikor mogoče uveljavijo svoje sposobnosti, da postanejo sposobni urejati svoje življenjske razmere in da se vključijo v družbeno skupnost. Prizadevanja za aktivizacijo in integracijo prizadetih oseb morajo torej prepletati vse naše delo, če želimo, da bodo obrodila prave sadove. Takšna usmeritev se zlasti glede normalizacije življenja prizadetih otrok žal ni povsod in povsem uveljavila. Dogaja se, da skušamo prizadete otroke obravnavati posebej, v zaprtih okoljih, izločene iz skupnosti, katere del so in kateri pripadajo z vsemi svojimi problemi. Namesto tega bi morali slediti osnovni zahtevi po normalizaciji pri vseh ukrepih in oblikah pomoči, namenjenih prizadetim, in jim v vsakdanjem življenju omogočiti takšne pogoje in možnosti, ki naj bi bili kolikor mogoče blizu pogojem in možnostim glavnine otroške populacije in vse človeške skupnosti.

Vse to terja, da se celotna družbena skupnost zave, da je skrb za prizadete otroke dolžnost vseh, ki so nosilci in izvajalci družbene skrbi za otroke, od krajevne skupnosti do republike, ne pa le posameznih resorjev, samoupravnih skupnosti, ustanov ali društev.

Tudi pri vsakdanjem praktičnem reševanju nalog s področja družbene skrbi za otroke so se oblikovala in dozorela spoznanja o tem, da je treba vse otroke obravnavati enakopravno in da moramo postopno, a vztrajno zmanjševati razlike pri njihovem startu v življenje. To pomeni, da moramo dosledno uresničevati ustavne pravice vsakega, torej tudi prizadetega otroka do zdravstvenega varstva, do obveznega osnovnega izobraževanja in do usposabljanja za delo in življenje. Ta pot je tudi strokovno in ekonomsko najbolj utemeljena.

Zato bo treba izdelati še podrobne analize o potrebah, ki se kažejo v razvoju prizadetih otrok in mladostnikov. Oceniti in izpopolniti bo treba obstoječe programe, uveljaviti nove oblike in ustrezen način financiranja teh dejavnosti in bolj uskladiti ter povezati prizadevanje številnih strokovnih in družbenih dejavnikov. Tako bomo premagali parcialno reševanje teh vprašanj, ki je bilo še značilno za preteklo dobo, in dosegli učinke pri uresničevanju družbene skrbi za to skupino otrok.

Že danes se kaže na tem področju cela vrsta odprtih vprašanj in dilem, ki zahtevajo resen študiozen pristop in obdelavo. Da bi pospešili prizadevanja v tej smeri, je republiška skupnost otroškega varstva imenovala skupino strokovnjakov, ki je dobila nalogo, da pomaga izluščiti ta vprašanja ter pridobiti strokovnjake in strokovne institucije, da bi se začeli z njimi ukvarjati. To bi zagotovilo trdnejšo podlago za snovanje programov.

Omenim naj tudi konkretne predloge republiške skupnosti otroškega varstva za izboljšanje varstva in vzgoje prizadetih otrok. Pri tem je bilo v naši skupščini osnovno vodilo, da je treba izboljšati družbeno skrb za prizadete otroke glede zdravstvenega varstva, predšolske vzgoje, osnovnega šolanja in poklicnega usposabljanja.

Nekatere izmed teh nalog so že zajete v programski usmeritvi otroškega varstva do leta 1975 in v družbenem dogovoru o uresničevanju politike na področju otroškega varstva v letu 1972, nekatere pa vključujejo programi zdravstvenega varstva in vzgojno-izobraževalnih skupnosti. Očitno je, da

bo treba vse navedene programe s tega vidika izpopolniti in izdelati strategijo za njihovo uresničitev, kar je naloga njihovih nosilcev, torej vseh interesnih skupnosti in ne samo republiške skupnosti otroškega varstva. Naša skupnost se bo še naprej zavzemala za izdelavo jasne koncepcije družbenih in strokovnih prizadevanj na tem področju, za bolj usklajeno delovanje vseh dejavnikov v republiki in za uspešno izvajanje tistih nalog, ki jih ima v svojem programu.

K temu lahko veliko pripomore tudi slovenska skupščina. Zato od vašega zbora pričakujemo, da bo podprl prizadevanja za izvajanje enotne in kompleksne družbene skrbi za vse otroke in da se bo zavzel za vključitev prizadetih otrok v programe zdravstvenega varstva, vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva in delovnega usposabljanja.

Taki odločitvi zbora naj bi sledil tudi poziv vsem nosilcem navedenih programov v občinah in republiki, da jih izpopolnijo in med seboj uskladijo ter v prihodnje bolj odgovorno in kontinuirano izpolnjujejo svoje naloge do prizadetih otrok. Prav tako predlagamo zboru, da naroči izvršnemu svetu, naj predloži srednjeročni program razvoja posebnih zavodov, katerih ustanovitelj je republika, in pripravi sporazum o sofinanciranju njihovih razvojnih načrtov.

UGOTOVITVE, STALIŠČA IN SKLEPI

1. Socialno-zdravstveni zbor Skupščine SR Slovenije sprejema predloženo poročilo ter ugotovitve, stališča in sklepe republiške skupnosti otroškega varstva. Pozitivno ocenjuje prizadevanja republiške skupnosti otroškega varstva kot pobudnika za poenoteno, povečano in bolj učinkovito družbeno skrb za prizadete otroke.

2. Podpira predlagano usmeritev politike na področju družbene skrbi za prizadete otroke, da bi ta postala sestavni del načrtne in kompleksne družbene skrbi za vse otroke. Zato je treba izenačiti pogoje za razvoj prizadetih otrok s pogoji drugih otrok in jim zagotoviti take oblike družbene skrbi, ki bodo omogočale njihov neoviran razvoj in vključevanje v družbeno življenje.

3. Družbeni dogovor o uresničevanju skrbi za otroke za leto 1973 naj vključi tudi naloge o družbeni skrbi za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju. Podpisniki takega družbenega dogovora naj bodo poleg republiške skupnosti otroškega varstva še republiška izobraževalna skupnost, zveza skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev SR Slovenije ter zveza skupnosti zdravstvenega zavarovanja kmetov SR Slovenije. Ta dogovor naj točno opredeli dolžnosti posameznih družbenih dejavnikov. Prav tako naj se v letu 1973 sklenejo družbeni dogovori, ki bodo povezali vse nosilce družbenih interesov v občinah pri skrbi za te otroke.

4. Socialno-zdravstveni zbor podpira predlog, naj se čimprej sklene sporazum med izvršnim svetom, republiško izobraževalno skupnostjo in republiško skupnostjo otroškega varstva glede financiranja in sanacije zavoda za usposabljanje prizadetih otrok, katerih ustanovitelj je republika.

RAZPRAVA NA ZASEDANJU SOCIALNO-ZDRAVSTVENEGA ZBORA SKUPŠČINE SR SLOVENIJE O OSNUTKU ZAKONA O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU (DNE 28. 6. 1972)

Alojz Potočnik

Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci!

Na seji sekretariata Konference za rehabilitacijo invalidov Slovenije, ki je obravnavala priprave za javno razpravo o osnutku zakona in statuta, me je sekretariat konference zadolžil za to, da na današnji seji zbora podam kratko informacijo in nekaj predlogov v zvezi z osnutkom zakona.

Konferenca bo k javni razpravi pritegnila vse svoje kolektivne člane, zlasti invalidske in humanitarne organizacije, ki vključujejo čez 80.000 članov in s svojo dejavnostjo pomagajo skrbeti za več kot 130.000 invalidnih oseb v Sloveniji, vključno z njihovimi prizadetimi družinskimi člani. Javna razprava v okviru konference bo potekala tudi v vseh posebnih osnovnih šolah, strokovnih institucijah, invalidskih delavnicah in organih ter organizacijah, ki so povezani v konferenci.

Konferenca si bo prizadevala, da bo v postopku javne razprave tesno sodelovala z Zvezo sindikatov Slovenije in s Socialistično zvezo.

Po včerajšnji razpravi mislim, da je potrebno zbor opozoriti na 204. člen osnutka zakona, s katerim se ureja pravica za poklicno rehabilitacijo invalidnih otrok.

Do zdaj je bila poklicna rehabilitacija otrok zavarovancev invalidsko pokojninskega zavarovanja urejena z zveznimi predpisi. Otroci drugih staršev pa niso imeli pravice do poklicne rehabilitacije. Organi konference, in kolikor mi je znano tudi Skupnost invalidsko pokojninskega zavarovanja in republiška skupščina, so bili večkrat mnenja, da je treba zagotoviti pravico do poklicne rehabilitacije za vse otroke in ne samo za otroke staršev zavarovancev.

Predloženi 204. člen osnutka zakona določa, da se za invalidne otroke zavarovancev tudi od 1. januarja 1973. leta dalje uporabljajo

določbe bivšega zveznega zakona, dokler ne bo z republiškim zakonom določena pravica do poklicne rehabilitacije invalidnih otrok.

To določilo pa sekretariata konference ne zadovoljuje, predvsem zaradi tega, ker na tem področju obdržimo za nedoločen čas obstoječe stanje, ki je nevzdržno za okoli 7000 invalidnih otrok in njihovih staršev zaradi mnogih nesprejemljivih določb dosedanjih zveznih predpisov. Poleg tega nastaja vprašanje, ali kljub sprejemu enotnega republiškega predpisa ne bi moral republiški zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju obdržati vsaj osnovnih določb o pravicah invalidnih otrok zavarovancev do poklicne rehabilitacije. Značilno je bilo, da je v razpravi sodeloval zelo aktivno tudi poslanec socialno-zdravstvenega zbora prejšnjega sklica. Poslanec je med drugim povedal, da je republiška skupščina že pred štirimi leti sprejela sklep, da se čimprej uredi poklicna rehabilitacija vseh invalidnih otrok z zakonom, ne glede na pravni status njihovih staršev, in da kljub temu, da je od tega poteklo že štiri leta, še nihče ni začel te obveze realizirati.

Zaradi tega predlagam:

1. da se resno preuči, ali ni potrebno, da kljub nakazani rešitvi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju vsebuje tudi temeljne pravice o poklicni rehabilitaciji otrok zavarovancev;

2. da socialno-zdravstveni zbor danes obveže Izvršni svet Skupščine SR Slovenije, da:

— do 31. 12. 1972. leta predloži skupščini predlog za izdajo zakona o pravicah invalidnih otrok do poklicne rehabilitacije;

— da do 28. 2. 1973. leta predloži osnutek zakona;

— da do 30. 6. 1973. leta predloži predlog zakona.

PRIPOMBE IN PREDLOGI RO NAŠEGA DRUŠTVA K OSNUTKU ZAKONA O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU

Na podlagi dobljenih pripomb in predlogov naših občinskih društev ter razprave društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije, dajemo k osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju naslednje pripombe oziroma predloge:

1. Ustavni amandma XLII, tč. 4, določa, da republika skrbi za temeljno politiko socialne varnosti, zaposlovanja in poklicnega usmerjanja svojih občanov.

Kakor je pokojninsko in invalidsko zavarovanje del temeljne politike socialnega varstva, tako je posebno socialno varstvo za razvojno motene osebe tudi del temeljne socialne politike. Ustavni zakon določa rok, do kdaj mora biti izdan zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, to je 31. 12. 1972. Tako je razumljivo, da velja ta rok tudi za izdajo zakona o specialnem socialnem varstvu razvojno motenih.

2. Predloženi osnutek zakona določa, da bo ta problematika urejena s posebnim zakonom, nikjer pa ne določa, do kdaj mora biti sprejet ta zakon. To navajamo zaradi tega, ker je bilo podobno določilo že v temeljnem zakonu o invalidskem zavarovanju iz leta 1959, pa vendar še doslej ni prišlo do enotne zakonodajne ureditve te problematike. Že deset let poudarjamo v ustreznih ustanovah in družbenopolitičnih organizacijah, da je treba probleme vseh invalidnih otrok urediti celovito in enotno z republiško zakonodajo, statuti in splošnimi akti skupnosti zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja. Končno je bila to enoglasna zahteva 2. konference za rehabilitacijo invalidov Slovenije decembra 1969, na kateri je bila obravnavana problematika vseh razvojno motenih oseb.

Naš republiški odbor se zato strinja, da se socialno varstvo vseh razvojno motenih oseb uredi s posebnim zakonom s tem, da se določi rok za izdajo tega zakona, ki naj bo po našem mnenju 31. 12. 1973.

3. Pripominjamo, da je dosedanji zakon o invalidskem zavarovanju zajel samo otroke zavarovancev, ki pa sestavljajo v populaciji vseh prizadetih otrok samo 34 %. Ne moremo in ne smemo pa mimo drugih 66 % razvojno motenih otrok, katerih socialno varstvo bremeni največ starše, deloma pa je odvisno od dobre volje in finančnih možnosti občinskih skupščin ter nekaterih drugih

dejavnikov. Ta problem je še posebej pereč, ker je prav pri zaščiti teh otrok dosegla socialna diferenciacija svoj višek.

4. Naš republiški odbor ima s svojimi osnovnimi organizacijami konkretne pripombe in predloge k predloženemu osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, vendar jih tukaj ne navajamo iz razlogov, ki smo jih povedali v prid enotnega zakona o specialnem socialnem varstvu.

Stališča, sklepi in predlogi s posvetovanja o duševno nezadostno razvitih v Sloveniji 1969. leta, 2. konference za rehabilitacijo invalidov 1969, posebno pa še s posvetovanja o obravnavanju, delovnem usposabljanju in zaposlovanju huje duševno prizadetih otrok, mladine in odraslih v Sloveniji, dajejo že solidno osnovo in potrebne elemente za sistemsko rešitev vprašanja razvojno motenih oseb.

Naš republiški odbor je pripravljen pomagati in sodelovati s svojimi strokovnimi sodelavci pri nadaljnjem iskanju ustreznih rešitev in pripravi enotnega zakona o specialnem socialnem varstvu.

Republiški odbor

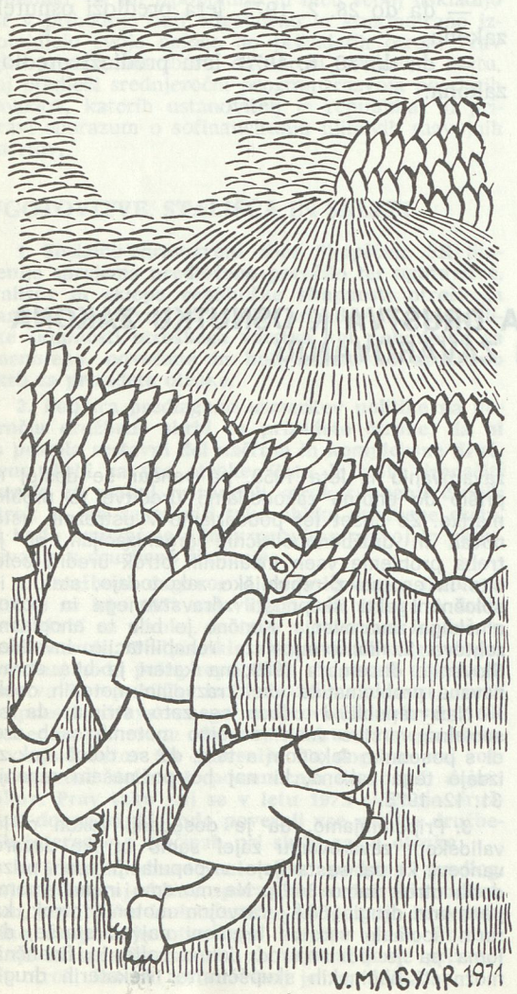

Trije (ne)prijatelji

Tudi umetniki pišejo o njih

SREČNI FANTJE

Kristina Brenk

Prvega srečnega fanta sva srečala na belem tromostovju ob topolih, ki se ogledujejo v umazani rečici. Prišel nama je nasproti s svojo materjo. Cigansko črne kodraste lase si je pokril z belo ovčjo kapo, oblekel je najlepšo obleko — trenirko. In čeprav je bil topel, svetel pomladanski dan, si je obul visoke gumijaste škornje, edino obuvalo, ki ga je imel. Eno roko je trdno stiskal v materino rjavo, drobno dlan, z drugo pa je nežno pritiskal k ustnicam orglice ter na ves glas igral.

Srečen fant, sem pomislila.

Andrej me je pogledal in se nasmehnil. Tudi on je takoj vedel, da je to srečen fant.

Srečni fant pa ni videl nikogar, ne treh belih mostov ne kamnite ograje ne velikih hiš ne starega gradu na temnozelenem hribu. Igral je na orglice in poskočna pesem žuborečih zvokov ga je ovijala v toplino.

— Kako dolgo si je želel orglice, kajne, mama? pravi Andrej.

Prikimam mu.

Drugi srečni fant je sedel na stopničkah čudovitega vodnjaka s tremi možmi, ki iz vrčev točijo vodo v okroglo kamnito posodo. Vodnjak stoji že stoletja pred starim sivim magistratom in možje natakajo čisto vodo noč in dan in noč in dan. — Tam je sedel rdečelas deček, ko sva šla mimo z Andrejem. Gledal je golobe, ko so stopicali po kockastem tlaku in se jim ves srečen nasmihal ter premikal ustnice, kot bi jih štel. A ni jih štel, ker šteti ni znal. Le ustnice in prste je premikal in znova in znova mu je srečen smehljaj poplavljal drobno lice pod rdečimi lasmi.

Mimo so vozili avtomobili. Dečkov pogled je zapustil golobe in sledil je bežečim kovinskim škatlam na kolesih. Na glas se jim je smejal in spet utihnil, ko so izginile za vogalom.

Potem so prišle žene s cekarji, iz katerih so kukale čebule in cvetače, peteršilj in krompir. Potem samozavestni možje z aktovkami pod roko, potem študentje in študentke in dojenčki v vozičkih, pokriti z belimi in modrimi odejicami.

— Srečni fant se je nasmihal vsem po vrsti, poslušal šumenje tekoče vode in ničesar več si ni želel.

Midva z Andrejem sva ga gledala in vedela vse o njem.

— Prišla bo mama srečnega fanta, prijela ga bo za roko in toplo rekla:

— Samo, da si tu, kako sem se bala zate.

Midva sva vse to vedela.

Iz knjige pisateljice Kristine Brenkove Dnevna poročila, ki je izšla pri Mladinski knjigi, objavljamo zgornjo črtico, v kateri avtorica z njej lastnim prefinjenim občutkom in opazovanjem prikazuje med drugim neprestano smehljajočega se fanta.

Uredništvo

KORENOVA NANČA

Fran Milčinski

V ljubljanskem Krakovem blizu Mirja je stala in stoji starikava hiša, tam sta stanovala stari Koren in njegova hči Nanča, oče in sestra Kocmurjeve žene. Skoz obokana vrata stopiš v vežo, pa pazi, da se ne spotakneš ob okornih okroglih kamnih vegastega tlaka. Veža je temna in oprijemati se moraš zidu, da brez nezgode najdeš onkraj do vrat, ki vodijo na dvorišče. Tu zadaj ima hiša širok, obokan hodnik, izpod hodnika peljejo stopnice v prvo nadstropje. Na desni strani hiše, če stopiš na dvorišče, je prizidek; ali je bil svoj čas sezidan, da služi za skladišče ali za hlev, kdo to ve? Pri tej hiši se je mnogo prizidavalo in prezidavalo, kakor sta pač lastnikom drugemu za drugim kazali potreba in blagajna; in uporaba posameznih prostorov se je spreminjala z razmerami. Zdaj je v prizidku bival, malo bolje ko zver v svojem brlogu, stari Koren s svojim psom. Nasproti prizidku ob drugem koncu hodnika, kjer je bila svoj čas mizarska delavnica starega Korena, je ob času naše povesti stanoval in čevljaril dični mojster Pirc. Onkraj dvorišča čepe drvarnice, za njimi se razprostira obširen vrt s starimi, krivimi špinclji in štrbonclji in ribezljevim grmičevjem ob sosedovem zidu. Za vrtom se razteza Mirje, njive in travniki ob ostankih rimskega mestnega obzidja.

Tisto leto je bila izredno mila pomlad. Že zadnje dni januarja so prinašali otroci prve metulje v šolo in že prvi teden meseca svečana je bil prisojni obronek tivolskega gozda kar višnjev od cvetočih nunk.

Bilo je sredi sušca, lepega, sončnega popoldne. Nanča, okoli štirideset let stara ženska, preprosto oblečena, z ruto na glavi, s koščenim obrazom in črnimi naočniki, je stala pri brajdi, vzpenjajoč se ob prizidku, in rezala z nožičkom vršičke, preskušajoč, ali je že sok v njih.

Poleg nje je stala stranka iz prvega nadstropja, gospa Jerajeva, odvetniškega uradnika soproga, gologlava, z rokami uprtimi v boke, in poslušala s hlinjenim zanimanjem Nančo, ki je razkladala, kako se skoraj prične trta jokati; takrat bo navezala ob obrezane vršičke male stekleničice, da se bo vanje nacejal sok, ki za oči ni boljšega zdravila od njega.

»T-t,« je tlesknila Jerajeva z jezikom, »gospodična Ana, vi pa res znate čarati. Vsi ljudje pravijo: O, gospodična Ana, ta pa ta! Čevlji se nikomur tako ne svetijo kakor gospodični Ani!«

Nanča je bila bolj skromne pameti in zato priljubljen predmet šalam vsakogar, komur je prišla pred oči. Rada je slišala, če so je klicali gospodično Ano, v poseben ponos pa so ji bili svetli čevlji, ki je z njih krtačenjem tratila lep del dneva. — Hvala gospe Jerajeve ji je dobro dela, pomolila je izpod krila desni čevelj in ga zadovoljno sukala, da se je v njem lesketalo rumeno sonce.

Jerajeva se je s pričakujočim pogledom ozirala na vežne duri. »Enkrat mi morate vendar povedati, kaj dajete v čistilo, da se tako svetijo! Ne vem, kdo je zadnjič rekel: Gospodična Ana gotovo zveči tobak, tobakov sok je tako imeniten za čevlje.«

Nanča je v hipu zardela in pričela kričati: »Laž, laž, laž, laž!«

Jerajeva jo je mirila: »Gospodična Ana, kar tiho bodite! Prav tako sem se jaz kregala in se zavzemala za vas. Gospodična Ana je iz dobre hiše, sem rekla, njen oče nosi klobuk. Gospodična Ana, sem rekla, če bi hotela, bi bila zdaj imenitna gospa, ampak ni hotela. Ali ni res? Sicer pa kdo ve, ali nas vendar ne povabite še na svoje ženitovanje. Če vas takole gledam . . .«

»Maram za dedca,« je zakričala Nanča, »vsi so pijanci in divjaki!«

»Se že še kateri znajde, da vam omehča srce! To bo svatba, kaj? Takšna mora biti, kakor na novi maši vašega rajnega gospoda po poli brata Antona. Takrat je bilo nemara sila imenitno?«

Nanča je točno zgrabila ponujeno snov in drage volje zopet povedala, kar je že stokrat in stokrat pravila, vsakikrat z istimi besedami: »Ja! — Take nove maše še ni videla Ljubljana, kar stoji. Ata so imeli v časteh Antona, vse bi dali zanj, nič se jim ni zdelo škoda. Pa je bilo pri pojedini, da se ne zlažem, gotovo sto ljudi. Zadnji so sedeli na stopnicah in ko so šli, je vsak dobil polno ruto potice s sabo in pečenega. In ko so šli, potem so ata še naju poklicali iz kuhinje, mene in sestro, in so nama natočili vina, da sva trčili s po poli bratom, z gospodom Antonom.«

»O,« se je na videz začudila gospa Jerajeva, »ali vedve nista bili pri mizi?«

»Nisva, ni mačeha pustila, je rekla, da ni prostora. — Ja! In še tisto leto je umrla.«

»In gospod Anton tudi,« je dostavila gospa Jerajeva; čuda temeljito je poznala vso zgodovino Korenove dinastije. »Gospod Anton tudi,« je ponovila Nanča. »Najprej gospod Anton, za njim pa mačeha. Trije zdravniki so bili okoli njega in ena usmiljena sestra — nič ni pomagalo. Tako smo se jokali, da je župan poslal detektiva gledat, kaj da je. Ata so pa zboleli.«

»T-t,« se je čudila Jerajeva že neštetokrat slišani povesti. Tisto, kar je nestrpno pričakovala, se še vedno ni pojavilo. Zato ji je preostajalo časa za Nančo. »Kaj pa, ali ni imel gospod Anton psička?«

»Imel. Finetelj mu je bilo ime. Ta psiček je neusmiljeno tulil tisto noč, preden je gospod umrl. Rjave lise je imel nad očmi — taki psi, pravijo, da vidijo smrt. Ta Finetelj je potem od same žalosti storil konec.«

»Ali ga ni vzel konjederec?«

»Vzel, ker ni imel marke. Ampak je marko nalašč izgubil, da ga je vzel konjederec. O, ta je bil pameten!«

»Kakor vsi od vaše hiše,« je pohvalila Jerajeva. — »Zdaj mi pa povejte, gospodična Ana, ali vas še kdaj straši?«

»Zdaj me že dolgo ni. Prej sem pa večkrat slišala gospoda Antona, da je šaril po sobi. Pa sem smuknila kar pod odejo in molila, da je strah minil.«

Gospa Jerajeva se je slednjič naveličala lepih Nančinih povesti. »Kje je neki Pirčeva?« je nesrtpno vprašala po kratkem premoru. »Kako, da je ni nič na pregled?«

»Kaj me briga Pirčeva!« se je pričela razburjati Nanča. »Vesela sem, če je ne vidim. Ta me že ne bo komandirala. Pa tudi kuhala mi ne bo več.«

»Pst, pst, ne tako na glas!« je mirila Jerajeva. »Kaj se je pa zgodilo?«

»Polovico, vem, da ima dobička pri tisti hrani, ki jo nama daje, meni in atu, pa bi me zato še zmerjala? Ne bo me!« je kričala Nanča, slinila se je in roke so se ji tresle, tako je bila huda. Pa jo je kar na mah minila vsa togota in šepnila je Jerajevi: »Beživa!« in jo je naglo potegnila s sabo gor po stopnicah.

Od vrat v prizidku se je čulo zamolklo trkanje — stari Koren je dajal znamenje, da hoče s svojim psom na zrak in da ne mara videti ljudi. Počasi so se odprle duri, ven se je pognal velik, kosmat pes, skakal je kvišku in tulil, za njim se je prikazal sključen, širok starec. Dolgi beli lasje so mu viseli v čelo, siva zmršena brada mu je preraščala lice, golorok je bil, obleka je bila povaljana. Zatohel smrad je udaril za njim in psom iz njunega brloga. Stari je zaprl duri in jih zaklenil. Izpod čela se ozirajoč na desno in levo je šel počasi čez dvorišče na vrt v oni konec, ki je bil najbolj oddaljen od hiše — koprive so tam rasle na groblju. Pes Sultan se je ob njem vzpenjal kvišku, renčal in tulil.

Vrh stopnic, stisnjeni v kot, sta stali Nanča in Jerajeva.

Jerajeva je vprašala: »Ali ata res mislijo, da sin Anton še živi?«

»Včasi. — Včasi so pa čisto dobri. Preveč so ga imeli radi. Naju deklet ne tako. Prej pač, dokler so mama živeli. Pa so umrli, ko sva bili še takole majceni. Mačeha naju ni marala, večkrat sva bili tepeni kakor siti. Tukaj na čelu se mi še zdaj pozna, ko me je udarila z grebljo, tri dni sem ležala v omedlevici, luč so že držali nad mano. Ja! Pa ji vendar sveče prižigam na vernih duš dan.«

»Ko imate dobro srce,« jo je pohvalila Jerajeva in koj nato vzkliknila: »Na, pa je že štiri ura!«

Po stopnicah je prihajal desetleten, bledičen, pa prijazen deček v snažni, dasi oguljeni obleki, s šolsko torbico na hrbtu, gospe Jerajeve edini sin Milan.

Komaj je utegnil pozdraviti. »Nanča,« je hitel praviti, »zunaj pred hišo je Kocmurjev Stanko! Na svojo mamo čaka, potem prideta k vam, je rekel.«

Ko je Nanča začula besedo o Kocmurjevih, je široko odprla oči in usta in ko je Milan končal novico, je bila že rdeča kakor kuhan rak. »Kdo jih je klical? Jaz jih nič ne potrebujem. Bi že spet kaj rada! Ne maram jih. Tako reci, da me ni doma!« Stopila je urno v svoje stanovanje vrh stopnic in za sabo zaklenila.

Prav tisti hip sta se pojavila pod stopnicami Kocmurjeva in njen sinček Stanko.

Jerajeva je pokašljala »khm, khm«, in ko je tako opozorila Kocmurjeve nase, je s pomilujočim glasom rekla: »Oh, škoda! Gospodične Ane ni doma — saj ste k njej namenjeni, gospa? Ni dolgo, kar je šla zdoma, pred nočjo težko da se vrne.« Tako je govorila, hkrati pa mežikala in kazala z roko, da je Nanča v svoji sobi in da se je zaklenila.

Kocmurjeva se je namuznila. »Malo brinovca sem ji prinesla,« je odgovorila in ni štedila glasu, »škoda, da je ni. Pa ne morem pomagati. Z Bogom, gospa!«

Hrupno se je prestopala, kakor da odhaja, pa so se že odprle duri in se je oglasila Nanča: »Ali si ti? Le pridi noter!«

Kocmurjeva je naročila Stanku, naj jo počaka spodaj. Jerajeva je odvzela svojemu Milanu knjige in mu velela, naj malo poskoči po dvorišču in če bi prišla čevljarja Pirca žena domov, naj ji pride povedat. »Pa pazita, stari je na vrtu s psom, da se mu pravi čas umakneta!« In so izginili vsak v svoj konec, Kocmurjeva k Nanči, Jerajeva v svoje stanovanje, ki je bilo tik Nančine sobe, od nje ločeno zgolj po nezazidanih durih, dečka pa, sošolca, sta stekla na dvorišče.

* * *

Nanča je stanovala v sobi rajnega gospoda Antona; klečalnik z razpelom in knjižnica v okviru nerabljenih stranskih vrat sta še spominjali nanj. Pri oknu so visele tri kletke s kanarčki, ščinkovčki in drugim pojočim drobižem, v katerega reji je bila Nanča do onkraj Gradaščice priznana strokovnjakinja. Dišalo je v sobi po suhih rožah in po starih knjigah, po ptičkih in po terpentinu.

»Tale brinovček sem ti prinesla,« je rekla Kocmurjeva za uvod, »malo ga je, pa je dober. Včasi pomaga.«

»Pomaga,« je pritrdila Nanča. Nekam premajhna se ji je zdela steklenica, zlasti v primeri z nepriliko, združeno po navadi z vsakim sestrinim obiskom. »Saj sem več bolna kakor zdrava. Tebi se dobro godi, rdeča si in debela . . .«

»Še norca se delaj iz mene! — Moja ljuba sestra, če bi vedela, kako živim . . . Od enega dne k drugemu ne vem, ali bom kaj kosila, od kod in kaj. Zdaj bom pa kmalu še brez stanovanja.«

»Hohoho,« se je zakrohotala Nanča, »kdo ti bo verjel, ko imaš moža, imenitnega, da ga vsa Korenova družina ni vredna. ‚Nanča, tista norčava Nanča,' je rekel, ‚bi si lahko obliznila vseh deset prstov, če bi dobila tudi le takega moža, kakor je peta mojega škornja' — tako je rekel tvoj mož. Ali ni res? Tako visok gospod je.«

»Kaj bi gonila vedno tisto! Da sem imela takrat to pamet, ki jo imam danes, veš, da ga ne bi bila vzela. Vsega tudi nisem sama kriva. Ali si čisto pozabila, kako je bilo pri nas, kako se je nama godilo — brez mame, brez ljubezni — kakor dvema ptičkoma brez gnezda? Ni čudno, da sem se mlada in neumna oklenila človeka, ki mi je prvi dal prijazno besedo. Če bi mama živeli, bi bilo vse drugače. Nikar mi ga zmeraj ne očitaj! Jaz trpim in ne ti in ni majhno moje trpljenje. — Ali ga zagovarjam? Sama vem, kakšen je. Rešila bi se ga rada . . . Ti mi pomagaj, ljuba sestra!«

»Kako ti bom pomagala! Ali imam kaj? Ali hočeš kanarčka?«

»Pod streho me vzemi, mene in Stanka!«

»Stanka, ta cvet, da mi bo štrbonclje kradel? Pa še kamne mi luča pod noge. Tista tvoja Mici tudi ni nič boljša. Včeraj sem jo videla, spremljevalca je imela, gospoda soldata, in vstran je pogledala, ko me je srečala. Seveda, sram jo je bilo tete.«

»Punca ima slabe oči, morebiti te ni poznala. Pametna bodi — ali naj na cesti poginem? Sobica pod streho je prazna . . .«

»Ata ne puste. Ali naj se jim zamerim? Da še mene vržejo iz testamenta, kakor so rekli, da bodo tebe? Ne boš, pa če si stokrat moja sestra.«

»Nanča, bolj se delaš hudobno kakor si! Niti sanjalo se ne bo atu, da sem v hiši. In vso večnost menda vendar ne bodo kuhali jeze name. Skrivala se jim bova, jaz in fant . . .«

Prišla je bila po ukazu svojega moža, da s hinavstvom in zvijačo izvede moževe naklepe. Ali spomini na mamo, na žalostne dni mladosti, na sramoto in trpljenje poleg moža so zmagali, solze v očeh so pričale, da ji prošnja prihaja iz srca. Za roko je držala sestro Nančo in ihtela.

Nanča pa je umikala oči in premišljala, kako bi najuspešneje končala razgovor, ki se je tako lepo pričel z brinovcem in je zdaj krenil na področje, kjer se Nanča ni nameravala umakniti niti za las; preživo so ji bili v spominu časi, ko je po hiši robantil in strahoval divji Kocmur, da si nikdo ni bil svest življenja, sestra, njegova žena, ga je pa še zagovarjala. — Buljiti so ji pričenjale oči, odpirala je usta, kazalo je, da poseže po načinu dokazovanja, ki mu je bila najbolj kos, po kričanju.

Pa ji ni bilo treba. Priskočilo ji je na pomoč prijazno naključje — z dvorišča se je začul krik in jok in lajal in tulil je pes.

Kocmurjeva je planila k durim: »Križ božji, moj fant!« in ko jih je odprla, je že planil v sobo Stanko, ves preplašen. Hitro je zaloputnil duri; s solzami v očeh, še ihteč in tresoč se od strahu, jih je tiščal, zunaj je hropel in grčal razdraženi pes.

Komaj pa se je deček čutil varnega, že je zopet našel pogum in podjetnost. »Mama, dajte mi palico iz kota, ga bom po gobcu!« Odprl je malo duri, toliko, da je skoz ozko odprtino lahko podražil psa »kš, kš«, pes je zalajal, Stanko pa veselo zavrisnil — niti časa ni imel, da si obriše solze.

V kotu je res stala palica z železno ostjo na koncu. Nanča jo je jemala s sabo na svoja pota; trdila je, da zato, da se brani hudih ljudi in še hujših zverin: enkrat je malo manjkalo, da ni videla gada; kakor so pa pravili drugi, zato, da je z ostjo pobirala s tal končke smotk, ki so bajè pomagali njenim čevljem do onega nedosežnega bleska in sijaja, ki je šel glas o njem po vsem vesoljnem predmestju.

Kocmurjevi se je prvotni strah za dečka spremenil v ogorčenje. Res je vzela iz kota znamenito Nančino palico, toda v drug namen, nego je želel fant. Ročno je zgrabila sina čez pas in mu pričela brez zaslišanja in sodbe iztrkavati hlače in živo njih vsebino. Vtepala pa mu je takele nauke: »Zanikrnost zanikrna, ali si spet kamne lučal v psa! Kolikokrat sem ti rekla, da ne! Lahko se te povsod boje, ko si takšen. Zdaj si sit, ko si nam požrl stanovanje? Le čakaj me, doma jih dobiš še od očeta!«

Fant je tulil: »Mama, ne, ne, ne! Jej, jej, jej! Saj nisem jaz, Milan je.« Ker pa je mama predobro poznala svojega sina, da bi na njegove besede odnehala, je spremenil svojo taktiko in z zobmi pričel hlastati po njej, pa ji ni prišel do živega skoz obleko.

V vzgajalno prizadevanje svoje sestre je zdaj posegla Nanča, ki sta ji odsevala s koščenega obraza prestani strah in rastoča togota. »Mojo palico sem! Z mojo palico ga ne boš pretepala; kakšna pa bo, . . . ????

* * *

Stemnilo se je bilo, Peter je nažgal petrolejko in jo postavil na čevljarsko mizico — zunaj se je razlegalo Nančino hudovanje.

»Ali jo slišite?« je rekla Jerajeva in popisala burni prizor med Nančo, njeno sestro in Stankom.

»O mlaju je vsakikrat bolj huda,« je pripomnila Pirčeva. »Saj se nad mano tudi nosi.«

»Sem slišala. Kaj pa ji ni prav?«

»Oštela sem jo zaradi las, zakaj si jih pošteno ne očeše — vkup se ji držé kakor gnezdo. Pa mi je zamerila dobre nauke in zdaj zabavlja zoper hrano. Sem že vajena tega. Ni prijetno, jima kuhati in streči, Nanči in staremu, ki skoraj ne pusti človeka blizu — rajši danes neham ko jutri, če bi se človeku ne smilila . . .«

»Nanča je otročja, hudobna je pa tudi,« je razložil mojster. »Potrebna je, da jo spet enkrat obišče rajni gospod Anton in jo malo postraši.« Pomežiknil je Jerajevi.

»Nikar!« je rekla Pirčeva. »Saj reva ne more za to, kakršna je.«

Jerajeva pa je odgovorila: »Naredimo.« Pomigala je, vzdihnila in se priporočila.

Tisto noč je res strašilo pri Nanči. Komaj je bila ugasnila luč in dobro zatisnila oči, jo je zbudilo skrivnostno prasketanje po oknu, kakor bi ga kdo ometal, in trikrat je udarilo po šipi. Nanči je postalo vroče in mraz, zaječala je pobožen vzdih, skrila se pod odejo in pričela vzbujati kes, kolikor ga je znala. V svojem strahu in pod odejo ni niti čula, kako se je po končanem spominu zaprlo sosednje okno pri Jerajevih.

In drugi dan je bila zelo prijazna in pohlevna in hrana pri Pirčevih ji je zopet dišala.

Iz povesti Ptički brez gnezda

Prgišče sreče

V časopisu Delo je 26. julija t. l. izšla reportaža o gluhonemem Rudiju. Rudi Halanović zagotovo ni edini primer. Tudi med duševno prizadetimi so podobni Rudiji, zato reportažo tudi objavljamo. Kakor je res, da je bilo nekdaj med kmečkimi hlapci in deklami nešteto duševno prizadetih, ki so bili zaradi svoje prizadetosti po mili volji neusmiljeno izkoriščani, so danes taki primeri vedno redkejši, kar je posledica družbene skrbi za prizadete.

Vse take in podobne primere pa bomo objavljali in prikazovali naši javnosti vse dotlej, dokler ne bodo popolnoma izginili.

Pred približno enim letom sva ga srečala v Rošpohu. Bil je eden izmed številnih dninarjev, ki so za zavitek Drave, šilce žganja, hrano in za ležišče v slami garali pri »kralju Rošpoha«. Bogatašu, ki vsem sklepom, referatom in stališčem o neupravičenem bogatenju v brk javno kraljuje v predmestju Maribora po načelu »deli in vladaj«. Po žalostni izpovedi gluhonemega fanta, ki je nekaj ur nato skrivaj zložil culo in prisedel v avto, smo odrinili proti Ptuju. V kmetijskem kombinatu je dobil službo, človeka dostojno hrano in plačilo za vloženo delo. Zdaj, po letu dni, lepo oblečen, poln življenja in načrtov, z nekaj prihranki in stanovanjem pričakuje nevesto . . .

Rudi Halanović se je rodil v Karlovcu. Nekje v Karlovcu. Kot nam je sam napisal, mu je oče padel v partizanih, mati s štirimi otroki pa je zasulo v bombnem jašku. Rudija je bomba vrgla po tleh, pri tem si je poškodoval center za sluh in govor, ena sestra pa je lažje ranjena nesrečo preživela. Pred leti je tragično izgubila življenje. Rudijevo življenje je bilo nato izpisano z vandranjem po mladinskih domovih, v šoli za gluhoneme, kjer se je naučil dobro pisati in za silo govoriti, dokler ni obstal na ulici.

»Pri »kralju Rošpoha«

Preživljal se je z delom pri kmetih. Obredel je vasi in mesta v Slavoniji, Podravini, vse dokler ni pridninil do kmetov na Dravskem polju. Iz jeseni v jesen se je moral seliti. Ko ga več niso potrebovali, so lačna usta čez zimo odgnali od hiše. Končno je pritaval do Rošpoha. Tjakaj ga je pripeljal enako prizadet znanec. Našel je zanj streho in delo pri tako zvanem »kralju Rošpoha«. Bogatašu, kmetu, vinogradniku, nekdanjemu prekupčevalcu in utajevalcu davkov, predvojnemu superbogatašu, ki tudi danes ne strada dobrot. Začel je tako kot cela četa njegovih predhodnikov in, pošteno povedano, dvomim, če njegovo mesto tudi zdaj ni zapolnjeno z njim enakim, o katerem se v mariborskem zavodu za zaposlovanje niti ne sanja. Ko smo namreč pregledovali kartoteko zaposlenih pri tem samozvanem kralju, smo ugotovili, tako smo tudi pričakovali, da bo karton o zaposlenih in prijavljenih delavcih — zelo prazen. To je javna tajna tako v zavodu, kot pri socialni službi, da ne govorim o ljudeh, ki žive v bogataševem sosedstvu.

Lačnega, podhranjenega, razcapanega in obupanega Rudija smo pozorno poslušali, prebirali njegove izjave in se odločili. Prijatelj Špala, ki je že neštetokrat organiziral podobno akcijo, ni zatajil. V dveh dneh smo Rudiju našli dostojno zaposlitev — delavca pri Kmetijskem kombinatu v Ptuju. Jože Eržen, upravnik delovne enote »Osojnik«, nam je takrat govoril o prav neverjetnem zaslužku. Danes ugotavljamo, da ni pretiraval.

Malo dobre volje

Rudi je v tem času za svoje delo nekvalificiranega delavca v poprečju zaslužil okrog 120 starih tisočakov na mesec. V sezoni pa dobi v kuverti tudi 30 tisočakov več. To je v primerjavi z miloščino, ki jo je prejemal od kmetov v minulih letih, pravo bogastvo. Sodelavci v kombinatu so neverjetno lepo sprejeli gluhonemega mladeniča, ki jim jes krb in zaupanje vračal s pridnostjo in skromnostjo. Rudi ne pije, ne lenuhari, zdaj že shranjuje denar in potrpežljivo čaka na lepši jutri.

V tem letu dni, ko se je zavedel svojega novega položaja, si je nakupil oblek, uredil sobo, zdaj pa skupaj z vodstvom enote načrtuje nakup pohištva. Konec meseca bo odrinil v Zagreb po izvoljenko. Medtem se mu je namreč ogrelo srce najprej za neko Mariborčanko, vendar ji je razočaran obrnil hrbet. Dekle je rado gledalo dno v kozarcu, pa tudi drugi moški so ji bili bolj všeč od Rudija. Ta je udaril po mizi, ji plačal nekaj steklenic piva in ranjen odšel nazaj v svojo sobico.

Po nevesto

Ob srečanju smo ga našli med pripravami za selitev. Vodstvo enote mu je namreč uredilo majhno stanovanje. Sobo, kuhinjo, predsobo in shrambo. Vanj bo pripeljal svojo izvoljenko. Trdi, da se imata rada, tudi ona se bo zaposlila. Imela bosta dva otroka. Nič več. Skupaj z njim se vesele tudi njegovi sodelavci. Prav neverjetno je, kako lepo so mu pomagali, ko je bil pomoči najbolj potreben. Dokazali so, da ni noben problem nerešljiv. Vsaj takšen ne, čeprav socialne delavke trdijo, da za takšne in podobne sirote, ki danes bolj kot kdajkoli prej v velikem številu garajo kmetom kot črna živina, ni pomoči. Verjetno za vse res ne, za veliko število pa. Koliko odprtih mest je še v kmetijstvu, gradbeništvu, komunali in industriji in drugod, kjer ni potrebna bogve kakšna izobrazba, vendar so dohodki in delo neprimerno boljši od dnine in miloščine kmetov.

Človek z veseljem odhaja od tega od sonca zagorelega in od dela žilavega 30-letnega mladeniča, ki širokih oči prešteva dneve do odhoda v Zagreb. Pa tudi one, do odhoda v Ptuj, ko bo dobil odobren kredit za nakup pohištva. Kako malo je v resnici potrebno, da človeku vrneš vero v življenje in smisel. Istočasno pa se človek zgrozi, ko se zave, koliko hlapcev, hlapčičev in dekel še vedno za vbogajme gara tu poleg nas, pa jih ne vidimo ali nočemo videti, niti jim pomagati. Tudi za ceno od sreče in zadovoljstva razprtih oči in nemega stiska žuljave roke ne.

JANEZ SEVER

PLUTAL

PLUTAL

INDUSTRIJA PLUTOVINASTIH IZDELKOV
LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 32

Proizvajamo:

— kronske zaporke različnih izvedb
— PP (alu) zaporke različnih dimenzij
— aluminijske zaporke z jezički
— plutovinaste zamaške vseh dimenzij
— plošče in profile iz ekspandirane plute za toplotno in zvočno izolacijo v gradbeni industriji

Delovna praksa in usposabljanje

REŠENO JE VPRAŠANJE INVALIDSKEGA IN POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA UČENCEV POSEBNIH ŠOL V ČASU DELOVNE PRAKSE

Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, direkcija v Ljubljani, Kidričeva 5, je obvestila Vzgojni zavod J. Levca v Ljubljani, Skupnost zdravstvenega zavarovanja delavcev Ljubljana in SPIZ — podružnica Ljubljana, o sklepih glede vprašanja invalidskega zavarovanja učencev v času opravljanja delovne prakse v delovnih organizacijah.

Objavljamo tovrstno rešitev Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

V zvezi z vašim dopisom št. 37/72 z dne 17. 1. in 24. 2. 1972 v zadevi invalidskega zavarovanja vaših učencev v času opravljanja delovne prakse v delovnih organizacijah, sporočamo, da se strinjamo z vašim predlogom, da se uredi invalidsko zavarovanje teh učencev v času delovne prakse. **Invalidsko zavarovanje bi se torej izvedlo z analogno uporabo predpisov, ki veljajo za zavarovanje učencev strokovnih šol s praktičnim poukom za invalidnost, ki je posledica nesreče na delu** (22. člen TZIZ).

Glede prispevkov za predlagano invalidsko zavarovanje bo treba uporabiti določbe sklepa Skupščine republiške skupnosti socialnega zavarovanja delavcev SR Slovenije z dne 26. 2. 1971 o odločitvi prispevkov za invalidsko in pokojninsko zavarovanje za določene kategorije zavarovancev, ki uživajo posamezne pravice iz invalidskega in pokojninskega zavarovanja (Ur. list SRS, št. 9/1971). Po tem sklepu je za učence strokovnih šol s praktičnim poukom, kadar so na praktičnem delu pri delovnih organizacijah, določen prispevek v pavšalnem mesečnem znesku 0,70 din, ta znesek pa se plača za vse mesece v letu, čeprav je učenec na praksi krajši čas.

Invalidsko zavarovanje naj bi se izvedlo od 1. junija 1972 dalje.

Podružnici Ljubljana predložite v 3 izvodih seznam učencev, ki bodo poslani na delovno prakso v delovne organizacije, ločeno po posameznih podjetjih, torej na način, kakor ste ga navedli glede Specialne osnovne šole v Zagrebu.

Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje se plačujejo na račun št.: 501-847-1-1 »Prehodni račun prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje«.

O vsem tem bo obveščena Podružnica skupnosti v Ljubljani ter Skupnost zdravstvenega zavarovanja v Ljubljani.

Pomočnik direktorja
Janez Erjavec

NOVE OBLIKE DELOVNEGA USPOSABLJANJA V PROCESU HABILITACIJE NA POŠ MARIBOR

Tehnične delavnice posebne osnovne šole so že znane, posebno med otroki 6., 7. in 8. razreda. V njih se učenci dobro počutijo in pomagajo jim pri odločitvi za bodoči poklic. Moderno opremljene so mizarska in kovinarska delavnica, šivalnica in kuhinji. Nekaj let je bilo potrebnih, da so delavnice dobile današnjo obliko in da smo učni načrt približali namenu, t. j. usposabljanju otrok za poklic. Tako praktično obliko usposabljanja za delo lahko s polnim imenom imenujemo habilitacijo

— pripravo za življenje in delo. V tehničnih delavnicah na posebnih šolah usmerjamo otroka praktično v tisto delo, ki ga bo v poklicu opravljal; skratka, vsetransko ga izurimo za vključitev v delovni proces.

V letošnjem šolskem letu nam je uspela nova oblika delovnega usposabljanja v knjigovezniški stroki. Člani pedagoškega zbora so z velikim veseljem sprejeli to novo obliko usposabljanja in verjetno bo podoben učinek dosegla tudi pri starših. Otrokom, ki obiskujejo to šolo, odpira nove perspektive v poklicu, ki jim je bil do sedaj manj dosegljiv. Pri tem je nov in zelo spodbuden način sodelovanja šole in podjetja.

Podjetje MARIBORSKI TISK je oprostilo tovariša višje kvalificiranega knjigoveza nekaj ur v dopoldanskem času, ki jih bo posvetil habilitaciji otrok na posebni osnovni šoli v Mariboru. Nadalje se je podjetje obvezalo, da bo ves material, ki ga bodo otroci potrebovali, odstopilo brezplačno, dalo na razpolago rezalni stroj in škarje za rezanje lepenke. Podjetje bo tudi zaposlilo po svojih možnostih letno dva do tri otroke, ki bodo dosegli pri praktičnem delu dobre uspehe. Sodelovanje mariborskega tiska s šolo je nastalo v nekajletni praksi, ko je podjetje omogočilo opravljanje delovne prakse učencem višjih razredov. To sodelovanje je bilo učinkovito, v posebno zadovoljstvo otrokom praktikantom, pa tudi podjetje se je pohvalno izrazilo o njih.

Program dela v prvem polletju v knjigovezniški tehnični delavnici bo obsegal 40 ur za učence osmih razredov. V teh urah si bodo učenci najprej ogledali material in stroje, nato pa bodo prešli na izdelavo map in 40-listnih zvezkov, ki jih bodo šivali na roke s sukancem in obrezovali v podjetju. Največ ur bodo posvetili vezavi ene knjige: Cicibana ali Pionirskega lista v posameznih delovnih fazah.

Ta program, ki se bo zdel poznavalcu stroke najbrž zelo skromen, ima namen naučiti otroke ravnanja s knjigovezniškim materialom praktično in zato so bile izpuščene teoretične oblike priučevanja. Ob takem navajanju bo skupina, ki bo v času obvezne prakse na delu v tem podjetju, že vedela, kako naj praktično dela. Odpadla bo dosedanja negotovost in navajanje na delo ter izgubljanje časa. Podjetje si bo s praktikanti lahko bolj pomagalo oziroma obojestranska uporabnost bo večja, kot je bila doslej. Program dela se bo v II. polletju razširil na 80 delovnih ur z novimi oblikami dela, ki jih bodo narekovale zmogljivosti in dosežki otrok.

Ta nekoliko podrobnejši opis navajamo iz več razlogov. Radi bi izrazili svoje veselje nad tem, da nekdo razume prizadete otroke, ki so si z dosedanjimi izkušnjami pravzaprav sami pridobili priznanje za svoje delo. Podjetje Mariborski tisk pa je tudi spoznalo uporabnost tega dela ter je v prihodnje pripravljeno sprejeti izurjene mlade delavce v svoj kolektiv. Tudi starši otrok naj bi spoznali, da se odpirajo otrokom POŠ nove možnosti za zaposlitev. Nikoli torej ne smemo obupati, pa čeprav smo se na tihem bali, da naš otrok ne bo mogel opravljati zaposlitve in smo v svojem obupu priznavali le delne možnosti, ki jih ima POŠ, ali pa se celo branili vključiti predlaganega otroka v to šolo. Starši bi morali vedeti, da je važno, da otrok rad dela, in da ga je potrebno navajati na delo, v katerem naj bi našel zadovoljstvo in celo užitek. Škoda, da starši včasih ne vemo, kaj je to navajanje na delo in zamudimo oziroma grešimo, ko je otrok še majhen. Malo pozno je, če mora šele šola navajati otroka na delovne navade.

Po tej poti bi se učenci in pedagoški zbor POŠ zahvalili podjetju Mariborski tisk za razumevanje in prijateljsko sodelovanje.

Tanja Plemenitaš

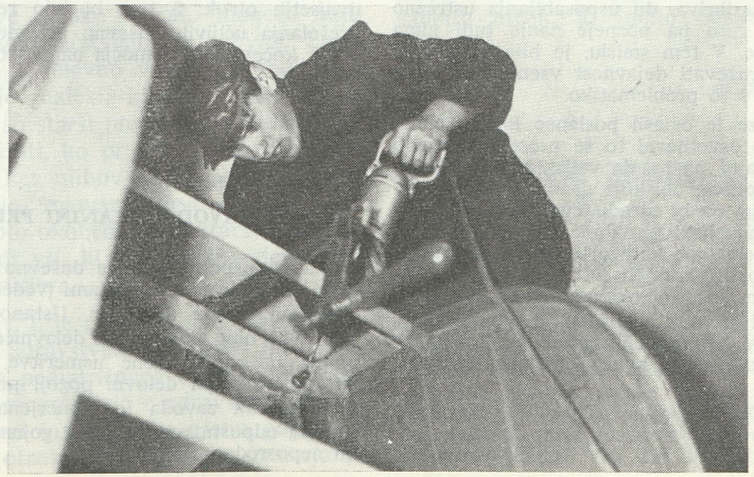

V nekaj vrstah

PREMALO ZA PRIZADETE

Prosvetnokulturni zbor je med drugim sprejel zakonski osnutek o usposabljanju mladine in otrok, ki so prizadeti z najrazličnejšimi motnjami.

Seja prosvetnokulturnega zbora slovenske skupščine, ki je bila po končanem sestanku enotnega zbora delovnih skupnosti, je minila v nekoliko mirnejšem vzdušju, saj se poslanci, razen pri obravnavi problematike o otrocih, motenih v telesnem in duševnem razvoju, ob svojih točkah dnevnega reda niso nadrobneje ustavljali.

Sprejet je bil osnutek zakona, ki ga je bil predložil republiški izvršni svet, po katerem bo v zakonu o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju nastalo nekaj sprememb in dopolnitev. Edino v tej zvezi je bila tudi razprava in še pred njo uvodna beseda predstavnice republiške skupnosti otroškega varstva Elice Dolenc, ki je skušala orisati nerešena vprašanja na tem področju, pri čemer je, med drugim, podala vrsto predlogov za reševanje. Na kratko bi jih našteli takole: v predšolsko vzgojo zajeti večje število prizadetih otrok, usposobiti več ustreznih učiteljev in svetovalnih služb, zagotoviti boljšo socialno in zdravstveno varstvo, sanirati obstoječe zavode idr. Zaradi teh in drugih pomanjkljivosti se pač dogaja, da tem otrokom družba dostikrat ne zagotavlja primerne osnove za življenje, saj jih pravočasno ne odkriva, do usposabljanja ustrezno ne obravnava, zato pa pozneje zanje tudi nima prave zaposlitve. V tem smislu, je bilo povedano, je potrebno združevati dejavnost vseh dejavnikov, ki se ukvarjajo s to problematiko.

K razpravi se je oglasil poslanec Boris Feldin, ki je na široko osvetljeval to še precej neurejeno torišče, opozarjajoč na to, da veliko prizadetih zaradi takšnih okoliščin obiskuje osnovno šolo in povzroča večji osip, pa bi zaradi tega morali čimprej sprejeti kategorizacijski pravilnik. Spomnil je tudi, da se nekateri sklepi o kategorizaciji še niso uresničili, čeprav so bili sprejeti in bi že morali v letošnjem šolskem letu učinkovati. Zbor je potlej sprejel zakonski osnutek in priporočil republiškemu IS, naj upošteva pripombe in predloge s seje ter izdela predlog zakona do konca letošnjega oktobra.

Delo, 29. sept. 1972

Jože Horvat

OTROCI IZ SLOVENSKE BISTRICE NA LETOVANJU V POREČU

V prostorih DKL Maribor v Poreču je v letošnjem poletju letovalo 60 otrok. Otroci so bili v večini primerov iz socialno neurejenih in slabo situiranih družin. Cena letovanja je znašala 495 din za otroka. V to vsoto je vračunan tudi prevoz. Razliko dejanskih stroškov bo krila iz prispevkov delovnih organizacij, sindikatov, zavoda za socialno zavarovanje ter družbeno političnih organizacij.

POSEBNI VARSTVENI ODDELEK ZA DUŠEVNO PRIZADETE OTROKE V DOMU DUŠANA ROMIHA V KOČEVJU

V šolskem letu 1971/72 so organizirali v domu Dušana Romiha v Kočevju posebni oddelek za učence posebne šole. V domu je 12 učencev v starosti 7 do 12 let in so združeni v samostojno vzgojno skupino. Dom je bil zgrajen za učence poklicnih šol v starosti od 14 do 18 let in je zato neprimeren za sedanje potrebe, zato bi ga bilo potrebno preurediti in prilagoditi vzgojni skupini dvajsetih otrok. S tem bi bilo rešeno vprašanje prešolanja učljivih duševno prizadetih podeželskih otrok kočevskega območja na posebno šolo.

POŠ Kočevje

VZGOJNI ZAVOD V PLANINI PRI RAKEKU

Zavod usposablja lažje duševno prizadete otroke s kombiniranimi motnjami (vedenjskimi in osebnostnimi) iz vse Slovenije. Ustanova je dobila v letu 1972 nov paviljon za delavnice politehničnega pouka in predpoklicne usmeritve. S tem so pa omogočeni boljši delovni pogoji pri usposabljanju. V programu zavoda je odmerjena posebna skrb skupini odpustnikov, se pravi gojencem, ki naj gredo neposredno v življenje.

Iz naših društev poročajo

V NOVI GORICI SO SE SPOPRIJELI Z NAJBOLJ PEREČIMI ODPRTIMI VPRAŠANJI

Skladno s prizadevanjem, da bi začeli uresničevati sklepe lanskoletnega posvetovanja o problematiki huje prizadetih otrok, je naš društveni odbor organiziral sestanek na Centru za socialno delo, kjer je bil poleg delavcev Centra navzoč tudi svetnik za prosveto in zdravstvo oddelka za načrtovanje pri občinski skupščini. Sprejet je bil sklep, naj bi začeli s prvo stopnjo usposabljanja v najbližji prihodnosti.

Ob letošnjem svetovnem dnevu invalidov smo že odprli predšolski oddelek za vzgojo in varstvo huje duševno prizadetih otrok, in sicer pri POŠ v Novi Gorici. Potrebo po tovrstnem usposabljanju so poleg strokovnih služb najbolj čutili starši, ki so v skrbi za svoje malčke dnevno doživljali izjemen položaj v družbi. Čutili so se zapostavljeni in potisnjeni na rob naše družbe, bili so brez pomoči, ker za njihove otroke ni bilo mogoče najti mesta v vzgojno-varstvenih ustanovah. Zaenkrat so zajeti v dnevno varstvo in na usposabljanje štirje malčki, ki imajo celodnevno oskrbo. Tako so starši postali umirjeni in ganljivo jih je slišati, ko pripovedujejo o svojem zadovoljstvu, ker njihov otrok postaja živahnejši, se smeje, izgovarja prve besede in se zanima za svojo okolico. Poleg staršev pa smo zadovoljni tudi vsi, ki smo si prizadevali, da pride do uresničitve.

20. marca t. l. je sklical Center za socialno delo sestanek zdravstvenih delavcev otroškega dispanzerja in pediatričnega oddelka bolnišnice, kjer se je razpravljalo o zdravstvenem varstvu, o evidenci in vodenju registra potencialno ogroženih otrok in o pravilnem usmerjanju otrok v oddelek za usposabljanje huje duševno prizadetih.

Načeli smo tudi vprašanje ustanovitve vzgojne posvetovalnice, ker se kaže možnost pridobitve prostora in ustreznih strokovnjakov.

Sproženo je vprašanje organizacije delavnic pod posebnimi pogoji, ki naj bi bile pri Splošnem servisu, kjer bodo začeli izdelovati svetlobna telesa. Omenimo naj, da je bil sekretar tega servisa s kolektivom POŠ Nova Gorica lani na strokovni ekskurziji v Zürichu in je imel priložnost opazovati dejavnost, sposobnost in zmogljivost srednje duševno prizadetih. Seveda pa brez vsestranske družbene pomoči ne bo šlo.

Ker bo v Novi Gorici referendum za samoprispevek, namenjen gradnji osnovne šole v Novi Gorici, se je pojavila bojazen, da ne bi morda zavoljo tega premaknili datuma gradnje posebne osnovne šole na poznejši čas. Ta gradnja je namreč določena za leto 1975 kot obveznost občinskega skupščinskega programa. Zato bomo morali prikazati širši javnosti razmere, v katerih se usposablja 135 duševno prizadetih otrok, ki imajo enake pravice kot zdravi.

Mara Miklavič

NA OBČNEM ZBORU V KRŠKEM

15. junija smo imeli 3. občni zbor našega društva. Za uvod smo gostom in staršem prikazali kratek program. Zbor posebne osnovne šole je zapel dve pesmi. Poleg še nekaterih točk so zaigrali člani lutkovnega krožka. Potem je predsednik Slavko Smerdelj med drugim povedal, kako važno je, da prizadetim otrokom omogočimo, da se svojim sposobnostim primerno uveljavijo v življenju. Kolektivnim članom našega društva (delovnim organizacijam Kovinarska, Labod in Celuloza) smo dali Priznanje Društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam. Ves čas od ustanovitve našega

društva smo iskali različne oblike, da bi družbo čimbolj seznanili s problematiko naše populacije, tako starše, zastopnike družbenega, gospodarskega in samoupravnega življenja naše občine.

Leta 1964 je bil ustanovljen posebni oddelek za usposabljanje duševno prizadetih otrok. Šola in društvo sta bila ves čas tesno povezana. Iz posebnih oddelkov se je razvila samostojna posebna osnovna šola, ki jo obiskuje 82 učencev iz vse občine.

Društvo si želi tesnejših stikov s starši. Zato smo se letos štirikrat sestali v Kostanjevici, Senovem in Krškem. Starši so zaskrbljeni za prihodnost svojih otrok. Zato smo se pogovarjali predvsem o tem. Staršem otrok v višjih razredih smo povedali, da so vsi učenci, ki zaključujejo šolanje, dvakrat opravili delovno prakso.

Že lansko leto smo iskali delovna mesta za opravljanje delovne prakse. Na sestankih odbora društva smo se z zastopniki podjetij ob obiskih delovnih organizacij pogovarjali o tem.

Za učence, ki redno končujejo šolanje, ni težav. S sodelovanjem društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam in Zavoda za zaposlovanje smo našli primerna delovna mesta v podjetjih KOVINARSKA, LABOD, ŽITO, HOTEL SREMIČ, AGRARIJA. Tam so opravili delovno prakso. Gospodarski organizaciji Kovinarska, ki je sprejela dečke, in Labod, ki je sprejel deklice v redno delovno razmerje, sta pokazali resnično željo pomagati našim otrokom, ob tem pa jim omogočiti, da se kot enakovredni člani družbe znajdejo v življenju.

Bodoči nalogi društva pa sta, da društvo čimprej pomaga organizirati oddelek za delovno usposabljanje srednje prizadetih in stoji ob strani učencem naše šole, ki so že pred leti obiskovali posebno osnovno šolo eno ali dve leti. Nekateri učenci so bili poleg primarne duševne prizadetosti že takrat močno osebnostno prizadeti. Ko spremljamo življenjsko pot teh sedaj že polnoletnih oseb, opažamo, da so vsi brez redne zaposlitve.

Za reševanje svojih nalog pa bo Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam poglabljalo stike z družbenopolitičnimi organizacijami in podjetji kot doslej.

Na koncu občnega zbora so si vsi prisotni ogledali še razstavo, ki so jo pripravili učenci posebne osnovne šole Krško.

OBČNI ZBOR DRUŠTVA V LAŠKEM

20. aprila je bil redni občni zbor Društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam v Laškem. Občnega zbora se je udeležila predsednica odbora republiškega društva tovarišica Ada Krivic iz Ljubljane. Navzoči so bili tudi sekretar Občinske konference SZDL, tajnik TIS, predstavnika zdravstvene in socialne službe, starši in učitelji POŠ ter drugi člani.

Predsednica društva tovarišica Stana Košec je v svojem poročilu prikazala delo društva od ustanovitve dalje.

Število članov se je v dveh letih močno povečalo. Ob ustanovitvi so bili člani društva le starši in učitelji POŠ. Uspelo nam je, da smo v društvo vključili večje število uslužbencev občinske uprave. Istočasno smo razširjali tudi glasilo ZBORNIK. Od prvotnih 44 naročnikov se je število povečalo na 61. Poleg tega nam je uspelo tudi to, da so ZBORNIK naročile skoraj vse osnovne šole, vzgojnovarstveni zavod, nekatere gospodarske organizacije in zavodi.

Vzgojni predavanji, ki smo ju organizirali za starše, sta bili dobro obiskani in sta dosegli svoj namen.

Društvo in POŠ si prizadevata za čim boljše delovno usposabljanje in zaposlovanje otrok. Doslej so dobili zaposlitev vsi absolventi POŠ, nihče ni ostal brez nje. Naše učence radi sprejmejo na delovno prakso. Delovne organizacije imajo veliko posluha za potrebe naših otrok in šole.

Šola ima dobro opremljeno telovadnico, medtem ko je tehnična delavnica opremljena večinoma s starimi stroji, ki smo jih dobili skupno s stavbo. Kljub temu učenci mnogo delajo in so uspešni pri svojem delu.

S pomočjo Skupnosti otroškega varstva in TIS Laško nam je uspelo adaptirati kletne prostore šole, s čimer smo pridobili novo učilnico, šivalnico in prostor za kuhinjo. Šola namreč nima lastne kuhinje, četudi prejema malico dnevno poprečno 90 otrok. Vso hrano prinašamo iz osnovne šole. To pa terja mnogo naporov in izgubo dragocenega časa. Če nam bo uspelo dobiti sredstva za opremo, bomo novo šolsko leto lahko pričeli z lastno kuhinjo.

Šolo obiskuje trenutno **133 otrok**, od tega 82 vozačev. Za vozače imamo organizirano varstvo po 2 uri dnevno. V varstvu so predvsem učenci nižjih razredov.

Društvo vodi tudi skrb o otrocih iz socialno ogroženih družin. Decembra 1971 smo izvedli manjšo akcijo zbiranja oblačil in obutve in na ta način obdarili manjše število otrok.

Tovarišica Košec je ob koncu poudarila, da bo v prihodnje za boljše delovanje društva nujno najti boljše stike z ostalimi dejavnostmi v občini, z družbenimi in političnimi organizacijami, zdravstveno in socialno službo, kajti skrb za duševno prizadete otroke ne sme biti samo stvar posameznikov, ampak skrb celotne družbe.

Na občnem zboru je podala posebno poročilo ravnateljica POŠ Laško tovarišica Marica Širec. Navzočim je prikazala razvoj POŠ v Laškem od 1936 dalje, ko je bil ustanovljen oddelek pri osnovni šoli, do danes. Obenem je prikazala tudi pomoč, ki jo je šola dobila od republiškega društva za pomoč DNRO.

V debati, ki se je razvila po poročilih, so se oglašali starši, ki so se zanimali zlasti za zaposlitev svojih otrok.

Tovarišica Ada Krivic, predsednica odbora republiškega društva, je pohvalila delo našega društva. Nanizala je vrsto problemov, ki jih bo še treba rešiti v republiškem merilu.

Kaj nam poročajo iz drugih republik

UČENCI POSEBNIH ŠOL SR HRVATSKE SO ŽE ŠESTIČ POMERILI SVOJE TELESNE ZMOGLJIVOSTI IN KULTURNO-UMETNIŠKE SPOSOBNOSTI

Pod pokroviteljstvom republiškega sekretarja za prosveto in kulturo SR Hrvatske Veselka Velčića je bila letos »VI. Smotra fizičke kulture i kulturno umjetničkih aktivnosti učenika specijalnih škola SR Hrvatske«, ki jo je organizirala Zveza društev za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam skupno z Zavodom za napredek osnovnega izobraževanja te republike. Letos je bilo njihovo tekmovanje v Puli.

Severno od Pule, kjer je morska obala razpotegnjena proti Fažani, daje tej istrski pokrajini v juniju svojstven pečat trdoživa brnistra s svojimi živorumenimi cvetovi. Podobno slapovom se spušča proti morju živorumeno grmičevje, ki čudovito odseva na morski gladini. Sredi tega grmičevja leži neposredno ob obali športni park Jugoslovanskega otroškega rekreacijskega centra, imenovanega Puntižela. V ta športni park so se od 7. do 10. junija t. l. preselili izbrani učenci vseh posebnih osnovnih in strokovnih šol, da v plemenitem tekmovanju medsebojno pomerijo svoje fizične zmogljivosti in spretnosti. 515 vnaprej izbranih učencev iz 23 posebnih osnovnih šol in posebnih oddelkov pri štirih osnovnih šolah ter 103 učenci iz posebnih šol učencev v gospodarstvu so tekmovali v vseh lahkoatletskih disciplinah od teka, skoka in preskoka do rokometa, nogometa, namiznega tenisa, košarke in metanja krogle. Ločeno so tekmovali učenci posebnih osnovnih šol in učenci strokovnih šol. S svojim izvajanjem in doseženimi rezultati so navdušili gledalce, saj po svojih uspehih niso prav nič zaostajali za zdravimi vrstniki. Nagrade, okusno izdelane diplome in priznanja, ki so bili dani najboljšim posameznikom in skupinam, bodo zagotovo spodbuda za nadaljnje udejstvovanje na tem področju, ki je sestavni del celovite habilitacije.

Da je bilo tekmovanje zelo dobro izvedeno, je v največji meri zasluga dobre priprave in prav tako dobre organizacije. Za splošno razpoloženje pa je poskrbelo tudi vreme, ki je bilo vse te dni kot naročeno.

Hkrati s tekmovanjem je bila v avli reprezentančnega Doma JLA v Puli razstava likovnih in tehničnih del otrok in mladine posebnih ustanov SR Hrvatske. Skrbno urejena in okusno aranžirana razstava je pokazala prerez likovnih zmogljivosti in tehničnih spretnosti učencev teh ustanov. Nekateri eksponati so pokazali izredne sposobnosti posameznikov. Sicer pa ocena razstavljenih del ne spada v to poročilo in narekuje posebno strokovno obravnavo. Vsekakor je število obiskovalcev pokazalo, da je bil namen dosežen, saj so ljudje odhajali z razstave s spremenjenimi pojmovanji in pogledi na to mladino.

Drugi dan prireditve je bila popoldne v koncertni dvorani Doma JLA svečana kulturno-umetniška prireditev učencev posebnih šol, ki ji je dala že sama dvorana svečano vzdušje. Izvajanje programa, ki je vseboval pevske točke, plese, folklorne nastope, recitacije itd., je občinstvo z navdušenjem sprejelo.

Zadnji dan je bil namenjen skupnemu izletu z ladjo po morju.

Organizacijski odbor in delovne skupine strokovnjakov različnih profilov — za to priložnost jih je bilo angažiranih čez 50 — so imeli ves čas polne roke dela, zato tudi uspeh ni izostal.

Tej vsakoletni pomembni športni in kulturni manifestaciji daje poleg vsebine tekmovanja učencev še poseben pomen širina prireditve, v katero so vključeni predstavniki republiških

in občinskih organov oblasti, služb in družbenopolitičnih organizacij kot članov častnega odbora (predsednik kulturno-prosvetnega zbora skupščine SRH, direktor republiškega zavoda za socialno delo, predsednik komisije za družbeno-ekonomske odnose v zdravstvu, socialnem varstvu in socialni zaščiti pri CK SKH, predsednik Konference za rehabilitacijo in zaščito invalidov, namestnik okrožnega javnega tožilca Pule, zastopnik socialno-zdravstvenega zbora skupščine SRH itd.) Na ta način je pritegnjen k sodelovanju širok krog družbenih dejavnikov, s čimer je dana spodbuda, da se čim širši krog javnosti zavzame za probleme duševno prizadetih in njihovih sposobnosti za uspešno vključevanje v naše družbeno-ekonomsko življenje. S tem pa dobiva širša javnost tudi pravilnejši in pravičnejši odnos do te mladine.

M. Mencej

Do zdaj so že tri posebne osnovne šole dobile ime po pokojnem dr. Z. Sremcu

Na desni obali reke Vardar so v Skopju 1. septembra t. l. odprli posebno osnovno šolo, ki nosi ime pokojnega dr. Z. Sremca. Že prej pa sta dobili ime po pokojnem predsedniku naše zvezne organizacije posebni šoli v Zagrebu in v Vinkovcih. Ob slavnostni otvoritvi šole bo mestna skupščina Skopje izročila pokojnikovi soprogi posebno plaketo, v šoli bo pa odkritje doprsnega kipa pokojnika.

Šola je adaptirana in urejena za 320 učencev, vključuje pa otroke iz vsega področja desne obale reke Vardar s področnimi oddelki po vaseh, kjer jih obravnavajo do četrtega razreda. Sredstva je preskrbela republika in mestna skupščina in RO društva za pomoč duševno prizadetim.

Prva eksterna šola za možgansko prizadete

Na podlagi zakona o osnovanju šole za možgansko prizadete v Beogradu je organizirana prva eksterna šola za tovrstno mladino v naši državi. Napori republiške skupščine SR Srbije, prosvetne službe Beograda in centra za možgansko paralizo so na ta način privedli do uspeha. Prevoz v zavod bo skupen; otroke pa, ki se težje gibljejo, bo obiskovala mobilna defektološka služba. Na ta način bodo uvedli sodobnejše obravnavanje možgansko prizadetih, ker se bodo otroci vračali zvečer na svoje domove v krog domačih. Pričakujejo, da bodo sedaj dani tudi pogoji za zaščitne delavnice, v katerih se bo ta mladina zaposlila po končanem šolanju.

Vsekakor je ta problematika zanimiva tudi za nas, ker menijo, da je približno polovica teh otrok tudi duševno prizadetih. Prizadevajo pa si, da bi formirali zvezno društvo za pomoč tej skupini invalidov.

Nov zavod za srednje in težko prizadete

V Bosni in Hercegovini so na podlagi sprejetega zakona odprli novo depandanso zavoda v Dusini pri Fojnici, ki dela že od 1967. leta. V novo odprti depandansi bodo obravnavali srednje in težko duševno prizadete, kakor tudi duševno bolne, ki jih odpuščajo iz psihiatrične bolnice, so pa socialno ogroženi in nimajo svojcev. S tem novim objektom ima Bosna in Hercegovina največ novo zgrajenih prostorov za obravnavanje srednje, teže in težko duševno prizadete mladine v naši državi (Višegrad, Pazarić in Kreševo), saj lahko sprejmejo 800 gojencev in pacientov.

Bosna in Hercegovina ima že nov pravilnik o kategorizaciji

V SR BiH je bil sprejet nov Pravilnik o odkrivanju in kategorizaciji razvojno prizadetih otrok (Službeni list št. 12/72). Pravilnik ne zajema več mejnih primerov razen izjem. Na ta način se bodo morale redne osnovne šole sprijazniti z dejstvom, da bodo obdržale mejne primere in jih ustrezno obravnavale. Tako se bodo lahko posebne osnovne šole bolj posvetile obravnavanju srednje duševno prizadetim in bodo končno dobile takšen profil, kot ga imajo v tujini. V drugih naših republikah in pokrajinah so načrti pravilnika še v javni razpravi. Pričakujejo, da bodo do konca tega leta sprejeti, in sicer po kriterijih in s terminologijo, ki je bila sprejeta na strokovnih sestankih, ki jih je organizirala Zveza defektologov Jugoslavije.

V Bosanski Krajini so zelo aktivni, so pa še hudo zaostali za razvojem

V Bihaću so odprli prve posebne oddelke pri rednih osnovnih šolah po okoliških vaseh, pripravljajo pa organiziranje prve posebne šole v Bihaću.

V Banja Luki je čez 400 duševno prizadetih otrok, ki bi morali obiskovati posebno osnovno šolo, nimajo pa samostojne zgradbe in jih še vedno obravnavajo v posebnih oddelkih pri rednih osnovnih šolah. Pripravljajo gradnjo posebne šole, morda pa bodo dodelili eno izmed dosedanjih šolskih zgradb posebni šoli, ker je to največje mesto v BiH, ki še nima posebne osnovne šole. Imajo jo že v Sarajevu, Tuzli in Zenici. Republiški odbor društva za pomoč d. n. r. o. je nakazal 400.000 za opremo šole v Banja Luki.

Podobne razmere so v Mostarju, kjer čakajo na izpraznitev v zgradbi Pedagoške akademije, v kateri bodo odprli posebno osnovno šolo. Pričakujejo, da bodo začeli z delom posebnih osnovnih šol v Banja Luki in v Mostarju z novim šolskim letom.

V Zagrebu so začeli akcijo za zbiranje sredstev prek tiska

Zavod za srednje in teže duševno prizadete otroke in mladino v Stančiću je začel skupno z republiškim društvom za pomoč duševno n. r. o. SRH akcijo prek lista »Večenji list« v Zagrebu za zbiranje sredstev, s katerimi naj bi razširili kapacitete tega zavoda. V ta namen je bilo več koncertov in predstav, na katerih občane seznanjajo z namenom te ustanove. Do zdaj je bil uspeh kar zadovoljiv, akcija pa je še v teku.

Kaj je novega na tujem?

V USTANOVAH ZA PRIZADETE OTROKE IN ODRASLE V ZR NEMČIJI IN NA DANSKEM

Tudi za letošnje prvomajske proste dni je organiziral učnovzgojni kolektiv Vzgojnega zavoda Janeza Levca v Ljubljani strokovno ekskurzijo v tujino. To pot v ZR Nemčijo in na Dansko. Ponudila se nam je priložnost, da smo se jim pridružili tudi trije člani DEC v Vevčah pri Ljubljani. Ker bodo naši vtisi s te ekskurzije zanimali starše, strokovnjake in drugo javnost, naj jih prikažemo v skrčenem obsegu. Opisali bomo tipični ustanovi za varstvo in delovno usposabljanje duševno prizadetih otrok in odraslih.

»Christoferhaus« v Göttingenu (ZR Nemčija) je ustanova notranjega misijona protestantske verske skupnosti. Zavod je odprtega tipa in ga obiskuje 189 prizadetih otrok in odraslih, ki jih v ustanovo dnevno vozi avtobus nemškega Rdečega križa. V ta zavod imajo poleg srednje duševno prizadetih otrok vključene tudi telesne invalide z IQ do 60, vedenjsko motene ter osebe s kombiniranimi motnjami. Vse delo v ustanovi vodita in koordinirata vodja-psiholog in organizacijski vodja. Oba sta stalna nameščenca in za svoje delo odgovorna Svetu zavoda. Poleg stalno nameščenega vodstva je še častni predstojnik, kateremu prav tako odgovarjata vodji ustanove.

Gojenci bivajo v štirih stavbah, vsaka od teh pa ima vodjo stalnega bivanja. Do 18. leta starosti jih imajo v varstvenem oddelku in posebni osnovni šoli ali pa so vključeni v delavnice pod posebnimi pogoji.

Ko se pripeljejo zjutraj v zavod, je na vrsti razgibavanje in skupinske igre, nato pa grejo vsak v svojo skupino. Razdeljeni so v 10 skupin po vrsti in stopnji prizadetosti.

Posebna osnovna šola je organizacijska enota s svojim vodstvom in je popolnoma samostojna. Otroci so v šoli razporejeni po sposobnostih, ne po starosti. Na teden imajo približno 9 ur šole in to do 25. leta starosti. Nato jih vključijo v pripravljalnico za prestop v delavnico pod posebnimi pogoji. Pripravljalnico vodi delovni terapevt, dela pa z vsakim gojencem individualno. Za pripravljalnico dobijo delo od industrije. Ker pa tega dela nimajo dovolj, so morali začeti z lastno proizvodnjo. Zanimivo je, da strojev nimajo prav nič zaščitenih. V pripravljalni delavnici pride 8 gojencev na enega mojstra in praktikanta.

Cilj ustanove je, da vključi gojence v redno zaposlitev ali pa v delavnice pod posebnimi pogoji.

Delavnice pod posebnimi pogoji

Delavnice pod posebnimi pogoji so proizvodnega značaja in obsegajo naslednje proizvodne panoge: kartonažo, električno, kovinsko in nekaj malega lesno. Delo v delavnicah vodita mojster stroke in še ena strokovna moč. Pri starejših pride taka zasedba na 12 gojencev. Vajenci dobijo 160 do 240 DM mesečne nagrade. Vsem zaposlenim v delavnici pa daje Zavod za zaposlovanje enako žepnino; zavod krije tudi stroške za oskrbnino in potnino. Ta pomoč znaša 240 DM mesečno.

Kadri

Vse osebje, ki pride za leto ali poldrugo leto v zavod, so praktikantje. Ti dobijo 100 DM mesečne nagrade in brezplačno kosilo. Po tem stažu gredo v šolo, morajo pa opravljati še 6 do 8 ur prakse, za kar so seveda tudi plačani (150 DM). Ko končajo višjo šolo, pridejo za eno leto na obvezno prakso, za kar pa že dobijo celotno plačo. Nato morajo opraviti strokovni izpit in šele potem dobijo kvalifikacijo in državno plačo. Moški pa, ki nočejo služiti vojaškega roka, morajo delati v ustanovi eno leto zastonj in so ta čas nameščeni kot praktikantje.

Vodstvo

Najvišji organ ustanove je Svet zavoda, v katerem je 7 predstavnikov, in sicer: 2 predstavnika socialne službe (eden za mesto in eden za podeželje), 5 strokovnjakov (pedospihiater, pediater, ortopedagog, 2 psihologa); poleg tega imajo še klinično psihologa in zdravstvenega pedagoga.

Za povezavo zavoda s starši skrbi staršinski svet, ki se sestane vsake četrt leta, in šolski svet, ki se prav tako sestaja vsake četrt leta. Oba pa se sestaneta vsakega pol leta. Če je potrebno, pa se posamezni starši pogovorijo z vodjem skupine.

Zakonodaja, ki obravnava varstvo in usposabljanje prizadete mladine v ZR Nemčiji:

1. Zakon o socialni zaščiti.
2. Zakon o poklicnem izobraževanju.
3. Zakon o napredku pri delu. Ta ureja tudi status prizadetih oseb in financiranje.
4. Zakon za izobraževanje.

SKRB ZA PRIZADETE V KÖBENHAVNU (Danska)

Danska ima bogato zgodovino tudi glede varstva in vzgoje duševno prizadetih oseb, saj so dobili prvi tovrstni ustanovi že leta 1855 in 1865; med leti 1890 in 1922 so določili tudi zakonske osnove za sistemsko reševanje vprašanja varstva in usposabljanja duševno prizadetih. Prostor nam ne dopušča, da bi prikazali vso razvejanost skrbi za duševno prizadete v tej državi, zato naj na kratko opišemo eno izmed ustanov za srednje in težko prizadete osebe.

Ustanova v Köbenhavnu je starejšega datuma; je obnovljena in lepo urejena. Izredno lepo je urejena zavodska okolica in ni čutiti 1000 prizadetih oseb, ki tu živijo. Nova danska zakonodaja pa seveda ne dovoljuje več gradnje stavb s tolikšno kapaciteto.

V ta zavod so zajete sicer osebe vseh kategorij prizadetosti, večina pa je srednje in huje prizadetih v razponu od 40—75 IQ. Zavod je odprtega tipa. Oddaja otroka je prostovoljna, le v primeru, če družina z otrokom grdo ravna, ji otroka odvzamejo. Pacienta napotijo v ustanovo splošni zdravniki, šolske oblasti ali pa socialno varstvo. Manjši del pacientov pa napoti sodišče zaradi prestopkov.

Eksterni gojenci, ki jih je pa zelo malo, prihajajo v zavod z rednimi avtobusi; na domu jih obiskujejo socialni delavci. Poleg 1000 pacientov v zavodu skrbijo še za 1000 pacientov izven zavoda, ki stanujejo pri starših ali v rejniških družinah, v penzionatih, v varstvenih ustanovah, nekateri pa tudi sami. Poskusno je 10 ljudi v majhni družinski hišici. Enkrat na teden jih obišče socialni delavec.

Rekli smo že, da je ustanova odprtega tipa. Gojenci gredo lahko iz ustanove in svobodno nakupujejo, zvečer pa morajo biti v ustanovi. Po večerji imajo različne aktivnosti in zabave, npr. ples, glasbo, predvajanje filma, gledanje televizije, tekmovanja in podobno. Nekateri gojenci igrajo tudi nogomet. Sploh imajo veliko svobode; lahko si kuhajo kavo, pijejo pivo, igrajo karte in imajo na razpolago časopise v klubskih prostorih. V svojih sobah imajo tudi privatne televizorje. Ob petkih in sobotah gredo lahko na dopust v tujino s potovalno agencijo. Na Malorki v Španiji imajo letovanje v lastnih počitniških hišicah. Le socialno neprilagojene osebe živijo v zaprtih oddelkih.

Jedilnica ni samopostrežnega značaja, pomagajo pa pri delitvi hrane. Pri mizi sedi 4 do 6 oseb. Servirajo jim skupno in vsak si vzame iz posode sam.

V sobah imajo v glavnem eno do dve postelji, le po nekaterih prostorih je šest postelj. Gojenci urejajo vse prostore po svojem okusu. S tem jih kar najbolj navajajo na samostojno življenje, ki je kolikor mogoče podobno življenju zdravih državljanov.

Ženske živijo ločeno, le v šoli so skupaj z moškimi.

Starši lahko obiščejo gojence vsak dan od 8. ure dalje pa vse do večera. Ustanova si prizadeva, da so stiki med starši in pacienti stalni. Če starši pozabijo na paciente, obišče dom socialni delavec in skuša obnoviti stike. V primerih pa, kjer družina le skuša pozabiti pacienta, si ne prizadevajo za obnovitev stikov. Dvakrat do štirikrat je skupni sestanek staršev, potem pa so še sestanki s starši in gojenci.

Skrb je za vse paciente enaka. Oskrbnino plačuje oblastveni organ za zdravstvo in socialno varstvo. Navadno plačujejo oskrbnino starši, starši prizadetih otrok pa so oproščeni teh dajatev. Celotna oskrba varovanca z investicijami vred pa znaša 50.000 do 60.000 DK.

Vsak gojenec ima neke vrste zaposlitev, le najtežje prizadeti (idioti) niso neposredno zaposleni, ker imajo premalo kadra, da bi delali z njimi. Zaposlitve so različne; prilagojene so zmožnostim varovancev. Eni so npr. zaposleni s hišnimi opravili (v pralnici, likalnici itd.), drugi pa delajo v delavnicah pod posebnimi pogoji. Delajo v kooperaciji z različnimi industrijskimi podjetji. Tako npr. izdelujejo električna stikala ali preprosto montažo varovanci z IQ 35—40. Praksa je namreč pokazala, da tako delo tudi te osebe lahko opravljajo, da rade delajo in imajo s tem veselje. Poleg kooperacijskih del pa delajo v delavnicah pod posebnimi pogoji različna druga dela, kot so pletenje, vezenje, keramika, sitotisk na blago in podobno. Tako nastajajo izdelki za prodajo: pleten koši, pasovi, predpasniki, stoli, luči, zaboji za pivo, razne kombinacije z rafijo, kombinacije vrvi in usnja, preproge, izdelane na statvah, in podobno. Ženske šivajo na šivalnih strojih, ki so na ročni pogon, rute, predpasnike, oblekice, prte, podstavke za posodo; iz plastike pa kljukice za perilo, cevke (sonde) za bolnico. V teh delavnicah delajo osebe v starosti od 18. do 70. leta. Delovni čas traja od 8. do 12. ure in od 13. do 16. Seveda pri delu ni nobenega priganjanja.

Zavod ima tudi veliko posestvo, ki ga obdelujejo strojno. V vrtnariji delajo pacienti. Zanimivo je, da je ministrstvo naročilo vodstvu zavoda, naj pacientov ne usposabljajo za poljedelska opravila, ker gre razvoj Danske v industrijsko smer. Poleg tega pa utemeljuje ministrstvo svojo odločitev s tem, da kmetje izkoriščajo duševno prizadete osebe. Vodstvo zavoda se s takšno odločitvijo ne strinja, se pa ravna po njej.

Vsi varovanci, ki poznajo denar, dobijo mesečno žepnino v višini 144 kron. Tisti pa, ki delajo, dobijo plačilo za opravljeno delo. Če je gojenec pri delu vztrajnejši in prizadevnejši, dobi višjo nagrado. V delavnicah (šivalnica, obdelovanje gline), kjer ni mogoče plačevati po izdelanih kosih, so plačani po delovnih urah.

Pri kooperantskih delih imajo težave, ker so gospodarske organizacije v privatni lasti in bi rade imele čim cenejše izdelke. Tudi tu imajo pred očmi čim večji dobiček, ko se postavljajo na stališče: »Vi ste državni in lahko delate ceneje.« Seveda pa zavod temu ne naseda in zahtevajo za izdelke toliko, kolikor je njihova cena v trgovinah.

V ustanovi je v večini negovateljsko osebje. To osebje sami šolajo in izobražujejo. Pred nastopom izobraževanja sprejemajo najraje na poskusno dobo. Za osebje, ki hoče doseči visoko izobrazbo, so tečaji dvakrat po pol leta, temu sledijo dve leti praktičnega dela, polletni študij na visoki šoli, za tem enoletna praksa v ustanovi, šele potem se lahko usmerijo v različne zaposlitve v ustanovi.

Prirejeno po zapiskih
Francke Dolenc in Nacke Vrhovec

MEDNARODNI KONGRES LIKOVNIH PEDAGOGOV V ZAGREBU

Od 17. do 24. avgusta letos je bil v Zagrebu mednarodni kongres Združenja za likovno pedagogiko (ISEA). Na tem kongresu je imel pomembno vlogo predsednik našega nacionalnega združenja prof. Josip Roca, ki je hkrati podpredsednik mednarodnega komiteja. Po njegovi zaslugi je bil del kongresa posvečen problemom muzikoterapije in vplivu umetnosti na posebno vzgojo duševno in drugače prizadetih otrok. Na kongresu je bil prikazan tudi film Marije Perkins z naslovom »Duševno prizadeti umetniki«. Posebne šole SR Hrvatske so za to priložnost organizirale razstavo svojih likovnih del.

NAGRADE KENNEDYJEVE FUNDACIJE

Tudi letos so iz Kennedyjeve fundacije nagradili devet vidnih osebnosti z vsega sveta, ki imajo velike zasluge na področju duševne prizadetosti. Izbor so izvedli iz več kot 100 predlogov, ki so jih poslale organizacije in institucije z vseh delov zemeljske oble. Pri izbiri so imeli prvenstvo raziskovalci, zato je bilo pet nagrajenih. Za organizacijsko dejavnost je dobila nagrado dr. Elizabeth Boggs, dosedanja predsednica ameriškega društva za pomoč duševno prizadetim, za praktično delo dr. Jean Vaier, ki ima posebne zasluge pri organiziranju naselja za duševno prizadete, in mati Terezija za prostovoljno delo na področju duševne prizadetosti otrok v Indiji.

Naša Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SFRJ bo na prvi plenarni seji razpravljala o možnostih organiziranja fonda za nagrajevanje izrednih prizadevanj na področju duševne prizadetosti na podlagi daru iz zbirke jubilejnih zlatnikov žene pokojnega dr. Zlatana Sremca.

PETI MEDNARODNI KONGRES O DUŠEVNI PRIZADETOSTI

Mednarodna liga društev za pomoč duševno prizadetim osebam s sedežem v Bruxellesu organizira skupno z Narodno zvezo za pomoč duševno prizadetim v Kanadi peti kongres, ki bo od 1. do 6. oktobra letos. Glavna tema kongresa bo Pravice duševno prizadetih (adaptacija znane Deklaracije o pravicah duševno prizadetih, ki jo je sprejela glavna skupščina OZN). Poleg vsebinsko bogatega programa bodo razstave, filmi, obisk ustanov itd. V Zborniku bomo obširneje seznanili naše bralce o delu kongresa in o Generalni skupščini lige, ki bo potekala v času kongresa.

POMEMBEN SEMINAR O DUŠEVNI PRIZADETOSTI

Wisconsin univerza v ZDA je organizirala četrti mednarodni seminar o duševni prizadetosti za sodnike iz izvenameriških držav. Seminar je bil od 26. junija do 9. avgusta t. l. Obravnavali so klinično demonstracijo, poročila znanstvenih projektov itd. Ker je bilo na tem seminarju tudi nekaj mlajših strokovnjakov iz naše države, pričakujemo ugotovitve, zanimive za našo problematiko.

Dr. Sulejman Mašović

USTVARJANJE BOLJŠIH DRUŽBENIH RAZMER ZA RAZVOJ OTROK JE AKCIJSKI PROGRAM ZA TEDEN OTROKA

Vsako leto UNICEF in Mednarodna zveza za zaščito otrok skupaj opozorita svet, da je določen teden, posvečen otrokom vsega sveta. Svetovni dan otroka, ki ga je razglasila generalna skupščina Združenih narodov za dan prijateljstva med otroki vsega sveta, praznujejo danes v več kot sto deželah.

Teden otroka bo letos od 2. do 8. oktobra.

Vsako leto izberejo posebno temo, ki naj bi zbudila pozornost pri oblasteh in v javnosti. Letošnja tema se glasi:

»BOLJŠE ŽIVLJENJE ZA OTROKE V SIROMAŠNIH MESTNIH PREDELIH IN BARAKARSKIH NASELJIH«.

Predsedstvo Zveze prijateljev mladine je že sprejelo akcijski program organizacije za letošnji teden otroka. Sprejelo je sklep, naj bo izhodišče programa vseh dejavnikov za letošnji teden otroka akcijski program Republiške konference SZDL:

Ustvarjanje boljših družbenih razmer za razvoj otrok.

Tradicionalna akcija Teden otroka 1972, s katero si družba še posebno prizadeva, da bi se izboljšali pogoji odraščanja, vzgoje in varstva otrok, naj izzveni v paroli:

Izenačujmo pogoje razvoja vseh otrok v Jugoslaviji.

Ta akcija, ki jo je postavil Svet za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije, se ujema s časom pomembnih dogodkov v naši državi:

— to je čas splošnih zahtev in akcij, da bi z ekonomsko in socialno stabilizacijo **odpravili neupravičene socialne razlike,** katerih posledice so trajne in nepopravljive, ko gre za mladi rod;

— to je čas dokončnega oblikovanja političnega sistema s spremembo ustave, posebno na področju občinskega sistema, da bi se uresničila vpliv in odločanje delovnih ljudi pri reševanju vprašanj, ki zanimajo posameznike in skupnost.

Društva in sveti za vzgojo in varstvo otrok, prostovoljna društva staršev in občanov, tribune za družbeno-politično in strokovno dogovarjanje o vseh vprašanjih, ki vplivajo na otrokov razvoj, in organizacije, ki načrtujejo in predlagajo program za otroke, pa ob tednu otroka ponovno opominjajo celotno družbeno javnost na pereča vprašanja varstva in vzgoje otrok.

Kako se je razvijalo obravnavanje in usposabljanje duševno prizadete mladine pri nas

O RAZVOJU POSEBNE OSNOVNE ŠOLE (ODDELKA) V ROGAŠKI SLATINI

Rogaška Slatina je znano slovensko zdravilišče in letovišče, ki slovi doma in tudi prek meja ožje domovine po zdravilnih vrelcih Tempel, Styria in Donat. S hoteli, restavracijami in vilami leži v kotlini med obrobnimi griči in vasmi, ki so naseljene z malimi kmeti in polkmeti ter delavci, medtem ko ima zdravilišče le malo prebivalcev. Še v stari Avstriji so nemškutarski krogi, ki so jih tvorili priseljeni uradniki in drugi nameščenci zdravilišča, s pomočjo ponemčevalne družbe Schulverein (šulferajn) zgradili nad zdraviliščem lepo šolsko poslopje (1912), ki sprva sploh ni moglo delovati, ker ni bilo otrok, ki bi se v tej ponemčevalni postojanki šolali. Slovenski starši so pošiljali svoje otroke v staro slovensko šolo pri Svetem Križu, ki je dober kilometer vzhodno od zdravilišča. Potem je kmalu prišla I. svetovna vojna, po letu 1918 pa so v šoli v zdravilišču odprli slovensko osnovno šolo, ki so jo obiskovali otroci iz Rogaške Slatine in obrobnih vasi (Irje, Tuncovec, Negonje, Spodnje in Zgornje Sečovo, Cerovec, Temnik idr.) Šola je imela 6 razredov. 6. razred je bil kombiniran oddelek s 6., 7. in 8. razredom osnovne šole. Učno-vzgojni pogoji so bili ugodni, majhna občina Rogaška Slatina je dokaj dobro skrbela za svoj šolski zavod in tudi učiteljstvo se je s pravo ljubeznijo posvečalo svojemu težkemu delu, težkemu pač zaradi tega, ker so izhajali učenci te šole povečini iz neugodnih socialnih in tudi vzgojnih razmer, ko je moralo šolsko delo pogosto nadomeščati domačo vzgojo.

Razredniki nižjih razredov so pri mnogih učencih ugotavljali poleg slabših učno-vzgojnih uspehov tudi znižane duševne zmogljivosti, posebno ob naporih, ko tudi s pogloblјenim individualnim delom in dodatnim poukom, ki ga je vsak dober učitelj v skrbi za uspešnejši umski razvoj in pridobitev izobrazbe gojil pri slabših učencih, niso mogli doseči zadovoljivih uspehov. Ni je bilo učiteljske konference, na kateri ne bi bili razpravljali o takšnih pojavih in iskali rešitve. Problematika vzgajanja in izobraževanja »manj nadarjenih« je bila že nekoliko znana, v Sloveniji smo imeli tako rat že dve močni samostojni postojanki, in sicer pomožno šolo v Ljubljani in v Mariboru, kjer je deloval znani slovenski defektolog Anton Skala. Tu in tam so imeli tako imenovani »pomožni oddelek«, med drugimi tudi na okoliški šoli v Celju, ki ga je vodil defektolog Zdravko Kovač.

V Rogaški Slatini so razmišljali, kako bi omogočili posebno šolanje tistim učljivim učencem, ki kljub dodatni pomoči niso zmogli učne snovi redne osnovne šole. Pojavljala se je misel o »pomožnem oddelku«, v katerem bi zbrali takšne učence in jim pomagali s posebnim vzgajanjem na poti v življenje. Zamisel je bilo mogoče uresničiti šele v šolskem letu 1938/39, ko je bil premeščen v Rogaško Slatino Josip Unverdorben, ki je ustanovil tak oddelek, ki pa je bil odobren že z odlokom ministrstva za prosveto v Beogradu 21. novembra 1936.

Josip Unverdorben se je z vsem elanom lotil težkega dela. Ob poglabljanju v strokovno literaturo, ki je bila na razpolago predvsem v nemškem jeziku, spremljanju jugoslovanskega glasila defektologov »Glasa nedužnih« ter hospitacijah v Celju in povsod tam, kjer se mu je prožila za to možnost, je odbral z velikim smislom in posluhom za prave kriterije — saj takrat nismo imeli niti socialnih delavcev niti psihologov — učence novega »pomožnega« oddelka, ki je štel 12 otrok različne starosti, a približno enakega znanja. Po socialnem poreklu je bilo 6 poljedelcev, 4 delavci in 2 uslužbenca. Izhajali pa so iz naslednjih krajev občine Rogaška Slatina: Irje — 4, Cerovec — 3, Negonje — 2, Spodnje Sečovo — 1 in Zgornje Sečovo — 1. — Delo se je v novem oddelku lepo razvijalo, prostore pa so dobili v kuhinji v nizkem pritličju in jo preuredili za učilnico. Že prvo leto si je razrednik tega oddelka, ki je bil pravzaprav kombiniran oddelek, pridobil mnogo šolskih izkušenj za delo s prizadetimi otroki, da je lahko že v naslednjem letu opravil pred državno komisijo v Beogradu defektološki izpit. Takrat je bilo na Slovenskem še malo diplomiranih defektologov, kolikor pa jih je bilo, so opravili na svojih postojankah pravo pionirsko delo. Tako je bilo tudi v Rogaški Slatini.

Naslednje šolsko leto, to je 1939/40, se je število otrok povečalo na 16. Ker je bil premeščen v Rogaško Slatino učitelj Boris Ferlinc, je on prevzel en oddelek, drugega pa je ohranil Josip Unverdorben, ki je bil obenem tudi vodja posebnih oddelkov; seveda so bili sestavni del osnovne šole Rogaška Slatina. Od navedenih 16 otrok so bili po

socialnem poreklu: 10 poljedelcev, 4 delavci in 2 uslužbenca. Izhajali pa so iz tehle vasi: Irje — 5, Cerovec — 3, Spodnje Sečovo — 1, Zgornje Sečovo — 2, Tuncovec — 1, Negonje — 2, Temnik — 1 in Rogaška Slatina — 1.

V šolskem letu 1940/41 je imel »pomožni oddelek« 2 razreda, učila sta ista učitelja kakor prejšnje šolsko leto. Skupaj je bilo 18 otrok, po socialnem poreklu je bilo: 12 poljedelcev, 3 delavci, 3 uslužbenci. Izhajali pa so iz naslednjih vasi: Irje — 5, Tuncovec — 2, Negonje — 2, Spodnje Sečovo — 1, Zgornje Sečovo — 4, Cerovec — 2, Rogaška Slatina — 2. V tem šolskem letu so se zbirali nad našo domovino že težki nacistični oblaki, oba učitelja sta morala pogosto na orožne vaje takratne jugoslovanske vojske in bila v vojni aprila 1941 kot oficirja tudi ujeta in kot ujetnika odpeljana v nemško taborišče. Priložnostno so poučevali v pomožnih oddelkih drugi učitelji do nesrečnega 6. aprila 1941, ko je nad Spodnjo Štajersko legla največja nesreča v naši zgodovini. Slovenske učitelje so pognali, mnoge izselili, naši učenci z obema oddelkoma vred pa so postajali deležni »vzgoje« okupatorja ...

Po osvoboditvi 1945 se je Josip Unverdorben za krajši čas vrnil v Rogaško Slatino, kjer je obnovil pomožni oddelek, v novem šolskem letu 1946/47 pa je bil premeščen v Celje, kjer je sodeloval pri obnovi posebnega oddelka in pozneje pri ustanovitvi samostojne posebne osnovne šole. V Rogaško Slatino je bila nameščena 1. 10. 1946 defektologinja Marija Korbar, ki je učila v 1 oddelku 15 otrok. V naslednjih letih kaže razvoj posebnih oddelkov naslednjo sliko:

1947/48 1 oddelek — 15 otrok; 7. 9. 1948 je bila premeščena na drugo učno mesto Marija Korbar in je prevzela razred Milena Jurca, učit. pripr. — hospitantka.

1948/49 1 oddelek — 13 otrok; učiteljica Marjeta Miklavčič, učit. pripr. — hospitantka.

1949/50 1 oddelek — 11 otrok; Marjeta Miklavčič, predmetna učiteljica.

1950/51 1 oddelek — 13 otrok; do 1. 10. 1951 Marjeta Miklavčič; od 1. 10. 1951 učila Tonka Kolnik, predmetna učiteljica.

Potem nekaj let ni bilo oddelka in so ga ustanovili šele v šolskem letu 1961/62; prevzela ga je učiteljica Marinka Karat: 1 oddelek — 8 otrok.

1962/63 1 oddelek — 9 otrok; učiteljica Marinka Karat.

1963/64 2 oddelka — skupaj 16 otrok; učiteljici Marija Karat in Rosanka Kusterle.

1964/65 2 oddelka — skupaj 18 otrok; učiteljici Marinka Karat in Rosanka Kusterle.

1965/66 2 oddelka — skupaj 18 otrok; učiteljici Marinka Karat in Rosanka Kusterle.

1966/67 3 oddelki — skupaj 32 otrok; učiteljice Marinka Karat, Sonja Grašer in Avguština Kores.

1967/68 3 oddelki — skupaj 28 otrok; učiteljice Marinka Karat, Sonja Grašer in Avguština Kores.

1968/69 3 oddelki — skupaj 35 otrok; učiteljice: Marinka Karat, ortopedagog, Avguština Kores, učiteljica, Jožica Plazl, ortopedagog.

1969/70 4 oddelki — skupaj 35 otrok; učiteljice: Marinka Mastnak-Karat, ortopedagog, Marta Albreht, ortopedagog, Jožica Žnidarec-Plazl, ortopedagog, Avguština Kores, ortopedagog.

1970/71 5 oddelkov — skupaj 44 otrok; učiteljice: Marinka Mastnak, Avguština Kores, Marta Albreht, Jožica Žnidarec, vse ortopedagogi, Anita Bercko, absolvent PA (ortopedagog).

1971/72 5 oddelkov — skupaj 52 otrok; učiteljice iste kakor v pret. š. l.

Takšen je razvoj posebnih oddelkov v Rogaški Slatini. Vzporedno se razvijajo na osnovni šoli v Šmarju pri Jelšah. Nujno je, da dobi občina Šmarje pri Jelšah samostojno posebno osnovno šolo, ker bodo potrebni oddelki še na drugih osnovnih šolah v tej občini.

ALBIN PODJAVORŠEK

STE SPREMENILI NASLOV?

V tem primeru sporočite na dopisnici vaš novi naslov, da ne bo zmešnjave v naši kartoteki in neprijetnosti pri odpošiljanju nove številke.

Če si je kdo premislil glede naročnine v prihodnjem letu, naj to pravočasno sporoči, da ne bomo imeli nepotrebnih stroškov za poštnino.

Prepričani smo, da takih primerov ne bo in da vas edina tovrstna revija pri nas zadovoljuje. Če ne, prosimo, da nam o tem pišete!

Iz uprave Našega zbornika

V ZALOGI IMAMO

še nekaj izvodov knjige »Moj otrok je drugačen« dr. Marije Eggove. V naši spomladanski akciji je knjiga pošla in zato nismo mogli ustreči vsem naročnikom, zdaj pa nam je to mogoče.

Uprava založništva

Tekstilna tovarna

MOTVOZ IN PLATNO

Grosuplje

Žel. postaja Grosuplje, tel. h. c. 77-020, direktor 77-096
— Brzojav: MOTVOZ GROSUPLJE

PRIPOROČA SVOJE IZDELKE

OBIŠČITE

PE

PANONIJA

PTUJ, Osojnikova 1

Mercator

Pridite in prepričajte se! Pričakujemo vas v naših 45 trgovskih ter v grosističnih skladiščih:

prehrane, galanterije, tekstila, železnine, pohištva, kemikalije in plastike.

PETROL

SODOBNA OPREMA BENCINSKIH SERVISOV
ZAGOTAVLJA SOLIDNO IN HITRO POSTREŽBO

SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE

PIONIR

NOVO MESTO

s svojimi poslovnimi enotami gradi vse vrste objektov visoke in nizke gradnje: najsodobnejše stanovanjske stavbe, turistične, industrijske in kmetijske objekte, mostove, ceste itd. po sodobnih metodah s priznano kvaliteto in v dogovorjenih rokih.

Razpolaga z lastnim projektivnim birojem, lesnim in mehansko-kovinskim obratom.

Vaše želje zaupajte našim
strokovnjakom!

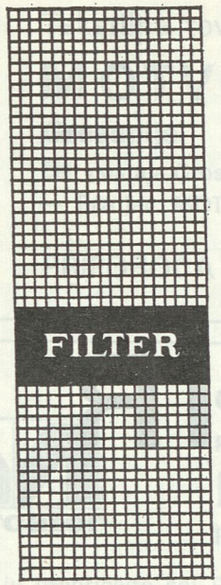

LONG SIZE

57

CIGARETE

TOBAČNA
TOVARNA
LJUBLJANA

TOVARNA CELULOZE

ĐURO SALAJ

KRŠKO

proizvaja beljeno in nebeljeno celulozo, lesovino, tiskovne papirje ter opravlja montažo in izdelavo strojnih naprav za industrijo papirja.

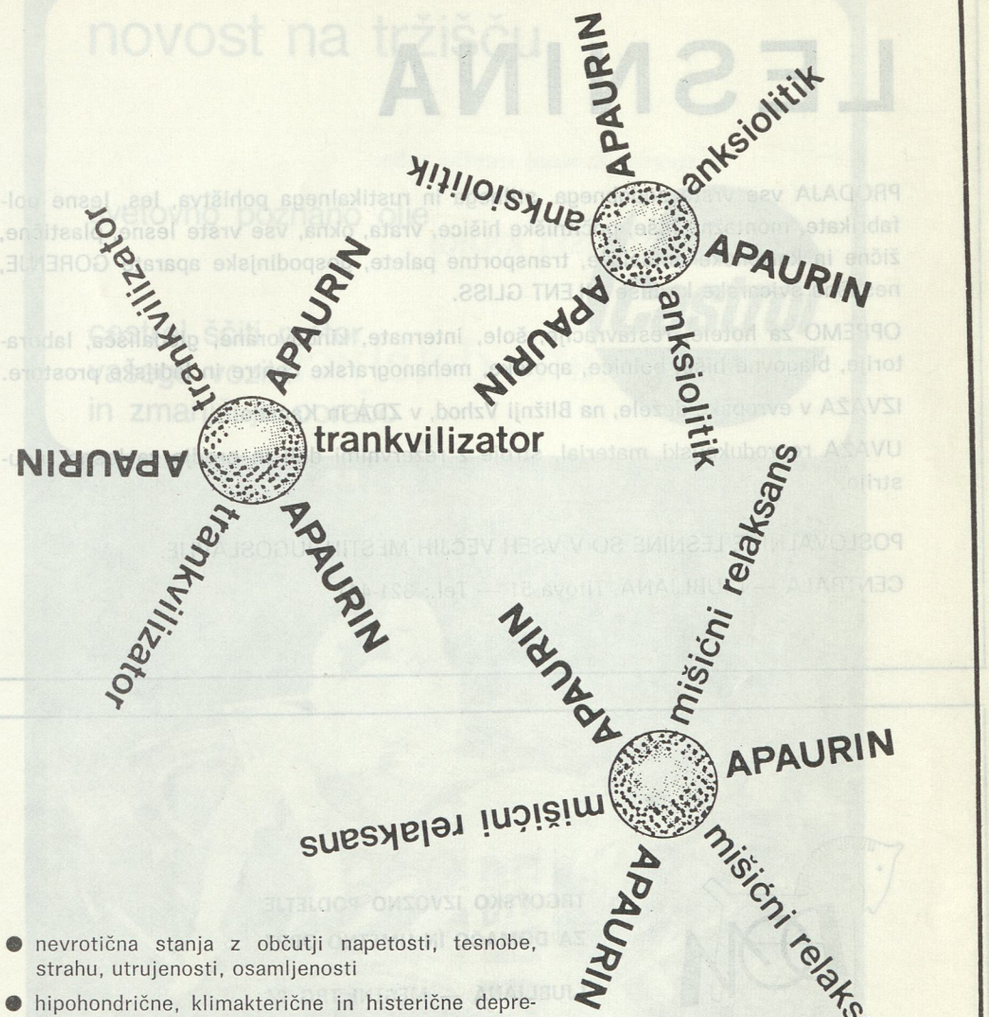

- nevrotična stanja z občutji napetosti, tesnobe, strahu, utrujenosti, osamljenosti
- hipohondrične, klimakterične in histerične depresije
- depresije med abstinenčnim zdravljenjem alkoholikov
- epileptični status

KRKA tovarna zdravil, Novo mesto

LESNINA

PRODAJA vse vrste sodobnega, stilnega in rustikalnega pohištva, les, lesne polfabrikate, montažne hiše, počitniške hišice, vrata, okna, vse vrste lesne, plastične, žične in kartonske embalaže, transportne palete, gospodinjske aparate GORENJE, neslišne švicarske karnise SILENT GLISS.

OPREMO za hotele, restavracije, šole, internate, kinodvorane, gledališča, laboratorije, blagovne hiše, bolnice, apoteke, mehanografske centre in ladijske prostore.

IZVAŽA v evropske dežele, na Bližnji Vzhod, v ZDA in Kanado.

UVAŽA reprodukcijski material, stroje z rezervnimi deli in orodje za lesno industrijo.

POSLOVALNICE LESNINE SO V VSEH VEČJIH MESTIH JUGOSLAVIJE.

CENTRALA — LJUBLJANA, Titova 51 — Tel.: 321-441

DOM

TRGOVSKO IZVOZNO PODJETJE
ZA DOMAČO IN UMETNO OBRT

LJUBLJANA — MESTNI TRG 24

ODKUPUJE IN PRODAJA IZDELKE DOMAČE IN UMETNE OBRTI SLOVENIJE IN JUGOSLAVIJE

Poleg prodaje na notranjem trgu v engroju in poslovalnicah obsega dejavnost podjetja tudi izvoz izdelkov domače in umetne obrti ter uvoz artiklov široke potrošnje.

novost na tržišču

svetovno poznano olje

castrol ščiti motor
vašega vozila
in zmanjšuje porabo

Castrol

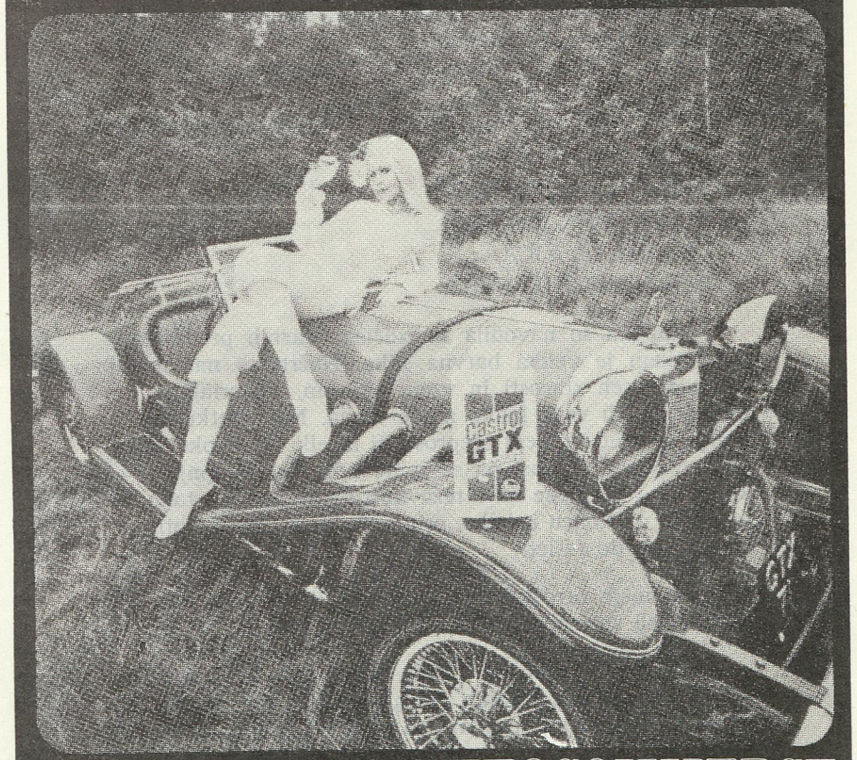

Generalni zastopnik **AUTOCOMMERCE**

LJUBLJANA, TRDINOVA 4

PREDSTAVNIŠTVA Beograd, Katanićeva 18 – Zagreb, Varšavska 4 – Sarajevo, Kralja Tomislava 19 – Novi Sad, Bul. M. Tita 9 – Skopje, Orce Nikolov 29 – Rijeka, J. Polić-Kamova 19 – Split, Ulica prvoboraca 101 – Koper, Verdijeva 2 – Murska Sobota, Trstenjakova 1 – Titograd, Bratstva i jedinstva 12

Za spretne in manj spretne roke

PRI MLADINSKI KNJIGI

Papirnata deteljica

Iz PAPIRNATE DETELJICE izvira čarobni studenček, nov barvast svet presenečenj, poln oblik in čudovitih predmetov ter neprecenljivih spodbud domišljije.

Pet knjig zbirke PAPIRNATA DETELJICA bo obsegalo:

IZDELKI IZ PAPIRJA
KARTON IN LEPENKA
BLAGO, VRV, RAFIJA
LES, PLUTA, ŽICA
RISBA, MOZAIK, VREZ

V knjigah so navodila za izdelavo raznih predmetov; ob vsakem je velika barvna slika. Načrti so namenjeni otrokom vseh starosti in vsem okusom, materiali pa so takšni, da jih vsak lahko najde doma. Na začetku vsake knjige so predstavljeni preprostejši izdelki za otroke, stare od 4 do 6 let. Počasi pa se zahtevnost dela stopnjuje — knjige so razdeljene na 5 težavnostnih stopenj — tako da najdemo na koncu izdelke, primerne le za starejše otroke, stare od 12 do 14 let.

S pomočjo otroških rok in domišljije se bo vsaka od teh zamisli spremenila v umetniško čarovnijo.

Knjige lahko naročite v vseh knjigarnah, pri poverjenikih in zastopnikih v šolah, pri akviziterjih ali neposredno pri Mladinski knjigi, prodaja po pošti, Ljubljana, Titova 3.

NAŠ ZBORNIK

LETO 5 ŠT. 4

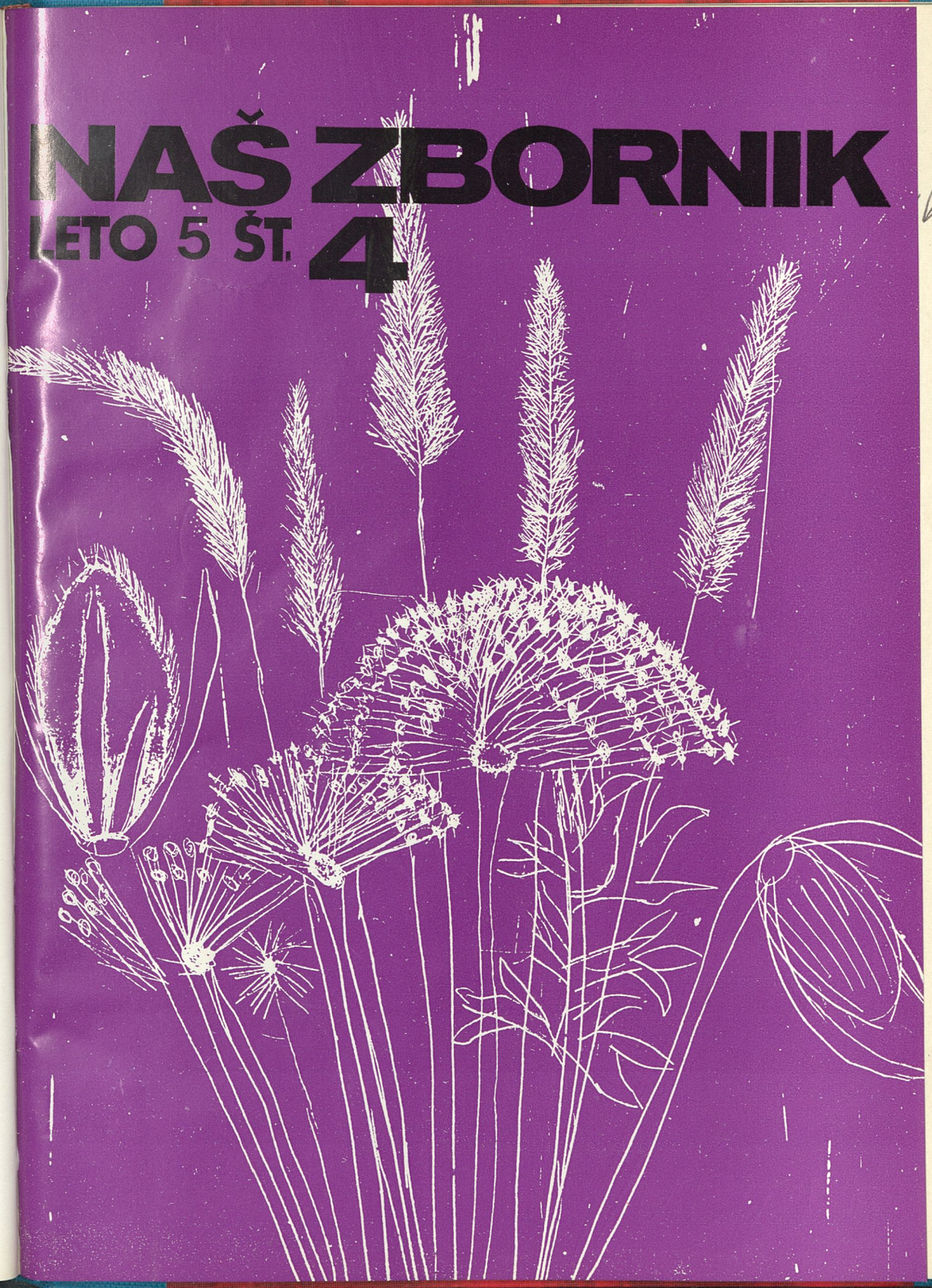

GLASILO DRUŠTVA ZA POMOČ DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITIM

OSEBAM SLOVENIJE — LETO 5 — ŠT. 4 December 1972

VSEBINA

Z novim letom se odpirajo nove perspektive 2
Pomagajte materi duševno prizadetega otroka — Marija Udir 7
Spoštovana tovarišica Udirjeva — Zora Tomič 8
Center za socialno delo Kranj, ureditev varstva in usposabljanja prizadetih otrok v občini Kranj — Zora Tomič 9
Kako pa je z brati in sestrami duševno prizadetega — prevod M. M-j 11
Srečanje staršev s strokovnjaki — Francka Kušar 11
Kje je vzrok duševni prizadetosti mojega sina — N. N. 12
Odgovarja docent dr. Zdenka Humar 12
Otrok mora redno zdraviti zobe — dr. Metoda Rejc-Novak 12
Prehrana duševno prizadetih otrok — prevod 15
Uspeli smo — Vera Nardin in Boža Madič . . 21
Življenje se nam je bistveno spremenilo — P. Kovalar 22
Obravnava centralno motorično prizadetih otrok v zdravstvenem domu Kranj — Majda Zupančič 22
Spremljanje življenjske poti duševno prizadetih po končani (re)habilitaciji — Martin Mencej 24
Naš pravnik ugotavlja — Marjan Grušovnik . 28
Hotejčev Matic — Ciril Kosmač 31
Naši otroci pišejo in rišejo 36
NAŠI SODELAVCI POROČAJO 38
IZ DRUGIH REPUBLIK 42
NOVICE IZ TUJINE 44
Razvoj posebne osnovne šole v Mariboru — Tanja Plemenitaš 46
V spomin Ludki Terček — Sodelavci vzgojnega zavoda J. Levca 49
Priloga: Pedopsihiatrična služba v Sloveniji — dr. Kos-Mikuš Anica 50

Naš Zbornik izhaja 4-krat letno. Izdaja ga društvo za pomoč d. n. r. Slovenije, Ljubljana, Samova ul. 9, telefon 311-974

Ureja uredniški odbor: Anton Brejc, Zoran Jelenc, dr. Anica Kos-Mikuš, Anton Kotar, Ada Krivic, Martin Mencej, Tanja Plemenitaš, Albin Podjavoršek, Božena Smagur, Slavica Pogačnik-Toličič

Odgovorni urednik: Ada Krivic

Letna naročnina znaša: za ustanove in delovne organizacije . . . din 30,00
za posameznike . . . . . din 18,00
posamezna številka stane . . . . . din 5,00

Številka žiro računa je 50102-678-50022, pošilja se na naslov: Naš Zbornik društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije, Ljubljana, Samova 9

Ovitek: Metka Krašovec, risba na naslovni strani: risal učenec POŠ

Tiska tiskarna PTT v Ljubljani

Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam SR Slovenije
mv. št. 16

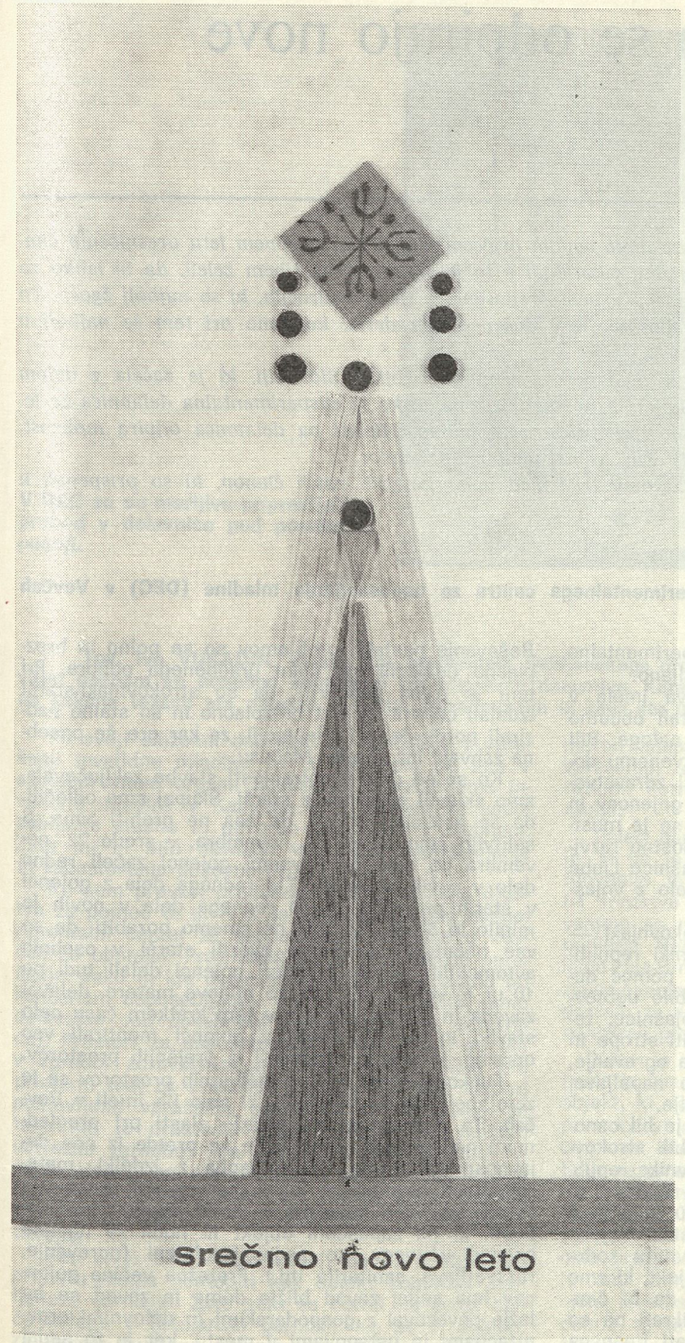

Serijsko izdelana voščilnica v eksperimentalni delavnici pod posebnimi pogoji v Ljubljani.

1973

želi vsem sodelavcem, bralcem in prijateljem

uredništvo in uprava

Z novim letom se odpirajo nove perspektive

Ob prelomu starega leta navadno zaželimo svojim bralcem, da bi bilo v novem letu uresničenih čimveč upov in želja. Ko smo s takimi željami zakorakali v to leto, smo si na tihem želeli, da bi lahko za prehod v leto 1973 razveselili naše starše z uspehi predvsem na tistih področjih, ki so najbolj žgoča. To pa je prav gotovo vprašanje ustrezne zaposlitve teže duševno prizadetih, ker smo pri tem še najbolj v zaostanku.

S prvo eksperimentalno delavnico za delo pod posebnimi pogoji v Sloveniji, ki je začela z delom te dni v Ljubljani, je izpolnjen del lanskoletnih novoletnih želja. Tako je eksperimentalna delavnica že letošnje novoletno darilo staršem, ki imajo teže prizadeto mladino. Hkrati pa delavnica odpira možnost, da bodo dobili v bližnji prihodnosti tudi drugi centri podobne delavnice.

Za to priložnost smo zaprosili za razgovor tri izmed najaktivnejših naših članov, ki so prispevali k uresničitvi te naloge, ter dvoje staršev.

Direktor Demonstracijskega eksperimentalnega centra za usposabljanje mladine (DEC) v Vevčah Pavel Smolej nam je povedal:

DEC se je preselil iz Vevč v eksperimentalno delavnico pod posebnimi pogoji v Ljubljano.

Prostori, ki jih je zdaj ta ustanova imela v Zdravstvenem domu v Vevčah, so postali občutno premajhni in tudi neprimerni za nove naloge. Bili pa so tudi prepotrebni samemu zdravstvenemu domu. Čakali so, da jih zapustimo delavci zdravstvenega doma, prebivalci te občine, starši gojencev in tudi strokovno osebje DEC-a. Spomladi se je mestnemu društvu za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam posrečilo dobiti objekt vojašnice Ljube Šercerja v Ljubljani. Društvo je podpisalo z vojašnico najemno pogodbo do leta 1983.

Na podlagi ogleda in ocene s strokovnjaki — starši prizadetih gojencev ter predstavniki republiškega in mestnega odbora društev za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam je bilo ugotovljeno, da je treba objekt ločiti od vojašnice, temeljito popraviti streho, toplotno izolirati strope in tla, urediti sanitarni vozel in naprave za ogrevanje, zamenjati vso električno in vodovodno napeljavo, preurediti kanalizacijo, okna in tako dalje.

Pri RO društva za pomoč d. n. r. o. je bil osnovan gradbeni odbor, katerega člani so bili strokovnjaki-starši prizadetih gojencev, predstavnika repub. in mestnega odbora društva za pomoč d. n. r. o. in predstavnik DEC-a. Ko smo v DEC-u izdelali s strokovnim kolegijem idejni načrt, so strokovnjaki-starši še z nekaterimi drugimi strokovnimi sodelavci v mesecu dni izdelali dokončni projekt, ki smo ga takoj poslali gradbenim podjetjem, da bi čimprej dobili ponudbe za izvajanje del. Hkrati pa so oba odbora društev in DEC začeli zbirati finančna sredstva.

Dela na objektu so se pričela v začetku junija. Seveda so se že takoj na začetku pokazale težave. Reševanje nastalih problemov so se polno in brezplačno udeležili vsi člani gradbenega odbora. Pri tem je treba poudariti, da so strokovnjaki-starši izdelali celotni projekt brezplačno in so stalno nadzirali potek del pri adaptaciji, za kar gre še posebna zahvala inž. Rudiju Mačusu.

Ko so se dela v notranjosti stavbe zaključevala, smo sklicali sestanek s starši. Skupaj smo odločili, da se preselimo takoj, da nas ne prehiti zima. S selitvijo smo začeli 17. novembra, v sredo 22. novembra pa smo že z vsemi gojenci začeli redno delo v novih prostorih. Od rednega dela z gojenci v starih prostorih in do rednega dela v novih je minilo le 5 dni. Pri tem ne smemo pozabiti, da so vse občutljive predmete zvozili starši v osebnih avtomobilih, da so nekateri gojenci delali tudi po 10 ur in več na dan, da so njihove matere, delavci zavoda in gojenci očistili v tem kratkem času celo stavbo in da so očetje z gojenci montirali vso opremo, ki smo jo pripeljali iz prejšnjih prostorov.

Funkcionalnost novo pridobljenih prostorov se je zelo zboljšala od prejšnjih, ki smo jih imeli v Vevčah. Ta uporabnost se pokaže zlasti pri preglednosti nad gojenci, dosti lažje se preide iz ene dejavnosti na drugo. Manipulacija z izdelki, materialom ali orodjem je lahka, ker so vsi prostori z dvoriščem vred povezani v istem nivoju. Vse slabosti, ki jih zapuščeni objekt ni nudil za ugodno bivanje učencev, so sedaj izpolnjeni (ogrevanje, razsvetljava, sanitarije itd.). Pretežna večina gojencev ima sedaj zavod bližje doma in zavod se bo lažje povezoval z gospodarskimi in delovnimi organizacijami in ustanovami v mestu, ker je to sedaj vse bližje.

Eovi prostori bodo lahko sprejeli 60 mladostnikov, medtem ko so jih na Vevčah lahko le 25.

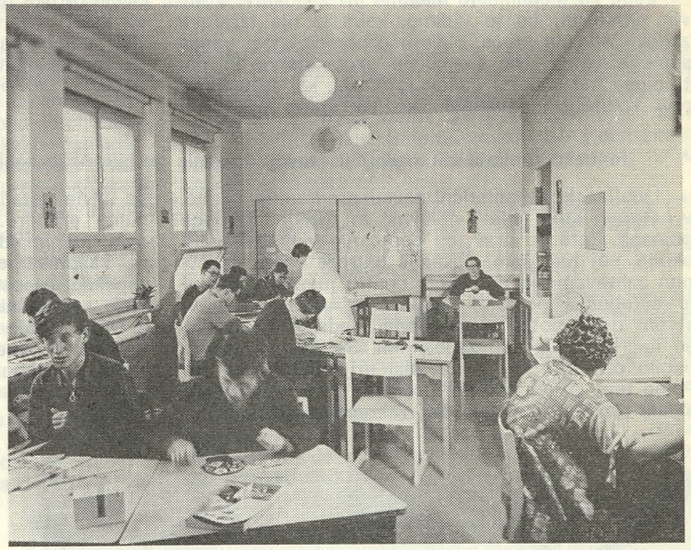

V DEC so se marljivo pripravljali za prehod v delavnice pod posebnimi pogoji.

Tov. Ivo VUKADIN, vi ste kot predsednik ljubljanskega društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam še posebno angažirani pri pripravah delavnice. Kateri je bil glavni motiv za to angažiranje, na kakšne težave ste naleteli v svojih prizadevanjih in kako ste jih premagovali?

Po svoji službeni dolžnosti se srečujem z vprašanji invalidne mladine že 10 let. Sem pa tudi v samoupravnem organu Zavoda za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku in v Zavodu za usposabljanje slušno in govorno prizadetih v Ljubljani. Zato mi ni bilo neznano vprašanje usposabljanja in zaposlovanja duševno prizadetih.

Ko sem prevzel predsedstvo ljubljanskega društva za pomoč d. n. r. o. je Demonstracijski eksperimentalni center za usposabljanje mladine v Vevčah že obstajal. Prav tedaj pa je bilo pereče vprašanje, kako in kje ustrezno zaposliti to mladino po končanem usposabljanju. V poštev so prišle samo delavnice pod posebnimi pogoji (zaščitne delavnice). Prostori za usposabljanje v Vevčah, ki so bili v zgradbi zdravstvenega doma, nikakor niso bili primerni tudi za delavnice p. p. Zato je bilo najprej postavljeno vprašanje prostorov za delavnico. In tako me je društveni odbor zadolžil, da najdem ustrezno zgradbo; »pa četudi barako«, je bilo rečeno. Vedeli so namreč, kako na tesnem smo v Ljubljani s prostori. Ker sem človek konkretne akcije in ne papirjev, sem neposredno in konkretno ukrepal.

Kot bivši oficir sem vedel, da bi v skrajnem primeru mogla odstopiti kak objekt komanda ljubljanske garnizije. Zato sem se obrnil na svoje bivše kolege v ljubljanski garniziji. Ko so ti uvideli, za kakšno humano dejanje gre, dejanje, ki je sestavni del socialističnega humanizma, so pokazali polno razumevanje in odstopili objekt za nedoločen čas v uporabo. Seveda je bilo treba prostore primerno adaptirati za delavnice. Ko smo rešili to vprašanje, smo se spoprijeli z drugim, nič manj težkim. Potrebno je bilo dobiti sredstva za adaptacijo.

Poleg namenskih sredstev jugoslovanske loterije, ki jih je dal RO društva za pomoč d. n. r. o. Slovenije, je prispevalo gradbeni material in finančna sredstva ljubljansko društvo. S polnim razumevanjem so nam priskočili na pomoč tudi nekatera podjetja. Naj tu omenim predvsem Aerodrom Ljubljana-Pula-Brnik, Slovenijales, Komunalni zavod za zaposlovanje itd. Tako smo že lahko prešli k pripravam za adaptacijo objekta. V ta namen smo organizirali gradbeni odbor.

Kdor je imel opravka z gradnjami, ve, koliko truda in časa zahtevajo samo načrti, posebno še za objekt, ki naj služi posebnim namenom. Ker je to prva tovrstna delavnica pri nas, so priprave terjale ustrezne strokovnjake in sodelavce. In kdo naj bolje razume te potrebe kot starši prizadetih otrok, med katerimi so bili tudi strokovnjaki in prijatelji te mladine. Tako je gradbeni odbor z velikim navdušenjem izdelal načrte ter ves čas vodil gradbena dela brezplačno. Da pa bi bili stroški čim manjši, je tudi komunalna služba z največjim razumevanjem izvedla napeljavo elektrike, vodovoda in podobno, za kar smo plačali le potrebne takse in smo tako morda prihranili milijone dinarjev. To pomembno akcijo je bilo mogoče izvesti s pravilno razlago in osveščanjem vseh tistih, ki so prispevali k uresničitvi načrta.

Zdaj, ko gledamo to mladino pri zaposlitvi v novih prostorih; ko jo vidimo, kako iz nje izžareva zadovoljstvo in sreča, občutimo pomembnost vsega svojega truda. Nič manjšega zadovoljstva in notranjega miru pa ne odsevajo starši, kar je pokazal prvi roditeljski sestanek, ko so starši opazovali svoje otroke pri zaposlitvi in si ogledovali prostore, za katerih notranjo opremo so tudi sami žrtvovali del svojega časa in truda.

To usklajeno skupno prizadevanje je rodilo uspehe, ki so pred nami, je poudaril tov. Vukadin.

In kako gledate na nadaljnji razvoj delavnic je bilo naše naslednje vprašanje.

Ljubljanski urbanistični zavod programira okolje, v katerem stoji objekt delavnic za zgradbe javnega pomena. Zato bo prav, da ostanemo vključeni v to okolje, saj tudi sama lokacija ustreza vsem osnovnim zahtevam: je domala v centru mesta, v bližini je avtobusna postaja, nasproti zgradbe je zdravstveni dom, pošta in podobno. Sedanje delavnice so načrtovane za 60 zaposlenih. Seveda pa ne bo ostalo pri tem, saj je že zdaj prijavljenih čez 60. Poleg tega pa ne smemo pozabiti, da k delavnicam spada prostor za razvedrilo, rekreacijo, klubska soba in ne nazadnje bivalni prostor domskega tipa za nujne primere. Kar se tiče notranje organizacije dela, menim, da nudijo sedanji prostori vse osnovne začetne pogoje za tiste dejavnosti, ki lahko uspešno zaposlijo to mladino. Strokovna skupina, ki je s tolikšnim uspehom usposabljala to mladino v DEC-u, daje polno garancijo, da bo ta mladina tudi na delovnem mestu ustrezno in koristno zaposlena, posebno še, ker bo imela skupina vso moralno in materialno pomoč društva in celotne družbe.

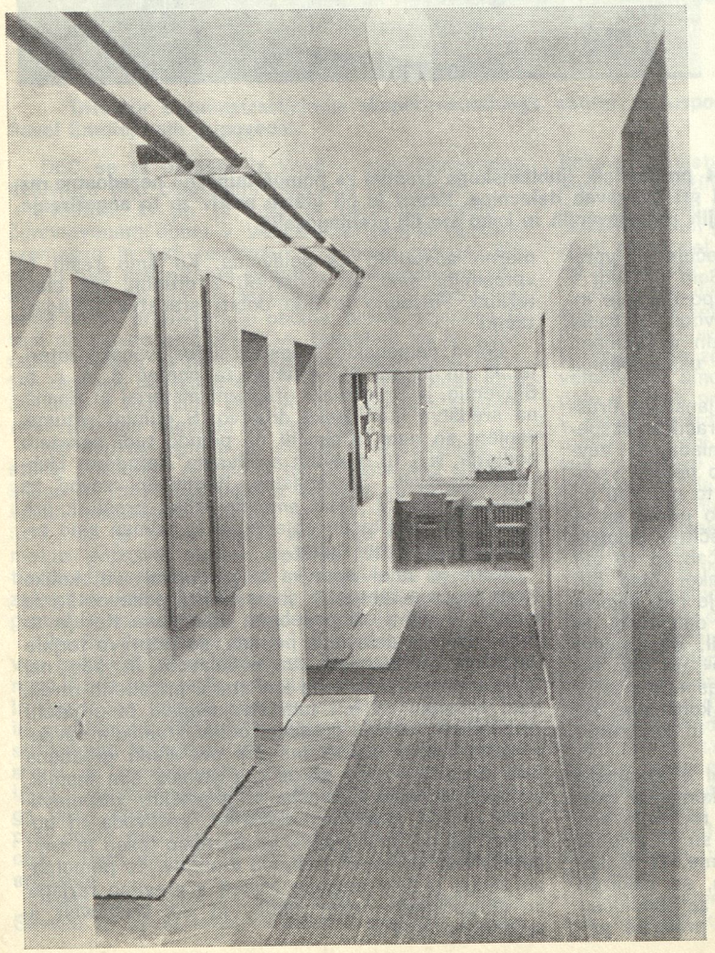

Ob arhitektonsko smotrno grajenem in okusno opremljenem hodniku so delavnice.

Inž. Slavko SAVIČ, vi ste bili član sveta DEC-a, hkrati pa ste bili predsednik gradbenega odbora za adaptacijo objekta in ste z vso potrebno vnemo opravljali to nalogo. Katera osnovna misel je vas vodila pri tem plemenitem delu, kdo je dal potrebne elemente za načrte in kako ste zodovoljni z delavnico?

Sam imam prizadetega otroka. Skrb zanj je izzvala sočutje do drugih. Otrok se prav nič ne zaveda, kako so starši in celotna družina obremenjeni s stalno skrbjo za razvoj in dobro ljubljenega otroka. Nujno vzniknejo vprašanja, kako pomagati takim otrokom, da bi se čutili enakopravni, družbi koristni in srečni; kako izbrisati občutek manjvrednosti, kako jim vliti voljo in veselje do življenja?

En sam človek ne zmore vsega tega.

Čut do sočloveka je združil dobre ljudi, strokovne delavce in starše, da bi s pomočjo družbe poiskali možnosti in reševanje teh problemov. Prvi korak je bil storjen, ko je bil organiziran DEC v Vevčah. Zahvaljujoč se požrtvovalnemu delu vseh zainteresiranih je bil postavljen temelj prvim izkušnjam za nadaljnje delo.

S pomočjo ljubljanskega društva za pomoč d. n. r. o., predvsem predsednika tov. Vukadina, smo dobili na uporabo zgradbo bivše vojaške kuhinje, ki pa jo je bilo potrebno adaptirati za delavnico. Na podlagi dobljenih izkušenj je strokovna skupina DEC-a izdelala program za delo v delavnici. Na osnovi teh elementov smo začeti z izdelavo potrebnega načrta. Levji delež skrbi pri delih je imel ravnatelj DEC-a tov. Smolej, seveda ob vsestranski podpori odbora. Tako so bila vprašanja adaptacije uspešno rešena.

Pred nami je NOVI DOM — eksperimentalne delavnice, kjer bodo opravljali službo naši zadovoljni otroci. Zelo smo srečni tudi mi. Kdor ne uživa v sreči drugih, sam ne more biti srečen.

Mislim, da je s tem storjen pomemben, vendar šele prvi korak za takšno delavnico, kajti delavnice morajo imeti poleg delovnih prostorov tudi prostore za rekreacijo in razvedrilo, prav tako pa za primer potrebe nekaj prostora domskega tipa.

Nove delavnice so prilagojene možnostim obstoječe zgradbe. Potrebe pa so znatno večje. Naša dolžnost je, da z nadaljnjim skupnim delom napravimo veliko več.

Tovarišica Marlenka Burja, vas sin se je tri leta usposabljal v demonstracijskem eksperimentalnem centru v Vevčah. Kaj je pomenila za vas in vašega otroka ta doba usposabljanja in kaj pomeni za vašo družino nova delavnica?

Kako bi po vašem mnenju lahko starši največ pripomogli k nadaljnjemu razvoju delavnice?

Po končanem šolanju na posebni osnovni šoli je moj sin Miro ostal doma. Njegove sposobnosti niso ustrezale zahtevam in tempu dela v odprtih gospodarskih organizacijah oziroma delavnicah. V tem času sem se neprestano ukvarjala z mislijo, kako naj mu pomagam izpolniti sleherni dan. Skušala sem upoštevati njegove zmogljivosti in interese, kar se mi je le deloma posrečilo. Pri posameznih hišnih opravilih je njegova vnema hitro popustila, interesne zaposlitve pa niso vodile k nameravanemu cilju, kar je postopoma tudi sam spoznal. Tako ni moglo ne eno ne drugo udejstvovanje v zadostni meri izpolniti vseh ur dneva. Vse to se je dogajalo predvsem v ozkem domačem krogu, medtem ko njemu primerne družbe nisem mogla dobiti. Mislim, da je vse to tudi vplivalo na njegovo razpoloženje, ker je po naravi družaben. Zato me je novica o ustanovitvi demonstracijskega eksperimentalnega centra za usposabljanje zelo pomirila in je za vse nas veliko pomenila.

Miro se je v novem okolju iz dneva v dan bolje počutil. Ko sem obiskovala center in po svojih močeh ter sposobnostih pomagala pri nekaterih zaposlitvah, sem opazovala, kako se otroci vedno bolj medsebojno vživljajo in si skušajo pomagati. To mi je potrdilo tudi vedno bolj navdušeno pripovedovanje sina o delu in življenju v ustanovi. K temu je nedvomno veliko pripomoglo učnovzgojno osebje zavoda, ki je znalo prisluhniti razpoloženju in interesom otrok, za kar zasluži vse priznanje. Njihove zmogljivosti so razvijali z neverjetno potrpežljivostjo, z vzpodbudami in pohvalami. Na podlagi svojih opazovanj v zadnjem letu in po pogovorih s sinom ugotavljam, da so gojenci že nekako razporejeni v skupine po sposobnostih in delu, ki jih najbolj veseli.

Miro gre vsak dan zelo rad na delo in se veseli snidenja z ostalimi gojenci in vzgojitelji. Čuti se enakovrednega z drugimi, ki hodijo v zavod, ali kakor pravi v »službo«. Ta zavest in njegovo razpoloženje pomeni veliko zadovoljstvo vsej družini.

Pričakujem, da se bodo delavnice še razširile in da bo omogočena doživljenjska zaposlitev. Predvidevam potebo po ustanovitvi doma ali zavoda, v katerem bi bilo gojencem omogočeno bivanju v času, ko ne bi bilo možno bivanje doma, posebno takrat, ko nas ne bo več.

K razvoju delavnic naj bi starši pripomogli z dosedanjim načinom sodelovanja, seveda po svojih sposobnostih in močeh.

Tov. Jože Medved, vi živite na periferiji mesta in ste imeli težave glede prevoza vaše hčerke v DEC v Vevčah. Kaj pomeni za vas in vašo družino delavnica in kaj pričakujete od nje? Kaj vas še teži glede vaše hčerke?

Res je, da so bile težave s prevozom, ker je morala hčerka iz Poljan pri Šentvidu v Vevče, ki ležijo popolnoma na nasprotnem koncu Ljubljane. Vsak dan smo jo spremljali tja in nazaj, ker je morala prestopati iz avtobusa na avtobus. Kljub temu smo se odahnili, ko smo dobili sporočilo, da je bila hčerka sprejeta v DEC. Tam se je ustrezno usposabljala, dobila družbo sebi primernih vrstnikov in bila zadovoljna.

Še večje zadovoljstvo za nas vse pa je delavnica. Ne samo, da bo tu dobila hčerka ustrezno trajno zaposlitev, kar pomeni za vse nas zelo veliko, ampak ji je tudi omogočen direkten prevoz brez prestopanja in našega spremstva. Seveda bi bil veliko primernejši kombi, ki bi naše otroke zjutraj odpeljal in po končanem delu razvozil po domovih. Pa še nekaj. Zdaj ne bo treba plačevati prevoza za dva in ne za kosilo, ker ga bo imela doma. Vemo, da se hčerka ne bo nikoli osamosvojila in da bo vse življenje potrebovala nadzor in varstvo. Zato bi bilo prav, če bi bil pri delavnici neke vrste internat ali dom za primer bolezni staršev ali pa za primer smrti. S tem bi bili rešeni velikih skrbi, ki nas tarejo. Že zdaj sem po svojih močeh pomagal pri DEC-u in sem pripravljen tudi v prihodnje. Če bo vsak po svojih močeh pomagal, bo tudi v prihodnje lažje reševati še nerešena vprašanja.

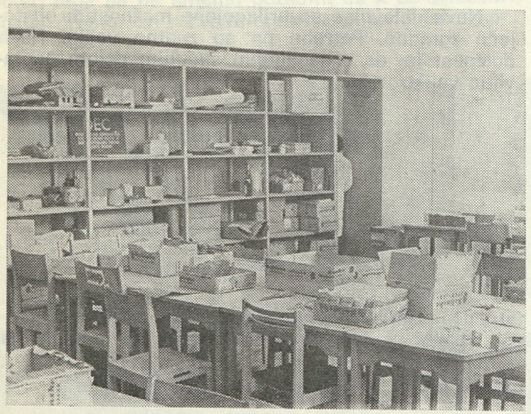

V delavnici je že steklo delo

SPREMEMBA NASLOVA

Društvo za pomoč DNROS
republiški odbor
uprava in redakcija »NAŠEGA ZBORNIKA«

poslujejo v novih prostorih: LJUBLJANA, SAMOVA 9/II
telefonska številka 311-974
in novi žiro račun 50102-678-50022
Poštnega predala nimamo več!

Dostop v Samovo ulico: izpred vojašnice Ljubo Šercer na Titovi cesti odcep v levo na Samovo cesto do »Petrola«.
Iz centra vozijo TROLEJBUSI št. 6, 7, 8 in imajo ob vojašnici postanek.

Pogovori s starši, nasveti in ugotovitve

POMAGAJTE MATERI DUŠEVNO PRIZADETEGA OTROKA!

Sem v hudi stiski, zato se obračam na vas, da bi vi pomagali. Sem mati treh otrok, od katerih je najmlajši duševno prizadet. Je fantek, star sedem let in zelo nemiren. Na otroka sem navezana, zato sem se šele v začetku tega leta odločila, da ga dam v zavod. Stanje je nevzdržno. Otrok je nedolgo tega tolkel po šipah, po vseh steklenih predmetih, po vsem, kar je lepo zvenelo. Zdaj je to malo pozabil. Namesto tega pa je začel metati predmete; kar mu pride pod roko, vrže v človeka. Zadnjič je možu zalučal krušni nož. Sreča je bila, da ga je pravi čas opazil in se odmaknil. Z otrokom se veliko ukvarjam, tako da veliko govori. Rad ima slikanice, glasbo in zna zapeti veliko otroških pesmic. Shodil pa je zelo pozno. Otrok je fizično zdrav in tako močan, da mu jaz nisem več kos. Ne zna se še sam oblačiti in še ni čist. Zato je ogromno dela z njim. Jaz sem pa tudi že čisto izčrpana. Zvečer pozno zaspi, tako da od napora skoraj ne čutim nog. Ne zna se sam paziti, zato ga moram imeti vseskozi pred očmi. Vrata morajo biti vedno zaklenjena, da mi ne pobegne na cesto. Sem v stalnem strahu, da se mu kaj zgodi. Po cesti ne mara hoditi, ker se ne pusti držati za roke, tako da ga nikamor več ne morem vzeti s seboj.

Otrokovo stanje dobro poznajo v Centralnem otroškem dispanzerju v Ljubljani.

Imam tudi hčerko, ki bo stara 15 let. Pred leti je preživela hudo prometno nesrečo, zato je zelo živčna. Prepuščena je sama sebi, ker nimam nič časa zanjo. Nimam je časa niti poslušati, kaj da bi se še pogovarjala z njo. Sin pa je star devet let. Hodi v tretji razred. Potreben bi mu bil človek, da bi mu pomagal pri nalogah. Mož pa prepušča vse skrbi meni, tako da sem za vse sama. Hodi sam in se vrača domov pijan. Bojim se, da bi se pijače navadil, potem bi bilo še večje gorje v hiši.

Zaposlena sem v tovarni Iskra v Kranju že od štirinajstega leta. Delam skrajšani delovni čas po štiri ure. Leta za pokojnino mi tečejo le polovično. Denarja pa dobim tudi zelo malo. V moji odsotnosti prevzame varstvo otroka moja mati, ki pa je tudi slabega zdravja. Stara je 64 let. Ponoči slabo spi, ker ima živčne napade. Zato težko varuje mojega otroka. Moji živci in moči so že čisto na koncu.

Vedno sem upala, da se bo otrok toliko umiril, da bo lahko ostal doma. Postaja pa iz dneva v dan nemirnejši. Življenje z njim je nevzdržno. Zato sem bila marca letos s socialno delavko iz Kranja v zavodu Marjana Borštnarja v Dornavi pri Ptuju. Ravnatelj mi je obljubil, da bodo otroka sprejeli oktobra. Pred nekaj dnevi pa sem bila obveščena, da je zavod prezaseden, da bo sprejet šele spomladi 1973.

Kaj bo z mano do spomladi, ne vem. Še celo zimo bom trpela, kot že toliko let. Kaj bo z mojimi tremi otroki, če jaz podležem.

Sprašujem se, zakaj se za duševno prizadete otroke tako malo naredi? Njihova usoda in usoda njihovih staršev je že tako zadosti žalostna. Iz leta v leto rastejo hoteli in veletrgovine. Zavod za huje prizadete pa je en sam v Sloveniji. V Črni na Koroškem pa otroka ne sprejmejo, če še ni čist.

Za zdrave otroke so lepi vrtci in se gradijo lepe šole, za duševno prizadete otroke pa tako rekoč še niso nič naredili. **Kaj res Gorenjska ne zmore enega zavoda?**

Otrok z duševnimi motnjami pa je iz leta v leto več. Koliko staršev je obsojenih na tako trpljenje, kot ga imam jaz.

Lepo vas prosim za hiter odgovor.

Marija Udir,
Kranj

Republiški odbor društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam je tov. Udirjevi takoj odgovoril:

Spoštovana tovarišica MARIJA UDIR, Kranj

Vaše pismo z dne 1. X. 1972, v katerem nam opisujete svoje težave z najmlajšim otrokom, smo v prepisu dostavili Republiškemu sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo, Republiškemu sekretarju za prosveto in kulturo. Republiški izobraževalni skupnosti in Republiški skupnosti otroškega varstva, skratka vsem, ki so kakorkoli dolžni skrbeti za vzgojo in izobraževanje.

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo Vam je 17. oktobra 1972 odgovoril, kakšne možnosti so za reševanje Vašega problema in kako se namerava to reševati v prihodnje. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo izbira podatke o vseh teže prizadetih v Sloveniji, da bi natančno ugotovil potrebe po ustanovah za delovno usposabljanje teže duševno prizadetih otrok.

O vsem tem smo obvestili tudi Društvo za pomoč DNRO v Kranju, ki ima svoj sedež na Posebni osnovni šoli v Kranju, Stritarjeva 7. Prosili smo, da Vam pri nadaljnjem delu oziroma pri reševanju Vaše zadeve nudi potrebno pomoč.

Lepo Vas pozdravljamo!

Društvo za pomoč DNRO Slovenije

SPOŠTOVANA TOVARIŠICA UDIRJEVA!

Vaše pismo nas je presunilo, saj ste nas seznanili s težko stisko, v kateri živite zato, ker vam je prepuščena vsa skrb za vašega hudo prizadetega otroka. Vašo človeško stisko razumemo in nas je še posebej težko prizadela, ker se vašemu klicu na pomoč, razen z nasveti, ne moremo drugače odzvati. Sami najhujše okušate zamudo, ki jo imamo pri razvijanju oblik pomoči staršem hudo prizadetih otrok, moramo pa reči, da je v takem položaju vsaj še dvesto mater. Tudi zelo dolga čakalna doba v edinem slovenskem zavodu, ki sprejema tako hudo duševno prizadete otroke, ki potrebujejo samo oskrbo in nego, Zavod dr. Marjana Borštnarja v Dornavi, dovolj jasno govori, da bi nujno potrebovali za take otroke vsaj še en zavod.

Sporočimo vam lahko, da se že dlje časa pripravljamo na ustanovitev takega zavoda, vendar je postopek zelo zapleten in počasen. V zadnjem času so se po zaslugi Republiške skupnosti otroškega varstva pojavili trdnejši obeti, da se bodo razmere glede družbenega varstva huje duševno prizadetih otrok, ki ne morejo prebivati v domači oskrbi, izboljšale.

Prav gotovo pa nima nihče pravice zahtevati od vas, da čakate na nov zavod, saj boste morali že do pomladi, ko vam obljubljajo sprejem otroka v zavod v Dornavi, dovolj potrpeti. Neko rešitev bi bilo treba poiskati takoj. Najprej bi vam predlagali, da bi se posvetovali z zdravnikom, najbolje s pedopsihiatrom, ali bi bilo mogoče s primernimi pomirili za nekaj časa zmanjšati otrokovo napadalnost in nemir. Centru za socialno delo Kranj pa smo sporočili in priporočili, naj poskusi začasno dokler ne pride do trajnejše rešitve, organizirati dnevno varstvo vseh tistih huje duševno prizadetih otrok, za katere doma ne morejo več ustrezno skrbeti oz. s svojo težavnostjo resno ogrožajo odnose v družini. Upamo, da bo Center naše priporočilo upošteval in da se bo s tem vaš problem vsaj nekoliko omilil.

Želeli bi vam, spoštovana tovarišica Udirjeva, izraziti tudi naše iskreno priznanje za vse, kar ste doslej storili za svojega otroka. Zagotavljamo vam, da v skrbi za otroka niste sami in smo prepričani, da ne bo dolgo, ko boste lahko ugotovili, da je tudi družba prevzela svoj del skrbi zanj.

Član Izvršnega sveta in
Republiški sekretar
za zdravstvo in socialno varstvo
ZORA TOMIČ

CENTER ZA SOCIALNO DELO KRANJ UREDITEV VARSTVA IN USPOSABLJANJE PRIZADETIH OTROK V OBČINI KRANJ

Prejeli smo pismo MARIJE UDIR iz Kranja, Gornjesavska 49, v katerem nam opisuje pretresljiv položaj, v katerega je prišla, ker ima huje prizadetega otroka, ki ga ne more več vzgojno obvladati. Prosi nas, naj bi pomagali, ker nima kam z otrokom: oba republiška zavoda sta polna, na Gorenjskem pa ni nobenega zavoda za varstvo in usposabljanje teh otrok.

Položaj, v katerem smo in ki ga dobro poznate, nam narekuje, da se usmerimo pri reševanju takih socialno-pedagoških problemov, kot je omenjeni, k uvajanju novih oblik skrbi za prizadete otroke v lokalnih okvirih. O tem smo se pogovarjali 1. VI. 1972, obvestili pa ste nas tudi o vaši inciativi, naj bi se v okviru vzgojno-varstvene dejavnosti ustanovil oddelek za varstvo prizadetih otrok (Vaš dopis št. 56-010/1972 z dne 7. VII. 1972).

Menimo, da so razmere takšne, da ni več mogoče odlašati ali se zanašati na neke »republiške« rešitve, zlasti še, ker je skrb za **vse** otroke v okviru naše ureditve prvenstveno zadeva družbenopolitične skupnosti na lokalnem nivoju. Svetujemo vam, da si odločno prizadevate vzpodbuditi delovanje odgovornih občinskih služb v tejle smeri:

I.

Za prizadete otroke predšolske starosti naj se pri otroškem vrtcu odpre poseben oddelek. V ta oddelek bi sprejemali otroke od 3. leta dalje, ki imajo kljub svoji prizadetosti možnosti, da bodo lahko dolgo ali stalno ostali v naravnem okolju. To so otroci, ki imajo toliko sposobnosti za socialno prilagoditev, da lahko sledijo osnovnim načelom socialne in pedagoške vzgoje v vrtcih (npr. duševno prizadeti na stopnji ne več lažje duševne prizadetosti — debilnosti). Ti otroci kasneje nadaljujejo šolanje v posebnih ali ,če so toliko napredovali, v rednih šolah.

II.

Za srednje duševno prizadete otroke (stopnja težje debilnosti in imbecilnosti) bi morali odpreti posebni oddelek za habilitacijo pri Posebni osnovni šoli, ki naj bi pomenil zasnutek t. i. Zavoda za delovno usposabljanje in delavnice za delo pod posebnimi pogoji, ki ju gorenjska regija nujno potrebuje. V ta oddelek bi sprejemali otroke od 3. leta dalje s prognozo, da je mogoča njihova usposobitev za delo pod posebnimi pogoji.

Oba oddelka naj bi bila organizirana kot dnevna centra, v katera bi starši dnevno vodili otroke, oziroma bi bil zanje organiziran prevoz (tako naj bi bilo urejeno za okoliške vasi, ki gravitirajo h Kranju). V centru bi lahko otroci ostali do večera, ko bi se vrnili domov. Seveda bi morali dopustiti, da bi po želji staršev odšli otroci domov tudi prej, kot tudi omogočiti, da bi v primeru potrebe (npr. bolezen staršev, njihova odsotnost) poskrbeli za njihovo varstvo tudi čez noč. Upoštevati bi namreč morali tudi možnost, da se za otroke, ki se zaradi geografskih ali socialnih okoliščin ne morejo vsak trenutek vračati domov, organizira polinternat.

V nadaljnjem razvoju skrbi za prizadete otroke bi morali najbrž poskrbeti tudi za tako imenovani **»short stay«** dom, v katerega bi pošiljali na posebno obravnavo otroke, ki jim je na podlagi socialnih indikacij (težave v družini, akutna vzgojna težavnost prehodnega značaja itd.) svetovano začasno bivanje izven družine. Tak dom lahko služi v času sezone tudi kot počitniški dom in bi deloval vse leto. Za odrasle duševno prizadete, ki ne bodo mogli biti zaposleni v delavnicah za delo pod posebnimi pogoji, vendar so dosegli določeno stopnjo socialne prilagoditve, ki jim načelno omogoča življenje v naravnem okolju, bo potrebno sčasoma urediti **dnevni center za duševno prizadete,** v katerem bi tekli enostavni zaposlitveni in rekreacijski programi. Na ta način bi lahko precej zmanjšali stopnjo nujne institucionalizacije določenih skupin duševno prizadetih, saj bi sicer ostali vključeni v svoje domače okolje.

Sodimo, naj bi bila takšna vaša optimalna usmeritev. Kar pa zadeva reševanje akutne stiske družin, kot je Udirjeva, smo mnenja, da bi lahko začasno, t. j. do ustanovitve posebnega oddelka za habilitacijo, organizirali varstvo čez dan v primernem prostoru in z zadostnim osebjem (najmanj 2 negovalki na 10 otrok). Vsekakor bi morali ob tem angažirati skupnost otroškega varstva in izobraževanja.

Član Izvršnega sveta in
Republiški sekretar
ZORA TOMIČ

Opravičujemo sev sem tistim naročnikom, ki so naročili letošnji »NAŠ ZBORNIK« in niso prejeli 2. številke. Nimamo je več v zalogi.

Uprava

OBVESTILO ŠOLSKIM UPRAVAM

»NAŠ ZBORNIK« posluje v okviru koledarskega leta. V tem času izidejo 4 (štiri) številke.

To pojasnilo velja za vse tiste šole, ki nam revijo odpovedujejo ob sklepu šolskega leta, plačajo pa celotno naročnino. Z ozirom na to jim naša uprava kljub odpovedi v juniju dostavlja revijo še do konca leta, tako da dobijo celotni letnik.

Kako pa je z brati in sestrami duševno prizadetega

Prav v času, ko se prizadeti otrok razvija v mladostnika, boste storili vse, da pomagate svojim zdravim otrokom do pravilnega odnosa nasproti prizadetemu. Nastopijo pa tudi položaji, ko ste nemočni. Joe je bil npr. rojen, ko je bil njegov brat star dve leti, sestra pa sedem. Ker je bil poleg duševne prizadetosti še pogosto bolan, je zahtevala njegova nega veliko časa, kar je šlo na račun brata Rogersa. Sestra Luise je bila že dovolj zrela, da je dojela, zakaj potrebuje prizadeti brat tolikšno pozornost. Starši so vse poskusili, da bi dopovedali Rogersu, kako ga imajo prav tako radi in da skrbijo zanj prav tako kot za mlajšega brata, kar se jim pa ni posrečilo. Ko je Joe odraščal, so morali starši porabiti zanj še več časa. Vsakokrat, kadar ga je Rogers grdo nadrl ali je ta nekaj napravil, kar je bilo Joeu prepovedano, je začel z divjimi scenami. Zaradi tega je moral Joe v zavod in v tem primeru je bila to edina rešitev. Terjali so jo družinski odnosi.

Pri takih odločitvah naj imajo starši pred seboj dobrobit vse družine, vseh otrok. Na srečo se dajo odnosi med brati in sestrami v mnogih primerih tako urediti, da pride vsak družinski član do svojih pravic in je zadovoljen. Seveda pa je mnogo odvisno od tega, kakšne starosti so otroci in kakšna je stopnja prizadetosti brata oziroma sestre. Tudi tipične nadarjenosti posameznih družinskih članov igrajo vlogo glede harmonije v družinskem življenju. Kar je lahko za eno družino dobro, ne velja tudi za drugo.

Če je medsebojno družinsko življenje dobro, je v glavnem zasluga staršev. Dejstvo, da vi sprejmete duševno prizadetega otroka z vso ljubeznijo, bo prav gotovo razlog, da vas tudi njegovi bratje in sestre počasi posnemajo. Vzemite si čas, da ustrezno starostni stopnji razložite njegovim sorojencem, kaj pomeni duševna prizadetost. Dopovejte jim, da se ljudje ne rodijo z enakimi sposobnostmi. Govorite z njimi o tem, da v življenju ne zmoremo vsi enako delati in doseči isto. Niso določene meje vsakemu človeku samo v duševnem in telesnem pogledu, ampak so velike razlike tudi glede interesov, nagonov, nagnjenj in odklonov, ki so sestavni del naše osebnosti. Usmerjajte svoje zdrave otroke tako, da bodo imeli svojega prizadetega sorojenca za svojevrstno osebnost.

Pretirana popustljivost ni dobra niti za zdravega niti za prizadetega otroka. Če posvečate preveč pozornosti prizadetemu otroku na račun zdravih sorojencev, jih boste s tem odvrnili od prizadetega brata oziroma sestre. Morate poskusiti, da obdržite srednjo mero, nikogar ne razvajajte in nikogar ne zanemarjajte. Pri tem pa je treba nenehno dopovedovati zdravim sorojencem, zakaj imate s prizadetim več opravka. Razumljivo je, da se boste pri tem trudili, kako bi prišli vsi družinski člani do svojih pravic in da lahko zadovoljijo svojim interesom. Pojasnite neprizadetemu otroku, zakaj je treba prizadetemu pomagati, se z njim ukvarjati in zakaj rabi prizadeta sestra nenehno pomoč in vodstvo. In ko pride občasno med sorojenci do spora, ne jemljite to za tragično. V kateri družini ne pride do tega! Opozarjajte nenehno zdrave sorojence na to, da morajo biti obzirni na meje, ki so dane sorojencu z njegovo prizadetostjo. Vaši zdravi otroci so lahko v veliko pomoč pri vzgoji vašega odraščajočega varovanca. Skupaj se posvetujte, kaj bi lahko prizadetega zanimalo in kakšna zaposlitev bi bila ustrezna. Ne obremenjujte preveč z odgovornostmi njegovih zdravih sorojencev, da pri tem ne boste doživeli jadikovanja, kako jim je prisotnost prizadetega brata oziroma sestre v breme. Pustite jim njihove skrbi in naj opravljajo svoje načrte tako, kakor jim ustreza primerno njihovi starosti. Tudi oni morajo čutiti, da so važne družinske zadeve skupne vsem članom družine.

Tudi sorojenci imajo pravico do svojega lastnega življenja. Naj gredo zdoma po svojih opravkih in naj negujejo prijateljstva. Bob npr. nima nobenega pravega odnosa do duševno prizadete sestre Sue. Ker so starši posvetili vso pozornost in ljubezen njej, se mu je tu pa tam zdelo sicer krivično, če je odšel zdoma s svojimi prijatelji in je morala sestra ostati sama in zapuščena doma. Namesto da bi bil prijazen z njo, jo je zmerjal. Pri tem so prišla do izraza vsa njegova razočaranja in jeza, skratka vse, kar se je nakopičilo v njem od njegove zgodnje mladosti, ker so se starši že od nekdaj tako zelo posvetili njegovi starejši sestri zavoljo njene bolezni. S svojo neprizanesljivostjo si je hotel tudi sam dopovedati, da mu je čisto vseeno, če je njegova sestra žalostna ali pa ne, ko gre on zdoma. Bob je bil star 15 let, njegova sestra pa 17.

Bobovi starši so se posvetovali z izkušenim pedagoškim delavcem. Po tem posvetovanju so si ponovno vzeli čas, da se pogovorijo z Bobijem o osnovnih vprašanjih duševno prizadetih. Končno so ga pripravili do tega, da je z njimi obiskal sestanek staršev duševno prizadetih otrok in mladine. Tam je bilo dogovorjeno glede načrta za organiziranje tedenskega srečanja duševno prizadetih. Bob se je začel zanimati za to in se je tudi udeležil prvega srečanja. Ko se je začel na sestanku ljudski ples, je prosil sestro za ples. Sue ni bila še nikdar videti tako srečna kot v trenutku, ko jo je prijel Bobi pod roko. Razložil ji je popolnoma vse in se je potrudil, da je premagal začetno odtujenost mladih ljudi. Bob ni imel glede tega nobenih pomislekov več. Oba sta vedela, da ima vsakdo od njiju možnost sestati se s prijatelji. Tu in tam spremlja Bobi sestro na njena srečanja. Občasno je pripeljal tudi že svoje prijatelje s seboj.

V splošnem nimajo odraščajoči sorojenci, ki razumejo svojega prizadetega brata ali nezadostno razvito sestro in jih imajo radi ter pazijo nanje, nobenih težav s svojimi prijatelji. Glede tega kažejo mladi večkrat več razumevanja kot pa odrasli. Odkrito govorijo o vprašanjih duševne prizadetosti in ne delajo nobenih problemov, če je brat ali sestra prizadet. Vedo, da je treba biti pri tem obziren. Povabijo prizadetega v kino ali pa na izlet s svojimi prijatelji. Seveda to ne more biti vedno, ker imajo tudi oni svoje lastne interese. Bilo pa bi tudi povsem nenaravno, če bi sorojenci samo med seboj občevali in ne bi imeli nobenih vezi z drugimi.

Štirinajstletno deklico so nekoč vprašali, če bi ji bilo neprijetno, če bi srečale njene prijateljice njeno starejšo duševno prizadeto sestro ali če bi se ob srečanju obrnile proč. Začudeno in nekoliko raztogoteno je odgovorila: »Nikakor, to je vendar moja sestra!«

Prevedel iz brošure »Nun sind Sie erwachsen« — M. M-j

CENJENO UREDNIŠTVO!

Dovolite mi, da se osebno obrnem na uredništvo.

Pobudo mi je dal članek tovarišice Krivičeve v »ZBORNIKU« z naslovom: »Vključimo več staršev v naša društva«.

Dolgo namreč že čakam, da bi končno le prišlo do kakšnih oblik srečanj staršev prizadetih otrok ob prisotnosti različnih strokovnjakov, kot so prihologi, nevrologi, logopedi, ortopedi, fizioterapevti, pa tudi socialni in družbeni delavci.

Rada bi vam iz lastnih izkušenj povedala, da starši prizadetih otrok največkrat ne najdemo potrebnega razumevanja in napotkov, če jih iščemo v splošnih družbenih ustanovah in službah. Zato se strinjam z vami, ko pravite v članku, da najlaže pomaga in rešuje probleme tisti, ki jih je že kdaj občutil na sebi. Upam, da bi bilo res silno koristno, da bi se starši od časa do časa na neki način srečevali ter tako lahko izmenjavali svoje izkušnje in izkušnje drugih in dobili tudi odgovor na marsikatero vprašanje, ki nas iz dneva v dan bremeni in nanj nikjer ne najdemo odgovora. S podobno prošnjo sem se že nekoč oglasila na uredništvo »ZBORNIKA«, samo da do zaželene uresničitve do zdaj še ni prišlo.

Prosim, če morete tej moj želji, ki ni samo moja, v prihodnje ustreči.

Lep pozdrav in prisrčna hvala za vse, kar se bo v prihodnje morda le storilo za to. Mati prizadetega otroka.

Francka Kušar,
Ljubljana

KJE JE VZROK DUŠEVNI PRIZADETOSTI MOJEGA SINA

Lepo prosim, če bi mi v Zborniku odgovorili na naslednje vprašanje. Mislim, da bo odgovor nanj zanimal še katere druge prizadete starše.

Zanosila sem v času, ko je moj mož že nekaj mesecev imel išias. Sicer je hodil, opravljal službo, le bolelo ga je. Bil je na rentgenskem pregledu, ortoped mu je dal zdravilo INDOCID. Otrok je bil spočet, ko se mu je stanje že precej zboljšalo in ni več jemal drugih zdravil razen vitaminov. Čez nekaj mesecev so bolečine popolnoma prešle. Otrok pa, ki se nama je rodil, je duševno prizadet. V začetku je bilo vse v redu, prve težave so se začele pri samostojnem sedenju.

Čeprav je minilo že nekaj let od tedaj, se z možem kar naprej sprašujeva, če ni povzročil okvare išias.

Naj bo odgovor tak ali tak, lepo prosim, objavite ga, da bova nehala razmišljati!

Zahvaljujem se vam za odgovor in upam, da bo zanimiv ter koristen tudi za druge.

N. N., Ljubljana

ODGOVARJA
docent medicinske fakultete v Ljubljani
dr. Zdenka Humar

Vzroki za duševno prizadetost otrok so mnogoteri in vsi še niso znani. Ker pri velikem številu teh otrok za zdaj še ni mogoče ugotoviti vzroka njihove prizadetosti, se starši (pa tudi strokovni delavci) vedno znova sprašujejo, kaj je povzročilo prizadetost njihovega otroka, v občutku, da so jo morda sami nehote zakrivili. Pri tem jim neredko delajo nepotrebne težave še najbližji sorodniki, ki valijo »krivdo« za otrokovo prizadetost na enega ali drugega roditelja.

V iskanju pomoči svojemu otroku starši listajo dnevno časopisje, razne revije in poslušajo razpravljanja o teh vprašanjih. Ob tem naletijo pogosto na nekontrolirane ali slabo razumljive informacije, ki njihovo stisko še povečajo.

Tako je lahko razumljivo, da se tudi vi še po nekaj letih kar naprej vprašujete, če je išias, ki ga je preboleval otrokov oče pred in ob spočetju, lahko vzrok prizadetosti vašega otroka. Prav gotovo išias temu ni vzrok. Četudi ne vem, koliko je otrok zdaj star niti kakšne vrste je njegova prizadetost, bi vas rada prepričala, da je že čas, da prenehate iskati »krivca« za otrokovo stanje. Prepričana sem, da ste otroka sprejeli in ga imate radi takega, kot je, da je v oskrbi strokovnjakov, ki so mu potrebni, in da ga tudi vi negujete po njihovih nasvetih.

Dr. Metoda Rejc-Novak:

Otrok mora redno zdraviti zobe

Zobna gniloba pri predšolskih in šolskih otrocih je v primerjavi z drugimi boleznimi najbolj razširjeno obolenje.

Obolelost zob je bolezen civilizirane dobe; naši zobje so vedno večja žrtev nezadostnega grizenja in žvečenja hrane ter vedno večje potrošnje industrijskih ogljikovih hidratov.

Geografsko in časovno se je zobna gniloba javljala glede na stopnjo razvoja posameznih narodov različno in strokovnjaki ugotavljajo, da obolelost še precej narašča.

Pri učencih osnovnih šol na območju Zdravstvenega doma Ljubljana smo ugotovili pri 99 odstotkih šolarjev v ustih razpadle ali zdravljene zobe.

Tudi pri predšolskih otrocih je piškavost zelo razširjena. Matere prihajajo v zobne ambulante že s 3 do 4-letnimi otroki, ki imajo bolečine in otekline na licu zaradi piškavih zob. Pri nekaterih predšolskih otrocih ugotavljajo zobozdravniki že popolnoma razpadle zobne krone.

Nekateri starši so mnenja, da mlečnih zob ni treba zdraviti niti redno umivati, ker jih pač nadomeste stalni zobje.

Mlečni zobje imajo veliko vlogo v razvoju otrokove čeljusti in stalnega zobovja.

Od drugega leta starosti pa do 11. leta, ko pri večini izpade zadnji mlečni zob, otrok z

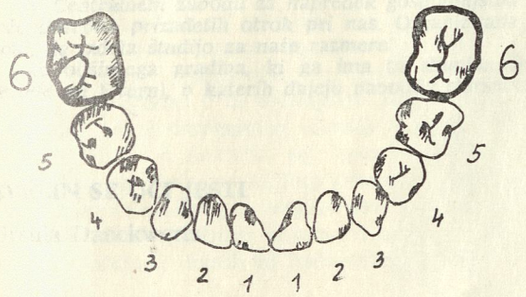

Slika 1. Prvi stalni kočnik ali šestica izraste v zobni vrsti za zadnjim mlečnim zobom

mlečnimi zobmi grize in melje hrano. Otroci z razpadlimi mlečnimi zobmi hrane ne morejo zadovoljivo prežvečiti ali zaradi bolečin hrano odklanjajo. Otrokov organizem ne dobi dovolj potrebnih snovi.

Pri žvečenju hrane dobiva čeljust tudi potrebne dražljaje za svoj razvoj in samo v zadostno razviti čeljusti se lahko stalni zobje pravilno zvrste v zobni lok. V nerazviti čeljusti stalni zobje zaostajajo v kosti ali izraščajo na nepravem mestu. Stalna vnetja ob koreninah mlečnih zob okvarijo zametke stalnih zob.

V 6. letu starosti začno izraščati otroku prvi stalni sekalci in na koncu vrste mlečnih zob prvi stalni kočnik. Ta zob izraste na mestu, kjer se je otrokova čeljust razvila, torej kjer ni izpadel noben mlečni zob.

Večina staršev je prepričanih, da je prvi stalni kočnik še mlečni zob. Pri otrocih, ki nimajo zdravljenih mlečnih zob, oboli prvi stalni kočnik že v kratkem času po izrastu in že v nekaj mesecih popolnoma razpade. Posledica je nepravilen razvoj celotnega zobnega loka.

Na območju Zdravstvenega doma Ljubljana smo pri 67 % učencev I. razreda osnovne šole našli piškave prve stalne kočnike.

Do približno 14. leta izrastejo vsi prvi zobje razen modrostnega zoba, ki izraste po 16. letu ali pa sploh nikoli.

Pri otrocih, ki si zob redno ne zdravijo in ne skrbe za ustno higieno, zobje hitreje razpadajo; v piškavih zobeh hrana lažje zastaja in bakterije, ki tope zobno sklenino, se številneje množe.

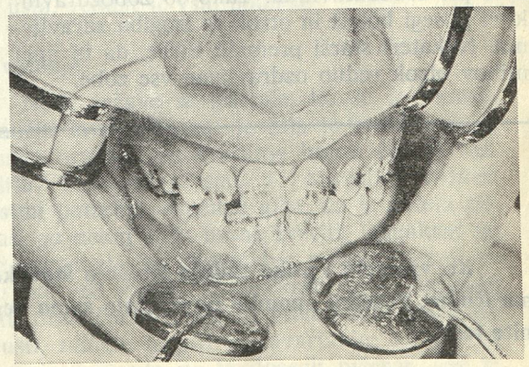

Slika 2. Deček, star 9 let — obloge na zobeh; zob si ne umiva redno

Pri otrocih pa, ki si zobe redno zdravijo, najde zobozdravnik v naslednjem letu le majhne okvare ali pa sploh nobene.

Primerjalna študija pri učencih osnovnih šol je pokazala, da je na šoli, kjer so si učenci redno zdravili zobe, zobna gniloba upadala. Nasprotno pa je na šoli, kjer so si učenci zdravili zobe le občasno, bilo vedno več razpadlih zob.

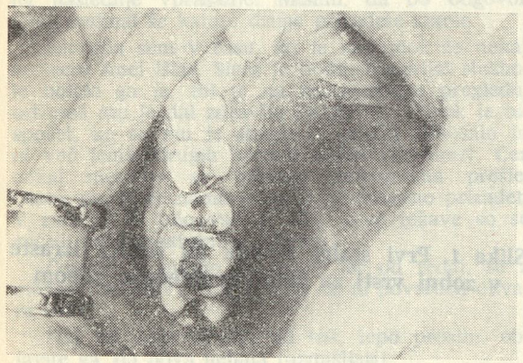

Slika 3. Deklica, stara 14 let — vsi zobje so ozdravljeni

Da bi zobno gnilobo zmanjšali, je potrebno, da ima **otrok vsaj enkrat v letu dokončno ozdravljene vse zobe.**

Zobozdravstvena služba je v celoti premalo razvita, da bi lahko vsako leto ozdravila vse zobe vsem otrokom. Ugotavljamo pa, da tudi tam, kjer so vsi otroci na osnovni šoli pregledani in naročeni za zdravljenje, nekateri prekinejo obisk in se kljub ponovnemu vabilu zobozdravnika ne javljajo v zobni ambulanti. Le bolečine jih kasneje prisilijo, da iščejo pomoč pri zobozdravniku. Tako so zobozdravnikovi posegi boleči in otrok se izogiba zdravljenja. Nekateri starši premalo skrbe, da bi imel njihov otrok redno ozdravljene vse zobe.

Najvišji odstotek učencev z vsemi ozdravljenimi zobmi je na šolah, kjer je zobna ambulanta kar na šoli. Otroci hodijo na zdravljenje po pouku, bolj oddaljeni in bolj bojazljivi pa tudi med poukom ali šolskim varstvom. Skrb in sodelovanje pedagogov sta neprecenljive vrednosti — v šolskem okolju je otrok bolj discipliniran in noče zaostajati za vrstniki. Duševno prizadeti otroci potrebujejo zobno ambulanto v zavodih ali šolah še v večji meri. Ti otroci prihajajo v šolo iz večjega okoliša in je redno zdravljenje po ambulantah izven šol še otežkočeno.

Starši odlagajo zdravljenje zob prizadetega otroka, ker se boje, da bi bilo brezuspešno. Pripeljejo ga šele, ko ima že bolečine. Tako je za zdravljenje pogosto prepozno in otrok izgublja zob za zobom.

Zdravljenje zob duševno prizadetega otroka zahteva res več zobozdravnikovega časa in potrpežljivosti, a za otrokovo habilitacijo je — kot vsa prizadevanja zdravstvene in pedagoške službe — nujno potrebno.

Ko vzamete v roke zadnjo letošnjo številko našega glasila, poglejte, če ste že poravnali naročnino. Posebni opomini povzročajo samo neprijetnosti in nepotrebne stroške. Zato se izognite temu!

Uprava

Prehrana duševno prizadetih otrok

V Centralnem zavodu za napredek gospodinjstva v Ljubljani so začeli preučevati vprašanje prehrane teže duševno prizadetih otrok pri nas. Organizirana je skupina strokovnjakov iz vse Slovenije z namenom, da izdela študijo za naše razmere.

Iz obširnega gradiva, ki ga ima ta skupina že zbranega, objavljamo prevod iz Pisem za starše (Briefe an Eltern), v katerih dajejo navodila staršem o prehrani teže prizadetih otrok.

EVELIN SE UČI JESTI

Ursula Danckwerts

Dojenje

Ko se je naša hčerka rodila, je tehtala le 5,5 funta in ni bila posebno krepka. Težko in slabo je sesala, z odbrizgavanjem mleka pa je bila v nekaj dneh ta težava premagana. Mala se je naučila še na kliniki dobro sesati. Preden sem odšla domov, so mi povedali, da je deklica mongoloidna in da je zanjo še posebno važno dojenje, ker ji materino mleko pomaga do imunosti proti določenim boleznim. Zelo sem se potrudila z dojenjem. Svojega otroka sem dojila popolno 9 mesecev, s petim sem začela dodajati zelenjavne in sadne kaše.

Pitje iz steklenice

Evelin je odlično uspevala. Spočetka je dobivala tudi vitamine. Nikoli ni bila prehlajena, trojno cepljenje je prestala brez reakcije. Ko je začelo mojega mleka primanjkovati, sem jo hotela navaditi piti iz stekleničke. Evelin ni razumela, kako naj sesa, in je začela obupno kričati. Hranila sem jo z žličko, kar je šlo bolje, ker je že zelo zgodaj dobivala korenčkovo in druge kašice. Težava pa je nastala, ko se je začela po kašicah preveč debeliti. Morala se je naučiti piti iz steklenice. Tri tedne sva se trudila oba z možem. Možu je prišlo na misel, da je otroku skupaj z dudo vtaknil v usta tudi prst. To ji je bilo znano, ker je sesala svoje prstke in je začela piti. Tudi kasneje sem morala ta trik še večkrat uporabiti, po nekaj dneh se je dudi privadila in pila.

Požiranje

Po jedi je kazala malo veselja. Ker ni mogla jesti štirikrat dnevno, sem ji začela dajati popoldansko sadno kašico z mlečno kašico kar zvečer. Zelenjavo je sicer použila, prav tako vse, kar sem ji dala, vendar brez veselja in počasi. Ust brez spodbujanja ni odpirala. Medtem sem rodila še enega zdravega otroka in šele tedaj videla, kako željno odpira lačen otrok svoja usta, je požrešen in nepotrpežljiv, če se mu zdi, da hrano dobiva prepočasi. Kako drugačna je bila Evelin. Po treh, štirih žlicah je bil njen tek potešen, lahko bi prenehala s hranjenjem, če ne bi vedela, da je použita količina hrane nezadostna. Pomagala sem si s petjem, za kar je bila Evelin zelo dovzetna. Tudi ob petju sem ji z muko potisnila žličko v usta, vendar je vsaj použila.

Žvečenje

Nove težave so nastale, ko se je morala naučiti žvečiti hrano. Je bila to lenoba ali ni imela organov za žvečenje hrane dovolj razvitih? Neštetokrat smo ji pokazali s svojimi ustmi potrebne žvečilne gibe, da je začela počasi po nekaj žličk hrane žvečiti. Naenkrat pa je prenehala in obsedela s polnimi ustmi in to po več minut. Največkrat niso pomagale niti drastične grimase in premikanje naših čeljusti, zaleglo ni niti prigovarjanje: »žlička za mamico«. S silo ne bi dosegli ničesar, ker je

otrok začel jokati, vseeno jedi ni použil, vrgel jo je iz ust. Večkrat je začela gristi in žvečiti čez nekaj časa sama od sebe, drugič je bilo vse prizadevanje zaman. Kljub temu pa sem ji še naprej pripravljala grobo sesekljano hrano in jo hranila z nepopisno potrpežljivostjo. Večkrat se je zgodilo, da bi se bila ob majhnem, nezgrizenem koščku skoro zadušila. Posebno nevaren ji je bil radič, ki ga je sicer rada jedla, koščki jabolka in orehi. Namerno sem ji dajala grob kruh iz polno mlete moke in sem se sprijaznila, da npr. jedrca pogoltne cela. Vendar je počasi žvečenje hrane postajalo boljše. Težava gotovo ni bila v tem, da ne bi razumela, kaj od nje hočemo, temveč je bila prelena in brez poželenja po jedi. Ker je dobila prve zobke šele z 10 meseci, sem ji začela dajati hrano, ki jo je morala gristi in žvečiti šele, ko je bila stara 15 ali 18 mesecev. Večkrat sem poskusila s keksom ali prepečencem, toda brez uspeha. Kot ni vtikala v usta svojih igračk, tako ni vtaknila keksa. Vse je spustila iz rok. Šele ko je bila stara dobro leto, je začela nekoliko grizljati, če je dobila keks. Spočetka ga je vzela v roke zelo nespretno in ga v pesti zdrobila. Z dvema letoma pa je že prav lepo jedla koščke mesa, zelenjave in kruha. Trajalo pa je zelo dolgo, da se je naučila držati te koščke le z dvema prstkoma in ne s celo pestjo.

Lepo vedenje pri mizi

Kako naučiti otroka, da bo jedel z žlico sam? V nasprotju z zdravim otrokom v njem ni razvit impulz, da bi kaj naredil sam, poleg tega je še brez teka. Vzela sem njeno ročico z žlico in jo peljala v usta. To je trajalo tako dolgo, da se je na ta gib navadila. Pozneje sem jo usmerjala le z lahnim pritiskom na komolec. Čez nekaj mesecev je pojedla po nekaj žličk čisto sama. Veliko tudi to ni bilo. Ko je bila stara že 4 leta, sem si morala močno pomagati. Pozneje je bilo boljše. Kar ji je dišalo, je pojedla lepo, pri vsem drugem pa ji moram še danes pomagati. Njene navade pri mizi pa še vedno niso normalne. Popaca sebe in okolico. Na mizi imamo zato le plastičen prt, ona pa »slinček« z rokavi, da si ne pomaže rokavov od oblek in puloverjev.

Ker ne uživa hrane leže, ampak za mizo, smo jo učili, da drugo roko položi na mizo in z nogami miruje. To pa zahteva veliko koncentracijo in obvladovanje telesa. Nismo zahtevali vsega naenkrat, ampak postopoma. Veseli smo, da je s 5 leti toliko samostojna, da želi jesti z vilicami. Lepega vedenja jo bomo počasi že naučili. Izkoristiti moramo vsako priložnost, ko otrok iz lastne pobude želi kaj storiti. Ne smemo ga zavrniti: »Pusti, pomazal se boš, raje te bom sama nahranila.«

Do načelnih izkušenj bo prišla mati, ki ima duševno prizadetega otroka, ravno pri dnevni borbi z njegovim uživanjem hrane: s silo, zmerjanjem, strogostjo in z udarci ne dosežemo ničesar. Otroka pripravimo le do solz, razburjenja, razvoj pa obstane na mrtvi točki. Otroka moramo speljati, odvrniti od neposredne težave, kot rečeno, s pesmijo. Vsaka mati pa bo prišla do svojih izkušenj, želim ji le po trpljenja, vztrajnosti in dovolj fantazije.

POMEN UŽIVANJA HRANE IN PITJA ZA RAZVOJ GOVORA, OSNOVE ČLOVEŠKE GOVORICE

»Ne mlaskaj,« opominja marsikatera mati, ki hoče otroku privzgojiti lepe navade pri mizi. In vendar oblikujejo ti enostavni glasovi, ki se jih primitivni ljudje pri jedi ne sramujejo, osnovo človeške govorice.

Raziskovalci človeškega govora menijo, da se je govor razvil ravno pri skupnih obrokih sorodstva. Prijetno mrmranje »mmmh«, če kaka jed posebno dobro tekne, je razumljivo po vsem svetu in vsem narodom. V mnogih jezikih je ta »m« zajet v besedi mama — hraniteljica, kar gotovo ni naključje. Ta »m« pomeni v otroški govorici hkrati mater in hrano. Tudi ni naključje, da ta »prehranitveni glas« mrmramo z ustnicami, s katerimi okuša otrok prvo hrano — materino mleko — in jo tudi sprejme oziroma použije.

Naši »govorilni organi«

Govorimo sicer o »govorilnih organih«. Če pa jih nekoliko pazljiveje opazujemo, vidimo, da so ti organi vsi že prisotni, preden služijo govorjenju in imajo tudi druge naloge:

Ustnice, ki mrmrajo »m« ali oblikujejo »b« in »h«, se odpirajo in zapirajo najprej pri sesanju mleka, pozneje pa pri uživanju vsake druge hrane.

Zobje, ki skupno z ustnicami tvorijo »f« inustih prevračamo, mečkamo in smotrno prew, s pomočjo jezika pa še »n«, »d«, »t«, »s«,mikamo proti požiralniku. Okroglo oblikovana z in š (sch), pograbijo hrano in jo razdrobe. muskulatura žrela in grla je tudi soudeležena

Na jeziku, ki tvori glasova »r« in »l«, so ze-pri požiranju, obenem pa se tu tvorijo glasovi lo občutljiva čutila za okus. Z njim hrano v»ng«, »g« in »k«.

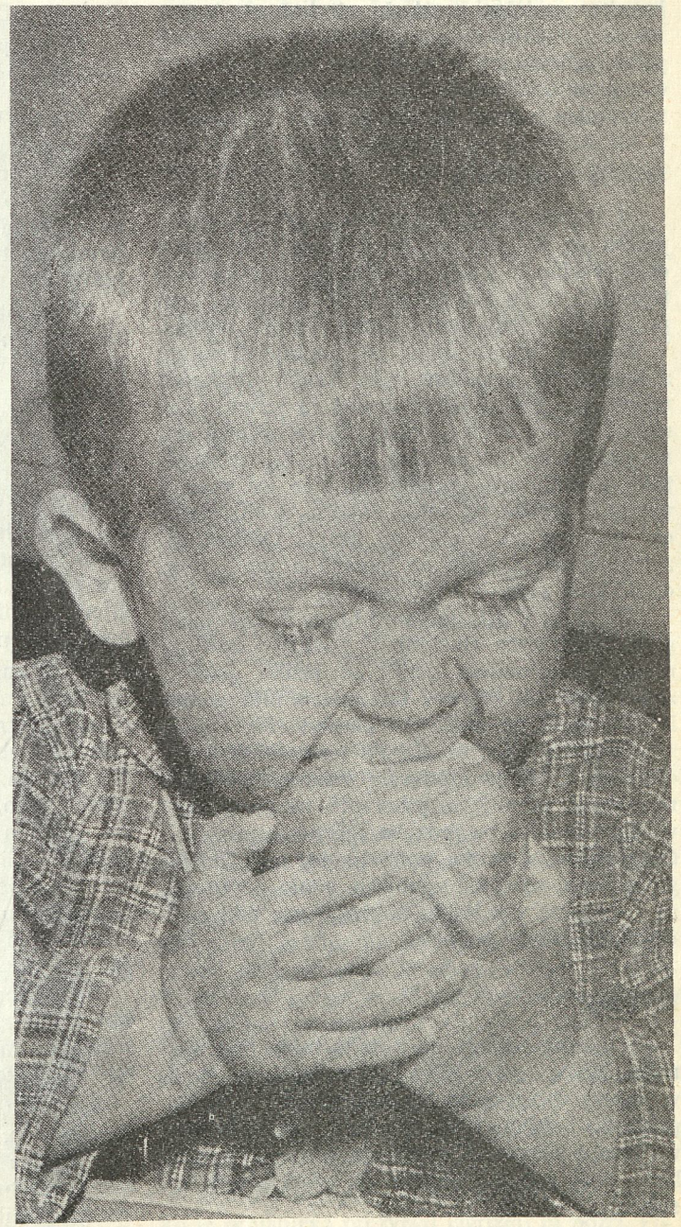

Siguren grižljaj

Iz tega je vsakomur jasno, da se govor le tedaj lahko pravilno razvije, če ti organi v polni meri opravljajo svojo nalogo pri sprejemanju in uživanju hrane. Z drugimi besedami: **uči svojega otroka pravilno jesti, potem se bo mogel naučiti tudi pravilnega govora.**

Ne ovirajte tega razvoja s tem, da otroka hranite predolgo s tekočo ali kašasto hrano. Ne prizanašajte svojemu otroku in mu ne omejujte požiranja s tem, da mu hrano položite čim globlje v usta. Otroku potem zadostuje le minimalen napor, da jed prežveči in použije.

Sesanje in požiranje

V začetku vsak človek hrano sesa. Novorojenček to že zna, saj je dokazano, da otrok dela sesalne in požiralne gibe še v materinem telesu, in to že 5 mesecev pred rojstvom. Tudi prezgodaj rojeni imajo razvit **sesalni refleks.** V začetku reagira otrok na zunanje dražljaje z nekaterimi sesalnimi gibi. Vsako dotikanje njegovega telesca lahko izzove ta refleks. Čez nekaj dni se omeji ta razdražljiva občutljivost na cono okoli ust. Sesalne gibe pa lahko sproži tudi temperatura, sprememba lege (če vzamemo npr. otroka na roke), lakota, nekaj mesecev pozneje pa pogled na hrano. Odrasli reagiramo pri pogledu na okusno hrano s tem, da se nam začno v ustih nabirati sline.

Ko otrok v pričakovanju hrane dela sesalne gibe, tvori čisto slučajno v povezavi z dihanjem, premikanjem ustnic in jezika glasove »ee«, »ds«, »tl«, »nn«. V povezavi s pljuvanjem in pihanjem pa nastajajo glasovi »ff«, »ww«, »š« (sch) in »sss«. Ti glasovi pa še niso jasno oblikovani. To je predvsem sesanje, žvečenje, mlaskanje, pihanje in pljuvanje, ne pa še prava govorica. Tu pa je treba začeti s treningom. Če te glasove otroku ponavljamo, razločno izgovarjamo, sčasoma zgubljajo svojo neposredno povezavo z jedjo in dobivajo vse bolj značaj čistih glasov govora.

Bebljanje

S takimi vajami in z zadostnim potrpljenjem, lahko tudi z željo po igranju, vzbudimo v otroku potrebo, da te glasove proizvaja. Ko pride do bebljanja, je dosežena važna stopnja v razvoju govora. Glasovni material, ki se nabira, služi pozneje otroku, ko tvori besede in stavke.

Normalni otrok začne bebljati okoli 3. in 4. meseca. Duševno prizadeti otroci bebljajo bistveno pozneje, velikokrat tudi ne sami od sebe. Zato je nujno potrebno, da potrpežljivo in vztrajno izkoristimo vsako priložnost in način, ki pospešuje razvoj govora. Odločilna pomoč je pri tem razvijanje sesalnih, žvečilnih in požiralnih refleksov.

Za pospeševanje razvoja teh refleksov pazite na naslednje:

Pospeševanje sesalnih, žvečilnih in požiralnih gibov.

1. Dojenje je boljše kot hranjenje s stekleničko in to ne samo zaradi boljše sestave materinega mleka, ampak zaradi razvoja medsebojnih čustvenih odnosov. Dojenje pospešuje tudi boljši razvoj sesalne muskulature.

2. Pri otroku, ki ga moramo hraniti iz stekleničke, moramo paziti, da držimo stekleničko ravno. V nasprotnem primeru sami pomagamo, da se rast čeljusti nepravilno razvija. Luknjica v dudi mora imeti pravo velikost. Če postavimo steklenico pokonci, sme priteči iz nje v minuti le 20 do 30 kapelj.

3. Med 9. in 18. mesecem moramo prenehati s hranjenjem s stekleničko. Sesanje pa moramo še nadalje vaditi s slamico, predvsem če otrok ne daje od sebe nobenih ali zelo malo diferenciranih glasov, kar lahko opazujemo največkrat pri prizadetih otrocih te starosti.

4. Poskusite najprej s cevko iz plastike. Če jo otrok zmečka oziroma stisne ali jo z nerodnimi ustnicami ne more držati, vzemite kot svinčnik debelo gumijasto cevko. Nanjo privadite otroka, če jo dvignete in uporabite kot natego tako, da priteka otroku hrana od zgoraj. Bolj ko boste cevko znižali in jo še s prstom stisnili, toliko več lastne moči bo moral dati od sebe otrok, da bo prišel do hrane. Če ta poskus spremlja mati še s sesalnimi gibi in mlaskanjem, bo otrokova aktivnost toliko večja.

5. Namen teh vaj: otrok naj se priuči sesati gosto tekočino po cevki. Ko smo to dosegli, mu damo na ta način vse tekočine, tudi redke (mleko, sok, juho).

6. Pazite, da je količina tekočine, ki jo otrok dobi v usta, majhna in da jo otrok takoj požre. Sesanje in požiranje je ozko povezan proces, eden brez drugega je nepomemben. Pri mongoloidnih otrocih pa lahko nastopijo ovire.

Njihov okoren jezik večkrat ne more pravilno spraviti hrane proti požiralniku (glej vaje z jezikom!).

7. Počasi in polagoma začnite hraniti otroka tudi z žlico. Pri tem pa je treba z otrokom prej govoriti. Povedati mu morate, kaj se dogaja, in ga vzpodbujati, da sodeluje. Npr.: »Tako, tako, zdaj pride druga žlica. Odpri usta!«

8. Otroka posadite, če je le mogoče, pokonci in tako, da vam gleda v obraz. Če ima vaš otrok grdo razvado, da jed izbljuva, ga ne smete hraniti od zadaj. Zaščitite se s plastičnim predpasnikom. In četudi kdaj dobite nekaj kaše ali mleka v obraz, saj se da umiti. Škoda, ki nastaja ob tem, če otroka hranimo od zadaj, je zelo velika in težka. Ugotovljeno je, da so v domovih tako hranjeni otroci zaostajali v svojem splošnem razvoju, še posebno pa v razvoju govora, ker so imeli premalo osebnega kontakta.

9. Žlica mora v usta naravnost v sredini ustnic. Hrana naj bo naložena na koncu žlice in v tako majhnem zalogajčku, da jo otroku udobno odložimo v usta in jo lahko požre. Ne zapadajte napakam razdraženih mater, ki prevelike zalogaje hrane porinejo otroku čim dalj v ustno votlino. S tem ne pridobe na času; otrok ne zmore obvladati takega zalogaja niti reflektorno niti s svojo voljo. Večji del hrane izvrže ali mu zleze iz ust. Namesto da bi otrok zaprl usta in zalogaj normalno požrl, pride do obupnega goltanja in davljenja. Če je v otroku dovolj reflektornega odpora, izbljuva hrano in tako naredi uživanje hrane sebi in vam za pravo muko. Pri tem pa ne smemo prezreti škode, ki nastaja pri njegovem telesnem razvoju in razvoju govora.

10. Otroka je treba vzgajati in vzgojiti, da zapre usta po vsakem zalogaju in jih ne odpre prej, preden ga tudi ni požrl. Po potrebi mu mati lahko pomaga s prsti in mu drži ustnice skupaj.

11. Žlica mora, ko je hrana odložena, takoj spet iz ust. Jed, ki se pocedi iz ust, obrišemo šele, preden nesemo naslednjo žlico v usta. Otroka je treba tudi vzpodbujati, da po svojih sposobnostih sam obriše, kar se mu je pocedilo iz ust. Vznemirjenju, ki ob tem nastaja, mora takoj slediti ugodje, ki ga nudi nov zalogaj. Občutljivost ustne cone se mora načrtno in smotrno razvijati, če naj se otrok nauči govoriti. Zato mora otrok čimprej priti do izkušnje, da sledi vsakemu nevšečnemu draženju ustne cone prijeten trenutek, prijeten doživljaj — nov zalogaj hrane.

12. Nov zalogaj naj otrok dobi šele tedaj, ko je prejšnjega prežvečil (zgrizel) in požrl. Po-

žiranje otroku lahko olajšamo, če mu z dvema prstoma nalahno gladimo požiralnik od spodaj navzgor ali ga malenkostno stisnemo.

Če boste upoštevali naštete nasvete, bo otrok z izboljševanjem načina uživanja hrane napredoval tudi na drugih področjih: ponujeno hrano bo resnično použil, postal bo čistejši, ker hrane ne bo več bljuval in mu ne bo uhajala iz ust; prebava bo rednejša ali celo normalna. Mati in otrok bosta zadovoljnejša. Ustvarjena pa bo s tem, kar smo svetovali, tudi osnova za tvorjenje glasov in razvoj govora. Ponovno moramo opozoriti, da je za vse to potrebno veliko potrpljenja in vztrajnosti.

Kuharska knjiga za duševno prizadete otroke

Že 2 leti poučujem duševno prizadete otroke gospodinjstvo. Učenke od 14 do 18 let so za pouk zelo zainteresirane. Uče se med drugim lupiti krompir, čistiti zelenjavo. Ker pa znajo komaj brati, se zdi skoro nemogoče, da so postale tako neodvisne od odraslih in znajo pripravljati preproste obroke. Saj doslej še ni bilo učne knjige, ki bi brez teksta učila kuhati.

Pred kratkim smo dobili kuharsko knjigo brez teksta, ki vsebuje vse sestavine in tudi delovne postopke v slikah. Hvaležni moramo biti avtorici, ki se je lotila tako težkega poskusa.

»Wir kochen — mi kuhamo« ima 80 strani in vsebuje 31 receptov. Od 5. do 16. strani je knjiga napisana kot običajne kuharske knjige, na naslednjih straneh pa so barvne slike. Knjiga vsebuje juhe, enolončnice, mesne jedi, zelenjavo, ribe, jajca, solate, pudinge, sladice. V slikovnem delu so na levi strani vse sestavine v slikah, poleg v besedah. Na desni strani so slike posameznih delovnih postopkov kot na filmskem traku.

Zanimiva v tej knjigi je tudi ponazoritev količin. Avtorica je opustila tehtanje in merjenje s tehtnico in z merilno posodico (razen tekočin). Namesto tega živila v kosih šteje, kot npr. krompir, korenje, jabolka, paradižnike; 500 g čebule je 5 čebul; 1 kg krompirja je 10 krompirjev itd. Moko in sladkor meri z žlicami ali žličkami. Od 31 receptov je 14 takih, kjer število posameznih kosov ne presega števila 4. Štetje večjih količin dela otrokom preglavice. V teh primerih je dovoljena poenostavitev. Lečo, moko in ovsene kosmiče merimo npr. s skodelicami. Do roba polna skodelica moke tehta 200 g.

Poleg tega, da učenci sestavine lahko naštejejo ali odmerijo, morajo biti sposobni »brati« slike. Na sliki morajo spoznati krompir ali meso. Nadalje morajo znati razlikovati barve. Za sol, sladkor, olje, kis so navedeni posebni simboli v različnih barvah. Tako je npr. žlica, na kateri je naslikana sol, vedno v modri barvi.

Čas kuhe je ponazorjen z uro, ki ima različno obarvana kazalca. Količine tekočin so merjene s posodo, ki vsebuje 1 liter in ima zaznamovan 1/8, 1/4, 1/2 l.

Odkar moji učenci delajo po knjigi gospe Haupt, so veliko samostojnejši. Z veseljem ugotavljam, da otroci po danem receptu brez moje pomoči kuhajo. Priporočam to knjigo staršem, ki žele, da bi po njej otroci doma kuhali. Ne smemo pa se bati napora otroku vsak gib po večkrat pokazati. Ta napor bo povrnjen, če bo otrok skuhal namesto matere, ko zboli.

Za starše in tudi za marsikaterega učitelja bi imela knjiga še večjo vrednost, če bi nova naklada prinesla še metodične napotke.

Heidemarie Adam

LITERATURA:

Metzker:
O jedi in pitju ter pomenu za razvoj govora (Vom Essen und Trinken und ihrer Bedeutung für die Entwicklung der Sprache). Pisma staršem, št. 4/1967.

Stöckmann:
Kašasta hrana za našega prizadetega otroka — je to pravilno? (Breikost für unser Behindertes Kind — Ist das richtig?)
Pisma staršem, št. 6/1967.

Schuman:
Naš mali ne žveči (Unser Junge kaut nicht), Lebenshilfe + Zeitschrift, III/1969.

Groth:
Navodilo za učenje uživanja hrane za starše C. P. otroka (Anleitung zum Essenlernen für Eltern eines C. P. kindes, Ztschrft. das behinderde Kind, Zvezek 6, 5. letnik), nov. 1968 (posebna izdaja).

Finnie:
Pomoč cerebralno prizadetemu otroku, pomoč otroku doma (Hilfe für das celebralgelähnte Kind, eine Anleitung für Förderung des Kindes zu Hause), Ravensburger elternbuch.

USPELI SMO

Prebijamo se skozi dež, luči režejo gosto meglo. Počasi napredujemo k cilju. Namenjeni smo v Hrastnik, Boben, kjer živi naš 20-letni Ljubo.

Bil je učenec Posebne osnovne šole v našem zavodu. Osmi razred je končal 1970. leta.

Priden učenec je bil, prav dober, zadnja tri leta odličen. Redno je sledil dnevnemu tisku, s politiko in športom je bil vedno na tekočem.

Je pa to mladostnik s kombiniranimi motnjami. Dokajšnja je njegova telesna prizadetost, zlasti spodnjih okončin. Noge ga samostojno nočejo nositi. Giblje se s pomočjo dokomolčnih bergel. Tudi roke so okorne, desna bolj kot leva.

Zadnja leta šolanja smo veliko razmišljali, kakšno delo bi bilo najprimernejše zanj. Sestala se je strokovna skupina zavoda, ki se je na svoji seji odločila, da je Ljubo sposoben sedečega dela ali dela v tovarni ob dobro organiziranem prevozu. Delo mora biti časovno neomejeno, prilagojeno mladostnikovim preostalim sposobnostim. Primerna bi bila zaposlitev v domačem kraju, da stanovanje ne bi bilo problem.

V iskanju konkretnega dela v domačem kraju je razdalja približno 150 km precejšnja ovira k uspehu. V pomoč smo poklicali starše in terensko socialno službo.

Zahvaljujoč se sodelovanju terenske socialne službe, osebnemu prizadevanju tov. Fanike Vezovišek, referentke za mladinsko varstvo Skupščine občine Hrastnik, smo uspeli. Tov. Vezoviškova pravi: »Trdo je bilo. Tri ure sem sedela na seji in se borila za Ljubov sprejem v tovarno »SIJAJ«. Šele tretje glasovanje je odločilo Ljubu v prid. Tu gre velika zahvala tov. direktorju »SIJAJA«, ki je s pravilnim razumevanjem problema pomagal k pozitivni rešitvi.«

Ob vstopu v tovarno smo srečali sivolasega moža, živahnega in toplega pogleda. »To je Ljubov mojster«, ga predstavi tov. Vezoviškova.

Prve besede iz njegovih ust: »Ja, Ljubo, to je naš najboljši delavec!« pove z nasmehom na obrazu. Sreča nam je raztegnila usta v nasmeh, kako tudi ne, saj je to nagrada za dolgoleten trud in delo s fantom. Skupaj smo odšli k tov. ing. Pergarju. Predstavil nam je Ljubovo delo, njegove izdelke. To so razni okraski za kovane svetilke. »V delovno razmerje je bil sprejet po treh mesecih pripravljalne dobe 19. II. 1971. Zgovoren fant, sproščen, pride tudi sam v podjetje, udeležuje se srečanj in zabav kolektiva. Je član sindikalne organizacije. Za delo skrbimo mi, kakor tudi za prevoze. Delo teče v redu, z njim smo zelo zadovoljni. Redko, vendar se zgodi, da je kakšen dan brez dela po naši krivdi. Kdaj se zatakne pri prevozu,« pove ing. Pergar. Vse besede, izrečene v tovarni, so bile pohvalne.

Med potjo na dom nam je mojster tov. Rudi Bedenik povedal: »V začetku je bilo težko, nikakor ni hotelo prav steči in že smo se bali, da ne bo šlo. Razmišljali smo in se odločili za spremembo dela in prešli na sedanje delo; prej je spajal posamezne člene v verige. Takoj se je občutila sprememba, steklo je. Približal se je normi, jo dosegel in sedaj jo že presega. To se je poznalo tudi pri osebnem dohodku: od 500,00—600,00 na v predzadnjem mesecu celo 1.700,00, zadnji mesec pa 1.300 dinarjev.

Presenečen in vesel nas je Ljubo sprejel v svojem skromnem delovnem prostoru. Prevzet od uspeha nam je hotel kar v eni sapi povedati oziroma pokazati, kaj in kako dela. Samozavestno nam je povedal, da dela popolnoma sam, brez vsake pomoči domačih in ponovil o že prej omenjenih osebnih dohodkih. Dela redno 7 ur, sicer pa tudi 10, 12 in tudi 15 ur dnevno, odvisno od počutja in potrebe tovarne. Do sedaj si je iz svojega zaslužka kupil magnetofon, tranzistor, fotoaparat, uro, brivski aparat in nekaj obleke. Mesečno prispeva tudi okrog 300,00 din za hrano. Tako je zaenkrat uresničil prve želje, vnaprej pa namerava varčevati za avtomobil. »Sam sem nesposoben voziti avtomobil, poiskal pa si bom ženo, ki bo to zmogla,« samozavestno razmišlja Ljubo o svoji prihodnosti.

Ob slovesu je naročil pozdrave za vse in obljubil, da nas bo obiskal prihodnjo pomlad.

Ljubo, kar tako naprej!

Vera Nardin, soc. delavka
Boža Madič, delov. terapevt

ŽIVLJENJE SE NAM JE BISTVENO SPREMENILO

pripovedujejo starši iz Celja

Starši so zadovoljni. Že na prvem roditeljskem sestanku so bili presenečeni nad ureditvijo šole in tudi nad prvimi uspehi. Zlasti so veseli celodnevnega varstva, zatem tega, da dobijo otroci kosilo v šoli, pripoveduje ravnateljica posebne šole v Celju Milica Bizjak.

»Življenje se nam je bistveno spremenilo,« pripovedujejo starši, »saj smo zdaj mirni, ko vemo, da so naši otroci ves dan na varnem.« Nasploh pa opažamo, da so otroci bolj urejeni. Lepa in urejena šola je vplivala na to. Pa tudi bolj pridni in redoljubni so.

Razumljivo je, da je nova celjska šola deležna številnih obiskov, zlasti pedagoških strokovnjakov. Prišli so jo gledat celo iz ZR Nemčije, kar pa ni čudno, saj je celjska šola edina pri nas, ki je sodobno opremljena ter v celoti namenjena za vzgojo prizadetih otrok. Obiskovalci hvalijo predvsem harmonično celoto, kakršno predstavlja celjska šola.

In kako tudi ne?

V delavnicah za tehnični pouk so program priredili tako, da je v čim večji meri povezan s potrebami celjskih delovnih organizacij, ki bodo absolvente šole tudi zaposlile. Otroci se tako učijo kovinarstva, mizarstva in obdelave tekstila. Precejšen poudarek dajejo tudi domačim opravilom in gospodinjstvu. V ta namen je na voljo učno stanovanje z vsemi pritiklinami.

V novih prostorih so veliko boljše možnosti, da izpolnijo svojo osnovno nalogo: pripraviti otroke z zmanjšanimi psihofizičnimi zmogljivostmi za zaposlitev in za življenje. Že 4. leto se šolanje pri nas konča z junijsko prakso v delovni organizaciji, sledi še dvomesečna počitniška praksa, zatem pa stalna zaposlitev v isti delovni organizaciji, kot je povedala ravnateljica.

Na šoli je tudi oddelek za srednje prizadete otroke

V prostorih nove šole so osnovali tudi oddelek za srednje prizadete otroke, za katere so zagotovili celodnevno bivanje v šoli. V celodnevni oskrbi so tudi učenci prvih treh razredov in okoli 30 učencev iz višjih, največ tistih, ki se v šolo vozijo.

Naše načelo je, noben otrok ne sme biti lačen, pravi ravnateljica. Zato smo za vse priskrbeli tudi toplo kosilo. Šele potem so se začeli pogovori, kdo bo to plačal.

Posebna skrb za korekcijo psihomotornih napak

Vsak razred je vključen v hidroterapijo v pokritem bazenu. Posebej pa vadijo še tisti, ki imajo telesne okvare. Hkrati upamo, da bomo vse otroke naučili plavati. Za korektivno gimnastiko in za telovadbo pa je na voljo še telovadnica.

Poleg bazena, edinega pokritega bazena v Celju, se tudi telovadnica ponaša s tem, da je največja v mestu. V njej med drugim igrajo prvenstvene tekme II. zvezne košarkarske lige in lahko sprejme okoli 600 gledalcev. Medtem ko se delavnic tehničnega pouka dvakrat tedensko poslužujejo tudi otroci posebne šole iz Žalca, sta bazen in telovadnica na voljo tudi drugim celjskim šolam, športnikom in za rekreacijo.

Kadri

V celjskem zavodu dela 62 prosvetnih delavcev, povečini žensk. Dve tretjini je ustrezno izobraženih (ortopedagogov), drugi pa še izredno študirajo na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Poleg tega so na zavodu še psiholog klinične smeri, socialni delavec, ortoped, logoped in dva profesorja za korektivno gimnastiko.

Iz Dnevnika, z dne 23. nov. 1972,
po P. Kovalarja

OBRAVNAVA CENTRALNO MOTORIČNO PRIZADETIH OTROK V ZDRAVSTVENEM DOMU KRANJ

Majda Zupančič,
fizioterapevt,
Zdravstveni dom Kranj

Z razvojem medicine so se tudi na področju fizioterapije pojavile nove metode — zlasti na področju dela s cerebralno motoričnimi invalidi. V zadnjem času se je na tem področju pojavilo več metod, ki se med seboj sicer razlikujejo, vendar pa imajo nekaj skupnega. Najbolj znana je Bobath metoda iz Anglije.

Za delo po tej metodi je potrebno dobro poznavanje normalnega otrokovega razvoja, da lahko točno vemo, kdaj se posamezni refleksi pri otroku pojavijo in kdaj morajo izginiti. Ta metoda torej temelji na čimbolj zgodnjem začetku, na preprečevanju abnormalnih motoričnih vzorcev in vtirjanju novih — pravilnih. Vedeti moramo, da je otrokov cerebralni živčni sistem okvarjen, otrok nima predstave, zato mu pomagamo, mu dajemo izkušnje, pri tem pa je potrebno veliko potrpežljivosti in časa, da dosežemo uspeh.

Da bi fizioterapevtke, ki imamo več opraviti z delom s centralno motoričnimi invalidi, bolje seznanili o tej metodi, je bil v preteklem letu organiziran tudi tečaj za delo s spastiki po Bobath metodi, in sicer v bolnišnici za centralno motorične invalide v Stari gori praktični del, teoretični del pa v Ljubljani. Udeležile smo se ga tudi fizioterapevtke iz Kranja. Znanje, ki smo si ga pridobile, smo začele praktično uporabljati pri otrocih v Zdravstvenem domu Kranj.

V zadnjih dveh letih imamo v obravnavi 15 otrok spastikov, ki so vsi razen dveh tudi duševno prizadeti. Ti otroci redno enkrat do trikrat tedensko prihajajo na fizioterapijo v ZD Kranj, odvisno od oddaljenosti in prizadetosti otroka.

Od teh je 5 otrok že pokretnih, vendar je njihova hoja še negotova, ostali pa so nepokretni. Teh otrok pa ne obravnavamo le fizioterapevti, ampak celotna skupina strokovnjakov, in sicer nevrolog, pediater, psiholog, pedopsihiater, logoped in ortopedagog ter po potrebi tudi ortoped. V želji, da bi dosegli čim večji uspeh, smo organizirali obmorsko kolonijo v Novigradu v Istri (20 dni), ki je bila v bistvu šola za starše za delo s prizadetimi otroki. Za ta naš prvi poskus smo pritegnili k sodelovanju osem mater z otroki, od teh sta samo 2 otroka pokretna. Letovanje je bilo pod strokovnim vodstvom psihologa, ortopedagoga in fizioterapevtke. Da bi se matere bolj zavedale svoje naloge, smo jih na začetku seznanili s prizadetostjo njihovih otrok, s tem, kaj je sploh to centralni živčni sistem, z okvarami centralnega živčnega sistema, z vzroki, ki lahko privedejo do teh okvar, in z načinom zdravljenja.

Hoteli smo doseči, da bi matere spoznale, kako pomembno je njihovo sodelovanje ter da ni dovolj, če otroka pripeljajo enkrat do trikrat tedensko na fizioterapevtske vaje v ZD, ampak da je mati tista, ki dela z otrokom vsak dan doma in tako pripomore k večjemu napredku otroka. Za nas strokovne sodelavce je imela ta oblika kolonije velik pomen, saj smo lahko opazovali in kontrolirali mater in otroka v naravnem okolju čez ves dan in materam pomagali z nasveti. Matere smo seznanili z vsemi stopnjami otrokovega normalnega razvoja, z vajami za spretnost in ostalimi vajami ter jih pri tem kontrolirali. Vsak dan so matere delale eno uro vaje s svojim otrokom, seveda pod strokovnim vodstvom, tako da so se v teh dvajsetih dneh same naučile delati vaje.

Ob koncu lahko z gotovostjo trdimo, da so matere dobro pripravljene za delo s svojimi otroki in upamo, da bodo nadaljevale z delom tudi doma.

V prihodnjem letu bomo skušali spet organizirati kolonijo v obliki šole za starše s prizadetimi otroki. Matere, ki so že bile v koloniji, bi obnovile svoje znanje in se seznanile z novimi nalogami, druge pa bi se pridružile. Pričakujemo, da bomo lahko zajeli še več mater s prizadetimi otroki. Trdno smo prepričani, da bi s skupnim intenzivnim delom dosegli še večje uspehe.

Ob začetku našega dela nam je bilo v veliko pomoč razumevanje v matični ustanovi ZD Kranj, prav tako pri socialni službi skupščine občine Gorenjska in pri komunalnem zavodu za socialno zavarovanje.

S podporo širše skupnosti upamo, da bomo svoje delo še razširili in tako zajeli v obravnavo še več otrok, ki so centralno motorično prizadeti in obenem tudi duševno prizadeti.

Spremljanje življenske poti duševno prizadetih po končani (re)habilitaciji

Martin Mencej

Že znana zahteva, da potrebuje duševno prizadeti vse svoje življenje vodstvo in nadzor, zagotovo velja za srednje duševno prizadete (težje debile in imbecile), vprašljivo pa je glede mejnih primerov in laže duševno prizadetih, če seveda duševne prizadetosti ne spremljajo še motnje osebnostnega značaja, kot so npr. deviacije v obnašanju, psihomotoriki ali na senzornem področju. Vsaj vse dosedanje izkušnje kažejo tako, nimamo pa zbranih tovrstnih podatkov, še manj pa seveda ustreznih analiz, da bi lahko na podlagi teh delali že določene zaključke. Vendar že dosedanje začeto delo v tej smeri kaže zanimive in hkrati zaskrbljujoče poglede, odprta vprašanja, ki jih bo treba slej ko prej reševati tudi na tem področju.

Medtem ko družbena skrb za kompleksno habilitacijo duševno prizadete mladine tudi pri nas — sicer počasi — vendar pa nenehno napreduje in se izpopolnjuje, predvsem za prizadeto mladino, ki je sposobna razvijati svoje sposobnosti v posebnih osnovnih šolah, se usposabljati za določena delovna mesta, pa nihče ne ve, razen staršev, kaj in kako je s to mladino po končani habilitaciji, se pravi potem, ko je stopila v delovne odnose. Ne vemo, kako se je zaposlila in kako se je vključila v naše družbenoekonomsko življenje; ne vemo, ali in koliko dejansko ustreza delovno mesto njihovim psihofizičnim zmogljivostim in njihovim razpoloženjem; ne vemo, kakšno je njihovo osebno življenje izven delovnega mesta, kar vse se pokaže šele po nekaj letih njihove zaposlitve.

Naša dokumentacija iz leta 1963—1964 je dala prve otipljive podatke in zaključke glede poklicne usmeritve, usposabljanja in zaposlovanja absolventov na eni posebnih šol pri nas. Raziskave so bile izvedene za področje ljubljanske posebne osnovne šole za razdobje 1958—1963. Ker je bilo v tem času izvajano kolikor toliko ustrezno diagnosticiranje psihofizičnih zmogljivosti učencev na tej šoli, predpoklicni trening že na določeni stopnji in je obstajala na šoli tudi že komisija za poklicno usmerjanje, je bilo mogoče računati z objektivno vrednostjo zbranih podatkov.[1] Rezultati teh raziskav so pokazali, da je nič manj ko 31,19 % v raziskavo vključenih absolventov menjalo prvo delovno mesto že po nekaj mesecih izučevanja ali priučevanja: in sicer fantov 39,66 %, deklet pa 17,14 %. Kar precej od teh pa je menjalo delovna mesto po dvakrat, trikrat, štirikrat in še večkrat. Kakšna je bila potem njihova življenjska pot, navadno ne ve nihče razen staršev.

Dejstvo je, da je večina teh potrebovala družbeno pomoč, kar so pokazale naše nadaljnje raziskave. Prav tako ne vemo, kaj je bilo s tistimi, ki se niso izučili za določen poklic v delovnih organizacijah; teh ni bilo nič manj kot 58,54 %. Kako so se ti vključevali v naš proizvodni proces:

— ali so našli ustrezno mesto v družbi in zadovoljstvo na svojem delovnem mestu;

— ali imajo danes svoje družine in morda otroke, saj so že stari od 25 do 30 let;

— ali so se morda vdali pijači, delinkvenci in podobno?

Vse to pa so najbolj otipljivi pokazatelji za ocenjevanje, koliko je habilitacija uspela dati zdravo osnovo za uveljavljanje v družbenoekonomskem življenju. In ne nazadnje, ali so rezultati habilitacijskega dela vsaj kolikor toliko skladni s porabljenimi moralnimi in materialnimi sredstvi v času habilitacije. Hkrati s temi pokazatelji pa bi tudi lažje ocenili učnovzgojne načrte naših posebnih šol.

[1] Glej M. Mencej: Profesionalna habilitacija odnosno rehabilitacija mentalno nedovoljeno razvijenih osoba u SFRJ, Materijali savetovanja o aktualnim problemima mentalne retardacije, tiskano v reviji Povratak u život, saveznog instituta za rehabilitaciju, št. 4, 1955 in v Zborniku društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije, št. 1, 1968.

Kaj nam povejo tovrstne raziskave?

Iz skupine absolventov posebne osnovne šole v Ljubljani, ki je bila predmet raziskav od 1963. do 1964. leta, smo po desetih letih vzeli v raziskavo samo tiste, ki so končali svoje šolanje v letih 1962 in 1963. Zato je tudi razumljivo, da na podlagi dobljenih rezultatov ne moremo delati kakih končnih zaključkov, ker je število raziskanih primerov premajhno in tudi metoda dela neizdelana. Kljub temu pa že ti rezultati kažejo na vrsto odprtih vprašanj, težav pri samem raziskovalnem delu, sočasno pa tudi na določene prvine za nadaljnjo tovrstno raziskovalno delo.

Predvsem ni nihče vedel — razen staršev ali njihovih najožjih sorodnikov — kje se po desetih letih nahajajo te osebe. Evidence o tem nihče ne vodi. Poleg tega se le malokateri nahaja v delovnem odnosu tiste delovne organizacije, v kateri se je izučeval, priučeval ali pa zaposlil po končanem šolanju, za ka so na razpolago podatki iz leta 1963/64. Na ta način ni bilo mogoče dobiti podatkov v rvotnih gospodarskih organizacijah oziroma ustanovah, vsaj za večino primerov ne. Večina staršev je v teku desetih let menjala stanovanje in ni lahko najti njihovega sdanjega bivališča. Vse to pa narekuje potrebo po permanentni spremljavi življenjske pot vseh tistih primerov, ki so se pokazali snljivi po treh letih končanega šolanja oziroma zavoda za usposabljanje.

Nekaj rezultatov raziskave

V glavnem so dobljeni podatki od staršev oziroma njihovih ožjih sorodnikov, razen tistih podatkov, ki jih imamo na razpolago iz dokumentacije v letu 1963/64.

Vseh absolventov v letih 1962—1963 je bilo			Od teh raziskanih			Po intelektualnih sposobnostih je bilo[1]							
						mejnih		laž. deb.		sred. deb.		tež. deb.	
m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.
27	15	42	27	15	42	8	3	8	3	10	2	1	2
						26,2 %		38 %		28,6 %		7,2 %	

Po takratni klasifikaciji je bilo več kot četrtina mejnih primerov, kakor je razvidno iz razpredelnice. V nadaljnjem obravnavanju bomo izločili vse tri primere težjih debilov, ker se niso mogli nikjer zaposliti in obiskujejo zavod za usposabljanje, kjer so kandidati za zaposlitev v delavnici pod posebnimi pogoji.

Pri tem je treba poudariti, da jih je šlo od 11 mejnih primerov v šole za učence v go-

[1] Tu uporabljamo še staro razvrstitev intelektualnih sposobnosti, ker smo vezani na tedanje ocenjevanje.

Po končanem šolanju so se šli izučevat za kvalific. delavce			od tega						so šli na priučevanje					
			so uspeli			niso uspeli			so uspeli			niso uspeli		
m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.	m.	ž.	skup.
20	5	25	11	3	14	9	2	11	8	3	11	4	1	5
		59 %			56 %			44 %						

spodarstvu 7 in da so se vsi izučili za kvalificirane delavce; da je šlo iz skupine lažjih debilov 9 v šole učencev v gospodarstvu in da se je od teh izučilo 5 in še to z veliko pomočjo instruktorjev in nič manjšo uvidevnostjo pedagoškega kadra teh šol; od vseh drugih pa sta uspela le dva.

Zanimivo je, kako se ujemajo izjave strokovnih delavcev in služb tistih podjetij, v katerih so se absolventi izučevali, priučevali ali pa so se zaposlili kot pomožna delovna moč pred desetimi leti glede perspektive na tedanjih delovnih mestih. Ocene so bile dane na podlagi opazovanj in vseh zbranih podatkov. V 33 primerih (78 %) so prognozirali dobre in zelo dobre perspektive na takratnih delovnih mestih. Do treh let dela pa jih je vzdržalo na teh delovnih mestih le 23 (57 %), kar pomeni, da je ostalo nič manj kot 43 % problematičnih, ki so potrebovali usmerjanje na nova delovna mesta. Tako so se lovili od enega delovnega mesta do drugega. Kar poglejmo!

V teh 10 let niso menjali del. mesta			Delovna mesta so menjavali							
			1-krat		2-krat		3-krat		4-krat in več	
m.	ž.	skup.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.
11	7	18	7	—	2	1	5	4	1	1
		42,9 %					57,1 %			

Pri tem pa so bili starši prepuščeni samim sebi in iščejo pomoč

B. L. so v šoli razvrstili med srednje debile (IQ 86—78). Po končani posebni osnovni šoli se je izučil za pleskarja in je bil dober ter uspešen delavec z dobrimi mesečnimi dohodki. Po končani vojni obveznosti se je poročil in v družini so dobili tudi otroka. Živeli so pri ženininh starših. Začel pa je menjavati delovna mesta in se znašel v družbi sumljivih vrstnikov in zaradi svoje labilnosti podlegel njihovim vplivom. Kmalu je imel konflikt z milico. Zapustil je družino in se brezposeln potika po mestu. Njegovi starši so želeli ves čas pomoči in nasvetov, niso pa vedeli, kam naj se obrnejo. Hvaležni so za vsak nasvet.

P. R. je končal posebno osnovno šolo kot mejni primer z IQ 91—91. Po končanem šolanju se je šel priučevat za vodovodnega instalaterja in je bil na delovnem mestu prognoziran za »dobrega«. Predčasno je zapustil delovno organizacijo, bil kaznovan zaradi tatvine. Ko pa bi moral biti drugič kaznovan, je ilegalno pobegnil čez mejo in v Franciji živel štiri leta. Od tam se je preselil v Avstralijo, od koder je pisal svojemu bivšemu učitelju: »... Nikdar ne bom pozabil tistega dne v razredu, ko ste učencem rekli, da sem dober, da sem pa lahko tudi slab ... Do danes sem okusil mnogo kruha v tujini in zdaj znam ceniti življenje takšno, kakršno je ... Želim se vrniti v domovino in prosim vas za nasvet, kako naj to storim ...« Išče pomoč v stiski in nima drugega kot svojega bivšega učitelja.

D. S. se je priučil za slikopleskarja. Delal je dobro in prizadevno. Živel je doma pri starših. Bili so preveč zaposleni in zanj niso imeli nobenega časa. Zaradi osamljenosti je prišlo do samomora. Verjetno pa je bilo vmes še kaj drugega. Pri tem je treba poudariti, da je bil mejni primer z IQ 90—88.

J. S. je bil ocenjen kot težji debil z IQ 57—60. Končal je posebno osnovno šolo in delal v tekstilni stroki. Delal je izredno prizadevno, zanimal se je za šport in gojil vse zvrsti lahke atletike. Zaslužil je dobro. Kratek film na TV o usposabljanju teže duševno prizadetih v enem izmed naših zavodov ga je privedel do zaključka, da je tudi on duševno prizadet. Določeni momenti so ga pripeljali do ugotovitve, da se ne bo mogel poročiti. Prenehal je delati, se zaprl vase in pojavila se je tendenca po samomoru. Pametni in prisebni starši so ga rešili.

Še in še bi lahko navajali primere, ki kažejo, kako so starši v takih in podobnih primerih nemočni in da je tu potrebna družbena pomoč.

Kje in kako živijo izven delovnega mesta?

Živijo pri starših		Sami		Imajo svojo družino		z 1 otrok.	z 2 otrok.
moš.	žen.	moš.	žen.	moš.	žen.		
15	5	6	2	4	7	6	5

Zanimivo je, da jih 8 živi in dela v tujini (6 v Zvezni republiki Nemčiji, ena je poročena na Švedskem s Švedom, eden pa živi v Avstraliji). Večina teh je mejnih in lažjih debilov.

Zanimivo je tudi, da sta samo dva prišla v nasprotje z zakonom in bila obsojena pred mladinskim sodiščem. Eden od teh je zdaj redno zaposlen, drugi pa se želi zaposliti. Oba sta mejna primera.

Končno je pred nami vprašanje, kdo naj spremlja in nudi pomoč?

Medtem ko imajo zdravstvene, socialne in vzgojnoizobraževalne ustanove nalogo, da skrbijo za kompleksno habilitacijo oziroma rehabilitacijo in pripravljajo mladino za uspešno vključitev v družbenoekonomsko življenje, je po naravi dela zadolžena služba za zaposlovanje, da najde ustrezno zaposlitev. Še najbližja tej specifični nalogi bi bila služba za zaposlovanje zato, ker ima evidenco o zaposlenih in nezaposlenih. Morala pa bi imeti za izvajanje te naloge ustrezen kader.

Centri za socialno delo oziroma zavodi za socialno varstvo bi bili po svoji naravi zadolžitev prav tako poklicani za to delo, predvsem glede pomoči staršem, posebno še, ker imajo nekatere teh ustanov že danes strokovnega delavca, ki se ukvarja z duševno prizadeto mladino. Z ustrezno kadrovsko izpopolnitvijo bi te ustanove najlaže spremljale to mladino, seveda ob podpori drugih ustanov, ki obravnavajo to mladino (posebne osnovne šole, zavodi za zaposlovanje itn.).

Nekateri mislijo, naj bi to nalogo prevzela društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam. Dejansko se že zdaj obračajo mnogi starši za pomoč k tem društvom. Vendar pa na tej stopnji razvoja in spričo nalog, ki jih ima ta humanitarna organizacija, društva ne bi mogla prevzeti in obvladati tega dela.

Smo pa s tem dali le nekaj sugestij in dobronamernih misli. Odprto pa ostaja tudi to vprašanje, ki ga bo treba prej ali slej rešiti.

Naš pravnik ugotavlja

O DELU KONFERENCE ZA REHABILITACIJO INVALIDNIH OSEB V SR SLOVENIJI

Konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v SR Sloveniji ima v letošnjem letu polne roke dela. Pred njo se je postavilo reševanje vrste pravnih vprašanj. Nekatera vprašanja so bolj formalnopravnega pomena, to so uskladitve zakonov z Ustavnimi amandmaji, druga pa so vsebinske narave; gre namreč za reševanje vrste nerešenih problemov, ki so se kopičili že nekaj let in so z vso ostrino stopili na površje ravno ob usklajevanju zakonov z Ustavnimi amandmaji. Razkrili so jih in omogočili njihovo reševanje ravno Ustavni amandmaji.

Tvorno sodelovanje društvenih predstavnikov v Konferenci za rehabilitacijo invalidnih oseb v SR Sloveniji je vodila zavest, da mora naše delo in vse prizadevanje pri pravnem urejanju kompleksne habilitacije in socialne varnosti duševno prizadetih oseb ter vseh drugih pravnih vprašanj, ki neposredno ali posredno zadeva pravno ureditev življenja duševno prizadetih oseb, iti v smeri, da bodo usklajeni pravni predpisi s tega področja konkretizirali dejansko družbeno zavest, formulirano v Ustavnih amandmajih. Našemu delu in skrbi za duševno prizadete osebe torej ni cilj samo formalno usklajevanje zakonov z Ustavnimi amandmaji, ampak gre za bistvene premike konkretizacije dejanske družbene zavesti, ki je nastala, ki živi in je odraz potreb delovnega človeka in njegovega bivanja v družbi.

Da bi bolje osvetlili glavne probleme, s katerimi se ukvarjamo pri Pravni komisiji pri RD naše organizacije in pri Konferenci za rehabilitacijo invalidnih oseb SR Slovenije, se moramo dotakniti posameznih pravnih področij in iz njih izluščiti za naše bralce najbolj zanimiva vprašanja.

SISTEM POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

Eno zelo zanimivih pravnih področij je invalidska zakonodaja ali sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, kakor se zdaj imenuje. Ob uskladitvah te zakonodaje z Ustavnimi amandmaji sta se izkristalizirali dve zelo pomembni vprašanji: kaj spada in kaj ne spada v sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Tu se je nedvomno treba tudi vprašati, ali sodi pravna regulativa poklicne rehabilitacije invalidnih otrok, tudi duševno prizadetih, v sistem tega zavarovanja. Odločili smo se podpreti težnje, da se poklicna rehabilitacija izloči iz invalidskega zavarovanja in uredi v samostojnem sistemu posebnega šolanja. Ta odločitev izhaja iz dveh stališč.

1. Po sedanjih kriterijih je imelo pravico do poklicne rehabilitacije le malo invalidnih otrok, duševno prizadeti pa so bili v še bolj zapostavljenem položaju.

Skromne pravice do poklicne rehabilitacije so imeli le otroci zavarovancev, to pa je le 32 % vseh prizadetih otrok.

2. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je grajen predvsem na zavarovalniško-aktuarskih načelih, kar pa ne more biti sprejemljivo za invalidne otroke, ki jim pravica do posebnega šolanja, posebnega poklicnega usposabljanja in zaposlovanje pod posebnimi pogoji gre po ustavi kot ustavna pravica.

Zavzemamo se, da dosledno izpeljemo naloge, ki si jih je postavila 2. konferenca — dati in zagotoviti pravico do posebne obravnave, posebnega poklicnega izobraževanja, zaposlovanja prizadetih otrok ne glede na delovni status njihovih staršev ter zagotoviti pravično socialno varnost v tem času oziroma ves čas, ko so potrebni posebne socialne varnosti in posebne skrbi. O nalogah 2. konference ste že mnogo brali v Zborniku.

Druga skupina vprašanj, ki se morajo urejati v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ker izhajajo iz statusa zavarovanca, so predvsem vprašanja družinske pokojnine za otroke. Osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju je predvideval, da upravičenec do družinske pokojnine zgubi pravico do družinske pokojnine, če se zaposli tako, da pridobi status zavarovanca po tem zakonu. Ta status pa pridobi, če se zaposli vsaj polovico polnega delovnega časa. Komisija za zakonodajo pri Konferenci se je zavzela za stališče, da bi morala biti dana pravica do poskusne zaposlitve. Kaj to pomeni? Invalidni otrok ima pravico do družinske pokojnine, strokovnjaki za poklicno svetovanje pa ugotovijo, da bi otrok po svojih sposobnostih verjetno lahko delal na nezahtevnem delovnem mestu. Odločijo se za poskusno zaposlitev, da bi na praktičnem primeru ugotavljali, kako se bo tak delavec obnašal na delovnem mestu in kako se bo razvijal. Po določenem času se lahko zanesljivo ugotovi, ali bo zadostil zahtevam delovnega razmerja ali ne. Zahtevali smo, da pravice do družinske pokojnine ne sme trajno izgubiti, ampak samo za čas poskusne zaposlitve, ponovno pa naj jo dobi, če poskusno delo prizadete osebe ni uspelo.

Naslednje vprašanje je bilo, ali se naj da materam težko prizadetih otrok (spastikom) pravico, da prekinejo delo za nego svojega otroka in se jim ta čas šteje v pokojninsko dobo. Ta pravica bi bila zelo pomembna za te matere, vendar pa z njo problem nege težko prizadetega otroka še ne bi bil rešen, zlasti ne za tiste z nizkimi družinskimi dohodki. Tu bi moral priskočiti na pomoč zdravstveni sklad. S tako pomočjo bi rešili tudi marsikaterega zdravnika iz zagate, ko mora materam napisati lažno bolezen, da lahko neguje svojega težko prizadetega otroka.

Zavedamo se težavnosti reševanja tega problema. Naše predloge smo posredovali odgovornim forumom. Ne vemo, koliko jih bodo upoštevali. Skupščina SR Slovenije kot zakonodajni organ, ki dokončno sprejema besedilo zakona, mora zakon vsestransko pretehtali kot celoto in njegove posamezne določbe. Počakati moramo na njeno odločitev.

SISTEM KOMPLEKSNE HABILITACIJE IN SOCIALNE VARNOSTI PRIZADETIH OTROK IN MLADOSTNIKOV

Pri izdelavi sistema kompleksne habilitacije in socialne varnosti prizadetih otrok in mladostnikov moramo paziti predvsem na to, da ne bi že doseženih uspehov pri enotnosti še bolj razbili in da ne bi s poenotenjem tega sistema uničili ali poslabšali tistega, kar dobro deluje.

Pri izdelavi tega sistema moramo dosledno razlikovati otroke in mladostnike na učljive in neučljive.

Učljivi otroci hodijo v osnovno šolo v posebni osnovni šoli (POŠ). POŠ usposobi vsakega učenca s posebno pedagoško metodiko za redno zaposlitev. Tem učencem je po končanem šolanju mogoče potrebna samo še priprava za delo ali, kakor to imenuje Zakon o delovnih razmerjih za druge delavce, »poskusna doba«; za nekatere teh učencev pa mogoče še kratkotrajno posebno poklicno usposabljanje. Vidimo, da so učenci posebnih osnovnih šol bodoči delavci v normalnih delovnih okoliščinah, zato je osnovno šolanje na POŠ izenačeno z rednimi osnovnimi šolami glede pravne ureditve financiranja osnovnega šolanja.

PRAVNA UREDITEV POSEBNE OSNOVNE ŠOLE

Za pravico do posebnega šolanja in izvajanje posebnega osnovnega šolanja veljajo določbe Zakona o osnovnem šolanju in določbe Zakona o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, glede financiranja tega šolanja Zakon o izobraževalnih skupnostih in o financiranju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji in Zakon o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, za vzdrževanje ali stroške oskrbe na posebnem šolanju otrok pa velja Sklep o udeležbi pri stroških za nujno nastanitev invalidnih otrok v internatih in pri drugih stroških v zvezi s poklicno rehabilitacijo (za otroke zavarovancev) ter Pravilniki občinskih skupščin o dodeljevanju socialne pomoči občanom.

Posebno osnovno šolanje učljivih otrok se izvaja po Zakonu o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (ZUOiMZTiDR), 11. člen. Ta člen pravi, da je šolanje otrok v posebnih osnovnih šolah obvezno. To pomeni, da mora biti v celoti brezplačno, ne glede na to, v katerem kraju se otrok šola. Občina je dolžna ustanoviti POŠ in omogočiti šolanje otrok na POŠ. Če je za občino bolj racionalno, da da otroka šolati v drug kraj, mora plačati te nepredvidene stroške oskrbe za družino, ker ni omogočila, da bi se otrok lahko šolal doma. Zakon o izobraževalnih skupnostih in o financiranju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji pravi v 40. členu, da TIS zagotavlja sredstva:

— za šolanje otrok z motnjami v duševnem razvoju s svojega območja v posebnih osnovnih šolah;

— za kritje prevoznih stroškov učencev osnovnih šol.

V skladu s sprejetimi programi za razvoj izobraževanja uporablja TIS sredstva tudi:

— za pomoč pri oskrbi učencev v domovih za učence.

Republiška izobraževalna skupnost (RIS) zagotavlja:

— dopolnilna sredstva TIS v skladu s 36. členom tega zakona. 36. člen tega zakona pa določa, da RIS zagotavlja dopolnilna sredstva šele potem, če občinska skupščina z vsemi možnimi in dopustnimi finančnimi viri ne more financirati osnovnega šolanja.

Iz določb tega zakona lahko ugotovimo, da je šolanje na POŠ brezplačno in izenačeno z redno osnovno šolo. Nekoliko drugače je s stroški vzdrževanja otroka na šolanju; za to velja 17. člen ZUOiMMTiDR, ki določa, kako je s stroški vzdrževanja otroka, ki mora zaradi oddaljenosti POŠ oditi v dom. Starši so dolžni plačati oskrbnino v domu samo za prehrano in prenočitev otroka, vse vzgojiteljsko delo plača TIS. Celotne stroške oskrbe otroka na posebnem šolanju v domu plačajo starši samo v primeru, če je njihov družinski dohodek tolikšen, da ni ogrožena socialna varnost drugih družinskih članov. Za starše zavarovance doplača te stroške socialno zavarovanje. O tem smo pisali v 4. št. Zbornika, leto III., pod naslovom »Opozorilo staršem . . .« Tudi določba ZISiFVI vSRS, ki pravi, da TIS zagotavljajo tudi sredstva za pomoč pri oskrbi učencev v domovih za učence, je splošno namenjena temu, da TIS krije stroške oskrbe oddanega otroka v internat zaradi šolanja, če starši sami tega ne zmorejo, ne glede na to, ali so kako zavarovani ali ne.

Nekoliko drugače je urejeno financiranje delovnega usposabljanja otrok v posebnih oddelkih za delovno usposabljanje težje duševno prizadetih pri POŠ. TIS financira stroške dejavnosti v obsegu, kot bi znašali stroški šolanja na redni osnovni šoli, razliko v stroških, ki so večji zaradi posebne metode dela, pa krije RIS (43. člen, 1. odstavek, 9. alinea). Za celodnevno varstvo velja isto kot za otroke v rednih osnovnih šolah.

Ugotavljamo, da je financiranje dejavnosti POŠ in posebnih oddelkov za usposabljanje pri POŠ ter zavodov za delovno usposabljanje zadovoljivo ure-

jeno in se z redkimi spodrsljaji tudi v redu financira.

SISTEM POKLICNE REHABILITACIJE INVALIDNIH OTROK

Posebno poglavje pri usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je POKLICNO USPOSABLJANJE. Otroci, ki zaključijo POŠ, tudi če z odliko, niso niti fizično niti psihično dovolj sposobni, da bi se takoj brez posebne priprave vključili v delo v normalnih okoliščinah. Vsi potrebujejo večje ali manjše priprave uvajanja v njim najbolj ustrezno delo; tudi stopnja usposabljanja prizadetih otrok je predvidena v 12. členu ZUOiMMTiDR, ki pove, kje se izvaja poklicna rehabilitacija teh otrok. Nikjer pa ta zakon ne določa izvajanja te priprave na delo in financiranje. Mogoče bi se izvajanje priprave na delo dalo urediti v zakonu o zaposlovanju invalidnih, prizadetih in težje zaposljivih oseb. Vendar bi bilo to potem razbito in bi o sistemu ne mogli govoriti. Tudi financiranje priprave na delo bi se na tak način dalo urediti.

V sistem poklicne rehabilitacije spadajo tudi drugi prizadeti otroci, otroci, ki so končali redno osemletko ali šolanje v katerem drugem zavodu usposabljanja, pa se zaradi fizične prizadetosti ne morejo poklicno izobraževati po Zakonu o poklicnem izobraževanju in urejanju učnih razmerij ali se zaposliti, ker niso poklicno zdravi. Taki otroci se poklicno izobražujejo v posebnih zavodih, vendar je vprašanje financiranja poklicnega izobraževanja zanje neurejeno in se z usklajevanjem zakonov z Ustavnimi amandmaji še bolj zaostruje.

Že nekaj let vladata v strokovnih krogih mnenje in težnja, da bi podelili pravico do poklicne rehabilitacije vsem prizadetim otrokom, da bi vse prizadete otroke usposobili za zaposlitev po preostalih delovnih sposobnostih. S tem bi izpolnili Ustavno določbo 47. člena, ki pravi, da družbena skupnost ustvarja pogoje za usposobitev ter ustrezno zaposlitev občanov, ki niso popolnoma sposobni za delo. V teh krogih pa se sploh ni postavljalo vprašanje, kdo, katera institucija naj bi izvajala in zagotavljala financiranje poklicne rehabilitacije vsem prizadetim otrokom in kateri viri finančnih sredstev bi omogočili takšno financiranje. Šlo je predvsem za spremembo predpisov invalidske zakonodaje, tako da bi se spremenili kriteriji za pridobitev te pravice. To se pravi, da bi dobil pravico do poklicne rehabilitacije vsak prizadeti otrok po potrebah invalidnosti oziroma po stopnji svoje prizadetosti, da bi se lahko usposobil za delo po preostalih delovnih sposobnostih. Pravica do poklicne rehabilitacije bi bila vezana na invalidnost otroka, ne pa na zavarovalni status njegovih staršev pod tako strogimi kriteriji, kot je bila dosedaj. Z uskladitvijo invalidske zakonodaje z Ustavnimi amandmaji se je izoblikovala še druga težnja, da namreč poklicna rehabilitacija prizadetih otrok ne spada v to zakonodajo. Ta zamisel je prodrla tudi pri izdelavi Zakona o sistemu pokojninskega in invalidskega zakona. Nastala je velika vrzel v naši socialni politiki in socialni varnosti za približno 7000 prizadetih otrok, kar moramo nujno na novo urediti.

Razširjena seja Komisije za rehabilitacijo in Komisije za zakondajo pri Konferenci za rehabilitacijo invalidov v SR Sloveniji je že imela na dnevnem redu vprašanje poklicne rehabilitacije invalidnih otrok in vprašanje sistema te rehabilitacije. Na seji je bilo ugotovljeno, da je treba sistem poklicne rehabilitacije invalidnih otrok dopolniti, da je pri dopolnjevanju tega sistema treba izhajati iz dejanskega stanja, v kakršnem so prizadeti otroci in zavodi za poklicno usposabljanje, da je treba pri pripravi dopolnil rešiti vrsto vprašanj. To so: določitev, opredelitev populacije prizadetih otrok, stopnjo prizadetosti, da bi imeli pravico do poklicne rehabilitacije po tem sistemu, določitev, do kakšne poklicne rehabilitacije naj bi imeli pravico, kdo bo skrbel za financiranje te dejavnosti in iz katerega sklada se bo financirala, kateri viri finančnih sredstev se bodo stekali v ta sklad, kakšni naj bi bili kriteriji za financiranje te dejavnosti. Zavzeto je bilo stališče, da se mora poklicna rehabilitacija prizadetih otrok financirati enotno iz samostojnega finančnega sklada s samostojnim finančnim načrtom z enotnimi kriteriji, ne glede na to, v kateri samoupravni interesni skupnosti je tak poseben oddelek. Paziti je treba predvsem, da ne bi bil ta posebni oddelek v podrejenem položaju do osnovne dejavnosti matične interesne skupnosti. Na seji je bila tudi imenovana strokovna komisija, ki naj pripravi osnutek dopolnil sistema poklicne rehabilitacije invalidnih otrok.

Ugotavljamo, da smo ta problem začeli resno in odločno reševati.

SISTEM ZAPOSLOVANJA

S tako urejenim pravnim sistemom osnovnega šolanja, kolikor zajema POŠ in zavode za osnovnošolsko delovno usposabljanje težje duševno prizadetih otrok in osnovnošolsko usposabljanje v drugih zavodih prizadetih otrok, osnovnošolsko usposabljanje prizadetih otrok v redni osnovni šoli ter poklicno usposobljanje vseh prizadetih otrok, ki se zaradi prizadetosti ne morejo izobraževati po Zakonu o poklicnem izobraževanju in urejanju učnih razmerij ali se ne morejo zaposliti, ker niso poklicno zdravi za nobeno delo, bi pripeljali usposabljanje prizadetih otrok tako daleč, da bi se lahko zaposlovali po Zakonu o zaposlovanju in socialni varnosti za primer brezposelnosti (ZZiSVzPB). Novi ZZiSVzPB, ki se ravnokar usklajuje z Ustavnimi amandmaji, je dal novo kvaliteto socialističnega pojma »pravice do dela«. ZZiSVzPB ureja sistem zaposlovanja tako, da izhaja pravica do dela, zaposlenosti, potrebe po delavcih in odvečna delovna sila v organizacijah združenega dela predvsem iz socialne varnosti delavcev. Konkretno socialistično vsebino pravici do dela je dal ZZiSVzPB s tem, ko je uzakonil, da so zaposlovanje, zaposlenost in odvečna delovna sila sestavni del družbenega razvoja načrta. Skratka, uzakonil je večji red in strokovnost na področju zaposlovanja, planiranja potreb po delavcih in poklicnega svetovanja.

Marjan Grušovnik

Tudi umetniki pišejo o njih

Ciril Kosmač

HOTEJČEV MATIC

Pred prvo svetovno vojno sta bila v naših krajih še živa izraza »božji otrok« in »otrok božji«. Ta izraza, ki sta seveda pognala iz razmer in čustev svoje dobe, sta danes mrtva; izginila sta v vrtincu viharnih modernih časov, ki so tudi po najzakotnejših grapah previharili človeške odnose in prepihali čustva ter nato izpihali iz žive govorice tiste izraze, ki so se posušili, ker jim življenje ni dajalo več soka. »Božji otrok« so včasih rekli tistemu nezakonskemu otroku, ki »ga je dal Bog«, to se pravi, da niti vedeli niso, kdo je njegov oče. »Otrok božji« pa so rekli tistemu siromaku, ki se je rodil z nejasno pametjo, a ki kasneje, ko je odrasel, ni bil tako nevaren, da bi ga morali odgnati v norišnico, to se pravi, da je res ostal otrok in da je krotko živel vse svoje življenje.

Hotejčev Matic je bil hkrati »božji otrok« in »otrok božji«, torej »božji otrok božji«, zakaj »dal ga je Bog«, rodil se je z nejasno pametjo in je ostal otrok do svoje smrti.

Matic v resnici ni bil Hotejčev, temveč Lužnikov. Lužnikova Pepa ga je še nerojenega prinesla iz Egipta, kjer je služila pri zelo veliki gospodi, kakor je trdila njena mati. Stara Lužnica je bila lena, nemarna in precej zlobna babnica. Sama je živela v razmajani bajti ter se preživljala z redkimi dninami in pogostimi obiski po kmečkih hišah. Ves dan je po vasi opletala z jezikom ter se mimogrede najedla, zvečer pa je doma zaprla svoje tri kokoši, si skuhala piskrček prave kave, sedla na prag in jo glasno posrebala, ponjuhala ščepec tobaka in nato posedela, da bi se po zgovornem dnevu oddahnila v tihem in mehkem mraku; počasi in z užitkom je z ostrimi zobmi svoje zlobe v miru prežvečila čenče, ki jih je podnevi z naglico pogoltnila, si izbrala hiše, ki jih bo obiskala naslednji dan, se ozrla po večernih zvezdah in zadovoljno vzdihnila po opravljenem delu, vstala, zapahnila vrata, šla v izbo, legla, še enkrat vzdihnila in zamrmrala k Bogu, naj ji dá mirno noč, nato pa mirno zaspala in mirno spala v božjem miru. Živela je torej dobro in mirno, zato je popolnoma razumljivo, da se ni preveč razveselila svoje Pepe, ko se je ta nekega večera prizibala k bajti. Z ostrim pogledom je s praga premerila obilno telo svoje nezakonske hčere, ki je ni videla že sedem let, ter jo nato pozdravila z naslednjimi besedami:

»Aha! ... Že zdavnaj mi nisi poslala niti krajcarja, zato sem pričakovala, da mi boš nekega dne sama prinesla, kar si prislužila.«

»In niste pričakovali zaman! Kar sem prislužila, sem vam prinesla!« je takoj odvrnila Pepa, ki je s temi besedami pokazala, da je prava hči svoje matere.

Lužnica ni pričakovala takega odgovora. Pomolčala je za hip, da bi premislila, ali naj ubere drugo pot, toda takoj je nagonsko začutila, da sta si s hčerjo enaki, zato je sklenila, da bo še najpametneje, če nadaljuje, kakor je začela.

»To bi si lahko prislužila tudi doma!« se je zaničljivo obregnila. »Zaradi tega ti res ni bilo treba v Egipt!«

»Prav imate!« je takoj pritrdila hči. »Tega tudi doma ne manjka!«

»Ti je že manjkalo, ker si se vlekla drugam!«

»No, mi je pa manjkalo!« je Pepa zmignila z rameni.

»Kajpada, pri veliki gospodi je vse bolj na veliko! Tudi pregreha!«

»No, pri grehu tudi v bajtah ne skoparijo! Vsaj vi niste! Če bi, bi me ne bilo!«

»A tako!?« je Lužnica dvignila glavo in jo spet ostro premerila. »S tem misliš zdaj začeti?«

»Ne! S tem mislim končati!« je odločno odvrnila Pepa. »Rodila bom in se nato vrnem v Egipt za dojiljo. Več bom zaslužila, pa vam bom tudi več poslala, da boste lahko skrbeli za otroka.«

»Figo boš poslala!« je prhnila Lužnica in s piskrčkom zamahnila po zraku.

»No, pa figo!« je Pepa zmignila z rameni.

Lužnica ni odgovorila. Razgovor je bil torej končan. Pepa se je sklonila in pobrala svoj sveženj. Lužnica je ponjuhala ščepec tobaka ter se nato molče pomaknila s srede praga k podboju in stisnila kolena k sebi. Pepa je brez besede stopila mimo matere v hišo, šla v izbo, odložila sveženj ter si začela pripravljati ležišče.

Nista minila dva meseca in Pepa je rodila otroka. Ženske so nestrpno čakale babico Polono, da bi se vrnila iz Luže. Ko je prišla v vas, so se takoj zagnale vanjo:

»Kaj je kupila?«

»Poba.«

»Poba? ... Kakšen pa je? ...«

Polona je pomolčala, zavrtela svoje prebrisane sive oči, zmignila z rameni in nato kratko odgovorila:

»Takšen ...«

Ta odgovor je dal ženskam toliko upanja, da so prišle z barvo na dan.

»Ali je — črn?« so vprašale.

»Ne, črn ni,« je Polona zmajala z drobno glavo. »Malce črnikast pa je.«

Odlomek iz knjige Cirila Kosmača: Iz moje doline

»Malce črnikast . . .« so počasi ponovile ženske in se razočarano spogledale, češ Egipt je vendar v Afriki, v Afriki pa živijo zamorci in zato bi moral biti otrok črn.

»Kakršen je, takšen pa je!« je Polona razširila roke. Nato si je pogladila predpasnik in vdano vzdihnila: »No, pa imamo še enega Arnejca! . . .«

»Imamo ga!« so prikimale ženske. »Ali je bil Hotejec že v Luži?«

»Še ne. Pa bo že prišel.«

Hotejec, dokaj premožen in dobrosrčen kmet srednjih let, ki sam ni imel otrok, je bil boter skoraj vsem nezakonskim otrokom. In ni čakal, da bi ga prosili, temveč se je kar sam ponudil. Nesrečne matere pa so se mu zahvaljevale s tem, da so otroku izbrale njegovo ime. To je prišlo že tako v navado, da v vasi niso več uporabljali besed »nezakonski otrok« ali »pankrt«, temveč so rekli Arnejc. Lužnica pa seveda ne bi bila Lužnica, če bi se držala te navade in bi tako pokazala vsaj drobec hvaležnosti. Ko sta Hotejec in Hotejčevka prišla po otroka, da bi ga nesla h krstu, ter sta vprašala, kako naj bo otroku ime, je bevsknila čez rame:

»Kaj vprašujeta? Saj sama dobro vesta!«

Hotejec je bil sicer pripravljen, da ga bo Lužnica oplazila z jezikom, a vendar so ga te besede neprijetno zadele. Pomračil se je in rekel:

»Ti kar naravnost povej!«

»Saj tudi bom! Prav dobro veš, da imajo vsi takšni siromaki tvoje ime! Vsi so Arnejci!«

»Še nikdar nisem rekel, naj bodo!«

»Če si rekel, ali če nisi rekel, ti bom jaz rekla, da je vsa tvoja dobrota samo napuh!« je strupeno zaregljala Lužnica.

»Arnejc, pustiva otroka in pojdiva!« se je zdaj oglasila Hotejčevka, ki je bila, verjetno zaradi svoje neplodnosti, tako plašna ženska, da je vpričo svojega odločnega moža le redko odprla usta.

»Kaj le govoriš? Otrok vendar ne sodi v prepir!« je rekel Hotejec, očitajoče premeril svojo ženo in ji vzel otroka iz naročja. Nato se je obrnil k Lužnici in ostro odsekal: »Moj napuh je moja stvar, tvoja stvar pa je, da izbereš otroku ime!«

»Vem, da je moja stvar, pa ne bom izbirala!« je prhnila Lužnica. »Naj kar gospod pogledajo v svojo pratiko!«

V tistih časih so nekateri župniki nezakonskim otrokom še sami izbirali imena po svojem lastnem okusu, to se pravi, po svoji lastni muhavosti, da ne rečemo po svoji lastni zlobi. Ko je torej gospod slišal, da otrok ne bo Jernej in da mu doma niso izbrali imena, je z veseljem odprl »svojo pratiko« in začel listati po njej, da bi našel »nekaj primernega« za otroka, pa tudi za Lužnico, ki jo je imel že od nekdaj v želodcu. Dolgo je listal in se pri tem pritajeno tako zlobno nasmihal, da je Hotejcu zavrela kri.

»Kar nehajte s tem iskanjem!« je trdo rekel. »Čeprav je otrok iz Luže in povrhu še Egipčan, kakor pravijo, mu ne boste obesili nobenega čudaškega imena! Danes je sv. Matija — pa naj bo Matija!«

»Saj je res. Le kaj bi preveč izbirala. Pa naj bo Matija!« je hitro pritrdil modri župnik, ki je vedel, da bi mu utegnilo škoditi pri beri, če bi se z velikim kmetom spustil v prepir.

Otroka so torej krstili za Matijo, to se pravi, da mu bodo po domače rekli Matic. Pepa je ostala pri njem komaj mesec dni, nato se je vrnila v Egipt in res ni nikdar poslala ne pisma ne denarja. Dokler je bila še doma, ženske niso zahajale v Lužo, ker se je Pepa že takoj po svojem prihodu zaprla in odločno izjavila, »da ne mara videti žive duše, bab pa sploh ne«. Ženske so torej počakale, da se je odpeljala, in so šele nato zavile v Lužo, da bi si ogledale »malega Egipčana«. Otrok res ni bil črn, in pravzaprav niti posebno črnikast ni bil. Če ženske ne bi vedele, da ga je Pepa prinesla iz Egipta, bi verjetno ne ugotovile, da je »bolj« temne polti, da ima »bolj« debele ustnice, »bolj« potlačen nos in »bolj« nizko čelo. Njegove oči pa so bile modre in zelo velike, zato so se ženske obrnile k Lužnici in glasno izjavile:

»Oči ima Lužnikove.«

»Ne samo Lužnikove, tudi lužaste!« je Lužnica zabevskala s tako nenavadnim glasom, da so se ženske začudeno spogledale in nato vprašale:

»Kako — lužaste?«

»Kaj se pretvarjate, babe!« je prhnila Lužnica. »Saj same prav dobro vidite, da nima prave luči v očeh!«

»Da nima prave luči v očeh?« so počasi ponovile ženske in začele znova ogledovati otroka.

»Pa ima res nekam motne oči,« je prva priznala Vogrička.

»Tudi meni se tako vidi,« je prikimala Zagričarica.

»Mislita?« je ugovarjala Usadarica. »To bo verjetno samo zaradi tega, ker ima bolj temno kožo.«

»Baba prismuknjena, v temi se luč še bolje vidi!« se je zaničljivo obregnila Lužnica. »Oči nima čistih — in amen!« je pribila. »Sicer pa,« je dodala s strupenim, izzivalnim očitkom, »kako pa naj bi imel čiste, če je iz Luže!«

»Oh, kdo naj to zdaj presodi?« je še zmeraj ugovarjala Usadarica. »Saj otrok še ne vidi. Ko bo spregledal, se mu bodo oči že učistile.«

»Figo se mu bodo učistile!« je spet pribila Lužnica, zamahnila z roko in dodala s prejšnjo strupeno zaničljivostjo: »Sicer pa, čimbolj bo neumen, laže bo živel.«

»Oh, to je naposled pa tudi res!« so se z vzdihom vdale ženske ter začele stokati o težavah in bridkostih.

Lužnica je sedaj še bolj poredkoma hodila na dnino, zato pa je bolj pogostoma obiskovala kmečke hiše. In zdaj se ni mimogrede samo sama najedla, temveč je nabirala hrane tudi za Matica, »za tega nesrečnega črva, ki bi jedel noč in dan«. Ženske so ji dajale z odprtimi rokami, da je lahko skrbela za otroka. Lužnica je sicer skrbela zanj, a vendar ne preveč. Res je, da ga je skromno redila, a prav tako je res, da ga je nenehno ponujala božji dekli, naj ga pobere, ker bo tako bolje zanj, zanjo, pa tudi za »mrho«, to se pravi za Pepo, če se še kdaj vrne.

Matic pa ni hotel umreti. Živel je in celo rasel. Prvi dve leti se je valjal samo po bajti. Lužnica ga

ni hotela nositi na sonce, ker je skrivaj upala, da bo v polmraku in zatohlosti počasi ugasnil. Matic pa ni ugasnil, temveč se je nekega dne sam skobalil čez prag in se zavalil pred bajto.

»No, pa tam bodi!« je zaregljala Lužnica, ki si je pri tem mislila, če ga božja dekla ni pobrala v bajti, ga bo nemara pobrala pred bajto. Toda božja dekla ga tudi pred bajto ni pobrala, čeprav je vsak dan hodila mimo: Matic se ni skotalil po strmini in ni utonil v luži, pa tudi nobena bolezen se ga ni lotila. Lužnica ga je vsak večer, ko se je vrnila s svojih obiskov, našla na pragu, živega in zdravega.

»Božja dekla te ne mara in te ne mara!« je bevsknila vanj.

»Tenemala, tenemala,« je ponavljal Matic in plašno mežikal s svojimi velikimi, nejasnimi očmi.

»Te ne mara, ne!« je pribila Lužnica, ga odvlekla v bajto in ga nahranila.

Matic je jedel in spal, živel in rasel. Sam se je postavil na noge, spregovoril pa seveda ni. Toda to ni bilo tako čudno, zakaj tudi če ne bi bil bebec,

ne bi mogel spregovoriti, ker je bil ves dan sam in torej ni slišal besede, zvečer pa je Lužnica samo godrnjala in bevskala.

Ženske so se včasih pozanimale za nesrečnega otroka.

»No, ali se kaj bistri?« so vprašale.

»Eh, kako pa naj se v Luži bistri!« je zaničljivo odgovarjala Lužnica.

»Rase pa, rase?«

»Zakaj ne bi rasel? Saj je v Luži. Mokrote mu ne manjka!«

In Matic je res rasel kakor trs v luži. Ko je Lužnica sprevidela, da ga božja dekla res ne bo vzela, ga je začela jemati s sabo na obiske. Na teh poteh se je Matic najprej srečal s smehom, ki ga dotlej ni poznal, nato pa se je počasi naučil tudi govoriti. Lužnica ga je vlačila od hiše do hiše ter mu dopovedovala, kako se po domače pravi tu in kako tam. Babnica je bila prebrisana, vedela je, da bo nekoč opešala, pa je upala, da bo Matic vsaj toliko priseben, da bo sam hodil na obiske ter ji nosil hrano domov.

Te Matičeve prisebnosti Lužnica ni utegnila presoditi, ker jo je kar nenadoma pobrala pljučnica. Matic je bil takrat star petnajst let; po telesu je bil odrasel, po pameti pa otrok. Sam je hodil od hiše do hiše, toda zdaj to ni bilo tako lahko. Dokler je hodil z Lužnico, so ga vaški otročaji pustili pri miru, zdaj pa so se zaletavali vanj. Preganjali so ga s koli in se drli za njim:

»Lužar!«

»Egipčan!«

»Zamorec!«

»Afrikanec!«

»Turek iz Luže!«

Matic je bežal, kolikor so ga nesle pete, nekega dne pa se je postavil po robu. Vaški otroci so ga obkolili pri napajališču ter ga začeli obmetavati z blatom. Matic je dolgo švigal sem in tja, da bi ušel iz obroča, nato pa se je stisnil h koritu, opletal z dolgimi rokami ter se branil, kakor je vedel in znal. Spočetka se je široko režal, potem pa je bolj in bolj preplašeno mežikal s svojimi velikimi, nejasnimi očmi. Otročaji so se mu približali, ga drezali s koli in ga dražili:

»Na, primi!«

»Zgrabi!«

»Zgrabi, če se upaš!«

»Zgrabi in udari!«

»Udari, če se upaš!«

»Udari, luža lužasta!«

»Udari!«

Matic se je dolgo otepal, nenadoma pa je planil na noge, potegnil Ustinarjevemu Janezku palico iz rok, ga z vso silo mahnil po hrbtu in začel nato besno udrihati okrog sebe. Otročaji so se razbežali z divjim krikom. Ustinar, ki je gnal živino h koritu, se je zakadil v Matica, ga zgrabil ter ga začel obdelovati z rokami in z nogami. V tem trenutku je prišel mimo Hotejec, ki je takoj posegel vmes. Iztrgal je Matica iz Ustinarjevih rok in strogo rekel:

»Nande, ali si ob pamet?«

»Ob pamet?« se je zadrl Ustinar. »Norec je ob pamet! Kar na vsem lepem je podivjal in bi mi skoraj otroka ubil!«

Matic se je nagonsko stisnil k Hotejcu in se tresel kakor šiba na vodi. Tako je bil preplašen, da si še blata ni otrl z obraza.

Hotejec je pobral kol, ga s treskom prelomil na kolenu, pokazal oba konca Maticu ter mu strogo zažugal:

»Matic, da mi ne boš nikdar več udaril!«

»Nikdar več udaril!« je ponovil Matic in tudi sam dvignil kazalec, da bi si zapomnil ta ukaz.

Hotejec je vrgel kol v grmovje, se obrnil k Ustinarju in vprašal:

»Kdo ga je obmetaval z blatom?«

»Kaj vprašuješ!« je bevsknil Ustinar. »Otroci so otroci!«

»Že res, toda Matic je otrok božji.«

»Žival je, pa ne otrok božji!«

»Tudi žival se brani! To bi že lahko vedel! Pa še nekaj bi lahko vedel: Kdor norca tepe, tudi sam ni pameten!«

»Že spet prodajaš svojo modrost!« je prhnil Ustinar. »Sicer pa, kaj se Matic tebe tiče? Ali je mar Hotejčev?«

Hotejec je pomolčal, nato pa je resno in zelo odločno rekel:

»Pa si od danes naprej misli, da je Hotejčev!«

In tako je tudi bilo. Hotejec se je tako zavzel za zapuščenega otroka, da so mu kmalu vsi rekli Hotejčev Matic. Nihče se ga ni več dotaknil, pa tudi Matic ni nikdar več udaril. Hotejec ga je skušal privaditi k delu, toda njegov trud je bil zaman; ne samo, da Matic res ni bil sposoben za delo, tudi obstanka ni imel, ker je že leta in leta hodil od hiše do hiše. Vaščani so sklenili, naj Matic živi, kakor so v tistih časih živele stare občinske sirote, to se pravi, naj hodi od hišne številke do hišne številke. Toda ker Matic hišnih številk ni poznal, so mu pri hiši, kjer se je danes najedel, povedali, kam naj gre naslednji dan. Matic je posedal pri starem Vogričevem pastirju ter ure in ure gledal, kako je ta strgal in rezljal najrazličnejše bičevnike in palice. Pastir, ki je bil gluh, se ni zmenil zanj; žvečil je tobak, bzikal rjavo slino okrog sebe in glasno presojal svoje delo.

Matica je to delo naravnost obsedlo. Hotejec je nekega dne naletel nanj na Laznarjevem oviku. Sedel je na visokem zidu, bingljal z dolgima nogama, žvečil pelin in s kosom stekla vneto strgal dober meter dolgo in dober palec debelo leskovo palico.

»Matic, kaj pa bo? je začudeno vprašal, ker ni še nikdar videl, da bi se Matic s čim ukvarjal.

»Palica bo!« je kratko odgovoril Matic.

»Aha!« je pokimal Hotejec. »Pa bo?«

»Bo!« je prikimal Matic in pokazal palico. »Vidiš, na tem koncu je še malce predebela.«

»Aaha, aha! No, boš pa še malce ostrgal.«

»Boš pa še malce ostrgal!« je ponovil Matic in je ostrgal. Nato je zamižal na levo oko, pogledal po palici, bziknil slino in zmajal z glavo. »Vidiš, zdaj je pa na tem koncu malce predebela.«

»Aha, aha! No, boš pa še malce ostrgal.

»Boš pa še malce ostrgal,« je ponovil Matic in spet ostrgal, spet zamižal na levo oko, spet pogledal po palici in spet zmajal z glavo. »Vidiš, zdaj je pa spet na tem koncu malce predebela.«

»Aha! Kakor kaže, je na enem koncu zmeraj malce predebela.«

»Zmeraj je malce predebela,« je pritrdil Matic in začel spet strgati.

»Pa kdo te je to naučil?« je vprašal Hotejec.

»Vogričev stric.«

»Aaha, aha! Že razumem,« je prikimal Hotejec in gledal Matica, ki je strgal palico zdaj na tem, zdaj na drugem koncu, da so ostržki kar leteli od njega. Palica se je tanjšala ter se mu naposled zlomila v rokah. Matic je hitro vrgel oba konca iz rok, skočil h grmu, odrezal novo palico, jo olupil z nožem in jo nato začel strgati s steklom.

Poslovno združenje

TEHNO-IMPEX

Ljubljana, Beethovnova 12, tel. 23-915

Izvaža vse izdelke in polizdelke, ki jih proizvajajo člani združenja in njihovi kooperanti. Uvaža: surovine, reprodukcijski, pomožni ind. material, opremo, stroje in druge potrebščine za svoje člane in njihove kooperante.

Zastopa tuja podjetja

Naši otroci pišejo in rišejo

SOSEDOV TELIČEK

Sosedova krava je včeraj dobila telička. Ko so ji ga dali, ga je začela lizati. Teto sem vprašala, če ga bodo obdržali doma. Rekla je, da ga bodo prodali. Bila sem žalostna, ker ga kmalu ne bom več videla.

V sosedovem hlevu mi je všeč. Opazujem telička, ki se stiska k materi. Hoče skakati, a mu ne uspe. Ves je še slinast, a že kar velik.

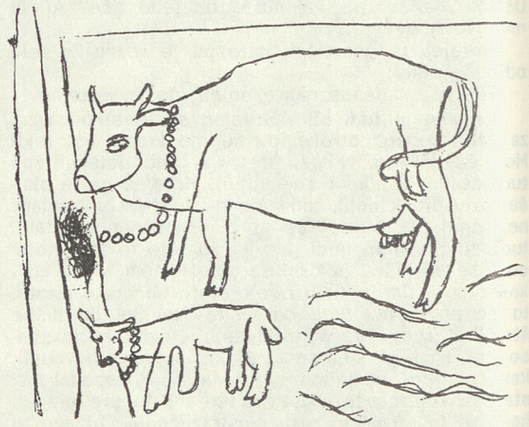

Napisala in narisala Mojca Mihalič, 5. r.

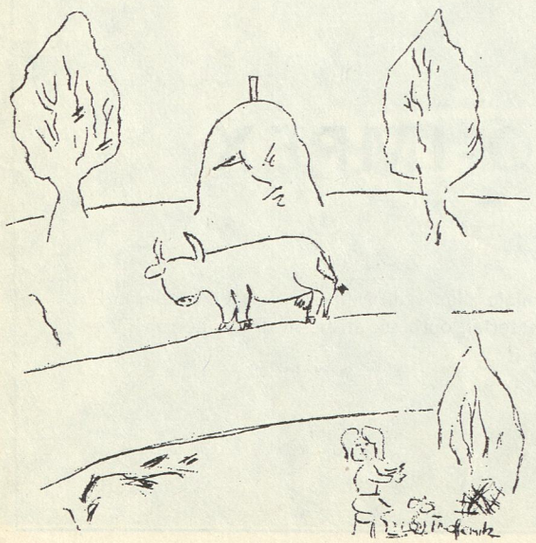

MOJA MAMA

Rodila se je na Štajerskem. Svoja otroška leta je preživela zelo slabo. Ko je bila stara sedem let, je doma pogorelo. Morala je k neki kmetiji za pastirico. Hudobni so bili ljudje, h katerim je prišla. Mama je bila pri njih vedno lačna. Bila je tudi bosa, le pozimi so jo za silo obuli: nosila je navadno po dva leva ali dva desna čevlja. Dobila je tudi uši. Te nadloge jo je rešil neki starček, ki je mamo našel na pašniku in jo odpeljal na svoj dom. Tudi kasneje se ni moji mami godilo nič bolje, živela je težko življenje.

Ignac Vavtar

V GOZDU

Lepega sončnega dne sem se odpravil na sprehod v gozd. Ogledoval sem si vrste dreves in iskal njihove plodove. Že sem mislil oditi, kar v grmu nekaj zašumi. Mislil sem zbežati, a se je iz grma priplazila drobna veverička. Tako sem se je razveselil, da sem skočil k njej in jo hotel prijeti. Toda prestrašila se je in zbežala. Odhitel sem za njo. Začutila je, da tečem za njo, zato je začela hitreje teči. Skočila je na vejo, iz veje zopet na drugo, pa zopet na tla.

Hotel sem jo dohiteti. Ker sem gledal le za njo, nisem opazil velike luže na poti in sem skočil naravnost na sredino in iz nje ves blaten gledal za ververico. Skrila se je med drevje in nisem je več videl. Ves blaten in žalosten sem se vrnil domov.

Franek Kozjak, 4. b razred

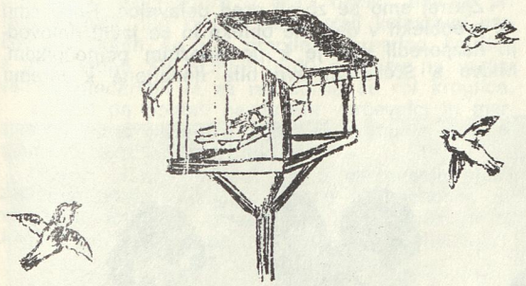

PTIČKI POZIMI

Pozimi so ptički zelo ubogi.

Povsod je veliko snega. Ptički se prezebli in lačni ustavljajo na okenskih policah. Dobri ljudje nastavljajo ptičkom hrano v krmilnice. Krmilnic je premalo. Veliko krmilnic smo napravili pri tehničnem pouku, nismo pa vseh namestili.

Pred našim blokom imamo tudi krmilnice. Vedno so polne ptičev, ki se včasih tepejo za hrano. Po pretepu odletijo.

Ptiče imam rad, zato jim nastavljam hrano.

Jaka Justinek, 7. razred

RAZOČARANA SEM BILA

Neko nedeljo je prišel k nam sosed. Mamo in ata je prosil, če bi jaz lahko šla pobirat sadje v Mrzlico. Obljubil je, da bo postregel z malico in dobro plačal. Šla sem k njemu na dom, vzela koš, košaro in vreče. Gospodar pa se je peljal s kolesom. Prišla sva na travnik in potresel je nekaj jablan, jaz pa sem pobirala jabolka. Pobirala sem do teme. Potem sem jabolka odpeljala na njegov dom. Ko sem stopila v sobo, mi je gospodinja dala dva dinarja in eno jajce ter rekla: »Zdaj pa lahko noč!« Stopila sem med vrata in jo milo gledala. Ona pa me je prosila še za drugi dan. Šla sem domov in bila razočarana. Obljubil je, da bo dobro plačal, pa sem delala skoraj zastonj. Drugi dan nisem več šla.

Gabrijela Sevnik, 8. d raz.

PRIJATELJA

Doma imam psa in papagaja. Psu je ime Hani, papagaju pa Piki. Imam ju zelo rada. Moj papagaj zelo rad govori. Pravi: »Piki moj, Piki, ljubčka dal«. Doma ga spustimo v kuhinjo. Tudi Hanija spustimo ven. Ko je dovolj časa zunaj, ga pokličem. Piki se zelo rad igra s Hanijem. Imam ju zato, ker sem si ju želela. Hani je črne barve in ima rjave oči. Zelo rad se igra z žogo. Piki je pa mešane barve. Zvečer ga vedno damo v kletko.

Marjetka Šušteršič, 6 a

Naši sodelavci poročajo

KAJ DELAMO V MURSKI SOBOTI

Učenci Posebne osnovne šole v Murski Soboti na delovni praksi

V šolskem letu 1972/73 so učenci 7. in 8. razredov opravili prvo delovno prakso. Na to smo se resno pripravljali že več dni naprej. Z nekoliko zmedenimi koraki smo stopali proti Komunalnemu podjetju. Kljub slabemu vremenu so bila lica razgreta in v očeh je bilo razbrati neučakanost. Prijazno so nas sprejeli. Razdelili smo se. Fantje so šli v kamnoseštvo in strojni park, deklice pa so se usmerile v vrtnarijo. Zaradi slabega vremena smo si vrtnarijo ogledali šele naslednji dan.

Delo je steklo. Z veseljem si gledal, kako so deklice prinašale zemljo, izbirale sadike in jih sadile v kontejnerje. Tekmovale so med seboj; nobena ne bi rada bila zadnja. Kako je potekalo delo, lahko sami preberete v dnevniku učenke Slavice, ki ga je napisala v sredo, 20. septembra:

Ko sem prišla v vrtnarijo, sem se najprej preoblekla. Potem smo sadile v kontejnerje spireje in patentile. Sproti smo jih zlagale v zaboje in jih nosile v drevesnico. Ob desetih smo imele malico, se malo odpočile in začele zopet delati. Ob dvanajstih smo se umile in preoblekle. Ogledale smo si vrtnarijo. Pridružili so se nam tudi fantje. V drevesnici vzgajajo okrasno drevje in grmičevje. Zraven drevesnice imajo polno vrtnic in drugega cvetja.

Tudi fantje so hoteli pokazati, kaj znajo in kaj zmorejo. Bili so srečni, da jim ni bilo treba saditi rožic. Želeli so si bolj moškega dela. Lica so jim kar žarela, ko so stopili med mehanike. To delo jih je še posebej veselilo, ker se jih večina želi usmeriti v ta poklic. Preberimo, kaj je Jožek napisal v svoj dnevnik:

Zjutraj smo se zbrali pred delavnico. Hitro smo se preoblekli v delovne obleke in se javili delovodji. Razporedil nas je k posameznim pomočnikom. Midva s Štefanom sva bila dodeljena k istemu

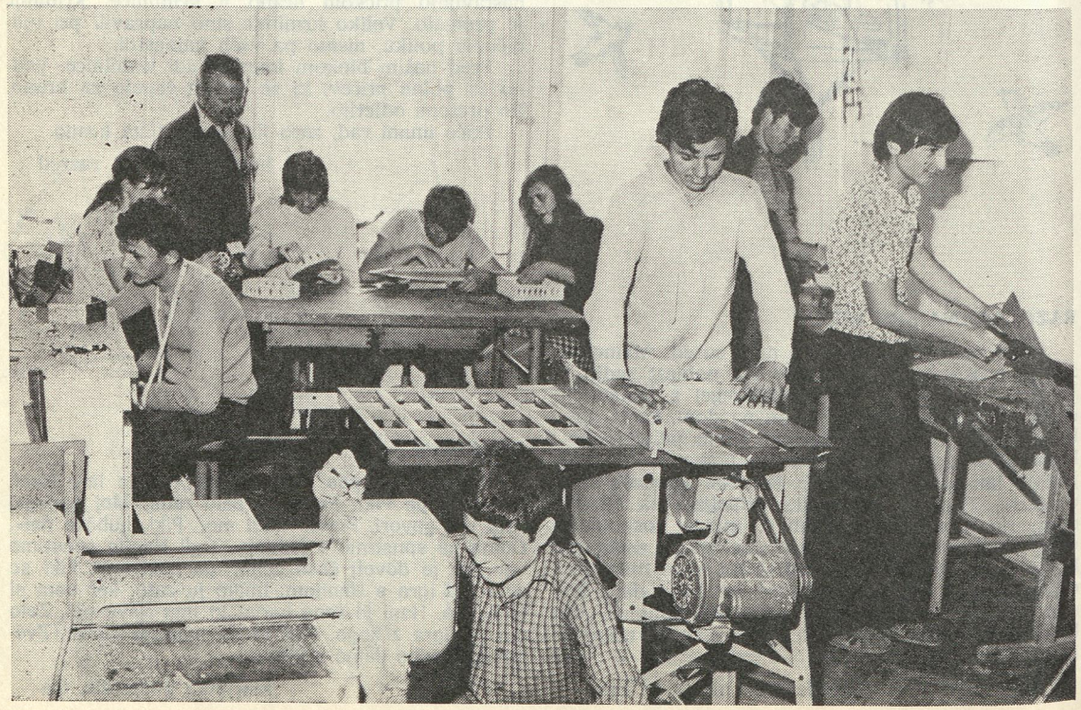

mehaniku. Najprej smo porinili v delavnico tovornjak, nato smo mu iz diferenciala izpustili olje. Nateklo je polno vedro zelo umazanega in gostega olja. Sledilo je razstavljanje kardana. Čas je hitro minil in že smo morali k malici. Po malici sva s Štefanom z nafto oprala zobčalnike in jim dodala novi del. Popravljeni tovornjak je šofer odpeljal. Delo je bilo končano in prišel je tudi čas našega odhoda.

Tretja skupina učencev je bila v kamnoseštvu. Brusili so marmorne plošče, pomagali pri betoniranju robnikov za nagrobne spomenike ter pri nakladanju betonskih ploščic. To delo je bilo nekoliko težje, vendar učenci niso bili nejevoljni, kar lahko sami razberete iz dnevnika učenca Ivana:

Zbrali smo se v betonarni. Najprej smo betonirali betonske plošče za spomenike. Suhe plošče smo odpeljali na brušenje. Potem smo se pripravljali na betoniranje novih vrst ploščic. Narezali smo kratke žice, v cement zmešali bela in črna zrnca ter vse skupaj z vodo dobro premešali. Prišel je tovorni avtomobil, ki smo ga morali naložiti s peskom, cementom in ploščicami. Preden smo šli domov, smo pometli in počistili delavnice.

Naši praktikantje so se zopet vrnili v šolo med šolske klopi. Še nekaj dni po delovni praksi je tekel pogovor o vsem, kar so doživeli. Bili so zadovoljni oni in delodajalci. Pohval ni manjkalo. Za obljubljeno nagrado bodo ob koncu šolskega leta šli na izlet. Upamo in želimo, da bo šlo enako dobro tudi, ko bodo učenci končali šolsko obveznost in se stalno zaposlili.

Odgovorni za prakso

SVETOVNI DAN VARČEVANJA NA POSEBNI ŠOLI V NOVI GORICI

Svetovni dan varčevanja smo na naši šoli slovesno praznovali. Kreditna banka KOPER, ki je odprla svojo ekspozituro v Novi Gorici, nas je pri tem podprla. Vsi razredi so postali kolektivni varčevalci. Dobili so lep hranilnik, hranilno knjižico s prvo vlogo KB KOPER 20,00 dinarjev na varčevalca, koledarček in za razvedrilo še rol kroglico.

Učenci po postali navdušeni varčevalci in marsikateri dinar potuje v hranilnik namesto v trgovino s sladkarijami ali v kiosk.

Učenci višjih razredov so o varčevanju pisali zanimive spise, najmlajši pa so bili ponosni, da varčujejo. Kako so se zabavali, kakšno veselje so imeli z rol kroglico, pa nam kaže fotografija.

VARČEVANJE

Varčevati sem začel, ko sem imel 12 let. Na to me je opozoril brat. Kupil sem si že PONI EKSPRES. Manjkalo mi je 500,00 din. Oče mi jih je posodil. Zdaj pa hranim, da mu jih bom vrnil. Ko mu bom vrnil, bom začel varčevati za trobrzinca brez izpita. Varčeval bom tudi za končni izlet. Rad bi šel k Plitvičkim jezerom. Za končni izlet bomo zbirali prihranke vsi učenci 8. razredov skupaj.

Dušan Trampuž, 8. razred

DUŠEVNO PRIZADETI SLABOVIDNI IN SLEPI OTROCI SO LETOVALI V IZOLI S SVOJIMI MATERAMI

V našem Zborniku beremo v glavnem o duševno prizadetih otrocih, njihovem šolanju in usposabljanju za delo pod normalnimi ali posebnimi pogoji. Ta moj namen pa je, da bi vas seznanil v grobih obrisih s skupino otrok, ki je sicer maloštevilna, vendar ne smemo pozabiti nanjo. Kakšni so ti otroci? So to bolj ali manj duševno prizadeti, poleg tega pa so še močno slabovidni ali popolnoma slepi.

Meseca septembra je osem tako prizadetih otrok in mladoletnikov letovalo v spremstvu svojih mater v Izoli.

Zveza slepih Slovenije ima v Izoli svoj dom in jih je v ta dom povabila za teden dni brezplačno.

Bili so znani gostje, obravnavani in postreženi kot vsi člani Zveze slepih in njihovi svojci, ki so tam letovali.

Ti otroci žive na svojih domovih in priznajmo si, le bolj redko kdo pomisli nanje. Tokrat se jih je pa spomnila Zveza slepih in pripravila ne samo njim, ampak tudi njihovim mamah tako presenečenje. V povezavi z vodstvom Zavoda za slepo in slabovidno mladino je Zvezi slepih uspelo, da so te otroke obiskali različni strokovnjaki (psihologi, tiflopedagogi, ortopedagogi), ki so opazovali te otroke in svetovali ter se pogovarjali z materami. Za otroke, ki so duševno prizadeti in še slabovidni ali slepi, seveda nimamo posebnim onsovnih šol ali

zavodov za usposabljanje. Rekel sem že, da takih otrok ni veliko in taki zavodi ne bi bili potrebni, nujni pa bi bili posebni oddelki pri posebni šoli al zavodu za usposabljanje, kjer bi našli košček tihe sreče tudi ti otroci in seveda z njimi vred tudi njihovi starši.

Prvi tak oddelek je pričel z delom letos v Dornavi pri Ptuju, ki pa seveda ni zajel vseh. Vzrok je v pomanjkanju prostorov, od nekaterih se pa starši niso mogli ločiti in so jih obdržali doma. V razmerah v kakršni se nahajajo starši oziroma družine teh otrok, je priskočil na pomoč Zavod za slepo mladino v Ljubljani, ki je organiziral občasne obiske strokovnjakov-učiteljev na otroških domovih. Učitelji, tiflopedagogi, obravnavajo te otroke in dajejo staršem navodila, da bi njihovi otroci kljub svoji prizadetosti napredovali v razvoju ali se privadili ustreznega enostavnega dela.

S temi skromnimi navajanji prav gotovo nisem približal bralcem te kategorije otrok ali razpoloženja njihovih staršev. Mislim, da bi morali biti nekaj dni z njimi, na njihovih domovih, ali pa je bolje, da nismo in da za zaključek napišem samo še nekaj stavkov kako lepo je bilo v Izoli.

V domu Zveze slepih je bilo živahno. Vse je bilo na razpolago otrokom: hodniki, jedilnica, balkoni in tako lepo dvorišče s prelepim vrtom in klopicami ter plaža ob morju do koder vodi pot, po kateri tudi slep človek lahko sam pride brez težav. Otroci so se igrali, mamice so jih vodile pri igri, so se igrale in pogovarjale z njimi in med seboj, izmenjavale so si svoje izkušnje in svoja bremena. Najlepše je bilo v senci pod bujnimi drevesi in v zelenih uticah. In spodaj pod njimi, tam je bilo morje, ki je dišalo in sapice so pihale iznad njega. Nekateri, ki še malo vidijo, so zaznali tudi plavo morje in obris ladjice, če je prišla blizu h kopnini. Vsi otroci z mamami vred pa so čutili, kako nad morjem sije zlato sonce in kakšna je bila ob odhodu večerna zarja. Lepo jim je bilo, toda prekratko.

Spomini s teh počitnic jim bodo še dolgo prihajali pred oči.

Ante Kotar

Pomemben jubilej

REVIJA OTROK IN DRUŽINA OPRAVLJA ŽE 20 LET POSEBNO POSLANSTVO V NAŠI DRUŽBI

Dvajset let izhajanja in dela neke revije včasih ne pomeni veliko; dvajset let poslanstva revije Otrok in družina pa je pomenilo v našem dinamičnem in razburkanem povojnem življenju zelo veliko.

Če je Maksim Gorki zapisal v najbolj razburkanih časih zgodovinskega prevrata, da je najvažnejša naloga revolucije ustvariti razmere, ki bi dopuščale resničen razvoj kulturnih moči v deželi, potem je naša povojna stvarnost terjala z vso resnostjo tiskano besedo, namenjeno oblikovanju novega rodu. Mladina je iskala na razpotju starega in novega samo sebe, svojo lastno podobo; starši so iskali v tem svetu nastajanja novih vrednot ustrezne prijeme, da bi svoje otroke čim uspešnejše popeljali v novo življenje; vzgojitelji so samoiniciativno tipali, kako bi uskladili svoja učnovzgojna prizadevanja z nastajanjem nove vsebine družbenega življenja.

V to življenjsko utripanje in dinamiko razvoja je posegla 1951. leta revija Mladi svet z namenom, »da kot poljudnoznanstvena pedagoška revija pomaga staršem in poklicnim vzgojiteljem v njihovih prizadevanjih pri oblikovanju mladih generacij, da ta prizadevanja strokovno vodi in usmerja ter tako prispeva svoj delež k rasti in oblikovanju novega, srečnega in plemenitega človeka in da širi poglede in obzorja staršev in poklicnih vzgojiteljev, jih vključuje v življenje in delo ožjega in širšega okolja ter tako povezuje življenje, delo in rast družine in šole z življenjem, delom in rastjo družbe v trdno povezano celoto,« kakor pravi tedanji urednik revije Vladimir Cvetko v uvodni besedi Bibliografije Mladi svet — Otrok in družina, ki je izšla ob tej priložnosti.

Tedanji uredniški odbor je začel uresničevati začrtane naloge pravzaprav brez prave tradicije in v pomanjkanju tovrstnega izkušenega pisateljskega kadra. Je pa v nezorano ledino zarezal tako solidno brazdo, da je revija kmalu postala nepogrešljivo družinsko čtivo ter s svojim oblikovnim in vsebinskim konceptom dala solidno dediščino reviji Otrok in družina, ki je nadaljevala njeno delo od leta 1959. Tako je revija pod prvim in drugim imenom spremljala in oblikovala rast mladega rodu ter na poljuden način pomagala razreševati vzgojna in družbena vprašanja v naši novi stvarnosti.

Za ta jubilej revije je izdala Mladinska knjiga Bibliografsko kazalo, ki ga je sestavila Boža Pleničar po vseh sodobnih metodah in pomeni posebno vrsto male enciklopedije. Na ta način smo dobili vsestranski pregled bogato obdelane problematike, ki zadeva starše, rast mladine, delo vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev, ki se ukvarjajo z mladino.

V to problematiko so zajeta tudi vprašanja razvojno kakorkoli motenih otrok, ki jih je obravnavala revija v svojih dvajsetih letih izhajanja. Prispevki so pregledno prikazani v skupini Vzgoja posebne vrste otrok. Glede tega je revija opravila hvaležno nalogo, saj nismo imeli vse do Zbornika nobenega glasila, ki bi posebej obravnavalo vprašanja duševno prizadete mladine.

Mladinski knjigi lahko samo čestitamo, da je poskrbela bibliografijo dvajsetletnega prizadevanja, po kateri bodo segali starši, vzgojitelji in v nič manjši meri mladina. Uredniškemu odboru revije pa zaželimo čim uspešnejše delo in tesno sodelovanje ter medsebojno izpopolnjevanje z revijo Našega Zbornika.

M. M-j.

3. MEDNARODNI SIMPOZIJ O MUZIKOTERAPIJI V ZAGREBU

12., 13. in 14. oktobra 1972 je bil v Zagrebu tretji mednarodni simpozij o muzikoterapiji. 12. 10. ob 9. uri je bila slovesna otvoritev simpozija, popoldne pa smo obiskali bolnišnico »Dr. M. Stojanovič« v Zagrebu, in sicer nevrološko-psihiatrični oddelek. Videli smo, kako s pomočjo muzikoterapije pomagajo pri zdravljenju živčno motenih otrok, težje prizadetih, alkoholikov in narkomanov. Pri tem delu se poslužujejo aktivne in pasivne muzikoterapije. Oblike pasivne muzikoterapije: poslušanje glasbe (predvsem programske) zjutraj ob vstajanju, ob hranjenju in ob branju.

Aktivno obliko pa sestavljajo: petje pesmi, uspavank, narodnih pesmi, ritmične vaje ob gibanju, individualno igranje na instrumente ob pomoči terapevta in uvajanje v igro odmeva ter vprašanja in odgovora. Posebna oblika skupinskega dela z otroki je pripovedovanje otroških zgodb ob projiciranju diafilmov in predvajanje otrokom primerne glasbe. Zanimivo je, da mrak omogoča izredno vživljanje otrok, da vnašajo v zgodbice nove variante, delno pod vtisom svojih družinskih razmer, kar s pridom lahko uporabimo v diagnostične namene. Ob zaključku obiska v bolnišnici nam je dr. Breitenfeld razložil, da gre pri teh primerih muzikoterapije za ponovno vključevanje otrok in odraslih v družbo, za ustvarjanje harmonije v skupini, za razvijanje smisla za igro ter za izboljšanje poškodovanega občutka za ritem kot osnovne komponente časa. Muzikoterapija sprošča človekovo energijo in tako omogoča kontroliranje motorične komponente, ki je tako važna pri nevrotičnih motnjah, obenem pa razvija občutek za lastno telo. Najvažnejša komponenta pri zdravljenju te vrste je nevsiljiv občutek zadovoljstva ter veselja in sreče.

V petek in soboto (13. in 14. 10.) so bili na programu referati o vplivu, delovanju in pomenu muzikoterapije za duševno prizadete otroke: vedenjsko težavne, možgansko prizadete, emocionalno zavrte, dalje o avtizmu, o možnostih instrumentalne igre v muzikoterapiji z duševno prizadetimi otroki, o pomenu ritmične vzgoje pri govorno prizadetih, glasbi in svobodnem likovnem izražanju duševno bolnih, glasbi kot pomoči v stomatologiji, folklornem napevu kot sredstvu muzikoterapije, alkoholizmu, narkomaniji in muzikoterapiji, psihoterapiji in muzikoterapiji. Poleg referatov je bil na sporedu tudi ogled nekaj filmov o delu muzikoterapevtov iz Jugoslavije, Avstrije, Nemčije in Japonske. Dr. P. S. Stankovič pa nam je praktično prikazal svojo metodo — glasbeno psihoterapijo. Japonec T. Yamamatsu je z referatom in filmom pokazal, kako s pomočjo »trampelina« in s poslušanjem glasbe pomaga pri zdravljenju različno prizadetih otrok.

Primer: Deklica pri štirih letih še ni nič govorila. Ko je prišla v bolnišnico, jo je dr. Yamamatsu začel zdraviti s pomočjo muzikoterapije oziroma »trampelina« in poslušanjem glasbe. Ko je bila stara sedem let, je začela povsem govoriti. Njegova metoda zdravljenja z muzikoterapijo je osnovana na zibanju, gugan-ju, bodisi na »trampelinu« (podoben ponjavi, kakršno uporabljamo pri telesni vzgoji) ali na tleh, seveda vse ob poslušanju glasbe. Videli smo tudi prikaz dela z gluhonemim dečkom iz zavoda za duševno prizadete otroke v Berlinu. Muzikoterapevt je uporabljal kitaro, trikotnik, boben in činelo. Vse delo je bilo usmerjeno tako, da je deček občutil vibracijo tona, zato se je instrumentov dotikal z rokami, z nogo, ušesi in usti. V povezavi s tem pa se je ob gledanju, posnemanju muzikoterapevta učil izgovarjati posamezne glasove.

Udeleženci simpozija so sprejeli sklep, da se tudi v Jugoslaviji na eni izmed glasbenih akademij ustanovi oddelek za vzgojo in usposabljanje muzikoterapevtov. Študijski program bi zajemal učne predmete iz glasbe, psihologije, pedagogike in medicine.

Janez Tome

Iz drugih republik

SESTANEK IZVRŠNEGA IN ZVEZNEGA ODBORA

Svet organizacij za pomoč mentalno prizadetim SFRJ sporoča, da je bil pripravljen sestanek zveznega in izvršnega odbora za november 1972, je pa bil v zadnjem času odložen, ker je Direkcija jugoslovanske loterije objavila, da se planirana razprodaja srečk zmanjšuje in bo treba počakati konec 1972. leta. Šele tedaj se bo končno vedelo, koliko bo dobila naša organizacija, na podlagi česar bo plenum zveznega odbora lahko izvajal razdelitev po republikah in pokrajinah. Poleg tega pa niso nekatera republiška društva niti poslala zahtevanih pokazateljev, kar je bil še en razlog, da ni bil sklican plenum v novembru. Po sporazumu z nekaterimi člani izvršnega odbora se bosta plenum in izvršni odbor sestala v prvi polovici januarja 1973. leta. Poleg poročila za 1972. in načrta za 1973. leto bo na sestanku razprava o referatu, ki bo obravnaval zdajšnjo situacijo v zakonodaji in vlogo naših društev pri sprejemanju novih in reviziji obstoječih predpisov. Plenum bo tudi določil, kdaj in kje bo prihodnji kongres ter dnevni red kongresa.

PLENUM ZVEZE HRVATSKIH DRUŠTEV

Republiški odbor Zveze društev za pomoč duševno prizadetim SR Hrvatske je imel svoj plenarni sestanek 22. septembra letos. V zaključkih plenuma je poudarjeno, da je treba v 1973. letu odpreti zavod za teže in težko duševno prizadete v Kneževu za Slavonijo in v Vrliku za Dalmacijo s pomočjo republiških in občinskih fondov. Kot drugo veliko nalogo nameravajo izvesti množično anketo za vso Hrvatsko. S pomočjo lokalnih društev naj bi izvedli oceno, kaj in koliko je doseženega s kategoriziranimi prizadetimi osebami. Za tretjo nalogo so sprejeli hitrejše zaposlovanje usposobljene mladine, ker je precejšen del čaka na zaposlitev po mestih. Službe zaposlovanja, socialnega varstva in socialne zaščite naj s pomočjo naših društev okrepijo tovrstno koordinirano delo. Glede tega je treba tudi starše bolj angažirati. Temu pa naj bi bila posvečena glavna tema na prihodnjem občnem zboru Zveze, ki bo spomladi 1973. leta.

Nova vrsta ustanove za skrb odraslih z različnimi duševnimi motnjami

V času posvetovanja Društva socialnih delavcev SR Srbije, ki je bilo 17. in 18. novembra t. l. v Kragujevcu, je bil odprt Zavod za varstvo kakorkoli duševno prizadetih odraslih. To je sodobna ustanova, zgrajena s sredstvi republiškega fonda za socialno varstvo mesta Beograda in občine Kragujevac. Namen te ustanove je bivanje in nega 400 odraslih oseb z različnimi psihičnimi motnjami (sem so šteti tudi duševno prizadeti), ki nimajo pogojev, da bi živeli v družinskem krogu. V SR Srbiji je socialna služba ugotovila 6000 takih oseb, od teh jih je treba 500 takoj premestiti v tak zavod. V domovih za stare in upokojence je že 600 takih oseb, od katerih je polovica duševno prizadetih. Nekateri pa so v zdravstvenih ustanovah, kar je mnogo dražje.

Zavod v Kragujevcu je prva tovrstna ustanova, ki naj zbere take osebe in jim nudi ustrezno obravnavo, kakršne do zdaj niso imeli. Ta zanimiv pristop naj bi spodbudil tudi druge naše republike za podobno rešitev vprašanja prestarelih duševno prizadetih, da bi vnesle to vprašanje v svoj srednjeročni program. Defektologi, socialni delavci, psihiatri in drugi strokovnjaki pa naj bi izdelali načrt dela v takih ustanovah, da bi bili varovanci v čim ugodnejšem položaju.

Skrb za mladino v Zagrebu

V vedno večji skrbi naših večjih mest za srednje prizadeto mladino je zagrebška posebna osnovna šola »Dr. Zlatan Sremac« načela akcijo za otvoritev posebnega oddelka, v katerem naj bi se usposabljalo 30 mladostnikov, ki niso mogli slediti delu v posebni osnovni šoli. V teh oddelkih se bodo pripravljali za delo v delavnici pod posebnimi pogoji (zaščitni delavnici) in v industriji. Finančni viri bodo pritekali iz različnih fondov. Za starše bo to pomenilo veliko olajšanje, hkrati pa bo ta akcija spodbuda tudi drugim mestom za reševanje vprašanja usposabljanja in zaposlovanja srednje prizadete mladine, saj se povsod srečujemo z vprašanjem ustrezne zaposlitve te mladine.

Uspel koncert v korist duševno prizadetim

Društvo za pomoč duševno prizadetim na Reki in umetniška organizacija »Mozaik« sta 28. oktobra letos organizirala komorni koncert v dvorani Imperial v Opatiji. Na koncertu so sodelovali: znani zagrebški baritonist Vladimir Ruždjak in godalni kvartet iz Ljubljane. Občinstvo je dvorano popolnoma zasedlo. Na koncertu je predstavnik društva seznanil občinstvo z nameni naše organizacije, program pa je potekal pod geslom: »Naj človeško teče življenje«.

Posebna osnovna šola v Subotici je dobila novo sodobno zgradbo

V Subotici so 4. novembra svečano odprli posebno osnovno šolo »Žarko Zrenjanin« v novi zgradbi, ki je med najlepšimi stavbami tega obširnega mesta. To je poleg šole »Braće Ribar« v Novem Sadu druga nova zgradba v SAP Vojvodini. Hkrati so proslavljali 15-letnico dela šole v stari zgradbi, 70-letnico rojstva in 30-letnico smrti narodnega heroja Žarka Zrenjanina, po katerem nosi ime nova posebna šola.

Zavod za cerebralno paralizo so razširili

V Beogradu so 17. novembra svečano odprli novo moderno zgradbo stacionarnih oddelkov, dnevnega bivanja in posebne osnovne šole v zavodu za možgansko paralizo. Tako bo mogoče hitreje sprejemati gojence v obravnavo in v posebno šolo s področja SR Srbije, ki so obenem tudi duševno prizadeti. V prihodnjih letih naj bi dogradili še center za poklicno usposabljanje in zaščitne delavnice. Tak je vsaj načrt.

Postdiplomski študij iz defektologije

Na visoki defektološki šoli v Zagrebu so 6. novembra tega leta odprli tretjo stopnjo študija. Za zdaj so začeli s skupino profesorjev defektologije in drugih strokovnjakov, ki se ukvarjajo z vprašanji slušno, glasovno in govorno motenih oseb. Vpisanih je 30 kandidatov iz vse države. Pričakujejo, da bodo začeli v nekaj letih s študijem tretje stopnje tudi strokovnjaki, ki delajo z duševno prizadetimi, so pa hkrati najbolj številni med defektologi.

Visokošolski študij socialnih delavcev

Jeseni 1972. leta so bile uresničene dolgoletne sanje socialnih delavcev pri nas. V Beogradu in Zagrebu je organiziran študij druge stopnje. V Beogradu je odprt poseben odsek za socialno delo pri fakulteti političnih znanosti, v Zagrebu pa je organiziran medfakultetni študij z bazo pri pravni fakulteti. Na podlagi razpisa je bilo odbranih 80 kandidatov za obe fakulteti iz vse države. Pričakujemo, da se bodo na ta način socialni delavci globlje seznanili z vprašanji duševne prizadetosti, posebno še, ker mnogi že delajo na tem področju.

Zvezna konferenca SZDLJ o financiranju združenj

Koordinacijski odbor za sodelovanje z družbenimi organizacijami in združenji pri zvezni konferenci SZDLJ je imel 18. oktobra razširjeni sestanek, na katerega so bili povabljeni predstavniki republik, pokrajin in mest. Na tem sestanku so razpravljali o vprašanju decentralizacije jugoslovanske loterije in financiranju humanitarnih organizacij v prihodnje. Med zaključki je bilo poudarjeno, da je decentralizacija upravičena in da morajo sredstva iz teh virov služiti socialno humanitarnim namenom. Republike in pokrajine pa naj določijo kriterije za razporeditev teh sredstev. Načelo solidarnosti naj bo uveljavljeno tudi pri tej razporeditvi.

Financiranje zveznih odborov naj bo izvedeno na podlagi medrepubliškega (pokrajinskega) dogovora ustreznih organizacij, skladno s programom in funkcijo zveznega odbora. Na koncu zaključkov je rečeno, naj se pohiti s sprejemom republiških in pokrajinskih predpisov o igrah na srečo, pri čemer pa morajo najtesneje sodelovati družbenopolitične organizacije in združenja.

Dr. S. Mašović

PODJETJE STORITVENIH OBRTI

KOVINAR Kočevje

Reška cesta 23

Novice iz tujine

SKRB ZA DUŠEVNO PRIZADETE V VZHODNI NEMČIJI

V našem glasilu smo že precej poročali o skrbi za prizadeto mladino v tujini. Skoro nič pa nismo pisali o tovrstni dejavnosti v Nemški demokratični republiki (NDR). Zdaj, ko se tali led med obema Nemčijama, bo prav, če na kratko pogledamo, kako v deželi s 17 milijoni prebivalci, v deželi, ki jo štejejo med 10 industrijsko najmočnejših na svetu, skrbijo za duševno prizadeto mladino in kako jo pripravljajo za vključitev v tamkajšnje družbeno življenje. Pri tem smo se v glavnem poslužili publikacije Rehabilitacija v Nemški demokratični republiki (Rehabilitation in der Deutschen Demokratischen Republik) in pa mesečnika Posebna šola (Die Sonderschule).

Kakor v vseh vzhodnih socialističnih državah dajejo tudi tu osnovni ton obravnavanju duševno prizadetih klinične službe. Že v njihovi ustavi je poudarjeno, da se v socialističnem družbenem sistemu razvijata medicinska znanost in zdravstveno varstvo najtesneje s celotnim družbenim sistemom, zato so jim tam tudi dane posebne naloge. V ospredje stopata profilaksa in rehabilitacija kot sestavni del vse zdravstvene službe. Rehabilitacija je vključena kot princip vsakega zdravnika in je pomemben del vsake klinične discipline. Ker pa mora biti v kompleksni rehabilitaciji medicina najtesneje povezana s pedagogiko, socialno politiko in ekonomiko, pojmujejo rehabilitacijo kot namensko dejavnost kolektivnih medicinskih, pedagoških, socialnih in ekonomskih prizadevanj, da privedejo človekove zmogljivosti do njegove korenite vključitve v družbeno življenje. Tako pojmujejo rehabilitacijo kot kompleksno družbeno skrb.

V vsakem rajonu in v vsakem okrožju so organizirane komisije za rehabilitacijo, v katere so aktivno vključeni zdravniki, pedagogi, sociologi, ekonomisti, zastopniki gospodarskih organizacij, prizadeti oziroma njihovi predstavniki in predstavniki oblasti. Za koordinacijo skrbi državna zdravstvena in socialna služba. Pedagoška rehabilitacija je najtesneje povezana s prosvetnimi organi.

Iniciatorji, sodelavci in pospeševatelji so združeni v Društvu za rehabilitacijo, ki igra s svojimi sekcijami pomembno vlogo na tem področju. Rehabilitacija v NDR pa je hkrati sestavni del rehabilitacije v mednarodnem merilu, ker je njihovo združenje član mednarodne organizacije za rehabilitacijo, njeni člani pa opravljajo važne funkcije v mednarodnih organih.

Otroško varstvo je zagotovljeno za vse otroke, ne glede na socialni položaj njihovih staršev ali na njihovo družbeno vlogo. To je zajamčeno z ustavo. Nemci pa ne bi bili Nemci, če ne bi pedantno, disciplinirano in dosledno izvajali ustave, v kateri je tudi rečeno, »da obstajajo za otroke in odrasle s psihičnimi in fizičnimi motnjami posebne šole in ustanove za usposabljanje«. Posebno šolstvo je sestavni del enotnega socialističnega učnovzgojnega sistema NDR. V to šolstvo so zajeti tisti otroci in mladostniki, ki zavoljo svojih **resnih** duševnih motenj ne morejo slediti učenju zdravih učencev v rednih osnovnih šolah, so pa vendar še učljivi. Dela pa to šolstvo pod enakimi pogoji kot redno šolstvo. V 216 mestnih in podeželskih okrožjih je 567 posebnih šol za psihično in fizično prizadete s 4333 razredi in 67.018 učenci. Tu so obravnavani po posebnem programu. Za kombinirano motene so posebne ustanove. Na 10.000 otrok pride 1 v šolo za slepe, 4 v šole za gluhe, 15 v šole za naglušne, 200 do 250 v posebne šole. Težje prizadete s specifičnimi motnjami obravnavajo v posebnih ustanovah ali oddelkih, v katerih izvajajo ustrezni kadri kompleksno rehabilitacijo. V ta namen so organizirani posebni centri, ki delajo pod vodstvom zdravstvene službe in socialnega varstva. Ti centri so organizirani v vseh rajonih in okrožjih. Posebne komisije izdelajo na podlagi analize ustrezne programe, po katerih izvajajo obravnavanje kolektivna vodstva zdravnikov, pedagogov, psihologov, ekonomistov in drugih. Rehabilitacija je končana, ko so preostale otrokove sposobnosti do kraja razvite.

»Po enakosti in po možnostih za poklicno in socialno uveljavljanje je NDR pred ZRN, pa ne le pred ZRN: glede tega je Vzhodna Nemčija med prvimi na svetu . . .,« ugotavlja v zahodnonemški reviji Stern naturalizirani Angležan Sebastian Haffner. Zato se prizadeta mladina lahko uveljavlja v delovnem procesu po končani rehabilitaciji. Večina prizadetih se usposablja neposredno v gospodarskih organizacijah, delavnicah in v kmetijskih proizvodnih dejavnostih. Samo v izjemnih primerih se usposabljajo v rehabilitacijskih centrih. Za tiste, ki so hudo pod povprečjem svojih delovnih zmogljivosti, so organizirane različne oblike zaščitnega dela v delavnicah pod posebnimi pogoji (zaščitnih delavnicah), ki so v okrožnih središčih.

Fizkultura, šport in turizem so pomemben sestavni del celotne rehabilitacije in služijo vsestranskemu fizičnemu in psihičnemu razvoju prizadetih državljanov. Temu posveča posebno skrb združenje svobodnih nemških sindikatov že v času usposabljanja, posebno pa še v času zaposlitve. Tako imajo npr. v času povečanega letnega dopusta telesno in duševno prizadeti prednost v njihovih letoviščih. Za vso prizadeto mladino so z zakonom urejene posebne oblike vsakoletnega letovanja. Za izvedbo teh letovanj odgovarjajo zdravstvene službe, ljudske prosvete in Rdeči križ.

Martin Mencej

PETI KONGRES MEDNARODNE LIGE DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO NEZADOSTNO RAZVITIM OTROKOM

V Montrealu (Kanada) je bil od 1. do 6. oktobra tega leta peti kongres Mednarodne lige društev za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam. Kongresa se je udeležilo več kot 2500 oseb iz 67 držav. Navzoči so bili delegati z vseh kontinentov, med njimi starši, strokovnjaki in prijatelji duševno prizadetih. Po svojem obsegu je bil to doslej največji kongres te vrste in to ne samo po številu navzočih, ampak tudi zaradi drugih manifestacij. Poleg strokovnega dela je bila razstava sodobnih publikacij, maket in načrtov ustanov, učil, učnih sredstev in filmov.

Že sama otvoritev kongresa je bila izredno svečana. Sodelovalo je nekaj zveznih in pokrajinskih ministrov ter drugih vladnih funkcionarjev, predstavniki nekaterih drugih mednarodnih ustanov, med njimi predstavnik Združenih narodov (Bjelić). Kongres je popestril tudi umetniški program, ki je bil na visoki ravni.

Predstavnik naše zvezne organizacije je bil tajnik dr. S. Mašović, ki je imel dva referata o organizaciji in dosežkih na področju duševne prizadetosti pri nas. Poleg njega pa je bil navzoč še dr. Jovev, psihiater iz Demir Kapije v Makedoniji. Pred kongresom so dva dni razpravljali predstavniki ameriškega in kanadskega društva za znanstvena raziskovanja duševne prizadetosti o najnovejših znanstvenih projektih.

Seveda pa tudi ta kongres ni bil brez slabosti kakor vsi dosedanji. Tudi tu se je ponovila stara napaka, da so na njem obravnavali vsa vprašanja, čeprav bi morali obdelati vodilno temo: »Pravice duševno prizadetih v vsakdanji praksi«. Tudi glas staršev kot organizirane skupine ni izstopal. Prav tako niso na kongresu posvetili zadostne pozornosti slabo razvitim področjem. Bili pa so prikazani nekateri novi dosežki v znanosti in praksi pri rehabilitaciji duševno prizadetih. O tem bomo poročali, takoj ko bodo nekateri avtorji poslali svoje referate.

Dr. S. Mašović

Kako se je razvijalo obravnavanje in usposabljanje duševno prizadete mladine pri nas

RAZVOJ POSEBNE OSNOVNE ŠOLE V MARIBORU

Pobuda za ustanovitev Posebne osnovne šole v Mariboru je izšla od Mestnega šolskega sveta v Mariboru v šol. letu 1905/06.

V dopisu, ki ga je mestni svet poslal vsem osnovnim šolam, je bila postavljena naloga, naj šole zberejo podatke o duševno prizadetih otrocih: kolikor se bo pokazala potreba po ustanovitvi posebnega oddelka, se bo tega treba lotiti. Navedena je bila tudi misel, ki je dano nalogo vsebinsko utemeljevala. Tako je bilo med drugim napisano, da imajo duševno prizadeti otroci pravico do šolanja, da se vzgajajo v skladu s svojimi sposobnostmi, da postanejo gospodarsko samostojni ter se obvarujejo nravstvenega propada.

Iz presenetljivo natančno vodene kronike je razviden trud entuziastov, ki so utemeljevali potrebo po posebnem šolanju. To so bili ljudje, predani svojemu poklicu, ki so imeli radi otroke ne glede na njihove vrednote. Tako so se zvrstile različne naloge. Napisali so: referate, poročila, prošnje, utemeljevanja, dokazovanja, iskali prostore in ustanovitelja.

Neki učiteljski zbor se je uprl poučevanju duševno prizadetih otrok in je menil, da nihče ne more prisiliti učitelja, da bi se po svojem napornem delu ukvarjal še z duševno prizadetimi otroki. Svoje stališče je zagovarjal s strokovnostjo in utemeljeval, da potrebujejo ti otroci svojo učilnico in učitelja.

Od pobude do ustanovitve je poteklo sedem let. Prvega februarja l. 1913 so odprli prvi pomožni razred, ki je bil priključen prvi dekliški šoli in nastanjen v muzejski šoli (zdaj neznane lokacije). Razred je poučevala Marija Liebisch v nemškem jeziku. Med obema kandidatoma za poučevanje tega razreda je bila izbrana zato, ker je opravila tečaj za duševno prizadete otroke.

Ta prvi pomožni razred je obiskovalo 19 dečkov in 14 deklic, ki so bili prej zdravniško pregledani. Učenci so imeli pouk od 8. do 10. ure in od 14. do 16. ure. Ob sredah in sobotah popoldne so bili prosti. Razredničarka je imela 16 ur pouka, dve uri je bil verouk, dve uri je poučevala ročne spretnosti otroška vrtnarica.

Ti skromni začetki šolanja otrok v pomožnem razredu so bili prekinjeni z začetkom prve svetovne vojne. Pomožni razred se je preselil v poslopje mestne hranilnice, ki so ga kmalu potem zasedli vojaki. Otrokom so delili spričevala kar na cesti.

Toda že v šolskem letu 1917/18 je Mestni šolski svet dodelil prostore pomožnemu razredu v Razlagovi ulici — tedaj Elizabeten strasse — v poslopju sedanje Posebne šole. Od tedaj dalje je to poslopje sprejemalo vedno več duševno prizadetih otrok. Prvi pomožni razred je dobil paralelko s približno enakim številom gojencev. Po razpadu avstroogrske monarhije je prevzela upravo slovenska vlada. V dveh pomožnih slovenskih razredih je potekal pouk v materinščini, v tretji vzporednici pa še v nemškem jeziku zaradi avstrijske manjšine, ki je bivala pri nas.

Pomožni razredi so bili nameščeni v neprimernih prostorih, kabinetih in celo prehodnih sobah. Bilo jih je vedno več. Pri številu 18 otrok so zaprosili za novo paralelko. Leta 1923 so bili trije pomožni razredi, ena vzporednica in pripravljalni razred za prizadete otroke. Z rastjo razredov se je porajala tudi potreba po osamosvojitvi pomožne šole. Dogovori med Višjim šolskim svetom v Ljubljani in Mestnim svetom v Mariboru so trajali tri leta in končno je mariborski Mestni svet uredil primernejše prostore za pomožno šolanje v isti stavbi. 15. oktobra 1926 je ministrstvo za prosveto v Beogradu izdalo odločbo o osamosvojitvi mariborske pomožne šole. Potrjen je bil nov pravilnik o ustroju pomožnih šol in sprejemanju slabo nadarjene mladine v te šole.

Že samo ime prvega upravitelja pomožne šole v Mariboru ANTONA SKALE, strokovnjaka-defektologa in avtorja knjige »O vzgoji razvojno prizadetih otrok«, nam jamči, da je bila mariborska pomožna šola postavljena na trdne temelje. Šola je dobila tudi polno priznanje na razstavi ročnih del in izdelkov v Beogradu. Z vestnim delom je šola nadaljevala tudi potem, ko jo je zapustil prvi upravitelj, ob minimalnih sredstvih in maksimalni predanosti učiteljev. V kroniki so zabeležene pohvale nadzornikov, slike z razstav in proslav, programi proslav. Iz tega arhiva je mogoče povzeti, da so se učitelji vedno trudili, da bi vključili v aktivno delo slehernega otroka in ga pripravili za praktično in najbolj samostojno pot v življenje. Ker ni bilo učnih delavnic, so ročne izdelke izdelovali v razredu in pri tem uporabljali različne materiale in tehnike. Iz socialnega vidika je povzeti, da so pomožne razrede sestavljali socialno šibki otroci in tako je šola prosila za dodatna finančna sredstva bančno upravo, zdravstveni dom in tovarne. Moralno in materialno oporo je učiteljstvo nudilo tudi staršem prizadetih otrok. Kmalu se je pojavila potreba po zavetišču, kjer bi se otroci zadrževali v pošolskem času. Posebno težje debilni otroci so v zavetišču našli varnost in obrambo pred tistimi otroki, ki so jih žalili zaradi njihove revščine in drugačnosti v razvoju. V letu 1938 je odšlo brezplačno na morje 26 učencev pomožne šole in takrat govorimo tudi o prvi počitniški koloniji.

Tik pred drugo svetovno vojno je bila šola šestrazredna z osmimi oddelki in 125 učenci. Poslopje si je šola delila z osnovno šolo in tako ni mogla povsem razvijati svoje individualnosti. Potek dela je prekinila druga svetovna vojna. Mesto Maribor je v letih druge svetovne vojne pretrpelo neskončna grozodejstva in materialne izgube, ki so zaznamovane v kroniki.

V času nemške okupacije so strpali v pomožno šolo tudi tiste otroke, ki niso obvladali nemškega jezika, in vse tiste, ki so z nedisciplineranostjo motili pouk. Otroke so razvrstili v moške in ženske oddelke, vodstvo šole je bilo na desnem bregu Drave. V razredu je bilo do 40 otrok in nemški učitelji so si prizadevali, da bi otroke ponemčili. Duševno prizadeti otroci niso bili deležni primernega načina poučevanja. Iz te dobe ni ohranjenih nobenih slik, samo retrospektivni zapiski.

Leto 1945 je z osvoboditvijo prineslo nov polet in mariborska pomožna šola je začela s svojim delom že v novembru. Štirje predani učitelji so začeli takorekoč iz nič. Okupator je požgal vse knjige, vso opremo, potrebno je bilo zbrati duševno prizadete otroke. V štirih učilnicah s šestimi oddelki je obiskovalo pouk 54 otrok. Tako je bil postavljen tretji mejnik: n o v e m b e r 1945.

Ta prva leta osvoboditve je bilo pomožno šolstvo trd boj za uveljavljanje, obstanek in razširitev. Peščica učiteljev je po terenih in sestankih prikazovala problem duševne prizadetosti in potrebo po šolanju pod posebnimi pogoji. Prepričati je bilo treba, da se skrb za prizadeto mladino obrestuje po šolanju in se tako pripravljeni prizadeti otroci vključijo v delovni proces ter lahko skrbijo sami zase. Tako so se učitelji povezovali z mariborskimi podjetji in iskali delovna mesta ter pripravljali otroke za individualno delovno mesto. Ker ni bilo tehničnih delavnic, je bilo to delo otežkočeno in vezano na dodatne ure s polno individualno usmerjenostjo.

Naslednji mejnik v razvoju POSEBNE OSNOVNE ŠOLE v MARIBORU je leto 1955. To leto se je pomožna šola preimenovala v POŠ. Tisto leto je mariborski okraj prevzel šolo v svojo kompetenco. Ustanovljen je bil VZGOJNI DOM za 30 duševno prizadetih otrok, ki so bili brez staršev ali zelo oddaljeni od šole. Istega leta je dobila šola veliko delavnico ter razpisala delovni mesti mojstrov kovinarske in lesne stroke.

Popolna posebna šola z osmimi razredi in mnogimi vzporednicami je stekla v Mariboru v šol. letu 1956/57. Še vedno si je šola delila prostore z osnovno šolo. Šele v šolskem letu 1966/67 so učenci posebne šole zasedli celotno stavbo v Razlagovi ulici. Kljub temu je njihovo število preseglo zmogljivosti zgradbe in tako so bili oddelki nameščeni po drugih šolah; tako je še vedno ob izključno dvoizmenskem pouku.

Iz naslednje statistike je razviden razvoj Posebne osnovne šole:

Sedanje poslopje posebne osnovne šole v Mariboru.

šolsko leto	število učencev	število oddelkov	število prostor.	število učitelj.	opomba
1913/14	33	1	1	1	
1914/15	30	1	2	2	
1916/18	42	2	1	2	
1918/19	40	3	2	2	(slov.) 2 (nem.) 1
1919/20	38	3	2	2	
1920/21	39	3	2	2	
1921/22	40	4	2	4	
1922/23	45	5	3	5	
1923/24 do 1930/31	podobno (ni razvidno točno)				
1931/32	90	6	3	5	
1932/33	90	7	4	6	
1933/34	107	8	4	5	
1934/35	105	8	4	8	
1935/36	119	8	4	8	in ravnatelj
1936/37	106	8	4	10	ravnatelj in veroučit.
1937/38	118	8	4	10	in veroučit.
1938/39	125	8	4	10	in veroučit.
1939/40	126	8	4	10	in veroučit.
1940/41	112	8	4	10	in veroučit.
1945/46	53	4	2	4	
1946/47	69	5	3	5	
1947/48	96	7	4	7	
1948/49	111	7	4	8	
1949/50	104	7	4	7	
1950/51	142	7	4	7	
1951/52	142	9	5	9	
1952/53	139	9	5	9	
1953/54	171	11	6	12	in 2 TP
1954/55	191	13	6	13	in R in TP
1955/56	193	14	7	15	in R in 3 TP
1956/57	193	15	8	16	in R in 3 TP
1957/58	198	16	8	16	in R in 3 TP
1958/59	183	15	8	16	in R in 3 TP
1959/60	222	17	9	18	in R in 3 TP
1960/61	235	19	10	20	in R in 3 TP
1961/62	225	18	10	19	in R in inlog.
1962/63	226	19	19	20	in R in 4 TP in log. in SD
1963/64	277	21	11	22	in R in 4 TP in log. in SD
1964/65	291	22	12	23	in R in 4 TP in log. in SD
1965/66	302	24	13	30	in R in 4 TP in SD
1966/67	357	29	15 in 3 ODU	32	in R in 4 TP in SD in P
1967/68	375	30	18 in 3 ODU	39	in R in 4 TP in SD in P
1968/69	397	33	20 in 3 ODU	39	in R in 4 TP in SD in P
1969/70	441	36	22 in 4 ODU	43	in R in 5 TP in SD in P
1970/71	435	38	23 in 4 ODU	50	in R in 5 TP in SD in P
1971/72	496	49	26 in 4 ODU	58	in R in 5 TP in SD in P

Iz statistike je tudi razvidno, da je v šolskem letu 1966/67 steklo delo s težje prizadetimi otroki v treh oddelkih za delovno usposabljanje. Zadnja tri leta pa je k šoli priključen tudi korektivni vrtec, ki skrbi za predšolske prizadete otroke v prostorih otroškega vrtca.

Iz kronike se kaže težka pot mariborske Posebne osnovne šole. Žal moramo ob koncu tega zapisa tudi ugotoviti, da so učitelji te šole vedno vlagali v svoje delo več truda, kot jim ga je bilo priznanega. Vedno je bilo potrebno prepričevati okolje o nujnosti posebnega šolanja, o potrebah habilitacije in delovne rehabilitacije duševno prizadetih otrok.

Naj mi kolegi oproste, ker jih ne omenjam z imeni. Naj imenoma navedem le direktorje šole, to so: Zora Petan, Stana Gregoretič, Betka Kovačič, v. d., in Alfonz Zeilhofer. Ko listam po štirih debelih knjigah kronike, se ob njihovih imenih zaustavim. Imena porajajo občudovanje in želje po srečanju in tudi obžalovanje za tiste, ki jih ni več med nami.

Naj omenim še izredno slabe pogoje Vzgojnega doma v Mariboru, ki s kapaciteto 52 otrok razpolaga z neprimerno zgradbo, ki ne ustreza niti mentalnohigienskim niti zdravstvenim predpisom.

Tanja Plemenitaš

R = pouk risanja
TP = tehnični pouk
SD = socialni delavec
P = psiholog

In memoriam

LUDKA TERČEK

Spet je posegla neizprosna smrt v vrste defektologov. Umrla je naša draga sodelavka LUDKA TERČEK.

Onemeli smo nad njenim preranim grobom. Nismo mogli doumeti, da so za vedno zastale njene bogate besede, da je za vedno omahnila njena neutrudna roka. Naše učiteljice in učiteljice naših otrok ni več med nami.

Skoraj 35 let, od tega 28 let v našem zavodu, je usposabljala duševno prizadete otroke, predvsem na likovno tehničnem področju, kjer je bila priznan strokovnjak. Nenehno je poglabljala svoje strokovno znanje, se udeleževala raznih tečajev pri nas in v tujini, iskala novih izsledkov s področja defektologije, še posebno z likovno tehnične in ročne vzgoje ter jih vnašala v korektivno vzgojno delo. Svoje široko, poglobljeno teoretično znanje ter bogata praktična izkustva je prenašala na pedagoški zbor zavoda, na bodoče defektologe kot predavateljica za ročne spretnosti na Pedagoški akademiji, oddelku za ortopedagoge. Bila je mentorica nam vsem. Razdajala se je na neštetih pedagoških seminarjih, sodelovala pri sestavljanju okvirnih učnih načrtov, organizirala in strokovno odlično urejala razstave. Neusahljiv vir je prihajal iz njene bogate zakladnice znanja.

Ljubila je naravo in jo odlično likovno upodabljala. Njene številne slike krase zavodske prostore in prostore njenih prijateljev. Tudi z njimi bo živela vedno med nami.

Bila je skromna, srčno dobra, rojena pedagoginja, s polnim razumevanjem za mladega človeka. S svojim prefinjenim estetskim čutom in bogatim strokovnim znanjem je pomagala našim otrokom čez razvojne težave in bistveno prispevala k oblikovanju otrokove osebnosti.

Med narodnoosvobodilno vojno je morala 4 leta prekiniti šolsko delo. Tudi tedaj jo najdemo delavno kot aktivistko OF na terenu.

Za svoje bogato udejstvovanje ji je ob 60-letnici našega zavoda izrekel priznanje tudi predsednik republike maršal Tito s podelitvijo REDA DELA Z ZLATIM VENCEM, česar na žalost ni dočakala, kakor da bi v svoji skromnosti hotela uiti še tej slovesnosti.

Želela je tihega pogreba, zato smo se zbrali ob njenem grobu le najožji sodelavci, njeni prijatelji, ki smo z njo sodelovali toliko let. Poklonili smo se njenemu spominu z iskreno zahvalo za vse dobro in plemenito delo, ki ga je nudila našim učencem in nam.

Sodelavci VZGOJNEGA ZAVODA JANEZA LEVCA

Priloga

Dr. Kos-Mikuš Anica

PEDOPSIHIATRIČNA SLUŽBA V SLOVENIJI

Pedopsihiatrična služba v Sloveniji ima že dolgoletno tradicijo predvsem v okviru ambulantno-dispanzerskega dela, v zadnjih letih pa je razvoj te službe znatno napredoval. Od leta 1970 dalje deluje na Pediatrični kliniki v Ljubljani stacionarni oddelek za otroško psihiatrijo z 12 posteljami. Zasluga za ustanovitev oddelka gre obema strokovnima ustanovama, ki sta roditelja otroške psihiatrije — Pediatrični kliniki v Ljubljani in Klinični bolnišnici za psihiatrijo v Ljubljani — ter družbenim forumom, ki so nudili podporo pri reševanju organizacijskih in materialnih problemov. Poleg terapevtske vloge ima oddelek tudi pomembno pedagoško funkcijo. Na oddelku se izobražujejo specializanti iz psihiatrije, specializanti iz pediatrije in drugi zdravniki, psihologi, pedagogi in drugi strokovnjaki. Poleg tega, da dobivajo praktične izkušnje pri delu z otroki z duševnimi motnjami, se strokovnjaki navajajo na interdisciplinarno sodelovanje in komuniciranje med različnimi strokami, kot so: medicina, psihologija, pedagogika, socialno delo in druge. Ker je celostno obravnavanje otrokovih psiholoških problemov področje različnih strok, je še posebej pomembno, da se strokovnjaki naučijo posredovati svoje ugotovitve in predloge v jeziku, ki je razumljiv tudi delavcu iz sorodne stroke. Pedopsihiatrični oddelek v okviru otroške klinike je posebno ugodna organizacijska oblika pedopsihiatrične dejavnosti, ker odpira veliko možnosti za vnašanje psiholoških pogledov v otroško zdravstvo. Poleg tega pa je praksa pokazala, da imajo mnogi otroci, ki se zdravijo na drugih oddelkih klinike, psihološke probleme, pri katerih jim lahko pomaga strokovna skupina pedopsihiatričnega oddelka.

Otroški psihiatri opravljajo ambulantno-klinično delo predvsem na psihiatričnem dispanzerju v Ljubljani. Poleg tega pa sodelujejo kot stalni člani strokovnih skupin v drugih zdravstvenih ustanovah. Tako ima npr. Otroški dispanzer v Ljubljani že vrsto let organizirano psihološko službo, v kateri deluje kot stalni sodelavec otroški psihiater. Otroški psihiatri v mejah možnosti delujejo tudi v izvenzdravstvenih ustanovah, kot so vzgojna posvetovalnica, posebna šola in druge.

V zadnjem času je opaziti prenos pedopsihiatrične dejavnosti v zdravstvene centre izven Ljubljane. Odlično organiziran mentalnohigienski dispanzer za otroke deluje v zdravstvenem domu v Kranju in lahko služi kot model za organizacijo sorodnih regionalnih ustanov. Zelo dobra oblika decentralizacije dejavnosti je redno občasno sodelovanje otroškega psihiatra s psihologom v okviru otroških zdravstvenih ustanov, kot to prakticira otroški oddelek bolnišnice v Trbovljah. S takimi oblikami se pedopsihiatrična služba geografsko približuje otroku in staršem in se izboljšujejo učinki dela.

Specializacija iz otroške psihiatrije v Jugoslaviji formalno še ne obstaja, vendar so prav zdaj prizadevanja usmerjena v urejanje tega vprašanja. Otroški psihiatri so zdaj zdravniki z osnovno specializacijo iz nevropsihiatrije. Dobremu strokovnemu sodelovanju med pediatrično in psihiatrično kliniko gre zasluga, da se v zadnjih letih mladi psihiatri, ki želijo delati na področju otroške psihiatrije, strokovno izpopolnjujejo na pediatrični kliniki v Ljubljani.

Tudi v najbolj razvitih državah obstaja razkorak med željami in potrebami po pedopsihiatričnem delu na eni strani in možnostmi na drugi strani. Ta razlika je pri nas glede na majhno število otroških psihiatrov, širok razmah služb, ki se ukvarjajo z duševnimi problemi otrok, in glede na razmeroma velike šolske in socialne pritiske na otroka še posebno velik.

V zadnjih letih so se v Sloveniji močno okrepile in razširile strokovne službe in ustanove, ki skrbijo za duševno zdravje otrok. Princip dela v teh ustanovah in službah je

skupinski in terja tudi sodelovanje otroškega psihiatra. Na drugi strani se je z ustanovitvijo šolskih svetovalnih služb, povečanjem števila vzgojnih posvetovalnic in sorodnih ustanov močno razširila mreža, ki opravlja detekcijo duševno motenih otrok. K odkrivanju duševno motenih otrok prispeva v zadnjem času v večji meri tudi otroško zdravstvo, delno zaradi novih oblik sodelovanja s psihologi (praksa zaposlovanja psihologov v otroških zdravstvenih ustanovah), delno pa je usmeritev otroškega zdravstva v problematiko duševnega zdravja otrok tudi pripisati intenzivnejšemu izobraževanju v tej smeri. Zato narašča število otrok, napotenih iz osnovne mreže v specialistično pedopsihiatrično obravnavo. Pri tem pa sestavljajo prirastek predvsem težje moteni otroci, ki ne morejo dobiti ustrezne pomoči v omenjenih osnovnih službah.

Ugotavljamo tudi, da obstaja brez rednega strokovnega sodelovanja otroških psihiatrov tako pomembno področje, kot je duševna prizadetost. Zavodi, v katerih se habilitirajo duševno prizadeti otroci, sami aktivno iščejo strokovno sodelovanje z otroškim psihiatrom, vendar zaradi premajhnega števila psihiatrov njihovim potrebam in željam ni ustreženo. Nadalje ostajajo skorajda vsi zavodi za vedenjsko problematične otroke brez redne svetovalne pedopsihiatrične službe. Znano pa je, da je v teh zavodih mnogo problemov, ki sodijo v delovno področje otroškega psihiatra in jih ni mogoče zadovoljivo rešiti s tem, da se otroka občasno pripelje iz zavoda na ambulantni pregled k otroškemu psihiatru.

Šolske svetovalne službe so s svojo dejavnostjo že pomembno prispevale k reševanju psiholoških problemov šolskih otrok. Nujno bi bilo organizirati pedopsihiatrično konziliarno službo, ki bi pomagala šolskim psihologom in socialnim delavcem pri terapevtskem delu s težje motenimi otroki, nudila možnosti rednih konzultacij, sodelovala pri vzgoji teh strokovnjakov ipd. Zaradi premajhnega števila otroških psihiatrov pa se zdaj dogaja, da delavci v šolskih svetovalnih službah ne morejo dovolj hitro in učinkovito dobiti pomoči pri svojem delu z otroki, ki bi potrebovali tudi psihiatrično obravnavo ali vsaj konzultacijo.

Širjenje varstvenih ustanov za predšolske otroke že poraja konkretne potrebe po organizaciji strokovne službe za predšolske otroke s prilagoditvenimi motnjami in razvojnimi odkloni. V teh službah bo kot sodelavec moral delovati tudi otroški psihiater.

Vsekakor bo treba posvetiti mnogo več pozornosti aktivni preventivni zaščiti v duševnem razvoju ogroženih otrok. To so bodisi otroci, ki so psihično manj odporni in težje prilagodljivi zaradi konstitucionalnih posebnosti ali primanjkljajev, ali pa otroci, izpostavljeni neugodnim vplivom okolja. Pri tem bi bilo treba uporabljati modele usmerjene preventivne aktivnosti in izdelati specifične programe za specifično ogrožene skupine otrok.

Koristno in smotrno bi bilo na področju otroške psihiatrije osvojiti model pomoči otroku in družini v času krize, tako imenovani model kriznih intervencij. Osnovna zamisel tega pristopa je v tem, da v času izjemnih bioloških, psihičnih in socialnih obremenitev grozi posamezniku in njegovi družini dezorganizacija z razgradnjo zaščitnih in obrambnih mehanizmov, ki so dotlej omogočali uspešno funkcioniranje posameznika in družine. Tako postane kriza vzrok za vrsto subjektivnih težav, motenj na področju medosebnih odnosov in motenj na delovnem področju ne le v času krize, temveč tudi pozneje. Takojšnja ustrezna pomoč družini in posamezniku v kritični situaciji marsikdaj pomaga vzpostaviti porušeno ravnovesje v kratkem času ali prepreči hujše oblike družinske in osebnostne dezorganizacije. Zdi se, da je model pomoči družini v krizi za otroško psihiatrijo še zlasti pomemben, ker se krize odražajo predvsem pri članih družine, ki so posebno občutljivi in manj odporni, in med te spadajo v prvi vrsti otroci.

Pomembna konkretna naloga otroške psihiatrije je, da posreduje svoja stališča in dognanja sorodnim strokam. Lahko rečemo, da je interdisciplinarno strokovno sodelovanje v Sloveniji doslej bilo dobro razvito in plodno, vendar še vedno nezadostno. Glavna ovira je po našem mnenju zopet bila v pomanjkanju otroških psihiatrov, ki bi se lahko v širšem obsegu ukvarjali z edukacijo strokovnjakov. Zlasti koristno bi bilo posvetiti pozornost edukaciji zdravstvenih delavcev, ki delajo z otroki. Otroški in šolski zdravniki še vedno posvečajo premalo pozornosti duševnim problemom otrok, čeprav je v zadnjih letih opaziti pomemben premik v smeri celostnega biopsihosocialnega gledanja na otroka. Seznanjanje zdravstvenih

delavcev s psihološkimi pogledi in problemi bi moralo biti sistematično ter sloneti na sodobnih učnih metodah. Praksa namreč kaže, da so rezultati različnih predavanj razmeroma skromni. Mnogo bolj učinkovite so metode intenzivnega skupinskega dela ob aktivni udeležbi članov skupine, tako imenovano učenje skozi izkustvo, trening občutljivosti za medčloveške odnose ipd. Te oblike edukacije so sicer časovno zahtevne, vendar je od njih pričakovati, da bodo aktivirale in strokovno usposobile zdravstvene delavce za reševanje običajnih psiholoških problemov običajnega otroka, ki še nikakor ne terja psihiatrične obravnave. Nadalje bi se s takimi oblikami vzgoje v razmeroma kratkem času lahko osposobilo zdravnike, ki delajo v šolski zdravstveni službi za boljše sodelovanje s šolskimi svetovalnimi službami. Tako bi lahko delavci v šolskih svetovalnih službah reševali mnoge nevrofiziološko pogojene probleme otrokovega vedenja in učenja v sodelovanju s šolskim zdravnikom in brez otroškega psihiatra.

Nasploh je treba poudariti, da zgolj večje število otroških psihiatrov ne bo rešilo množice problemov, ki se pojavljajo pred to stroko. Predvsem bo treba bolj smotrno organizirati in uskladiti delo različnih služb in strok za pomoč otrokom s psihološkimi problemi. Pomembno bo praktično razmejiti področja med posameznimi strokami in ustanovami po načelu smotrnosti in ekonomičnosti. Paziti bo treba, da bodo prihajali k otroškemu psihiatru le tisti otroci, ki ne morejo dobiti ustrezne pomoči v okviru drugih strokovnih služb. V okviru smotrnejše organizacije pedopsihiatričnega dela ima edukacija strokovnjakov, ki lahko razbremeni otroškega psihiatra, zelo pomembno mesto.

Konkretna naloga, ki stoji pred otroško psihiatrijo, je ustanovitev terapevtskih centrov, v katerih bi lahko dalj časa živeli in se zdravili otroci z duševnimi motnjami, katerih družinsko okolje je toliko neugodno, da v njem ni pričakovati izboljšanja otrokove motenosti. V Sloveniji bi se lahko zdravilišči Debeli rtič in Rakitna usmerili v to dejavnost. Posebno težko občutijo pomanjkanje takih terapevtskih centrov delavci pedopsihiatričnega oddelka Pediatrične klinike, kjer se zdravijo najtežje moteni otroci iz zelo neugodnih družinskih okoliščin. Marsikdaj se zgodi, da je zaradi pomanjkanja drugih možnosti otrok odpuščen z lepimi diagnozami nazaj v okolje, zaradi katerega je pravzaprav motnja nastala in ki je izven dosega našega terapevtskega vplivanja.

Področje otroške psihiatrije presega prostor med psihiatrom in otrokom ali prostor med psihiatrom in otrokovimi starši. Vključuje tudi socialno psihiatrično aktivnost. Dolžnost otroške psihiatrije je tudi, da aktivno ščiti otroka pred specifičnimi obremenitvami določenega socialno-kulturnega okolja in opozarja javnost na škodljive družbene dejavnike. S tem je povezano tudi raziskovalno delo, ki je pri nas v otroški psihiatriji še skoraj nedotaknjeno, čeprav obstaja v našem prostoru vrsta specifičnih problemov, ki niso zanimivi le z znanstvenega stališča, temveč je njihovo proučevanje pomembno tudi za praktične akcije.

Trgovsko podjetje

Centromerkur

export-import
LJUBLJANA

vam priporoča svetovno kozmetiko

4711
Tabac Original
Marga Greiter
Outdoor Girl

in švicarske ure

Helvetia

Sodelovanje z vami — vaš uspeh!

KLI
KLI
KLI
KLI
KLI
KLI
KLI
K

Logatec, Kombinat Lesne Industrije
tel.: 74 260

ČE LJUBITE ZDRAVJE IN SE ŽELITE DOBRO POČUTITI, POTEM VAM PRIPOROČAMO, DA SI PRIPRAVITE SKODELICO DOBREGA ČAJA.

IZBIRAJTE:

INDIJSKI ORANGE PECOE, ŠIPKOV, SADNI, LIPOV, METIN, KAMILIČNI ALI PLANINSKI ČAJ.

NAJHITREJE PA SI LAHKO PRIPRAVITE FILTER ČAJ:

INDIJSKI ORANGE PECOE, LIPOV, KAMILIČNI ALI ŠIPKOV.

droga
PREHRAMBENA INDUSTRIJA PORTOROŽ

industrija
pohištva
stol
kamnik
jugoslavija

STOL

INDUSTRIJA POHIŠTVA **STOL** KAMNIK izdeluje v sodelovanju z vodilno zahodnonemško tovarno pisarniške opreme VOKO, sistem pisarniškega pohištva **BI-RO/E** (biro ekstra), dopolnjen z organizacijskimi sredstvi, ki ustrezajo zahtevam modernega poslovanja.

TELEFON (061) 831-121

TRIKON®

TOVARNA PLETENIN IN KONFEKCIJE
KOČEVJE

Proizvajamo:

— moške hlače
— ženske hlače
— otroške hlače
— pletenine — moške, ženske in otroške.

Širok asortiman, sodobni deseni, zmerne cene.

Naše geslo: sodobni modeli, eleganca, šport.

TITAN

TOVARNA KOVINSKIH IZDELKOV IN LIVARNA KAMNIK

proizvaja:

— fitinge
— ključavnice navadne in cilindrične
— obešanke navadne in cilindrične
— ulitke iz temprane litine za avtomobilsko, elektro in strojno industrijo.

Cenjenim potrošnikom priporočamo naše renomirane izdelke.

INDUSTRIJSKI KOMBINAT

Svit

KAMNIK

vam priporoča svoje izdelke:

— čistila za gospodinjstvo: AMI, ARAX, MAXI, TAPISAN, MEBLOTON, PUROL
— čistila za avtomobile: PERILUX, SUPERPOLISH, NITROLUX, KROMOLUX
— in ostalo:
brusne in polirne paste
elektroizolacijski in elektroinstalacijski material
dekorativno keramiko
modne in serijske gumbe
pohištveno okovje
plastično embalažo
vodovodne in bergam cevi
armirani poliester

PLEXIGLAS extr.

— plošče
— svetila
— finalni proizvodi od plexiglasa

Lesna industrija Litija

tel. (061) 88-222

proizvaja še:

— stavbno mizarstvo
— plemenite furnirje
— žagan in decimiran les.

Inkop

INDUSTRIJA KOVINSKE OPREME

Kočevje

Za spretne in manj spretne roke

PRI MLADINSKI KNJIGI

Papirnata deteljica

Iz PAPIRNATE DETELJICE izvira čarobni studenček, nov barvast svet presenečenj, poln oblik in čudovitih predmetov ter neprecenljivih spodbud domišljije.

Pet knjig zbirke PAPIRNATA DETELJICA bo obsegalo:

IZDELKI IZ PAPIRJA
KARTON IN LEPENKA
BLAGO, VRV, RAFIJA
LES, PLUTA, ŽICA
RISBA, MOZAIK, VREZ

V knjigah so navodila za izdelavo raznih predmetov; ob vsakem je velika barvna slika. Načrti so namenjeni otrokom vseh starosti in vsem okusom, materiali pa so takšni, da jih vsak lahko najde doma. Na začetku vsake knjige so predstavljeni preprostejši izdelki za otroke, stare od 4 do 6 let. Počasi pa se zahtevnost dela stopnjuje — knjige so razdeljene na 5 težavnostnih stopenj — tako da najdemo na koncu izdelke, primerne le za starejše otroke, stare od 12 do 14 let.

S pomočjo otroških rok in domišljije se bo vsaka od teh zamisli spremenila v umetniško čarovnijo.

Knjige lahko naročite v vseh knjigarnah, pri poverjenikih in zastopnikih v šolah, pri akviziterjih ali neposredno pri Mladinski knjigi, prodaja po pošti, Ljubljana, Titova 3.

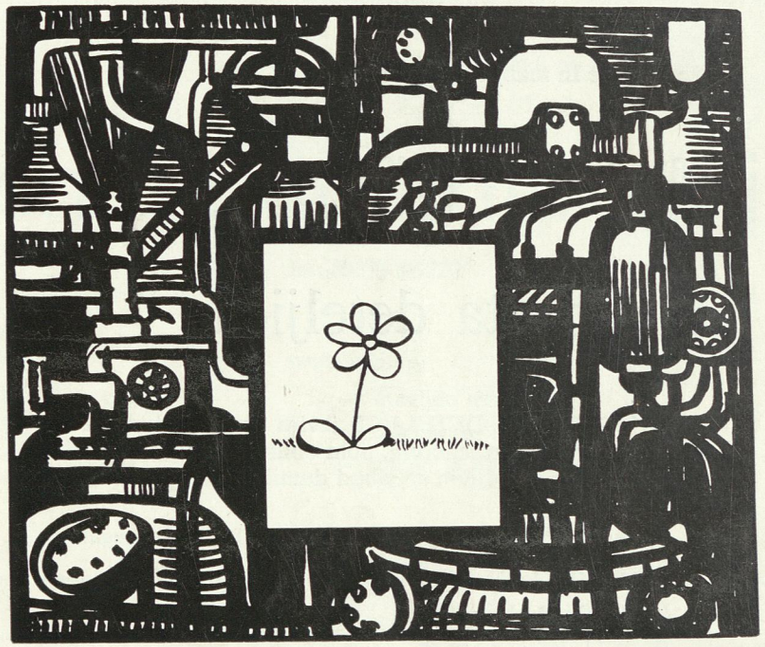

APAURIN

— trankvilizator
— anksiolitik
— mišićni relaksans

Oprema — Stekleničke s 30 dražeji po 20 mg
Stekleničke s 30 dražeji po 5 mg

KRKA — tovarna zdravil — Novo mesto